

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیر تحول قرآن

(۱)

مجموعه آثار (۱۲)

مهندس مهدی بازرگان

بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان

مجموعه آثار (۱۲)

مهندس مهدی بازرگان

سیر تحول قرآن (۱)

ناشر: شرکت سهامی انتشار

با همکاری بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان

حروف چینی و صفحه‌آرایی: خدیجه امیدوند

چاپ اول - ۱۳۸۵

چاپخانه:

مراسم جشن عید فطر انجمن اسلامی دانشجویان دانشگاه تهران، در گلشهر کرج - سال ۱۳۳۷
(مرحوم آیت الله طالقانی، مرحوم مهندس بازرگان، شهید استاد مطهری)

فهرست مطالب

- پیش‌گفتار ۹
مقدمه ناشر (جلد اول سیر تحول قرآن، چاپ پنجم، سال ۱۳۷۷) ۲۱

سیر تحول قرآن

مقدمه

- آغاز مطلب ۲۷
تحول قرآن ۲۸
تنوع قرآن ۲۹
تاریخ قرآن ۳۲
تقسیمات این کتاب ۳۲
دو جلد بودن کتاب ۳۳

بخش اول

سیر تحول لفظی قرآن

- ۱- ترتیب تاریخی یا فهرست زمانی سوره‌ها ۳۵
۲- چه چیز را مینا بگیریم؟ ۳۷
۳- مقایسه سه سوره متعلق به سه دوران مختلف ۴۰
۴- منحنی نمایش تغییرات سالیانه، طول متوسط آیات بر حسب سنوات رسالت ۴۱
جدول ۱- اسماء سال‌های مکیه و مدینه و ترتیب نزول سوره‌ها ۴۳
جدول ۲- تعداد کلمات، تعداد آیات و طول متوسط آیات نازل در هر سال ۴۵
شکل ۱- طول متوسط آیات در هر سال ۴۶
۵- ناهماهنگی‌ها ۴۷
۶- جدول ترتیبی سوره‌ها بر حسب طول متوسط آیات ۴۹
جدول ۳- ردیف بندی سوره‌های قرآن بر حسب طول متوسط آیات ۴۹

- ۶ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
- جدول ۴- دوران‌های متمایز و متوالی وحی، بر طبق تشخیص و طرح بلاشر ۵۱
- ۷- طرز توزیع آیات در داخل سوره‌ها ۵۲
- جدول ۵- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره هُمَزَه ۵۲
- جدول ۶- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره طه ۵۳
- جدول ۷- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره مائده ۵۴
- ۸- منحنی مشخصه هر سوره ۵۶
- شکل ۲- محورهای مختصات نمایش توزیع آیات ۵۶
- شکل ۳- منحنی های مشخصه سوره‌های هُمَزَه، طه و مائده ۵۷
- ۹- منحنی مشخصه معادل ۵۸
- جدول ۸- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره انبیاء ۵۸
- شکل ۴- منحنی مشخصه معادل سوره انبیاء ۵۹
- ۱۰- آیا این کیفیت اختصاص به قرآن دارد؟ ۵۹
- شکل ۵- منحنی مشخصه مقدمه شاهنامه ابومنصوری (۳۴۷ هجری) ۶۰
- شکل ۶- منحنی مشخصه کتاب «کلمه‌ها» از ژان پل سارتر ۶۰
- شکل ۷- نمونه نثر رمان نویسی اخیر در زبان فارسی ۶۱
- ۱۱- درجه اعتبار قاعده تطویل آیات ۶۲
- ۱۲- شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها و طول متوسط تصحیح شده یا طول مبنا ۶۵
- شکل ۸- نمایش شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها ۶۵
- جدول ۹- شاخص‌های مطلق و نسبی برای سه سوره نمونه هُمَزَه، طه و مائده ۶۷
- جدول ۱۰- شاخص‌های مطلق و نسبی و طول مبنای هشت سوره از قرآن ۷۰
- شکل ۹- منحنی‌های مشخصه چهارسوره لیل، صافات، ق و یوسف ۷۰
- ۱۳- پاشش آیات ۷۱
- ۱۴- سوره‌های مختلط ۷۳
- شکل ۱۰، الف- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۴)، با احتساب آیه آخر ۷۴
- شکل ۱۰، ب- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۴)، بدون آیه آخر ۷۵
- ۱۵- سوره‌های مرکب ۷۶
- سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه ۷۷
- شکل ۱۱- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه ۷۸
- سوره توبه (۹)، گروه الف) اعلامیه به مشرکین مکه (آیات ۱ تا ۳۷) ۷۹
- سوره توبه (۹)، گروه ب) در باره منافقین (آیات ۳۸ تا ۷۱) ۷۹
- سوره توبه (۹)، گروه ج) مختلط، درباره مؤمنین و منافقین و کفار (آیات ۷۲ تا ۱۳۰) ۷۹
- شکل ۱۲- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه الف (آیات ۱ تا ۳۷) ۸۰
- شکل ۱۳- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ب (آیات ۳۸ تا ۷۱) ۸۱
- شکل ۱۴- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ج (آیات ۷۲ تا ۱۳۰) ۸۲

فهرست مطالب	۷
سوره قلم (۶۸)، در حالت یکپارچه	۸۳
شکل ۱۵- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، در حالت یکپارچه	۸۳
سوره قلم (۶۸)، گروه الف) اعتراض و اعراض به مشرکین (آیات ۱ تا ۱۶)	۸۴
شکل ۱۶- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه الف (آیات ۱ تا ۱۶)	۸۴
سوره قلم (۶۸)، گروه ب) تنبیه و تنذیر توحیدی (آیات ۱۷ تا ۵۲)	۸۵
شکل ۱۷- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه ب (آیات ۱۷ تا ۵۲)	۸۵
۱۶- تقطیع سوره‌ها	۸۵
سوره نمل (۷۷)، در حالت یکپارچه	۸۶
شکل ۱۸- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نمل (۷۷)، در حالت یکپارچه	۸۶
۱۷- سوره‌های با ترجیح بند	۸۸
شکل ۱۹- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، با تکرار آیات ترجیح بند	۸۹
شکل ۲۰- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، بدون تکرار آیات ترجیح بند	۹۰
۱۸- شاخص‌های آماری سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)	۹۲
جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن	۹۳
۱۹- ترتیب زمانی نزول سوره‌ها و ردیف بندی گروهی آیات	۱۱۴
جدول ۱۲- ردیف بندی گروه‌های آیات و شماره نزول سوره‌ها	۱۱۶
۲۰- مقایسه با فهرست‌ها و شماره‌گذاری‌های دیگر	۱۲۷
جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن	۱۲۹
۲۱- طریقه ترسیمی برای تعیین سال نزول سوره‌ها	۱۴۵
شکل ۲۱- محورهای مختصات نمایش نقاط معرف نزول گروه آیات همزمان سوره‌ها	۱۴۷
جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان	۱۴۸
۲۲- گذرگاه‌های اجباری یا احتمالی تنزیل	۱۶۰
۲۳- منحنی تنزیل (برحسب کلمات)	۱۶۲
شکل ۲۲- منحنی تنزیل برحسب کلمات	۱۶۳
شکل ۲۳- امتداد متوسط مستقیم گذرگاه‌های تنزیل بعد از هجرت	۱۶۶
۲۴- تعیین سال‌های نزول	۱۶۸
۲۵- منحنی تنزیل برحسب آیات	۱۶۹
شکل ۲۴- منحنی تنزیل برحسب آیات	۱۷۰
۲۶- منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول مبنا)	۱۷۰
شکل ۲۵- منحنی تغییرات طول مبنا	۱۷۱
۲۷- کشف السنوات یا جداول سال نزول آیات	۱۷۳
جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جداول ۱۲ و ۱۴)	۱۷۴

مجموعه ضمیمه

(جلد دوم سیر تحول قرآن)

- فهرست جداول توزیع و منحنی‌های مشخصه سوره‌های قرآن ۱۹۳
فهرست جداول و مدارک استنادی ۱۹۴
مقدمه مؤلف (جلد دوم سیر تحول قرآن، چاپ اول، ۱۳۵۹/۱۰/۱۵) ۱۹۵
آغاز مطالب، جداول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن با توضیحات تفصیلی ۱۹۹

جداول و مدارک استنادی

- جدول ۱۰۱- تبدیل دو نوع شماره‌گذاری قرآن‌ها ۵۵۱
جدول ۱۰۲- صورت ترتیبی سوره‌های قرآن (پیشنهادی در کتاب سیر تحول قرآن) ۵۵۳
جدول ۱۰۳- صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن، قرآن اعتمادالسلطنه ۵۵۵
جدول ۱۰۴- ترتیب نزول سوره‌های قرآن، به قول ابراهیم بن عمر بقاعی ۵۵۷
جدول ۱۰۵- ترتیب نزول سوره‌های قرآن، به قول محمد بن نعمان بشیر ۵۵۹
جدول ۱۰۶- ترتیب سوره‌ها در مصحف عبدالله بن عباس ۵۶۱
جدول ۱۰۷- ترتیب سوره‌ها در مصحف حضرت امام صادق (ع) ۵۶۳
جدول ۱۰۸- جمع و مقایسه بین جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷ ۵۶۵
مقایسه چهار صورت (بقاعی، بشیر، ابن عباس، حضرت صادق) ۵۶۷
جدول ۱۰۹- ردیف‌بندی اتخاذی بلاشر ۵۷۱
فهرست الفبایی سوره‌های قرآن ۵۷۳
فهرست ترتیبی سوره‌های قرآن ۵۷۵

نمایه

- نمایه فارسی ۵۷۳
نمایه عربی ۵۹۴
نمایه انگلیسی و فرانسه ۵۹۵

خلاصه

بخش اول سیر تحول قرآن به زبان فرانسه

- آغاز مطلب ۶۱۶

به نام خدا پیش‌گفتار

«سیر تحول قرآن»، چرا و چگونه، تحقیق و تألیف شد

در سوم بهمن سال ۱۳۴۱، نهضت آزادی ایران تحت عنوان «ایران در آستانه یک انقلاب بزرگ و برگرداندن تاریخ ایران» اعلامیه‌ای صادر کرد و از توطئه «انقلاب سفید شاه» پرده برداشت و ملت ایران را از آنچه بیگانگان به دست شاه و رژیم فاسدش تحت عنوان «انقلاب سفید» برای ایران تدارک دیده بودند، آگاه ساخت. این اعلامیه استقبال وسیع مردم را به دنبال داشت و بیش از پیش اعتماد گروه‌ها و طبقات مختلف را در جهت مبارزات ضد استبدادی و ضد استعماری جلب نمود. متقابلاً رژیم، با دست‌آویز قرار دادن این اعلامیه، ابتدا در چهارم بهمن ۱۳۴۱ آیت‌الله طالقانی و سپس مهندس بازرگان و دکتر سبحانی استادان دانشگاه و بنیان‌گذاران نهضت آزادی ایران، و پس از آن به تدریج سایر سران و فعالین این جمعیت را بازداشت و روانه زندان کرد.

در ۱۳۴۲/۷/۳۰، دادستان نظامی در طی ادعانه‌مه مبسوطی، به اتهام «اقدام بر ضد امنیت کشور» و «مخالفت با اساس حکومت رژیم سلطنت مشروطه»، درخواست محکومیت سران و فعالان نهضت را نمود. دادگاه ویژه بدوی نظامی پس از ۳۱ جلسه، در ۱۳۴۲/۱۰/۱۶ رأی به محکومیت بنیان‌گذاران و سایر فعالان داد. مهندس بازرگان و آیت‌الله طالقانی هر یک به ده سال؛ دکتر یدالله سبحانی، دکتر عباس شیبانی و احمد علی بابایی، هر یک به ۶ سال و بقیه ۴ سال و کمتر، به زندان محکوم شدند.

اما زندگی در زندان، چگونه می‌گذشت؟

زنده‌یاد مهندس بازرگان در یادداشت‌های روزانه مورخ پنجشنبه ۱۳۴۲/۸/۱۶

می‌نویسند:

اوایل صبح طبق معمول گذشت، به خودمان تا دادگاه یکشنبه، سه روز خیال راحت و ملاقات خانوادگی جمعه را وعده می‌دادیم ولی کمی از ساعت ۹ گذشته بود که آقای ساقی [رئیس زندان قزل‌قلعه] وارد اطاق شده و با ناراحتی و صدای ملایم گفت: شما باید منتقل شوید... به زندان قصر...

پس از پنج ماه و دو روز کم، اقامت در قزل‌قلعه، به زندان قصر و به همان بندی که چهار ماه و ۲۳ روز قبل به اتفاق رفقای جبهه [ملی] اقامت داشتیم برگشتیم. عمارت و ساختمان مثل سابق است ولی زندانی‌ها و مأمورین و وضع عمومی عوض شده است. از وجود اشخاص ناجور و دستجات قاچاقچی و هروئینی و قاتلین و همچنین از تنگی و فشار کم‌جائی فوق‌العاده در زحمت هستیم...

ما پانزده نفر در دو اطاق ۲×۳ هستیم و چهارده نفر پانزده خردادی را در یکی از سه اطاق بزرگ ۳×۵ جا داده‌اند و فوق‌العاده در فشار هستیم. ملاقات هم، باز از پشت میله است.

این دو دسته با هم انس و همکاری و برنامه‌ای دارند: ۷ صبح صبحانه، ۸ سرود ای ایران، ۸/۲۵ تا ۹/۳۰ قرائت و تفسیر قرآن، ۱۰ تنفس، ۱۰/۳۵ تا ۱۲ سکوت برای مطالعه، بعد از نماز و نهار، ۱۴ تا ۱۶ سکوت برای استراحت. پس از آن مطالعه یا سخنرانی، مغرب نماز جماعت، قبل از شام جلسه اداری امور زندان و... تفسیر قرآن با آیت‌الله طالقانی است و حاصل مکتوب آن تفسیر جزو سی‌ام قرآن است که در دو قسمت چاپ و منتشر می‌شود. آقای محبوب مدیرعامل شرکت انتشار در ملاقات ۱۳۴۲/۹/۳۰ به آقای مهندس بازرگان می‌گوید:

جلد اول تفسیر قرآن آقای طالقانی تمام شده است و طالب، زیاد دارد.^۱ حاصل سخنرانی‌ها و مطالعات مهندس بازرگان نیز رساله‌ها و کتاب‌هایی است که یکی پس از دیگری تدوین شده و آماده چاپ می‌شود اما به گفته آقای محبوب: برای چاپ رساله «مسئله وحی» و سایر کتاب‌ها، چاپخانه‌ها راه دستشان نیست و از سازمان امنیت می‌ترسند.

با این حال، این کتاب‌ها هم به زیر چاپ می‌روند.

مهندس بازرگان در یادداشت مورخ ۱۳۴۲/۱۰/۱۸ می‌نویسد:

امروز دومین روز زندگی جدید، یعنی دوران بعد از محکومیت [در دادگاه بدوی] است با دیروز خیلی فرق دارد... مشغولیتی که از دیروز دست گرفته‌ام تصحیح و تکمیل درس ماشین‌های حرارتی دانشکده [فنی] است که می‌خواهند پلی‌کیپی کنند و بعد هم فکر می‌کردم به کتاب «جو زمین و شرایط هوا» پردازم. اگر فرصت و سلامتی و فایده‌ای باشد، می‌شود کتاب برای توربین بخار و غیره نوشت. و همچنین کتاب‌ها و جزوه‌های اسلامی اجتماعی و ...

زنده یاد مهندس بازرگان ۵۰ روز بعد در یادداشت مورخ ۱۳۴۲/۱۲/۸ می‌نویسد:

دیروز پیشخدمت شرکت انتشار هم آمده بود و اجازه تجدید چاپ کتاب‌های «انسان و خدا»، «خودجوشی»، «از خودپرستی تا خداپرستی» و «اسلام جوان» را می‌گرفت. فروش و رونق کتاب‌های آقای طالقانی و من در اثر محکومیت ما و جنبش عمومی مردم و علما بحمدالله خیلی خوب شده است. در تبریز، «مرز میان دین و سیاست» را دو سه بار تجدید چاپ کرده‌اند، «مذهب در اروپا» را هم برای بار دوم.

۱. این قسمت از تفسیر «پرتوی از قرآن» را آیت‌الله طالقانی، مقارن تأسیس شرکت سهامی انتشار (۱۳۳۹ ه. ش.) به سرمایه خود چاپ کرده بودند و با فعال شدن شرکت انتشار، توزیع و فروش آن را به این شرکت واگذار کردند.

دادگاه تجدیدنظر نظامی در ۱۳۴۲/۱۲/۱۴ تشکیل می‌شود و پس از ۱۵ جلسه در ۱۳۴۳/۴/۱۶ رأی دادگاه بدوی را با مختصر تغییر تأیید می‌کند و مهندس بازرگان و آیت‌الله طالقانی را به ده سال حبس محکوم می‌نماید.

تفسیر قرآن آیت‌الله طالقانی ادامه می‌یابد و مجلدات آن، که ایشان به جای عنوان «تفسیر»، نام «پرتوی از قرآن» بر آن نهاده بودند، به تدریج انتشار می‌یابد. نگرش بدیعی که در این اثر، در تفسیر آیات قرآن ارائه شده بود، تأثیری شگرف در جوامع دینی و محافل مذهبی، به خصوص در بین جوانان و دانشگاهیان ایجاد نمود.

فعالیت‌های تحقیقاتی مهندس بازرگان نیز با انجام سخنرانی‌ها و تألیف رساله‌ها و کتاب‌ها، تداوم می‌یابد و یکی بعد از دیگری تدوین شده و به چاپ سپرده می‌شود:

- «تبلیغ پیامبر»، تدوین و تفصیل سخنرانی مورخ جمعه ۱۳۴۲/۹/۲۲، به مناسبت جشن عید مبعث، زندان قصر.
- «کوبا»، خلاصه‌گیری شده از کتاب «جنگ شکر در کوبا»، تألیف ژان پل سارتر، روزنامه‌نگار و فیلسوف اگزیستانسیالیست معروف فرانسه، ترجمه جهانگیر افکاری؛ سال ۱۳۴۲، زندان قصر.
- «دعا»، تدوین و تفصیل سخنرانی به مناسبت عید سعید فطر در اجتماع زندانیان سیاسی، بهمن سال ۱۳۴۲، زندان قصر.
- «رمضان، ماه عبادت، تربیت و رحمت»، پیش‌نویس سخنرانی در جمع زندانیان سیاسی، مورخ ۱۳۴۲/۱۰/۱۲، زندان قصر.
- «سازگاری ایرانی»، حاصل تحقیق و تدوین یک نظریه جامعه‌شناسی، سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «خلع‌ید»، سخنرانی در جمع زندانیان سیاسی، خرداد ۱۳۴۳، زندان قصر (متن و یا طرح سخنرانی در اختیار نیست).
- «آزادی هند»، تحقیق و تألیف کتابی در باره اینکه هندوستان چگونه آزادی گرفت، سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «بعثت و ایدئولوژی»، تدوین و تفصیل سخنرانی جشن عید مبعث در جمع زندانیان، آذرماه سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «راهنمای کتاب اول و کتاب دوم آموزش قرآن»، سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- «کتاب سوم آموزش قرآن»، سال ۱۳۴۳، زندان قصر.
- کتاب «باد و باران در قرآن»، تدوین و تفصیل سخنرانی مورخ ۱۳۴۳/۱۲/۲۷ در زندان قصر.
- «پدیده‌های جوی» کتاب آموزشی دانشگاه، پاکتویس نهایی در ۱۳۴۴/۵/۲۱، زندان قصر.

در ۱۳۴۴/۴/۲۲، شش نفر از محکومین قتل منصور (نخست وزیر وقت) که در بندهای مختلف زندان ۱ قصر میان چاقو کشان و قاتلین و امثال آن پخش شده بودند، نامه به دادستان فرستاده و نسبت به اینکه زندانیان سیاسی را در میان زندانیان عادی قرار داده‌اند، اعتراض کرده و سپس اعتصاب غذا می‌کنند. موضوع در ۱۳۴۴/۴/۲۶ بین آقای مهندس بازرگان و یارانشان مطرح می‌گردد، یک نفر اعلام می‌کند که من تابع جمع هستم و چهارده نفر دیگر، خود را موافق اقدام و اعتراض تا سرحد اعتصاب نشان می‌دهند و متعاقب آن، در ۱۳۴۴/۴/۲۷ یک نامه همدردی و اعتراض با امضاء ۱۲ نفر تسلیم رئیس زندان ۴ قصر می‌شود.

پس از یک هفته، اعتراض‌ها به نتیجه می‌رسد و درخواست‌ها تأمین و اعتصاب غذا شکسته می‌شود؛ اما در اوایل مهرماه ۱۳۴۴ آقایان مهندس بازرگان و دکتر سحابی و چند نفر دیگر از هم‌بندان ایشان، از زندان قصر به زندان برازجان که یکی از بدترین زندان‌ها و بد آب و هوای آن‌ها بود، تبعید می‌شوند و از برنامه تفسیر «پرتوی از قرآن» آیت‌الله طالقانی محروم می‌مانند. آقای مهندس بازرگان در مصاحبه مورخ ۱۳۵۹/۳/۶ با مجله زن روز، در این باره می‌گویند:

رفقای که در زندان قصر از تفسیر آقای طالقانی استفاده می‌کردند - چون آقای طالقانی در زندان قصر مانده بودند - از من خواهش کردند که همین تفسیر را به عنوان بحث، در دستور داشته باشیم. من هم سوره عنکبوت را عنوان کردم برای اینکه می‌خواستیم بحث نه از اول قرآن و نه از آخر قرآن باشد. دو ثلث سوره عنکبوت راجع به هلاک شدن امت‌های گذشته است. اینجا این سؤال پیش آمد که هر جا قرآن راجع به «عاد» و «ثمود» صحبت کرده است، آیا بلائی که به سرشان آمده یک جور بوده است یا نه؟ ما به دنبال این مسأله رفتیم و چون در موارد مختلف، گاهی با آیات کوتاه و گاهی با آیات بلند، از اقوام گذشته صحبت شده است، برای فهم بهتر، بحث ردیف کردن این آیات پیش آمد و اینکه کدام در زمان، مقدم و کدام مؤخر است؟ خلاصه، آخرش به اینجا رسیدیم که اگر تاریخ نزول آیات را بدانیم، تفسیر قرآن و تشخیص مطالب برای ما خیلی روشن می‌شود.

قرآنی که من داشتم، یکی از قرآن‌های چاپ کتاب‌فروشی علمیه بود. آن قرآن جدولی داشت که - بعدها من فهمیدم از کجا آمده است - سال نزول سوره‌ها را معین کرده بود. ما چون در زندان بودیم و فرصت این گونه مطالعات زیاد بود، از این به بعد در خصوص این مسأله کنجکاو شدیم.

چون یک مقوله متغیر در قرآن، طول سوره‌هاست. بالای هر سوره تعداد کلمات و تعداد آیات نوشته شده است. اگر این دو عدد را بر هم تقسیم کنیم، معلوم می‌شود که طول متوسط آیات سوره، چقدر است. منحنی آن را رسم کردیم، دیدیم که این منحنی سیر صعودی دارد، ولی دو سه جا نامنظم است. همان‌طور که در مقدمه «سیر تحول قرآن» نوشته‌ام، این نامنظمی‌ها غیر مترقبه بود، یعنی آدم دلش نمی‌آمد که در قرآن نامنظمی وجود داشته باشد. وقتی مجدداً دقت کردیم، دیدیم در آن جدول، حق نیست که آن سوره مربوط به سال مورد اشاره

باشد. نوع مطلب و عبارات آن سوره، به سال دیگری می خورد. این تصحیح را که کردیم، دیدیم آن منحنی منظم شد؛ یعنی خیلی به طرف منظم شدن رفت. منظم شدن، یعنی هم از نظر طول آیات و هم منحنی موضوعی، که در طول این سنوآت ترتیب خاصی دارد.

فرض کنید راجع به قیامت، تعداد آیات در سال‌های اول بیشتر و در سال‌های آخر کمتر است. منحنی‌های دیگری هم با توجه به این جدول [منضم به قرآن چاپ کتاب فروشی علمیه]، رسم کردیم که آنها هم نامنظمی داشت ولی از اینکه می دیدیم اگر جای اشتباه سوره‌ها (مثلاً سوره نوح) را تصحیح کنیم، نامنظمی از بین می رود؛ این باعث تشویق شد و ما متوجه شدیم که آن جدول اعتبار ندارد.... چون [طراح جدول] فرض کرده بود که قرآن وارونه [ردیف شده] است و از آخر قرآن هر آنچه سوره‌های مکّیه بود ردیف کرده بود و بعد هم سوره‌های مدنی را ردیف کرده بود و این البته بعداً برای من مشخص شد، و چون آن جدول از اعتبار می افتاد به فکر افتادیم راه دیگری پیدا کنیم و من همین «طول متوسط» را گرفتم. اما همان طور که در کتاب [سیر تحول قرآن] نوشته شده است، این یک اندیس (شاخص) خیلی مفید، اما خام بود که صرف طول متوسط را نمی شود گرفت؛ برای اینکه سوره‌ها - همان طور که در تاریخ قرآن هم هست و همه مفسرین هم قبول دارند - جای خودشان نیستند، یعنی تمام آیات یک سوره در یک زمان نازل نشده است؛ بنابراین باید آنها را گروه بندی کرد.

در برخی سوره‌ها، گروه بندی تاریخی وجود دارد. مثلاً در سوره توبه (۹) گفته شده است که ۳۷ آیه اول، همان است که حضرت امیر (ع) رفت و برای کفار خواند ولی آیات بعدش ادامه آن [موضوع] نیست؛ هم زمان نیست. همچنین سوره‌های دیگر؛ خلاصه، روی این یک موضوع، مطالعه و کار شد و هر قدر جلو رفتیم، دقت در خصوص آن بیشتر شد و به یک نتایج رسیدیم.

یک سری کتاب خواستم که از تهران فرستادند. یکی از آن کتاب‌ها، کتاب «مقدمه‌ای بر قرآن»، اثر بلاشر بود؛ یکی هم کتاب «تاریخ قرآن»، تألیف شیخ ابو عبدالله زنجانی، با ترجمه آقای ابوالقاسم سبحان. در آن کتاب‌ها، صحبت از فهرست‌هایی بود که مفسرین از قول ائمه نقل کرده‌اند و من با آنها مقایسه می کردم. البته آن فهرست‌ها قاطعیت نداشت و آن جدول که بلاشر داده است، خود او معترف است که یک چیز تقریبی است. حالا آن چیزی که ما از راه آمار تنظیم کردیم، بیشتر اعتبار دارد و مورد تأیید جداول دیگر است.

□ شما در مقدمه نوشته‌اید که از احتمالات ریاضی استفاده کرده‌اید. می‌خواهم بگویم کاربرد احتمالات یک مقدار ممکن است در علمی بودن تحقیق اثر بگذارد ...

خود آمار علم است؛ امروزه ثابت کرده‌اند که هیچ چیز خارج از علم آمار نیست و همه قضاوت‌ها متکی بر آمار است. پس هیچ کدام ۱۰۰ درصد قطعیت ندارد. منتهی عملاً وقتی ضریب احتمال یا اشتباه بالا رفت، آن وقت می‌توانند بگویند که دیگر قابل اتکا نیست. هیچ قضاوت بشری؛ سیاسی، اجتماعی و...، هیچ کدام قطعیت ریاضی ۱۰۰ درصد - آن گونه که سابق مدعی بودند - ندارند. در کتاب [سیر تحول قرآن] هم من مکرر گفته‌ام که صحت اینها و صحت آن جدولی که برای سال‌های نزول آیات داده شده است، ممکن است یکی دو سال

پس و پیش باشد...

بدین ترتیب، به دنبال طرح و پرسش تقدم و تأخر نزول برخی از آیات مورد بحث سوره عنکبوت، دو موضوع زندگی و سرگذشت پیامبران و امم گذشته، در جلسات تفسیر قرآن با زندانیان هم‌بند در زندان برازجان، ایده پروژه وسیع و موşkافانه «سیر تحول قرآن» گردید و ابتدا در زمینه جستجو و کشف ترتیب آیات قرآن و جدول زمانی نزول آنها شکل گرفت و با پی‌گیری ممتد و صرف وقت و حوصله شگفت‌آوری که در جهت شمارش کلمات و ثبت جداول و حجم عظیمی از عملیات ریاضی و رسم دستی نمودارها و مقایسه و دقت در نتایج و بررسی محتوایی آنها صورت پذیرفت، این پروژه به بار نشست و تألیف کتاب «سیر تحول قرآن» در اواخر سال ۱۳۴۴ به پایان رسید. تدوین و ترسیم منحنی‌ها و نمودارهای کتاب در طول چندین سال به وسیله مهندس عبدالعلی بازرگان (فرزند برومند ایشان) انجام شد و در سال ۱۳۵۱ برای چاپ و نشر به شرکت انتشار سپرده شد.

برای آنکه مطالب مندرج در این کتاب برای کسانی که به زبان فارسی آشنا نیستند قابل استفاده باشد، به تقاضای ناشر، فشرده‌ای از کتاب به زبان فرانسه توسط مؤلف فقید تهیه و در آخر کتاب چاپ شد و انتظار می‌رفت فرصتی فراهم شود تا تمام کتاب به زبان انگلیسی چاپ و منتشر گردد، اقداماتی هم در این زمینه به عمل آمد ولی به نتیجه‌ای منتهی نگردید. ان‌شاءالله در آینده این مهم جامعه عمل پیوشد. خلاصه دیگری نیز توسط زنده‌یاد پروفیسور فلاطوری به زبان آلمانی تهیه شد که متأسفانه در جریان گرفتاری‌های شرکت سهامی انتشار مفقود شد و با همه کوششی که بعداً به عمل آمد، دسترسی به آن میسر نگردید.

چاپ چنین کتابی با جداول و نمودارهای گوناگون در شرایط فنی آن روزگار، با حروف چینی دستی، مسیری طولانی در پی داشت. چاپخانه‌ای مجهز با کارگرانی با تجربه که از عهده کار برآیند، در نظر گرفته شد و مأموریت تصحیح و نظارت در امر حروف چینی و چاپ کتاب به آقای سید محمد مهدی جعفری که خود از زندانیان شدگان بود و با محتویات آن آشنایی کامل داشت؛ سپرده شد.

مسیر طولانی چاپ کتاب چنان بود که تقریباً در هر ماه ۸ صفحه با قطع رحلی به چاپ می‌رسید و به ناچار تا سال ۱۳۵۵ کار چاپ و صحافی به درازا کشید.

برای اجازه ترخیص کتاب از چاپخانه، باید ۲ نسخه از کتاب چاپ شده، برای دریافت شماره ثبت در کتابخانه ملی به وزارت فرهنگ و هنر تحویل می‌شد؛ البته این ظاهر کار بود و منظور اصلی آنها، سانسور مطالب چاپ شده بود.

در این شرایط که شرکت انتشار بر اثر فشار سازمان اطلاعات و امنیت شاه (ساواک)، مؤسسه‌ای منحل و مهندس بازرگان نیز ممنوع‌القلم بود؛ برای دریافت مجوز

باید تمهیدی دیگر اندیشید.

بعد از انحلال دستوری شرکت انتشار، برای ادامه نشر کتاب‌های مفید، انتشارات قلم به وسیله جمعی از علاقه‌مندان تأسیس شد. لذا نام ناشر کتاب، انتشارات قلم معرفی شد و به جای نام مؤلف نیز جمله «به اهتمام سید محمد مهدی جعفری» ذکر شد که واقع مطلب همین‌طور هم بود.

چاپ اول کتاب که در ۲۰۰۰ نسخه تهیه شده بود، به زودی نایاب گردید لذا چاپ دوم در ۱۰۰۰۰ جلد در قطع وزیری و در سال ۱۳۵۶ توسط شرکت سهامی انتشار منتشر شد. چاپ سوم مجدداً در ۱۰۰۰۰ جلد در سال ۱۳۵۸ و چاپ چهارم در ۵۰۰۰ جلد در سال ۱۳۶۰، توسط شرکت سهامی انتشار، مجدداً به بازار عرضه شد.

زنده یاد مهندس بازرگان، با بازخوانی کتاب مبادرت به تهیه متممی برای آن کرد که با عنوان سیر تحول محتوایی آیات، همراه با اصلاح کامل جداول ۱۴ و ۱۵ که بیشتر جنبه محاسباتی داشت، در سال ۱۳۶۲ توسط شرکت سهامی انتشار در ۳۰۰۰ نسخه چاپ و منتشر گردید. چاپ پنجم کتاب شامل بخش متمم و آخرین اصلاحات مؤلف فقید، در ۲۰۰۰ نسخه، در سال ۱۳۷۷ توسط شرکت سهامی انتشار منتشر شد.

محقق و مؤلف فقید، زنده یاد مهندس مهدی بازرگان در مقدمه اولین چاپ کتاب «سیر تحول قرآن» اعلام داشته‌اند که:

خوانندگان را باید خاطر جمعی بدهم که فرمول‌های غامض و دور از درک به میان نخواهد آمد و از حدود شمارش و جدول‌بندی و رسم منحنی تجاوز نخواهد کرد. ضمناً برای آنکه همین عددنویسی‌ها و جدول‌ها و منحنی‌ها سبب ملالت و معطلی خواننده گرامی کتاب نشود، کار را در دو قسمت و کتاب را در دو جلد عرضه می‌نماید. جلد اصلی و متن کتاب، اختصاص به بیان موضوع و بحث و ارائه نتایج داشته به حداقل جداول و منحنی‌های ضروری اکتفا می‌شود ولی برای کسانی که حوصله کافی دارند و خواهان موشکافی و رسیدگی به محاسبات هستند، جلد ضمیمه‌ای محتوی مجموعه جداول و منحنی‌ها تهیه می‌شود.

همان‌طور که در بالا به نظر خوانندگان ارجمند رسید، تألیف جلد اول کتاب در سال ۱۳۴۴ پایان یافت لیکن اولین چاپ آن در سال ۱۳۵۵، با نام مستعار مؤلف منتشر گردید و چاپ و انتشار جلد دوم یا جلد ضمیمه نیز عملاً تا بعد از انقلاب اسلامی ایران به‌درازا کشید و در نهایت به‌اهتمام مهندس عبدالعلی بازرگان، در فروردین ۱۳۶۰ و در آغاز سومین سال تأسیس جمهوری اسلامی ایران، توسط شرکت سهامی انتشار، در قطع رحلی در اختیار علاقه‌مندان تحقیق و تتبع در مسائل قرآنی قرار گرفت.

* * *

در سال‌های اخیر با نایاب شدن کتاب و لزوم تجدید چاپ آن در قالب مجموعه آثار مؤلف، موضوع تجدید حروف چینی و بهبود کیفیت آن، رسم نمودارها با استفاده

از امکانات رایانه‌ای، بررسی و کنترل محاسبات و ارائه آراسته آن، مورد توجه بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان قرار گرفت و آقای مهندس محمد توسلی مدیرعامل مهندسین مشاور گذرراه، انجام این پروژه را با توجه به پیچیدگی فنی آن تقبل نمودند. بدین ترتیب همکاران ایشان با استفاده از امکانات رایانه‌ای و نرم‌افزارهای موجود، کلیه جداول آماری و داده‌های مفصل مربوط به نمودارهای گروه آیات مندرج در جلد دوم (یا جلد ضمیمه) و نیز جداول ۱۱ و ۱۲ و ۱۴ از جلد اول را که قبلاً به صورت دستی تهیه و پردازش شده بودند، مجدداً در محیط صفحات گسترده (نرم‌افزار EXCEL) وارد کردند و پردازش‌های ماشینی، مشابه پردازش‌های دستی، در مورد آنها اعمال شد. طبیعی است، به هنگام انجام محاسبات دستی، چنانچه گسترده هم باشد، برخی خطاهای انسانی در بخش‌های شمارش، جمع کردن، محاسبه میانگین، طول مبنا، انتقال نتایج و نظائر آن، پیش می‌آید که رفع آن جز با شمارش مجدد، یا محاسبه و اندازه‌گیری‌های مکرر، امکان‌پذیر نمی‌باشد. با انجام محاسبات ماشینی، این مشکل رفع شده است و لاجرم برخی از محاسبات عددی و نتایجی که از این طریق به دست آمده‌اند، با محاسبات قبلی مندرج در جلد اول و جلد دوم «سیرتحوّل قرآن»، کم و بیش تفاوت‌هایی دارند. اما این تفاوت‌ها موجب تغییر روند عمومی محاسبات و ترتیب طول‌های مبنا و ترتیب نزول گروه‌های آیات نشده‌اند. لذا ترتیب گروه‌های آیات جداول ۱۲ و ۱۴ که در ویرایش جدید مرتب شده‌اند، منطبق با ترتیب متناظر گروه آیات در نسخه قبلی است.

جدول ۱۴ ترتیب نزول گروه‌های آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان را نشان می‌دهد. در این جدول، جهت به دست آوردن زمان نزول آیات، تعداد آیات و تعداد کلمات هر گروه آیات همزمان هر سوره وارد گردیده و این مقادیر به صورت ستونی جمع شده است.

بدیهی است در جدول ۱۴، به علت ماهیت ستون تعداد آیات و تعداد کلمات تجمعی، هر خطائی که در نقل ارقام جداول قبل و یا جمع ارقام صورت گرفته باشد، تا انتهای جدول تأثیرگذار بوده است. اما در ویرایش جدید، مقادیر مستقیماً از بانک داده‌ها وارد شده و به صورت ستونی، جمع گردیده‌اند. بنابراین ارقام این دو ستون با ارقام مندرج در جدول ۱۴ نسخه قبلی، اندکی تفاوت دارد. این ارقام مبنای ترسیم نمودار منحنی تنزیل در شکل‌های ۲۱ و ۲۲ و محاسبه مرز گروه‌های آیات نازلۀ در هر سال می‌باشد. ضمناً نام سر ستون دو ستون مذکور، از «تعداد جمع شده» به «جمع تجمعی» که واژه آماری آن در علم آمار می‌باشد، اصلاح گردیده است.

ویرایش جدید منحنی تنزیل، با استفاده از نتایج اصلاح شده انجام گرفته، و در محیط نرم‌افزار ACAD رسم شده است. بدین ترتیب، مرز گروه آیات نازل شده در

هر سال، نسبت به نسخه قبلی قدری جابه‌جا شده است. به عبارت دیگر، سال نزول بخشی از آیات که در مرز بین سال‌ها قرار داشته‌اند، از یک سال به سال قبل یا به سال بعد منتقل شده است، اما ترتیب نزول این آیات عیناً همان است که در نسخه قبلی کتاب ارائه شده است.

توضیح فنی :

باتوجه به مبانی محاسباتی و جداول متعدد و نمودارهای ترسیم شده که به صورت دستی ترسیم شده بود، برای تجدید حروفچینی، کار به دو بخش تبدیل گردید. در بخش اول کلیه نوشتارها و جداول کتاب در محیط MS Word حروفچینی شد. ابتدا در محیط Win 3.1 و Word 6 شروع گردید و سپس باتوجه به تغییرات و امکانات ارائه شده در نسخه‌های بعدی نرم‌افزار، نهایتاً کار در Win XP و Word 2003 نهایی گردید. این تغییرات در محیط نرم‌افزار، خود باعث تغییراتی در کارهای انجام شده به وجود آورد تا با محیط جدید سازگار گردد.

در بخش دوم، کلیه جداول که جنبه محاسباتی دارند و همچنین ترسیم نمودارها، در محیط Excel انجام گردید. در این قسمت، باتوجه به امکانات این نرم‌افزار، ارقام کلیه جداول و محاسبات مربوط که قبلاً به صورت دستی تهیه و پردازش شده بودند، وارد سیستم گردیده و پردازش شدند و نمودارها ترسیم و با سیستم دستی مقایسه شد. ورود حجم انبوه اطلاعات، خود بخش مهمی از کار را تشکیل می‌داد. جهت انجام محاسبات تکراری برای جداول، با استفاده از فرمول‌نویسی در محیط نرم‌افزار، کار دقیق‌تر و سریع‌تر انجام گردید. در چاپ قبلی این کتاب، نمودارها به صورت دستی ترسیم و با جداول مربوط، در یک صفحه صفحه‌بندی شده بودند لکن در این بخش ترکیب نمودارها و جداول بسیار پیچیده و زمان‌بر گردید. دلیل این پیچیدگی، ضرورت تبعیت نمودارها از جداولی بود که باید در بالای آنها قرار گیرند. باتوجه به تعداد زیاد این گونه جداول و نمودارها و همچنین تغییر سیستم از Win 3.1 به Win 98 و نهایتاً به Win XP، حجم بالایی از کار، صرف تهیه و تنظیم این نمودارها و جداول گردید. به علت وضع خاص ترسیم دستی تعداد اندکی از نمودارها، ترسیم آنها در محیط نرم‌افزار Excel مقدور نگردید و برای ترسیم این نمودارها از نرم‌افزار Auto Cad استفاده شد.

همچنین تنظیم و صفحه‌بندی جداول و نمودارهای طویل، یکی از مشکلات در تهیه این کتاب بود. نهایتاً کلیه جداول و نمودارها به صورتی تنظیم گردید که به محیط Word منتقل و به صورت یکجا با متن کتاب صفحه‌بندی شود. اجرای این پروژه از سال ۱۳۷۶ آغاز و تا سال ۱۳۸۲ در مهندسين مشاور گذرراه

به طول انجامید و در این مدت بیش از ده هزار نفر - ساعت کار برای انجام آن صرف گردید. آقای مهندس محمد طاهری قزوینی مدیریت محتوایی پروژه و آقایان مهندس احمد توسلی و مهندس محمود توسلی مدیریت نرم افزاری و آقای مصطفی زکریا پور و سرکار خانم مریم صابری مسئولیت اجرایی پروژه را به عهده داشته‌اند.

بنیاد از همه این عزیزان، مخصوصاً از مدیرعامل محترم مهندسین مشاور گذرراه، جناب آقای مهندس محمد توسلی که انجام این خدمت را تقبل کرده و با علاقه‌مندی و به‌طور مداوم پی‌گیر به‌انجام رسیدن آن بوده‌اند و نیز از جناب آقای مهندس محمد طاهری قزوینی همکار محترم آن مهندسین مشاور که با دقت و پشت کار فراوان کار را از نظر محتوایی کنترل کرده و تا این مرحله به نتیجه رسانیده‌اند، تشکر و قدردانی می‌نماید.

نحوه تدوین و صفحه‌آرایی

مطالب مندرج در جلد اول و جلد دوم سیر تحول قرآن، به علت بزرگ بودن اغلب جداول و بلند بودن بیشتر منحنی‌ها، از ابتدا برای چاپ در قطع رحلی (۲۹×۲۱ سانتیمتر) و برای کادر (۲۴×۱۶) سانتیمتر، طراحی، تنظیم و تدوین شده بود و چاپ اول آن نیز در همین قطع منتشر شد.^۱ اما این قطع، اندازه مطلوبی برای استفاده علاقه‌مندان و محققان نیست. بنابراین تصمیم گرفته شد که این مجموعه نیز به شیوه سایر مجموعه‌های آثار مهندس بازرگان و در قطع وزیری (حدود ۲۳×۱۶ سانتیمتر)، تقدیم گردد. اما قرار دادن جداول و منحنی‌ها در ابعاد قطع وزیری و در کادر (۲۰×۱۲) سانتیمتر، کاری بسیار شاق و از نظر فنی، پیچیده است. چرا که با تمام کوششی که به عمل آمده بود، اکثر جداول با عرض ۱۳ تا ۱۳/۵ سانتیمتر و ارقام در بسیاری از موارد، کوچک و غیر خوانا و اندازه جداول توزیع، بلندتر از طول کادر صفحات، تدوین شده بود. با کوشش مستمری که به عمل آمد، و با استفاده از نرم‌افزارهای مربوط و با استفاده از فایل‌های دریافتی و کسب مشورت‌های فنی، جداول و اشکال بارها ترسیم و با به‌کاربردن قلم‌های مختلف، تدوین شد تا بهترین حالت ممکن مشخص گردید و سپس از محیط Excel به محیط Word منتقل و در این محیط صفحه‌آرایی شد.

در طراحی و تدوین جدید کتاب، تغییرات زیر نسبت به چاپ قبلی انجام گرفته است:

- کلیه اصلاحاتی را که مؤلف فقید در سال ۱۳۶۱ در جلد اول سیر تحول قرآن و جلد دوم (مجموعه ضمیمه) به عمل آورده‌اند، در این مجموعه ملحوظ و اعمال شده است.

۱. البته چاپ‌های بعدی جلد اول به‌طریقه افست انجام شد، از صفحات کتاب با ابعاد مناسب در قطع وزیری فیلم تهیه شد و به قطع وزیری به چاپ رسید.

- مختصر ویرایشی در مطالب کتاب به عمل آمده ، بدون آنکه در بیان معنی و محتوای آن تغییری ایجاد شده باشد.
- هر جا که لازم بوده با ارجاع موضوع به زیرنویس ، توضیحات لازم از طرف بنیاد ارائه و با علامت (ب.ف.ب) مشخص شده است.
- محقق فقید در بسیاری از موارد ، آمار و ارقام مورد نظر را که حالت مشابه و مقایسه‌ای داشته‌اند ، به صورتی غیر از جدول ، منظم کرده و به بحث و نتیجه گیری رسانده‌اند . در این مجموعه ، برای سهولت بیشتر هر جا که ممکن و مناسب بوده است . این گونه آمار و اطلاعات در قالب جدول ارائه شده‌اند (در بخش اول و بخش ضمیمه جمعاً حدود ۲۰ جدول) ، لیکن به آنها شماره جدول داده نشده است تا در ساختار شماره‌بندی کتاب تغییری حاصل نگردد.
- جدول ۵ برای سوره هُمَزَه و به عنوان جدول پایه ، برای طراحی جداول توزیع آیات سوره‌های دیگر مثال زده شده است. در کتاب ، این جدول از راست به چپ تنظیم شده و عبارات تکمیلی و ارقام دیگری که از طریق محاسبه به دست آمده است ، در سمت راست و چپ این جدول قرار دارد. به منظور آسان شدن و روانی کار ، این جدول و جداول ۶ و ۷ و ۸ که به این گونه طراحی شده بودند ، به منظور رعایت استانداردهای آماری و به همان گونه که در تمام جداول توزیع آیات در جلد دوم رعایت شده است ، از چپ به راست تنظیم و اصلاح گردیدند و ارقام حاصل از محاسبه ، به زیر جدول منتقل شد و عبارات مندرج در سمت راست جدول به صورت یک ستون استاندارد و ثابت ، در سمت چپ جدول طراحی گردید.
- در بخش اول کتاب ، اشکال ۱۰ الی ۲۰ هر یک شامل جدول توزیع آیات و منحنی مشخصه یکی از سوره‌های قرآن است . اکنون در سمت چپ جدول ، ستونی طراحی شده است که سطر اول آن طول آیات را به کلمه ، و سطرهای بعدی شماره آیات و در پایان در سه سطر ، تعداد آیات ، تعداد کلمات و درصد آیات نوشته شده است و معرف همان ارقامی است که در داخل جدول قرار دارند.
- شماره و عنوان کامل اشکال ، در بالای جدول و جمع تعداد آیات ، تعداد کلمات و طول متوسط در زیر هر جدول تعیین و مشخص شده است.
- از اواخر بند ۱۲ کتاب و جدول ۱۰ ، مؤلف فقید برای آنکه شماره رسمی سوره‌ها با شماره‌ها و ارقام دیگر کتاب متفاوت باشد از علائم شمارشی یونانی (لاتین) استفاده کرده است. از آنجا که امروزه این علائم نامأنوس و کاربرد آن دور از ذهن می‌باشد ، حذف شد و به جای آن هر جا از سوره‌ای نام برده شده است ، بلافاصله بعد از آن و در داخل پراکنش شماره رسمی سوره با قلم توخالی مشخص

- گردیده است (مثلاً به جای سوره تکویر با شماره LXXXI، تکویر (۱۱) نوشته شده است.) و این شیوه در تمام متن و جداول کتاب تداوم یافته است.
- جدول ۱۰، با طراحی جدید (و جابه‌جایی عناصر سطرها و ستون‌ها)، خلاصه و ساده‌تر شده است.
 - در جدول ۱۱، شماره رسمی سوره‌ها از: اول، دوم، سوم، ... به: ۱، ۲، ۳ ... تبدیل شده و صفحات جدول به گونه‌ای طراحی شده است که سطرهای مربوط به هر سوره، در دو صفحه قرار نگیرد و پشت سر هم، فقط در یک صفحه باشد و فواصل بین سوره‌ها با خط سیاه مشخص شده است.
 - علامت ← که در جدول ۱۱ و جداول دیگر و متن کتاب برای نشان دادن فاصله شروع گروه آیات از یک آیه به آیات بعدی سوره‌ها به کار رفته بود، حذف شد و به جای آن کلمه «تا» قرار گرفت (مثلاً «۱۴۸ ← ۱۵۲» به «۱۴۸ تا ۱۵۲» تبدیل شد).
 - در جدول ۱۲، عنوان ستون سوم از «شماره ردیف رسمی» به «شماره ترتیب رسمی سوره» اصلاح شد و در متن جدول در همین ستون، فقط شماره‌ها از لاتین به ارقام مربوط که با قلم توخالی نوشته شده است اصلاح گردید و علامت فرعی گروه سوره‌ها (مانند: الف، ب، ...) به علت عدم ضرورت حذف شد. در این جدول عنوان ستون آخر از «ملاحظات» به «شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره» اصلاح گردید.
 - در جدول ۱۳، ستون سوم با نام «عنوان»، حذف شد و در ستون پنجم نام سوره اضافه گردید و بدین طریق، جدول از ۱۲ ستون به ۱۱ ستون اصلاح شد و عنوان ستون چهارم از «موضوع و عنوان» به «عنوان و موضوع گروه» اصلاح گردید.
 - در جدول ۱۴، ستون «نام سوره» حذف و نام سوره در ستون «عنوان و موضوع گروه» ادغام شد و ستون آخر این جدول از عنوان «ملاحظات» به «سال نزول» اصلاح گردید.
 - ستون اول از جدول ۱۵ که شامل «شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره» و «شماره رسمی سوره» بود به دو ستون مستقل تجزیه و رقم‌های مربوط به هر سوره، در ستون مربوطه، به صورت مستقل درج شد و موارد دیگر، مشابه جداول قبل اصلاح گردید. انجام این تغییرات و اصلاحات مقدر نگردید مگر با حوصله زیاد و صرف وقت بسیار و دقتی که همکار گرامی خانم خدیجه امیدوند، با به‌کارگیری نرم‌افزارهای مربوط، به کار بستند تا نکات مورد نظر و دقت‌های خواسته شده تأمین گردید و این مجموعه با کیفیتی که ملاحظه می‌فرمائید، در اختیار مشتاقان تحقیقات قرآنی و علاقه‌مندان آثار زنده‌یاد مهندس مهدی بازرگان قرار گرفت. بنیاد، صمیمانه از ایشان تشکر و قدردانی می‌نماید.

بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان

مقدمه ناشر*

بسمه تعالی

بهتر آن باشد که سر دلبران
گفته آید در حدیث دیگران
کتاب سیر تحول قرآن، کار شگفت و بدیع مهندس بازرگان، از چنان عظمی
برخوردار است که سخن گفتن در باره آن آسان نیست. چاپ های قبلی کتاب فاقد
مقدمه بود و ناشر بهتر دانست قسمتی از نامه زنده یاد دکتر علی شریعتی که در
حوالی سال ۱۳۴۷ به مهندس عبدالعلی بازرگان نگاشته شده، به جای مقدمه نقل شود
و سپس توضیحات لازم را عرضه نماید:

«... در اینجا می خواهم مطلبی را که چند ماه است مرا به شدتی که در بیان
نمی گنجد به خود مشغول داشته است و یک لحظه از آن غافل نیستم عنوان کنم
و آن تمام کردن آن شاهکار معجزنمای کار در باره قرآن است. من کشف
ایشان را در باره قرآن درست، بی مبالغه، شبیه کار گالیه در باره منظومه و
نیوتن در باره جاذبه و پاستور در باره بیماری... می دانم. آنها کلید علمی وحی
طبیعی را به دست آورده اند و ایشان کلید علیم وحی الهی را. من آن روز که
ایشان طرح این کار را بیان می کردند دچار یک گیجی و حیرت بی سابقه ای
شده بودم و آنچه بر حیرتم می افزود این بود که چطور؟ چرا آقای مهندس
[بازرگان] این حرف را با این سادگی و لحنی این چنین عادی بیان می کنند؟
چطور در ضمن چنین کاری به کار دیگری هم می توانند بیندیشند؟ چرا آن را
کاری در ردیف دیگر کارها می دانند؟

من به همان مقداری که آن روز توضیح فرمودند، آنچه دستگیرم شد چنان
خارق العاده بود که ناگهان احساس کردم که به قرآن یک ایمان علمی پیدا
کردم. ایمان علمی همچنان که به منظومه شمسی یا ترکیب آب یا حرکت
بادها ایمان دارم. یعنی دیدم که «وحی» است! دیدم!

* مقدمه ناشر در چاپ پنجم جلد اول، در سال ۱۳۷۷.

من فکر می‌کنم که ایشان پس از رسیدن به این تر قاعدتاً قدرت اندیشیدن و اشتغال به هر امر دیگری را چه فکری و چه عملی و... هر چه از دست می‌دهند و چنان در آن غرق می‌شوند که نمی‌توانند در ردیف آن، مسائل دیگری را هم در مغز و زندگی و روح و کار خود طرح کنند. زیرا من هیچ مسئله‌ای را نه تنها در باره قرآن بلکه دین و بلکه خدا و اثبات ماوراءالطبیعه و... همه چیز در ردیف آن نمی‌بینم. این حادثه‌ای است در علم مذهب، این تنها اثبات قرآن و وحی نمی‌کند اثبات وجود خدا و غیب را می‌کند. آن هم اثبات خدا نه با زبان عرفان و اخلاق و فلسفه و عقل؛ نه، با علم، آن هم علوم دقیق و آن هم دقیق‌ترینش ریاضی!

باز هم در شگفتم که چرا آن روز آقای مهندس [بازرگان] آن طور عادی از آن سخن می‌گفتند! آن کار بزرگ همه حرف‌ها و دلیل‌ها و منطقی‌ها را بی‌ارزش و یا لاقلاً کم ارزش کرده است.

من با اطلاع و استعداد کمی که دارم چند بار در کلاس و مباحثه با دانشجویان با این شرط که «هر چه قدرت انکار و رد و حتی لج دارید برای نپذیرفتن این استدلال من در وحی بودن قرآن به کار برید» و همه جا با وجود همین شرط به آن متد که استدلال کرده‌ام موفقیت مطلق بی‌استثناء آمیخته با ایمان و شگفتی و اعجاب خارق‌العاده به دست آورده‌ام. نه تنها اقناع کننده است، اعجاب آور و ایمان آور است.

من به‌عنوان یک معلم دانشجویان این نسل و به‌عنوان یک شاگرد ایشان، از ایشان استدعا می‌کنم و التماس می‌کنم که هر چه زودتر این کار را تمام کنند، هر چه زودتر. هیچ کاری امروز در دنیا نیست که از این فوری‌تر و حیاتی‌تر باشد. شما هم وادار کنید و شرایط و مجال وصال را فراهم آورید. کاش این کار از همان اول به عربی یا فرانسه یا انگلیسی هم منتشر شود!

قربانتان - «علی شریعتی»

* * *

آخرین چاپ جلد اول کتاب سیر تحول قرآن در سال ۱۳۶۰ هجری شمسی منتشر شد. در سال ۱۳۶۲ متممی برای جلد اول تهیه شد که علاوه بر مطالبی که افزودنش ضروری بود اصطلاحات بعضی از مطالب کتاب و از جمله اصلاح کامل جداول ۱۴ و ۱۵ را در بر می‌گرفت.

اینک در چاپ جدید که شامل جلد اول و متمم مزبور می‌باشد اصلاحات و تغییراتی به شرح زیر به عمل آمده است:

۱- تمام اصلاحات مؤلف محترم که بعد از چاپ متمم در جای جای کتاب انجام شده، در این چاپ ملحوظ گردیده است.

۲- متن اصلاح شده جداول ۱۴ و ۱۵ که قبلاً در متمم چاپ شده بود و به جای جداول ۱۴ و ۱۵ قبلی در جای اصلی خود در جلد اول (صفحات ۱۴۲ تا ۱۵۳ و ۱۶۸ تا ۱۸۳) قرار داده شد، بنابراین چاپ جداول مزبور در قسمت متمم دیگر ضرورتی نداشت.

۳- بدواً در نظر بود در این چاپ تمام مجلدات سیر تحول قرآن یکجا تقدیم علاقه‌مندان گردد، اما چون محدودیت‌های فنی سبب شده بود که چاپ اول جلد دوم از لحاظ شکل ظاهری مقبول نیفتد لذا تجدید چاپ جلد دوم موقوف به آینده شد تا از امکانات رایانه‌ای بهره‌گیری به عمل آید و ان‌شاءالله آراستگی ظاهری نیز به مزایای فراوان دیگر کتاب افزوده گردد.

در اینجا با یاد خیری از مؤلف بزرگوار تصویر بعضی از صفحات اصلاح شده به خط ایشان، زینت بخش کتاب می‌گردد تا نمونه‌ای از دقت عمل و اهتمام آن زنده‌یاد به یادگار بماند.

روانش شاد

شرکت سهامی انتشار

سوره یا گروه	حدود مختصه طولی یا فاصله زمانی	حدود مختصه عرضی یا فاصله کلماتی
طه - الف	۲/۷۵ - ۳/۷۵ از بعثت	۸۰۴۴ - ۸۰۴۷ - ۸۱۳۷ ← ۸۱۳۲
ص - الف	۳/۲۵ - ۴/۲۵	۹۰۸۲۲ - ۹۰۸۱۹ - ۹۰۷۲۷ ← ۹۰۷۲۶
مریم - الف	۴/۵ - ۵/۵	۱۴۸۵۷ - ۱۴۸۱۷ - ۱۴۸۱۴ ← ۱۴۸۱۳
روم - الف	۵/۲۵ - ۶/۲۵	۱۵۷۴۱ - ۱۵۷۳۱ - ۱۵۷۱۹ ← ۱۵۷۱۷
شوری - بقره - ب	هجرت	۳۹۰۸۳ - ۳۹۰۷۹
انفال	۱/۵ - ۱/۵ از هجرت	۴۱۰۴۱۸ - ۴۱۰۴۱۴ - ۴۱۰۴۱۲ ← ۴۱۰۴۱۱
آل عمران - الف	۲ - ۲/۷۵	۴۴۸۸۰ - ۴۴۸۴۷ - ۴۴۸۳۷ ← ۴۴۸۳۶
آل عمران - ب	۳/۷۵ - ۳/۷۵	۴۸۰۲۳۸ - ۴۸۰۲۳۴ - ۴۸۰۲۳۳ ← ۴۸۰۲۳۲
حشر	۳ - ۴	۵۰۵۵۱ - ۵۰۴۸۴ - ۵۰۴۲۶ ← ۵۰۴۲۵
نور - الف	۳/۷۵ - ۴/۷۵	۵۳۸۳۹ - ۵۳۸۳۷ - ۵۳۸۱۴ ← ۵۳۸۱۳
احزاب	۴ - ۴/۷۵	۵۶۵۴۴ - ۵۶۵۱۳ - ۵۶۵۱۱ ← ۵۶۵۱۰
فتح	۵/۷۵ - ۶/۷۵	۶۲۴۷۷ - ۶۲۴۴۹ - ۶۲۴۵۲ ← ۶۲۴۵۱
توبه - الف	۷/۵ - ۸/۵	۶۶۷۴۰ - ۶۶۷۴۵ - ۶۶۷۱۰ ← ۶۶۷۰۹
مائدة - ه	۹/۷۵ - ۱۰/۲۵	۷۵۳۹۹ - ۷۵۳۶۶ - ۷۵۳۷۵ ← ۷۵۳۷۴

منحنی تزییل بر حسب کلمات

۱۳۶ - منحنی تزییل بر حسب آیت

نازل شده در فاصله فترت تا رحلت را که ۳۸۹ - ۷۵۶۶۶ = ۷۵۲۰۲ کلمه میشود بر مدت زمان مربوطه $\frac{۲۲}{۱۶۶} = \frac{۲۲}{۱۶۶} = ۰/۱۳۲۵۳۶$ سال تقسیم کرده تمعاد ثابت مفروض کلمات وحی شده در هر سال را حساب می کنیم و این تمعاد را سال بسال منظور می نماییم:

در جدول ۱۳ مجموع کلمات نازل شده تا پایان هر سال را یادداشت نموده و بطوریکه در ستون ملاحظیات دیده می شود سوره ها و آیات نازل شده در هر سال را مشخص کرده ایم.

۲۵ - منحنی تزییل بر حسب آیت

منحنی تزییل را که در شکل ۲۳ بر حسب تمعاد کلمات نازل شده در سالهای معوالی رسالت نشان داده بودیم اگر بر حسب آیات نازل شده رسم نماییم شکل ۲۴ خواهیم رسید. مجموع آیات نازله تا آخر هر سال نیز از جدول ۱۳ (ستون ۸) استخراج شده است.

منحنی تزییل بر حسب آیات خط مستقیم نیست ولی در اول منظم داشته شبیه شلجمی با معادله درجه ۲ می باشد. تمعاد آیات نازله که در سال ۳ پشت $۸۱۷ = ۱۳۴۶ - ۵۲۹$ است در سال دوازدهم به $۴۹۷۶ = ۴۹۷۶ - ۴۹۷۶ = ۰$ میرسد و در سال ۱۳ هجرت تا $۱۲۳ = ۱۲۳ - ۱۲۳ = ۰$ تنزل می کند.

نظریه اینکه از یکطرف در تمعاد کلمات نازله سالیانه مقدار ثابتی دارد و از طرف دیگر طول متوسط آیات در حال ترقی میباشد قهراً تمعاد سالیانه آیات زنده رفته کمتر می شود زیرا در آنجا تراز برقرار می باشد.

۲۶ - منحنی تغییرات طول متوسط آیت (طول میان)

طول متوسط آیات که بهمان آن طول میان را در نظر گرفتیم از ابتدای محاسبات، و بعنوان مأخذ ذکر در فرض اصلی تا بهیچان صدوری از زمان گرفته شده بود. حال چنانچه

۱۳۷ - سیر تحول موضعی قرآن

نقطه ای که محل شکستگی و توقف تزییل است در عرض نظریه صوره ضعی (یعنی ۳۸۹ کلمه آخر تکوین) مشخص شده است و از آنجا به خط افقی تا نقطه ای که محل تقاطع با خط مورب شکست آید نمایم.

قبل از آنکه به استخراج سالیانه تزییل سوره های دیگر و گروه های آیات بپردازیم جایز نیست توجیهی به تغییر هندسی یا معنای خارجی مستقیم بودن خط تزییل نماییم.

اگر این محاسبات و ترسیم منحنی درست باشد (که فرض عدم صحت ۱۰۰٪ و انطباق کامل، در هر حال با تقریب کافی صحیح بوده و منحنی تزییل اگر دقیقاً یک خط بدون انحراف باشد احتمالاً مستقیم است) ثابت بودن شیب منحنی تزییل حکایت از این معنای مهم میکند که تمعاد کلمات وحی شده بر پیغمبر در هر سال و در تمام دوران رسالت مقدار ثابتی در حدود ۳۴۷۰ کلمه بوده است. در دوران پر تلاطم مدینه که هر سال و در هر روز آن وقایع و نظایف نوبتی پیش می آمدند و رهبر اسلام در کتیر با انواع مشکلات و مسائل بی شمار ایمانی، اخلاقی، اجتماعی، مدنی، اداری، سیاسی و حتی خانوادگی بوده است همان اندازه کلمه از مطالب قرآن تمویل مؤمنین می کشید است که در ابتدای غریبی و ضعف مکه که توأم با بیگاری نسبی و عقارت سنین جوانی پیغمبر بوده است. کلاماً بر خلاف نویسندگان و هنرمندان و مصلحین بشری که تولیدات وجودی آنها پراختر شرایط شخصی و خارجی و مناسب عکس العمل های محیط اوج و جنبش های بسوزان مخالفتها و اشتعالهای زمان باشعاندان و از طرف دیگر در دوران محدودی از سنین بختگی و شور و هیجان نسانی بوده است که نسبت عمده شاهکارهای خود را بیرون میبادند. آنکه برای پیغمبر اسلام اوضاع و احتیاجات و همچنین شرایط و حالات روانی شخصی داخلی در این کار نداشته است. درست چنین میماند که یک گوینده و دستی مانوق از شخصی او و مقتضیات او وجود داشته

۱۳۸ - سیر تحول موضعی قرآن

نقطه ای که محل شکستگی و توقف تزییل است در عرض نظریه صوره ضعی (یعنی ۳۸۹ کلمه آخر تکوین) مشخص شده است و از آنجا به خط افقی تا نقطه ای که محل تقاطع با خط مورب شکست آید نمایم.

۱۳۹ - سیر تحول موضعی قرآن

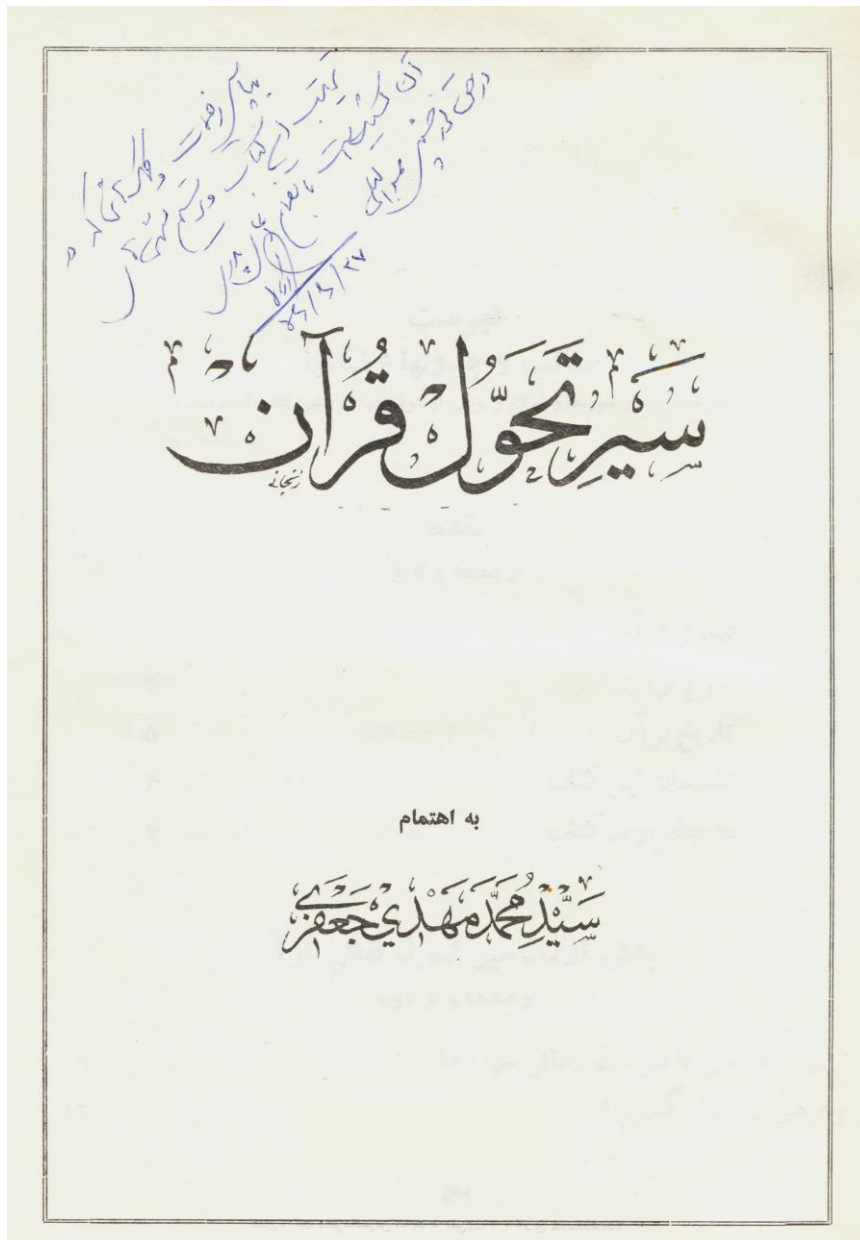
نقطه ای که محل شکستگی و توقف تزییل است در عرض نظریه صوره ضعی (یعنی ۳۸۹ کلمه آخر تکوین) مشخص شده است و از آنجا به خط افقی تا نقطه ای که محل تقاطع با خط مورب شکست آید نمایم.

سیر تحول قرآن

تألیف و تحقیق

مهندس مهدی

بازرگان

به پاس زحمت و کمک‌هایی که در ترتیب این کتاب و ترسیم نمودارهای آن
کشیده است با تقدیم دعای پدری در حق نورچشمی عبدالعلی
(امضاء مهدی بازرگان)

۵۶/۶/۲۷

مقدمه

« هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ
وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ »^۱

دوستانی که انس و ممارست به جشن‌های شب مبعث رسول اکرم یا سخنرانی‌های چاپ شده آن پیدا کرده‌اند، به‌خاطر دارند که سرآغاز عرایض، آیه شریفه فوق از سوره جمعه بوده است. هر سال قسمتی و گاهی کلمه‌ای از این آیه الهام‌بخش سخن و محور بحث قرار می‌گرفته است. اگر اجازه دهید، امسال راجع به کلمه «آیات» که موضوع مأموریت و ارمغان اصلی رسالت است صحبت کنیم اما نه راجع به خود آیات و مجموعه و محتوی آنها که دریای بی‌پایانی است، بلکه راجع به «يَتْلُوا عَلَيْهِمْ»^۲ یا چگونگی تلاوت، و فقط از نظر ترتیب و تجمع آیات. امید است این بررسی خالی از فایده نباشد و به قرآن‌خوانان، در فهم قرآن کمک کند و تاحدودی التیام و ارتباط مطالب را بنمایاند و برای اهل تحقیق در قرآن نیز دریچه‌ای به تاریخ تنزیل این کتاب باشد که سال به سال دنیا بیشتر توجه و تتبع در آن می‌نماید.

۱. جمعه (۶۲) / ۲: او کسی است که در میان توده بیسواد، پیغمبری از خودشان برانگیخت (تا) بر آنها آیات او را فراخواند، تزکیه و تربیتشان کند و کتاب و حکمت تعلیمشان دهد؛ اگرچه قبلاً در گمراهی آشکاری بوده باشند.

۲. بقره (۲) / ۱۲۹، یا آل عمران (۳) / ۱۶۴، یا قصص (۲۸) / ۵۹، یا جمعه (۶۲) / ۲: ... بر آنها تلاوت کند...

تحول قرآن

«وَقَرَأْنَا فَرَقَانَهُ لِنَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا»^۱

موضوع بحث و عنوان کتاب ممکن است دو عکس العمل مخالف در دو دسته از شنوندگان یا خوانندگان ایجاد کرده باشد.

تربیت شدگان مکاتب قدیم با منطق مخصوص خود ایراد خواهند گرفت که قرآن، کلام لایتغیر خدای لایزال است و نسبت تحول یا تکامل دادن به آن، نفی الهی بودن را می‌نماید. به نظر حضرات اصلاً برای قرآن سیر و تحول و نظم و قانون معین کردن، منتهی به محدود ساختن و مطیع و مجبور دانستن خدا می‌شود. بنابراین خطا و از مقوله کفر است.

اما در طرف مقابل محتمل است که منکرین حقیقت وحی، حسن استقبال کرده بگویند انتخاب چنین عنوان و اقراری که به متحول بودن قرآن شده است، نشانه بشری بودن کتاب است و بنابراین انشاء آن از مغز یک انسان می‌باشد که افکار او در معرض تغییر و تکمیل قرار گرفته است.

بدیهی است که به این زودی نمی‌توان جواب دو دسته فوق را داد. با اندکی حوصله شاید مطالب آینده رفع ایراد یک دسته و رد استنباط دسته دیگر را بنماید.

همین قدر و از هم اکنون می‌توانیم آیه فوق را شاهد بیاوریم. قرآن خود، قطعه قطعه بودن و نزول تدریجی خاص را که با مکث و توقف و تأمل بر مردم خوانده شده است اعلام می‌نماید. هم تفرق با تغییر و تحول سازش دارد و هم «جمله واحده»^۲ نبودن که در آیه ۳۲ سوره فرقان آمده است. نه تنها عنوان تحول قرآن، بلکه تکامل آن هم نباید شگفتی و انکار بیاورد. خود قرآن دومی را با آیه:

«الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ

دِينًا»^۳

صراحتاً تأیید می‌نماید. در میان احکام نیز بسیاری را سراغ داریم که همه قبول دارند

۱. اسراء (۱۷) / ۱۰۶: و قرآنی که آن را متفرق ساختیم تا با درنگ و تأمل بر مردم بخوانی و به صورت فروریختن و پایین آمدن مخصوصی نازل کردیم.

۲. فرقان (۲۵) / ۳۲: ... یکباره ...

۳. مانند (۵) / ۳: ... امروز به سود شما دینتان را کامل کردم و بر شما نعمتم را تمام نمودم و رضا دادم که اسلام آیین شما باشد.

تدریجی و تحولی بوده است (مانند احکام مربوط به شرب خمر، حجاب، جهاد، خود نماز و غیره). چه اشکال دارد که سوره‌های قرآن نیز در ترکیب فعلی تدوین تدریجی داشته باشد. همان‌طور که در پاره‌ای روایات و احادیث نقل می‌شود که فلان آیه یا قسمتی از آیه برحسب پیش آمد وقایع یا پرسش مؤمنین، بعداً نازل و به دستور حضرت پیغمبر (ص) در میان آیات دیگر جا داده شده است.

سیر تحول قرآن، به اعتباری می‌تواند سیر تحول و رشد پیغمبر تلقی شود و نشان‌دهنده سیر تربیتی و مراحل سریع توسعه عجیب استعداد خود حضرت است که گیرنده و نقل‌دهنده یا پذیرنده و پس‌دهنده وحی بوده است. به مصداق آیه:

«كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً»^۱

می‌بایستی تعلیمات الهی به تدریج در دل و ذهن شخص رسول اکرم (ص) جایگزین شده، اول او را تغییر و تربیت دهد تا نوبت به «لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْتٍ»^۲ برسد.

.Article I

.Article II تنوع قرآن

اگر راجع به سیر تحولی داشتن قرآن و صفت تکاملی آن^۳ بحث و ایراد باشد، مسلماً راجع به تنوع و شکل‌های متفاوت و گوناگون آیات، چه به لحاظ آهنگ و جمله‌بندی و چه به لحاظ مضمون و محتوی، مؤمن و منکر حرفی ندارند.

یک بار مرور در قرآن، به هر خواننده با تأمل ولو بیسواد، این خصوصیت را نشان داده است. مثلاً مقایسه کنید تنها از نظر لفظی و سمعی چقدر اختلاف است مابین این آیه:

«وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ لِيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا
الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ»^۱

۱. فرقان (۲۵) / ۲۲: ... و چنین بود (جمله واحد نازل نشد) تا به وسیله آن، دل تو را ثابت بداریم و با یک

نوع تائی خاص، به تدریج آن را نازل کردیم.

۲. اسراء (۱۷) / ۱۰۶: ... تا با درنگ و تأمل بر مردم بخوانی.

که در سوره مائده آمده است با آیات ردیف زیر که از سوره تکویر گرفته شده است:

«وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ،
وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ،
وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ،
وَإِذَا الْجَنَّةُ أُنزِلَتْ ،
عَلِمْتَ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ»^۲

آیات سوره تکویر، کوتاه کوتاه، سه چهار کلمه‌ای، بریده، متراکم، موزون و مسجع‌اند؛ درحالی که آیه سوره مائده، خالی از قافیه و آهنگ بوده، طولانی است و حالت توضیحی و تربیتی دارد.

خارج از این دو حد، آیات کوتاه‌تر قافیه‌دار در برابر آیات بلندتر و کشیده‌تر (تا ۱۲۷ کلمه‌ای) نیز در قرآن هست. چنین اختلاف و تنوع در جمله‌بندی، به نظر نمی‌آید در هیچ کتاب دیگری در دنیا دیده شده باشد.

از جهت کثرت مطلب و مضمون نیز - بدون آنکه فعلاً در پی اثبات اعجاز یا الهی بودن قرآن باشیم - این کتاب در نوع خود بی‌نظیر است. کتب دیگر یا تاریخ است و ادبیات و فلسفه، یا علمی و فنی و امثال آن که هر کدام در زمینه معین و موضوع‌های خاص محدود نوشته شده است. شاهد مثال‌ها و داستان‌هایی که استناد می‌شود و استدلال‌ها و توضیحاتی که آورده می‌شود، مشابه و محدود در چهارچوب موضوع کتاب می‌باشد و طبیعی و منطقی است که چنین باشد. اما قرآن جُنک عظیم و معجون عجیبی است که از همه چیز تقریباً در آن می‌بینید. تا آنجا که بعضی‌ها - البته به خطا و برخلاف مفهوم آیه و استنباط مفسرین معتبر - به استناد آیه:

«لَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»^۳

گفته‌اند هر تر و خشک و هر مطلب و حکم که شما تصور بکنید یا بخواهید، در قرآن هست. اما می‌توان گفت که از هر موضوع و مسئله، نمونه و اشاره‌ای لااقل در

۱. مائده (۵) / ۴۸: ... و اگر خدا می‌خواست شما را امتی واحد [و موحد] قرار می‌داد ولی می‌خواهد در مورد

موهبت اختیار که به شما داده است، شما را آزمایش کند، از این رو در نیکوئی‌ها [بر یکدیگر] سبقت گیرید که بازگشت همه شما به پیشگاه خداست و در موارد اختلافان [داوری، و] شما را آگاه می‌سازد.

۲. تکویر (۸۱) / ۱۰ الی ۱۴: و آنگاه که کارنامه‌ها گشوده شود.

و [نظم] آسمان برکنده شود.

و دوزخ بر افروخته گردد.

و بهشت در دسترس [پرهیزکاران] قرار داده شود.

هر کس آگاه می‌گردد که چه [توشه‌ای] فراهم کرده است.

۳. انعام (۶) / ۵۹: ... و هیچ تر و خشکی نیست مگر اینکه در کتاب روشن [علم خدا] ثبت است.

قرآن آمده است. علاوه بر دین و خدا و آخرت که جایش در آنجا است و علاوه بر مباحث فلسفی و مواعظ اخلاقی و احکام شرعی که قرن‌های متمادی در نظر متکلمین و عرفا و فقهای ما هر یک یگانه مبنا و مقصد قرآن تلقی می‌شده است، شما مکرر در مکرر و خیلی بیشتر از فلسفه و فقه، به آثار طبیعت برمی‌خورید، سرگذشت مردم را می‌بینید و به سیر در آفاق و انفس کشانده می‌شوید، مسائل و احکام اجتماعی به حد وفور در آن آمده است. هم صحبت از خضوع و اطاعت و محبت هست، هم جنگ و جهاد و شجاعت. دامنه‌اش در گذشته و آینده به دو لایتناهی ازلیت و ابدیت گسترده می‌شود. زنجیری است رنگارنگ از شعارهای حکمت و معرفت و از داستان‌ها و دستورها. روی گفتار به‌هیچ‌وجه به طرف معاصرین و عرب‌زبانان یا مسلمانان نیست، بلکه سر و کارش با «انسان» است و خود را «كَافَّةً لِلنَّاسِ»^۱ می‌داند. تازه به انسان نیز اکتفا نکرده، دم از درخت و حیوان یا جن و شیطان می‌زند و آنچه در زمین و آسمان است مورد اشارت و عنایت او است. ضمناً تعبیرها و استدلال‌هایی که برای هر دعوی آورده می‌شود از عامیانه ساده هست تا علمی دقیق، یا اگر اصرار دارید، فلسفی عمیق. برای هر ذوق و سلیقه، خوراکی حاضر و برای هر معنی و مقصد، بابی یا لااقل روزه‌ای باز کرده است ...

آیا شما کتابی را سراغ دارید که این چنین متنوع و سرشار باشد؟
تنوع و تفرّق اگر مخلوط درهمی بود، «کَيْفَ اتَّفِقَ»^۲ است ولی اگر نظام و روالی ظاهر شد می‌توان به سراغ تحول و سیر تحولی رفت.
آنچه موضوع رساله حاضر است و سؤالی که پیش می‌آید این است که بینیم این تنوع و کثرت در صورت‌ها و در معانی، یک‌نوع تَفَنُّن و تصادف است یا ترتیب و تدریجی در کار است و بنابراین تحولی در آن حکمفرمایی می‌کند؟
و اگر برخورداریم به اینکه قرآن در طی ۲۳ سال رسالت پیغمبر، مشمول تحول و به عبارت دیگر تکامل بوده است، سؤال دومی مطرح می‌شود که این تحول (یا تکامل) بشری است یا الهی

۱. سیاء (۳۴) / ۲۸: ... برای تمامی مردم ...

۲. اصطلاح فقهی:

تاریخ قرآن

متأسفانه از قرآنی که در دسترس ما است - قرآن میراث عثمان یا منسوب به عثمان - نمی‌توان مستقیماً جواب پرسش‌های فوق را دریافت کرد. سوره‌ها و گاهی اوقات آیه‌ها، ملقمه درهم آمیخته‌ای از مکی و مدنی و جدید و قدیم است و اتفاقاً قرآن‌های رسمی، من حیث المجموع، در جهت عکس زمان نزول و خلاف سیر تحول آن، سوره‌بندی شده است.

البته در بعضی تفاسیر و در کتب متعدد تاریخ قرآن، روایات و ردیف‌بندی‌هایی راجع به ترتیب نزول سوره‌ها و محل آیات نقل شده است. اروپایی‌ها هم در این زمینه، از نظر تفحص علمی و تتبع تاریخی، خیلی کار کرده‌اند. ولی مابین روایات و نظریات ایراد شده، انطباق مطلب وجود ندارد و شخص به علم و اطمینان نمی‌رسد. در کتب متقدمین معمولاً به نقل روایات و ذکر سند اکتفا شده و غالباً آنها را معتبر دانسته‌اند، در حالی که تفاوت و تناقض‌های غیرقابل التیام به چشم می‌خورد، بدون آنکه مصنف کتاب، جرأت انتقاد و استدلال را کرده، مسئولیت استخراج یک صورت یا فهرست نهائی را به عهده گرفته باشد.

مستشرقین از این جهت، آزادی فکر و ابراز عقیده صریح‌تر نشان می‌دهند ولی دخالت عوامل گوناگون تاریخی و ادبی و اجتماعی و اعمال سلیقه و نظرهای شخصی، سبب تشتت آراء و ضعف اعتماد به استنباط‌های آنها می‌شود.

بنابراین راهی نمی‌ماند جز آنکه از خود قرآن کشف رمز بطلبیم. برسبیل «يُفَسِّرُ بَعْضُهَا بَعْضًا»^۱ در مشاهده تنوع و تفسیر آیات و سوره‌ها و با مطالعه مسیر تحول آیات، به ترتیب توالی سوره‌ها و سال نزول آنها برسیم. سپس همین ترتیب زمانی سوره‌ها را وسیله تعیین تقدم و تأخر مطالب و نظام تکاملی آیات قرار دهیم و بالاخره از چگونگی نظام و زمان نزول آیات، جواب سؤال دوم را بطلبیم.

Article III

تقسیمات این کتاب

۱. اصطلاح فقهی: بعضی‌ها، بعضی دیگر را تفسیر می‌کند.

قرآن، صورتی و لفظی دارد و در ورای آن معنی و مقصدی. طبیعی است که اساس و اَهمّ هر کلام، مفهوم و مقصد است. قرآن برای هنرنمایی ادبی نیامده است و برای ورزش زبان و لرزش تارهای حنجره، در فن قرائت و تجوید - که این قدر روی آنها اصرار و غالباً به همان‌ها اکتفا می‌شود - نازل نشده است. ولی بالاخره، صورت و کلام، راه ورود برای رسیدن به مقصد است (به شرط آنکه به همان‌جا توقف نشود).

نظربه اینکه هم ظواهر لفظی و جمله‌بندی سوره‌ها، مظهري از تنوع و تحول قرآن می‌باشد و هم مطالب و مباحث آن، ولی اولی راحت‌تر در دسترس و درک ما می‌آید،

از آنجا شروع کرده کتاب را در دو بخش زیر عرضه می‌کنیم:

بخش اول - سیر تحول لفظی (یا جمله‌بندی) قرآن،

بخش دوم - سیر تحول موضوعی (یا مطالب و احکام) قرآن.

دو جلد بودن کتاب

راهی که انتخاب شده است و به‌زودی بیان خواهد شد یک راه ریاضی با کمک رقم و حساب است. محاسبه و ریاضیات، خشک است و احیاناً مشکل. ولی این مزیت یا لااقل این دعوی را دارد که دقت و یقین می‌آورد. تحقیق و قضاوت را آسان و خالص می‌کند، چون به عواطف و سلیقه‌ها و فلسفه‌بافی کمتر میدان دخالت می‌دهد.

از آنجا که اطلاعات ریاضی نگارنده بسیار پایین و ضعیف است، خوانندگان را باید خاطر جمع می‌بدهم که فورمول‌های غامض و دور از درک به میان نخواهد آمد و از حدود شمارش و جدول‌بندی و رسم منحنی تجاوز نخواهد کرد. ضمناً برای آنکه همین عددنویسی‌ها و جدول‌ها و منحنی‌ها سبب ملالت و معطلی خواننده نشود، کار را در دو قسمت و کتاب را در دو جلد عرضه می‌نماید. جلد اصلی و متن کتاب، اختصاص به بیان موضوع و بحث و ارائه نتایج داشته به حداقل جداول و منحنی‌های ضروری اکتفا می‌شود ولی برای کسانی که حوصله کافی دارند و خواهان موشکافی

و رسیدگی به محاسبات هستند، بخش ضمیمه‌ای، محتوی مجموعه جداول و منحنی‌ها تهیه می‌شود.^۱

شاید خوانندگان محترم توجه داشته باشند که عدد و حساب و به‌طور کلی ریاضیات، به‌خودی‌خود کاشف حقیقت و خالق چیزی نمی‌شود. ریاضی روی یک سلسله فرضیات بنا می‌شود و با استنباط‌ها و استدلال‌هایی که بر وجودهای عینی یا تحقیقی خارج تکیه دارد استوار می‌گردد. عملی که انجام می‌دهد، استخراج نظام موجود و به چشم آوردن میزان و قرار حاکم است.

از طرف دیگر یک چشمه ریاضیات، حساب احتمالات است. در علم احتمالات، از توجه به یک عده افراد و عناصر و ثبت کردن مشهودات و وقایع، به‌دنبال رقم متوسط و محتمل می‌روند. متوسط و محتملی که تنها در صورت توسل به تعداد فوق‌العاده زیاد افراد و با تکرار بینهایت دفعات واقعه، می‌توان به‌یقین و نتیجه قطعی رسید. در غیر این صورت فقط یک قرینه و امکان به‌دست می‌دهد و تقریبی یا احتمالی بیش نیست.

مطالعات روی سیر تحول قرآن با مقایسه و محاسبه روی آیات سوره‌ها که البته تعدادشان بینهایت نیست، انجام می‌گیرد و بعد از روی قرائن و قیاس‌ها، به‌آنچه بیشتر به‌نظر محتمل می‌آید، حکم شده است.

بنابراین از هم‌اکنون باید بگوییم که نه نویسنده ادعای دقت و صحت قاطع در استنتاج‌های ارائه شده دارد و نه خوانندگان می‌توانند چنین انتظاری را داشته باشند.

مهدی بازرگان

۱. بخش ضمیمه‌ای که مؤلف فقید به آن اشاره کرده است، به‌اهتمام مهندس عبدالعلی بازرگان تدوین یافته و در فروردین سال ۱۳۶۰، به‌سرمایه شرکت سهامی انتشار چاپ و منتشر شده است و اکنون در این مجموعه آثار و در ادامه «سیر تحول لفظی قرآن»، با نام «مجموعه ضمیمه»، شامل: جداول توزیع و منحنی‌های مشخصه سوره‌های قرآن و جداول و مدارک استنادی، یکجا تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد (ب.ف.ب).

بخش اول

سیر تحول لفظی قرآن

۱- ترتیب تاریخی یا فهرست زمانی سوره‌ها

متأسفانه و به طوری که در مقدمه گفته شد، یک صورت صحیح یا جدول مطمئنی از ترتیب نزول سوره‌های مختلف قرآن برحسب سنوآت رسالت که متفق علیہ شیعه و سنی و مسلمین و مستشرقین باشد هنوز وجود ندارد و به این مطلب از طرف مفسرین قرآن و مورخین و محققین مسلمان، عنایت شایسته‌ای که قابل مقایسه با آنچه در زمینه تفسیر و فقه و حدیث و غیره دیده می‌شود، به عمل نیامده است.

البته در این زمینه، به مسئله توجه و کار شده و کتاب‌های چندی تألیف گردیده است. از قرن دوم و سوم هجری، بسیاری از سیره‌نویسان میل داشتند از طریق شأن نزول آیات، اطلاعات و مدارک بیشتری راجع به زندگی نبی اکرم به دست بیاورند. نکته مهم‌تر و عامل مؤثرتر نیز اینکه به زعم فقهای زمان و متکلمین، در قرآن آیات نسخ‌شده و نسخ‌کننده وجود دارد و از اینجا لازم می‌آید که برای استنباط حکم

۳۶ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
فقهی و قضاوت در قضایا، ناسخ و منسوخ آیات را بر حسب تقدم و تأخر نزول،
تشخیص دهند.

صرف نظر از مسئله‌ی ناسخ و منسوخ (که روی آن حرف است و اگر باشد حالت استثنائی و نادر دارد و به عقیده آقای طالقانی^۱ هر آیه که آمده است، در شرایط زمان و مکان مربوطه محکم و به جا بوده و با تکرار و تحقق آن شرایط، باز هم معتبر و نافذ خواهد بود) از جهت تفسیر قرآن، غالباً اتفاق می‌افتد که برای فهم یک آیه، از مواجهه آن با آیات دیگری که در همان زمینه است مطلب روشن‌تر می‌گردد و رفع اشکال و ابهام به عمل می‌آید. حال اگر در مراجعه و مقابله آیات مشابه، تقدم و تأخرها معلوم باشد، با شیوه خاص قرآن که از اعلام و اجمال به تفصیل و تشریح می‌رود، اطلاع بر ترتیب زمانی نزول سوره‌ها کمک شایانی به استنباط مفهوم آیات می‌نماید. به طوری که مشهور است و مقبولیت عمومی در نزد شیعه و سنی دارد، واردترین شخص به قرآن و اطلاع بر زمان و مکان نزول تک‌تک آیات، شخص امیرالمؤمنین علی علیه السلام بوده است. نوشته‌اند که قرآن تنظیمی آن حضرت به ترتیب نزول سوره‌ها بوده است^۲ ولی در خاندان ولایت محفوظ نگاه داشته شده و مصلحت ندیده‌اند که با قرآن رسمی جمع‌آوری شده در زمان عثمان معارضه به عمل آید. به طور کلی چنین به نظر می‌آید که مسئله ترتیب زمانی نزول سوره‌های قرآن که حالا مستشرقین روی آن کار می‌کنند و طرح‌هایی داده‌اند، بیشتر در میان شیعه مطرح بوده و بدون آنکه امروزه خود آن قرآن‌ها در دسترس باشد، صورت‌هایی از سوره‌ها در کتب روایت و علمای این دسته دیده می‌شود که منتهی‌الیه و مستند آنها، یا به عبدالله بن عباس

۱. آیت‌الله حاج سید محمود طالقانی، ۱۳۵۸-۱۲۸۲ هجری شمسی. (ب.ف.ب).

۲. در کتاب «تاریخ قرآن مجید» تألیف آقای سید محمد علی تقوی، چاپ ۱۳۲۸ تهران، در صفحه ۳۱۰ چنین می‌خوانیم:

... و از بعضی روایات چنین پیدا است که امیرالمؤمنین علی(ع) قرآن را به ترتیب نزول جمع‌آوری کرده است و آیات منسوخه را بر آیات ناسخه مقدم داشته چنانچه ابن‌اشته در کتاب مصاحف از ابن‌سیرین روایت کرده است که علی‌این ابطالب(ع) در مصحف خود تمام ناسخ و منسوخ قرآن را نوشته است

و ابن حجر گوید:

علی(ع) بعد از پیغمبر(ص) قرآن را به ترتیب نزول جمع‌آوری نمود و ابن ابی داود آن را صحیح دانسته است.

شاگرد حضرت امیر می‌رسد یا از ائمه اطهار، امام چهارم و پنجم و مخصوصاً امام ششم حضرت جعفر صادق (ع) و بالاخره از خود علی ابن ابیطالب علیهم السلام نقل می‌شود.^۱ ما می‌توانیم برای شروع کار و به‌دست آوردن سرنخ، از وجود همین صورت‌ها استفاده نماییم.

در مجموعه جداول و منحنی‌ها که «مجموعه ضمیمه» را تشکیل می‌دهد، چند نمونه فهرست‌بندی از ترتیب نزول سوره‌ها، به‌طوری که در بعضی کتب تفسیر یا کتب تاریخ قرآن نقل شده است (و یکی از آنها سال‌های نزول را نیز تعیین کرده است) آورده‌ایم و همچنین فهرست‌بندی اخیری را که محقق قرآن‌شناس عالی‌قدر فرانسوی بلاشر^۲ به‌دنبال تحقیقات و تتبعات محققین دیگر- مخصوصاً نولدکه^۳ آلمانی- تنظیم نموده است. مابین این جداول^۴ پاره‌ای اختلافات چشم‌گیر وجود دارد، تا آنجا که سوره‌هایی را بعضی مکی و برخی مدنی قلمداد کرده از این سر دوران رسالت، به‌آن سر برده‌اند. ولی روال کلی کمابیش قابل انطباق است و در پاره‌ای از سوره‌ها تقریباً اشتراک نظر وجود دارد. خصوصاً اگر سال دقیق نزول و شماره ردیف قطعی را نخواستیم فقط تقدم و تأخر فیما بین منظورمان باشد.^۵

مثلاً سوره «هُمَزَه» را همگی از سوره‌های قدیمی اولیه نازل شده در مکه می‌دانند که در آن طعنه و تندی نسبت به اشراف مالدار متکبر قریش به‌عمل می‌آید و «طه» را یک سوره یکپارچه نازل شده در سال‌های بعد دوران مکه، مقارن با اسلام آوردن عمر که در سال پنجم بعثت اتفاق افتاده است حساب می‌کنند. همچنین در باره‌ی مدنی و

۱. منابع اسلامی، بر مبنای روایات و اطلاعاتی است که از معاصرین پیغمبر و ائمه اطهار یا از قراء و محدثین صدر اسلام، راجع به مواقع نزول سوره‌ها نقل و بعدها ثبت و ضبط شده است. اما محققین خارجی علاوه بر تجزیه و تحلیل روایات (که متأسفانه گاهی اختلافات فاحش با هم دارند و مشکوک بودن آنها در بعضی موارد آشکار است)، مطالعه خاص و مقایسه روی خود سوره‌ها و آیات نموده، هم قرائن و شواهد تاریخی را در نظر گرفته‌اند و هم مضمون و محتوای آیات را که با چه دوران و با چه قضایا ارتباط پیدا می‌کرده است. علاوه بر آن، آهنگ و انسجام آیه‌ها و بلندی و کوتاهی آنها را یکی از ملاک‌های تشخیص قرار داده‌اند.

۱. R. Blachère

۲. Noldeke

۴. جداول شماره ۱۰۲ و ۱۰۳ و پس از آن جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷ که در جدول ۱۰۸ جمع‌آوری و مقابله شده است و بالاخره جدول ۱۰۹ بلاشر.

۵. در جریان این رساله دیده خواهد شد که اصلاً عنوان مکی یا مدنی بودن یک سوره نمی‌تواند امر قابل اطلاقی باشد و ردیف‌بندی سوره با تعیین تقدم یا تأخر یک سوره بر سوره دیگر نیز کلیت و موضوعیت ندارد.

آخری بودن، یا یکی از سوره‌های آخر بودن مائده نیز اختلاف و تردید نشده است. ضمناً سیاق عبارات و متن و موضوع آیات در این سوره‌ها دلالت بر ارتباط یا تعلق آنها به دوران‌های مشخص متوالی رسالت دارد.

۲- چه چیز را مبنا بگیریم؟

اینک که برای رسیدن به ترتیب زمانی نزول سوره‌ها، منابع اسلامی، ما را سردرگم می‌کند و تحقیقات خارجی علاوه بر اختلاف با منابع اسلامی و با خودشان، میزان غیر قابل ایرادی به دست نمی‌دهد، به چه مأخذ یا مفتاحی متوسل شویم؟

اگر اجازه داشته باشیم قبول کنیم که در قرآن یک نظام یا نظام‌هایی وجود دارد که از طرف گوینده یا نازل کننده آن رعایت شده است و این رعایت نظم را معلول طبیعت یا مشیت دانسته، آن را تصور یا تحمیلی از ناحیه خودمان و تحدیدی بر اراده و قدرت صاحب قرآن نگیریم، در این صورت کافی است یکی از این نظام‌ها را استخراج کرده، ملاک تشخیص و ترتیب کار قرار دهیم.

در زمینه لفظی که مورد بحث بخش حاضر است، می‌توان آهنگ و وزن آیات را در نظر گرفت. آنچه زودتر از هر چیز به چشم می‌خورد (در حقیقت به گوش می‌رسد) و به آن، چه از ناحیه قدما و چه مخصوصاً از طرف اروپایی‌ها توجه شده، سجع و قافیه سوره‌ها (یا دسته آیه‌ها) و صدا یا به اصطلاح فرنگی، سیلابی است که آیات به آن ختم می‌شود و می‌تواند وسیله تخصیص و تشخیص باشد.

مثلاً آیات سوره طلاق به کلمات امرأ، قدرأ، یسراً، اجراً، أخری و غیره ختم می‌شود و در قسمتی از سوره نازعات به نظام راجعه، رادفه، واجفه، خاشعه ... برمی‌خوریم. آیات سوره اخلاص نیز به قافیه‌های احد، صمد، یولد و احد بسته می‌شود. اما این میزان عمومیت نداشته سوره‌های مدنی غالباً بدون آهنگ و قافیه است یا مکرر آیات به کلماتی مانند یعلمون، یحشرون یا رحیم و علیم ختم می‌شود که در سوره‌های متعددی مشترک است.

علاوه بر آن در قرآن برخلاف شعر که رعایت وزن و قافیه از لوازم آن است (البته نه در مورد نوپردازان) گویی تعمداً و غالباً قافیه شکسته می‌شود و با استثنائی که در آهنگ عمومی آیات پیش می‌آید، برجستگی خاص به جمله‌ای داده و توجه شنونده به آن سمت کشیده می‌شود.

کلمات یا اشتقاق‌های به کار رفته در سوره‌های مکی و مدنی و یا همچنین میزان فشردگی یا اختصار عبارات و ربط آیات با یکدیگر، کاملاً متفاوت است و زبان‌شناسان به سهولت تشخیص می‌دهند. اما این هم، عام و دقیق نیست و فقط به‌عنوان قرینه و نشانه (اندیس) می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

بدیهی است که شأن نزول‌ها و تقارن‌های با وقایع تاریخی، می‌تواند وسیله خوبی برای زمان‌یابی آیات و سوره‌ها باشد که متأسفانه نه شأن نزول‌ها خیلی مشخص، مطمئن و متفق‌علیه است و نه برای اکثریت آیات می‌توان شأن نزول و مقارنه‌های تاریخی پیدا کرد. این هم ممکن است در مواردی که اطمینان و یقین نسبی وجود داشته باشد، به‌عنوان نشانه و محک به کار برده شود.

ساده‌تر و سرراست‌تر از همه اینها، آنچه همه کس فهم باشد، بلندی و کوتاهی آیات است. یعنی تعداد کلماتی که هر آیه را تشکیل می‌دهد و ما آن را «طول آیه» می‌نامیم. این نکته، معلومات صرف و نحو و لغت‌شناسی لازم ندارد و از وسایل سنجش دیگر، بی‌دغدغه‌تر و بی‌اختلاف‌تر بوده، مزیت عمده‌اش این است که مستقیماً به رقم و عدد درمی‌آید.

خوشبختانه خواهید دید که از این جهت ما بین سوره‌ها اشتراک‌رقم و امکان اشتباه وجود نداشته، هر سوره رقم مخصوص به خود را دارد که آن را «شاخص سوره» اصطلاح خواهیم کرد.

البته آیات یک سوره متساوی‌الطول نیستند یعنی دارای تعداد کلمات مساوی نمی‌باشند ولی نزدیک به یکدیگرند و نظامی دارند. باید «طول متوسط» را در نظر بگیریم. «طول متوسط» از متوسط‌گیری تک‌تک آیات به دست می‌آید. کافی است تعداد کل کلمات یک سوره را بر تعداد آیات آن (که در بعضی قرآن‌ها در بالای هر سوره ثبت شده است)، تقسیم نماییم.^۱

۱. لازم است تذکر داده شود که تعداد آیات هر سوره و شماره‌گذاری آنها (که در سنوات اخیر خیلی معمول شده است و به احتمال قوی، دنباله‌روی از روش محققین غربی است که در کتب و مقالات خود برای مراجعه و اشاره به آیات مورد استناد، کار را ساده‌تر و کوتاه نموده به عدد سوره و شماره آیه اکتفا می‌نمایند)، در همه قرآن‌ها یکسان نیست. گاهی اوقات یک یا دو عدد اختلاف دیده می‌شود (استثنا تا ۵ و بلکه ۷ هم می‌رسد). علت امر این است که قراء صدر اسلام، یک آیه را همگی به یک نحو قرائت

۳- مقایسه سه سوره متعلق به سه دوران مختلف

همان سه سوره سابق‌الذکر را می‌گیریم که به‌لحاظ موقع نزول مورد اتفاق هستند؛ سوره‌های هَمَزَه، طه و مائده:

نام سوره	دوران نزول	تعداد آیات	تعداد کلمات	طول متوسط (متوسط تعداد کلمات هر آیه)
هَمَزَه	اول و دوم بعثت	۹	۳۴	$۳۴ \div ۹ = ۳/۷۸$
طه	چهارم و پنجم بعثت	۱۴۳	۱۳۰۸	$۱۳۰۸ \div ۱۴۳ = ۹/۱۵$
مائده	اواخر هجرت	۱۲۰	۲۷۴۹	$۲۷۴۹ \div ۱۲۰ = ۲۲/۹۱$

اختلاف کاملاً آشکار است. درباره این سه سوره می‌توانیم بگوییم که:

با پیشرفت زمان، طول متوسط آیات سوره ترقی کرده است.

اگر این محاسبه و مقایسه را در باره سوره‌های دیگری نیز که حدود سال نزول، یا تقدّم و تأخّر نسبی آنها، به‌زعم عموم کمابیش معلوم است انجام دهیم، مسئله روشن‌تر می‌شود:

نام سوره	دوران نزول	طول متوسط = تعداد آیات ÷ تعداد کلمات
اعراف	سال‌های نزدیک هجرت	$۳۲۶۲ \div ۲۱۰ = ۱۵/۵۳$
انفال	ابتدای هجرت، مقارن جنگ‌های بدر و اُحد	$۱۲۰۵ \div ۷۷ = ۱۵/۶۵$
حشر	سال چهارم هجرت، مقارن جنگ و اخراج یهودیان اطراف یثرب	$۴۳۳ \div ۲۴ = ۱۸/۰۴$
نور	حوالی سال ششم هجرت، مراجعت از جنگ بنی‌مصطلق	$\div ۶۵ = ۱۹/۶۹$ ۱۲۸۰

نکرده و به‌یک جا ختم نموده‌اند. مثلاً یکی از آیات ارث در سوره نساء که با جمله «وَلَكُمْ نَصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ» شروع می‌شود بعضی از قراء آن را تا آخر تقسیمات ارث برده، در «وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ» ختم کرده‌اند و بعضی دیگر آن را ۴ آیه گرفته‌اند.

در میان قرائت‌های مختلف آنچه معروف‌تر است، یکی قرائت مصری است و دیگری قرائت منسوب به کوفی‌ها. قرآن‌های امروزه، یکی از این دو نوع شماره‌گذاری را اختیار کرده‌اند. قرآن کشف‌الآیات‌داری که مورد استفاده نگارنده بوده است و شماره‌های آن در این کتاب (و در کتب تألیفی قبلی دیگر) به‌کار رفته است (قرآن به‌خط آقای خوشنویس، چاپ تهران، تیرماه ۱۳۲۸، کتاب‌فروشی اسلامیة)، بر طبق قرائت اول یعنی شماره‌گذاری مصری تنظیم شده است. ولی قرآن‌های زیادی هست که بر طبق قرائت و شماره‌گذاری کوفی می‌باشد. برای آنکه صاحبان قرآن‌های با شماره‌گذاری کوفی دچار اشتباه و اشکال نشوند، جدولی تحت شماره ۱۰۱ در بخش ضمیمه داده شده است که رابطه این دو نوع شماره‌گذاری و تبدیل آنها را به‌یکدیگر معلوم می‌نماید.

سوره‌های اخیر، به لحاظ تاریخی در فاصله سوره‌های طه و مائده نازل شده‌اند. به طوری که دیده می‌شود طول متوسط آیات مربوط نیز مابین ۹/۱۵ و ۲۲/۹۱ است و همان قاعده ترقی طول متوسط، با پیشرفت زمان در آنها صادق است. به عبارت ریاضی، طول متوسط آیات، تابع صعودی زمان است.

شاید بتوانیم حدس بزنیم که این قاعده کلیت داشته هر سوره که نازل شده است به طور متوسط تعداد کلمات آیات آن، که ما طول متوسط نامیدیم، بیشتر از سوره قبلی بوده و به تدریج با سن پیغمبر یا با پیشروی اسلام افزایش یافته است.

همین قضیه - اگر درست درآید - می‌تواند وسیله ردیف‌بندی سوره‌ها و شناختن زمان نزول آنها گردد.

در اینکه آیات قرآن برخلاف جمله‌بندی عبارات و نوشته‌های ما، تفاوت‌های زیاد با هم دارند و سوره‌های قدیمی مکی، معمولاً کوتاه آیه بوده و در سوره‌های مدنی که بعد از آنها نازل شده است، آیات بلند خیلی بیشتر دیده می‌شود، نه کسی نسبت به آن حرفی دارد و نه کشف تازه‌ای است که ما مدعی آن بوده باشیم و متقدمین و متأخرین به آنها توجه نکرده باشند. ولی نکته مهم این است که آیا این تغییر نسبی تعداد کلمات آیات و تطویل اجمالی آنها، بر روال منظم و ثابت است و می‌تواند به عنوان قاعده‌ای اتخاذ شود یا خیر؟

جواب این سؤال را ظاهراً نه مورخین و مفسرین داده‌اند و نه اولیای دین که از آنها روایت آمده است و تا آنجا که نگارنده تفحص مختصری کرده، اصلاً کسی متعرض مطلب نشده است. ناچار با تجسس در قرآن و تتبع در شمارش آیات باید استخراج قاعده بنماییم.

۴- منحنی نمایش تغییرات سالیانه،

طول متوسط آیات برحسب سنوات رسالت

اولین بار و عاملی که سبب تعقیب این مطالب شد در ماه رمضان سال ۱۳۴۴ در برازجان^۱ برای تفسیر سوره عنکبوت بود. در قسمت وسط سوره عنکبوت (از آیه ۱۳

۱. زنده یاد مهندس بازرگان، آیت الله طالقانی و دکتر یدالله سبحانی همراه با بسیاری دیگر از مسئولان و فعالان نهضت آزادی ایران، در چهارم بهمن ۱۳۴۱ توسط رژیم شاه دستگیر و زندانی شدند و پس از محاکمه در ←

تا (۳۹) فهرست‌وار از برخورد انبیاء با امم گذشته و هلاک آنها صحبت می‌شود. برای تکمیل و تفصیل فهرست، لازم شد آیات سوره‌های متعدد دیگری را نیز که همین داستان‌ها را نقل می‌کند، مطالعه نماییم. در جمع‌آوری و مقابله آن سرگذشت‌ها، این مسئله پیش آمد که کدام دسته از آیات (مثلاً مربوط به حضرت نوح) را باید جلوتر و کدام دسته را عقب‌تر بگذاریم. برای چنین کار، قهراً می‌بایستی تاریخ یا لااقل ترتیب نزول سوره‌ها را داشته باشیم. اتفاقاً در ضمیمه قرآن کتاب‌فروشی اسلامیة، بعد از صفحات کشف‌المطالب و قبل از صفحات کشف‌الآیات، جدولی دیدم که این مشکل را حل می‌کرد و در اینجا عیناً نقل می‌شود^۱ (جدول (۱) که همان جدول (۱۰۳) در «مجموعه ضمیمه» است):

→ دادگاه ویژه نظامی و دادگاه تجدید نظر دادرسی ارتش شاهنشاهی، در ۱۳۴۳/۴/۱۶ حکم دادگاه بدوی تأیید و مهندس بازرگان به ده سال زندان محکوم گردید و سپس ایشان به همراه دکتر یدالله سبحانی و چند نفر دیگر از هم‌بندان، در اوایل مهرماه ۱۳۴۴ از زندان قصر به زندان برازجان که یکی از بدترین زندان‌ها و از بدآب و هوای آن‌ها بود، تبعید شدند. اولین تحقیقات مربوط به سیر تحول قرآن توسط مهندس بازرگان در زندان برازجان انجام شد و کتاب تألیف گردید (ب. ف. ب.).

۱. راجع به مدرک و منشاء این جدول که در اینجا با شماره (۱) ارائه شده است، مکاتباتی به عمل آمد، از ناشر قرآن نیز پرسیده شد، کسی خبری نداشت. در قرآن‌های دیگر نیز نیامده بود. بعدها که به کتاب بسیار ارزنده «تاریخ قرآن»، تألیف شیخ ابو عبدالله زنجانی و ترجمه سال ۱۳۴۱ آقای ابوالقاسم سبحان و به کتاب‌های «تاریخ قرآن مجید»، تألیف آقای تقوی و مقدمه قرآن بلاشر، (محقق فرانسوی متوفی در سال ۱۹۷۳، و مترجم معروف قرآن به فرانسه و مؤلف مقدمه‌ای بر قرآن که این مقدمه را آقای دکتر محمود رامیار ترجمه و دفتر نشر فرهنگ اسلامی در سال ۱۳۵۹ منتشر کرده است)، دسترسی پیدا شد. در آنجاها نیز که فهرست‌های تاریخی متعددی نقل کرده‌اند، کوچک‌ترین اشاره‌ای به این جدول دیده نشد. رفته رفته چنین ظاهر گردید که مؤلف جدول، قرآن را از آخر گرفته به‌طور مرتب ابتدا سوره‌های با عنوان مکی را ردیف کرده است و سپس با چند فقره پس و پیش، سوره‌های مدنی را. اما این تقسیم سوره‌ها و نام‌گذاری سال‌ها را از کجا آورده است کشف نگردید. یکی از دوستان که می‌دانست به دنبال تاریخ قرآن و کشف‌المطالب هستم، یک قرآن ترجمه‌دار با کشف‌الآیات و کشف‌المطالب نفیسی را آورد که شاید اولین قرآن از این نوع باشد که در ایران چاپ شده است. مبتکر و تنظیم کننده آن اعتمادالسلطنه وزیر انطباعات ناصرالدین شاه است که مقدمه جالبی نوشته و می‌گوید کشف‌المطالب را «از روی ترتیب یکی از علمای مغرب ساخته و پرداخته است» و در آخر، فهرستی از «نام سنوات و سوره مکیه و مدنی» داده است که عیناً همین جدول می‌باشد بدون آنکه باز ذکر مأخذ و مدارک نماید. محتمل است که خود اعتمادالسلطنه یا همان «عالم مغرب» که نامش را نمی‌برد تنظیم کننده جدول بوده باشد. تاریخ تحریر قرآن فوق، ۱۳۱۳ هجری قمری است و در تهران به خط میرزا عبدالباقی تفرشی نوشته شده و به تصدی سرهنگ معتمدالسلطان چاپ شده است.

جدول ۱- اسماء سال‌های مکیه و مدینه و ترتیب نزول سوره‌ها

اسماء سال‌های مکیه و نود سوره که در مکه معظمه نازل شده است

سال اول را «سنه افتتاحیه» خوانده‌اند و در آن بیست و شش سوره نازل شده است:
فاتحه، ناس، فلق، اخلاص، تبت، نصر، کافرون، کوثر، ماعون، قریش،
فیل، الهمزه، العصر، تکاثر، قارعه، عادیات، زلزال، علق، تین، انشراح،
الضحی، اللیل، الشمس، بلد، فجر، غاشیه.

سال دوم را «سنه استعلائیة» خوانند و در آن سیزده سوره نازل شده است:
الاعلی، الطارق، البروج، انشقاق، تطقیف، انفطار، تکویر، عبس، نازعات،
نبأ، مرسلات، الدهر، القیمه.

سال سوم را «سنه دثاریه» خوانند و در آن هشت سوره نازل شده است:
المدثر، المزمّل، الجن، نوح، المعارج، الحاقه، القلم، الملک.

سال چهارم را «سنه واقعیه» خوانند و در آن هفت سوره نازل شده است:
الواقع، الرحمن، القمر، النجم، الطور، الذاریات، ق.

سال پنجم را «سنه احقاقیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:
الاحقاف، الجاثیه، الدخان، الزخرف.

سال ششم را «سنه شورائیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:
الشوری، فصلت، المؤمن، الزمر.

سال هفتم را «سنه داودیه» خوانند و در آن پنج سوره نازل شده است:
ص، صافات، یس، مائتکه، سبأ.

سال هشتم را «سنه لامیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:
السجده، لقمان، الروم، العنکبوت.

سال نهم را «سنه طائیه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:
القصص، النمل، الشعراء.

سال دهم را «سنه فرقانیه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:
الفرقان، المؤمنون، الانبیاء.

سال یازدهم را «سنه سامریه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:
طه، مریم، الکهف، اسری.

سال دوازدهم را «سنه نعلیه» خوانند و در آن پنج سوره نازل شده است:
نحل، الحجر، ابراهیم، الرعد، یوسف.

سال سیزدهم را «سنه هودیه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:
هود، یونس، الاعراف، الانعام.

۱. محتوای این جدول، عیناً از ضمیمه قرآن چاپ کتاب فروشی اسلامیة، نقل شده است.

ادامه جدول ۱- اسماء سال‌های مکیّه و مدنیّه و ترتیب نزول سوره‌ها

اسماء سال‌های مدنیّه و بیست و چهار سوره که در مدینه منوره نازل شده است.

سال اول را «سنه هجریه» خوانند و در آن چهار سوره نازل شده است:

القدر، التغابن، المنافقون، الجمعة.

سال دوم را «سنه بدریه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:

البینه، الصف، الحديد.

سال سوم را «سنه احدیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

محمد، المجادله.

سال چهارم را «سنه نظیره» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

الحشر، الممتحنه.

سال پنجم را «سنه خندقیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

الحجرات، الحج.

سال ششم را «سنه حدیبیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

النساء، النور.

سال هفتم را «سنه خیبریه» خوانند و در آن سه سوره نازل شده است:

الطلاق، التحريم، الاحزاب.

سال هشتم را «سنه فتحیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

الفتح، الانفال.

سال نهم را «سنه تبوکیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

التوبه، البقره.

سال دهم را «سنه وداعیه» خوانند و در آن دو سوره نازل شده است:

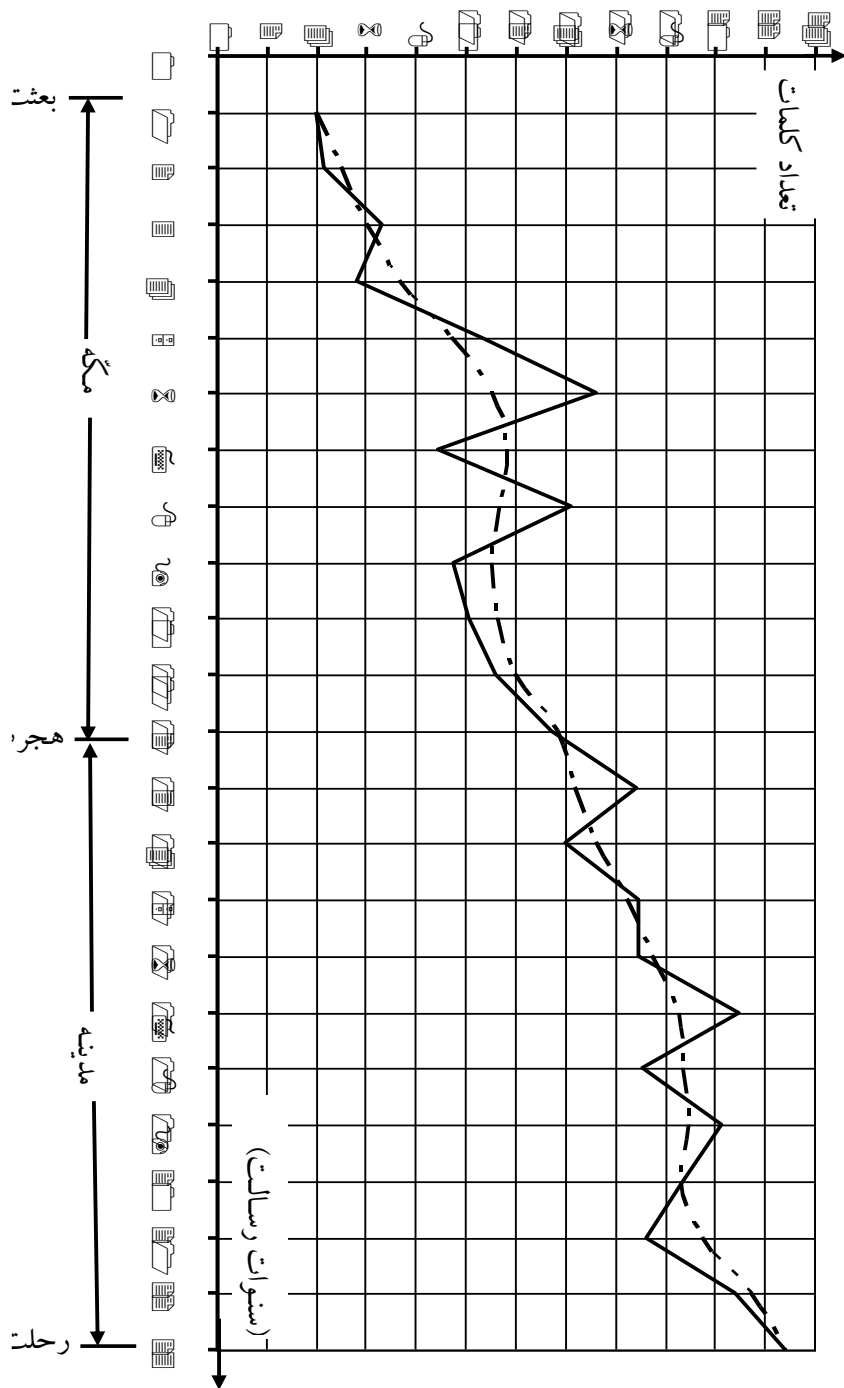
آل عمران، المائده.

یافتن چنین جدول، که به جای خود بسیار جالب می‌نمود و وسیله‌ای برای خیلی مطالعات و استنباط‌ها می‌شد، اول فکری که القاء کرد این بود که بینیم در هر سال چند آیه و چند کلمه بر پیغمبر نازل شده است و سپس طول متوسط آیات چگونه در جریان ۲۳ سال رسالت^۱ ترقی کرده است. از نتیجه چنین بررسی، جدول (۲) و منحنی شکل (۱) به دست آمد.

۱. توضیح مربوط به «دوران رسالت» را در پاورقی صفحه ۱۶۵ ملاحظه فرمایید (ب.ف.ب).

جدول ۲- تعداد کلمات، تعداد آیات و طول متوسط آیات نازله در هر سال بر طبق جدول (۱)

محل نزول	سال نزول	تعداد سوره‌ها	تعداد آیات	تعداد کلمات	طول متوسط
مکه (قبل از هجرت)	۱	۲۶	۲۶۲	۱۰۲۳	۳/۹۱
	۲	۱۳	۴۱۵	۱۷۷۳	۴/۲۷
	۳	۸	۳۰۹	۲۰۴۰	۶/۶۰
	۴	۷	۴۴۵	۲۴۷۸	۵/۵۶
	۵	۴	۲۱۷	۲۳۱۱	۱۰/۶۴
	۶	۴	۲۶۶	۴۰۲۸	۱۵/۱۴
	۷	۵	۴۵۲	۳۹۷۹	۸/۸
	۸	۴	۱۹۳	۲۷۳۲	۱۴/۱۵
	۹	۳	۴۱۰	۳۸۷۷	۹/۴۵
	۱۰	۳	۳۰۷	۳۱۰۵	۱۰/۱۰
	۱۱	۴	۴۵۱	۵۳۹۳	۱۱/۱۵
	۱۲	۵	۴۳۳	۵۸۱۷	۱۳/۴۳
	۱۳	۴	۶۰۳	۱۰۱۲۵	۱۶/۷۹
مدینه (بعد از هجرت)	۱۴	۴	۴۵	۶۲۶	۱۳/۹۰
	۱۵	۳	۵۱	۸۵۹	۱۶/۸۴
	۱۶	۲	۶۰	۱۰۱۲	۱۶/۸۶
	۱۷	۲	۳۷	۷۷۵	۲۰/۹۴
	۱۸	۲	۹۶	۱۶۳۴	۱۷/۰۰
	۱۹	۲	۲۴۰	۴۸۵۶	۲۰/۲۳
	۲۰	۳	۹۷	۱۸۱۲	۱۸/۶۵
	۲۱	۲	۱۰۴	۱۷۹۱	۱۷/۲۲
	۲۲	۲	۴۱۵	۸۶۱۸	۲۰/۷۶
	۲۳	۲	۳۲۰	۷۲۸۴	۲۲/۷۶

به طوری که دیده می‌شود روال کلی در جهت افزایش و صعود است ولی به صورت ناهموار با ترقی و تنزل‌های مکرر. در ابتدا از حداقل ۳/۹۱ [در سال اول نزول قرآن] راه افتاده در سال‌های ۵ و ۶ به سرعت بالا رفته، بلافاصله سقوط ناگهانی کرده، سال هشتم چیران شده و مجدداً در سال ۹ پایین افتاده، از آن به بعد تا سال ۱۶ با شیب نسبتاً ثابتی باز اوج گرفته است. به سال‌های ۱۷ تا ۲۱ که می‌رسیم تزلزلی شدید می‌بینیم اما و بالاخره در سال آخر خود را به حداکثر ۲۲/۷۶ رسانده است.^۱

۵ - ناهماهنگی‌ها^۲

به این ترتیب منحنی شکل (۱) قاعده‌ای را که فوقاً ذکر کرده و حدس زده بودیم - اگر بتواند به عنوان وسیله تشخیص ترتیب نزول سوره‌ها به کار رود - به صورت قطعی دقیق تأیید نمی‌نماید.

البته این قاعده در آن موقع اختیار نشده بود و خود این منحنی بعداً سبب توجه به آن شد. در هر حال، منحنی روی هم رفته گویا و معرف وجود یک روال کلی در جهت ترقی تدریجی طول آیات بوده ولی استثناء و تزلزل‌ها یا ناهماهنگی‌هایی در بر دارد. چون انتظار بی‌نظمی از قرآن نمی‌رفت، این احساس پیش آمد که تعمق بیشتری به عمل آمده معلوم نماییم ناهمواری‌های منحنی، طبیعی و درست است یا ناشی از اشتباه و ایراد جدول سنوات می‌باشد.

۱. در تنظیم جدول (۲) و در ترسیم منحنی شکل (۱)، تعداد آیات و کلمات هر سوره را از شماره گذاری قرآنی که در اختیار بود (یعنی شماره گذاری نوع ۱) و ارقامی که در سوره‌های آن درج شده است، گرفتیم ولی چون دیده شد که در شمارش آیات و کلمات، رویه ثابت مشترک خالی از اختلاف و اشتباه در آیه‌های چاپ شده وجود ندارد، رویه ثابتی اتخاذ گردید و حروف عطف و ربط و نفی و نهی و استفهام و امثال آنها را (مانند: و، ف، لا، لم، هل)، به حساب نیاورده، جزء کلمه متصل به آن گرفتیم ولی آنجا که دو حرف ربط یا نهی و نفی و استفهام پهلوی هم آمده باشند، کلمه جدا گرفته، مجموعه حروف و فعل یا اسم متصل به آنها را دو کلمه حساب کردیم (مانند: فلا تقل، الم تعلم، افلا تعقلون، افغیر، لولا کان، یا ایها الذین...). کلماتی چون هو، اذا، ما، غیر نافیه، هذا و مانند آنها را، کلمه مستقل به حساب آورده‌ایم. البته چون این طرز عمل در همه جا به طور یکسان اجرا شده است و محاسبات و مطالعات به صورت نسبی و مقایسه است، اتخاذ این رویه اگر به لحاظ قواعد صرف و نحو مورد ایراد باشد، به لحاظ محاسبه و مقایسه ایجاد تبعیض و خطا نمی‌کند و قابل قبول است. اما در تعیین تعداد آیات، هیچ‌یک از دو شماره گذاری (نوع ۱) و (نوع ۲) بر دیگری ترجیح داده نشد بلکه محاسبات و منحنی‌هایی که خواهد آمد، خود وسیله‌ای برای تشخیص و ترجیح شماره گذاری صحیح در هر مورد گردیده است.

دیده شد که مثلاً سوره انفال که آن جدول، آنرا در سال هشتم هجری قرار داده است با آیات نسبتاً کوتاه خود، سبب سقوط منحنی در این سال گشته است در حالی که غالب آیات سوره انفال اشاره و ارتباط روشن با جنگ‌های بدر و احد و وقایع سال‌های اول و دوم هجرت دارد. به طوری که اگر محل سوره انفال را به عقب ببریم، فرورفتگی‌های سال‌های ۱۴ و ۲۱ منحنی، هر دو تعدیل می‌شود. همچنین آیات نسبتاً بلند سوره‌های ممتحنه و نساء که جدول مورد بحث در سال‌های ۴ و ۶ هجرت (یا ۱۷ و ۱۹ رسالت) گذارده است و متن و مطالب آنها به قضایای سال‌های جلوتر می‌خورد، باعث ترقی ناموزون طول متوسط در آن سنوات شده است و بنابراین سر جای خود نیستند. در سوره‌های مکی نیز هر یک از پستی و بلندی‌های خارج از قاعده منحنی، توجیهی پیدا می‌کرد که کاملاً قابل قبول می‌نمود. مثلاً سوره‌های نوح و جن که در سال ۳ رسالت گذارده است، به لحاظ سیاق عبارت و طول و تفصیل مطلب، به سوره‌های کوتاه‌آیه مدثر و معارج و حاقه در همان سال شباهت ندارد و سوره‌های با طول متوسط‌های ۱۴ و ۱۶ و ۱۸ و بیشتر که در سال‌های ۵ و ۶ رسالت قرار داده است، اگر همان‌طور که در فهرست‌های تاریخی نسبتاً معتبر عمل شده است، سه سال جلوتر ببریم و در عوض سوره‌های شعراء و حجر را به عقب بیاوریم، روال منحنی در سال‌های قبل از هجرت نزدیک به خط مستقیم با شیب ثابت می‌گردد.

ضمن محاسبه طول متوسط آیات و ترسیم منحنی نمایش مربوطه، استفاده دیگری که از آن جدول به عمل آمد، دسته‌بندی مطالب قرآن و تعیین محل آنها در سنوات متوالی رسالت بود (مثلاً آیات مربوط به قیامت، هلاکت اقوام گذشته، جهاد، توحید، منافقین و غیره که موضوع مورد بحث در بخش دوم کتاب حاضر است)، برای آن مطالب نیز منحنی‌هایی رسم شد. در آن منحنی‌ها نیز روال‌های کلی منظم مشاهده گردید که توأم با استثناء و ناهماهنگی‌هایی می‌باشد. نکته قابل توجه این بود که ناهماهنگی در همان سال‌هایی به چشم می‌خورد که در منحنی نمایش تغییرات طول متوسط، وجود داشت و قابل توجه‌تر اینکه با قبول توجیهاات فوق‌الذکر و با تصحیح و پس و پیش کردن سوره‌ها، هر دو دسته منحنی، در آن واحد اصلاح می‌شد.

این قضایا سبب شد که احساس یا میل به عدم انتظار بی‌نظمی از قرآن تقویت گردد و این فرضیه به‌طور موقت قبول شود که طول متوسط آیات قرآن سال به سال - و شاید از سوره‌ای به سوره مابعد - تدریجاً افزایش یافته است.

۶- جدول ترتیبی سوره‌ها برحسب طول متوسط آیات

با چنین تأیید نسبی و تشویق، کلیه سوره‌ها مجدداً کلمه‌شماری و طول متوسط هر یک محاسبه شد و ردیف‌بندی سوره‌های قرآن به صورت جدول (۳) استخراج گردید.

جدول ۳- ردیف‌بندی (ترتیب) سوره‌های قرآن برحسب طول متوسط آیات

شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط	شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط	شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط	شماره ترتیب	عنوان سوره	طول متوسط
۱	احقلامس	۳/۰۰	۳۰	انفطار	۴/۱۵	۵۹	مؤمنون	۸/۵۵	۸۸	انفال	۱۵/۶۴
۲	عبس	۳/۱۱	۳۱	فجر	۴/۲۲	۶۰	طه	۹/۱۴	۸۹	شوری	۱۵/۶۴
۳	اعلی	۳/۱۲	۳۲	تیت	۴/۴۰	۶۱	مریم	۹/۲۲	۹۰	صف	۱۵/۶۴
۴	قارعه	۳/۲۷	۳۳	مدثر	۴/۴۳	۶۲	زعراف	۹/۴۳	۹۱	قصص	۱۵/۷۵
۵	شمس	۳/۳۱	۳۴	زلزال	۴/۵۰	۶۳	جن	۹/۸۱	۹۲	لقمان	۱۵/۸۲
۶	ناس	۳/۳۳	۳۵	علق	۴/۶۰	۶۴	بینه	۱۰/۰۰	۹۳	احقاف	۱۶/۰۰
۷	کوثر	۳/۳۳	۳۶	فیل	۴/۶۰	۶۵	انبیاء	۱۰/۱۳	۹۴	حج	۱۶/۱۵
۸	انشراح	۳/۳۷	۳۷	مطففین	۴/۶۳	۶۶	ملک	۱۱/۰۰	۹۵	یونس	۱۶/۳۱
۹	لیل	۳/۳۸	۳۸	عصر	۴/۶۴	۶۷	فرقان	۱۱/۱۵	۹۶	فاطر	۱۶/۴۸
۱۰	غاشیه	۳/۳۸	۳۹	صافات	۴/۷۰	۶۸	نمل	۱۱/۹۶	۹۷	احزاب	۱۶/۶۶
۱۱	ماعون	۳/۴۲	۴۰	حاقه	۴/۸۰	۶۹	سجده	۱۲/۱۶	۹۸	آل عمران	۱۷/۰۰
۱۲	ضحی	۳/۴۵	۴۱	بروج	۴/۸۶	۷۰	روم	۱۳/۳۵	۹۹	حشر	۱۷/۰۰
۱۳	تکواتر	۳/۵۰	۴۲	معارج	۴/۹۰	۷۱	جاثیه	۱۳/۶۰	۱۰۰	اتعام	۱۷/۹۶
۱۴	مرسلات	۳/۵۴	۴۳	رحمن	۴/۹۶	۷۲	اسراء	۱۳/۶۲	۱۰۱	حجرات	۱۸/۴۶
۱۵	تکوین	۳/۵۵	۴۴	شعراء	۵/۶۵	۷۳	تغابن	۱۳/۸۰	۱۰۲	توبه	۱۸/۸۳
۱۶	تین	۳/۵۷	۴۵	نجم	۵/۷۱	۷۴	نحل	۱۳/۹۶	۱۰۳	نصر	۱۹/۰۰
۱۷	قریش	۳/۶۰	۴۶	قلم	۵/۷۷	۷۵	محمد	۱۴/۱۶	۱۰۴	حدید	۱۹/۰۲
۱۸	عادیات	۳/۶۳	۴۷	دخان	۵/۸۱	۷۶	عنکبوت	۱۴/۱۷	۱۰۵	فتح	۱۹/۰۳
۱۹	طارق	۳/۶۴	۴۸	ذاریات	۵/۸۵	۷۷	فصلت	۱۴/۴۸	۱۰۶	رعد	۱۹/۵۸
۲۰	علق	۳/۷۳	۴۹	حجر	۵/۸۹	۷۸	کهف	۱۴/۵۹	۱۰۷	نور	۱۹/۶۹
۲۱	همزه	۳/۷۷	۵۰	قدر	۶/۰۰	۷۹	مؤمن	۱۴/۶۹	۱۰۸	بقره	۲۰/۳۷
۲۲	نازعات	۳/۸۴	۵۱	طور	۶/۲۰	۸۰	هود	۱۴/۸۶	۱۰۹	نساء	۲۱/۰۶
۲۳	واقعه	۳/۸۸	۵۲	قمر	۶/۲۶	۸۱	ابراهیم	۱۴/۹۲	۱۱۰	مجادله	۲۲/۱۹
۲۴	انشقاقی	۳/۹۵	۵۳	مزمل	۶/۳۶	۸۲	زمر	۱۵/۴۰	۱۱۱	تحريم	۲۲/۶۰
۲۵	بلد	۴/۰۰	۵۴	نوح	۶/۵۰	۸۳	منافقون	۱۵/۴۵	۱۱۲	مائدہ	۲۲/۹۰
۲۶	کافرون	۴/۰۰	۵۵	دھر	۷/۶۴	۸۴	اعراف	۱۵/۵۷	۱۱۳	طلاتی	۲۳/۵۸
۲۷	قیامہ	۴/۰۷	۵۶	قی	۸/۱۵	۸۵	سبا	۱۵/۶۰	۱۱۴	ممتحنه	۲۳/۹۲
۲۸	فاتحه	۴/۱۴	۵۷	ص	۸/۲۱	۸۶	یوسف	۱۵/۶۱			
۲۹	نبأ	۴/۱۴	۵۸	یس	۸/۳۰	۸۷	جمعه	۱۵/۶۳			

یک نظر اجمالی به این جدول و ردیف‌بندی سوره‌ها برحسب طول متوسط که می‌بایستی معرف ترتیب زمانی نزول آنها باشد، نشان می‌دهد که احتمالاً زیاد دور از حقیقت نیست:

سوره‌های کوتاه و مسجع ابتدای وحی، در اوایل قرار گرفته است؛ سوره‌هایی که می‌گویند مقارن با هجرت است، از وسط جدول آن طرف تر رفته است؛

و بالاخره سوره‌های مدنی که تقارن تاریخی و تقدّم و تأخرهای آنها تا حدودی شناخته شده است، تقریباً سر جای خود افتاده. انفال و صف در ابتدا آمده بعد از آنها نوبت به احزاب و آل عمران و نور رسیده است و بقره و نساء و مائده را در اواخر می‌بینیم.

در فاصله این مدت، به کتاب‌های محققانه‌ای که ر. بلاشر استاد دانشگاه پاریس در زمینه قرآن تألیف کرده و ترجمه‌های دقیقی که به زبان فرانسه نموده است، اطلاع و دسترسی پیدا کردم. بلاشر در دومین ترجمه از قرآن که به زبان فرانسه منتشر نموده است، سوره‌ها را بر مبنای مطالعات و نظریات خود برحسب ترتیب نزول قرار داده است.

بلاشر، از روی سیاق آیات و مضمون سوره‌ها، برای تنزیل قرآن، چهار دوره متمایز و متوالی قائل شده است که سه دوره اول وحی در ۱۳ سال مکه است و دوره چهارم در مدینه. سپس سوره‌های متعلق به هر دوره را به ترتیبی که آن را اجمالی و تقریبی می‌داند، ردیف کرده است (جدول ۴).

در مقایسه جدول بلاشر و جدول ترتیبی (۳) که از روی طول متوسط آیات تنظیم شده است، انطباق نسبتاً خوبی به لحاظ دوران‌های چهارگانه وحی مشاهده می‌شود. به این معنی که اگر شماره ردیف سوره‌های کوچک ابتدای وحی، اختلاف محسوس با هم دارند ولی از ۴۸ سوره‌ای که بلاشر متعلق به دوران اول وحی دانسته است فقط ۵ سوره در جدول (۳) ردیف‌های بعد از ۴۸ را پیدا کرده است. از سوره‌های متعلق به دوران دوم وحی، فقط یک سوره خارج شده است و شماره‌های ردیف، غالباً نزدیک هم هستند و بالاخره در دوران‌های سوم و چهارم وحی که مشتمل بر ۲۲ و ۲۴ سوره هستند، تنها ۷ سوره جاهای خود را عوض کرده‌اند.

جدول ۴- دوران‌های متمایز و متوالی وحی و ترتیب نزول سوره‌های قرآن بر طبق تشخیص و طرح بلاشر

مدنی		مکی							
دوران IV		دوران III		دوران II		دوران I			
عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب	عنوان سوره	شماره ترتیب
بقره	۹۱	فصلت	۶۹	ذاریات	۴۸	نبا	۲۶	علق	۱
بنه	۹۲	مجدده	۷۰	قمر	۴۹	قیامه	۲۷	مدثر	۲
تغابن	۹۳	جاثیه	۷۱	قلم	۵۰	رحمن	۲۸	قریش	۳
جمعه	۹۴	اسرطخا	۷۲	صافات	۵۱	قدر	۲۹	ضحی	۴
انفال	۹۵	نحل	۷۳	نوح	۵۲	نجم	۳۰	انشراح	۵
محمد	۹۶	روم	۷۴	دخان	۵۳	تکوائر	۳۱	عصر	۶
آل عمران	۹۷	هود	۷۵	قی	۵۴	علق	۳۱ مکرر	شمس	۷
صف	۹۸	ابراهیم	۷۶	طه	۵۵	معارج	۳۲	ماعون	۸
حدید	۹۹	یوسف	۷۷	شعرا	۵۶	مزمّل	۳۳	طارق	۹
نساء	۱۰۰	مؤمن	۷۸	حجر	۵۷	دهر	۳۴	تین	۱۰
طالقی	۱۰۱	قصص	۷۹	مریم	۵۸	مطففین	۳۵	زلزال	۱۱
حشر	۱۰۲	زمر	۸۰	ص	۵۹	مدثر	۳۵ مکرر	قارعه	۱۲
احزاب	۱۰۳	عنکبوت	۸۱	یس	۶۰	تبت	۳۶	عادیات	۱۳
منافقون	۱۰۴	لقمان	۸۲	زحرف	۶۱	کوثر	۳۷	لیل	۱۴
نور	۱۰۵	شوری	۸۳	جن	۶۲	هُمَزَه	۳۸	الفطار	۱۵
مجادله	۱۰۶	یونس	۸۴	ملک	۶۳	بلد	۳۹	اعلی	۱۶
حج	۱۰۷	سبا	۸۵	مؤمنون	۶۴	فیل	۴۰	عبس	۱۷
فتح	۱۰۸	فاطر	۸۶	انبیاء	۶۵	فجر	۴۱	تکویر	۱۸
تحریم	۱۰۹	اعراف	۸۷	فرقان	۶۶	بروج	۴۲	انشقاق	۱۹
ممتحنه	۱۱۰	احقاف	۸۸	نمل	۶۷	احقاص	۴۳	نازعات	۲۰
نصر	۱۱۱	انعام	۸۹	کهف	۶۸	کافرون	۴۴	غاشیه	۲۱
حجرات	۱۱۲	رعد	۹۰			فاتحه	۴۵	طور	۲۲
توبه	۱۱۳					فلق	۴۶	واقعه	۲۳
مائدہ	۱۱۴					ناس	۴۷	حافه	۲۴
								مرسلات	۲۵

در هر حال، این حدود انطباق موجب تشویق و تعقیب کار گردید. معلوم شد که «قاعده طول متوسط»، لاقلاً به عنوان فرضیه و راهنما (اندیس) قابل استفاده است. در اختلافات فیما بین برای اینکه تشخیص داده شود حق با کدام جدول است و تا چه حد می توان برای «قاعده طول متوسط» اهمّیت و قاطعیّت قائل شد، لازم بود تعمّق بیشتری در قضیه به عمل آید و خوب است نه تنها طول متوسط آیات یک سوره که ارزش تقریبی دارد، بلکه طول تک تک هر یک از آیات و طرز توزیع آنها را که منتهی به تعیین طول متوسط می شود مطالعه نماییم.

۱-۷- طرز توزیع آیات در داخل سوره ها

اگر آیات یک سوره را تک تک، کلمه شماری و جدولی از آنها تنظیم نماییم، چهره تازه ای از هر سوره ظاهر می شود. مثلاً در مورد سه سوره انتخابی سابق الذکر (هُمَزَه، طه، مائده)، به جدول های ۵، ۶ و ۷ خواهیم رسید:

جدول ۵ - توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره هُمَزَه

طول آیات به کلمه	آیات ۳ کلمه ای	آیات ۴ کلمه ای	آیات ۵ کلمه ای
شماره آیات	آیه شماره ۶ آیه شماره ۸ آیه شماره ۹	آیه شماره ۱ آیه شماره ۲ آیه شماره ۳ آیه شماره ۵ آیه شماره ۷	آیه شماره ۴
تعداد آیات، جمعاً ۹ آیه	۳ آیه	۵ آیه	۱ آیه
تعداد کلمات، جمعاً ۳۴ کلمه	۹ کلمه	۲۰ کلمه	۵ کلمه
درصد آیات، جمعاً ۱۰۰٪	۳ ÷ ۹ = ۳۳٪	۵ ÷ ۹ = ۵۶٪	۱ ÷ ۹ = ۱۱٪
درصد کلمات در آیات	۹ ÷ ۳۴ = ۲۶/۵٪	۲۰ ÷ ۳۴ = ۵۸/۸٪	۵ ÷ ۳۴ = ۱۴/۷٪

جمع آیات ۹، جمع کلمات ۳۴، طول متوسط آیات $۳/۷۸ = ۳۴ ÷ ۹$

جدول ۹- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره طه

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷		
تعداد آیات	۲۹	۸	۱	۱۱	۳	۶	۷	۹	۴۷	۱۴	۵	۱۹	۵۰	۷۲	۸۳	۹۲	۱۱۵	۱۵۵	۱۱۳	۱۰۸	۱۱۸	۱۱۵	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۹۷	
تعداد کلمات	۸	۲۷	۲	۱۲	۲۷	۲۴	۲۶	۱۰	۵۰	۳۳	۶۹	۶۶	۵۰	۷۵	۸۲	۹۵	۱۲۸	۱۵۵	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	
درصد آیات	۲۸۰	۵۵۹	۶۹۹	۱۲۳۹	۱۰۴۹	۴۲۰	۸۳۹	۹۷۹	۳۵۰	۷۶۹	۳۵۹	۴۹۰	۲۸۰	۱۲۴۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰
درصد کلمات	۱۰۹۱	۱۸۳	۲۰۶	۷۲۶	۶۰۸	۲۲۱	۷۲۳	۹۶۳	۴۸۲	۹۱۵	۷۲۳	۶۰۶	۳۲۸	۱۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹
تعداد آیات	۴	۸	۱۰	۱۹	۱۵	۶	۱۲	۱۴	۵	۱۱	۸	۷	۴	۴	۲	۴	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
تعداد کلمات	۸	۲۴	۴۰	۹۵	۹۰	۴۲	۹۶	۱۲۶	۵۰	۱۲۱	۶۶	۹۱	۶۰	۱۱۳	۳۳	۶۸	۱۸	۲۸	۶۰	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱
درصد آیات	۲۸۰	۵۵۹	۶۹۹	۱۲۳۹	۱۰۴۹	۴۲۰	۸۳۹	۹۷۹	۳۵۰	۷۶۹	۳۵۹	۴۹۰	۲۸۰	۱۲۴۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰	۲۸۰
درصد کلمات	۱۰۹۱	۱۸۳	۲۰۶	۷۲۶	۶۰۸	۲۲۱	۷۲۳	۹۶۳	۴۸۲	۹۱۵	۷۲۳	۶۰۶	۳۲۸	۱۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹	۳۵۹

□

جمع آیات ۱۲۳، جمع کلمات ۱۳۰۸، طول متوسط ۹۱۵ - ۱۲۳ + ۱۳۰۸

از این جدول‌های توزیع آیات، چند نکته ظاهر می‌شود:

۱- در هر سوره، آیات به لحاظ تعداد کلمات ترکیب کننده، وضع مغشوش و «کیف‌اتفق»^۱ نداشته و نظام خاصی را نشان می‌دهند. می‌بینیم که تعداد آیات در هر ستون رو به افزایش گذاشته به حداکثری (ماکزیمم) رسیده و پس از آن رفته رفته کاهش یافته است.

در هر سوره، یک طول غالب وجود دارد. یعنی تعداد آیاتی که دارای آن عده کلمه است غلبه دارد. مثلاً در سوره هُمَزَه، اکثریت نسبی با آیات ۴ کلمه‌ای است. در سوره طه، طول غالب ۵ کلمه‌ای است و در سوره مائده، ۱۳ (یا ۱۵) کلمه‌ای می‌باشد. یعنی ضَمَن آنکه طول متوسط آیات برحسب زمان نزول سوره بلندتر شده است، طول غالب نیز ترقی کرده است.

۲- تعداد نسبی آیاتی که دارای طول غالب هستند در سوره هُمَزَه ۵۵ درصد، در سوره طه ۱۳/۳ درصد و در سوره مائده ۷/۵ درصد است. یعنی رفته رفته تنزل کرده است.

۳- سوره هُمَزَه که قدیمی‌تر است فقط ۳ طول آیه دارد:

۳ کلمه‌ای، ۴ کلمه‌ای و ۵ کلمه‌ای؛

سوره طه در اواسط است و ۲۲ طول آیه دارد:

۲ کلمه‌ای تا ۲۷ کلمه‌ای؛

سوره مائده در اواخر است و ۳۹ طول آیه دارد:

۷ کلمه‌ای تا ۶۴ کلمه‌ای.

یعنی تفرّق و تنوّع آیات رفته رفته زیاد شده، سوره حالت پراکنده پیدا کرده و روی هم رفته یک نوع لغزش و گسترش به طرف طول‌های بلند مشاهده می‌شود.

به طور خلاصه- و لااقل در این سه سوره- طول متوسط آیات، همراه با زمان ترقی

کرده است، علاوه بر آن:

طول غالب زیاد شده است،

درصد طول غالب تنزل کرده است،

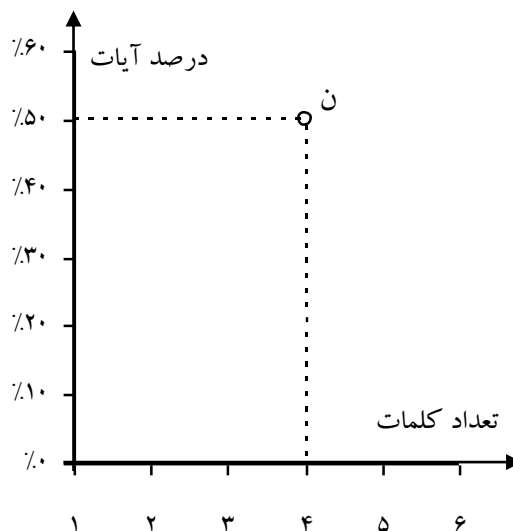
۱. اصطلاح فقهی:

و دامنه آیات گسترش یافته است.

۸- منحنی مشخصه هر سوره

جداول و مطالب فوق را اگر به زبان هندسی درآورده و به صورت منحنی ترسیم کنیم خیلی نمایان تر و بیشتر مرکوز ذهن می شود.

شکل ۲- محورهای مختصات نمایش توزیع آیات

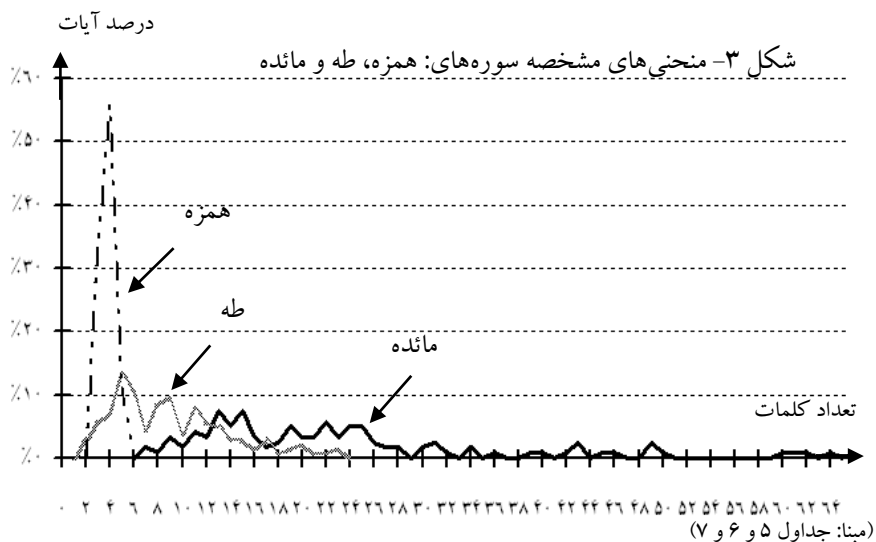

قاعده رسم منحنی این است که طبق شکل ۲، دو محور افقی و قائم می گیریم. محور افقی را که محور طول مختصات نامیده می شود برحسب تعداد کلمات درجه بندی می کنیم و محور قائم را که موسوم به محور عرض مختصات است، برحسب درصد آیاتی که دارای آن عده کلمه هستند، درجه بندی می کنیم.

مثلاً اگر در سوره مفروض، تعداد آیات ۴ کلمه ای ۵۰ درصد کل آیات را تشکیل بدهد، نمایش قضیه یا معرف آن، نقطه ای مانند «ن» خواهد بود. به طوری که درست در بالای ۴ محور طول و مقابل درجه ۵۰ درصد محور عرض قرار گیرد. به این ترتیب برای هر یک از دسته آیات متساوی الکلمه که درصدی از آیات سوره را تشکیل می دهند نقطه ای خواهیم داشت و اگر آن نقاط را به یکدیگر وصل

کنیم یک خط منگسِرِ مضرس به دست می‌آید که آن را منحنی مشخصه آن سوره می‌گوییم.

با استفاده از جداول توزیع سه سوره شاهد مثال (هُمَزَه، طه، مائده)، سه منحنی زیر را خواهیم داشت که به منظور امکان مقایسه بهتر، روی محورهای یک دستگاه مختصات مشترک، با سه نوع خط مختلف، رسم شده‌اند (شکل ۳).

به‌طور خیلی برجسته‌تر روی محی‌های مشخصه طاهر می‌گردد و اختلافی نه مابین سه سوره وجود دارد کاملاً آشکار است.

منحنی هُمَزَه نوک‌تیز و مرتفع است و منحنی مائده خفته و گسترده است، در حالی که منحنی طه، مابین آن دو، حالت واسطی را نشان می‌دهد.

اما هر سه منحنی با وجود اختلاف در شکل و هیأت، جهات مشترکی دارند. هر کدام از یک طول شروع شده با ارائه تضاریس و نوسان‌های کوچک، اوج می‌گیرند و پس از آنکه به قلّه‌ای رسیدند رو به سرایشی گذارده از تعداد و درصد آیات طویل‌تر مرتباً کاسته می‌شود و گاهی به صفر می‌رسد و مجدداً ظاهر می‌گردد تا در منتهی‌الیه دامنه سمت راست خاموش شود.

۹- منحنی مشخصه معادل

برای آنکه از اثر تضاريس کاسته شود و با منظره ساده‌تری سر و کار داشته باشیم، می‌توانیم به‌طوری که در محاسبات و ترسیمه‌های آماری معمول می‌باشد، به‌جای منحنی مضرس حفره‌دار، یک منحنی منظمی که معادل آن باشد رسم کنیم. این کار را در مورد سوره انبیاء انجام می‌دهیم تا با یک سوره و شکل دیگری نیز آشنا شده باشیم (جدول ۸ و شکل ۴)

جدول ۸- توزیع آیات بر حسب تعداد کلمات در سوره انبیاء

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
تعداد آیات	۲۰	۱۴	۸	۱	۶	۱۳	۲	۱۷	۷	۱۸	۲۵	۵	۳	۳۷	۳۱	۴۵	۴۸	۳۴	۸۷
تعداد کلمات	۱۰۷	۲۳	۱۶	۱۲	۹	۶۶	۴	۱۹	۷۶	۲۲	۷۸	۴۰	۷۴			۹۰			
درصد آیات	۲۷	۷۵	۲۱	۱۰	۵۲	۱۱	۳۴	۷۷	۳۰	۷۹	۷۳	۸۴				۹۷			
درصد کلمات	۵۴	۸۶	۲۸	۱۵	۶۴	۲۵	۴۷	۸۲	۳۲	۸۱									
تعداد آیات	۷۰	۹۳	۲۹	۳۶	۶۶	۲۶	۵۳	۹۴	۴۲										
تعداد کلمات	۹۵	۳۹	۳۳	۶۷	۴۱	۹۱	۱۰۵	۶۳											
درصد آیات	۱۰۰	۵۶	۲۸	۱۰۱	۶۷	۹۸		۶۶											
درصد کلمات	۱۰۶	۵۸	۴۹	۸۰	۸۳	۱۰۸		۵۷											
تعداد آیات	۶۳	۵۱																	
تعداد کلمات	۶۵	۵۵																	
درصد آیات	۶۸	۵۹																	
درصد کلمات	۸۵	۶۰																	
تعداد آیات	۸۸	۶۲																	
تعداد کلمات	۱۰۲	۶۹																	
درصد آیات	۷۱																		
درصد کلمات	۷۲																		
تعداد آیات	۹۲																		
تعداد کلمات	۹۹																		
درصد آیات	۱۱۰																		
درصد کلمات	۱۱۱																		
تعداد آیات	۲	۵	۸	۱۵	۲۱	۷	۱۳	۸	۶	۹	۴	۳	۴	۱	۱	۳	۱	۱	۱
تعداد کلمات	۸	۲۵	۴۸	۱۰۵	۱۶۸	۶۳	۱۳۰	۸۸	۷۲	۱۱۷	۵۶	۴۵	۶۴	۱۷	۱۸	۵۷	۲۰	۲۱	۲۲
درصد آیات	۱.۷۷	۴.۴	۷.۱	۱۳.۳	۱۸.۶	۶.۲	۱۱.۵	۷.۱	۵.۳	۸.۰	۳.۵	۲.۷	۳.۵	۰.۹	۰.۹	۲.۷	۰.۹	۰.۹	۰.۹
درصد کلمات	۰.۷۰	۲.۱۹	۴.۲۰	۹.۱۸	۱۳.۶۶	۵.۵۱	۱۱.۳۶	۷.۶۹	۶.۲۹	۱۰.۳۳	۴.۹۰	۳.۹۳	۵.۵۹	۱.۴۹	۱.۵۷	۴.۹۸	۱.۷۵	۱.۸۴	۱.۹۲

تعداد آیات ۳۱۳ = تعداد کلمات ۳۱۴۴ / طول متوسط ۱۰/۱۲ = ۱۱۴۴ ÷ ۱۱۴۴

شکل ۴- منحنی مشخصه معادل سوره انبیاء

منحنی منظم معادل تقریباً از وسط قطعات عبور داده و طوری کشیده می‌شود که هر جا در بالای منحنی مضرس اصلی می‌افتد در نقطه بعد در زیر قرار گیرد به نحوی که سطوح مثبت و منفی حاصله در بین دو منحنی، یکدیگر را جبران کنند و مساحت زیر هر دو منحنی مساوی در آید.

این طرز عمل و این نوع منحنی‌ها که یک قله یا نقطه ماکزیمم دارد^۱ و به شکل سرپوش یا کلاه ژاندارم‌های قدیم اروپا است، خاص نمایش‌های آماری و حساب احتمالات می‌باشد.

هریک از سوره‌های قرآن، جدول توزیع و منحنی مشخصه سرپوش مانند مخصوص به خود را دارد که تماماً تنظیم و ترسیم شده و در مجموعه ضمیمه، ارائه گردیده است.

۱۰- آیا این کیفیت اختصاص به قرآن دارد؟

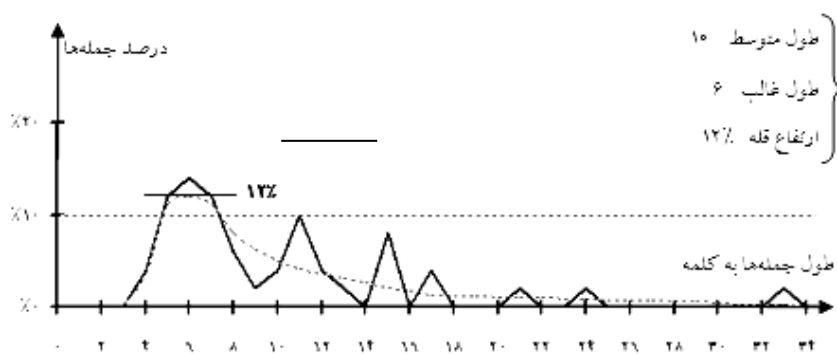
کیفیت توزیع آیات یک سوره یا جمله‌های یک مقاله، برحسب تعداد کلماتی که آن آیات یا جمله‌ها را تشکیل می‌دهد، بدیهی است که اختصاص به کلام‌الله مجید ندارد. در صحبت و در عبارت‌سازی هر گوینده یا نویسنده‌ای، شما می‌توانید جمله‌ها

۱. فقط سوره جمعه حالت استثنائی پیدا کرده، منحنی نمایش آن به جای یک قله دو قله دارد.

۶۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

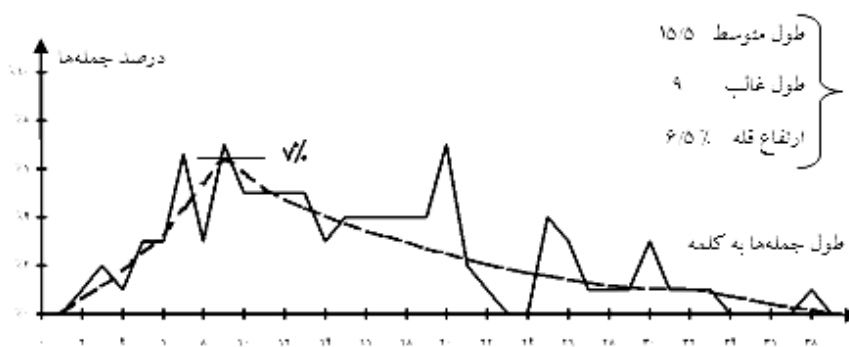
را برحسب تعداد کلمات محتوی، دسته دسته و جدول بندی کرده و به صورت یک منحنی، نمایش بدهید. قهراً یک جدول توزیع و یک منحنی مشخصه خواهید داشت. فقط باید دید به چه صورت در می آید و آیا از قاعده ای تغییر و تبعیت می کند یا خیر. ما این کار را در مورد چند مقاله یا چند صفحه از متون مختلف، در زبان های فارسی و عربی و فرانسه و انگلیسی انجام و منحنی های مشخصه مربوطه را در مجموعه ضمیمه نشان داده ایم. ذیلاً سه نمونه از آنها را در اینجا می آوریم (شکل های ۵، ۶ و ۷).

شکل ۵- منحنی مشخصه مقدمه شاهنامه ابومنصوری (۳۴۷ هجری)

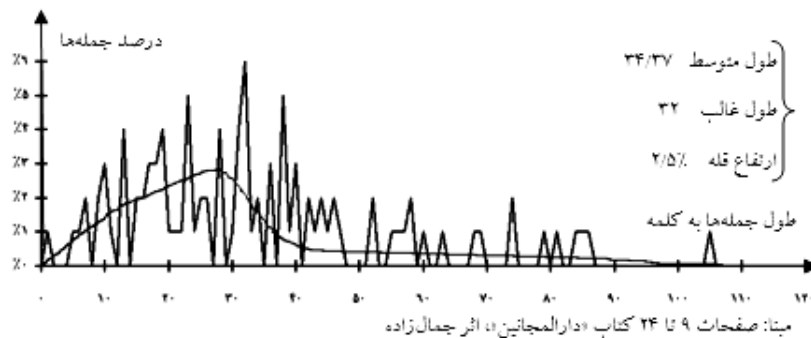
مینا: جمله اول از کتاب «هزار سال نثر فارسی» اثر کریم کشاورز.

شکل ۶- منحنی مشخصه کتاب «کلمه‌ها» از ژان پل سارتر

مینا: صفحات ۱۱ تا ۳۱ از کتاب «Les Mots».

شکل ۷- نمونه نثر رمان نویسی اخیر در زبان فارسی

معمولاً هر کس در کلام، گفته یا نوشته خود به لحاظ جمله‌بندی یا انتخاب جمله‌های کوتاه و بلند، شیوه‌ای مخصوص دارد که کم و بیش شبیه به هم‌زبانان معاصر می‌باشد (جز در شعر یا نثرهای قافیه‌ای مصنوعی). کسی خود را مقید نمی‌نماید که جمله‌های دارای تعداد کلمات معین و محدود به کار برد. بلکه به‌طور طبیعی، یعنی برطبق قانون احتمالات، انواع مختلف جمله‌ها از زبان و قلم او جاری می‌شود. ولی در میان جمله‌های ساخته و به کار رفته، برحسب سلیقه و عادت آن شخص و مطلب مورد بحث و بالاخره معمول زبان و زمان، یکی هست که به لحاظ تعداد کلمات تشکیل دهنده، بیشتر به کار برده می‌شود، مثلاً جمله ۶۰ کلمه‌ای یا ۸ کلمه‌ای، این همان طول غالب است. جمله‌هایی با کلمات کمتر یا بیشتر نیز به کار برده می‌شود ولی هر قدر از جمله با طول غالب دورتر باشد مصرف آن کمتر خواهد بود.

به طوری که در شکل‌های ۵ و ۶ و ۷ دیده می‌شود، منحنی‌های مشخصه‌ی نمونه، تا حدودی شبیه به سوره‌های وسط و اواخر قرآن است، با این تفاوت که نامنظمی و گستردگی بیشتر دارند و تفاوت مهمتر آنکه وقتی در یک کتاب معین و از یک نویسنده، صفحات یا فصول مختلفی را از اول و وسط و آخر کتاب تجزیه و ترسیم کردیم، طول‌های متوسط و غالب و ارتفاع منحنی مشخصه، با کم و بیش اختلاف، در یک حدود درمی‌آید بدون آنکه تغییرات آنها هم‌آهنگ و در جهت واحد باشد. قرآن این خصوصیت بارز را دارد که هر جزء یا هر سوره آن منحنی مشخصه متمایز دارد که با سیر زمان تغییر کرده است و متغیرهای مزبور (یعنی طول متوسط،

طول غالب، ارتفاع منحنی و گسترش یا دامنه آن، به طور منظم و همراه با هم، ترقی یا تنزل می‌کند. این مطلب (که با تفصیل بیشتر و رقم، روی آن صحبت خواهیم کرد و در مجموعه ضمیمه برای هریک از سوره‌ها آمده است)، همان سیر تحول قرآن است. نمی‌گوییم معجزه است ولی صفت ممتازی است که قابل توجه و قابل استفاده می‌باشد. قابل استفاده از این جهت که خواه خواسته خدا و اعجاز باشد و خواه مربوط به قدرت ضبط وحی یا رشد استعداد پیغمبر باشد، چون پدیده متغیری است که با پیشرفت دوران رسالت ارتباط داشته است می‌تواند به عنوان وسیله تشخیص زمان نزول سوره‌ها به کار برده شود.

۱۱- درجه اعتبار قاعده تطویل آیات

البته در زمینه قاعده اتخاذی که طول متوسط و طول غالب سوره‌ها به موازات زمان نزول آنها ترقی نموده و درصد طول غالب تنزل کرده باشد، نه آیه و اشاره‌ای در قرآن کریم آمده است و نه در جایی روایت و دلالتی از گیرنده وحی و اوصیای او سراغ داریم. خداوند عهد و پیمان بسته و خود را ملزم نموده است که تصنعاً رعایت قاعده استنباطی ما را بنماید. قول هم نمی‌دهیم که چنین نشده باشد. ولی خداوند لجاجزی هم ندارد که برای قدرت‌نمایی و اثبات فاعل‌میشائی خود برخلاف روال و معمول عمل نماید. کما آنکه در کلیه آثار و پدیده‌های طبیعی که آنها نیز آیات و کلمات الهی هستند، یک نظم و وحدت عجیب، در زمان و مکان می‌بینیم که اگر خدا می‌خواست می‌توانست استثناء و خلاف بیاورد، اما چنین نکرده است. شما در پهنه بی‌پایان زمین و آسمان و در گذشته و حال و آینده، فقط یک قانون جاذبه را حاکم می‌بینید. همچنین در فصول سال در تغییر و تناوب گرما و سرما یا بارندگی و خشکی، هر کس در هر منطقه که هست، استثناء و تعویض ندیده است. توگد و تحوّل خود انسان و سایر حیوانات پیوسته به یک منوال بوده است. هیچ کس پیر به دنیا نیامده است که رفته رفته جوان و کودک شده باشد. قرار و قانون سلامت و سعادت افراد و اقوام نیز همیشه یکسان جریان داشته است:

«سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَّتْ مِنْ قَبْلُ وَ لَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا.»^۱

۱. فتح (۴۸) / ۲۳: سنت و رویه خدا که از پیش گذاشته است و هرگز تبدیل و تغییر در سنت خدا نخواهی دید.

اصولاً وقتی عمل یا پدیده‌ای از منشأ واحد صادر شود و یک قانون حکمفرما باشد، آثار حاصله چیزی غیر از نظام واحد و سادگی و سراسری نمی‌تواند باشد. تفرق و تخلف نتیجه دخالت عوامل و اراده‌های مختلف یا متغیر است. اما توضیح یا تصحیحی که باید اضافه کنیم (و قبلاً از خوانندگانی که واقف به مطلب هستند عذر می‌خواهیم) این است که پدیده‌های طبیعی در عین آنکه از سنت‌های لایتنغیر و قاعده‌های ثابت تبعیت می‌کنند، جلوه دهنده نظام خشک و تکرارهای یکنواختی که ریاضیات و صنایع بشری ما را عادت داده‌اند، نیستند. هر روز تابستان، الزاماً از هر روز زمستان گرم‌تر نیست و اگر در یک سال در ۲۵ آبان‌ماه، ۳ میلی‌متر باران آمد، دلیل نمی‌شود که همه سال چنین بوده و چنین خواهد شد. یا آنکه وقتی در علم زمین‌شناسی می‌گویند نیمرخ سلسله جبال و مقطع عرضی آنها به صورت یک منحنی شلجمی است، معنی‌اش برای گوینده و شنونده این نیست که سرایشی کوه عیناً و دقیقاً منطبق بر منحنی شلجمی بوده، دره و ماهور و تپه و برآمدگی‌هایی که ایجاد استثناء و انحراف در شکل معهود منظم می‌نماید، وجود ندارد. باز اگر در همین علم می‌گویند که در شیب رودخانه‌ها و مسیر سیلاب‌ها، قطر سنگ‌ها و دانه‌های ریگ و ماسه از بالا به پایین در تنزل است، شما اگر در دره‌ی پس‌قلعه ماسه دیدید و در زیر پل عشرت‌آباد به قلوه‌سنگ برخوردید، قاعده فوق نقض نمی‌شود.

در تمام این موارد حکم روی متوسط است یعنی اگر در دو نقطه از قسمت علیا و سفلی رودخانه، یک قطعه زمین وسیع غیرمشخص را اختیار کرده، سنگ و ریگ و ماسه‌های آن را جمع و اندازه‌گیری نموده متوسط ابعاد آنها را به دست آورند، معلوم می‌شود که عدد متوسط برای منطقه سفلی، عادتاً کوچکتر از متوسط در منطقه علیا خواهد بود. در مناطق کوهستانی نیز اگر جاده‌ای مستقیم از دشت به طرف دامنه و قله کوه بسازند که از میان پستی و بلندی‌ها عبور کرده، خط‌الرأس‌ها و برجستگی‌ها را بتراشند و در گودال دره‌ها بریزند (یعنی همان کاری که در مورد منحنی مشخصه معادل انجام دادیم)، نیمرخ طولی چنین جاده‌ای، به‌طور تقریب، بر وفق یک منحنی شلجمی با معادله درجه دو خواهد بود. و قس علی‌ذلک در مورد تغییرات سرما و

گرما و نزولات جوئی که همیشه روی آمارگیری‌های سی و چهل سال متوالی و بیشتر استخراج می‌شود.

در طبیعت، مصدر و حاکم یکی است ولی چون امر واحد بر وجودهای مختلف و متغیر وارد می‌شود و خود ایجاد تأثیر و تحول می‌نماید، نتایج حاصله طبعاً توأم با اختلاف و انحراف‌های جزئی می‌گردد.

در آمارهای اقتصادی و اجتماعی مثلاً برای تعیین شاخص زندگی، میزان دارایی و درآمد ساکنین یک شهر، ضریب تولید و غیره، متوسل به متوسط‌گیری می‌شوند. هیچ‌گاه شاخص زندگی را نمی‌شود تنها روی یک عنصر، مانند نرخ گوشت یا نان، بنا نهاد بلکه مواد خوراکی و پوشاکی و عناصر تشکیل‌دهنده هزینه افراد مختلف را در نظر گرفته، اخذ متوسط می‌نمایند. تک‌تک افراد و عناصر تشکیل‌دهنده هزینه زندگی، ممکن است نوسان‌هایی در جهت مخالف نشان دهند ولی وقتی تعداد زیادی از افراد و عناصر تحول‌کننده را به حساب بیاوریم احتمال اینکه به سیر واقعی و به رقم صحیح نزدیک شویم بیشتر می‌گردد.

آیات قرآن را نیز مانند باد و باران، پدیده طبیعی نازله از آسمان وحی و مشمول همان قوانین (یا به‌زعم منکرین وحی، ناشی از طبع بشر نابعه‌ای که جزئی و تابعی از طبیعت است) می‌دانیم. اشکال ندارد در عین آنکه سیر تحول طول متوسط آیات در جهت ترقی کلی در طی زمان بوده باشد ولی از یک سوره به سوره بعدی دچار کم و زیادی گردد و نتواند معرف تقدم و تأخر دقیق حتمی سوره‌ها باشد.

آیات قرآن در قالب‌های چندی کارخانه و با احتساب و الزام قبلی ریخته نشده‌اند و کاملاً طبیعی است که آیه‌ای بنا به اقتضای کلام و مفهوم، با تعداد کلمات بیشتر یا کمتر از آنچه انتظار می‌رود، آمده باشد. بنابراین ممکن است، هم در جدول توزیع و در منحنی مشخصه، تضاریس ظاهر گردند و هم طول متوسط و طول غالب سوره، اندکی پس و پیش شوند و بالنتیجه ترتیب تقدم و تأخر سوره‌ها را کمی به هم بزنند.

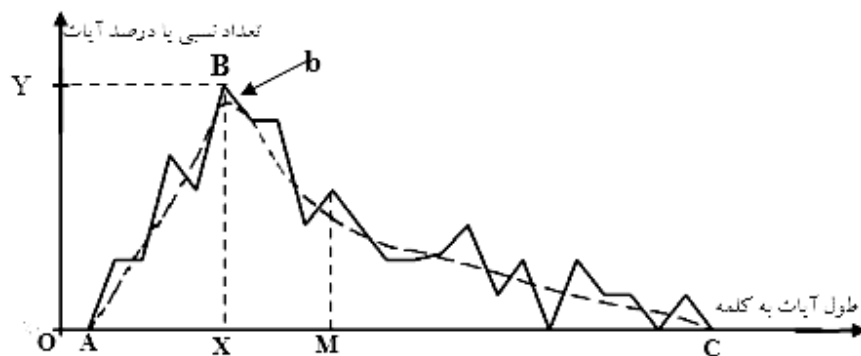
ولی اگر چندین عنصر متغیر را که همراه و هماهنگ با یکدیگر در تحول کلی هستند توأم در نظر آورده مابین آنها متوسط‌گیری بکنیم، رقم حاصله مسلماً راهنمای بهتری خواهد بود و درجه اطمینان و تقریب را بالا خواهد برد. کما آنکه منحنی منظم معادل، خود یک نوع متوسط‌گیری و ترمیم اختلاف و انحراف‌های فردی آیات است.

۱۲- شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها

۲ و طول متوسط تصحیح شده یا طول مبنا

به طوری که در سه سوره نمونه (هُمَزَه، طه و مائده) و سوره انبیاء دیدیم، به چهار کمیّت یا چهار عنصر متغیر تحوّل کننده، برخوردیم که تابع زمان نزول بودند. این عناصر را شاخص (پارامتر) سوره می‌نامیم و بر طبق شکل ۸ به شرح زیر تعریف می‌کنیم:

شکل ۸- نمایش شاخص‌های چهارگانه سوره‌ها

ABC منحنی مشخصه اصلی سوره است که با ارتفاعات و تضاریس خود نمایش دهنده‌ی جدول توزیع می‌باشد.

AbC منحنی مشخصه معادل سوره است که منظم شده است و تقریباً از وسط قطعات مضرس می‌گذرد به طوری که مساحت زیر آن با مساحت زیر منحنی مشخصه اصلی برابر باشد.

نقطه B قله یا رأس منحنی مشخصه اصلی است و مقدار نسبی یا درصد «تعداد آیات» را بر حسب تعداد کلماتی نشان می‌دهد که حداکثر آیات سوره را تشکیل می‌دهند.

نقطه b قله یا رأس منحنی مشخصه معادل است و ارتفاع ماکزیمم را نشان می‌دهد.

۱- طول متوسط آیات : برابر است با خارج قسمت «تعداد کلمات سوره»، بر

$$l = OM$$

«تعداد آیات»

۲- **طول غالب** : تعداد کلمات آیاتی که به لحاظ طول کلمه‌ای، در سوره اکثریت

$$L = OX$$

دارد

۳- **ارتفاع** : عرض ماکزیمم یا ارتفاع قله در منحنی مشخصه معادل $H = OY$

۴- **دامنه**: عدم تقارن یا تناسب گسترش به راست و چپ منحنی با توجه به ارتفاع آن

$$P = \sqrt{\frac{XC}{AM} \times \frac{100}{H}}$$

این که در عبارت ریاضی دامنه یا شاخص چهارم، عمل ریشه‌گیری و حاصل ضرب به میان آمده و متوسط هندسی دو عامل گرفته شده، از این جهت است که خواسته‌ایم اولاً هم بُعد و هم درجه با سایر شاخص‌ها، و بنابراین قابل مقایسه با آنها باشد و ثانیاً بدیهی است که برای ارائه عدم تقارن دامنه‌های راست و چپ، باید ارتفاع منحنی را در نظر گرفت. زیرا که در دو منحنی با گسترش‌های مساوی طرف راست و طرف چپ، آن منحنی که خفته‌تر و کم ارتفاع‌تر است، عدم تقارنش بیشتر است. ضمناً برای آنکه حتی المقدور از اثر انحراف‌های فردی شاخص‌ها کاسته شود، در بیان نسبت طول دو دامنه، هر دو کمیّت طول متوسط و طول غالب را وارد کرده‌ایم.

از چهار شاخص فوق، سه تای آنها در ترقی و تابع صعودی زمان می‌باشند ولی یکی دیگر یعنی ارتفاع H تابع نزولی و در سیر کاهشی است. بنابراین از جهت سادگی مقایسه و هماهنگی در حافظه، همه جا عکس آن‌را در نظر می‌گیریم. با در دست داشتن این چهار شاخص که همگی متحول بوده با انحراف و اختلاف‌هایی، به نظر می‌آید تابع صعودی زمان نزول باشند، بهتر است همان‌طور که در بند ۱۱ گفته شد، میان آنها متوسط‌گیری بنماییم و آن متوسط را، مبنای مقایسه یا معرف سوره بدانیم.

ولی برای آنکه هماهنگ و همراه بودن شاخص‌ها و ارزش متوسط‌گیری معلوم شود، لازم است ببینیم این شاخص‌ها تا چه حد پایه‌پای همدیگر پیش می‌روند.

سهل‌ترین راهی که به فکر آمد، این بود که یکی از سوره‌ها را پایه یا وسیله سنجش قرار داده، شاخص‌های سوره‌های دیگر را بر شاخص‌های نظیر سوره‌ی پایه تقسیم کنیم و خارج قسمت‌ها را - که «شاخص نسبی» می‌نامیم - با هم مقایسه نماییم. اگر مساوی یا لااقل معادل و در یک حدود درآمدند، معلوم می‌شود تماماً متحول‌اند و تحول آنها بر روال واحد و منظم است و ضمناً آیه‌بندی سوره دارای ترکیب

طبیعی هماهنگ با سایر سوره‌ها است. در این صورت متوسط‌گیری ارزش داشته، متوسط کل چهار شاخص، می‌تواند به عنوان شاخص سوره اختیار گردد. سوره انبیاء به‌دلیلی که به‌زودی گفته خواهد شد به‌عنوان سوره پایه اتخاذ گردید و ضمناً برای سهولت محاسبات، ارقام مربوطه را به‌صورت زیر ساده نمودیم:

۱۰	طول متوسط	}	شاخص‌های پایه
۸	طول غالب		
۱۵٪	ارتفاع		
۳/۶۶	دامنه		

در مورد سه سوره نمونه (هُمَزَه، طه و مائده)، نتایج بر طبق جدول ۹ به‌دست آمد.

مائده		طه		هُمَزَه		سوره‌های نمونه شاخص‌ها	
				نسبی	مطلق		نسبی
	۲/۲۹۱	۲۲/۰۱	۰/۹۱۵	۹/۱۵	$۳/۷ \div ۱۰ = ۰/۳۷۸$	۳/۷۸	طول متوسط
۳۱/۰۵	۱/۶۲۵	۱۳	۷/۸	۵	$۴ \div ۸ = ۰/۵۰۰$	۴	طول غالب
	۲/۴۰۰	۶/۲۵٪	۱/۱۵۴	۱۳٪	$۱۵ \div ۵۵/۵ = ۰/۲۷۰$	۵۵/۵٪	ارتفاع
	۱/۹۱۵	۱/۲۷۳	۱/۲۷۳	۴/۶۶	$۱/۴۲ \div ۳/۶۶ = ۰/۳۸۸$	۱/۴۲	دامنه
۲/۰۵۸		۰/۹۲۲		۰/۳۸۴		متوسط چهار شاخص نسبی	

جدول ۹- شاخص‌های مطلق و نسبی برای سه سوره نمونه هُمَزَه، طه و مائده

در جدول فوق دیده می‌شود شاخص‌های چهارگانه در هر سوره، وقتی به‌رقم نسبی و بر پایه مشترکی درمی‌آیند به‌همدیگر نزدیک شده به‌سمت تساوی میل می‌کنند. به‌عبارت دیگر معلوم می‌شود که شاخص‌های سوره‌های قرآن، تقریباً همراه و هماهنگ یکدیگر تغییر کرده، همگی نشان‌دهنده نمودار واحدی هستند. مختصر اختلافی که فی‌مابین آنها مشاهده می‌شود حاکی از طبیعی بودن قانون تحول و انحراف‌های آماری است که با متوسط‌گیری باید اصلاح شود. کما آنکه متوسط‌های

چهار شاخص نسبی، تعدیل دهنده ارقام مربوطه بوده، اختلاف کمتر و قابل قبول تری با تک تک شاخص ها و از جمله با طول متوسط نسبی ابراز می دارد.

حال اگر از نسبی به مطلق برگشته، متوسط چهار شاخص را که به طول متوسط نسبی نزدیک است در عدد ۱۰ (یعنی طول متوسط سوره پایه) ضرب کنیم، شاخصی به دست می آید که می تواند جانشین طول متوسط سوره شود، در حالی که نوسان و انحراف آن تعدیل یافته است و به طوری که قبلاً گفته شد به لحاظ محاسبات آماری و قانون احتمالات، حائز ارزش و اعتبار بیشتری می باشد.

غالباً اتفاق می افتد که در یک سوره، در اثر وجود یک آیه طویل، طول متوسط، زیاده از معمول بالا رفته باشد یا با کم و زیاد شدن یکی دو کلمه در چند آیه، طول غالب دو سه رقم عقب و جلو رفته، منحنی معادل به طور غیر طبیعی نوک تیز یا سرپهن در آید. به این ترتیب بعضی از شاخص های چهارگانه دستخوش انحراف و خروج از اعتدال و اعتبار می شوند ولی چون درجه احتمال اینکه همه آنها توأم و در جهت واحدی دچار اختلال شوند فوق العاده ضعیف است، متوسط گیری شاخص ها تا حدود زیادی تعدیل کننده اختلال و اختلاف بوده ما را به رقمی می رساند که قاعده تطویل آیات را بتوان با اطمینان نسبی کافی به کار برد.

سوره انبیاء از این جهت به عنوان سوره پایه انتخاب شده است که:

اولاً طول متوسط آن ۱۰ بوده تقسیم و ضرب با ۱۰ فوری انجام می شود.

ثانیاً یکی از سوره های یکپارچه ای است که ترکیب آیه بندی منظم و طبیعی داشته، منحنی مشخصه معادل آن تقریباً منطبق با منحنی مشخصه اصلی است. علاوه بر این، چهار شاخص سوره، انحراف نسبی ضعیفی داشته با تعداد کثیری از سوره های دیگر متناسب و موازی در می آید.

ثالثاً به لحاظ طول متوسط و زمان نزول، در حد واسط سوره های ابتدا و انتهای دوران رسالت بوده و ارقام نسبی سوره ها که از تقسیم بر شاخص های سوره انبیاء به دست می آید، اعداد خارج از قواره نمی شود.

بدیهی است که اگر سوره دیگری را به عنوان سنجش اختیار می کردیم، نتیجه نهائی متوسط گیری شاخص ها و ردیف بندی سوره ها تغییر نمی کرد. کما آنکه با سراسر کردن ارقام شاخص ها، عمل خلاف و خراب کننده ای انجام نشده است.

با مطالعه و تجزیه ترسیمی که روی هر یک از سوره‌ها به عمل آمد، شاخص‌های اول و دوم و سوم، به صورت موزون و نسبتاً همگام پیش می‌روند ولی شاخص چهارم یعنی دامنه، گاهی از قافله زیاد پرت می‌شود. علتش این است که حضور یا عدم حضور یک یا دو آیه طولانی در یک سوره که روی حساب احتمالات و آزادی کلام، امر کاملاً طبیعی است تأثیر محسوس در حساب رقم شاخص دامنه می‌نماید ($\sqrt{\frac{XC}{AM} \times \frac{100}{H}}$ در شکل ۸) و حال آنکه در محاسبه طول متوسط یا در محل طول غالب و میزان درصد آن، مستهلک و کم‌اثر است.

بنابراین خود این مطلب که شاخص‌ها پایه‌پای یکدیگر تغییر کرده‌اند و امتیاز خاص قرآن است، می‌تواند به منزله تأییدی از قاعده اتخاذی باشد و ما در متوسط‌گیری شاخص‌ها، فقط سه تای اول (طول متوسط، طول غالب و ارتفاع) را دخالت می‌دهیم. مجموع شاخص‌های نسبی اصلی را بر ۳ تقسیم کرده، پس از ضرب نمودن در ۱۰ که همان طول متوسط تصحیح شده است، نام آن را «طول مینا» گذاردیم. شاخص دامنه را، همه جا به عنوان یک شاخص فرعی راهنما، محاسبه و حفظ کردیم. جدول ۱۰ برای ۸ سوره دیگر قرآن^۱ در تأیید و توضیح مطالب بالا ارائه شده است.

سه شاخص نسبی اول به وضع قابل توجهی به هم نزدیک‌اند. مخصوصاً در سوره‌های صافات (۳۷)، قمر (۵۴)، ق (۵۰)، و فرقان (۲۵). عجیب است که در سوره قمر (۵۴)، وقتی آیات تکراری، ترجیح‌بند «فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِي» و «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ» را فقط یک بار به حساب بیاوریم، هماهنگی تقریباً صددرصد می‌شود. در سوره‌های دیگری نیز هماهنگی شاخص‌های اصلی خیلی خوب است. مانند: تکویر (۸۱)، واقعه (۵۶)، عنکبوت (۲۹)، مؤمن (۴۰)، کهف (۱۸)، رعد (۱۳)، مریم (۱۹)، نمل (۲۷)، سجده (۳۲)، قارعه (۱۰۱)، فاطر (۳۵)، یس (۳۶)، ممتحنه (۶۰)،

۱. از این به بعد، سوره‌های قرآن علاوه بر نام سوره، با شماره ترتیب رسمی آنها در قرآن، در داخل پرانتز مشخص می‌شود و برای تمایز با ارقام دیگر، از قلم تو خالی استفاده می‌شود و تا آخر کتاب این روال ثابت می‌ماند (ب.ف.ب).

۷۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)
 ملک (۶۷)، جن (۷۲)، دهر (۷۶)، انشقاق (۸۴)، بلد (۹۰)، کوثر (۱۰۸)، فاتحه (۱)،
 کافرون (۱۰۹)، زلزال (۹۹).

جدول ۱۰ - شاخص‌های مطلق و نسبی و طول مبنای هشت سوره از قرآن

جدول ۱۰ - شاخص‌های مطلق و نسبی و طول مبنای هشت سوره از قرآن

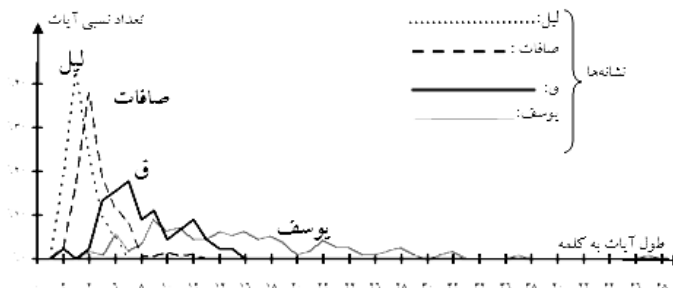
سوره‌ها ^۱	شاخص‌های اصلی								
	طول		ارتفاع		طول غالب		طول متوسط		
	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	نسبی	مطلق	
اخلاص (۱۱۴)	۰/۴۷۳	۱/۷۳	۲/۸۳	۰/۳۰۰	۵۰	۰/۲۵۰	۲	۰/۳۰۰	۳
لیل (۹۲)	۰/۵۴۰	۱/۹۸	۳/۵۴	۰/۳۴۹	۴۳	۰/۳۷۵	۳	۰/۳۳۸	۳/۳۸
صافات (۳۷)	۰/۷۲۰	۲/۶۳	۴/۶۶	۰/۴۲۹	۳۵	۰/۵۰۰	۴	۰/۴۷۱	۴/۷۱
قمر (۸۴)	۰/۶۷۲	۲/۴۶	۶/۲۸	۰/۶۳۸	۲۳/۵	۰/۶۲۵	۵	۰/۶۲۲	۶/۲۲
قمر ^۲ (۸۴)	۰/۶۶۲	۲/۴۲	۶/۲۵	۰/۶۲۵	۲۴	۰/۶۲۵	۵	۰/۶۲۶	۶/۲۶
ق (۸۰)	۰/۷۳۲	۲/۶۸	۸/۴۹	۰/۸۵۷	۱۷/۵	۰/۸۷۵	۷	۰/۸۱۶	۸/۱۶
فرقان (۳۵)	۱/۱۵۱	۴/۲۱	۱۰/۹۲	۱/۰۳۴	۱۴/۵	۱/۱۲۵	۹	۱/۱۱۵	۱۱/۱۵
یوسف (۱۲)	۱/۶۵۹	۶/۰۷	۱۴/۹۰	۱/۷۸۶	۸/۴	۱/۲۵	۹	۱/۵۶۱	۱۵/۶۱
انشاق (۸)	۱/۵۵۵	۵/۶۹	۱۵/۹۳	۱/۷۱۴	۸/۷۵	۱/۵۰۰	۱۲	۱/۵۶۵	۱۵/۶۵

۱. شماره‌هایی که در مقابل نام سوره‌ها نوشته شده است، شماره‌های رسمی آنها به ترتیب قرارگیری آنها در قرآن کریم است.

۲. ارقامی که در ارتباط با مقدار شاخص‌های مندرج در این سطر نوشته شده، با کنار گذاشتن آیات ترجیح‌بند تکراری، محاسبه شده است.

در شکل ۹ منحنی‌های مشخصه چهار سوره از سوره‌های فوق را به‌طور نمونه

برای مشاهده زیبایی و موزون بودن آنها، در یک دستگاه مختصات نشان داده‌ایم.
 شکل ۹- منحنی‌های مشخصه چهار سوره لیل، صافات، ق و یوسف

۱۳- پاشش آیات

اگر همه سوره‌های قرآن مانند سی سوره‌ای که ذکر کردیم دارای منحنی مشخصه منظم و شاخص‌های نسبی هماهنگ بودند، تعیین طول مبنا و ردیف‌بندی سوره‌ها با اطمینان انجام می‌گرفت. اما غالباً چنین نیست و در بسیاری از سوره‌ها، شاخص‌های نسبی، بیش از ۵ یا ۱۰ درصد با متوسط خود، یعنی یکدهم طول مبنا، اختلاف پیدا می‌کنند. یا آنکه گاهی اوقات منحنی از شکل ساده منظم که از طول‌های کوتاه به سمت قله برجسته‌ای اوج گرفته سپس با شیب مرتب تنزل نماید، دور می‌شود. مخصوصاً در سوره‌های مدنی بلند، از این جهت وضع مغشوش و مبهمی دیده می‌شود. این کیفیت ممکن است ناقض کلیت فرضیه و سلب‌کننده اعتبار قاعده اتخاذی تلقی شود و یا توجیه و تصحیحی در کار بوده در پیچه جدیدی را به‌روی ما باز نماید.

اصولاً دخالت دادن طول متوسط یک سوره و استناد به منحنی مشخصه و به شاخص‌های تعریف شده، وقتی می‌تواند معنی و ارزش پیدا کند که اصول حساب احتمالات حاکم باشد. به عبارت دیگر افراد و عناصری که در معرض متوسط‌گیری درمی‌آیند، یعنی آیات یک سوره، در شرایط مشابه قرار داشته به‌طور طبیعی و با تصادف یکسان جمع شده باشند. مثلاً اگر آیاتی از یک سوره در زمان دیگری غیر از زمان مربوط به متن سوره نازل شده باشند، چنین آیات که دارای طول‌های بیشتر یا کمتر است، صورت منحنی و حساب شاخص‌ها را به‌هم خواهد زد.

همچنین اگر طرز توزیع یا «پاشش آیات» به لحاظ طول‌های مربوطه در قسمت‌های مختلف سوره یکسان نباشد، طول متوسطی که حساب می‌شود و شاخص‌هایی که از منحنی درمی‌آیند، جنبه مصنوعی و قراردادی پیدا کرده و معنای صحیح خود را از دست می‌دهد. کمال مطلوب آن است که پاشش آیات در ابتدا و در وسط و آخر سوره به یک روال بوده، آیات در کلیه ستون‌های جدول توزیع به‌طور یکنواخت پخش شده باشند، نه آنکه یک قسمت سوره بیشتر ستون‌های کم طول را اشغال نماید و قسمت دیگر به ستون‌های با طول بلند متوجه شود. در چنین حالت، بهتر است تفکیک قائل شده، برای هر قسمت سوره که پاشش یکنواخت داشته باشد حساب جداگانه در نظر بگیریم.

اتفاقاً در هر دو مورد نظائر شناخته شده‌ای در قرآن وجود دارد.

اولاً سوره‌هایی هست که بعضی آیات آن به شهادت روایات معتبر تاریخی یا به حکم سیاق عبارت و محتوی کلام، تعلق به زمان‌های متفاوت دارد. این قبیل سوره‌ها در منحنی مشخصه و در شاخص‌های مربوطه، ناهماهنگی‌های محسوسی نشان می‌دهند که با کنار گذاشتن آن آیات، به حالت طبیعی برمی‌گردند. چه بسیار شنیده‌ایم که در اثنای جنگ یا به مناسبت واقعه خاص یا در جواب پرسش مؤمنین و اهل کتاب، آیه‌ای یا دسته آیاتی نازل شده است و به دستور پیغمبر، کاتبین وحی آن را در میان آیات دیگری قرار داده‌اند، یا بعداً در جمع‌آوری و تدوین قرآن چنین کرده‌اند. مثل آیات مباحله، آیه تطهیر، آیه تبلیغ و غیره.

ثانیاً سوره‌هایی هست که مورخین و مفسرین قبول دارند به صورت یکپارچه و دفعتاً واحده نازل نشده بلکه ترکیب و تلفیقی از گروه آیه‌های مختلف هستند. در مشخصات ترسیمی این نوع سوره‌ها نیز انحراف و اشکال‌هایی نسبت به قاعده فرضی اتخاذی پیش می‌آید. اما وقتی گروه‌های همزمان را جداگانه تجزیه و ترسیم می‌کنیم، به نتایجی می‌رسیم که نامنظمی کمتری دارد.

بدیهی است که قرآن اگر ۱۱۴ سوره دارد، در ۱۱۴ مرتبه بر پیغمبر نازل نشده است و یک سوره بلند دو جزء و نیمی مانند بقره، آنقدر طولانی است و شامل مطالب گوناگون مربوط به حوادث و مسائل مختلف می‌باشد که تصور نزول یکسره آن خیلی مشکل و در عین حال غیرلازم به نظر می‌آید.

یک مورد دیگر هم هست، مثل سوره رحمن که تکرار بعضی از آیات، وضع پاشش را غیرعادی کرده، بالنتیجه، شاخص‌های نامنظم داده است.

به این ترتیب وقتی روی چند مورد موجود، مسلم دیدیم که برگشت به حالت طبیعی و آیات، همزمان سبب تأیید فرضیه اتخاذی می‌شود، این آزمایش به ما جرأت بیشتر در گرایش به صحت و کلیت آن قاعده داده، اجازه می‌گیریم در باره سوره‌هایی که پاشش آیات، نامنظم نشان می‌دهند و یا منحنی مشخصه و شاخص‌های دور از قاعده دارند و ضمناً روایات موجود نسبت به وجود آیات مختلط یا گروه‌های متمایز آنها ساکت و غیر قاطع است، دست به یک عمل تجزیه و تفکیک زده اولاً آیاتی را که حالت استثناء و ناجوری دارند از حساب متوسط‌گیری خارج سازیم و ثانیاً در سوره‌های مرکب، دسته آیاتی را که دارای پاشش یکنواخت مشابه و طول‌های متوسط و غالب معادل هستند، در گروه‌های جداگانه قرار دهیم و سوره را بر حسب چنین گروه‌بندی، متعلق به زمان‌های مختلف بشناسیم.

۱۴- سوره‌های مختلط

به‌طور نمونه، به سوره مزمل (۷۳) که نگاه می‌کنیم، آیه آخر^۱ با ۷۷ کلمه‌ای که در بردارد حساب خود را در جدول توزیع از سایر آیات (که طولانی‌ترین آنها آیه ۱۱ کلمه‌ای است و شش آیه از ۱۹ آیه دیگر ۶ کلمه‌ای می‌باشد)، جدا کرده است. در منحنی مشخصه نیز یک محل کاملاً دور افتاده‌ای را اشغال می‌نماید. طول متوسط سوره با احتساب آن آیه ۹/۹ ولی بدون آن ۶/۳۷ در می‌آید در حالی که طول غالب به‌طور آشکار ۶ است.

جدول توزیع این سوره در شکل ۱۰ (با دو حالت الف و ب) ارائه گردیده و منحنی مشخصه و شاخص‌های نسبی آن، چنانچه آیه آخر را کنار بگذاریم یا محسوب بداریم، نمایش داده شده است.

به‌طوری که دیده می‌شود اختلاف طول متوسط با طول مبنا، با احتساب آیه بلند ۲۵، معادل ۲۷ درصد و با کنار گذاردن آن کمتر از ۴ درصد می‌شود و پاشش آیات، با صرف نظر کردن از آیه ۲۰، در ستون‌های جدول بسیار خوب است و مابین آنها به‌طور یکنواخت پخش شده است.

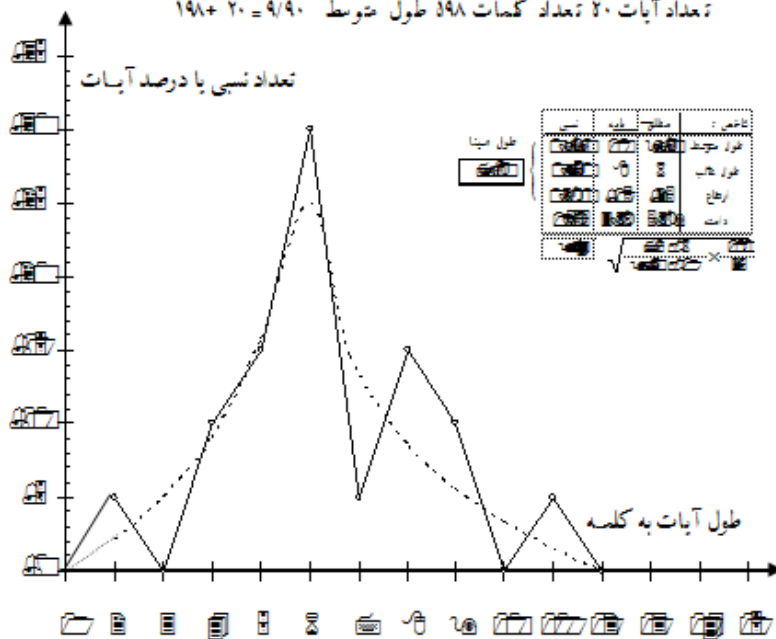
۱. مزمل (۷۳) / ۲۰: إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ وَاللَّهُ يُقَدِّرُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ عَلِمَ أَنْ لَنْ تُحْصُوهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ عَلِمَ أَنْ سَيَكُونُ مِنْكُمْ مَّرْضَىٰ وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِن خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ

ترجمه: پروردگار تو آگاه است که تو و گروهی از همراهانت نزدیک دو ثلث یا نصف یا [حداقل] ثلث شب را [به عبادت] برمی‌خیزی؛ خداست که شب و روز را تقدیر می‌کند؛ [او] آگاه است که شما قادر نیستید این حدود را [برای شب زنده‌داری] به‌درستی رعایت کنید، لذا [به رحمت خود] بر شما بازگشت؛ اینک هرچه میسر است، [در ساعات شب] به تلاوت قرآن پردازید؛ خدا می‌داند که برخی از شما بیمار خواهند بود، و برخی دیگر در طلب روزی از بخشایش خدا در سفرند و گروهی دیگر در راه خدا جنگ می‌کنند؛ پس در همان حد که میسر است آیات قرآن را تلاوت کنید و به نماز بایستید و زکات پردازید و [با انفاق خود] به خدا وامی‌نیکو بدهید؛ و هر نیکویی که برای خود پیش می‌فرستید، به صورت پاداشی بهتر و بزرگ‌تر، آن را نزد خدا باز می‌یابید؛ و از خدا آمرزش بخواهید که خدا آمرزگاری است مهربان.

شکل ۱۰، الف - جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۴)، با احتساب آیه آخر

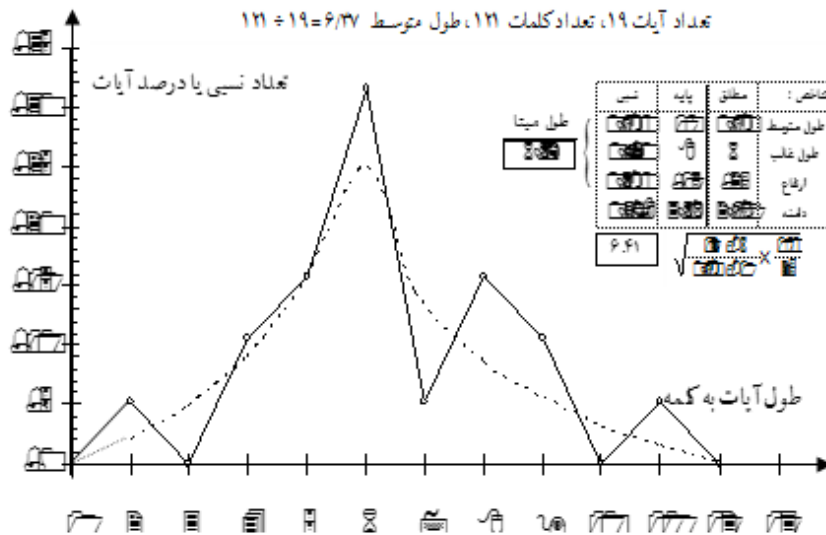
شماره آیه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۷۷	۷۸
شماره آیه				۱۲	۵	۷	۱۰	۱۴	۱۹				۲۰	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۳	۴	۱	۳	۲	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۸	۱۵	۲۶	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰	۷۷	۰
درصد آیات	۰	۵.۰	۰	۱۰.۰	۱۵.۰	۳۰.۰	۵.۰	۱۵.۰	۱۰.۰	۰	۵.۰	۰	۵.۰	۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۱۹۸، طول متوسط $198 \div 20 = 9/90$

شکل ۱۰ ب- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۴)، بدون آیه آخر

شماره آیه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۷۷	۷۸
شماره آیه				۱۲	۵	۷	۱۰	۱۴	۱۹				۲۰	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۳	۴	۱	۳	۲	۰	۱	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۸	۱۵	۲۶	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰	۰	۰
درصد آیات	۰	۵.۳	۰	۱۰.۵	۱۵.۸	۳۱.۶	۵.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۰	۵.۳	۰	۰	۰

از طرف دیگر آیه ۷۷ کلمه‌ای ۲۰، نه تنها به لحاظ تعداد کلمات و قافیه و سیاق عبارت متمایز از سایر آیات سوره مزمل (۷۳) می‌باشد (که به عقیده قاطبه مفسرین در اول یا در اوایل بعثت نازل شده است)، بلکه مضمون آن نیز بنا به دلائل و قرائن زیر، مربوط به سال‌های آخر مکه و شاید بعد از هجرت به مدینه می‌شود:

- ۱) شروع آیه با جمله «إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثِي اللَّيْلِ...» منافات با هم‌زمانی با «قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا»^۲ دارد و مؤخر بر آن است،
- ۲) جمله «فَأَقْرَهُوَا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ»^۳ می‌رساند که در آن موقع قرآن تشکیل شده و سوره‌هایی وجود داشته است،
- ۳) کلمه «طَائِفَةٌ... مَعَكَ»^۱ به سال‌های ابتدای بعثت که هنوز مسلمان‌ها جمعیت و طائفه‌ای نشده بودند نمی‌خورد،

۱. مزمل (۷۳) / ۲۰: پروردگار تو آگاه است که تو و گروهی از همراهانت نزدیک دو ثلث یا نصف یا [حد اقل] ثلث شب را

۲. مزمل (۷۳) / ۲۰: شب زنده‌دار باش، بجز اندکی [از شب]،

۳. مزمل (۷۳) / ۲۰: ... پس در همان حد که میسر است آیات قرآن را تلاوت کنید....

۴) جمله «يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ»^۲ تناسب با دوران مکه یا لاقلم سال‌های اولیه که هنوز مسلمان‌ها به حرکت در نیامده بودند ندارد.

بلاش این آیه را یک گروه مستقل می‌شناسد و می‌گوید مدنی بودن آن را روایات متعددی تأیید می‌نماید، و ضمناً آیات ۱ تا ۴ را گروه جداگانه و مقدم می‌گیرد. اما این گروه‌بندی و مخصوصاً گروه اول آن، منحنی مشخصه و جدول نامناسب غیرقابل قبولی می‌دهد. به علاوه، اگر مفهوم آیات ۵ و ۶ پشت سر آیات ۱ تا ۴ نیامده باشد، فلسفه و خاصیت دستور «قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا» ظاهر نمی‌شود و آن چهار آیه بدون منطق و منظور جلوه خواهد کرد.

بنابراین یا سوره مزمل (۷۴)، در ۱۹ آیه اول خود یکپارچه است (کما آنکه یک قافیه است)، یا اگر وقفه‌ای در کار بوده باشد باید تا آیه ۹ که تماماً راجع به شب‌زنده‌داری و ذکر است، پیش برویم.

با چنین تفکیک پیشنهادی بلاشر، متوسط گروه اول ۵/۶۶ می‌شود درحالی‌که طول غالب ۶ است و کاملاً روال مخالف معمول را نشان می‌دهد. ما سوره را یکپارچه و شامل ۱۹ آیه اول گرفته‌ایم.

۱۵- سوره‌های مرکب

اکنون به منظور تحقیق پاشش آیات در سوره‌های مرکب، دو سوره را به عنوان نمونه مورد بررسی قرار می‌دهیم:

سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه

ابتدا به طور نمونه، سوره مدنی توبه (۹) را در نظر می‌گیریم، با شماره‌گذاری نوع ۲ که نتایج بهتری می‌دهد (شکل ۱۱).

۱. مزمل (۷۳) / ۲۰: ... گروهی از همراهانت ...

۲. مزمل (۷۳) / ۲۰: ... در طلب روزی در سفرند

شکل منحنی کاملاً طبیعی و منظم است ولی اگر دقت و سخت‌گیری شود، ارتفاع زیاد از تناسب و دامنه نسبتاً کوتاه، مختصر بی‌نظمی نشان می‌دهد. پاشش آیات نیز یکنواخت نبوده ابتدای سوره، آیات روی طول‌های ۱۷ کلمه‌ای و ۲۳ کلمه‌ای تکیه دارد، وسط سوره روی طول‌های ۱۵ کلمه‌ای و ۱۶ کلمه‌ای می‌رود و آخر سوره روی ۱۶.

اگر منحنی شکل منظم و طبیعی پیدا کرده و ارتفاع و تمرکز روی ۱۶ زیاد شده، به این دلیل است که سوره از سه گروه نزدیک که طول‌های غالب آنها روی ۱۶ و در دو طرف ۱۶ قرار دارد، تشکیل گردیده است.

بلاشر سوره توبه (۹) را به دو گروه:

(I) ۱ تا ۳۷

و

(II) ۳۸ تا ۱۳۰

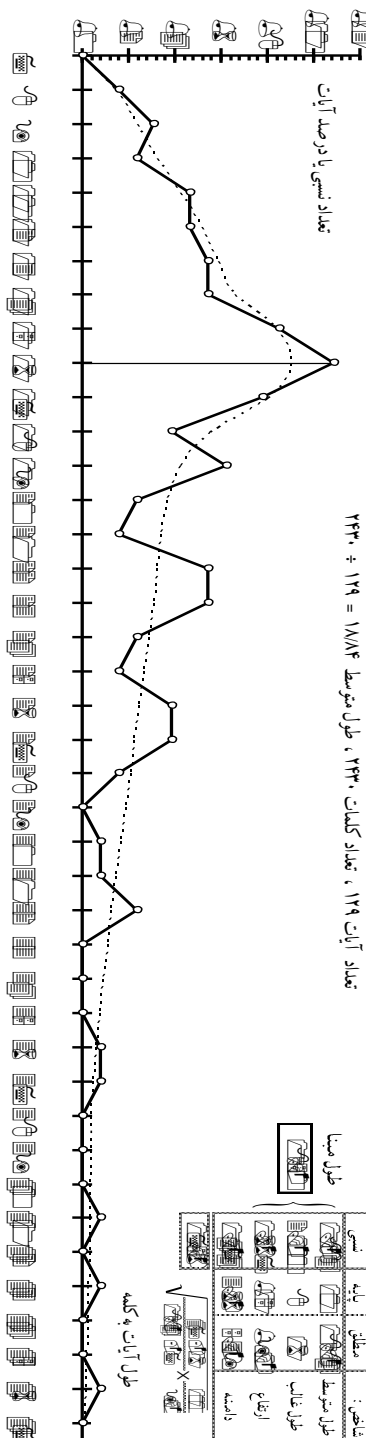
تقسیم کرده و گروه اول را که اعلامیه علیه مشرکین است مربوط به سال ۸ هجری بعد از فتح مکه می‌داند.

درباره گروه دوم که توصیف و توبیخ منافقین است می‌گوید به عقیده طبری ، مفسر و مورخ معروف ، و بنا به پاره‌ای روایات، هسته اولیه سوره را تشکیل می‌داده است ولی نشانه‌ها و روایاتی نیز وجود دارد که آیه ۱۲۱ و آیات دیگری مقارن جنگ تبوک نازل شده و آیه‌های ۱۲۹ و ۱۳۰ را بعداً داخل سایر آیات این سوره قرار داده‌اند.

شکل ۱۱- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، در حالت یکپارچه

طول آیت	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷									
شماره آیات																																																		
تعداد آیات	۰	۲	۴	۳	۶	۶	۷	۷	۱۱	۷	۱۱	۱۰	۵	۸	۳	۷	۷	۳	۲	۵	۵	۵	۲	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰			
تعداد کلمات	۰	۱۶	۳۶	۳۰	۶۶	۳۳	۹۱	۹۸	۱۵۵	۲۴۴	۱۷۰	۹۰	۱۵۴	۲۱۳	۱۵۴	۱۶۱	۱۶۱	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	۱۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰	۱۶	۳۱	۲۴	۴۷	۴۷	۵۴	۵۴	۸۵	۱۰۹	۷۸	۴۹	۶۲	۱۵۸	۲۳	۵۴	۵۴	۳۳	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۱۲۹، تعداد کلمات ۲۴۳۰، طول متوسط ۱۸/۸۴ = ۲۴۳۰ / ۱۲۹

به نظر ما گروه اول شامل آیات ۱ تا ۳۷ البته مشخص است و هم‌زمان بوده، جنبه تاریخی مسلم دارد و از آیه ۳۸ مطلب عوض می‌شود و متوجه منافقین می‌گردد. اما به همین صورت، یکدست نمی‌ماند.

از آیه ۷۱ که خطاب و توصیف، قسمتی متوجه مؤمنین و قسمتی متوجه منافقین می‌گردد، طول آیات تمرکز محسوس و مکرر روی ۱۶ پیدا می‌کند بنابراین ما این سوره را به ۳ گروه:

الف) ۱ تا ۳۷ (ب) ۳۸ تا ۷۱ (ج) ۷۲ تا ۱۳۰
تقسیم می‌کنیم.

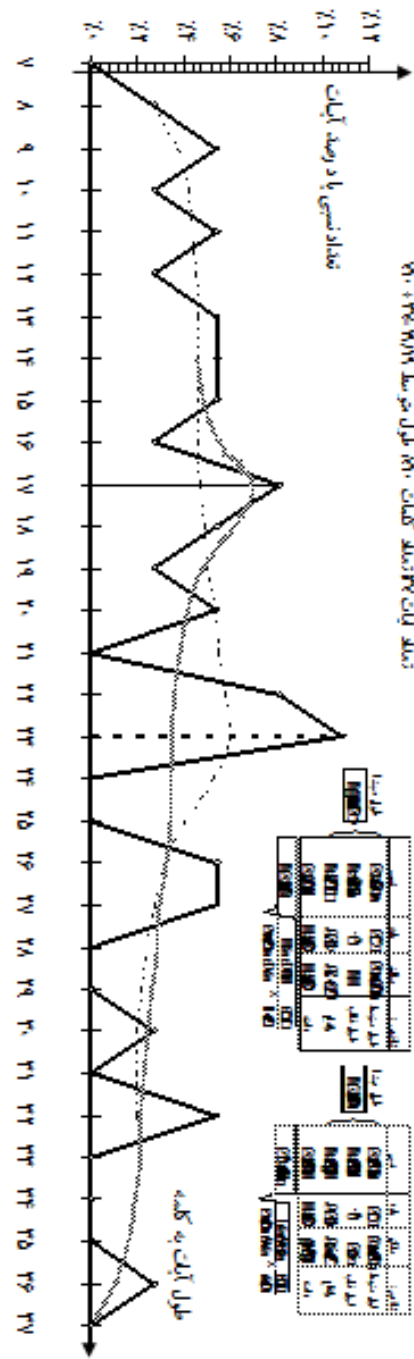
سوره توبه (۹)، گروه الف) اعلامیه به مشرکین مگه (آیات ۱ تا ۳۷) با آنکه طول غالب واقعی ۲۳ است ولی منحنی معادل در آن نمی‌تواند حد اعلای ارتفاع را نشان دهد زیرا طرفین ۲۳ خالی است و حداکثر (ماکزیمم) را روی ۱۷ که در آنجا ترقی متوالی و متصل رخ داده است می‌برد. مضافاً به اینکه با اتخاذ طول ۲۳ به عنوان طول غالب، شاخص‌ها از هماهنگی خارج می‌شوند. بنابراین طول غالب ۲۳ کلمه را در اینجا باید یک استثنای انحرافی بگیریم (شکل ۱۲).

سوره توبه (۹)، گروه ب) در باره منافقین (آیات ۳۸ تا ۷۱) منحنی طبیعی است و شاخص‌ها نسبتاً هماهنگ بوده و طول مبنا تقریباً با طول متوسط، مساوی درآمده است (شکل ۱۳).

سوره توبه (۹)، گروه ج) مختلط، در باره مؤمنین و منافقین و کفار (آیات ۷۲ تا ۱۳۰) منحنی باز هم طبیعی است و شاخص‌ها هماهنگی خوبی دارند. اختلاف طول مبنا با طول متوسط، فقط ۲۴/۵ درصد است (شکل ۱۴).

شکل ۱۲- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه الف (آیات ۱ تا ۳۷)

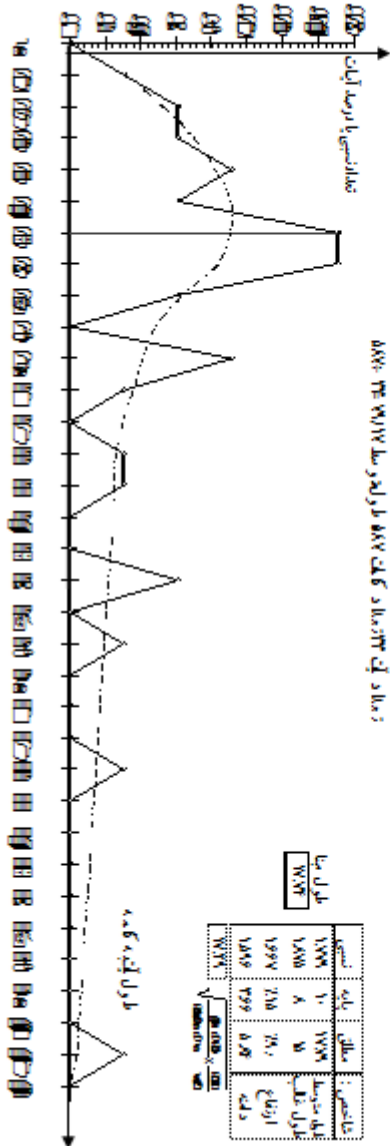
خون آيات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
شماره آيات	۲۳	۱	۲۱	۳	۳	۹	۲	۸	۱۰	۲	۲	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صده آيات	۱	۲	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
صدهات	۰	۸	۱۸	۱۰	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
رويه آيات	۰	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲	۲۲	۵۲

شکل ۱۳- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ب (آیات ۷۸ تا ۷۱)

روز	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	
تعداد	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
میانگین	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
انحراف معیار	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

جدول ۱: مشخصات و ویژگی‌های سوره توبه (۹)

نوع	تعداد	میانگین	انحراف معیار
طول سوره	۷۸	۷۸	۷۸
طول آیه	۸	۸	۸
تعداد	۷۸	۷۸	۷۸

بلاشر سوره را مرکب از دو گروه :

(I) ۱ تا ۱۶ و (II) ۱۷ تا ۵۲

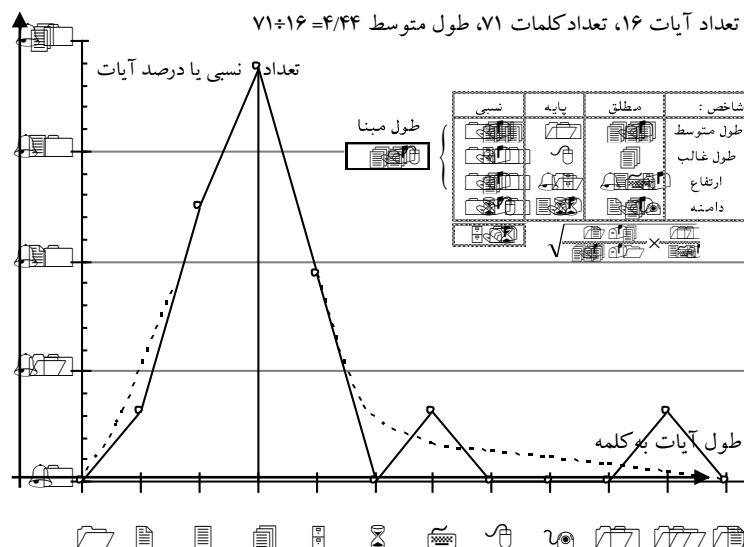
می‌داند ما نیز با چنین گروه‌بندی، آن را در دو حالت (الف) و (ب) مورد بررسی قرار می‌دهیم و به تجزیه و ترسیم‌های صفحات بعد می‌رسیم که خیلی طبیعی‌تر و هماهنگ‌تر از سوره یکپارچه است.

در گروه الف، اختلاف نسبی «طول‌مبنا» با «طول متوسط»، کمتر از یک درصد است که ضمن آنکه شاخص دامنه خارج از اندازه درآمده است ولی شاخص‌های دیگر هماهنگی کافی دارند و شکل منحنی طبیعی‌تر از سوره یکپارچه است و شاید آیه ۷، الحاق بعدی باشد.

سوره قلم (۶۸)، گروه الف) اعتراض و اعراض به‌مشرکین (آیات ۱ تا ۱۶)

شکل ۱۶- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، گروه الف (آیات ۱ تا ۱۶)

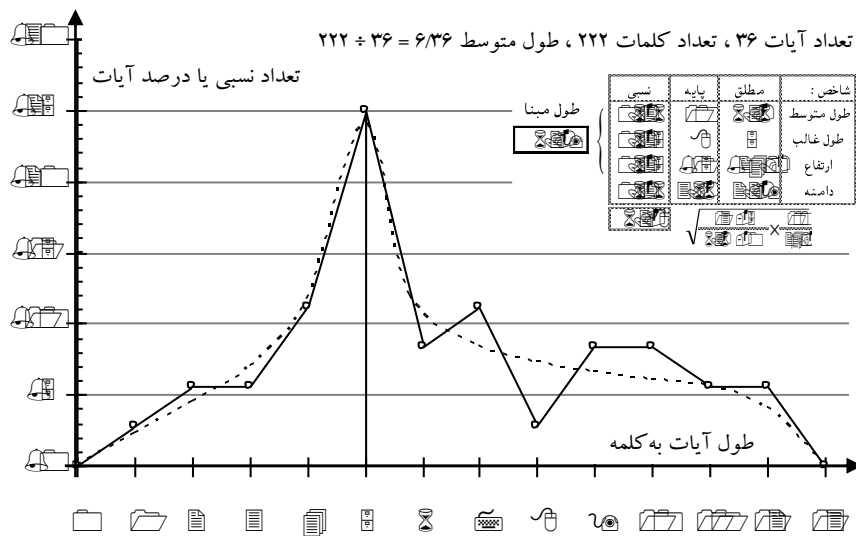
طول آیات	شماره آیت	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۱	۱	۱۰۰٪
۲	۲	۲	۲	۱۰۰٪
۳	۳	۳	۳	۱۰۰٪
۴	۴	۴	۴	۱۰۰٪
۵	۵	۵	۵	۱۰۰٪
۶	۶	۶	۶	۱۰۰٪
۷	۷	۷	۷	۱۰۰٪
۸	۸	۸	۸	۱۰۰٪
۹	۹	۹	۹	۱۰۰٪
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰۰٪
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۰۰٪
۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۰۰٪
۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۰۰٪
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۰۰٪
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۰۰٪
۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۰۰٪

سوره قلم (۹۸)، گروه ب) تنبیه و تندییر توحیدی (آیات ۱۷ تا ۵۲)

شکل ۱۷- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۹۸)، گروه ب) (آیات ۱۷ تا ۵۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
تعداد آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
تعداد کلمات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
درصد آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

منحنی خیلی طبیعی تر از حالت یکپارچه است و هماهنگی شاخص‌ها از این بهتر نمی‌شود. البته قسمت اصلی سوره، همین گروه «ب» است.

۱۶- تقطیع سوره‌ها

آخرین طریقه‌ای که برای تجزیه و ترکیب سوره‌ها یا تشخیص گروه‌بندی صحیح آن به کار برده شد، تقطیع سوره بود. سوره را برحسب آیاتی که در باره موضوع واحد و مرتبط با یکدیگر هستند، دسته‌بندی می‌کنیم. سپس برای هر دسته، طول متوسط و طول غالب را تعیین کرده، دسته آیات را به لحاظ طول‌های متوسط و غالب با هم می‌سنجیم. به این ترتیب دسته‌های متعلق به زمان‌های مختلف یا مشترک، به سهولت متمایز می‌شود.

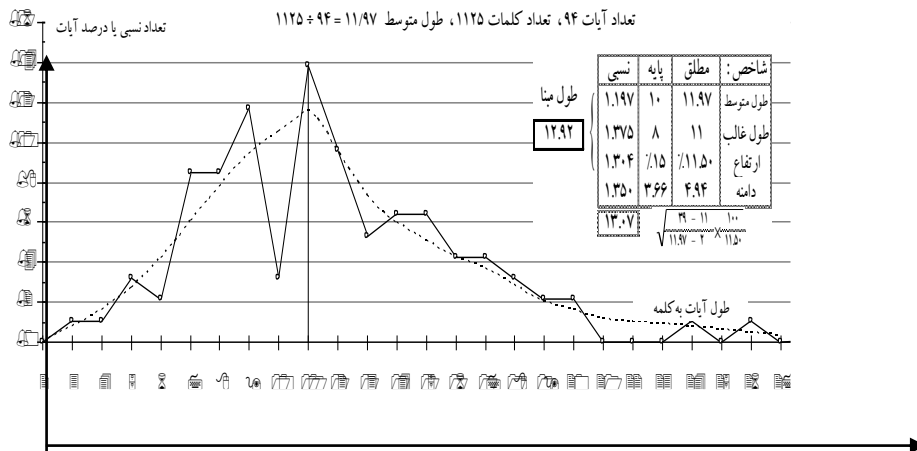
به‌طور نمونه سوره نمل (۷۷) را مثال می‌زنیم.

سوره نمل (۷۷)، در حالت یکپارچه

(شماره گذاری مختلط: بر طبق شماره گذاری ۱، منطقی‌تر است که آیات ۴۵ و ۴۶ مجزی باشند ولی بر طبق شماره گذاری ۲، منطقی‌تر است که آیات ۶۶ + ۶۷ متصل باشند)

شکل ۱۸- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نمل (۷۷)، در حالت یکپارچه

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	
شماره آیات	۲	۱۸	۱	۵۱	۶	۱۳	۴	۳۸	۱۴	۳۳	۳۴	۲۵	۵۷	۲۴	۱۸	۸۹	۶۵	۶۶									۴۰
تعداد آیات	۱	۱	۳	۲	۸	۸	۱۱	۳	۱۳	۹	۵	۶	۶	۴	۴	۳	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱
تعداد کلمات	۳	۴	۱۵	۱۲	۵۶	۶۶	۹۹	۳۰	۱۴۳	۱۰۸	۶۵	۸۴	۹۰	۶۶	۶۸	۳۸	۴۰	۰	۰	۰	۰	۲۴	۰	۲۶	۰	۳۸	
درصد آیات	۱.۱	۱.۱	۳.۲	۲.۱	۸.۵	۸.۵	۱۱.۷	۳.۲	۱۳.۸	۹.۶	۵.۳	۶.۶	۶.۶	۴.۳	۴.۳	۳.۲	۲.۱	۲.۱	۰	۰	۰	۱.۱	۰	۱.۱	۰	۱.۱	

طبیعی بودن منحنی و هماهنگی شاخص‌ها بد نیست. مع ذلک، بلاشر در این سوره سه گروه قائل شده است:

(I) ۱ تا ۶

(II) ۷ تا ۵۹

(III) ۶۰ تا ۹۵

بلاشر حدس می‌زند گروه I مقارن آیات ابتدای سوره بقره (۲) باشد و گروه‌های II و III را مجزی می‌داند. برای تشخیص این مطلب و طرز گروه‌بندی صحیح سوره، ما آیات آن را برحسب مفهوم و موضوع دسته‌بندی نموده، در هر کدام طول‌های متوسط و غالب را به شرح زیر تعیین می‌نماییم:

دسته‌بندی آیات سوره نمل (۷۷) برحسب مفهوم و موضوع

شماره دسته	شماره آیات	مفهوم و موضوع آیات	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۶	قرآن هادی مؤمنین	$7/17 - 6 + 43$	۹
۲	۷ تا ۱۴	رسالت موسی (ع)	$8 + 103 - 12/88$	۱۱
۳	۱۵ تا ۴۵	داستان سلیمان و ملکه سبا	$13/13 - 31 + 407$	۱۱
۴	۴۶ تا ۵۴	داستان ثمود و صالح	$10/11 - 9 + 91$	۹
۵	۵۵ تا ۵۹	داستان لوط	$9/40 - 5 + 47$	۸
۶	۶۰ تا ۷۷	بحث توحید و قیامت و نبوت	$12/71 - 17 + 216$	۹
۷	۷۸ تا ۹۵	قرآن و قیامت و نبوت	$12/100 - 18 + 216$	۱۱

دسته‌ها به لحاظ طول متوسط و طول غالب، نزدیک به هم و در یک حدودند فقط دسته‌های ۱ و ۵، عقب‌افتاده‌تر از سایرین به نظر می‌آیند. ولی با توجه به تعداد کم آیات این دو دسته، نمی‌توان، به ارقام طول متوسط و طول غالب، زیاد اعتماد نمود. از طرف دیگر، بعید است که داستان لوط و حتی داستان صالح، جدای از داستان‌های دیگر آمده باشد. بنابراین سوره را یکپارچه و با آیات معاصر می‌گیریم.

در گروه‌بندی سه‌گانه بلاشر، گروه‌های II و III، دارای طول‌های متوسط و غالب تقریباً یکسان و معادل سوره سراسری هستند. گروه I نیز به‌تنهایی دارای مشخصات عادی نیست ولی آیات ابتدای سوره بقره (۲)، در گروهی قرار دارند به طول مبنای ۱۲/۳۵ که نزدیک طول مبنای همین سوره در می‌آید و از این جهت نظر بلاشر قابل تأیید است. در سوره انعام (۶)، ۱۲ دسته آیه قابل تفکیک است و تقطیع سوره، ما را به ۳ گروه راهنمایی می‌کند که با گروه‌بندی بلاشر متفاوت است.

در سوره مائده (۵)، ۱۱ دسته آیه تشخیص داده می‌شود و به ۵ گروه می‌رسیم. در سوره بقره (۲)، ۲۵ دسته آیه تشخیص داده می‌شود و به ۵ گروه می‌رسیم. در غالب سوره‌های طویل ابتدای قرآن، مجبور شده‌ایم روش تقطیع را به کار بندیم.

۱۷- سوره‌های با ترجیع‌بند

در قرآن سوره‌هایی هست که با آیات مکرر است، مثل:

- ۱) الرحمن (۵۵)، با ۳۱ بار تکرار «فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ»؛
- ۲) قمر (۵۴)، با ۳ بار تکرار «وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ» و ۲ بار تکرار «فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ»؛
- ۳) شعراء (۲۶)، با ۵ بار تکرار «وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ»؛

۸ بار تکرار «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ» ،

۸ بار تکرار «وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ» ،

۸ بار تکرار «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا» ؛

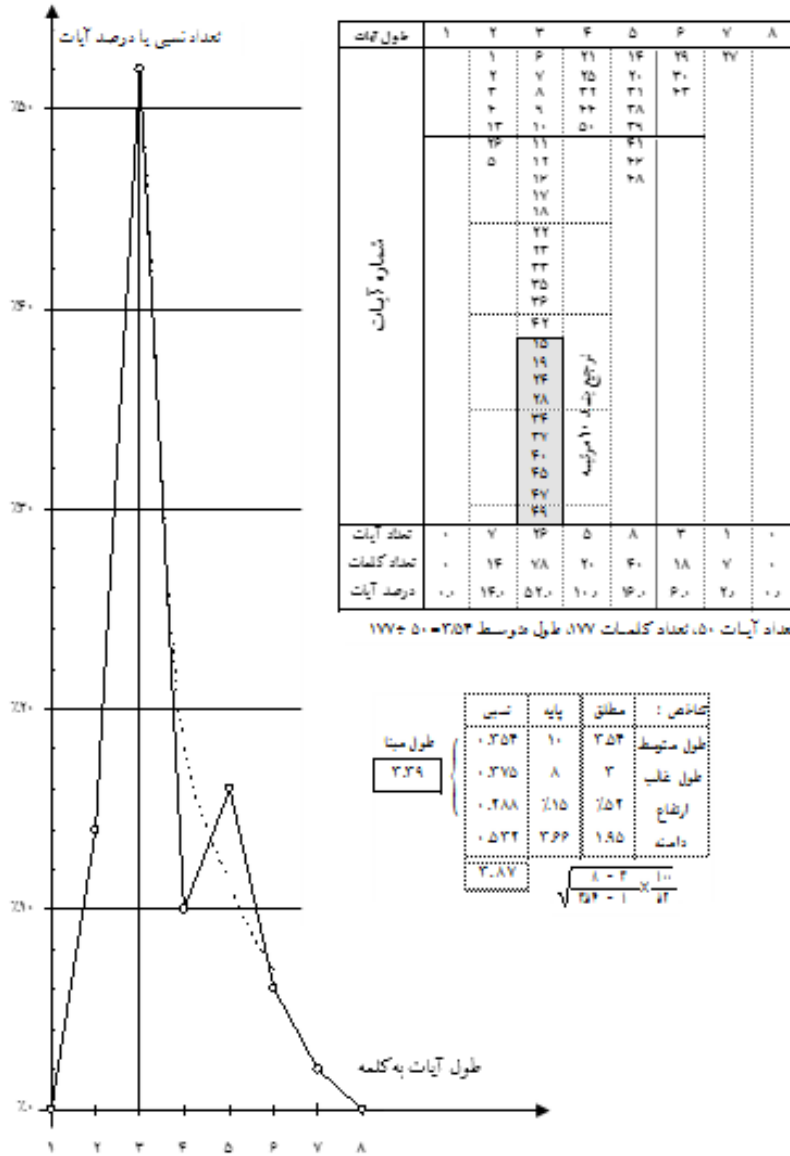
۴) مرسلات (۷۷)، با ۱۰ بار تکرار «وَيْلٌ لِّلْمُكْذِبِينَ» .

در کلیه این سوره‌ها، تکرار یک یا چند آیه، نظام طبیعی و اتفاقی توزیع طول آیات را که شرط اعمال قانون احتمالات است، به هم می‌زند و اتفاقاً در همه آنها دیده می‌شود که روال طبیعی منحنی مشخصه، به هم خورده است و مخصوصاً شاخص‌ها ناهم‌آهنگ درآمده‌اند. اما اگر آیات ترجیع‌بند را فقط یکبار به حساب بیاوریم، در وضع منحنی و در شاخص‌ها بهبود حاصل می‌شود. این خود تأییدی از روش اتخاذی و تصدیق قاعده احتمالات می‌تواند تلقی شود.

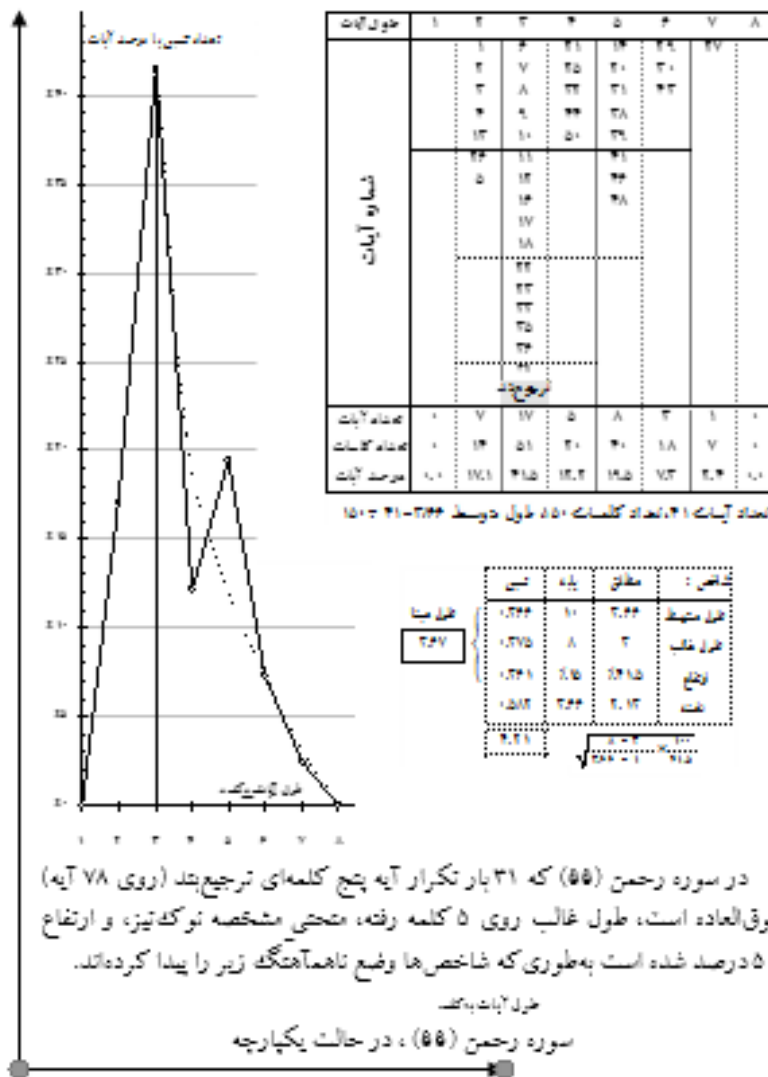
مثلاً در سوره مرسلات (۷۷)، برحسب آنکه آیه‌ی سه‌کلمه‌ای ترجیع‌بند «وَيْلٌ لِّلْمُكْذِبِينَ» را ۱۰ بار به حساب بیاوریم یا فقط یک بار، به دو منحنی شکل‌های ۱۹ و ۲۰ می‌رسیم که شاخص‌های اولی کاملاً ناهم‌آهنگ بوده ارتفاع زیاد شده است و دومی بسیار هم‌آهنگ در می‌آید و قهراً دومی را برای تعیین طول مبنا اتخاذ کرده‌ایم.

شکا، ۱۹ - جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، با احتساب ده بار

تکرار آیات ترجیع بند

شکل ۲۰- جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷) با یک بار احتساب آیات ترجیع بند

شاخص	مطلق	نسبی
طول متوسط	۴/۸۳	۰/۴۸۳
طول غالب	۵	۰/۶۲۵
ارتفاع	۵۰٪	۰/۳۰۰
دامنه	۲/۲۳	۰/۶۰۹
	۵/۰۴	

طول مینا $\frac{۴}{۶۹}$

اما وقتی آیه تکراری را فقط یک بار به حساب می آوریم و سوره را پس از تجزیه و ترسیم و با توجه به پاشش آیات، به دو گروه متجانس تقسیم می کنیم، به شاخص های زیر می رسیم که خیلی هماهنگ تر هستند:

سوره رحمن (۵۵)، گروه متجانس الف				سوره رحمن (۵۵)، گروه متجانس ب			
شاخص	مطلق	پایه	نسبی	شاخص	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۴/۰۰	۱۰	۰/۴۰۰	طول متوسط	۶/۷۷	۱۰	۰/۶۷۷
طول غالب	۳	۸	۰/۳۷۵	طول غالب	۶	۸	۰/۷۵۰
ارتفاع	۳۰/۵٪	۱۵٪	۰/۴۹۲	ارتفاع	۲۷٪	۱۵٪	۰/۵۵۶
دامنه	۲/۴۰	۳/۶۶	۰/۶۵۴	دامنه	۳/۲۹	۳/۶۶	۰/۸۹۸
	۴/۸۰				۷/۲۰		

طول مینا $\frac{۴}{۲۲}$ طول مینا $\frac{۶}{۶۱}$

در سوره قمر (۵۴)، چون آیه ترجیع بند فقط ۳ بار (روی ۵۵ آیه) تکرار می شود، اخلاص چندانی در شکل منحنی و هماهنگی شاخص ها به وجود نیآورده است ولی معذک پس از حذف ۲ بار موارد تکراری، منحنی طبیعی تر و شاخص های نسبی تقریباً مساوی شده اند.

سوره شعراء (۲۶) نیز که قابل تفکیک به دو گروه غیر معاصر می باشد، حذف تکرار آیات ترجیع بند، بهبودی محسوسی در شکل منحنی و هماهنگی شاخص ها به وجود می آورد.

۱۸- شاخص‌های آماری سوره‌های قرآن

(خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

باتوجه به مطالب فوق‌الذکر و کلمه‌شماری و جدول‌بندی آیات در هر سوره و پس از تجزیه و ترسیم و تقطیع‌های لازم، به گروه‌بندی‌ها و شاخص‌هایی رسیدیم که نمونه‌هایی از آن را در اینجا نشان دادیم و مشروح کامل آنها به ترتیب در مجموعه ضمیمه آورده شده است. خلاصه محاسبات را در جدول ۱۱، صفحات ۹۳ تا ۱۱۳، ملاحظه می‌فرمایید.

جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخص‌های چهارگانه (مطلق نسبی)		طول سوره
				کلمات	آیات		طول متوسط غالب	ارتفاع	
		ذکر شده	حساب شده		طول	نسبی			
۴۰	فاتحه	سراسری	تمام آیات	۷	۷	۲۹	۴/۱۴	۴/۱۴	۴/۱۴
		سراسری	تمام آیات	۲۸۶	۲۹۳	۵۹۸۰	۲۰/۴۱	۲۰/۴۱	۲۰/۹۷
		الف) مردم‌شناسی و جهاد	الف ۱۹۱ تا ۱۵۲ تا ۱۴۸ تا ۱۵۴ تا ۲۰۰ تا ۲۴۶ تا ۲۴۵	۳۶/۵	۳۷	۴۲۶	۱۱/۷۸	۱۱/۷۸	۱۲/۲۶
		ب) حاکمیت ادم و جنگ	ب ۲۸ تا ۳۷ تا ۱۸۶ تا ۱۹۱	۱۶	۱۵+۱-۱۶	۲۴۹+۶-۲۵۵	۱۶/۶۰	۱۶/۶۰	۱۵/۷۱
		ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قبله	ج ۲۸ تا ۱۴۷	۱۱۰	۱۱۴	۲۱۰۶	۱۸/۴۷	۱۸/۴۷	۱۸/۲۴
		د) تذبذب و تشریح ایمانی و تشریح	د ۱۹ تا ۱۵۳ تا ۱۶۰ تا ۱۹۲ تا ۲۰۶ تا ۲۴۳ تا ۲۵۵ تا ۲۶۳ تا ۲۶۲	۱۰۳/۵	۱۰۷	۲۴۸۵	۲۳/۲۲	۲۳/۲۲	۲۲/۱۰
		ه) آیات ایمانی و آیات پنداهل کتاب	ه ۱۵۹ و ۲۴۴ تا ۲۵۴ تا ۲۴۷ تا ۲۵۶ تا ۲۶۲ تا ۲۸۴ تا ۲۸۶	۲۰	۱۹	۶۹۸	۳۶/۷۴	۳۶/۷۴	۳۳/۹۱
		سراسری	تمام آیات	۲۰۰	۲۰۱	۳۴۱۹	۱۷/۰۱	۱۷/۰۱	۱۸/۶۵
		الف) ولادت مریم و یحیی و مسیح اهل کتاب جنگ احد	الف ۳۰ تا ۱۷۶	۱۴۷	۱۴۹	۳۴۷۷+۲۷-۲۵۰۴	۱۶/۶۲	۱۶/۶۲	۱۶/۵۳
		ب) مردم‌شناسی	ب ۱ تا ۲۹ تا ۱۷۷ تا ۲۰۰	۵۳	۵۲	۹۱۵	۱۷/۶۰	۱۷/۶۰	۱۷/۲۵

* گروه اصلی آیات در سوره های مشکل از گروه‌های آیات غیرهمزمان.

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره سوره	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				
		عنوان	آیات	کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه	
					ذکر شده	حساب شده					
۸	ب	سراسری	تمام آیات	۱۷۵	۱۷۵	۲۶۸۳	۲۱/۰۵ ۲/۱۰۵	۱۴ ۱/۷۵۰	۶٪ ۲/۵۰۰	۸/۳۸ ۲/۸۸۹	
		الف) تشریعی و جهاد	۱ تا ۴۵ ۴۱ تا ۱۲۵	۱۱۱	۱۰۳+۶ =۱۱۰	۲۱۲۶+۹۵ =۲۲۲۱	۲۰/۴۴ ۲/۰۴۴	۱۶ ۲/۰۰۰	۷٪ ۲/۰۰۰	۶/۱۲ ۱/۶۷۲	
		به انضمام اصل چند آیه دیگر									
		ب) اهل کتاب و مردم‌شناسی	۴۷ تا ۶۰ ۱۴۸ تا ۱۳۰ ۱۷۴ تا ۱۶۹	۵۹	۵۷	۱۰۶۷	۱۸/۷۲ ۱/۸۷۲	۱۴ ۱/۷۵۰	۸٪ ۱/۸۷۵	۵/۸۸ ۱/۶۰۸	
		ج) گروه تشریعی	۱۲۹ تا ۱۲۶ ۱۷۵ و ۴۴	۶	۴+۷ =۱۱	۱۰۰+۲۹۵ =۳۹۵	۲۵ ۲/۵۰۰	—	—	—	
به انضمام تفصیل‌های تکمیلی											
۹	ماده	سراسری	تمام آیات	۱۲۰	۱۲۰	۲۷۴۹	۲۲/۹۱ ۲/۴۹۱	۱۳ ۱/۶۲۵	۶٪/۲۵	۷/۰۱ ۱/۹۱۷	
		الف) انضباطی، داستان و تشریع	۱۰ تا ۱۴ ۲۹ تا ۳۳ ۳۷ تا ۴۴	۲۰	۲۰	۳۴۱	۱۷/۰۵ ۱/۷۰۵	۱۳ ۱/۶۲۵	۹٪/۱۵	۶/۵۸ ۱/۲۵۱	
		ب) روابط با اهل کتاب و شناسایی	۵۶ تا ۸۸	۳۳	۳۶	۷۰۵	۱۹/۵۸ ۱/۹۵۸	۱۵ ۱/۸۷۵	۷٪/۱۵	۵/۶۰ ۱/۵۳۱	
		ج) داستانی و تشریع	۳۰ تا ۳۶ ۸۹ تا ۱۲۰	۳۹	۴۰	۸۸۸	۲۲/۲۰ ۲/۲۲۰	۱۶ ۲/۰۰۰	۶٪/۲۵	۷/۴۳ ۲/۰۳۰	
		د) اهل کتاب	۱۵ تا ۲۲ ۴۵ تا ۵۵	۱۹	۱۸	۵۴۸	۳۰/۴۴ ۳/۰۴۴	۲۶ ۳/۲۵۰	۵٪/۲۰	۵/۸۷ ۱/۶۰۵	
		ه) تشریعی	۱ تا ۹	۹	۶	۲۶۷	۴۴/۵۰ ۴/۴۵۰	۳۱ ۳/۸۷۵	۳٪/۱۵	۶/۱۴ ۱/۶۷۷	
۱۰	انعام	سراسری	تمام آیات	۱۶۵	۱۶۵	۲۹۶۵	۱۷/۹۷ ۱/۷۹۷	۱۲ ۱/۵۰۰	۷٪/۱۵	۶/۱۷ ۱/۶۸۵	
		الف) جدال توحیدی نبوت و آخرت	۱ تا ۳۰ ۷۴ تا ۸۲ ۱۱۷ تا ۱۰۵	۵۲	۵۲	۷۷+۱۵ =۹۲	۱۴/۸۱ ۱/۴۸۱	۱۲ ۱/۵۰۰	۱۰٪/۱۵	۵/۲۰ ۱/۴۲۱	
		ب) مانند الف با مختصری تشریعی	۳۱ تا ۷۳ ۸۳ تا ۱۰۴ ۱۱۸ تا ۱۳۲ ۱۵۵ تا ۱۶۵	۹۳	۹۴	۱۷۰۸	۱۸/۱۷ ۱/۸۱۷	۱۴ ۱/۷۵۰	۷٪/۱۵	۵/۹۵ ۱/۶۲۶	
		ج) جدال تشریعی روی ماکولات	۱۵۴ تا ۱۳۵	۲۰	۱۹	۴۷۲	۲۴/۸۴ ۲/۴۸۴	۱۹ ۲/۴۷۵	۶٪	۴/۵۶ ۱/۴۴۶	

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترمیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول	ارتفاع				
۱۱	انفال	سراسری	تمام آیات	۲۱۰	۲۰۵	۱۵/۵۳	۱۲	۸٪	۵/۴۴	۱/۴۸۵
				۱۲۸	۱۳۱	۱۴/۳۱	۱۱	۱۰٪	۵/۰۲	۱/۴۷۱
				۷۷	۷۹	۱۷/۵۷	۱۴	۸٪/۷۵	۴/۸۵	۱/۴۲۵
۱۲	انفال	یکپارچه	تمام آیات	۷۷	۷۶	۱۵/۶۵	۱۲	۸٪/۷۵	۵/۶۹	۱/۵۵۵
				۱۲۹	۱۳۰	۱۸/۸۴	۱۶	۹٪	۵/۳۹	۱/۴۷۴
				۳۷	۳۷	۱۹/۱۹	۱۷	۷٪	۴/۸۴	۱/۴۲۳
۱۳	نور	سراسری	تمام آیات	۳۷	۳۴	۱۷/۷۹	۱۵	۹٪	۵/۸۴	۱/۵۹۶
				۵۹	۵۹	۱۹/۲۰	۱۶	۸٪/۴	۵/۵۰	۱/۵۰۳
				۲۳	۲۴	۱۷/۲۳	۱۵	۸٪/۵	۴/۸۱	۱/۴۱۵
۱۴	نور	سراسری	تمام آیات	۲۳	۲۴	۱۷/۲۳	۱۵	۸٪/۵	۴/۸۱	۱/۴۱۵
				۳۸	۳۸	۱۴/۶۱	۱۰	۸٪/۷	۴/۶۶	۱/۴۷۴
				۱۲۷	۱۲۳	۱۴/۸۷	۹	۹٪/۵	۵/۰۳	۱/۴۷۶
۱۵	نور	یکپارچه	تمام آیات	۱۲۷	۱۲۳	۱۵/۶۰	۹	۸٪/۴	۶/۰۷	۱/۴۵۹
				۴۳	۴۳	۱۹/۵۶	۱۵	۸٪/۵	۶/۳۹	۱/۷۴۶
				۱۰۹	۱۰۹	۱۶/۳۱	۱۶	۷٪/۵	۵/۲۰	۱/۴۲۱
۱۶	نور	سراسری	تمام آیات	۱۰۹	۱۰۹	۱۶/۳۱	۱۶	۷٪/۵	۵/۲۰	۱/۴۲۱
				۷۱	۷۱	۱۷/۲۳	۱۵	۸٪/۵	۴/۸۱	۱/۴۱۵
				۳۸	۳۸	۱۴/۶۱	۱۰	۸٪/۷	۴/۶۶	۱/۴۷۴
۱۷	نور	یکپارچه	تمام آیات	۱۲۷	۱۲۳	۱۵/۶۰	۹	۸٪/۴	۶/۰۷	۱/۴۵۹
				۴۳	۴۳	۱۹/۵۶	۱۵	۸٪/۵	۶/۳۹	۱/۷۴۶
				۱۰۹	۱۰۹	۱۶/۳۱	۱۶	۷٪/۵	۵/۲۰	۱/۴۲۱

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			مطلق (نسبی)	شاخصهای چهارگانه	
				آیات	عنوان	کلمات		طول متوسط	طول غالب
		ذکر حساب شده	آیات						
۱۵۳	سراسری	تمام آیات	سراسری	۸۲۱	۱۵/۷۹	۱۳	۱۰٪/۵	۵/۱۸	۱/۴۱۵
		۱ تا ۴۲	الف) بحث‌های رسالت و توحید و تفسیر دعای ابراهیم (منهای ۳۶)	۵۲	۱۵/۳۸	۱۳	۹٪/۸	۴/۲۶	۱/۱۶۳
		۴۳ تا ۵۲	ب) تفسیر و توصیف آخرت	۱۱	۱۱/۶۴	۱۰	۱۴٪	۴/۲۸	۱/۱۶۹
		۶ و ۳۶	ج) آیات مدنی	۲	۲۳/۵	۲۱	—	—	—
۱۵۴	سراسری	تمام آیات	الف) داستانهای تفسیری و نبوت	۶۳۹	۶/۴۵	۵	۱۸٪/۷۵	۳/۲۸	۱/۸۹۷
		۱ تا ۵	الف) داستانهای تفسیری و نبوت	۹۹	۵/۸۹	۵	۲۸٪/۵	۲/۸۵	۱/۷۷۸
		۶ تا ۹۹	ب) جلال و استدلالات ایمانی	۵۶	۷/۱۹	۷	۲۲٪/۵	۲/۲۷	۱/۶۲۰
۱۵۵	سراسری	تمام آیات	الف) توحیدی و قرآنی و وحدت دین	۱۲۸	۱۳/۹۵	۱۳	۸٪	۴/۶۶	۱/۴۷۲
		۱ تا ۴۴	الف) توحیدی و قرآنی و وحدت دین	۷۳	۱۱/۸۹	۹	۱۱٪/۵	۳/۵۱	۱/۹۵۹
		۴۵ تا ۴۶	ب) جلال توحیدی و تشریحی و تقوینی	۴۶	۱۶/۳۹	۱۳	۹٪/۲	۴/۲۹	۱/۱۷۳
		۹۱ تا ۹۹	ج) تشریحی اجتماعی و اخلاقی	۹	۱۸/۲۲	۱۵	۸٪/۶	۶/۱۵	۱/۶۸۱
۱۵۶	سراسری	تمام آیات	الف) معرفت و تربیت و آخرت و مختصری از برخورد موسی با فرعون	۱۵۱۲	۱۳/۶۲	۹	۱۰٪	۴/۹۹	۱/۴۶۵
		۹ تا ۵۶	الف) معرفت و تربیت و آخرت و مختصری از برخورد موسی با فرعون	۷۱	۱۲/۶۹	۹	۱۱٪/۲۰	۴/۹۷	۱/۳۵۷
		۸ تا ۸۴	ب) بنی اسرائیل + وحی و معرفت	۲۷	۱۴/۴۸	۱۲	۱۱٪/۲۵	۴/۶۸	۱/۲۸۰
		۵۵ تا ۶۲	ج) اخلاقی و توحید و نبوت	۱۳	۱۶/۹۲	۱۵	۱۱٪/۵	۴/۲۰	۱/۱۶۸

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره سوره	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		آیات	عنوان				
۹۵	سوره اسراء	ب	تمام آیات	۱۵۳۶	۱۰۹	۱۱۰	۱۴/۱۰۹	۱۱	۹٪	۴/۸۳
				۱/۴۰۹	۱/۳۷۵	۱/۳۷۵	۱/۳۷۵	۱/۳۷۵	۱/۳۷۵	
				۶۸۱+۲	۵۷+۱	۵۹	۱۱/۹۵	۱۰	۱۲٪	۴/۲۲
				-۶۸۳	-۵۸	۱۱۰ تا ۵۹	۱/۱۹۵	۱/۲۵۰	۱/۲۲۰	۱/۱۵۳
۹۶	سوره مائده	ب	تمام آیات	۴۵۵+۲۶	۳۰+۱	۳۱	۱۵/۱۷	۱۱	۹٪	۴/۹۲
				-۴۸۱	-۳۱	۵۸ تا ۲۸	۱/۵۱۷	۱/۳۷۵	۱/۳۶۷	۱/۳۴۵
				۳۷۲	۲۰	۲۰	۱۸/۶۰	۱۸	۷٪	۴/۴۴
				۱/۸۶۰	۲/۲۵۰	۲/۲۵۰	۱/۸۶۰	۱/۸۶۰	۱/۲۶۹	۱/۲۶۹
۹۷	سوره احزاب	ب	تمام آیات	۹۴۵	۹۹	۹۸	۹/۵۵	۹	۱۶٪	۴/۱۷
				۱/۹۵۵	۱/۹۲۵	۱/۹۲۵	۱/۹۲۵	۱/۹۲۵	۱/۹۲۵	۱/۹۲۵
				۶۶۰	۶۶	۶۸	۱۰/۱۰۰	۹	۱۵٪	۲/۸۴
				۱/۱۰۰۰	۱/۱۰۰۰	۱/۱۰۰۰	۱/۱۰۰۰	۱/۱۰۰۰	۱/۷۷۶	۱/۷۷۶
۹۸	سوره بقره	ب	تمام آیات	۱۹۶	۲۶	۲۳	۷/۵۴	۵	۱۹٪	۳/۸۶
				۱/۷۵۴	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	۱/۷۵۴	۱/۷۵۴	۱/۷۵۴	۱/۷۵۴
				۸۹	۸	۱+۷	۱۱/۱۳	۱۱	۱۵٪	۳/۱۱
				۱/۱۱۳	۱/۱۱۳	۱/۱۱۳	۱/۱۱۳	۱/۱۱۳	۱/۸۵۱	۱/۸۵۱
۹۹	سوره آل عمران	ب	تمام آیات	۱۳۰۸	۱۴۳	۱۳۵	۹/۱۵	۵	۱۳٪	۴/۴۶
				۱/۹۱۵	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	۱/۹۱۵	۱/۹۱۵	۱/۱۵۴	۱/۲۷۳
				۳۷۳	۵۵	۵۴	۶/۷۸	۵	۲۱٪	۳/۸۵
				۱/۶۷۸	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	۱/۶۷۸	۱/۶۷۸	۱/۵۲	۱/۵۲
۱۰۰	سوره اعراف	ب	تمام آیات	۹۳۵	۸۸	۸۱	۱۰/۶۳	۸	۱۱٪	۴/۳۱
				۱/۶۳	۱/۶۳	۱/۶۳	۱/۶۳	۱/۶۳	۱/۱۷۷	۱/۱۷۷
۱۰۱	سوره انفجار	ب	تمام آیات	۱۱۴۴	۱۱۳	۱۱۲	۱۰/۱۲	۸	۱۷٪	۳/۴۷
				۱/۱۲	۱/۱۲	۱/۱۲	۱/۱۲	۱/۱۲	۱/۹۴۸	۱/۸۵۷

ادامه جدول ۱۱ - شاخص های آماری و گروه بندی سوره های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره ها)

شماره رسمی نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
			کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
				ذکر شده	حساب شده				
عنوان	آیات	ذکر شده	حساب شده	کلمات	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه	
۲۲ سوره بقره	سراسری	تمام آیات	۷۷	۷۸	۱۲۶۰	۱۶/۱۵ ۱/۶۱۵	۱۲ ۱/۵۰۰	۸/۱۵ ۱/۷۶۵	۸/۶۳ ۲/۳۵۹
	الف) توحید و تذبذب و جدال با مشرکین و اعلام حج بر ابراهیم	۱۸ تا ۳۰ ۴۳ تا ۶۸	۳۹	۳۹	۵۶۶	۱۴/۵۱ ۱/۴۵۱	۱۲ ۱/۵۰۰	۱۰٪/۲۵	۴/۲۸ ۱/۱۷۰
	ب) بحث های توحیدی و قیامت و دستورهای حج و عبادت و خلعت و جهاد	۱ تا ۱۷ ۳۱ تا ۴۲ ۶۹ تا ۷۷	۳۸	۳۹	۶۹۴	۱۷/۷۹ ۱/۷۷۹	۱۲ ۱/۵۰۰	۸٪	۸/۲۰ ۲/۲۳۹
۲۳ سوره آل عمران	سراسری	تمام آیات	۱۱۸	۱۲۰	۱۰۲۷	۸/۵۶ ۰/۸۵۶	۵ ۰/۶۲۵	۱۵٪/۱۵	۴/۵۵ ۱/۲۴۲
	الف) بشارت و وصف مؤمنین	۱ تا ۱۱	۱۱	۱۱	۵۷	۵/۱۸ ۰/۵۱۸	۵ ۰/۶۲۵	۲۴٪	۲/۳۶ ۰/۶۴۴
	ب) تحلیف و نعمت، انبیاء و امم گذشته، توحید و تربیت و اخرت	۱۲ تا ۱۱۸	۱۰۹	۱۰۹	۹۷۰	۸/۹۰ ۰/۸۹۰	۷ ۰/۸۷۵	۱۴٪/۷	۴/۳۳ ۱/۱۸۳
۲۴ سوره اعراس	سراسری	تمام آیات	۶۴	۶۵	۱۲۸۰	۱۹/۶۹ ۱/۹۶۹	۱۶ ۲/۰۰۰	۷/۱۵ ۲/۰۰۰	۷/۵۸ ۲/۰۷۱
	الف) آیات انکه	۱ تا ۳۳	۳۳	۳۳	۵۶۷+۱۸ -۵۸۵	۱۸/۱۲ ۱/۸۱۲	۱۳ ۱/۶۲۵	۷/۱۵ ۲/۰۰۰	۸/۲۰ ۲/۲۴۱
	دو آیه تکراری است								
	ب) ایمان و تشریح	۳۴ تا ۴۴ ۵۷ تا ۶۴	۱۹	۱۹	۵۱۸	۲۵/۹۰ ۲/۵۹۰	۱۹ ۲/۳۷۵	۵٪/۷۵	۵/۸۴ ۱/۵۹۵
۲۵ سوره احزاب	ج) مردم شناسی	۴۵ تا ۵۶	۱۲	۱۲	۱۸۲	۱۵/۱۷ ۱/۵۱۷	۱۱ ۱/۳۷۵	۱۰٪	۵/۴۳ ۱/۴۸۳
	یکپارچه	تمام آیات	۷۷	۷۷	۸۷۰	۱۷/۱۵ ۱/۱۱۵	۹ ۱/۱۲۵	۱۴٪/۱۵	۴/۲۱ ۱/۱۵۱

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگان (مطلق / نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		آیات	عنوان				
۳۶	الف) داستان موسی در مصر	تمام آیات	۲۷۷	۲۷۷	۱۲۸۴	۵/۶۶	۵	۱۹٪/۴	۴/۰۷	۶/۵۵
						۰/۵۶۶	۰/۶۲۵	۰/۷۷۳	۱/۱۱۴	
						۷/۱۰	۷	۲٪	۲/۸۳	۷/۵۶
						۰/۷۱۰	۰/۸۷۵	۰/۶۸۲	۰/۷۷۴	
۳۷	ب) داستان موسی بعد از کوچ و سایر انبیاء و نتیجه‌گیری	۲۲۷ تا ۲۲۷	۱۶۶+۳۰-۱۷۶	۱۷۶	۱۸۴+۱۳۸-۹۲۲	۵/۰۵	۴	۲۵٪/۷	۳/۱۰	۵/۳۰
						۰/۵۰۵	۰/۵۰۰	۰/۵۸۴	۰/۸۴۶	
						در تجزیه و ترسیم، آیه ۲۷۷ و آیات تکراری ترجیح‌تدجمعا شامل ۳۰ آیه و ۱۸۴ کلمه، کنار گذاشته شده است.				
						۱۱/۹۷	۱۱	۱۱٪/۵	۴/۹۶	۱۲/۹۲
۳۸	الف) ولادت نبوت موسی و نبوت یسعیر	تمام آیات	۸۸	۸۸	۱۳۸۸	۱۵/۷۷	۱۵	۸٪/۵	۴/۹۰	۱۷/۳۹
						۱/۵۷۷	۱/۸۷۵	۱/۷۶۵	۱/۴۴۸	
						۱۵/۸۸	۱۰	۹٪	۵/۲۱	۱۵/۰۲
						۱/۵۸۸	۱/۲۵۰	۱/۶۶۷	۱/۴۴۴	
۳۹	ب) بحث نبوت و الوهیت	۷۵ تا ۴۷	۲۹	۲۹	۴۱۰	۱۴/۱۴	۱۳	۱۰٪/۲	۴/۶۳	۱۵/۰۳
						۱/۴۱۴	۱/۶۲۵	۱/۴۷۱	۱/۶۶۶	
						الف و ب) معاصر گرفته می‌شوند.				
						۲۰/۴۴	۱۶	۷٪/۵	۶/۰۳	۲۰/۱۵
۴۰	ج) داستان قارون	تمام آیات	۹	۹	۱۸۴	۲/۴۴	۲	۲/۰۰	۶/۰۳	۲۰/۱۵
						۲/۰۴۴	۲/۰۰۰	۲/۰۰۰	۱/۶۶۷	
						۱۴/۱۹	۱۲	۱۰٪	۴/۵۴	۱۴/۷۳
						۱/۴۱۹	۱/۵۰۰	۱/۵۰۰	۱/۲۴۰	
۴۱	الف) ثلث اول سوره	تمام آیات	۶۰	۶۰	۸۰۱	۱۳/۳۵	۸	۱۱٪/۲۵	۴/۲۴	۱۲/۲۳
						۱/۴۴۵	۱/۰۰۰	۱/۴۴۴	۱/۱۵۹	
						۱۱/۴۸	۸	۱۴٪	۴/۱۳	۱۰/۷۳
						۱/۱۴۸	۱/۰۰۰	۱/۰۷۱	۱/۱۴۸	
۴۲	ب) دولت آخر سوره	۶۰ تا ۲۷	۲۳	۲۳	۴۹۱	۱۴/۸۸	۱۰	۱۰٪	۴/۳۹	۱۴/۱۳
						۱/۴۸۸	۱/۲۵۰	۱/۵۰۰	۱/۱۹۸	

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		آیات	عنوان				
۴۳۹	لقمان	تمام آیات	سراسری	۵۳۹	۳۴	۳۳	۱۵/۸۵	۱۵	۶٪/۵	۴/۲۲
							۱/۵۸۵	۱/۸۷۵	۴/۴۰۸	۱/۱۵۲
				۱۱۴	۱۰	۱۰	۱۱/۴۰	۸	۱۴٪	۳/۹۰
۴۴۰	مکي	تمام آیات	سراسری	۳۵۹+۶۶	۲۲+۲	۲۴	۱۶/۳۲	۱۱	۹٪	۴/۶۴
				-۴۲۵	-۲۴		۱/۶۴۲	۱/۴۷۵	۱/۴۷	
				در تجزیه و ترسیم سوره آیات ۱۴ و ۲۴ کنار گذاشته شده						
۴۴۱	مکي	تمام آیات	یکپارچه	۳۷۰	۳۰	۳۰	۱۲/۱۷	۱۰	۱٪	۳/۹۱
							۱/۲۱۷	۱/۲۵۰	۱/۱۰۶۹	
				۱۲۵۰	۷۴	۷۳	۱۶/۸۹	۱۲	۶٪/۷۵	۷/۴۰
۴۴۲	مکي	تمام آیات	سراسری	۱۷۴	۱۹	۱۸	۹/۱۶	۸	۱۶٪	۲/۹۵
							۱/۹۱۶	۱/۱۰۰۰	۱/۹۳۸	
							۳ تا ۱ ۸ تا ۷ ۴۷ تا ۴۱ ۶۸ تا ۶۳			
۴۴۳	مکي	تمام آیات	سراسری	۹۶۹	۵۲	۵۲	۱۸/۶۳	۱۵	۸٪/۶	۵/۳۱
							۱/۸۶۳	۱/۸۷۵	۱/۷۴۴	
							۶ تا ۴ ۴۰ تا ۹ ۵۲ تا ۴۸ ۶۲ تا ۵۶ ۷۳ تا ۶۹			
۴۴۴	مکي	تمام آیات	سراسری	۱۰۷	۳	۳	۳۵/۷			۳۵/۷
							۳/۵۷			
							۵۵ تا ۵۳			
۴۴۵	مکي	تمام آیات	سراسری	۸۵۸	۵۵	۵۴	۱۵/۶۰	۱۰	۱۰٪	۴/۶۴
							۱/۵۶۰	۱/۲۵۰	۱/۲۶۸	
				۱۶۱	۹	۹	۱۷/۸۹	۱۵	۹٪/۱	۴/۴۵
۴۴۶	مکي	تمام آیات	سراسری	۶۹۷	۴۶	۴۵	۱۵/۱۵	۱۰	۹٪	۴/۹۹
							۱/۵۱۵	۱/۲۵۰	۱/۳۶۴	
							۳ داستان داود و سبا و آیات توحید و رسالت			

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی سوره	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)					
		عنوان	آیات	کلمات	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه	آیات			
									ذکر شده	حساب شده		
۴۵	ناظر	سراسری	تمام آیات	۷۵۰	۱۶٫۶۷	۱۳	۸٪/۷۵	۵٫۰۷	۱۶/۶۹	۴۵	۴۴	۴۵
		الف) آیات مکی	۴ تا ۴۵	۶۱۰	۱۶/۱۰۵	۱۳	۱۰٪	۴/۶۹	۱۵/۷۷	۴۰	۳۸	۴۰
		ب) آیات مدنی	۱ و ۲ و ۳ و ۱۳ تا ۱۳ و ۱۹	۱۴۰	۲۳/۳۳	۷	۱٪	-	۲۳/۳	۶	۶	۶
۴۶	مکان	یکپارچه	تمام آیات	۷۱۵	۸/۴۹	۷	۱۶٪/۵	۳/۸۲	۸/۷۸	۸۳	۸۳	۸۳
		یکپارچه	تمام آیات	۸۶۶	۴/۷۱	۴	۳۵٪	۲/۶۳	۴/۶۶	۱۸۴	۱۸۲	۱۸۲
۴۸	۳	سراسری	تمام آیات	۷۲۳	۸/۲۲	۶	۱۴٪	۵/۴۷	۸/۸۱	۸۸	۸۸	۸۸
		الف) توصیف	۱ تا ۲۴	۴۹۷	۸/۰۲	۶	۱۷٪/۷۵	۳/۲۱	۷/۹۹	۶۲	۶۲	۶۲
		ب) قیامت و خلقت	۲۹ تا ۶۷	۱۲۸	۶/۲۷	۴	۲۵٪	۲/۷۴	۵/۷۶	۲۲	۲۲	۲۲
۴۹	ح	ج) تریثی و توحیدی بعدی	۲۵ تا ۲۸	۶۷+۲۱=۸۸	۱۶/۷۵	۱۳	۱٪	۴/۱۴	۱۵/۱۷	۴	۴	۴
		سراسری	تمام آیات	۱۱۶۲	۱۵/۳۰	۱۲	۷٪/۷۵	۵/۰۱	۱۵/۸۲	۷۶	۷۵	۷۵
		الف) توجه به مرگ و آخرت و توبه	۳۰ تا ۳۸ و ۵۴ تا ۶۶	۲۶۳	۱۱/۹۵	۱۲	۱٪	۳/۲۸	۱۳/۱۵	۲۲	۲۲	۲۲
۴۹	ح	ب) توحید طبیعی تا تکلیف آخرت و توصیف قرآن	۱ تا ۲۹ و ۳۹ تا ۵۳	۷۴۳	۱۶/۵۱	۱۱	۸٪/۷۵	۴/۷۸	۱۵/۸۰	۴۵	۴۳	۴۳
		ج) توصیف قیامت و تقسیم مردم	۶۷ تا ۷۵	۱۵۷	۱۷/۴۴	۱۶	۹٪/۷۵	۴/۵۴	۱۷/۶۱	۹	۹	۹

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی گروه‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)			
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه
		ذکر شده	حساب شده		طول	نسب				
۵۰	سوره بقره	تمام آیات	سراسری	۸۵	۸۲	۱۲۰۵	۱۴/۷۰	۱۲	۱۰٪	۵/۲۸
				۱/۴۷۰	۱/۵۰۰	۱/۴۴۲	۱/۵۰۰	۱/۴۴۲	۱/۴۴۲	
				۱۵	۱۴	۱۷۴	۱۲/۴۴	۱۰	۱۲٪	۳/۴۶
۵۱	سوره آل عمران	تمام آیات	سراسری	۷۰	۶۸	۱۰۳۱	۱۵/۱۶	۱۲	۱۰٪	۵/۱۵
				۱/۵۱۶	۱/۵۰۰	۱/۴۰۸	۱/۵۰۰	۱/۴۰۸	۱/۴۰۸	
				۵۴	۵۲	۷۷۳	۱۴/۵۸	۱۱	۸٪/۷۵	۴/۳۷
۵۲	سوره اعراس	تمام آیات	سراسری	۷	۷	۶۶	۹/۴۳	۷	۱۵٪/۵	۳/۳۲
				۱/۹۴۴	۱/۸۷۵	۱/۹۴۴	۱/۹۴۴	۱/۹۴۴	۱/۹۴۴	
				۲۹	۳۰	۴۲۰+۵	۱۴/۰۰	۱۱	۱۰٪/۵	۳/۶۰
۵۳	سوره انفجار	تمام آیات	سراسری	۲۹	۳۰	۴۲۰+۵	۱۴/۰۰	۱۱	۱۰٪/۵	۳/۶۰
				۱/۴۰۰	۱/۳۷۵	۱/۴۰۰	۱/۴۰۰	۱/۴۰۰	۱/۳۸۵	
				۱۶	۱۶	۲۸۲	۱۷/۶۳	۱۲	۹٪/۵	۴/۶۸
۵۴	سوره بقره	تمام آیات	یکپارچه	۵۳	۵۱+۲	۸۲۹+۱۷	۱۶/۲۵	۱۲	۹٪/۵	۴/۶۴
				۱/۶۲۵	۱/۵۰۰	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	
				۸۹	۸۹	۸۲۰	۹/۲۱	۷	۱۶٪	۳/۸۰
۵۵	سوره انفجار	تمام آیات	سراسری	۷۶	۷۶	۷۲۶	۹/۵۵	۷	۱۵٪/۵	۳/۷۹
				۱/۹۵۵	۱/۸۷۵	۱/۹۵۵	۱/۹۵۵	۱/۹۵۵	۱/۹۵۵	
				۱۳	۱۳	۹۴	۷/۲۳	۵	۲۵٪	۳/۴۹
۵۶	سوره انفجار	تمام آیات	سراسری	۱۳	۱۳	۹۴	۷/۲۳	۵	۲۵٪	۳/۴۹
				۱/۷۲۳	۱/۶۲۵	۱/۷۲۳	۱/۷۲۳	۱/۷۲۳	۱/۷۲۳	
				۸۹	۸۹	۸۲۰	۹/۲۱	۷	۱۶٪	۳/۸۰

در محاسبه تجزیه و ترسیمی

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

طول سوره	شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				تعداد			گروه بندی		نام سوره	شماره رسمی
	دامنه	ارتفاع	طول غالب	طول متوسط	کلمات	آیات		آیات	عنوان		
						ذکر شده	حساب شده				
۶/۶۷	۲/۵۵ ۰/۶۹۶	۲۲/۴ ۰/۶۷۰	۶ ۰/۷۵۰	۵/۸۱ ۰/۵۸۱	۳۳۷	۵۸	۵۹	تمام آیات	سراسری	بخان	۸۸
۶/۴۴	۲/۲۲ ۰/۶۰۶	۳۷/۰ ۰/۵۵۶	۶ ۰/۷۵۰	۶/۲۷ ۰/۶۲۷	۲۵۷	۴۱	۴۲	۴۲ تا ۱	الف) وحی - قیامت - اسم گذشته		
۵/۱۹	۲/۰۴ ۰/۵۵۷	۳۲/۵ ۰/۴۶۲	۵ ۰/۶۲۵	۴/۷۱ ۰/۴۷۱	۸۰	۱۷	۱۷	۵۹ تا ۴۳	ب) توصیف بهشت و جهنم		
۱۳/۴۶	۳/۸۹ ۱/۰۶۴	۱۱٪/۵ ۱/۳۰۴	۱۱ ۱/۳۷۵	۱۳/۶۰ ۱/۳۶۰	۴۷۶	۳۵	۳۶	تمام آیات	یکپارچه	بانه	۸۹
۱۹/۵۶	۴/۹۳ ۱/۳۴۸	۸٪/۵ ۱/۷۶۵	۱۸ ۲/۲۵۰	۱۸/۵۲ ۱/۸۵۳	۶۳۰	۳۵	۳۵	-	سراسری	احقاف	۹۰
۱۶/۳۱	۴/۱۴ ۱/۱۳۲	۹٪ ۱/۶۶۷	۱۳ ۱/۶۲۵	۱۶/۰۰ ۱/۶۰۰	۲۴۰	۱۵	۱۵	۱۳ تا ۱ ۲۷ تا ۲۶	الف) توحید و نبوت و استقامت		
۲۱/۰۱	۵/۲۵ ۱/۴۳۵	۷٪/۵ ۲/۱۰۰۰	۱۸ ۲/۲۵۰	۲۰/۵۳ ۲/۱۵۳	۳۹۰	۱۹	۲۰	۲۵ تا ۱۴ ۳۷ تا ۲۸	ب) والدین - احقاف - جن تکذیب و تقویت		
۱۵/۸۷	۵/۱۲ ۱/۳۳۹	۹٪/۴ ۱/۵۹۶	۱۴ ۱/۷۵۰	۱۴/۱۷ ۱/۴۱۷	۵۱۰+۲۳ -۵۳۳	۳۶+۲ -۳۸	۴۰	تمام آیات	یکپارچه	محمد	۹۱
۱۹/۲۶	۴/۷۴ ۱/۲۹۵	۱۰٪ ۱/۵۰۰	۱۹ ۲/۳۷۵	۱۹/۰۳ ۱/۹۰۳	۵۵۲	۲۹	۲۹	تمام آیات	یکپارچه	زین	۹۲
۱۹/۴۸	۴/۳۷ ۱/۱۹۴	۸٪/۰ ۱/۸۷۵	۱۷ ۲/۱۲۵	۱۸/۴۴ ۱/۸۴۴	۳۳۲	۱۸	۱۸	تمام آیات	یکپارچه	طبران	۹۳
۸/۴۹	۲/۶۸ ۰/۷۳۲	۱۷٪/۵ ۰/۸۵۷	۷ ۰/۸۷۵	۸/۱۶ ۰/۸۱۶	۳۶۷	۴۵	۴۵	تمام آیات	یکپارچه	س	۹۴
۶/۳۶	۲/۷۷ ۰/۷۵۷	۲۱٪/۵ ۰/۶۹۸	۵ ۰/۶۲۵	۵/۸۵ ۰/۵۸۵	۳۵۱	۶۰	۶۰	تمام آیات	سراسری	ذاریات	۹۵
۲/۳۶	۱/۵۰ ۰/۴۱۰	۶۶٪/۵ ۰/۲۲۶	۲ ۲/۵۰	۲/۳۳ ۰/۲۳۳	۱۴	۶	۶	۶ تا ۱	الف) اعلام قیامت با قسم		
۶/۲۵	۲/۵۲ ۰/۶۸۹	۲۴٪ ۰/۶۲۵	۵ ۰/۶۲۵	۶/۲۴ ۰/۶۲۴	۳۳۷	۵۴	۵۴	۶۰ تا ۷	ب) استدلال و توصیف و تنذیر		

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترمیم سوره‌ها)

طول بیت	شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)				تعداد			گروه بندی		نام سوره	شماره و رسمی
	دامنه	ارتفاع	طول غالب	طول متوسط	کلمات	آیات		آیات	عنوان		
						حساب شده	ذکر شده				
۴/۱۵	۲/۲۴ ۱/۶۱۱	۳۱٪/۱۰ ۱/۴۸۴	۳ ۱/۴۷۵	۴/۸۷ ۱/۲۸۷	۳۷۹	۹۸	۹۶	تمام آیات	یکپارچه	وعد	۹۶
۱۸/۱۶	۵/۷۷ ۱/۵۷۵	۸٪/۱۵ ۱/۷۶۵	۱۴ ۱/۷۵۰	۱۹/۱۰۲ ۱/۹۰۲	۵۶۴	۲۹	۲۹	تمام آیات	یکپارچه	شعید	۹۷
۲۲/۱۴	۵/۹۸ ۱/۶۲۳	۷٪ ۲/۱۴۳	۱۸ ۲/۱۵۰	۲۲/۱۹ ۲/۲۱۶	۴۶۶	۲۱	۲۳	تمام آیات	یکپارچه	مجادله	۹۸
۱۷/۵۶	۵/۹۱ ۱/۶۱۴	۸٪ ۱/۸۷۵	۱۳ ۱/۶۲۵	۱۷/۶۷ ۱/۷۶۷	۳۱۸+۱۱۵	۱۸+۶	۲۴	تمام آیات	یکپارچه	انعام	۹۹
آیات ۷ و ۱۵ و ۲۱ تا ۲۴ خارج از حساب					-۴۲۳	-۲۴					
۲۲/۸۷	۶/۲۱ ۱/۶۹۸	۷٪/۱۰ ۲/۱۴۴	۱۸ ۲/۲۵۰	۲۴/۶۹ ۲/۴۶۹	۳۲۱+۱۲	۱۳	۱۲	تمام آیات	یکپارچه	ممتحنه	۱۰۰
۱۲ کلمه از آیه ۴ خارج از حساب					-۳۳۳						
۱۶/۱۶	۵/۳۴ ۱/۴۵۸	۹٪/۱۰ ۱/۶۶۸	۱۱ ۱/۴۷۵	۱۵/۶۴ ۱/۵۶۴	۲۱۹	۱۴	۱۴	تمام آیات	یکپارچه	زمر	۱۰۱
طول بیت متوسط شاخصهای ۱ و ۲											
۱۶/۴۰				۱۶/۴۰ ۱/۶۴۰	۱۷۲	۱۱	۱۱	تمام آیات	یکپارچه	بقره	۱۰۲
با خارج گرفتن آیه ۳											
۱۶/۸۲	۳/۲۹ ۱/۹۰۰	۱٪ ۱/۵۰۰	۱۶ ۲/۱۰۰	۱۵/۴۵ ۱/۵۴۵	۱۷۰	۱۱	۱۱	تمام آیات	یکپارچه	مفقرون	۱۰۳
۱۳/۷۶	۴/۷۴ ۱/۴۹۵	۱۱٪ ۱/۳۶۴	۱۱ ۱/۴۷۵	۱۳/۸۸ ۱/۳۸۸	۲۳۶+۵	۱۷+۱	۱۸	تمام آیات	یکپارچه	زین	۱۰۴
					-۲۴۱	-۱۸					
۲۳/۶۹	۵/۳۳ ۱/۴۵۷	۵٪ ۳/۱۰۰	۱۴ ۱/۷۵۰	۲۳/۵۸ ۲/۴۵۸	۲۸۳	۱۲	۱۲	تمام آیات	سراسری		
۲۴/۸۸	۴/۶۴ ۱/۴۶۸	۶٪/۱۵ ۲/۳۰۸	۲۰ ۲/۵۰۰	۲۶/۵۷ ۲/۴۵۷	۱۸۶	۷	۷	۷ تا ۱	الفت (تشریح (طالقی)	طلاق	۱۰۵
۱۹/۴۴	۴/۷۳ ۱/۴۹۴	۷٪ ۲/۱۴۴	۱۴ ۱/۷۵۰	۱۹/۴۰ ۱/۹۴۰	۹۷	۵	۵	۱۲ تا ۸	ب) تطهیر و توحید		
۲۳/۴۳	۵/۲۲ ۱/۴۴۵	۷٪ ۲/۱۴۴	۲۱ ۲/۶۲۵	۲۲/۶۰ ۲/۲۶۰	۲۲۶+۲۱	۱۰+۲	۱۲	تمام آیات	یکپارچه	تحریم	۱۰۶
					-۲۴۷	-۱۲					

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترمیم سوره‌ها)

شماره رسیده	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)				
				کلمات	آیات		طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه	
		ذکر شده	حساب شده		طول	ارتفاع					دامنه
۳۷	۱۱/۴۲	تمام آیات	یکپارچه	۳۰	۳۰	۳۰	۱۱/۱۰۰	۹	۱۲/۱۵	۳/۴۶	۱/۹۴۶
				۳۰	۳۰	۳۰	۱/۱۰۰	۱/۱۲۵	۱/۲۰۰	۱/۹۴۶	
۳۸	۶/۱۸	تمام آیات	سراسری	۵۲	۵۲	۵۲	۵/۷۷	۵	۲۳٪	۲/۴۶	۱/۶۷۱
				۵۲	۵۲	۵۲	۱/۵۷۷	۱/۶۲۵	۱/۶۵۲	۱/۶۷۱	
				۱۶	۱۶	۱۶	۴/۴۴	۴	۳۷٪/۱۵	۲/۴۹	۱/۶۸۱
				۱۶ تا ۱۶	الف) اعتراض و امراض نسبت به مشرکین	۱۶	۱۶	۱۶	۱/۴۴۴	۱/۵۰۰	۱/۴۰۰
۳۹	۶/۲۹	۵۲ تا ۱۷	تکلیف و تکذیب توحیدی	۲۶	۲۶	۲۶	۶/۳۶	۵	۲۴٪	۲/۴۹	۱/۶۸۱
				۲۶	۲۶	۲۶	۱/۶۳۶	۱/۶۲۵	۱/۶۲۵	۱/۶۸۱	
۴۰	۵/۴۴	تمام آیات	سراسری	۵۲	۵۲	۵۲	۴/۸۱	۴	۲۳٪	۳/۲۹	۱/۹۰۰
				۵۲	۵۲	۵۲	۱/۴۸۱	۱/۵۰۰	۱/۶۵۲	۱/۹۰۰	
				۲۸	۲۸	۲۸	۴/۶۱	۳	۲۵٪	۲/۴۶	۱/۷۲۰
				۲۸ تا ۳۱	الف) قیامت	۲۸	۲۸	۲۸	۱/۴۶۱	۱/۳۷۵	۱/۶۰۰
۴۱	۶/۱۱	۱۲ تا ۴	ب) امم گذشته	۹	۹	۹	۶/۵۶	۶	۳۵٪	۲/۸۳	۱/۶۳۳
				۹	۹	۹	۱/۶۵۶	۱/۷۵۰	۱/۴۳۰	۱/۶۳۳	
				۱۵	۱۵	۱۵	۴/۱۳	۴	۴۰٪	۱/۵۵۷	۱/۴۲۳
۴۲	۶/۲۹	۵۲ تا ۳۸	ج) وحی و نبوت	۱۵	۱۵	۱۵	۴/۱۳	۴	۴۰٪	۱/۵۵۷	۱/۴۲۳
				۱۵	۱۵	۱۵	۱/۴۱۳	۱/۵۰۰	۱/۳۷۵	۱/۴۲۳	
۴۳	۵/۱۵	تمام آیات	سراسری	۴۴	۴۴	۴۴	۴/۹۱	۴	۲۷٪	۲/۷۵	۱/۷۵۲
				۴۴	۴۴	۴۴	۱/۴۹۱	۱/۵۰۰	۱/۵۵۶	۱/۷۵۲	
				۱۳	۱۳	۱۳	۶/۶۹	۵	۲۳٪/۱	۲/۸۶	۱/۷۸۳
				۱۳ تا ۴	الف) بحث روی قیامت	۱۳	۱۳	۱۳	۱/۶۶۹	۱/۶۲۵	۱/۶۴۹
۴۴	۳/۵۹	۱۸ تا ۵	ب) حدوث قیامت و تکذیب آخرت	۱۴	۱۴	۱۴	۳/۵۰	۳	۴۲٪/۱۵	۲/۵۷	۱/۷۰۱
				۱۴	۱۴	۱۴	۱/۳۵۰	۱/۳۷۵	۱/۳۵۳	۱/۷۰۱	
				۱۹ تا ۳۵	ج) مردم‌شناسی و صفات مؤمنین	۱۷	۱۷	۱۷	۴/۷۱	۴	۳۲٪/۱۵
۴۵	۶/۷۷	۳۵ تا ۱۹	ج) مردم‌شناسی و صفات مؤمنین	۱۷	۱۷	۱۷	۴/۷۱	۴	۳۲٪/۱۵	۲/۴۱	۱/۶۵۹
				۱۷	۱۷	۱۷	۱/۴۷۱	۱/۵۰۰	۱/۴۶۲	۱/۶۵۹	
۴۶	۶/۵۲	تمام آیات	یکپارچه	۲۹	۲۹	۲۹	۶/۵۰	۵	۲۲٪	۳/۱۸	۱/۸۶۸
				۲۹	۲۹	۲۹	۱/۶۵۰	۱/۶۲۵	۱/۶۸۲	۱/۸۶۸	
۴۷	۹/۷۰	تمام آیات	یکپارچه	۲۸	۲۸	۲۸	۹/۸۶	۸	۱۶٪/۲۵	۳/۰۸	۱/۸۴۰
				۲۸	۲۸	۲۸	۱/۹۸۶	۱/۱۰۰	۱/۹۲۳	۱/۸۴۰	

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

طول مینا	شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)				تعداد			گروه بندی		شماره و نام سوره
					کلمات	آیات		آیات	عنوان	
	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه		ذکر شده	حساب شده			
۶/۶۲	۲/۱۱	۲۵٪	۶	۶/۳۷	۱۲۱	۱۹	۱۹	۱۸ تا ۱	یکپارچه ^۲ (مضای آیه آخر)	۷۳
	۰/۵۷۸	۰/۶۰۰	۰/۷۵۰	۰/۶۴۷						
—	—	—	—	۷۷	۷۷	۱	۱	۱۹	آیه آخر	
۴/۱۶	۴/۴۰	۲۷٪	۲	۴/۴۴	۲۴۴	۵۵	۵۵	تمام آیات	سراسری	۷۴
	۱/۲۰۳	۰/۵۵۶	۰/۲۵۰	۰/۴۴۴						
۲/۳۱	—	۷۰٪	۲	۲/۲۹	۱۶	۷	۷	۷ تا ۱	الف) رسالت ^۳	
۳/۵	—	۱۰۰٪	۴	۴	۱۲	۳	۳	۱۰ تا ۸	ب) تظنیر قیامت	
۳/۷۱	۲/۷۶	۴۰٪	۳	۳/۶۲	۱۶۳	۴۵	۴۱	۳۰ تا ۱۱ ۵۵ تا ۳۴	ج) توبیخ و تظنیر مشرکین	
	۰/۷۵۵	۰/۳۷۵	۰/۳۷۵	۰/۳۶۲						
	فقط ۵ کلمه از آیه ۳۴									
۱۲/۴۳	۲/۹۴	۱۳٪	۱۱	۱۲	۴۸	۴	۴	۳۴ تا ۳۱	د) توضیحی قرشکنان	
	۰/۸۰۴	۱/۱۵۴	۱/۳۷۵	۱/۲۰۰						
	مضای ۵ کلمه آخر ۳۴									
۴/۲۸	۲/۳۳	۳۰٪	۳	۴/۱۰۸	۱۶۳	۴۰	۴۰	تمام آیات	سراسری	۷۵
	۰/۶۴۶	۰/۵۰۰	۰/۳۷۵	۰/۴۰۸						
۴/۱۴	۱/۵۸	۵۰٪	۴	۴/۴۲	۵۳	۱۲	۱۲	۶ تا ۱ ۱۹ تا ۱۴	الف) زمان قیامت و ابلاغ	
۳/۹۹	۲/۷۲	۳۵٪	۳	۳/۹۳	۱۱۰	۲۸	۲۸	۱۳ تا ۷ ۴۰ تا ۲۰	ب) حدوث قیامت و عدم توجه بشر	
	۰/۷۴۴	۰/۴۲۹	۰/۳۷۵	۰/۳۹۳						
۷/۷۴	۰/۸۳	۲۲٪	۷	۷/۶۵	۲۳۷		۳۱	تمام آیات	یکپارچه	۷۶
	۰/۲۲۶	۰/۶۸۲	۰/۸۷۵	۰/۷۶۵						
۳/۳۹	۱/۹۵	۵۲٪	۳	۳/۵۴	۱۷۷	۵۰	۵۱	تمام آیات	سراسری	۷۷
	۰/۵۳۲	۰/۲۸۸	۰/۳۷۵	۰/۳۵۴						
۳/۶۷	۲/۱۳	۴۱٪/۵	۳	۳/۶۶	۱۵۰+۲۷	۴۱+۹	۴۱+۹	تمام آیات بدون تکرار آیه ترجیح بند	با یکمرتبه احتساب آیه ترجیح بند	
	۰/۵۸۲	۰/۳۶۱	۰/۳۷۵	۰/۳۶۶	-۱۷۷	-۵۰				

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره سوره و ترسیم	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)					
		عنوان	آیات	کلمات	طول		دامنه	ارتفاع	مطلق	نسبی		
					متوسط	غالب					طول	نسبی
۷۸	الف) خیر بزرگ و استدلال روی قیامت	تمام آیات	۴۱	۴۱	۱۷۰	۴۱	۴۱	۳	۲۴٪	۳٪	۴/۱۵	
					۱/۰۴۶	۰/۶۰۵	۰/۳۷۵	۰/۴۱۵				
					۱۲۳	۳۶	۳۶	۳	۳۹٪	۳/۴۲	۰/۳۴۲	
۷۹	الف) تطهیر	تمام آیات	۴۶	۴۶	۴۸	۵	۵	۹	۱۶٪	۹٪	۹/۶۰	
					۰/۷۰۱	۰/۹۰۹	۱/۱۲۵	۰/۹۶۰				
					۱۷۷	۴۶	۴۶	۴	۲۶٪	۳/۱۵	۰/۳۸۵	
۸۰	الف) استدلال و توضیح	تمام آیات	۲۶	۲۶	۹۰	۲۶	۲۶	۲	۳۴٪	۲٪	۳/۴۶	
					۰/۶۶۸	۰/۶۶۱	۰/۲۵	۰/۴۶۶				
					۸۷	۲۰	۲۰	۴	۴۰٪	۴/۳۵	۰/۴۳۵	
۸۱	الف) یکپارچه	تمام آیات	۴۳	۴۳	۱۳۴	۴۳	۴۳	۳	۳۲٪	۳٪	۳/۱۲	
					۰/۵۶۳	۰/۶۶۱	۰/۳۷۵	۰/۳۱۲				
					۱۰۳	۲۹	۲۹	۳	۵۲٪	۳/۵۵	۰/۴۵۵	
۸۲	الف) حدوث قیامت	تمام آیات	۲۰	۲۰	۷۹	۱۹	۲۰	۳	۲۲٪	۳٪	۴/۱۶	
					۰/۶۶۱	۰/۶۶۲	۰/۳۷۵	۰/۴۱۶				
					۱۷	۵	۵	۳	۷۰٪	۳/۴۰	۰/۴۴۰	
۸۳	الف) تذکر و تطهیر قیامت	تمام آیات	۱۵	۱۴	۶۲	۱۴	۱۵	۴	۳۲٪	۴٪	۴/۴۳	
					۰/۵۷۹	۰/۶۶۲	۰/۵۰۰	۰/۴۴۳				
					۱۶۷	۳۶	۳۶	۴	۳۰٪	۴/۶۴	۰/۶۶۴	
۸۴	الف) استنطاق	تمام آیات	۲۵	۲۴	۹۵	۲۴	۲۵	۳	۴۰٪	۳٪	۳/۹۶	
					۰/۶۱۵	۰/۴۷۵	۰/۳۷۵	۰/۳۹۶				
					۹۵+۹=۱۰۴	۲۴+۱=۲۵						

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

طول بیت	شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				تعداد			گروه بندی		نام سوره شماره رسمی
	دامنه	ارتفاع	طول غالب	طول متوسط	کلمات	آیات		آیات	عنوان	
						حساب شده	ذکر شده			
۴/۲۶	۲/۹۴	۳۶٪	۳	۴/۸۶	۱۰۷	۲۲	۲۲	تمام آیات	سراسری	۵۵
	۰/۸۰۳	۰/۴۱۷	۰/۴۷۵	۰/۴۸۶						
۳/۳۹	۱/۶۹	۴۷٪	۳	۳/۲۴	۵۵	۱۷	۱۷	۷ تا ۱ ۲۲ تا ۱۲	الف) تظنیر	
	۰/۴۶۴	۰/۴۱۹	۰/۴۷۵	۰/۴۲۴						
۱۰/۱۳	۲/۹۴	۱۵٪	۸	۱۰/۴۰	۵۲	۵	۵	۱۱ تا ۸	ب) توضیح	
	۰/۸۰۳	۱/۰۰۰	۱/۰۰۰	۱/۰۴۰						
۴/۰۰	۲/۱۶	۳۲٪/۵	۳	۳/۶۵	۶۲	۱۷	۱۷	تمام آیات	سراسری	
	۰/۵۸۹	۰/۴۶۲	۰/۴۷۵	۰/۴۶۵						
۴/۵۰	۱/۷۳	۳۳٪/۳	۴	۴	۳۶+۵ =۴۱	۹+۱ =۱۰	۱۰	۱۰ تا ۱	الف) استدلالی قیامت	
	۰/۴۷۳	۰/۴۵۰	۰/۵۰۰	۰/۴۰۰						
آیه ۷ خارج از محاسبه										
۳/۰۸	۱/۲۹	۶۰٪	۳	۳	۲۱	۷	۷	۱۷ تا ۱۱	ب) تأکید وحی و صداقت پیغمبر	
	۰/۴۵۳	۰/۲۵۰	۰/۴۷۵	۰/۴۰۰						
۳/۶۷	۲/۴۹	۴۲٪	۳	۳/۶۸	۷۰	۱۹	۱۹	تمام آیات	سراسری	
	۰/۶۸۱	۰/۳۵۷	۰/۴۷۵	۰/۴۶۸						
۳/۱۶	۱/۲۸	۵۷٪/۵	۳	۳/۱۳	۲۵	۸	۸	۹ تا ۱ ۷	الف) تذکر و تقویت	
	۰/۴۵۰	۰/۴۶۱	۰/۴۷۵	۰/۴۱۳						
۴/۲۲	۲/۱۵	۴۲٪	۴	۴/۰۹	۴۵	۱۱	۱۱	۱۹ تا ۱۰ ۷+	ب) مردم شناسی	
	۰/۵۸۷	۰/۳۵۷	۰/۵۰۰	۰/۴۰۹						
۳/۶۸	۲/۰۹	۳۸٪/۴	۳	۳/۳۸	۸۸	۲۶	۲۶	تمام آیات	سراسری	
	۰/۵۷۱	۰/۴۹۱	۰/۴۷۵	۰/۴۳۸						
۳/۰۳	۱/۴۳	۵۷٪	۳	۲/۷۱	۳۸	۱۴	۱۴	۱۶ تا ۱ ۷	الف) توصیف بهشت و جهنم	
	۰/۴۹۱	۰/۴۶۴	۰/۴۷۵	۰/۴۷۱						
۳/۹۶	۱/۵۹	۵۵٪	۴	۴/۱۷	۵۰	۱۲	۱۲	۲۶ تا ۱۷ ۷ تا ۶	ب) استدلال توحیدی و تظنیر	
	۰/۴۴۴	۰/۲۷۳	۰/۵۰۰	۰/۴۱۷						

ادامه جدول ۱۱- شاخص های آماری و گروه بندی سوره های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره ها)

شماره رسمی	نام سوره	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)			
		عنوان	آیات	ذکر شده	حساب شده	کلمات	طول		ارتفاع	
							طول متوسط	طول غالب	دامت	ارتفاع
۹۵	سراسری	تمام آیات	۳۱	۳۱	۱۳۱	۴/۲۳	۳	۳۱٪/۵	۲/۶۲	
						۰/۴۴۴	۰/۴۷۵	۰/۴۷۶	۰/۷۱۷	
۹۶	الف) تظیر و تیشیر	۱۲ تا ۲۸	۱۷	۱۷	۶۵	۳/۸۲	۳	۴۰٪	۱/۸۸	
						۰/۴۸۲	۰/۴۷۵	۰/۴۷۶	۰/۵۱۴	
۹۷	ب) مردم شناسی و تظیر آخرت	۱۴ تا ۲۷	۱۴	۱۴	۶۶	۴/۷۱	۴	۴۰٪	۲/۳۵	
						۰/۴۷۱	۰/۵۰۰	۰/۴۷۵	۰/۶۴۲	
۹۵	یکپارچه	تمام آیات	۲۰	۲۰	۸۰	۴/۰۰	۴٪	۳۴٪/۵	۲/۴۱	
						۰/۴۰۰	۰/۵۰۰	۰/۴۴۵	۰/۶۵۸	
۹۶	سراسری	تمام آیات	۱۶	۱۶	۵۴	۳/۳۸	۳	۶۲٪/۵	۱/۸۴	
						۰/۴۳۸	۰/۴۷۵	۰/۴۴۰	۰/۵۰۱	
۹۶	الف) مردم شناسی و تربیت	۱۰ تا ۱۰	۱۰	۱۰	۳۱	۳/۱۰	۳	۶۰٪	۱/۲۶	
						۰/۴۱۰	۰/۴۷۵	۰/۴۲۵	۰/۴۴۴	
۹۶	ب) داستان تظیری	۱۶ تا ۱۱	۶	۶	۳۳	۳/۸۳	۳	۴۵٪	۱/۹۸	
						۰/۴۸۴	۰/۴۷۵	۰/۴۴۴	۰/۵۴۱	
۹۶	یکپارچه	تمام آیات	۲۱	۲۱	۷۱	۳/۳۸	۳	۴۳٪	۱/۹۸	
						۰/۴۳۸	۰/۴۷۵	۰/۴۴۹	۰/۵۴۰	
۹۶	سراسری ^۳	تمام آیات	۱۱	۱۱	۲۸	۳/۴۵	۴	۴۵٪/۵	۱/۳۸	
						۰/۴۴۵	۰/۵۰۰	۰/۴۴۰	۰/۴۷۷	
۹۶	الف) تسلی و تقویت پیغمبر	۸ تا ۱	۸	۸	۲۶	۳/۲۵	۳	۵۰٪	۱/۳۶	
						۰/۴۲۵	۰/۴۷۵	۰/۴۰۰	۰/۴۷۱	
۹۶	ب) تعلیمی	۱۱ تا ۹	۳	۳	۱۲	۴	—	—	—	
						۰/۴۰	—	—	—	
۹۶	یکپارچه	تمام آیات	۸	۸	۲۷	۳/۳۸	۳	۵۷٪/۵	۱/۵۹	
						۰/۴۳۸	۰/۴۷۵	۰/۴۶۱	۰/۴۴۵	
۹۶	ترکیب دو سوره ضحی و انشراح:	—	—	—	—	۳/۴۲	۳	۴۷٪/۳	۱/۳۶	
						۰/۴۴۴	۰/۴۷۵	۰/۴۱۷	۰/۴۷۲	

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

شماره سوره	شماره آیه	گروه بندی		تعداد			شاخصهای چهارگانه (مطلق / نسبی)			
		عنوان	آیات	کلمات	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه	آیات	
									ذکر شده	حساب شده
۹۵	۱۳	یکپارچه (منتهای آیه ۶)	تمام آیات بدون آیه ۶	۷	۷	۲۵	۳/۵۷	۴	۴۲/۵	۱/۶۶
							۱/۳۵۷	۱/۵۰۰	۱/۳۵۳	۱/۴۵۳
۹۶	۶	آیه ۶	تمام آیات	۱	۱	۹	۹	—	—	—
							۱/۹	—	—	—
۹۶	۱۹	سراسری	تمام آیات	۱۹	۱۹	۷۱	۳/۷۴	۳	۱/۳۷	۱/۷۲
							۱/۳۷۴	۱/۳۷۵	۱/۴۰۵	۱/۴۷۰
۹۶	۵ تا ۱	الف) آغاز وحی	تمام آیات	۵	۱۰	۱۹	۱/۹۰	۲	۷٪	۱/۲۳
							۱/۱۹۰	۱/۲۵۰	۲/۱۴	۱/۳۳۵
۹۶	۱۹ تا ۶	ب) آیات بعدی	تمام آیات	۱۴	۱۴	۵۲	۳/۷۱	۳	۳۵٪	۱/۷۶
							۱/۴۷۱	۱/۳۷۵	۱/۴۲۰	۱/۴۸۱
۹۷	۵	یکپارچه	تمام آیات	۵	۵	۳۰	۶/۱۰۰	۵	۶۰٪	۲/۱۴
							۱/۶۰۰	۱/۴۲۵	۱/۲۵۰	۱/۵۵۸
طول مبتدا، متوسط دو شاخص اول										
۹۷	۸	یکپارچه ^۳	تمام آیات	۸	۹	۹۰	۱۰/۱۰۰	۹	۱۴٪	۲/۶۷
							۱/۱۰۰	۱/۱۲۵	۱/۱۷۱	۱/۷۳۰
شماره گذاری مختلط										
۹۸	۵	بافرض دو وهله‌ای	تمام آیات	۵	۵	۳۷	۷/۴۰	۶	۱۷٪	۲/۷۲
							۱/۷۴۰	۱/۷۵۰	۱/۸۵۷	۱/۷۴۴
وهله اول در مکه و وهله دوم در اواخر مکه یا در مدینه با متوسط ۱۴/۶ و بیشای ۱۳/۹۸										
۹۹	۸	یکپارچه	تمام آیات	۸	۸	۳۶	۴/۵۰	۴	۳۷٪	۱/۷۹
							۱/۲۵۰	۱/۵۰۰	۱/۴۰۰	۱/۴۸۹
۱۰۰	غایب	یکپارچه	تمام آیات	۱۱	۱۱	۴۰	۳/۴۴	۴	۲۶٪	۲/۱۴
							۱/۲۳۴	۱/۵۰۰	۱/۴۱۲	۱/۵۵۸

ادامه جدول ۱۱ - شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترسیم سوره‌ها)

طول سوره	شاخصهای چهارگانه (مطلق نسبی)				تعداد			گروه بندی		نام سوره	شماره رسمی
					کلمات	آیات		آیات	عنوان		
	طول متوسط	طول غالب	ارتفاع	دامنه		ذکر شده	حساب شده				
۴/۶۰	۲/۰۲	۳۵٪	۴	۴/۵۰	۳۶	۸	۸	تمام آیات	یکپارچه (۱)	قارعه	۹۰۹
	۰/۵۵۲	۰/۴۴۹	۰/۵۰۰	۰/۴۵۰							
شماره گذاری نوع ۱											
۳/۷۶	۱/۱۱	۵۰٪	۴	۳/۲۷	۳۶	۱۱	۸	تمام آیات	یکپارچه (۲)		
	۰/۳۰۲	۰/۳۰۰	۰/۵۰۰	۰/۴۲۷							
شماره گذاری نوع ۲											
۴/۴۲	۲/۱۹	۲۵٪	۳	۳/۵	۲۸	۸	۸	تمام آیات	سراسری	قاف	۹۰۷
	۰/۵۹۹	۰/۶۰۰	۰/۴۷۵	۰/۲۵							
۲/۶۷	۱/۶۳	۵۰٪	۲	۲/۵۰	۵	۲	۲	۲ تا ۱	الف) دو آیه اول		
	۰/۴۴۶	۰/۳۰۰	۰/۲۵۰	۰/۲۵۰							
۴/۴۵	۱/۴۶	۳۳٪/۳	۴	۳/۸۳	۲۳	۶	۶	۸ تا ۳	ب) شش آیه بعد		
	۰/۳۹۸	۰/۴۵۰	۰/۵۰۰	۰/۴۸۳							
۵/۷۲	۲/۵۴	۲۰٪	۴	۴/۶۷	۱۴	۳	۳	تمام آیات	سراسری		
	۰/۴۹۴	۰/۷۵۰	۰/۵۰۰	۰/۴۶۷							
۲/۴۴	۱/۸۷	۴۹٪	۱	۲/۵۰	۵	۲	۲	۲ تا ۱	الف) دو آیه اول		
	۰/۵۱۰	۰/۳۲۶	۰/۱۲۵	۰/۲۵۰							
۹	-	-	-	۹	۱	۱	۳		ب) آیه آخر		
۳/۸۳	۱/۴۲	۵۵٪/۵	۴	۳/۷۸	۳۴	۹	۹	تمام آیات	یکپارچه	قاف	۹۰۵
	۰/۳۸۹	۰/۴۷۰	۰/۵۰۰	۰/۴۷۸							
۴/۴۵	۱/۹۹	۴۰٪	۴	۴/۶۰	۲۳	۵	۵	تمام آیات	یکپارچه	قاف	۹۰۵
	۰/۵۳۶	۰/۴۷۵	۰/۵۰۰	۰/۴۶۰							
۳/۷۱	۱/۳۹	۴۰٪	۴	۳/۶۰	۱۸	۵	۴	تمام آیات	یکپارچه	قاف	۹۰۶
	۰/۴۷۹	۰/۴۷۵	۰/۵۰۰	۰/۴۶۰							
شماره گذاری نوع ۲ و متوسط گیری از شاخصهای ۱، ۳ و ۴											

ادامه جدول ۱۱- شاخص‌های آماری و گروه‌بندی سوره‌های قرآن (خلاصه تجزیه و ترمیم سوره‌ها)

طول سوره	شاخصهای چهارگانه (مطلق - نسبی)				تعداد			گروه بندی		نام سوره	شماره رسمی
	دامنه	ارتفاع	طول غالب	طول متوسط	کلمات	آیات		آیات	عنوان		
						حساب شده	ذکر شده				
۳/۵۷	$\frac{1}{387}$ $\frac{1}{378}$	۴۳٪ $\frac{1}{349}$	۴ $\frac{1}{500}$	$\frac{3}{43}$ $\frac{1}{343}$	۲۴	۷	۷	تمام آیات	یکپارچه	ماعون	۱۰۷
متوسط‌گیری از شاخصهای ۱، ۳ و ۴											
۳/۱۳	$\frac{1}{52}$ $\frac{1}{415}$	۶۵٪ $\frac{1}{231}$	۳ $\frac{1}{475}$	$\frac{3}{33}$ $\frac{1}{333}$	۱۰	۳	۳	تمام آیات	یکپارچه	کوثر	۱۰۸
۳/۸۳	$\frac{1}{94}$ $\frac{1}{529}$	۴۰٪ $\frac{1}{375}$	۳ $\frac{1}{375}$	$\frac{4}{40}$ $\frac{1}{400}$	۵+۲۰ =۲۵	۱+۵ =۶	۶	تمام آیات	یکپارچه	کافرون	۱۰۹
ایه تکراری ۵ در حساب نیامده است											
۲۱/۳۸	-	-	$\frac{19}{2375}$	$\frac{19}{19}$	۱۹	۱	۳	تمام آیات	یکپارچه	نجم	۱۱۰
۴/۳۸	$\frac{1}{833}$ $\frac{1}{228}$	۶۰٪ $\frac{1}{250}$	۵ $\frac{1}{625}$	$\frac{4}{40}$ $\frac{1}{440}$	۲۲	۵	۵	تمام آیات	یکپارچه	زلزله	۱۱۱
۲/۸۳	$\frac{1}{73}$ $\frac{1}{474}$	۵۰٪ $\frac{1}{300}$	۲ $\frac{1}{250}$	$\frac{3}{30}$ $\frac{1}{300}$	۱۲	۴	۴	تمام آیات	یکپارچه	انعام	۱۱۲
۴/۴۵	$\frac{1}{102}$ $\frac{1}{279}$	۶۰٪ $\frac{1}{250}$	۵ $\frac{1}{625}$	$\frac{4}{60}$ $\frac{1}{440}$	۲۳	۵	۵	تمام آیات	یکپارچه	قاف	۱۱۳
۳/۴۵	$\frac{2}{27}$ $\frac{1}{620}$	۳۳٪ $\frac{1}{350}$	۲ $\frac{1}{250}$	$\frac{3}{33}$ $\frac{1}{333}$	۲۰	۶	۶	تمام آیات	یکپارچه	نار	۱۱۴

۱۹- ترتیب زمانی نزول سوره‌ها و ردیف‌بندی گروهی آیات

اینک با استفاده از جدول شاخص‌های آماری سوره‌ها (جدول ۱۱) می‌توانیم جدول دیگری برحسب طول مبنای گروه‌های تفکیک شده سوره‌ها، تنظیم نماییم. این جدول چنانچه فرضیه اتخاذی را (که طول مبنای به‌طور تدریجی و منظم در جریان ۲۳ سال نزول وحی^۱، افزایش یافته است) درست بدانیم و حساب‌های آماری را با تصحیح و تعبیرهایی که شده است قبول کنیم، همان جدول ترتیب نزول سوره‌های قرآن خواهد بود که به‌دنبالش می‌گردیم. یا به عبارت صحیح‌تر، ترتیب نزول، گروه‌های همزمان آیات است که در داخل سوره‌های مختلف قرار دارد. به‌طوری که از جدول ۱۱ استخراج شده و در جدول ۱۲ نیز دیده می‌شود، جمعاً ۱۹۴ گروه آیات همزمان، در سراسر سوره‌های قرآن قابل تشخیص می‌باشد که برحسب طول مبنای ردیف شده‌اند.

نظر به اینکه چه در خود قرآن و چه در جداول ترتیب نزول که مورخین قدیم آورده یا محققین جدید تنظیم کرده‌اند، همه جا صحبت از ۱۱۴ سوره می‌شود و کلیه آیات قرآن در ۱۱۴ محل یا مجموعه از آیات و گروه‌ها گردآوری و عرضه شده است. ما علاوه بر ردیف کردن گروه آیات همزمان، سعی نموده‌ایم سوره‌ها را نیز ردیف‌بندی و شماره‌گذاری کنیم. برای این کار شماره نزول سوره‌ای را که متشکل از چند گروه آیات همزمان می‌باشد و در چند مرحله نازل شده است از گروه اصلی آن سوره گرفته و در آنجا گذاشته‌ایم.

منظور از گروه اصلی، گروهی است که غالباً در صدر سوره قرار دارد یا دارای زمان نزول مقدم بوده و معمولاً به‌مناسبت مضمون یا آیات متشکله، عنوان سوره و شهرت و موضوع سوره را داده است.

مثلاً در سوره علق (۹۶)، گروه اصلی را پنج آیه آغاز وحی گرفته ایم که شامل عنوان سوره و در صدر آن است، نه گروه آیات ۶ تا ۱۹ که بعداً نازل شده است. همچنین در سوره مدثر (۷۴)، یا در سوره نور (۲۴) که گروه اصلی، گروه الف محتوی آیات افک (۱ تا ۳۳) است که شهرت و تاریخچه سوره را داده است درحالی که آیه نور که عنوان سوره از آن اقتباس شده است جزء آیات ایمانی و

۱. به توضیح در پاورقی صفحه ۱۶۵ توجه فرمائید (ب.ف.ب).

تشریحی طویل می‌باشد که چند سال بعد از واقعه داستان عایشه نازل شده است. بالعکس در سوره نساء (۴)، گروه ب را که راجع به اهل کتاب و مردم‌شناسی است و طول مبنا و زمان نزول جلوتری نسبت به گروه صدر سوره دارد، به‌عنوان گروه اصلی اتخاذ کرده‌ایم. اما در سوره مائده (۵) که غالب مورخین و محققین آن را آخرین سوره می‌دانند با آنکه گروه الف سوره که آیات انضباطی و داستانی است به سال‌های اول هجرت می‌خورد و کلمه مائده در گروه ج آمده است، ما گروه ه را که محتوی ۹ آیه اول سوره و دارای بلندترین طول مبنا است، گروه اصلی گرفته شماره سوره را آنجا برده‌ایم.

در هر حال، چون بسیاری از سوره‌ها متشکل از گروه‌های غیرمعاصر بوده و می‌توان شماره ردیف‌های مختلفی برای هر سوره اتخاذ نمود، ما گروهی را ملاک شماره‌گذاری آن قرار داده‌ایم که ضمن تناسب با نام و موضوع و شهرت سوره، قابل تطبیق و نزدیک‌تر به ردیف‌بندی‌های متداول در نزد مورخین و محققین بوده باشد و در مقابل گروه‌های دیگر آن سوره، شماره‌های فرعی ۱ و ۲ و ... گذاشته‌ایم. جدول ۱۲ که چهره جدیدی از قرآن را نشان می‌دهد، جدول جامعی بوده علاوه بر تعیین ترتیب نزولی گروه‌ها برحسب طول مبنا، شماره‌گذاری ردیف‌بندی سوره‌ها و مشخصات هر گروه معاصر، به‌لحاظ عنوان و تعداد آیات و کلمات آن گروه، در آن دیده می‌شود.

جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول سوره‌ها برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه‌های آیات هم‌زمان				
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا
	رسمی	نزول					
۱	۱	۹۹	علق	۱ تا ۵	علق- الف) آغاز وحی	۹۹	۲/۱۸
۲	۲	۷۴	مدرثر	۱ تا ۷	مدرثر- الف) رسالت	۷۴	۲/۳۱
۳	۳	۱۰۴	عصر	۱ تا ۲	عصر- الف) دو آیه اول	۱۰۴	۲/۳۴
۳۷	۳-۱	۹۱	ذاریات	۱ تا ۶	ذاریات- الف) اعلام قیامت	۹۱	۲/۳۶
۳۸	۳-۲	۱۰۴	نکاتر	۱ تا ۲	نکاتر- الف) مردم‌شناسی	۱۰۴	۲/۳۷
۳	۳	۹۲	طور	۱ تا ۸	طور- الف) اعلام قیامت	۹۲	۲/۳۷
۵	۵	۱۱۲	تعام سوره اخلاص		تعام سوره اخلاص	۱۱۲	۲/۸۳
۳۷	۵-۱	۸۸	قاشیه	۱ تا ۵ ۸ تا ۱۶	قاشیه- الف) توصیف بهشت و جهنم	۸۸	۲/۱۳
۶	۶	۸۹	طارق	۱۱ تا ۱۷	طارق- ب) وحی و نبوت	۸۹	۲/۱۸
۷	۷	۸۲	لقطار	۱ تا ۵	لقطار- الف) حدوث قیامت	۸۲	۲/۱۰
۸	۸	۹۱	شمس	۱ تا ۱۰	شمس- الف) مردم‌شناسی و تربیت	۹۱	۲/۱۲
۹	۹	۱۰۸	تعام سوره کوثر		تعام سوره کوثر	۱۰۸	۲/۱۳
۱۰	۱۰	۸۷	اعلی	۱ تا ۶ ۸ تا ۹	اعلی- الف) تذکر و تقویت	۸۷	۲/۱۶
۱۱	۱۱	۸۵	بروج	۱ تا ۷ ۱۲ تا ۲۲	بروج- الف) تذیر	۸۵	۲/۳۹
۱۲	۱۲	۸۱	تعام سوره تکویر		تعام سوره تکویر	۸۱	۲/۳۹
۱۳	۱۳	۹۴	تعام سوره انشراح		تعام سوره انشراح	۹۴	۲/۳۵
۱۴	۱۴	۹۲	تعام سوره ضحی		تعام سوره ضحی	۹۲	۲/۳۵
۱۵	۱۵	۱۱۴	تعام سوره ناس		تعام سوره ناس	۱۱۴	۲/۳۵
۱۶	۱۶	۷۹	تعام سوره نازعات		تعام سوره نازعات- الف) تذیر	۷۹	۲/۳۶

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات هم‌زمان					
	شماره ترتیب رسمی نزول	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	شماره آیات در سوره	طول مبنا	
								رسمی
۲	۱۶-۱	۷۴	مدثر	۸ تا ۱۰	مدثر - ب) تئذیر و قیامت	۷۴	۲۰	۲/۱۵۰
۱۷	۱۷	۹۴	لیل	تمام سوره	لیل	۹۴	۲۱	۲/۱۵۳
۱۸	۱۸	۱۰۷	ماحرون	تمام سوره	ماحرون	۱۰۷	۲۲	۲/۱۵۷
۲۳	۱۸-۱	۷۵	معاذ	۵ تا ۱۸	معاذ - ب) حدوث قیامت و تئذیر	۷۵	۲۳	۲/۱۵۹
۸	۱۸-۲	۹۱	شمس	۱۱ تا ۱۶	شمس - ب) اولین داستان تئذیری	۹۱	۲۳	۲/۱۶۳
۱۹	۱۹	۷۷	مرسلات	تمام سوره	مرسلات	۷۷	۲۵	۲/۱۶۷
۲۰	۲۰	۷۸	نبا	۱ تا ۳۶	نبا - الف) خیر بزرگ	۷۸	۲۶	۲/۱۶۷
۲	۲۰-۱	۷۴	مدثر	۱۱ تا ۳۰ ۲۳ تا ۵۵	مدثر - ج) نوح و تئذیر	۷۴	۲۷	۲/۱۷۱
۲۱	۲۱	۱۰۶	قریش	تمام سوره	قریش	۱۰۶	۲۸	۲/۱۷۱
۲۲	۲۲	۹۴	نجم	۱ تا ۲۵ (بجز ۲۳)	نجم - الف) اعلام وحی و عقی پنها	۹۴	۲۹	۲/۱۷۳
۳۰	۲۲-۱	۸۹	قجر	۱ تا ۱۳ ۲۸ تا ۳۱	قجر - الف) تئذیر و تیشیر	۸۹	۳۰	۲/۱۷۷
۳۳	۳۳	۸۴	انشقاق	تمام سوره	انشقاق	۸۴	۳۱	۲/۱۸۲
۳۳	۳۳	۸۵	صیس	تمام سوره	صیس	۸۵	۳۲	۲/۱۸۲
۳۵	۳۵	۱۰۴	مُعزّه	تمام سوره	مُعزّه	۱۰۴	۳۳	۲/۱۸۳
۳۶	۳۶	۱۰۹	کافرون	تمام سوره	کافرون	۱۰۹	۳۴	۲/۱۸۳
۱	۳۶-۱	۹۶	علق	۶ تا ۱۹	علق - ب) آیات بعدی	۹۶	۳۵	۲/۱۸۹
۳۷	۳۷	۸۸	غاشیه	۶ تا ۷ ۱۷ تا ۲۶	غاشیه - ب) استدلال توحیدی و تئذیری	۸۸	۳۶	۲/۱۹۶
۲۸	۲۸	۷۵	قیامت	۷ تا ۱۳ ۲۰ تا ۳۰	قیامت - ب) حدوث قیامت و عقبت بشر	۷۵	۳۷	۲/۱۹۹
۲۹	۲۹	۹۵	نین	تمام سوره	نین	۹۵	۳۸	۳/۰۳

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات هم‌زمان				طول مینا	
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره		
	رسمی	نزول						
۲۸	۲۹-۱	۷۵	قیامت	۶ تا ۱ ۱۹ تا ۱۳	قیامت - الف) اعلام زمان قیامت	۷۵	۲۹	۳/۱۳
۳۰	۳۰	۵۶	واقعه	تمام سوره	واقعه	۵۶	۳۰	۳/۱۵
۳۱	۳۱	۵۵	رحمن	۶ تا ۱ ۲۷ تا ۹ ۱۷ تا ۳۶	رحمن - الف) خلقت و نعمت	۵۵	۳۱	۳/۲۲
۱۰	۲۱-۱	۵۷	اعلی	۷ ۱۹ تا ۱۰	اعلی - ب) مردم‌شناسی	۵۷	۲۲	۳/۲۲
۲۲	۲۲	۱	قائحه	تمام سوره	قائحه	۱	۲۲	۳/۲۳
۲۳	۲۳	۱۰۰	حادیات	تمام سوره	حادیات	۱۰۰	۲۳	۳/۲۵
۲۴	۲۴	۶۵	حافه	۵۲ تا ۲۸	حافه - ج) وحی و نبوت	۶۵	۲۵	۳/۲۹
۱۶	۲۳-۱	۷۹	استدلال و توضیح	۲۶ تا ۲۷	نازعات - ب) استدلال و توضیح	۷۹	۲۶	۳/۲۷
۲۵	۲۵	۱۱۱	تبت	تمام سوره	تبت	۱۱۱	۲۷	۳/۲۸
۲۶	۲۶	۱۱۴	قلق	تمام سوره	قلق	۱۱۴	۲۸	۳/۳۵
۲۷	۲۷	۹۰	بلد	تمام سوره	بلد	۹۰	۲۹	۳/۳۵
۲۸	۲۸	۱۰۴	نکاتر	۸ تا ۳	نکاتر - ب) آیات آخر	۱۰۴	۳۰	۳/۳۵
۲۹	۲۹	۱۰۵	قیل	تمام سوره	قیل	۱۰۵	۳۱	۳/۳۵
۳۹	۲۹-۱	۶۵	قلم	۱۶ تا ۱	قلم - الف) اعتراض و اعتراض نسبت به مشرکین	۶۵	۳۲	۳/۳۸
۳۰	۳۰	۵۹	قجر	۲۷ تا ۱۳	قجر - ب) مردم‌شناسی و تنذیر آخرت	۵۹	۳۳	۳/۳۹
۳۱	۳۱	۹۹	زنازال	تمام سوره	زنازال	۹۹	۳۴	۳/۵۰
۶	۳۱-۱	۶۶	طاری	۱۰ تا ۱	طاری - الف) استدلالی قیامت	۶۶	۳۵	۳/۵۰
۲۲	۳۱-۲	۵۴	نجم	۶۲ تا ۲۴	نجم - ج) مردم‌شناسی و حکمت و توحید و تنذیر	۵۴	۳۶	۳/۵۷
۲۲	۲۲	۱۰۱	قارعه	تمام سوره	قارعه	۱۰۱	۳۷	۳/۶۰
۲۳	۲۳	۴۴	صافات	تمام سوره	صافات	۴۴	۳۸	۳/۶۶

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				طول مینا	
	شماره ترتیب رسمی نزول	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	تعداد آیات		
								شماره ترتیب رسمی سوره
۷	۴۲-۱	۶۷	انطار	۶ تا ۲۰	انطار-ب) تذکر و تذیر قیامت	۶۷	۵۹	۴/۶۸
۲۳	۴۲-۲	۹۵	حافه	۱ تا ۳ ۱۳ تا ۳۷	حافه - الف) قیامت	۹۵	۶۰	۴/۷۹
۲۴	۴۴	۷۵	معارض	۱۹ تا ۳۵	معارض - ج) مردم‌شناسی	۷۵	۶۱	۴/۸۰
۳۵	۴۵	۶۷	مطلقین	تمام	مطلقین	۶۷	۶۲	۴/۸۸
۵۰	۴۵-۱	۴۴	دخان	۳۳ تا ۵۹	دخان - ب) توصیف بهشت و جهنم	۴۴	۶۳	۵/۱۹
۶۰	۴۵-۲	۴۴	مؤمنون	۱ تا ۱۱	مؤمنون - الف) بشارت و وصف مؤمنین	۴۴	۶۴	۵/۲۸
۵۵	۴۵-۳	۴۹	شعراء	۵۲ تا ۲۲۷	شعراء - ب) دنیاله داستان موسی و انبیاء	۴۹	۶۵	۵/۳۰
۵۷	۴۵-۴	۴۶	ص	۶۷ تا ۸۸	ص - ب) قیامت و خلقت	۴۶	۶۶	۵/۷۶
۵۳	۴۵-۵	۱۵	حجر	۱ تا ۵ ۳۹ تا ۹۹	حجر- الف) داستان‌های تذیری و نبوت	۱۵	۶۷	۵/۸۰
۲۳	۴۵-۶	۹۵	حافه	۳ تا ۱۲	حافه - ب) اعم گذشته	۹۵	۶۸	۶/۱۱
۳۶	۴۶	۹۷	قدر	تمام	قدر	۹۷	۶۹	۶/۱۳
۳۷	۴۷	۵۱	ذاریات	۷ تا ۶۰	ذاریات - ب) استدلال و توصیف و تذیر	۵۱	۷۰	۶/۲۵
۳۸	۴۸	۵۳	قمر	تمام	قمر	۵۳	۷۱	۶/۲۵
۳۹	۴۹	۹۸	قلم	۱۷ تا ۵۲	قلم - ب) تنبیه و تذیر توحیدی	۹۸	۷۲	۶/۲۹
۵۰	۵۰	۴۴	دخان	۱ تا ۳۲	دخان- الف) وحی - قیامت و اعم گذشته	۴۴	۷۳	۶/۳۳
۲۴	۵۰-۱	۷۵	معارض	۱ تا ۳ ۲۶ تا ۳۴	معارض - الف) بحث روی قیامت	۷۵	۷۴	۶/۳۸
۳	۵۰-۲	۵۷	طور	۹ تا ۲۰ ۲۲ تا ۳۸	طور- ب) توصیف بهشت و جهنم	۵۷	۷۵	۶/۳۸
۶۱	۵۰-۳	۴۷	زخرف	۶۶ تا ۷۸	زخرف - ب) آیات قیامت	۴۷	۷۶	۶/۳۹

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات هم‌زمان				
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا
	رسمی	نزول					
۵۱	۷۱	۵۱	نوح	تمام	نوح	۷۱	۶/۵۲
۲۱	۵۵	۵۱-۱	رحمن	۷ و ۸ و ۷۸ تا ۲۸ تا ۳۵	رحمن - ب) عتاب و عذاب	۵۵	۶/۶۱
۵۲	۷۲	۵۲	مزمّل	۱ تا ۱۹	مزمّل	۷۲	۶/۶۲
۵۳	۶۰	۵۳	طه	۱ تا ۵۳	طه - الف) موسی و قرصون	۶۰	۶/۷۲
۶۳	۱۵۹	۵۳-۱	مریم	۷۶ تا ۹۸	مریم - ب) تندیخ آخرت	۱۵۹	۷/۲۰
۳	۵۲	۵۲-۲	طور	۲۹ تا ۳۹	طور - ج) جدال توحیدی	۵۲	۷/۵۱
۵۳	۱۵	۵۳	حجر	۶ تا ۳۸	حجر - ب) جدال و استدلال‌های توحیدی	۱۵	۷/۵۳
۵۵	۲۶	۵۵	شعراء	۱ تا ۵۱	شعراء - الف) ابتدای داستان موسی	۲۶	۷/۵۶
۵۶	۷۶	۵۶	دھر	تمام	دھر	۷۶	۷/۷۳
۵۷	۲۸	۵۷	ص	۱ تا ۲۳ تا ۳۹ تا ۶۶	ص - الف) توصیف انبیاء و تندیخ	۲۸	۷/۹۹
۵۸	۵۰	۵۸	ی	تمام	ی	۵۰	۸/۳۹
۵۹	۳۶	۵۹	یس	تمام	یس	۳۶	۸/۷۸
۳	۱۵۴	۵۹-۱	حصر	۳	حصر - ب) آیه آخر	۱۵۴	۹/۱۰
۶۰	۲۲	۶۰	مؤمنون	۱۲ تا ۱۱۸	مؤمنون - ب) خلقت و نعمت انبیاء و امام گذشته توحید و نریست و آخرت	۲۲	۹/۲۸
۷۸	۴۱	۶۰-۱	قصص	۱ تا ۷	قصص - الف) قرآن و رسالت در برابر مشرکین	۴۱	۹/۲۹
۶۱	۴۲	۶۱	زخرف	۱ تا ۶۵ تا ۷۹ تا ۸۹	زخرف - الف) جدال توحیدی	۴۲	۹/۳۳
۱۰۳	۲۲	۶۱-۱	احزاب	۱ تا ۳ تا ۷ تا ۸ تا ۳۱ تا ۳۷ تا ۵۳ تا ۶۸	احزاب - الف) آیات مکی زمین قبلی	۲۲	۹/۵۱
۶۲	۲۱	۶۲	انبیاء	تمام	انبیاء	۲۱	۹/۵۷

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات هم‌زمان					
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیهات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا	
	نزول	رسمی						
۶۲	۶۲	۷۷	جن	تمام	جن	۷۷	۹۵	۹/۷۰
۲۰	۶۲-۱	۷۸	تیا	۳۷ تا ۴۱	تیا - (ب) تذبذب قیامت	۷۸	۹۶	۹/۹۸
۱۱	۶۲-۲	۸۵	بروج	۸ تا ۱۱	بروج - (ب) توضیح	۸۵	۹۷	۱۰/۱۱۲
۶۳	۶۳	۱۵	مریم	۱ تا ۳۳ ۳۴ تا ۷۵ (سوره ۱۶ تا ۳۱ از آیه ۵۹)	مریم - (الف) ولادت یحیی و مریم و مسیح	۱۵	۹۸	۱۰/۳۱
۶۵	۶۵	۹۹	ینه	تمام	ینه	۹۹	۹۹	۱۰/۶۵
۸	۶۵-۱	۴۱	لقمان	۱ تا ۱۰	لقمان - (الف) معرفی قرآن و مردم‌شناسی و توحید	۴۱	۱۰۰	۱۰/۷۰
۷۹	۶۵-۲	۴۵	روم	۱ تا ۲۶	روم - (الف) ثلث اول	۴۵	۱۰۱	۱۰/۷۳
۶۶	۶۶	۲۵	قرقان	تمام	قرقان	۲۵	۱۰۲	۱۰/۹۲
۵۳	۶۶-۱	۴۵	طه	۵۵ تا ۱۳۵	طه - (ب) سحر، سامری، آدم	۴۵	۱۰۳	۱۱/۳۳
۶۷	۶۷	۹۷	ملک	تمام	ملک	۹۷	۱۰۴	۱۱/۳۲
۶۸	۶۸	۱۴	ابراہیم	۳۳ تا ۵۲	ابراہیم - (ب) تذکر و توصیف آخرت	۱۴	۱۰۵	۱۱/۶۲
۶۳	۶۸-۱	۱۵	مریم	۳۵ تا ۴۱ (۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	مریم - (ج) توضیحات راجع به حضرت عیسی	۱۵	۱۰۶	۱۱/۶۳
۶۹	۶۹	۱۹	نحل	۱ تا ۳۳ ۳۴ تا ۶۶ ۶۷ تا ۱۰۰ ۱۰۱ تا ۱۲۱	نحل - (الف) توحیدی، تریبی، وحدت ادیان	۱۹	۱۰۷	۱۲/۰۶
۷۰	۷۰	۱۸	کهف	۱ تا ۷ ۸ تا ۵۹	کهف - (الف) داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار	۱۸	۱۰۸	۱۲/۳۱
۹۰	۷۰-۱	۴	بقره	۱ تا ۱۹ ۲۰ تا ۱۳۸ ۱۳۹ تا ۱۵۳ ۱۵۴ تا ۲۰۰ ۲۰۱ تا ۲۳۵	بقره - (الف) مردم‌شناسی و جهاد	۴	۱۰۹	۱۲/۳۶
۷۱	۷۱	۴۴	سجده	تمام	سجده	۴۴	۱۱۰	۱۲/۳۹
۲	۷۱-۱	۷۴	مدرثر	۳۱ تا ۳۳	مدرثر - (د) توضیح قریشگان	۷۴	۱۱۱	۱۲/۴۳

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				
	شماره ترتیب رسمی	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مبنا	
							نزول
۷۲	۱۷	اسراء	۵۴ تا ۹ ۶۷ تا ۶۲ ۸۳ تا ۷۳ ۱۱۱ تا ۱۰۳	اسراء - الف) معرقی و نیشی تذکر آخرت، برخورد موسی با قرون	۱۷	۱۱۲	۱۲/۳۴
۸۷	۳۵	مؤمن	۶ تا ۱ ۶۲ تا ۵۴	مؤمن - الف) بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	۳۵	۱۱۳	۱۲/۳۸
۷۳	۲۷	نمل	تمام	نمل	۲۷	۱۱۴	۱۲/۹۲
۷۴	۴۵	زمر	۳۸ تا ۳۰ ۵۶ تا ۵۴	زمر - الف) مرگ، آخرت، نوبه	۴۵	۱۱۵	۱۲/۱۵
۷۵	۳۵	جاثیه	تمام	جاثیه	۳۵	۱۱۶	۱۲/۴۶
۷۶	۶۳	نغابین	تمام	نغابین	۶۳	۱۱۷	۱۲/۷۶
۷۷	۱۱	مود	تمام	مود	۱۱	۱۱۸	۱۲/۹۷
۷۸	۳۱	قصص	۳۸ تا ۸	قصص - ب) توصیف و تذکر و تربیت	۳۱	۱۱۹	۱۳/۱۱
۷۹	۴۰	روم	۶۰ تا ۲۷	روم - ب) دولت آخر	۴۰	۱۲۰	۱۳/۱۳
۷۲	۱۷	اسراء	۸ تا ۱ ۱۰۲ تا ۸۳	اسراء - ب) بنی اسرائیل، وحی و معرفت	۱۷	۱۲۱	۱۳/۲۷
۸۰	۷	احراق	۱۵۳ تا ۵۷ تا ۱۷۶ ۲۰۵	احراق - الف) بحث انبیاء یا اعم گذشته	۷	۱۲۲	۱۳/۲۵
۱۰۲	۴۳	نور	۵۶ تا ۳۵	نور - ج) مردم شناسی	۴۳	۱۲۳	۱۳/۶۴
۹۹	۴۷	حج	۳۰ تا ۱۸ ۶۸ تا ۴۳	حج - الف) توحید و تذکر جدال یا مشرکین اعلام حج بر ابراهیم	۴۷	۱۲۴	۱۳/۷۱
۸۱	۹	انعام	۳۰ تا ۱ ۸۲ تا ۷۳ ۱۱۷ تا ۱۰۵	انعام - الف) تعلیم و جدال توحیدی و نبوت مکاشفه حضرت ابراهیم	۹	۱۲۵	۱۳/۷۱
۸۲	۴۵	حکبوت	تمام	حکبوت	۴۵	۱۲۶	۱۳/۷۳
۸۳	۴۳	سیا	۵۳ تا ۱۰	سیا - ب) داستان داود و سیا توحید و نبوت	۴۳	۱۲۷	۱۳/۷۷

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مبنا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات هم‌زمان				طول مبنا	
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره		شماره ردیف آیات
	رسمی	نزول						
۸۳	۱۵	۸۳	یونس	۷۲ تا ۱۰۹	یونس - ب) انبیاء و امام گذشته	۱۵	۱۲۸	۱۳/۷۸
۸۵	۱۷	۸۵	یوسف	تمام	یوسف	۱۷	۱۲۹	۱۳/۹۰
۸۶	۲۸	۸۶	قصص	۱ تا ۳۶ ۳۷ تا ۷۵ ۸۵ تا ۸۸	قصص الف) داستان طولانی موسی ب) توحید و نبوت	۲۸	۱۳۰	۱۵/۰۲
۵۲	۷۴	۸۶-۱	مزل	۲۰	مزل - ب) آیه آخر	۷۴	۱۳۱	-
۸۷	۸۵	۸۷	مؤمن	۷ تا ۵۳ ۶۲ تا ۸۵	مؤمن - ب) مؤمن آل‌قرون + توصیف خدا و تندییر	۸۵	۱۳۲	۱۵/۰۵
۲۲	۹۴	۸۷-۱	نجم	۲۳ ۲۲+۲۳ تا	نجم - ب) توضیح و تویح مشرکین	۹۴	۱۳۳	۱۵/۱۱
۵۷	۲۸	۸۷-۲	ص	۲۵ تا ۲۸	ص - ج) الحاقی تریبی و توحیدی	۲۸	۱۳۴	۱۵/۱۷
۷۰	۱۸	۸۷-۳	کهف	۲۸ تا ۵۸	کهف - ب) داستان دو باغ ، زندگانی دنیا، قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت	۱۸	۱۳۵	۱۵/۱۹
۸۸	۳۱	۸۸	لقمان	۱۱ تا ۲۳	لقمان - ب) حکمت و معرفت	۳۱	۱۳۶	۱۵/۵۸
۶۸	۱۴	۸۸-۱	ابراهم	۱ تا ۳۲ (بخز ۲) کلمه از آیه ۳۶	ابراهم - الف) رسالت و توحید و تندییر ، دهای ابراهیم	۱۴	۱۳۷	۱۵/۶۶
۸۹	۴۷	۸۹	شوری	تمام	شوری	۴۷	۱۳۸	۱۵/۶۸
۹۰	۴	۹۰	بقره	۲۸ تا ۲۷ ۱۸۶ تا ۱۹۱	بقره - ب) خلقت آدم و حکم جنک	۴	۱۳۹	۱۵/۷۱
۹۱	۳۵	۹۱	قاطر	۳ تا ۳۵ (منهای آیات ۱۲۵۹ و ۱۹)	قاطر - الف) آیات مکی	۳۵	۱۴۰	۱۵/۷۷
۷۳	۳۹	۹۱-۱	زمر	۱ تا ۲۹ ۳۹ تا ۵۳	زمر - ب) توحیدی و تندییر و توصیف قرآن	۳۹	۱۴۱	۱۵/۸۰
۹۲	۴۷	۹۲	محمد	تمام	محمد	۴۷	۱۴۲	۱۵/۸۲

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				
	شماره ترتیب نزول	رسمی	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا
۹۲	۹۲	۹۲	انفال	تمام	انفال	۹۲	۱۵/۹۲
۹۳	۹۳	۹۳	صف	تمام	صف	۹۳	۱۶/۰۶
۷۸	۹۳-۱	۹۳-۱	قصص	۵۳ تا ۲۹	قصص - حج (استدلال قیامت و قرآن و توحید)	۹۳	۱۶/۱۳
۷۲	۹۳-۲	۹۳-۲	اسراء	۶۲ تا ۵۵ ۷۲ تا ۶۸	اسراء - حج (اخلاقی، توحید و نبوت)	۱۷	۱۶/۲۳
۹۵	۹۵	۹۵	احقاف	۱ تا ۱۳ ۲۶ تا ۳۷	احقاف - الف (توحید و نبوت و استقامت)	۹۵	۱۶/۳۱
۶۹	۹۵-۱	۹۵-۱	نحل	۲۵ تا ۳۲ ۶۷ تا ۹۱ الف ۱۰۸ تا ۱۲۰	نحل - ب (جدال توحیدی و شرعی - نعم الهی و تقویت روحی)	۱۶	۱۶/۳۲
۱۱۳	۹۵-۲	۹۵-۲	مائد	۱۰ تا ۱۳ ۲۳ تا ۲۹ ۳۷ تا ۴۳	مائد - الف (تضایق و داستانی و شرعی)	۵	۱۶/۳۶
۹۶	۹۶	۹۶	جمعه	تمام	جمعه	۹۶	۱۶/۴۰
۹۷	۹۷	۹۷	آل عمران	۳۰ تا ۱۷۶	آل عمران - الف (ولادت مریم و وحی و مسیح اهل کتاب - احد - شرعی)	۴	۱۶/۵۲
۹۸	۹۸	۹۸	مناقصون	تمام	مناقصون	۹۸	۱۶/۸۲
۹۹	۹۹	۹۹	حج	۱ تا ۱۷ ۳۱ تا ۳۴ ۶۹ تا ۷۷	حج - ب (توحید و قیامت و عبادت)	۷۷	۱۷/۱۸
۹۷	۹۹-۱	۹۹-۱	آل عمران	۱ تا ۲۹ ۱۷۷ تا ۲۰۰	آل عمران - ب (مردم‌شناسی)	۴	۱۷/۲۵
۸۰	۹۹-۲	۹۹-۲	احراق	۱ تا ۵۶ ۱۵۵ تا ۱۷۵	احراق - ب (خلقت آدم و قیامت و توحید)	۷	۱۷/۴۰
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	حشر	تمام	حشر	۱۰۰	۱۷/۵۶
۷۳	۱۰۰-۱	۱۰۰-۱	زمر	۶۷ تا ۷۵	زمر - حج (توصیف و تقسیم در قیامت)	۴۵	۱۷/۶۱
۸۳	۱۰۰-۲	۱۰۰-۲	سیا	۱ تا ۹	سیا - الف (توحید و نبوت)	۴۵	۱۷/۷۱

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				
	شماره ترتیب رسمی نزول	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا	
							شماره ترتیب رسمی
۱۰۹	۱۰۰-۳	۵۱	نوره	۷۱ تا ۲۸	نوره - (ب) مناقین	۵۱	۱۷/۷۳
۸۳	۱۰۰-۳	۱۰	یونس	۷۱ تا ۱	یونس - (الف) استدلال توحید و نبوت	۱۰	۱۷/۸۷
۱۰۱	۱۰۱	۵۷	حدید	تمام	حدید	۵۷	۱۸/۰۶
۵۹	۱۰۱-۱	۱۶	نحل	۹۱ تا ۶۹	نحل - (ج) شرعی و اجتماعی و اخلاقی	۱۶	۱۸/۱۳
۱۰۲	۱۰۲	۲۴	نور	۱ تا ۲۳	نور - (الف) آیات اتمک	۲۴	۱۸/۱۸
۹۰	۱۰۲-۱	۴	بقره	۲۸ تا ۱۳۷	بقره - (ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قیله	۴	۱۸/۲۳
۱۰۳	۱۰۳	۴۴	احزاب	۴ تا ۳۰ ۳۸ تا ۵۲ ۵۶ تا ۶۲ ۶۹ تا ۷۳	احزاب - (ب) آیات مدنی	۴۴	۱۸/۲۸
۱۰۳	۱۰۳	۴	نساء	۳۷ تا ۶۰ ۱۲۰ تا ۱۳۸ ۱۳۹ تا ۱۷۳	نساء - (ب) اعمال کتاب و مردم‌شناسی	۴	۱۸/۳۲
۸۱	۱۰۳-۱	۶	انعام	۳۱ تا ۷۳ ۸۳ تا ۱۰۳ ۱۱۸ تا ۱۳۳ ۱۵۵ تا ۱۶۵	انعام - (ب) جدال توحیدی و نبوت یا مختصری شرح	۶	۱۸/۵۶
۱۰۵	۱۰۵	۱۴	رعد	تمام	رعد	۱۴	۱۸/۶۵
۱۰۹	۱۰۵-۱	۵	نوره	۷۲ تا ۱۲۰	نوره - (ج) مناقین و مؤمنین و کفار	۵	۱۹/۰۲
۱۰۶	۱۰۶	۴۵	فتح	تمام	فتح	۴۵	۱۹/۲۶
۱۰۷	۱۰۷	۶۵	طلاق	۸ تا ۱۲	طلاق - (ب) تدبیر و توحید	۶۵	۱۹/۳۳
۱۱۳	۱۰۷-۱	۵	مائده	۵۶ تا ۸۸	مائده - (ب) روابط با اهل کتاب	۵	۱۹/۳۳
۱۰۸	۱۰۸	۴۵	حجرات	تمام	حجرات	۴۵	۱۹/۳۸
۸۵	۱۰۸-۱	۲۵	قصص	۷۶ تا ۸۳	قصص - (ج) داستان قارون	۲۵	۲۰/۱۵
۱۰۳	۱۰۸-۲	۴	نساء	۱ تا ۳۵ ۶۱ تا ۱۲۵	نساء - (الف) شرعی و جهاد	۴	۲۰/۱۵

ادامه جدول ۱۲- ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات همزمان				
	شماره ترتیب		عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول مینا
	رسمی	نزول					
۷۰	۱۰۸-۳	۱۱۸	کهف	۸ تا ۳۷	کهف - ج (داستان اصحاب کهف)	۱۱۸	۲۰/۳۷
۱۰۹	۱۰۹	۵	توبه	۱ تا ۳۷	توبه - الف (آیات برائت)	۵	۲۰/۶۲
۹۵	۱۰۹-۱	۳۶	احقاف	۱۳ تا ۲۵ ۲۸ تا ۳۵	احقاف - ب (والدین، احقاف جن‌ها، تندریر و تقویت)	۳۶	۲۱/۰۱
۱۱۰	۱۱۰	۱۱۵	نصر	تمام	نصر	۱۱۵	۲۱/۳۸
۶۸	۱۱۰-۱	۱۳	ابراهم	۶ و ۲۶	ابراهم - ج (آیات تکمیلی)	۱۳	۲۱/۶۰
۱۱۱	۱۱۱	۵۱	مجادله	تمام	مجادله	۵۱	۲۲/۰۳
۱۱۳	۱۱۱-۱	۵	مائدة	۲۰ تا ۲۶ ۸۹ تا ۱۲۰	مائدة - ج (داستان و تشریح، مائدة)	۵	۲۲/۰۷
۹۰	۱۱۱-۲	۴	بقره	۱۹ تا ۳۷ ۵۳ تا ۱۵۳ ۱۶۰ تا ۱۸۵ ۱۹۲ تا ۱۹۹ ۲۰۶ تا ۲۳۳ ۲۵۵ تا ۲۵۵ ۲۶۲ تا ۲۸۲	بقره - د (تذیر و تیشیر، ایعانی و تشریح بلند)	۴	۲۲/۱۰
۱۱۲	۱۱۲	۶۵	ممتحنه	تمام	ممتحنه	۶۵	۲۲/۸۷
۹۱	۱۱۲-۱	۲۵	فاطر	۱ تا ۳ ۹ تا ۱۳ ۱۹ (۳۳ کلمه)	فاطر - ب (آیات بعدی)	۲۵	۲۲/۳۰
۱۱۳	۱۱۳	۶۶	تحریم	تمام	تحریم	۶۶	۲۲/۴۲
۸۱	۱۱۳-۱	۶	انعام	۱۳۵ تا ۱۵۳	انعام - ج (جدال تشریحی)	۶	۲۲/۵۲
۱۰۷	۱۱۳-۲	۶۵	طلاق	۱ تا ۷	طلاق - الف (تشریحی طلاق)	۶۵	۲۳/۸۸
۱۰۳	۱۱۳-۳	۳	نساء	۳۶ و ۱۷۵ ۱۲۶ تا ۱۳۹ الحاقی (۱۳ تا ۳ و ۶ تا ۷ ۱۲ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ تا ۳۰ و ۳۱ و ۳۲)	نساء - ج (تشریحی و بعدی)	۳	۲۵/۰۰

ادامه جدول ۱۲ - ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول برحسب طول مینا

شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره	سوره‌ها		گروه آیات هم‌زمان				طول مینا	
	شماره ترتیب رسمی	عنوان	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی سوره	طول سوره		
								نزول
۱۰۲	۱۱۲-۳	۴۶	نور	۲۳ تا ۳۳ ۵۷ تا ۶۳	نور - ب) ایمانی و شرعی بلند	۴۶	۱۹۰	۲۵/۲۵
۱۱۳	۱۱۲-۵	۵	مائده	۲۲ تا ۱۵ ۵۵ تا ۳۵	مائده - د) اهل کتاب	۵	۱۹۱	۳۰/۹۸
۹۰	۱۱۲-۶	۴	بقره	۱۵۹ و ۲۳۴ ۲۳۷ تا ۲۵۳ ۲۵۶ تا ۲۶۴ ۲۸۳ تا ۲۸۶	بقره - ه) ایمانی و اهل کتاب بلند	۴	۱۹۲	۳۳/۹۱
۱۰۳	۱۱۲-۷	۴۴	احزاب	۵۲ تا ۵۵	احزاب - ح) شرعی بلند	۴۴	۱۹۳	۳۵/۷۰
۱۱۳	۱۱۳	۵	مائده	۹ تا ۹	مائده - ه) شرعی بلند	۵	۱۹۴	۳۲/۰۳

۲۰- مقایسه با فهرست‌ها و شماره‌گذاری‌های دیگر

همان‌طور که در ابتدای کتاب در بند ۱ گفته شد، مورخین قدیم و محققین جدید یا مستشرقین، فهرست‌های چندی از ردیف‌بندی یا شماره‌گذاری سوره‌های کتاب خدا برحسب زمان نزول آورده‌اند. متأسفانه نه آن جداول با یکدیگر انطباق کامل دارند و نه جدولی که با استفاده از محاسبات آماری گذشته، ذیلاً در این کتاب داده می‌شود، صددرصد با آنها تطبیق می‌نماید.

صرف‌نظر از بعد زمان که روی فهرست‌های متقدمین اثر گذاشته و نقل‌ها و دست‌به‌دست‌گشتن‌ها قهراً اشتباه و اختلافاتی را پیش آورده و ما را از اصل و حقیقت فاصله انداخته است و صرف‌نظر از تقریبی بودن و مشکوک بودن ملاک‌هایی که مستشرقین در مقایسه زمانی و پس‌وپیش قرار دادن تاریخی سوره‌ها به کار برده‌اند، و خود معترف و مردد درباره آنها می‌باشند^۱، اصولاً سوره‌های قرآن تماماً مجموعه‌های

۱. بلاش که استفاده‌کننده و تکمیل‌کننده نظریات Buhl, Bell, Grimme, Schwale, Noldeke و سایرین است و قرآن ترجمه فرانسه اخیر خود را به ترتیب نزول تنظیم کرده است (مجموعه ضمیمه، جدول ۱۰۹)، در مقدمه آن تقریبی بودن و نسبی بودن ترتیب اتخاذی و عدم انطباق کامل آن را با مراحل وحی چنین بیان می‌کند (صفحه ۷ Avertissement):
←

یکپارچه مجزای متوالی ردیف شده در زمان نبوده‌اند که بتوان ترتیب نزول قاطعی برای آنها قائل شد. به طوری که دیدیم و روایات تاریخی قدیم و نظریات تحقیقی مستشرقین، نمونه‌های زیادی به دست می‌دهد، سوره‌های مختلط و مرکب در قرآن فراوان است که هر چند گروه آنها در یک سال و لابه‌لای سوره‌های دیگر نازل گردیده و سپس در قالب و هیأت واحدی ترکیب بندی شده است، بنابراین اشکالی ندارد که سوره مفروضی در فهرست راویان یا تبعیت کنندگان مختلف آنها، محل واحدی را اشغال نکرده باشد.

در انتهای مجموعه ضمیمه، چهار جدول از معتبرترین مآخذ قدیم داده شده است (جدول ۱۰۴ از ابراهیم بن عمر بقاعی، جدول ۱۰۵ از محمد بن نعمان بشیر، - جدول ۱۰۶ در مصحف عبدالله بن عباس شاگرد حضرت امیر (ع)، و بالاخره جدول ۱۰۷ ترتیب سور در مصحف منسوب به امام جعفر صادق (ع) به نقل از شهرستانی) و بنا به مقایسه‌ای که در جدول ۱۰۸ میان آنها به عمل آمده است، آنکه از همه منظم‌تر و قابل اعتمادتر به نظر می‌آید، فهرست منسوب به مصحف حضرت صادق (ع) است.^۱ اینک در جدول ۱۳، فهرست نزول پیشنهادی را که استخراج شده از محاسبات آماری می‌باشد، با فهرست نقل شده از مورخین قدیم و با ترتیب تنظیمی بلاشر، مقابل هم می‌گذاریم.

فهرست پیشنهادی این امتیاز را دارد که برای هر سوره، علاوه بر شماره ترتیب نزول که نظیر گروه آیات اصلی آن سوره است، ترتیب‌های دیگر را نیز برای سایر

Ce reclassement, répétons – le ne vise ni a´ "refaire" le Coran ni a´ retrouver → la chronologie des textes révélées- Il tend seulement dans sa ligne générale à évoquer avec une exactitude relative les phases selon lesquelles l'apostolat de Mahomet se déroula d´abord à la Mecque puis à Medine.

بنابراین، بلاشر چهار نوع سوره و چهار دوران برای نزول قرآن قائل شده، سوره‌های هم‌نوع و مشابه را به ترتیبی که از روی قرائن تاریخی و تناسب مطلب یا تحول اصطلاحات مربوطه حدس می‌زده است، در داخل گروه‌های چهارگانه ردیف کرده است و سه دوران را در ۱۳ سال مکه و یک دوران را در ۱۰ سال مدینه قرار داده است.

۱. البته اگر یقین بود که این فهرست به طور دست نخورده عیناً ترتیب سوره‌های مصحف حضرت صادق است و نظر آن حضرت صرفاً ردیف کردن سوره‌ها بر حسب تاریخ نزول بوده و مصالح و مرجحاتی را وارد نفرموده است، هر گونه ابهام و اشکال از بین رفته و ما همان را اتخاذ می‌کردیم اما چون متأسفانه از هیچ‌یک از این بابت‌ها اطلاع و اطمینان در دست نیست، ناچار با تأمل و تحقیق باید به آن نگاه کنیم.

گروه آیات همزمان آن سوره که قبلاً یا بعداً مقارن سوره‌های دیگر نازل شده است، نشان می‌دهد.

جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول	
بلاشر	شماره اختلاص	شماره اختلاص	شماره اختلاص	گروه آیات همزمان			شماره ترتیب رسمی	سوره
				پیشنهادی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
دوران				اصلی	فرعی		گروه	
I	۰	۱	۱	۱	۵ تا ۱	علق- الف) آغاز وحی	۹۶	۱
		×	×	۲۶-۱	۱۹ تا ۶	علق- ب) آیات بعدی	۹۶	۲۵
I	۰	۲	۳	۲	۷ تا ۱	مدثر- الف) رسالت	۷۴	۲
		×	×	۱۶-۱	۱۰ تا ۸	مدثر- ب) تذخیر و قیامت	۷۴	۲۰
		×	×	۲۰-۱	۳۰ تا ۱۱	مدثر- ج) نوح و تذخیر	۷۴	۲۷
		×	×	۷۱-۱	۳۳ تا ۲۱	مدثر- د) توضیح قریشگان	۷۴	۱۱۷
I	۲	۶	۱۲	۲	۲ تا ۱	مصر- الف) دو آیه اول	۱۵۳	۳
		×	×	۵۹-۱	۳	مصر- ب) آیه آخر	۱۵۳	۹۲
I	۱۸	۲۲	۷۶	۳	۸ تا ۱	طور- الف) اعلام قیامت	۵۲	۶
		×	×	۵۰-۲	۲۰ تا ۹	طور- ب)	۵۲	۷۷
		×	×	۵۲-۲	۲۸ تا ۲۲	توصیف بیست و جهنم	۵۲	۸۳
		×	×	۵۲-۲	۳۹ تا ۳۹	طور- ج) جدال نوحیدی	۵۲	۸۳
I	۲۸	۳۳	۲۱	۵		اخلاص - تمام سوره	۱۱۴	۷
I	۲	۹	۲۵	۶	۱۷ تا ۱۱	طارق- ب) وحی و نبوت	۹۶	۹
		×	×	۳۱-۱	۱۰ تا ۱	طارق- الف) استدلالی قیامت	۹۶	۵۶
I	۸	۱۵	۸۲	۷	۵ تا ۱	انقطار- الف) حدوث قیامت	۹۲	۱۰
				۳۲-۱	۲۰ تا ۶	انقطار- ب)	۹۲	۶۰
I	-۱	۷	۲۵	۸	۱۰ تا ۱	شمس- الف) مردم‌شناسی و تربیت	۹۱	۱۱
				۱۸-۲	۱۶ تا ۱۱	شمس- ب) اولین دین‌اندازی	۹۱	۲۳
I	۲۸	۲۷	۱۳	۹		کوثر - تمام سوره	۱۵۶	۱۲

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول		
بلاخر			فهرست نزول قدیم	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلاف	شماره		اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
1	۶	۱۶	۷	۱۰	۶ تا ۱۰ ۹ تا ۸	اولی - الف) تذکر و تقویت	۱۳	۱۰	
				۳۱-۱	۱۹ تا ۱۰+۷	اولی - ب) مردم‌شناسی	۳۲		
1	۳۱	۳۲	۳۶	۱۱	۷ تا ۱۱ ۲۲ تا ۱۲	بروج - الف) تندی	۱۳	۱۱	
		×	×	۶۲-۲	۱۱ تا ۸	بروج - ب) توضیح	۱۰۱		
I	۶	۱۸	۶	۱۲	-	نکویر - تمام سوره	۱۵	۱۲	
I	-۸	۵	۱۱	۱۳	-	انشراح - تمام سوره	۱۶	۱۳	
I	-۱۰	۴	۱۰	۱۴	-	ضحی - تمام سوره	۱۷	۱۴	
I	۲۲	۳۷	۲۰	۱۵	-	ناس - تمام سوره	۱۸	۱۵	
I	۳	۲۰	۸۱	۱۶	۲۶ تا ۱	نازعات - الف) تندی	۱۹	۱۶	
		×	×	۲۳-۱	۳۶ تا ۲۷	نازعات - ب) استدلال و توضیح	۳۷		
I	-۳	۱۴	۸	۱۷	-	لیل - تمام سوره	۲۱	۱۷	
I	-۱۰	۸	۱۶	۱۸	-	ماحون - تمام سوره	۲۲	۱۸	
I	۶	۳۵	۲۲	۱۹	-	مرسلات - تمام سوره	۲۵	۱۹	
I	۶	۳۶	۸۰	۲۰	۳۶ تا ۱	نیا - الف) خیر بزرگ	۲۶	۲۰	
		×	×	۶۲-۱	۳۱ تا ۲۷	نیا - ب) تندی قیامت	۱۰۰		
I	-۱۸	۲	۳۸	۲۱	-	قریش - تمام سوره	۲۸	۲۱	
1	۸	۳۰	۲۲	۲۲	۳۵ تا ۱ (منتهای ۲۳)	نجم - الف) اعلام وحی و تقیبت‌ها	۲۹	۲۲	
		×	×	۴۱-۲	۶۲ تا ۲۴	نجم - ج) مردم‌شناسی و حکمت و توحید و تندی	۵۷		
		×	×	۸۷-۱	۳۳ ۳۳ تا ۲۶	نجم - ب) توضیح و توییح مشرکین	۱۳۳		

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول		
بلاشر			تاریخ نزول	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلاف	شماره		اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
I	-۴	۱۹	۸۳		۲۳		اشفاق- تمام سوره	۳۱	۲۳
I	-۷	۱۷	۲۳		۲۴		حیس- تمام سوره	۳۲	۲۴
I	۱۳	۲۸	۲۱		۲۵		همزة- تمام سوره	۳۳	۲۵
I	۱۸	۳۳	۱۷		۲۶		کافرون- تمام سوره	۳۴	۲۶
		×	×	۵-۱		۵ تا ۱ ۱۶ تا ۸	قاشیه - الف) توصیف بهشت و جهنم	۸	۲۷
I	-۶	۲۱	۶۸		۲۷	۷ تا ۶ ۲۶ تا ۱۷	قاشیه-ب) استدلال توحیدی و تنذیری	۳۶	
I	-۱	۲۷	۳۰		۲۸	۱۳ تا ۷ ۳۰ تا ۲۰	قیامت-ب) حدوث قیامت و عقابت بشر	۳۷	۲۸
		×	×	۳۹-۱		۶ تا ۱ ۱۹ تا ۱۳	قیامت-الف) اعلام زمان قیامت	۳۹	
I	-۱۹	۱۰	۲۷		۲۹	-	تین- تمام سوره	۲۸	۲۹
I	-۷	۳۳	۳۶		۳۰	-	واقعه- تمام سوره	۳۰	۳۰
I	-۳	۲۸	۹۷		۳۱	۶ تا ۱ ۲۷ تا ۹ ۷۷ تا ۳۶	رحمن-الف) خلقت و نعمت	۳۱	۳۱
		×	×	۵۱-۱		۸ تا ۷ ۳۵ تا ۲۸ ۷۸	رحمن-ب) عذاب و عذاب	۸۰	
I	۱۳	۳۵	۴		۳۲	-	قائحه- تمام سوره	۳۳	۳۲
I	-۲۰	۱۳	۱۳		۳۳	-	حادیات- تمام سوره	۳۵	۳۳
I	-۱۰	۳۳	۷۸		۳۴	۵۴ تا ۲۸	حاقه-ج) وحی و نبوت	۳۶	۳۴
		×	×	۳۳-۲		۳ تا ۱ ۳۷ تا ۱۳	حاقه-الف) قیامت	۶۱	
		×	×	۳۵-۶		۱۴ تا ۳	حاقه-ب) اسم گذشته	۶۹	

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول		
بلاشر		شماره اختلافت	شماره نزول	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلافت			اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
I	۱	۲۶	۵	۲۵	-	نیت - تمام سوره	۳۸	۲۵	
I	۱۰	۳۶	۱۹	۲۶		طلق - تمام سوره	۳۹	۲۶	
I	۲	۲۹	۲۵	۳۷		بلد - تمام سوره	۵۰	۳۷	
I	-۷	۲۱	۱۵	۲۸	۸ و ۳	نکاتر-ب) آیات آخر	۵۱	۲۸	
				۳-۲	۲ و ۱	نکاتر-الف) مردم‌شناسی	۵		
I	۱	۳۰	۱۸	۲۹		قیل - تمام سوره	۵۲	۲۹	
I	۱	۳۱	۹	۳۰	۲۷ و ۱۳	تجر-ب) مردم‌شناسی و تندیخ آخرت	۵۳	۳۰	
				۲۲-۱	۱۳ و ۱ ۳۱ و ۲۸	تجر-الف) تندیخ و تیشیر	۲۰		
I	-۲۰	۱۱	۹۲	۳۱		ززال - تمام سوره	۵۵	۳۱	
I	-۳۰	۱۲	۲۹	۳۲		قارحه - تمام سوره	۵۸	۳۲	
II	۸	۵۱	۵۶	۳۲		صافات - تمام سوره	۵۹	۳۳	
				۱۸-۱	۱۸ و ۵	معارج - ب) حدود قیامت و تندیخ	۷۵	۳۴	
I	-۱۲	۲۲	۷۹	۳۳	۲۵ و ۱۹	معارج - ج) مردم‌شناسی	۷۵		
				۵۰-۱	۴ و ۱ ۳۳ و ۲۶	معارج - الف) بحث روی قیامت	۷۶		
I	-۱۰	۲۵	۸۶	۳۵		معلقین - تمام سوره	۶۲	۳۵	
I	-۱۷	۲۹	۲۳	۳۶		قدر - تمام سوره	۷۱	۳۶	
II	۱	۳۸	۶۷	۳۷	۶۰ و ۷	ذاریات - ب) استدلال و توصیف و تندیخ	۷۲	۳۷	
				۳-۱	۶ و ۱	ذاریات - الف) اعلام قیامت	۳		

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول	
دوران	اختلاف	شماره	فهرست قدیم و جدید	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		سوره
				اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	
II	۱	۳۹	۳۷	۳۸			قمر- تمام سوره	۳۸
II	۱	۵۰	۴	۳۹		۵۲ تا ۱۷	قلم-ب) تنبیه و تذکر توحیدی	۷۳
				۳۹-۱		۱۶ تا ۱	قلم-الف) اعتراض و اعتراض نسبت به مشرکین	۵۲
II	۳	۵۲	۶۲	۵۰		۳۲ تا ۱	دخان-الف) وحی و قیامت و امم گذشته	۷۵
				۳۵-۱		۵۹ تا ۳۳	دخان-ب) توصیف بهشت و جهنم	۶۳
II	۱	۵۲	۷۲	۵۱			نوح- تمام سوره	۷۹
I	-۱۹	۳۳	۳	۵۲		۱۹ تا ۱	مزمل-الف) تمام سوره منتهای آیه آخر	۸۱
				۸۶-۱		۲۰	مزمل-ب) آیه آخر	۱۳۲
II	۴	۵۵	۳۵	۵۲		۵۳ تا ۱	طه-الف) موسی و قرصون	۸۲
				۶۶-۱		۱۳۵ تا ۵۵	طه-ب) سحره سامری - آدم	۱۰۷
II	۳	۵۷	۵۳	۵۲		۳۸ تا ۶	حجر-ب) جدال و استدلال‌های توحیدی	۸۵
				۳۵-۵		۵ تا ۱	حجر-الف) داستان‌های تنذیری و نبوت	۶۸
II	۱	۵۶	۳۷	۵۵		۵۱ تا ۱	شعراء-الف) ابتدای داستان موسی	۸۶
				۳۵-۲		۲۲۷ تا ۵۲	شعراء-ب) دنباله داستان موسی و انبیا	۶۶
I	-۲۲	۳۳	۹۸	۵۶			دعرا- تمام سوره	۸۷

ادامه جدول ۱۳ - فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول	
بلاشر			پیشنهادی	گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	گروه	سوره
دوران	اختلاف	شماره		شماره آیات	عنوان و موضوع گروه			
II	۲	۵۹	۳۸	۵۷	۱ تا ۲۴ ۲۹ تا ۶۶	۴۸	۸۹	۵۷
				۳۵-۲	۸۸ تا ۶۷	۴۸	۶۷	
				۸۷-۲	۲۸ تا ۲۵	۴۸	۱۳۵	
II	-۳	۵۳	۳۳	۵۸		۵۵	۹۰	۵۸
				۵۹		۴۹	۹۱	۵۹
II	۳	۶۳	۷۳	۶۰	۱۲ تا ۱۱۸	۴۴	۹۲	۶۰
				۳۵-۲	۱۱ تا ۱	۴۴	۶۵	
II	۰	۶۱	۶۳	۶۱	۱ تا ۶۵ ۷۹ تا ۸۹	۴۴	۹۵	۶۱
				۵۰-۲	۶۶ تا ۷۸	۴۴	۷۸	
II	۳	۶۵	۷۳	۶۲		۴۱	۹۷	۶۲
II	-۱	۶۲	۳۰	۶۳		۷۲	۹۹	۶۳
II	-۶	۵۸	۳۳	۶۴	۱ تا ۳۳ ۳۴ تا ۷۵ (پنجاه و یک کلمه از آیه ۵۹)	۱۵	۱۰۲	۶۴
				۵۳-۱	۷۶ تا ۹۸	۱۵	۸۳	
				۶۸-۱	۲۵ تا ۴۱ (۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	۱۵	۱۱۱	
IV	۲۷	۹۲	۱۰۰	۶۵		۵۰	۱۰۳	۶۵

ادامه جدول ۱۳ - فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
بلاشر			شماره نزول	پیشنهادی		شماره ترتیب رسمی	سوره
دوران	اختلاف	شماره		اصلی	شماره آیات		
II	۰	۶۶	۳۲	۶۶		۴۵	۱۰۶
II	-۳	۶۲	۷۷	۶۷		۶۷	۱۰۹
III	۸	۷۶	۷۲	۶۸	۵۲ تا ۳۳	۱۵	۱۱۰
				۸۸-۱	۵ تا ۱ ۲۵ تا ۷ ۳۴ تا ۳۷	۱۵	۱۳۸
				۱۱۰-۱	۲۶ و ۶	۱۵	۲۰۰
III	۳	۷۳	۷۵	۶۹	۲۳ تا ۱ ۶۶ تا ۳۳ ۱۰۷ تا ۱۰۰ ۱۲۹ تا ۱۲۱	۱۶	۱۱۲
				۹۵-۱	۳۴ تا ۲۵ جدال توحیدی و شرعی، نعم الهی و تقویت روحی	۱۶	۱۶۱
				۱۰۱-۱	۹۹ تا ۹۱ نحل - ج (شرعی و اجتماعی و اخلاقی)	۱۶	۱۷۸
II	-۲	۶۸	۶۹	۷۰	۷ تا ۱ ۱۱۰ تا ۵۹	۱۸	۱۱۳
				۸۷-۳	۵۸ تا ۲۸ کیف - ب (دو باغ، زندگی دنیا، قیامت تا قرآن و رسالت و ملائکت)	۱۸	۱۳۶
				۱۰۸-۳	۲۷ تا ۸ کیف - ج (داستان اصحاب کیف)	۱۸	۱۹۵
III	-۱	۷۰	۷۵	۷۱	-	۴۴	۱۱۵

ادامه جدول ۱۳ - فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها			شماره ردیف نزول			
دوران	اختلاف	شماره	تاریخ نزول	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		شماره ترتیب رسمی	سوره	
				اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه			
III	۷	۸۷	۳۹	۸۰		۱۵۴ تا ۵۷	امراق - الف)	۴۶	۱۲۹	
							۲۰۵ تا ۱۷۶			بحث و برخورد با پیغمبران
					۹۹-۲	۵۶ تا ۱	امراق - ب)	۴۶	۱۶۹	
						۱۷۵ تا ۱۵۵	قیامت و توحید			
III	۸	۸۹	۵۵	۸۱		۳۰ تا ۱	نعام - الف)	۶	۱۳۳	
							۸۲ تا ۷۴			تعلیم و جدال توحیدی و نبوت و مکاشفه ابراهیم
						۱۱۷ تا ۱۰۵				
					۱۰۳-۱	۷۳ تا ۳۱	نعام - ب)	۶	۱۸۴	
						۱۰۴ تا ۸۳	جدال توحیدی و نبوت و تشیع			
						۱۳۴ تا ۱۱۸				
						۱۶۵ تا ۱۵۵				
					۱۱۲-۱	۱۵۴ تا ۱۲۵	نعام - ج)	۶	۲۰۸	
							جدال شرعی			
III	-۱	۸۱	۵۵	۸۲			حنکوت - نعام سوره	۴۹	۱۳۴	۸۲
III	۲	۸۵	۵۸	۸۳		۵۴ تا ۱۰	سیا - ب)	۴۴	۱۲۵	
										داستان داود و سیا، توحید و نبوت
					۱۰۰-۲	۹ تا ۱	سیا - الف)	۴۴	۱۳۷	
							توحید و نبوت			
III	۰	۸۳	۵۱	۸۴		۱۰۹ تا ۷۲	یونس - ب)	۹۵	۱۳۷	
										انبیاء و اسم گذشته
					۱۰۰-۳	۷۱ تا ۱	یونس - الف)	۹۵	۱۷۵	
							استدلال توحید و نبوت			
III	-۸	۷۷	۵۴	۸۵			یوسف - نعام سوره	۱۲	۱۳۸	۸۵
III	-۷	۷۹	۳۹	۸۶		۳۶ تا ۱	قصص - الف)	۴۸	۱۳۹	
							۸۸ تا ۸۵			داستان طولانی موسی
						۷۵ تا ۳۷	قصص - ب)	۴۸	۱۳۱	
							توحید و نبوت			
					۱۰۸-۱	۸۴ تا ۷۶	قصص - ج)	۴۸	۱۹۲	
							داستان قارون			

ادامه جدول ۱۳ - فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

شماره ردیف نزول		سوره‌ها		مقایسه فهرست‌ها			
سوره	گروه	شماره ترتیب رسمی	گروه آیات همزمان عنوان و موضوع گروه	پیشنهادی		بلاشر	
				اصلی	فرعی	شماره اختلاف	دوران
۸۷	۱۳۲	۵۵	مؤمن - ب) مؤمن آل قرصون - توصیف خدا و تذیر	۸۷		۷۸	۹-۳
					۷۲-۱		
	۱۱۹	۵۵	مؤمن - الف) بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین				
۸۸	۱۳۷	۴۹	لقمان - ب) حکمت و معرفت لقمان - الف) قرآن مردم‌شناسی و توحید	۸۸		۸۲	۶-۳
					۶۵-۱		
۸۹	۱۳۹	۵۲	شوری - تمام سوره	۸۹		۸۳	۶-۴
۹۰	۱۵۱	۴	بقره - ب) خلقت آدم و حکم جنگ	۹۰		۹۱	۱-۴
					۷۰-۱		
					۱۰۲-۱		
	۱۱۳	۴	بقره - الف) مردم‌شناسی و جهاد				
	۱۸۰	۴	بقره - ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قیله				
	۲۰۳	۴	بقره - د) تذیر و تشریح، ابعانی و تشریحی		۱۱۱-۲		
	۲۱۲	۴	بقره - ه) ابعانی و اهل کتاب		۱۱۲-۶		

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
دوران	اختلاف	شماره	تاریخ نزول	پیشنهادی		شماره ترتیب رسمی	سوره
				اصلی	قرعی		
III	-۵	۸۶	۳۳	۹۱	۳۵ تا ۳۴ (منهای ۱۳ تا ۱۹)	۴۵	۱۵۲
				۱۱۲-۱	۳ تا ۱ و ۱۳ تا ۹ (۳۳ کلمه از آیه ۱۹)	۴۵	۲۰۶
IV	۳	۹۶	۹۵	۹۲		۵۷	۱۵۳
IV	۲	۹۵	۸۶	۹۲		۱	۱۵۵
IV	۳	۹۸	۱۰۸	۹۳		۱	۱۵۷
III	-۷	۸۸	۶۶	۹۵	۱۳ تا ۱ و ۲۷ تا ۲۶	۵۶	۱۶۰
				۱۰۹-۱	۲۵ تا ۱۳ و ۲۵ تا ۲۸	۵۶	۱۹۷
IV	-۲	۹۳	۱۱۰	۹۶		۷۲	۱۶۲
IV	۰	۹۷	۸۹	۹۷	۱۷۶ تا ۲۰	۴	۱۶۳
				۹۹-۱	۲۹ تا ۱ و ۲۰۰ تا ۱۷۷	۴	۱۶۸
IV	۶	۱۰۳	۱۰۵	۹۸		۷۲	۱۶۶
IV	۸	۱۰۷	۱۰۳	۹۹	۱۷ تا ۱ و ۳۲ تا ۳۱ و ۷۷ تا ۶۹	۷۲	۱۶۷
				۸۰-۲	۳۰ تا ۱۸ و ۶۸ تا ۳۳	۷۲	۱۳۲

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

مقایسه فهرست‌ها				سوره‌ها		شماره ردیف نزول		
دوران	اختلاف	شماره	بلاشر	پیشنهادی		گروه آیات همزمان		
				اصلی	فرعی	شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	شماره ترتیب رسمی
IV	۲	۱۰۲	۱۰۱	۱۰۰		حشر- تمام سوره	۱۷۱	۱۰۰
IV	-۲	۹۹	۹۴	۱۰۱		حدید- تمام سوره	۱۷۶	۱۰۱
IV	۳	۱۰۵	۱۰۲	۱۰۲	۱ تا ۲۳	نور- الف) آیات انفک	۱۷۹	۱۰۲
				۸۰-۱	۳۵ تا ۵۶	نور- ج) مردم‌شناسی	۱۳۱	
				۱۱۲-۲	۲۳ تا ۳۳ ۵۷ تا ۶۴	نور- ب) ابعانی و شرعی	۲۱۱	
IV	۰	۱۰۳	۹۰	۱۰۳	۳ تا ۶ ۹ تا ۳۰ ۳۸ تا ۵۲ ۵۶ تا ۶۲ ۶۹ تا ۷۳	احزاب- ب) آیات مدنی	۱۸۱	۱۰۳
				۶۱-۱	۶ تا ۸ ۷ تا ۲۷ ۳۱ تا ۳۷ ۴۲ تا ۴۸	احزاب- الف) آیات مکی زبیه قبلی	۹۶	
				۱۱۲-۷	۵۲ تا ۵۵	احزاب- ج) تکمیلی بعدی	۲۱۵	
IV	-۳	۱۰۰	۹۲	۱۰۴	۳۷ تا ۶۰ ۱۲۰ تا ۱۳۸ ۱۳۹ تا ۱۷۳	نساء- ب) اهل کتاب و مردم‌شناسی	۱۸۲	۱۰۴
				۱۰۸-۲	۱ تا ۳۵ ۶۱ تا ۱۲۵	نساء- الف) شرعی و جهاد و مردم‌شناسی	۱۹۲	
				۱۱۲-۲	۱۲۶ تا ۱۲۹ ۳۶ و ۱۷۵ الحاقی به (۳-۶ و ۷-۱۲ و ۱۲-۱۱۶ و ۲۹-۳۰ و ۳۱ و ۳۲ و ۳۳)	نساء- ج) شرعی و بعدی	۲۱۰	

ادامه جدول ۱۳- فهرست پیشنهادی نزول سوره‌های قرآن
(و تطبیق با فهرست‌های تاریخی قدیم و تحقیقی جدید)

شماره ردیف نزول			سوره‌ها		مقایسه فهرست‌ها		
سوره	گروه	شماره ترتیب رسمی	گروه آیات همزمان		پیشنهادی		بلاشر
			عنوان و موضوع گروه	شماره آیات	اصلی	فرعی	
دوران	اختلاف	شماره	شماره	شماره	شماره	شماره	دوران
۱۰۵	۱۸۵	۱۱۴	رعد- تمام سوره	۱۰۵		۹۶	III
۱۰۶	۱۸۸	۱۱۵	فتح- تمام سوره	۱۰۶		۱۱۲	IV
۱۰۷	۱۸۹	۱۱۶	طلاق-ب) تذیر و توحید	۱۰۷	۱۲ تا ۸	۹۹	IV
	۲۰۹	۱۱۷	طلاق-الف) شرعی طلاق		۷ تا ۱	۱۱۳-۲	
۱۰۸	۱۹۱	۱۱۸	حجرات- تمام سوره	۱۰۸		۱۰۷	IV
۱۰۹	۱۹۶	۱۱۹	نوبه- الف) آیات یرات	۱۰۹	۳۷ تا ۱	۱۱۳	IV
	۱۸۷	۱۲۰	نوبه-ج) مؤمنین و منافقین و کفار		۱۳۰ تا ۷۲	۱۰۵-۱	
	۱۷۳	۱۲۱	نوبه-ب) منافقین		۷۱ تا ۲۸	۱۰۰-۲	
۱۱۰	۱۹۹	۱۲۰	نصر- تمام سوره	۱۱۰		۱۰۲	IV
۱۱۱	۲۰۱	۱۲۱	مجادله- تمام سوره	۱۱۱		۱۰۶	IV
۱۱۲	۲۰۵	۱۲۲	ممتحنه- تمام سوره	۱۱۲		۹۱	IV
۱۱۳	۲۰۷	۱۲۳	نحریم- تمام سوره	۱۱۳		۱۰۸	IV
۱۱۴	۲۱۶	۱۲۴	مائده-ا) شرعی بلند	۱۱۴	۹ تا ۱	۱۱۴	IV
	۱۶۲	۱۲۵	مائده- الف) اضیاطی، داستان و شرعی		۱۰ تا ۱۳ ۲۹ تا ۳۳ ۳۴ تا ۳۷	۹۵-۲	
	۱۹۰	۱۲۶	مائده-ب) روابط با اهل کتاب		۸۸ تا ۵۶	۱۰۷-۱	
	۲۰۲	۱۲۷	مائده-ج) داستانی و شرعی، مائده		۳۶ تا ۳۰ ۱۲۰ تا ۸۹	۱۱۱-۱	
	۲۱۲	۱۲۸	مائده-د) اهل کتاب		۲۲ تا ۱۵ ۵۵ تا ۳۵	۱۱۳-۵	

در بررسی جدول ۱۳ دیده می‌شود که شماره ترتیب نزول بسیاری از سوره‌ها در هر سه فهرست انطباق کامل یا نسبی دارد، یعنی با سه چهار رقم اختلاف (و اصولاً انتظار بیش از این را نباید داشت). بعضی از سوره‌ها در سه فهرست تا حدودی به هم نزدیک‌اند و اختلافشان در حساب سال نزول، ضعیف در می‌آید ولی سوره‌هایی هستند که محل‌های کاملاً متغایر و بسیار دور از یکدیگر را در سه فهرست اشغال کرده‌اند.

در دسته اول، سوره‌های زیر را می‌توانیم نام ببریم:

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
علق	۱	۱	۱
مذثر	۲	۴	۲
لیل	۱۷	۸	۱۴
ماعون	۱۸	۱۶	۸
نجم	۲۲	۲۲	۳۰
عبس	۲۴	۲۳	۱۷
قیامه	۲۸	۳۰	۲۷
بلد	۳۷	۳۵	۳۹
قمر	۴۸	۳۷	۴۹
حجر	۵۴	۵۴	۵۷
زخرف	۶۱	۶۳	۶۱

در دسته دوم، این سوره‌ها قابل اشاره‌اند:

نام سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
عصر	۳	۱۲	۶
شمس	۸	۲۵	۷
کوثر	۹	۱۴	۳۷
اعلی	۱۰	۷	۱۶
بروج	۱۱	۲۶	۴۲

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
تکویر	۱۲	۶	۱۸
ضحی	۱۴	۱۰	۴
مرسلات	۱۹	۳۲	۲۵
کافرون	۲۶	۱۷	۴۴
واقعه	۳۰	۴۶	۲۳

ادامه دسته دوم سوره‌ها:

فهرست بلاشر	فهرست شهرستانی	فهرست آماري پيشنهادي	نام سوره	فهرست بلاشر	فهرست شهرستانی	فهرست آماري پيشنهادي	نام سوره
۷۲	۵۰	۷۲	اسراء	۱۳	۱۳	۳۳	عاديات
۶۷	۴۸	۷۳	نمل	۳۶	۵	۳۵	تبت
۷۵	۵۹	۷۷	هود	۴۶	۱۹	۳۶	فلق
۶۹	۶۱	۷۸	فصلت	۳۱	۱۵	۳۸	تکائر
۷۴	۸۴	۷۹	روم	۵۱	۵۶	۴۳	صافات
۸۹	۵۵	۸۱	انعام	۲۹	۲۴	۴۶	قدر
۸۵	۵۸	۸۳	سبأ	۴۸	۶۷	۴۷	ذاريات
۸۳	۶۲	۸۹	شوري	۴۹	۳۷	۴۸	قمر
۹۵	۸۶	۹۳	انفال	۵۳	۶۲	۵۰	دخان
۹۸	۱۰۹	۹۴	صف	۵۲	۷۲	۵۱	نوح
۹۴	۱۱۰	۹۶	جمعه	۵۵	۴۵	۵۳	طه
۹۷	۸۹	۹۷	آل عمران	۵۶	۴۷	۵۵	شعراء
۹۹	۹۴	۱۰۱	حديد	۵۹	۳۸	۵۷	ص
۱۰۳	۹۰	۱۰۳	احزاب	۵۴	۳۴	۵۸	ق
۱۱۳	۱۱۳	۱۰۹	توبه	۶۰	۴۱	۵۹	يس
۱۱۱	۱۰۲	۱۱۰	نصر	۶۵	۷۳	۶۲	انبیاء
۱۰۶	۱۰۶	۱۱۱	مجادله	۵۸	۴۴	۶۴	مریم
۱۱۰	۹۱	۱۱۲	ممتحنه	۶۶	۴۲	۶۶	فرقان
				۶۳	۷۷	۶۷	ملک

در مورد سوره‌های کوچک مکی که شماره‌های ترتیب پایین دارند، اختلافات تا ۱۰ و ۱۲ رقم به لحاظ سال نزول ایجاد تفاوت نمی‌کند و هر قدر شماره ترتیب بالا می‌رود اختلاف باید کمتر شود. نکته قابل توجه این است که در این دسته، هر جا اختلاف، بین ستون اول و دوم زیاد باشد غالباً ستون سوم (فهرست بلاشر)، ستون اول (ترتیب آماری پیشنهادی) را تأیید می‌نماید و به آن نزدیک‌تر است.

اما دسته سوم که بیشتر قابل مطالعه است و اختلافات را فاحش نشان می‌دهد، مربوط به ۲۷ تا ۳۰ سوره می‌باشد

دسته سوم سوره‌ها، به شرح زیر است :

سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر	سوره	فهرست آماری پیشنهادی	فهرست شهرستانی	فهرست بلاشر
طور	۴	۷۶	۲۲	قارعه	۴۲	۲۹	۱۲
اخلاص	۵	۲۱	۴۳	مطففین	۴۵	۸۶	۳۵
طارق	۶	۳۵	۹	قلم	۴۹	۲	۵۰
انقطار	۷	۸۲	۱۵	نوح	۵۱	۷۲	۵۲
بروج	۱۱	۲۶	۴۲	دهر	۵۶	۹۸	۳۴
ناس	۱۵	۲۰	۴۷	اسراء	۷۲	۵۰	۷۲
نازعات	۱۶	۸۱	۲۱	تغابن	۷۶	۱۱۱	۹۳
نبأ	۲۰	۸۰	۲۶	اعراف	۸۰	۳۹	۸۷
انشقاق	۲۳	۸۳	۱۹	انعام	۸۱	۵۵	۸۹
غاشیه	۲۷	۶۸	۲۱	یونس	۸۴	۵۱	۸۴
رحمن	۳۱	۹۷	۲۸	قصص	۸۶	۴۹	۷۹
حاقه	۳۴	۷۸	۲۴	لقمان	۸۸	۵۷	۸۲
فجر	۴۰	۹	۴۱	فاطر	۹۱	۴۳	۸۶
زلزال	۴۱	۹۳	۱۱				

در اینجا باز اختلاف‌های عمده در ارقام ستون ۲ (شهرستانی) دیده می‌شود که معلوم نیست چطور شده است در این فهرست، علی‌رغم تشابه صوری در سیاق آیات و تجانس موضوعی که در مطالب سوره‌های کوتاه ابتدای وحی وجود دارد، سوره‌هایی مانند انفطار، نازعات، نبأ، انشقاق، غاشیه، رحمن، زلزال، مطففین، نوح و دهر در ردیف سوره‌های مقارن زمان هجرت و بعد از هجرت برده شده است؟ و بالعکس سوره‌های قصص، فاطر و لقمان را که نظائر زیاد در سال‌های نزدیک

هجرت دارد خیلی جلو گذاشته‌اند!^۱ در کلیه این موارد باز ستون ۳ (فهرست بلاشر)، ستون ۱ (فهرست شهرستانی) را تأیید می‌کند و از ستون ۲ فاصله گرفته است و هر جا ستون ۳ از ستون ۱ دور شده است ستون ۲ نسبت به آن نزدیک‌تر قرار گرفته است. در مقایسه دو گانه فهرست آماری پیشنهادی و فهرست بلاشر، اختلافات روی هم رفته ضعیف است مگر در ۴۷ سوره اوایل وحی که بلاشر آنها را متعلق و موسوم به دوران اول دانسته و خود تصریح نموده است که تنها تعلق آنها را به این دوران می‌تواند تأکید کند نه تقدم و تأخر ترتیبی آنها را. از این نظر که نگاه کنیم فقط سوره‌های مزمل و دهر است که در ردیف بندی بلاشر داخل دوران اول قرار داشته و در ردیف بندی آماری به دوران دوم می‌افتد و در عوض سوره صافات که در حساب بلاشر متعلق به دوران دوم آمده است، در فهرست پیشنهادی در اواخر دوران اول قرار دارد. مابین دوران‌های سوم و چهارم نیز در هر کدام، محل یکی دو سوره در دو فهرست جا به جا شده است.

پس به طور کلی و با تذکر اینکه از حساب احتمالات آماری هیچ گاه انتظار دقت صد درصد و انطباق کامل با واقعیت (جز در مواردی که تعداد عناصر و افراد عملاً بی نهایت باشد) نمی‌توان داشت و روی هیچ یک از طول مبناهای حساب شده سوره‌ها و گروه‌ها قسم نمی‌خوریم که نمی‌شود با $\pm 10\%$ درصد آنها را پس و پیش کرد، من حیث المجموع، فهرست پیشنهادی استخراج شده از محاسبات آماری، مورد تأیید نسبی و اکثریت جداول دیگر می‌باشد و چون بالاخره مبتنی بر یک اصول و ارقام می‌باشد قابل قبول‌تر و مورد اعتمادتر از فهرست‌های قدیم و جدید باید تلقی شود.

۲۱- طریقه ترسیمی برای تعیین سال نزول سوره‌ها

ظاهراً هیچ یک از مورخین و محققین این عمل را انجام نداده و سال نزول سوره‌های قرآن را جز در مورد بعضی از سوره‌ها یا آیات که با مقارنات تاریخی همراه می‌باشد تعیین نکرده‌اند.^۱

۱. مگر آنکه بگویم در برداشت اولی این فهرست را از قرآن مفروضی که منسوب به حضرت صادق (ع) است عدم دقتی رخ داده است، یا در نقل و انتقال روایت و کتابت اشتباهاتی مزید شده است و یا اصلاً در مصحف اصلی اصرار بر این نبوده است که سوره‌ها حتماً به ترتیب زمان نزول ردیف شده باشد.

طریقه محاسبات آماری مبتنی بر فرضیه اتخاذی، به ما اجازه می‌دهد که با استفاده و اتکاء به پاره‌ای قرائن تاریخی موجود یا منطقی مقبول، راهی برای کشف قضیه جستجو نماییم.

وجود اطلاعات یا شواهد تاریخی که حکایت می‌کند فلان سوره یا آیه مقارن با چه واقعه و در چه سالی از بعثت یا هجرت نازل شده‌است، اولین راهنمای ما بوده قابل تشبیه به ابنیه تاریخی گذشته و بقایای شهرها و کاروانسراهایی می‌باشد که به روایت تاریخ، معبر فلان فاتح یا مسیر کاروان‌های تجارتنی قدیم بوده است و محققین امروزی به وسیله آن نشانه‌ها و جای‌ها که در حکم گذرگاه‌های احتمالی است، مسیر جاده را با بردن آن نقاط به روی نقشه و وصل کردن آنها به یکدیگر با تقریب کافی و با استفاده از گذرگاه‌های اجباری، مانند گردنه‌ها و گذارها و غیره، رسم می‌نمایند. نظر به اینکه در جدول ۱۲ گروه‌های آیات هم‌زمان هر یک از سوره‌ها بر حسب زمان نزول ردیف شده‌اند، همین قدر که سال نزول مثلاً دو سوره یا آیاتی از آن دو سوره را به ما بدهند، خواهیم توانست محل تاریخی تقریبی گروه‌های فیمابین آن دو سوره را بشناسیم.

چنانچه حساب دقیق‌تر و سال نزول نسبتاً قطعی گروهی را خواسته باشیم، به طریقه ترسیمی هندسه تحلیلی، عمل می‌نماییم.

برای ترسیم مسیر کاروان وحی در نقشه زمانی رسالت و تشخیص موقع نزول هر سوره یا گروه، احتیاج به دو مختصه یا معرف (Coordonnée) برای هر گروه داریم. مختصه اول، همان طول زمانی یا سال نزول است که در مورد بعضی از سوره‌ها یا آیات در دست است.

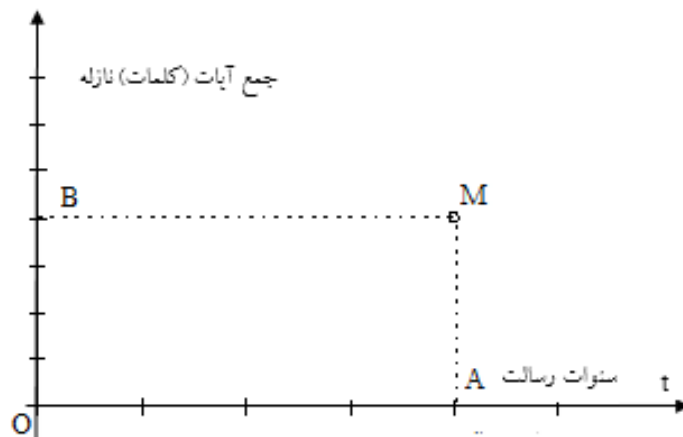
به عنوان مختصه دوم، برای هر گروه یا آیه، فاصله کلمه‌ای آن گروه را نسبت به آغاز وحی اختیار می‌کنیم.

منظور از فاصله کلمه‌ای (در مقابل فاصله زمانی)، مجموع تعداد کلمات (یا آیاتی) است که قبل از آن گروه، بر پیغمبر اکرم نازل شده است.

جدول ۱۲ که در آن گروه‌های آیات بر حسب زمان نزول ردیف شده‌اند، وسیله این کار را به ما می‌دهد. کافی است در برابر هر گروه، تعداد آیات یا کلمات ترکیب‌کننده آن را با استخراج از جدول ۱۱ یادداشت کرده و با آیات و کلمات گروه‌های قبلی جمع بزنیم تا جمع تجمعی آنها به دست آید. تعداد جمع شده آیات یا کلماتی که به دست می‌آید، مختصه یا معرف دوم گروه تلقی می‌شود و ما آن را عرض گروه می‌نامیم. مختصه اول یا طول هر گروه، همان فاصله زمانی یا سال نزول است که در صدد تعیین آن هستیم و برای بعضی از گروه‌ها، آن را کم و بیش می‌شناسیم.

۱. غیر از آن جدول قرآن اعتمادالسلطنه که قبلاً راجع به بی‌مأخذ و نادرست بودن آن صحبت شد.

شکل ۲۱- محورهای مختصات نمایش
نقاط معرف نزول گروه آیات همزمان سوره‌ها

نقطه معرف هر گروه در صفحه مختصات، نقطه‌ای است مانند M به طوری که :

طول $OA =$ سال تنزیل یا فاصله زمانی از ابتدای بعثت باشد،

عرض $OB =$ عرض تنزیل یا فاصله کلامی از اولین آیه نازل شده .

این عملیات در جدول شماره ۱۴ انجام و ارائه گردیده است.

جدول ۱۴ ، عرض‌های OB را برای کلیه گروه‌های ردیف شده تعیین می‌نماید و

چون طول‌های OA را در مورد چند سوره یا آیه می‌شناسیم، بنابراین می‌توانیم نقاط

معرف مربوطه را روی صفحه مختصات نشان کرده، برطبق روال و نظامی که خود

آنها به دست ما می‌دهند، فواصل خالی را به هم وصل نموده مسیر کاروان وحی را در

بیست و سه سال رسالت^۱ تا حدودی مشخص سازیم.

۱. برای آگاهی بیشتر از دوران رسالت به توضیحات مندرج در زیرنویس صفحه ۱۶۵ مراجعه فرمائید
(ب.ف.ب).

جدول ۱۴- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل شده تا آن زمان

سال نزول ^۱	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
سال اول بعثت (تا ۳۹۱ کلمه)	۱۹	۵	۱۹	۵	۵ تا ۱	علق - الف) آغاز وحی	۵۳	۱۰۱
	۳۵	۱۲	۱۶	۷	۷ تا ۱	مدثر - الف) رسالت	۷۳	۱۰۲
	۴۰	۱۴	۵	۲	۲ تا ۱	عصر - الف) دو آیه اول	۱۰۴	۱۰۳
	۵۴	۲۰	۱۴	۶	۶ تا ۱	ذاریات - الف) اعلام قیامت	۵۹	۱۰۴
	۵۹	۲۲	۵	۲	۲ تا ۱	تکوثر - الف) مردم شناسی	۱۰۴	۱۰۵
	۷۹	۳۰	۲۰	۸	۸ تا ۱	طور - الف) اعلام قیامت	۵۴	۱۰۶
	۹۱	۳۴	۱۲	۴	۴ تا ۱	اخلاص - تمام سوره	۱۱۴	۱۰۷
	۱۲۹	۴۸	۳۸	۱۴	۵ تا ۱ ۱۶ تا ۸	غاشیه - الف) توصیف بهشت و جهنم	۸۸	۱۰۸
	۱۵۰	۵۵	۲۱	۷	۱۷ تا ۱۱	طارق - ب) وحی و نبوت	۸۹	۱۰۹
	۱۶۷	۶۰	۱۷	۵	۵ تا ۱	انفطار - الف) حدوث قیامت	۸۴	۱۱۰
	۱۹۸	۷۰	۳۱	۱۰	۱۰ تا ۱	شمس - الف) مردم شناسی	۵۹	۱۱۱
	۲۰۸	۷۳	۱۰	۳	۳ تا ۱	کوثر - تمام سوره	۱۰۵	۱۱۲
	۲۳۳	۸۱	۲۵	۸	۶ تا ۱ ۹ تا ۸	اعلی - الف) تذکر و تقویت	۸۶	۱۱۳
	۲۸۸	۹۸	۵۵	۱۷	۷ تا ۱ ۲۲ تا ۱۲	بروج - الف) تظنیر	۸۵	۱۱۴
	۳۹۱	۱۲۷	۱۰۳	۲۹	۲۹ تا ۱	تکوثر - تمام سوره	۸۹	۱۱۵
سال دوم بعثت (تا ۲۶۳۶ کلمه)	۴۱۸	۱۳۵	۲۷	۸	۸ تا ۱	انشراح - تمام سوره	۵۳	۱۱۶
	۴۵۶	۱۴۶	۳۸	۱۱	۱۱ تا ۱	ضحی - تمام سوره	۵۴	۱۱۷
	۴۷۶	۱۵۲	۲۰	۶	۶ تا ۱	ناس - تمام سوره	۱۱۳	۱۱۸
	۵۶۶	۱۷۸	۹۰	۲۶	۲۶ تا ۱	نازعات - الف) تظنیر	۷۵	۱۱۹

۱. برای توضیح در مورد ستون سال نزول و چگونگی توزیع آیات در سال‌های متوالی، به شکل ۲۳ در صفحه ۱۶۶ و به متن بند ۲۴ (تعیین سال‌های نزول) در صفحات ۱۶۸ و ۱۶۹ مراجعه فرمائید (ب.ف.ب).

ادامه جدول ۱۴ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل شده تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان		
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	
سال سوم بعثت تا ۶۳۸ م (کلیه)	۲۶۵۳	۷۲۹	۱۹	۵	۱۹ تا ۱۵	اعلی - ب (مردم شناسی	۱۴۲
	۲۶۸۲	۷۳۶	۲۹	۷	۷ تا ۱	فاتحه - تمام سوره	۱۴۳
	۲۷۲۲	۷۴۷	۴۰	۱۱	۱۱ تا ۱	عادیات - تمام سوره	۱۴۴
	۲۷۸۴	۷۶۲	۶۲	۱۵	۵۲ تا ۳۸	حاقه - ج (وحی و نبوت	۱۴۵
	۲۸۷۱	۷۸۲	۸۷	۲۰	۴۴ تا ۳۷	نازعات - ب (استدلال و توضیح	۱۴۶
	۲۸۹۳	۷۸۷	۲۲	۵	۵ تا ۱	تبت - تمام سوره	۱۴۷
	۲۹۱۶	۷۹۲	۲۳	۵	۵ تا ۱	فلق - تمام سوره	۱۴۸
	۲۹۹۶	۸۱۲	۸۰	۲۰	۲۰ تا ۱	بلد - تمام سوره	۱۴۹
	۳۰۱۹	۸۱۸	۲۳	۶	۸ تا ۳	تکائر - ب (آیات آخر	۱۵۰
	۳۰۴۲	۸۲۳	۲۳	۵	۵ تا ۱	قیل - تمام سوره	۱۵۱
	۳۱۱۳	۸۳۹	۷۱	۱۶	۱۶ تا ۱	قلم - الق	۱۵۲
	۳۱۷۹	۸۵۳	۶۶	۱۴	۲۷ تا ۱۴	اعتراف و اعتراف نسبت به مشرکین فجر - ب (مردم شناسی و تظنیر آخرت	۱۵۳
	۳۲۱۵	۸۶۱	۳۶	۸	۸ تا ۱	زلزال - تمام سوره	۱۵۴
	۳۲۵۶	۸۷۱	۴۱	۱۰	۱۰ تا ۱	طارق - الق (استدلالی قیامت	۱۵۵
	۳۳۸۰	۹۰۰	۱۲۴	۲۹	۶۲ تا ۳۴	نجم - ج (مردم شناسی ، حکمت و توحید و تظنیر	۱۵۶
	۳۴۱۶	۹۰۸	۳۶	۸	۸ تا ۱	قارعه - تمام سوره	۱۵۷
	۴۲۸۲	۱۰۹۲	۸۶۶	۱۸۴	۱۸۲ تا ۱	صافات - تمام سوره	۱۵۸
	۴۳۴۴	۱۱۰۶	۶۲	۱۴	۲۰ تا ۶	انفطار - ب (تذکر و تظنیر قیامت	۱۵۹
	۴۴۷۳	۱۱۳۴	۱۲۹	۲۸	۳ تا ۱۳	حاقه - الق (قیامت	۱۶۰
	۴۵۵۳	۱۱۵۱	۸۰	۱۷	۳۵ تا ۱۹	معارض - ج (مردم شناسی	۱۶۱
	۴۷۲۰	۱۱۸۷	۱۶۷	۳۶	۳۶ تا ۱	مطففین - تمام سوره	۱۶۲
	۴۸۰۰	۱۲۰۴	۸۰	۱۷	۵۹ تا ۴۳	دخان - ب (توصیف بهشت و جهنم	۱۶۳

ادامه جدول ۱۴ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
انفاسه سال سوم بعثت	۴۸۵۷	۱۲۱۵	۵۷	۱۱	۱ تا ۱۱	مؤمنون - الف) بشارت و وصف مؤمنین	۲۴	۱۶۴
	۵۷۷۹	۱۳۹۱	۹۲۲	۱۷۶	۱۲ تا ۵۲	شعراء - ب) دنباله داستان موسی و انبیاء	۲۵	۱۶۵
	۵۹۱۷	۱۴۱۳	۱۳۸	۲۲	۵۳ تا ۶۷	ص - ب) قیامت و خلقت	۲۶	۱۶۶
	۶۲۴۷	۱۴۶۹	۳۳۰	۵۶	۶۸ تا ۱۱۹	حجر - الف) داستان‌های تذییری و نبوت	۱۵	۱۶۷
	۶۲۶۱	۱۴۷۲	۱۴	۳	۱۲۰ تا ۱۲۳	حاقه - ب) اسم گذشته	۹۵	۱۶۸-۱
سال چهارم بعثت (تا ۹۹۰۰ کلمه)	۶۳۰۶	۱۴۷۸	۴۵	۶	۱۲۴ تا ۱۲۷	حاقه - ب) بقیه اسم گذشته	۹۵	۱۶۸-۲
	۶۳۳۶	۱۴۸۳	۳۰	۵	۱۲۸ تا ۱۳۲	قدر - تمام سوره	۹۶	۱۶۹
	۶۶۷۳	۱۵۳۷	۳۳۷	۵۴	۱۳۳ تا ۱۸۷	ذاریات - ب) استدلال و توصیف و تذییر	۵۱	۱۷۰
	۷۰۱۵	۱۵۹۲	۳۴۲	۵۵	۱۸۸ تا ۲۴۲	قمر - تمام سوره	۵۳	۱۷۱
	۷۲۴۴	۱۶۲۸	۲۲۹	۳۶	۲۴۳ تا ۲۷۹	قلم - ب) تنبیه و تذییر توحیدی	۹۸	۱۷۲
	۷۵۰۱	۱۶۶۹	۲۵۷	۴۱	۲۸۰ تا ۳۲۰	دخان - الف) وحی و قیامت و اسم گذشته	۳۳	۱۷۳
	۷۵۸۸	۱۶۸۲	۸۷	۱۳	۳۲۱ تا ۳۳۴	معاوج - الف) بحث روی قیامت	۷۰	۱۷۴
	۷۷۰۵	۱۷۰۱	۱۱۷	۱۹	۳۳۵ تا ۳۵۴	طور - ب) توصیف بهشت و جهنم	۵۲	۱۷۵
	۷۷۹۹	۱۷۱۴	۹۴	۱۳	۳۵۵ تا ۳۶۸	زخرف - ب) آیات قیامت	۳۴	۱۷۶
	۸۰۱۷	۱۷۴۶	۲۱۸	۳۲	۳۶۹ تا ۴۰۰	نوح - تمام سوره	۷۱	۱۷۷
	۸۱۴۵	۱۷۶۷	۱۲۸	۲۱	۴۰۱ تا ۴۲۸	رحمن - ب) عتاب و عذاب	۵۵	۱۷۸
	۸۲۶۶	۱۷۸۶	۱۲۱	۱۹	۴۲۹ تا ۴۴۸	مزل - تمام مثنوی آخرین آیه	۷۴	۱۷۹
	۸۶۳۹	۱۸۴۱	۳۷۳	۵۵	۴۴۹ تا ۵۰۴	طه - الف) موسی و فرعون	۲۰	۱۸۰
	۸۸۳۵	۱۸۶۷	۱۹۶	۲۶	۵۰۵ تا ۵۳۱	مریم - ب) تذییر آخرت	۱۵	۱۸۱
	۹۰۰۶	۱۸۸۹	۱۷۱	۲۲	۵۳۲ تا ۵۵۳	طور - ج) جدال توحیدی	۵۲	۱۸۲
	۹۳۱۵	۱۹۳۲	۳۰۹	۴۳	۵۵۴ تا ۶۰۰	حجر - ب) جدال و استدلال‌های توحیدی	۱۵	۱۸۳
	۹۶۷۷	۱۹۸۳	۳۶۲	۵۱	۶۰۱ تا ۶۵۱	شعراء - الف) ابتدای داستان موسی	۲۵	۱۸۴
	۹۸۹۴	۲۰۱۲	۲۱۷	۲۹	۶۵۲ تا ۶۸۰	دھر - تمام سوره بجز دو آیه آخر	۷۹	۱۸۵-۱

ادامه جدول ۱۶- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

شماره ردیف نزول	تاریخ نزول	سوره‌ها				عنوان و موضوع گروه	شماره آیات	تعداد		سال نزول
		گروه آیات همزمان						جمع تجمعی		
		آیات	کلمات	آیات	کلمات			آیات	کلمات	
۸۵-۲	۷۹	دهر - دو آیه آخر	۳۰ تا ۳۱	۲	۲۰	۲۰۱۴	۹۹۱۴	۲۰۱۴	۹۹۱۴	
۸۶	۷۸	ص - الق (توصیف انبیاء و تطهیر	۲۹ تا ۲۴	۶۲	۴۹۷	۲۰۷۶	۱۰۴۱۱	۲۰۷۶	۱۰۴۱۱	
۸۷	۸۰	قی - تمام سوره	۱ تا ۴۵	۴۵	۳۶۷	۲۱۲۱	۱۰۷۷۸	۲۱۲۱	۱۰۷۷۸	
۸۸	۷۹	یس - تمام سوره	۱ تا ۸۳	۸۳	۷۰۵	۲۲۰۴	۱۱۴۸۳	۲۲۰۴	۱۱۴۸۳	
۸۹	۱۵۴	عصر - ب (آیه آخر	۳	۱	۹	۲۲۰۵	۱۱۴۹۱	۲۲۰۵	۱۱۴۹۱	
۹۰	۷۴	مؤمنون - ب (خلق و نعمت انبیاء و امم گذشته توصیه تربیت و آخرت	۱۲ تا ۱۱۸	۱۰۹	۹۷۰	۳۳۱۴	۱۲۴۶۲	۳۳۱۴	۱۲۴۶۲	
۹۱	۴۱	فصلت - الق (قرآن و رسالت در برابر مشرکین	۱ تا ۷	۷	۶۶	۳۳۲۱	۱۲۵۲۸	۳۳۲۱	۱۲۵۲۸	
۹۲	۴۴	زخرف - الق (جدال توحیدی	۱ تا ۶۵	۷۶	۷۲۶	۳۳۹۷	۱۳۲۵۴	۳۳۹۷	۱۳۲۵۴	
۹۳	۷۴	احزاب - الق (آیات کلی زمینه قبلی	۱ تا ۶۷	۱۹	۱۷۴	۳۴۱۶	۱۳۴۲۸	۳۴۱۶	۱۳۴۲۸	
۹۴-۱	۷۱	انبیاء - ده آیه اول	۱ تا ۱۰	۱۰	۱۰۰	۳۴۲۶	۱۳۵۲۸	۳۴۲۶	۱۳۵۲۸	
۹۴-۲	۷۱	انبیاء - بقیه سوره	۱۱ تا ۱۱۲	۱۰۳	۱۰۴۴	۳۵۲۹	۱۴۵۷۲	۳۵۲۹	۱۴۵۷۲	
۹۵	۷۴	جن - تمام سوره	۱ تا ۲۸	۲۸	۲۷۶	۳۵۵۷	۱۴۸۴۸	۳۵۵۷	۱۴۸۴۸	
۹۶	۷۸	نبأ - ب (تطهیر قیامت	۳۷ تا ۴۱	۵	۴۸	۳۵۶۲	۱۴۸۹۶	۳۵۶۲	۱۴۸۹۶	
۹۷	۸۵	بروج - ب (توضیح	۸ تا ۱۱	۵	۵۲	۳۵۶۷	۱۴۹۴۸	۳۵۶۷	۱۴۹۴۸	
۹۸	۱۵	مریم - الق (ولادت یحیی و مریم و مسح	۱ تا ۳۴	۶۶	۶۶۰	۳۶۳۳	۱۵۶۰۸	۳۶۳۳	۱۵۶۰۸	
۹۹	۵۸	یثه - تمام سوره	۱ تا ۹	۹	۹۰	۳۶۴۲	۱۵۶۹۸	۳۶۴۲	۱۵۶۹۸	
۱۰۰	۳۱	لقمان - الق (قرآن و مردم‌شناسی و توحید	۱ تا ۱۰	۱۰	۱۱۴	۳۶۵۲	۱۵۸۱۲	۳۶۵۲	۱۵۸۱۲	
۱۰۱	۳۵	روم - الق (ثالث اول	۱ تا ۲۶	۲۷	۳۱۰	۳۶۷۹	۱۶۱۲۲	۳۶۷۹	۱۶۱۲۲	
۱۰۲	۷۵	فرقان - تمام سوره	۱ تا ۷۷	۷۷	۸۷۰	۳۷۵۶	۱۶۹۹۲	۳۷۵۶	۱۶۹۹۲	
۱۰۳-۱	۷۵	طه - ب (سحر، سامری، آدم	۵۵ تا ۷۳	۱۹	۱۷۵	۳۷۷۵	۱۷۱۶۵	۳۷۷۵	۱۷۱۶۵	

سال ششم بعثت (تا ۱۶۴ کلمه)

سال پنجم بعثت (تا ۵۳۲ کلمه)

ادامه جدول ۱۶ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

شماره ردیف نزول	شماره رسمی	سوره‌ها		تعداد		جمع تجمعی		سال نزول
		گروه آیات همزمان		کلمات	آیات	کلمات	آیات	
		عنوان و موضوع گروه	شماره آیات					
۱۰۳-۲	۷۵	طه - بقیه سوره	۷۴ تا ۱۳۵	۶۹	۷۶۰	۲۸۴۴	۱۷۹۲۷	سال هشتم بعثت (تا ۲۰۷۹ کلمه)
۱۰۴	۷۷	ملک - تمام سوره	۱ تا ۳۰	۳۰	۳۳۰	۲۸۷۴	۱۸۲۵۷	
۱۰۵	۷۸	ابراہیم - (ب) تظہیر و توصیف آخرت	۴۳ تا ۵۲	۱۱	۱۲۸	۲۸۸۵	۱۸۳۸۵	
۱۰۶	۷۹	مریم - توضیحات راجع به حضرت عیسی	۳۵ تا ۴۱ (۱۶ کلمه از آیه ۵۹)	۸	۸۹	۲۸۹۳	۱۸۴۷۴	
۱۰۷	۷۹	نحل - (الف) توحیدی، تربیتی، وحدت	۴۳ تا ۶۶ ۱۰۷ تا ۱۰۰ ۱۲۱ تا ۱۲۹	۷۳	۸۶۸	۲۹۶۶	۱۹۳۴۲	
۱۰۸	۷۸	تکویف - (الف) ذوالقرنین، لقاء پروردگار	۱ تا ۷ ۵۹ تا ۱۱۰	۵۸	۶۸۳	۳۰۳۴	۲۰۰۲۵	
۱۰۹	۷۶	بقره - (الف) مردم‌شناسی و جهاد	۱ تا ۱۹ الف ۱۴۸ تا ۱۵۲ ۱۵۴ تا ۱۵۸ ۲۰۰ تا ۲۰۵ ۲۴۵ تا ۲۴۶	۳۷	۴۲۶	۳۰۶۱	۲۰۴۶۱	
۱۱۰-۱	۷۷	سجده - ۲۶ آیه اول	۱ تا ۲۶	۲۶	۳۳۱	۳۰۸۷	۲۰۷۹۲	
۱۱۰-۲	۷۷	سجده - بقیه سوره	۲۷ تا ۳۰	۴	۳۹	۳۰۹۱	۲۰۸۳۱	
۱۱۱	۷۸	مدثر - (د) توضیح فرشتگان	۳۱ تا ۳۴	۴	۴۸	۳۰۹۵	۲۰۸۷۹	
۱۱۲	۷۷	اسراء - (الف) معرفی و تربیتی تذکیر آخرت موسی و فرعون	۶۳ تا ۶۷ ۷۳ تا ۸۳ ۱۰۳ تا ۱۱۱	۷۱	۹۰۱	۳۱۶۶	۲۱۷۸۰	
۱۱۳	۸۰	مؤمن - (الف) بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	۱ تا ۶ ۵۴ تا ۶۲	۱۴	۱۷۴	۳۱۸۰	۲۱۹۵۴	
۱۱۴	۷۷	نمل - تمام سوره	۱ تا ۹۵	۹۴	۱۱۲۵	۳۲۷۴	۲۳۰۷۹	
۱۱۵	۷۵	زمر - (الف) مرگ، آخرت، توبه	۳۰ تا ۳۸ ۵۴ تا ۶۶	۲۲	۲۶۳	۳۲۹۶	۲۳۳۴۲	
۱۱۶	۸۵	جاثیه - تمام سوره	۱ تا ۳۶	۳۵	۴۷۶	۳۳۳۱	۲۳۸۱۸	
۱۱۷	۷۸	تغابن - تمام سوره	۱ تا ۱۸	۱۸	۲۴۱	۳۳۴۹	۲۴۰۵۹	
۱۱۸-۱	۷۹	هود - ۲۴ آیه اول	۱ تا ۲۴	۲۵	۳۷۱	۳۳۷۴	۲۴۴۳۰	

ادامه جدول ۱۶ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان		
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه	
سال نهم هجرت (۶۱ تا ۶۸ کلمه)	۲۵۹۴۸	۳۴۷۶	۱۵۱۸	۱۰۲	۱۲۳ تا ۲۵	هود - بقیه سوره	۱۱۸-۲
	۲۶۳۷۳	۳۵۰۶	۴۲۵	۳۰	۳۸ تا ۸	فصلت - ب (تجلیل خدا، تذکیر، تربیت، معرفت)	۱۱۹
	۲۶۸۶۴	۳۵۳۹	۴۹۱	۳۳	۶۰ تا ۲۷	روم - ب (دوثلث آخر)	۱۲۰
	۲۷۲۵۵	۳۵۶۶	۳۹۱	۲۷	۸ تا ۱ ۱۰۲ تا ۸۴	اسراء - ب (بنی اسرائیل و وحی و معرفت)	۱۲۱
	۲۸۰۶۰	۳۶۲۲	۸۰۵	۵۶	۱۱۱ تا ۵۷	اعراف - الف (بحث و برخورد با پیغمبران)	۱۲۲-۱
سال دهم هجرت (۶۹ تا ۶۹۳ کلمه)	۲۹۱۲۹	۳۶۹۷	۱۰۶۹	۷۵	۱۵۴ تا ۱۱۲ ۲۰۵ تا ۱۷۶	اعراف - الف (بحث انبیاء با امم گذشته)	۱۲۲-۲
	۲۹۳۱۱	۳۷۰۹	۱۸۲	۱۲	۵۶ تا ۴۵	نور - ج (مردم شناسی)	۱۲۳
	۲۹۸۷۷	۳۷۴۸	۵۶۶	۳۹	۳۰ تا ۱۸ ۶۸ تا ۴۳	حج - الف (توحید و تذکیر، جدال با مشرکین، اعلام حج بر ابراهیم)	۱۲۴
	۳۰۶۶۲	۳۸۰۰	۷۸۵	۵۲	۳۰ تا ۱ ۸۲ تا ۷۴ ۱۱۷ تا ۱۰۵	انعام - الف (تعلیم و جدال توحیدی مکاشفه حضرت ابراهیم)	۱۲۵
	۳۱۶۲۷	۳۸۶۸	۹۶۵	۶۸	۶۹ تا ۱	عنکبوت - تمام سوره	۱۲۶
	۳۱۶۹۸	۳۸۷۲	۷۱	۴	۱۲ تا ۱۰	سبأ - ب (داود و سبأ، توحید و نبوت)	۱۲۷-۱
	سال یازدهم هجرت (۳۲۵ تا ۳۲۵ کلمه)	۳۲۳۲۴	۳۹۱۴	۶۲۶	۴۲	۵۴ تا ۱۳	سبأ - بقیه آیات
۳۲۸۹۷		۳۹۵۲	۵۵۵	۳۸	۱۰۹ تا ۷۲	یونس - ب (انبیاء امم گذشته)	۱۲۸
۳۳۶۲۶		۴۰۶۴	۱۷۴۷	۱۱۲	۱۱۱ تا ۱	یوسف - تمام سوره	۱۲۹
۳۵۳۲۰		۴۱۰۸	۶۹۴	۴۴	۴۴ تا ۱	قصص - الف (داستان طولانی موسی)	۱۳۰-۱

ادامه جدول ۱۴ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره رسمی	شماره ردیف نزول
					گروه آیات همزمان			
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
سال دوازدهم بعثت (تا ۹۵۸ تا ۲۸ کلمه)	۳۵۸۳۰	۴۱۴۳	۵۱۰	۳۵	۷۵ تا ۴۵ ۸۸ تا ۸۵	قصص - آیات ۴۵ تا ۷۵ و ۸۵ تا ۸۸	۴۵	۱۳۰-۲
	۳۵۹۰۱	۴۱۴۴	۷۷	۱	۲۰	مزمّل - ب (آیه آخر)	۴۶	۱۳۱
	۳۶۹۳۸	۴۲۱۲	۱۰۳۱	۶۸	۵۳ تا ۷ ۸۵ تا ۶۳	مؤمن - ب (مؤمن آل فرعون، توصیف خدا و تئذیر مشرکین)	۴۷	۱۳۲
	۳۷۰۷۵	۴۲۲۱	۱۳۷	۹	۳۳ ۳۳ تا ۲۶	نجم - ب (توضیح و تویح مشرکین)	۴۸	۱۳۳
	۳۷۱۶۳	۴۲۲۵	۸۸	۴	۲۸ تا ۲۵	ص - ج (الحاقی تریبی و توحیدی)	۴۹	۱۳۴
	۳۷۶۴۴	۴۲۵۶	۴۸۱	۳۱	۵۸ تا ۲۸	کهف - ب (دو باغ، زندگی دنیا و قیامت تا: قرآن، رسالت و هلاکت)	۵۰	۱۳۵
	۳۸۰۶۹	۴۲۸۰	۴۲۵	۲۴	۳۴ تا ۱۱	لقمان - ب (حکمت و معرفت)	۵۱	۱۳۶
	۳۸۷۱۷	۴۳۲۲	۶۴۸	۴۲	۴۲ تا ۱ متنهای ۶۰	ابراهیم - الف (رسالت و توحید و تئذیر، دعای ابراهیم)	۵۲	۱۳۷
	۳۸۹۷۲	۴۳۳۶	۲۵۵	۱۴	۱۴ تا ۱	شوری - ۱۴ آیه اول	۵۳	۱۳۸-۱
سال سیزدهم بعثت (سال اول هجرت) (تا ۴۲۵۹۰ تا ۲۲ کلمه)	۳۹۵۶۳	۴۳۷۵	۵۹۱	۳۹	۵۳ تا ۱۵	شوری - بقیه آیات	۵۴	۱۳۸-۲
	۳۹۸۱۸	۴۳۹۱	۲۵۵	۱۶	۳۷ تا ۲۸ ۱۹۱ تا ۱۸۶	بقره - ب (خلقت آدم، حکم جنگ)	۵۵	۱۳۹
	۴۰۴۲۸	۴۴۲۹	۶۱۰	۳۸	۴۵ تا ۴ (متنهای ۱۳۵۹ و قسمتی از ۱۹)	فاطر - الف (آیات اولیه)	۵۶	۱۴۰
	۴۱۱۷۱	۴۴۷۴	۷۴۳	۴۵	۲۹ تا ۱ ۵۳ تا ۳۹	زمر - ب (توحیدی، تئذیر، توصیف قرآن)	۵۷	۱۴۱
	۴۱۷۰۴	۴۵۱۲	۵۳۳	۳۸		محمد - تمام سوره	۵۸	۱۴۲
	۴۲۵۹۶	۴۵۷۲	۸۹۲	۶۰	۶۰ تا ۱	انفال - ۶۰ آیه اول	۵۹	۱۴۳-۱

ادامه جدول ۱۴ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
					گروه آیات همزمان			شماره رسمی
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
سال دوم هجرت (۶۲۲ تا ۶۲۳ کلمه)	۴۲۹۰۹	۴۵۸۹	۳۱۳	۱۷	۷۶ تا ۶۱	انفال - بقیه آیات	۱۴۳-۲	
	۴۳۱۲۸	۴۶۰۳	۲۱۹	۱۴	۱۴ تا ۱	صفت - تمام سوره	۱۴۴	
	۴۳۴۱۰	۴۶۱۹	۲۸۲	۱۶	۵۴ تا ۳۹	فصلت - حج	۱۴۵	
	۴۳۶۳۰	۴۶۳۲	۲۲۰	۱۳	۶۲ تا ۵۵ ۷۲ تا ۶۸	اسراء - حج (اخلاقی، توحید و نبوت)	۱۴۶	
	۴۳۸۷۰	۴۶۴۷	۲۴۰	۱۵	۱۳ تا ۱ ۲۷ تا ۲۶	احقاف - الف توحید و نبوت و استقامت	۱۴۷	
	۴۴۲۲۴	۴۶۹۳	۷۵۴	۴۶	۴۲ تا ۳۵ ۹۱ تا ۹۱ الف ۱۲۰ تا ۱۰۸	نحل - ب (جدال توحیدی و تشریحی) نعم الہی و تقویت روحی	۱۴۸	
	۴۴۹۶۵	۴۷۱۳	۳۴۱	۲۰	۱۴ تا ۱۰ ۲۹ تا ۲۳ ۴۴ تا ۳۷	مائده - الف انضباطی و داستانی و تشریحی	۱۴۹	
	۴۵۱۳۷	۴۷۲۴	۱۷۲	۱۱	۱۱ تا ۱	جمعه - تمام سوره	۱۵۰	
	۴۶۲۲۷	۴۷۸۹	۱۰۹۰	۶۵	۹۳ تا ۳۰	آل عمران - الف (ولادت مریم و یحیی و مسیح، اهل کتاب، جنگه احد، تشریحی)	۱۵۱-۱	
	سال سوم هجرت (۶۲۴ تا ۶۲۵ کلمه)	۴۷۶۴۱	۴۸۷۳	۱۴۱۴	۸۴	۱۷۶ تا ۹۴	آل عمران - آیات ۹۴ تا ۱۷۶	۱۵۱-۲
۴۷۸۱۱		۴۸۸۴	۱۷۰	۱۱	۱۱ تا ۱ ۱۷ تا ۱	مٹافقون - تمام سوره	۱۵۲	
۴۸۵۰۵		۴۹۲۳	۶۹۴	۳۹	۴۲ تا ۳۱ ۷۷ تا ۶۹	حج - ب (توحید، قیامت، عبادت)	۱۵۳	
۴۹۴۲۰		۴۹۷۵	۹۱۵	۵۲	۲۹ تا ۱ ۲۰۰ تا ۱۷۷	آل عمران - ب (مردم شناسی)	۱۵۴	
۴۹۸۴۱		۵۰۰۶	۴۲۱	۳۱	۳۰ تا ۱	اعراف - ب خلقت آدم، قیامت، توحید	۱۵۵-۱	

ادامه جدول ۱۶- ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازلۀ تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات	گروه آیات همزمان			
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
سال چهارم هجرت (۵۲۴هـ کلمه)	۵۰۸۰۸	۵۰۵۴	۹۶۷	۴۸	۵۶ تا ۳۱ ۱۷۵ تا ۱۵۵	اعراف - آیات ۳۱ تا ۵۶ و ۱۷۵ تا ۱۵۵	۷	۱۵۵-۲
	۵۱۲۴۱	۵۰۷۸	۴۳۳	۲۴	۲۴ تا ۱	حشر - تمام سوره	۸	۱۵۶
	۵۱۳۹۸	۵۰۸۷	۱۵۷	۹	۷۵ تا ۶۷	زمر - ج) توصیف قیامت و تقسیم مردم	۳۵	۱۵۷
	۵۱۵۵۹	۵۰۹۶	۱۶۱	۹	۹ تا ۱	سیا - الف) توحید و نبوت	۳۶	۱۵۸
	۵۲۱۴۴	۵۱۲۹	۵۸۷	۳۳	۷۱ تا ۳۸	نوبه - ب) منافقین	۵	۱۵۹
	۵۲۳۶۹	۵۲۰۰	۱۲۳۳	۷۱	۷۱ تا ۱	یونس - الف)	۱۰	۱۶۰
	۵۳۴۸۲	۵۲۰۸	۱۱۳	۸	۸ تا ۱	استدلال توحید و نبوت حدید - ۸ آیه اول سوره	۸۷	۱۶۱-۱
سال پنجم هجرت (۵۷۱۱۹ کلمه)	۵۳۹۳۳	۵۲۲۹	۴۵۱	۲۱	۲۹ تا ۹	حدید - بقیه آیات	۸۷	۱۶۱-۲
	۵۴۰۹۷	۵۲۳۸	۱۶۴	۹	۹۱ ب تا ۹۹	نحل - ج)	۱۹	۱۶۲
	۵۴۶۸۲	۵۲۷۱	۵۸۵	۳۳	۳۳ تا ۱	تشریحی و اجتماعی و اخلاقی نور - الف) آیات افکک	۲۶	۱۶۳
	۵۴۷۸۸	۵۳۸۵	۲۱۰۶	۱۱۴	۱۴۷ تا ۳۸	بقره - ج) بنی اسرائیل، ابراهیم، قبله	۷	۱۶۴
	۵۷۱۱۱	۵۴۰۲	۳۳۳	۱۷	۶ تا ۴ ۲۲ تا ۹	احزاب - ب) آیات مدنی	۳۳	۱۶۵-۱
سال ششم هجرت (۶۰۷۵۱ کلمه)	۵۷۷۵۷	۵۴۲۷	۶۴۶	۳۵	۴۰ تا ۳۳ ۵۲ تا ۴۸ ۶۲ تا ۵۶ ۷۳ تا ۶۹	احزاب - بقیه آیات	۳۳	۱۶۵-۲
	۵۸۸۲۴	۵۴۹۴	۱۰۶۷	۵۷	۶۰ تا ۴۷ ۱۴۸ تا ۱۳۰ ۱۷۴ تا ۱۴۹	نساء - ب) اهل کتاب، مردم شناسی	۶	۱۶۶
	۶۰۵۳۲	۵۵۸۸	۱۷۰۸	۹۴	۱۰۴ تا ۸۳ ۱۳۴ تا ۱۱۸ ۱۶۵ تا ۱۵۵	انعام - ب) جدال توحیدی، نبوت، تشریحی	۹	۱۶۷
	۶۰۷۵۰	۵۶۰۰	۲۱۸	۱۲	۱۲ تا ۱	رعد - ۱۲ آیه اول	۱۳	۱۶۸-۱

ادامه جدول ۱۴ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول
					شماره و سوره	عنوان و موضوع گروه	
	کلمات	آیات	کلمات	آیات			
سال هشتم هجرت (تا ۶۴۳ ک.ه)	۶۱۳۷۳	۵۶۳۱	۶۱۳	۳۱	۱۳ تا ۴۲	رعد - بقیه آیات	۱۳
	۶۲۵۰۶	۵۶۹۰	۱۱۳۳	۵۹	۷۲ تا ۱۳۰	توبه - ج (متافقین، مؤمنین، کفار	۵
	۶۳۰۵۸	۵۷۱۹	۵۵۲	۲۹	۱ تا ۲۹	فتح - تمام سوره	۳۵
	۶۳۱۵۵	۵۷۲۴	۹۷	۵	۸ تا ۱۲	طلاق - ب (تلذیر و توحید	۹۵
	۶۳۸۶۰	۵۷۶۰	۷۰۵	۳۶	۵۶ تا ۸۸	مائده - ب (روابط با اهل کتاب	۵
	۶۴۱۹۲	۵۷۷۸	۳۳۲	۱۸	۱ تا ۱۸	حجرات - تمام سوره	۳۵
	۶۴۳۷۶	۵۷۸۷	۱۸۴	۹	۷۶ تا ۸۴	قصص - ج (داستان قارون	۲۵
سال نهم هجرت (تا ۶۴۸، ۱۵ ک.ه)	۶۶۵۹۷	۵۸۹۷	۲۲۲۱	۱۱۰	۱ تا ۴۵ ۶۱ تا ۱۲۵	نساء - الف) تشریحی و جهاد و مردم‌شناسی	۳
	۶۶۹۶۹	۵۹۱۷	۳۷۲	۲۰	۸ تا ۲۷	کهف - ج (داستان اصحاب کهف	۱۵
	۶۷۶۷۹	۵۹۵۴	۷۱۰	۳۷	۱ تا ۳۷	توبه - الف) آیات برائت	۵
	۶۸۰۰۵	۵۹۷۰	۳۲۶	۱۶	۱۴ تا ۲۵ ۲۸ تا ۳۱	احقاف - ب (والدین، احقاف، جن‌ها، تلذیر و تقویت	۳۹
سال نهم هجرت (تا ۶۴۷، ۷۱ ک.ه)	۶۸۰۶۹	۵۹۷۳	۶۴	۳	۳۲ تا ۳۵	احقاف - بقیه آیات	۳۹
	۶۸۰۸۸	۵۹۷۴	۱۹	۱	۱ تا ۳	نصر - تمام سوره	۱۱۰
	۶۸۱۳۵	۵۹۷۶	۴۷	۲	۶ و ۳۶	ابراهیم - ج (آیات تکمیلی	۱۳
	۶۸۶۰۱	۵۹۹۷	۴۴۴	۲۱	۱ تا ۲۳	مجادله - تمام سوره	۵۵
	۶۹۴۸۹	۶۰۳۷	۸۸۸	۴۰	۳۰ تا ۳۶ ۸۹ تا ۱۲۰	مائده - ج (داستان و تشریحی، مائده	۵
					۱۹ تا ۳۷ ۱۵۳		
	۷۱۶۴۴	۶۱۳۳	۲۱۵۵	۹۶	۱۶۰ تا ۱۸۵ ۱۹۲ تا ۱۹۹ ۲۰۶ تا ۲۴۳ ۲۵۵ ۲۶۳ تا ۲۷۴	بقره - د (تلذیر و تبشیر، ایمانی و تشریحی بلند	۲

ادامه جدول ۱۴ - ترتیب نزول گروه آیات سوره‌ها و جمع آیات و کلمات نازل تا آن زمان

سال نزول	جمع تجمعی		تعداد		سوره‌ها		شماره ردیف نزول	
	آیات	کلمات	آیات	کلمات	گروه آیات همزمان			
					شماره آیات	عنوان و موضوع گروه		
سال دهم هجرت (۲۸۰ تا ۲۸۵ کلمه)	۶۱۴۴	۷۱۹۷۴	۱۱	۳۳۰	۲۸۳ تا ۲۷۵	بقره-د) بقیه آیات	۴	۱۸۳-۲
	۶۱۵۷	۷۲۳۰۷	۱۳	۳۴۳	۱ تا ۱۳	ممتحنه-تمام سوره	۹۵	۱۸۴
	۶۱۶۳	۷۲۴۴۷	۶	۱۴۰	۱ تا ۳ ۹ و ۱۳ (۳۳ کلمه از آیه ۱۹)	فاطر- آیات مدنی	۴۵	۱۸۵
	۶۱۷۵	۷۲۶۹۴	۱۲	۲۴۷	۱ تا ۱۲	تحریم-تمام سوره	۹۹	۱۸۶
	۶۱۹۴	۷۳۱۶۶	۱۹	۴۷۲	۱۳۵ تا ۱۵۴	انعام-ج) جدال تشریحی	۹	۱۸۷
	۶۲۰۱	۷۳۳۵۲	۷	۱۸۶	۱ تا ۷	طلاق-الف) تشریحی طلاق	۹۵	۱۸۸
	۶۲۱۲	۷۳۷۴۷	۱۱	۳۹۵	۴۶ و ۱۷۵ ۱۲۶ تا ۱۲۹ الحاقی به (۴-۳ و ۷-۶ و ۱۲ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹-۳۰)	نساء-ج) تشریحی و بعدی	۵	۱۸۹
	۶۲۳۱	۷۴۲۴۵	۱۹	۵۱۸	۳۴ تا ۴۴ ۵۷ تا ۶۴	نور-ب) ایمانی و تشریحی بلند	۴۵	۱۹۰
	۶۲۴۹	۷۴۸۱۳	۱۸	۵۴۸	۱۵ تا ۲۲ ۴۵ تا ۵۵	مائده-د) اهل کتاب	۵	۱۹۱
	۶۲۶۲	۷۵۲۴۵	۱۳	۴۵۲	۱۵۹ و ۲۳۴ و ۲۳۷ تا ۲۵۴ و ۲۵۶ تا ۲۵۹	بقره-ه) آیات بلند اهل کتاب و ایمانی	۴	۱۹۲-۱
سال یازدهم هجرت (سال رحلت) (۲۸۵ تا ۲۹۰ کلمه)	۶۲۶۸	۷۵۵۱۱	۶	۲۴۶	۲۶۰ تا ۲۶۲ ۲۸۴ تا ۲۸۶	بقره-ه) بقیه آیات بلند اهل کتاب و ایمانی	۴	۱۹۲-۲
	۶۲۷۱	۷۵۶۱۸	۳	۱۰۷	۵۳ تا ۵۵	احزاب-ج) تکمیلی و بعدی	۴۴	۱۹۳
	۶۲۷۷	۷۵۸۸۵	۶	۲۶۷	۱ تا ۹	مائده-ه) تشریحی بلند	۵	۱۹۴

۲۲- گذرگاه‌های اجباری یا احتمالی تنزیل

سوره‌ها یا آیات تاریخدار و با شأن نزول معین که سال وحی آنها با تقریب کافی قابل تعیین است، گذرگاه‌های احتمالی تنزیل محسوب می‌شوند.

چند گذرگاه اجباری هم داریم که تکلیفش معلوم است:

۱- آغاز وحی که به روایت مورد قبول شیعه در ۲۷ ماه رجب یعنی پنج ماه به آخر سال اول بعثت مانده رخ داده است (۶۱۰ میلادی).

۲- هجرت از مکه به مدینه که در اول ربیع‌الاول یعنی ابتدای سومین ماه سال ۱۳ بعثت (۶۲۲ میلادی) واقع شده است.

۳- پایان وحی یا رحلت رسول اکرم که در ۲۸ صفر یا دومین ماه بعد از سال دهم هجرت به وقوع پیوسته است.

اما از گذرگاه‌های احتمالی یا وقایع و قرائنی که نزول پاره‌ای از آیات یا سوره را مقارن آنها گرفته‌اند و می‌توان به‌عنوان نشانه (Repère) تلقی کرد، موارد زیر قابل ذکر است:

۱- اسلام آوردن عمر در سال چهارم بعثت بوده و دیده است که در خانه خواهرش، سوره طه (۲۰) را می‌خواند. بنابراین سوره طه مقارن یا کمی قبل از این واقعه بوده است. ما طول مختصات اولین گروه سوره طه (۲۰) یعنی تاریخ نزول آن‌را با تقریب یکساله بین ۲/۷۵ سال تا ۳/۷۵ سال می‌گیریم (یعنی از سه ماه مانده به آخر سال سوم بعثت تا ۹ ماه گذشته از سال چهارم بعثت). عرض مختصات نقطه معرف سوره طه (۲۰) (گروه الف) بنا به جدول ۱۴ (شماره ردیف نزول ۸۰) مابین ۸/۲۶۶ و ۸/۶۳۹ است. به‌طور خلاصه گروه الف سوره طه (۲۰) را به‌جای آنکه به‌وسیله یک نقطه هندسی بدون ابعاد در صفحه مختصات بشناسیم، در داخل یک مربع مستطیل کوچک به طول ۲/۷۵ تا ۳/۷۵ و به عرض ۸/۲۶۶ تا ۸/۶۳۹ نمایش می‌دهیم.

۲- آیات ابتدای سوره ص (۳۸) (گروه الف) را می‌گویند بلافاصله بعد از اسلام آوردن عمر نازل شده است. بنابراین مختصه طولی آن را از ۳/۲۵ تا ۴/۲۵ می‌گیریم که سه ربع آخر سال چهارم بعثت و یک ربع اول سال پنجم بعثت را می‌پوشاند. مختصه عرضی از روی تعداد کلمات نازل شده تا قبل از این سوره و در پایان سوره معلوم می‌شود (۹۹۱۴ تا ۱۰۴۱۱).

۳ - آیات اول سوره مریم (۱۹) را یک واقعه یا نشانه تاریخی مشخص کرده است. این آیات را جعفر ابن ابیطالب - سرکرده دسته دوم مهاجرین به حبشه - برای نجاشی^۱ قرائت کرده است. و از طرف دیگر مهاجرت اول به حبشه در سال چهارم بعثت صورت گرفته است و اگر مهاجرت دوم را یکسال بعد از اولی بگیریم، می‌توانیم حدس بزنیم که نزول آیات ابتدای سوره مریم (۱۹) مقارن یا ماقبل سال پنجم بوده است. مختصه طولی سوره مریم (۱۹) را با یکسال تقریب احتیاطی، مابین ۴/۵ تا ۵/۵ می‌گیریم.

۴ - آیات ابتدای سوره روم (۳۰) (گروه الف) بعد از آخرین غلبه ایران بر روم، در سال‌های ۶۱۵ تا ۶۱۶ میلادی یعنی ۶ تا ۷ سال مانده به هجرت، نازل شده است. پس طول احتمالی آن از ۵/۲۵ تا ۶/۲۵ به دست می‌آید.

۵ - معروف است که آیه ۳۹ سوره انفال (۸) «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِئْتَةً»^۲ در سال خیلی نزدیک به هجرت نازل شده است و قسمت عمده سوره انفال (۸) در سال ۲ هجرت بوده است: ۰/۵ تا ۱/۵ هجرت.

۶ - دوره نزول سوره آل عمران (۳)، کلاً سال‌های سوم و چهارم پس از هجرت است. آیات ۱۱۲ تا ۱۲۴ (واقع در گروه الف) مربوط به جنگ احد است که در ماه شوال (ماه دهم) از سال سوم هجری نازل شده است و آیات ۳۷ تا ۵۶ (گروه الف) مربوط به حضرت مریم (س) و حضرت مسیح (ع) است که به عقیده بلاشر، بین سال‌های دوم و سوم هجری (۶۲۴ و ۶۲۵ میلادی) نازل شده است. بنابراین، برای گروه الف سوره آل عمران (۳)، طول ۲ تا ۲/۷۵ و برای گروه ب، طول ۲/۷۵ تا ۳/۷۵ را قائل می‌شویم.

۷ - سوره حشر (۵۹) که اشارات متعدد به یهودیان بنی‌نضیر و منافقین و وقایع سال چهارم هجرت دارد، به احتمال قوی در سال چهارم نازل شده است. طول آن را ۳ تا ۴ می‌گیریم.

۱. نجاشی، نام پادشاه عیسوی حبشه در آن عصر و زمان بوده است (ب.ف.ب).

۲. انفال (۸) / ۳۹: با آنها بجنگید تا فتنه برچیده شود....

۱۶۲ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

۸- حادثه عایشه در مراجعت از جنگ بنی مصطلق (نوامبر ۶۲۰ به قول بلاشر) یعنی اواخر سال چهارم، پیش آمده است. به این ترتیب طول گروه الف سوره نور (۲۴) (آیات افک) را می‌توانیم ۳/۷۵ تا ۴/۷۵ بدانیم.

۹- سوره احزاب (۳۳) در باره وقایع اواخر سال پنجم تا اواخر سال هفتم هجری نازل شده است و به نظر بلاشر، از بهار ۶۲۷ میلادی و طی ماه‌های بعد از آن می‌باشد. بنابراین طول مختصاتی آن را از ۴/۷۵ تا ۶ در نظر می‌گیریم.

۱۰- آیه ۲۷ سوره فتح (۲۸) راجع به خوابی است که حضرت رسول (ص) در سال ۶ هجری دیده‌اند و سوره فتح (۲۸) در سال ششم نازل شده است. همچنین آیات ۱۸ تا ۲۴ این سوره به پیمان حدیبیه اشاره دارد که در بهار سال ۶۲۸ میلادی اتفاق افتاده است. پس حدود طول این سوره، ۵/۷۵ تا ۶/۷۵ می‌شود.

۱۱- ابلاغ آیات براءت سوره توبه (۹) در سال ۹ هجری به عمل آمده است، یعنی حدود طول آن ۷/۵ تا ۸/۵ می‌شود.

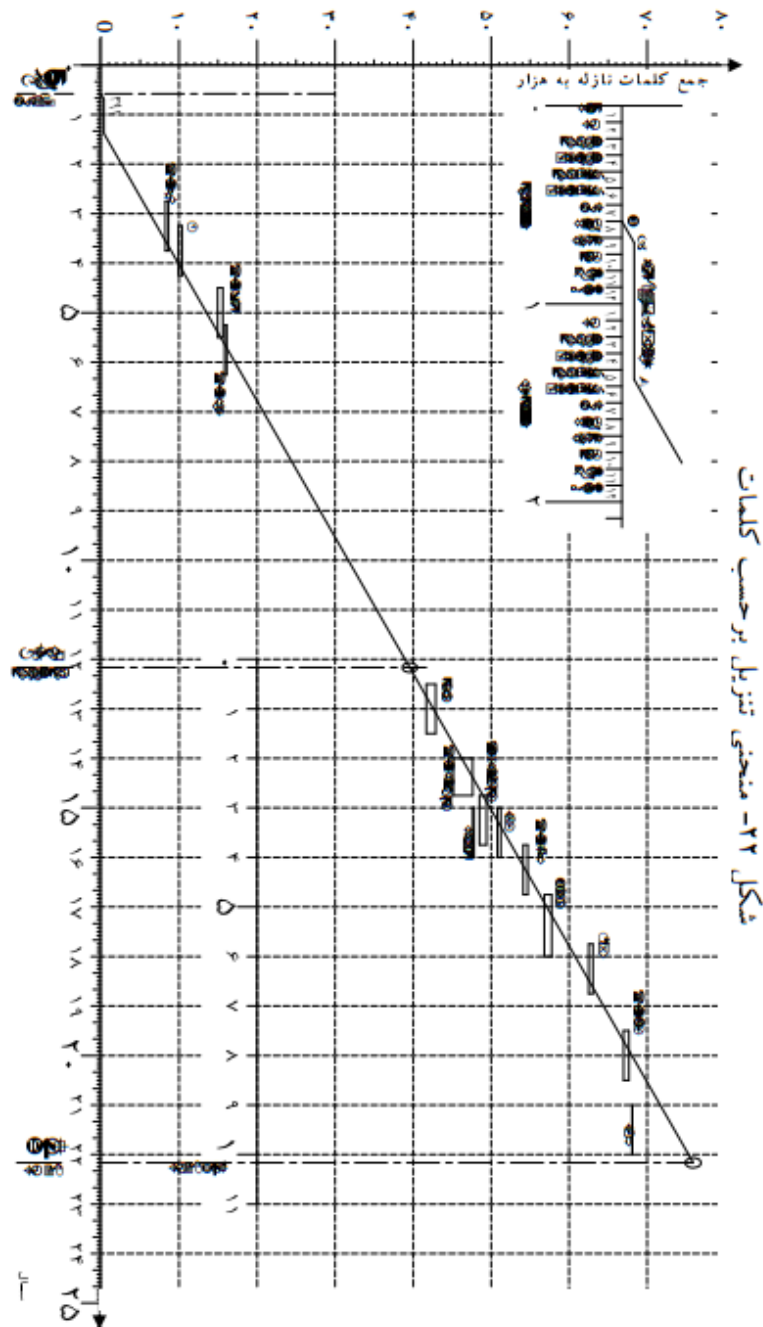
پس به‌طور خلاصه حدود طول و عرض گذرگاه‌های اجباری و احتمالی تنزیل به شرح زیر به دست می‌آید:

حدود مختصه عرضی یا فاصله کلماتی	حدود مختصه طولی یا فاصله زمانی	سوره یا گروه
۰	از بعثت	علق (۹۶)*
۸۶۳۹ تا ۸۲۶۶	از بعثت	طه (۲۰) - الف
۱۰۴۱۱ تا ۹۹۱۴	از بعثت	ص (۳۸) - الف
۱۵۶۰۸ تا ۱۴۹۴۸	از بعثت	مریم (۱۹) - الف
۱۶۱۲۲ تا ۱۵۸۱۲	از بعثت	روم (۳۰) - الف
۳۹۵۶۳	از بعثت	شوری (۴۷)، بقره - ب)*
۴۲۹۰۹ تا ۴۱۷۰۴	از هجرت	انفال (۸)
۴۶۲۲۷ تا ۴۵۱۳۷	از هجرت	آل عمران (۳) - الف
۴۹۴۲۰ تا ۴۸۵۰۵	از هجرت	آل عمران (۴) - ب
۵۱۲۴۱ تا ۵۰۸۰۸	از هجرت	حشر (۸۹)
۵۴۶۸۲ تا ۵۴۰۹۷	از هجرت	نور (۲۴) - الف
۵۷۷۵۷ تا ۵۶۷۸۸	از هجرت	احزاب (۳۴) - ب
۶۳۰۵۸ تا ۶۲۵۰۶	از هجرت	فتح (۲۸)
۶۷۶۷۹ تا ۶۶۹۶۹	از هجرت	توبه (۹) - الف
۷۵۸۸۵	هجرت	مائده (۵) - ه)*
		«بعثت»
		«هجرت»
		«رحلت»

* گذرگاه‌های اجباری

۲۳- منحنی تنزیل (بر حسب کلمات)

با بردن طول و عرض‌های حساب شده فوق در صفحه مختصات، یک عده خانه‌های مستطیل شکل بر طبق شکل ۲۲ به دست آوردیم.

نکته جالب و عجیب - و ضمناً ساده‌کننده کار- این است که کلیه خانه‌های معرف سوره‌های تاریخدار، روی یک خط مورب تقریباً مستقیم قرار دارند! خط مستقیمی که نقطه «رحلت» یا پایان وحی را به نقطه «هجرت» وصل کرده با انحرافی ضعیف و اختلاف زمانی هشت ماهه به آغاز وحی یا مبدأ مختصات ب «بعثت» منتهی می‌شود (یا از آنجا عزیمت می‌کند).

خط رابط وصل‌کننده نقاط معرف گذرگاه‌های احتمالی تنزیل، همان منحنی معرف تنزیل مورد جستجو است. اگر این خط، منکسر نامنظم یا منحنی پیچ و خم‌داری می‌شد، کار ما دچار اشکال و احتمال تردید می‌گردید و نمی‌توانستیم با راحتی خیال، حکم کنیم که در فاصله دو گذرگاه، شکل مسیر چگونه است. ولی این سراسری و سادگی را می‌توان اولاً تأیید مجددی از فرضیات و محاسبات گذشته تلقی نمود و ثانیاً به شکل مسیر اطمینان پیدا کرده به سهولت سال‌های نزول کلیه گروه‌ها و سوره‌ها را تعیین نمود.

خانه‌های معرف سوره‌های تاریخدار، تماماً در سر راه منظم خط واصل سه گذرگاه اجباری تنزیل (آغاز یا بعثت (ب) - هجرت - رحلت) قرار گرفته‌اند و منحنی فرضی تنزیل از وسط اکثر آنها عبور می‌کند. فقط در مورد سوره‌های آل عمران و مریم و طه از گوشه و کنار رد می‌شود.

نظر به اینکه تاریخ وقایع بعد از هجرت روشن‌تر و مشخص‌تر می‌باشد، تعداد گذرگاه‌های احتمالی این دوران بیشتر از نشانه‌ها و جای‌های قبل از هجرت درآمده است و معذکک تماماً روی یک خط قرار گرفته‌اند و با هم می‌خوانند^۱.

۱. دو سوره دیگر بعد از هجرت هستند که برای آنها نیز تاریخ نزول سراغ داده‌اند ولی ما در جدول مختصات و شکل ۲۲ به شکل نقطه چین رسم کرده‌ایم زیرا که خارج از امتداد مستقیم می‌افتند. یکی سوره منافقون (۹۴) است (که گفته‌اند از وقایع سال ۴ هجرت می‌باشد) و دیگر سوره نصر (۱۱۰) (که بعضی از مفسرین مقارن به سال ۱۰ هجرت دانسته‌اند).

عرض سوره منافقون (۹۴) در جدول ۱۴ عدد ۴۷۸۱۱ است و عرض سوره نصر (۱۱۰)، ۶۸۰۸۸ و هر دوی آنها در شکل ۲۲ در زیر خط تنزیل اتخاذی افتاده‌اند. حال ممکن است یا تاریخ‌های نقل شده صحیح نباشد (مثلاً اگر نزول سوره نصر (۱۱۰) را سال بعد از فتح مکه که در سال ۷ هجری بوده است و سوره منافقون (۹۴) را در سال ۳ بدانیم، محل‌ها در مسیر عمومی قرار می‌گیرد) و یا آنکه ارقام طول مبناهای حساب شده ما که از متوسط‌گیری‌های احتمالی به دست آمده است، عامل اختلاف شده باشد. مثلاً اگر در مورد سوره تک آیه نصر (۱۱۰) که تعداد کلمات آن ۱۹ است رقم ۱۹ را به عوض طول متوسط طول غالب گرفته بودیم طول مبنای سوره به جای ۱۹ عدد ۲۳/۷۵ در می‌آمد و مختصه عرضی این ←

ما امتداد متوسط مستقیمی را که برای گذرگاه‌های تنزیل بعد از هجرت^۱ به دست می‌آید ادامه داده همان را به عنوان منحنی تنزیل قبول می‌کنیم: (شکل ۲۳)

→ سوره در جدول ۱۴ به ۷۲۴۵۴ رسیده نقطه معرف آن درست روی خط مستقیم تنزیل کمی قبل از سوره مائده قرار می‌گرفت. سوره منافقون نیز اتفاقاً در جدول مقایسه‌ای شماره ۱۳ با حساب ما نود و هشتمین سوره در آمده بود ولی در فهرست‌های شهرستانی و بلاشر رتبه‌های ۱۰۵ و ۱۰۴ را احراز کرده از موارد استثنائی به‌شمار می‌رفت که فهرست پیشنهادی را در اقلیت قرار داده است ولی اگر بیابیم ردیف ۱۰۱ را برای آن قائل شویم که حد وسط سه فهرست است این سوره بعد از سوره حدید و قبل از سوره نور افتاده عرض آن به حوالی ۵۴۰۰۰ کلمه می‌رسد و نقطه معرف روی خط تنزیل قرار می‌گیرد. همچنین است آیات قبله (بقره، گروه ج، آیات ۱۴۴ و ۱۴۵) که پیکتال می‌گوید در سال اول هجرت بوده و بلاشر می‌نویسد در رجب سال دوم نازل شده است درحالی که منحنی تنزیل حوالی سال پنجم هجرت را نشان می‌دهد.

با تحقیق و تطبیق‌های تاریخی بیشتر و حساب‌های آماری صحیح‌تر، قضاوت نهائی امکان‌پذیر خواهد بود. فعلاً ما به اعتبار قانون اکثریت موارد، همان خط مورب مستقیم محتمل‌تر را به عنوان منحنی تنزیل قبول می‌نماییم و باز تکرار می‌کنیم که اصولاً با اتخاذ فرضیه اولیه و استفاده از حساب‌های احتمالات آماری، هیچ‌گاه داعیه دقت صددرصد و صحت مطلق را نداشته‌ایم و از طرف دیگر حدود تاریخ‌های انتخاب شده برای نزول سوره‌ها و گروه‌های آیات قطعیت صریح ندارد.

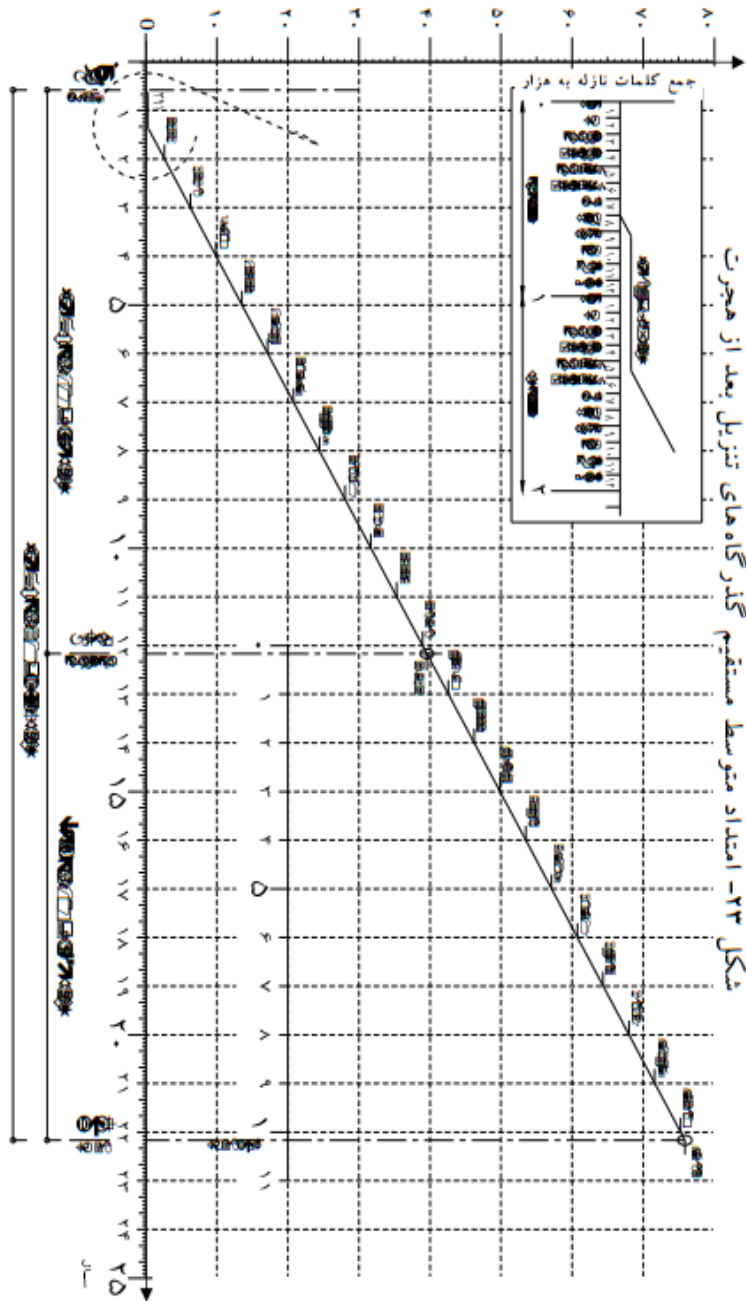
۱. در کتب تاریخ و سیره و در بسیاری متون - از جمله کتاب حاضر - مشهور و معروف است که دوران رسالت پیغمبر اسلام، معادل ۲۳ سال، شامل ۱۳ سال دوران مکه (از بعثت تا هجرت) و ۱۰ سال دوران مدینه (از هجرت تا رحلت) می‌باشد و چنین متبادر به ذهن می‌شود که دوران رسالت ۲۳ سال تمام است! حال آنکه چنین نیست.

این تقویم تقریبی - با مسامحه نسبت به روز و ماه‌های ابتدا و انتهای این دوران - تنها، مبتنی بر شمارش سال‌های دوران رسالت است.

چنانچه مطابق روایت مشهور شیعه (که در این کتاب مستند قرار گرفته)، سه مقطع زمانی بعثت، هجرت و رحلت پیامبر مکرم اسلام (ص) را با احتساب روز و ماه مورد توجه قرار دهیم، دوران رسالت پیغمبر کوتاه‌تر از قول مشهور ذکر شده، به دست می‌آید.

در تقویم قمری، از ابتدای ماه محرم تا انتهای ماه ذیحجه، یک سال کامل شمرده می‌شود. لذا از ابتدای سال اول بعثت (اول محرم) تا تاریخ آغاز نزول وحی بر پیغمبر (۲۷ رجب سال اول بعثت)، ۶ ماه و ۲۷ روز (تقریباً هفت ماه) فاصله زمانی وجود دارد که نباید جزء دوران نزول وحی به حساب آید.

بنابراین، دوران رسالت پیامبر از ابتدای بعثت، شامل پنج ماه انتهایی از سال اول بعثت و ۱۱ سال تمام از سال دوم لغایت سال دوازدهم بعثت و دو ماه محرم و صفر از اول سال سیزدهم بعثت می‌باشد. از ماه سوم سال سیزدهم (ربیع‌الاول) بعثت که ابتدای هجرت است، لغایت ۲۸ صفر (دو ماه اول سال سوم بعثت که درست برابر ده سال کامل است، دوران هجرت و نیز دوران رسالت به پایان می‌رسد. یعنی دوران رسالت شامل ۵ ماه انتهایی از سال اول بعثت و ۲۱ سال کامل (از ابتدای سال دوم تا انتهای سال بیست و دوم بعثت)

و دو ماه از ابتدای سال بیست و سوم بعثت، جمعاً معادل ۲۱ سال و ۷ ماه است که ۱۱ سال و ۷ ماه از آن دوران مکه را تشکیل می‌دهد و ۱۰ سال کامل، دوران مدینه می‌باشد (ب.ف.ب).

خط مستقیم حاصله، از روی خانه‌های گذرگاه‌های قبل از هجرت می‌گذرد ولی به نقطه **ب** مبدأ مختصات که ابتدای وحی است نرسیده یک شکستگی در نقطه **ف** پیدا می‌کند. این شکستگی یا قطعه افقی **ت ف** که طول آن روی شکل ۲۳ کمتر از یک سال (در حدود ۸/۵ ماه) است، می‌تواند همان تعطیل وحی یا دوران فترت که در تواریخ آمده است باشد.

نقطه **ت** که محل شکستگی و توقف تنزیل است در روی خطی قرار دارد که از مبدأ مختصات به موازات خط تنزیل رسم شده و در عرض نظیر سوره ضحی (۹۳)، (یعنی ۳۹۱ کلمه آخر سوره تکویر (۸۱)) افتاده است و از آنجا به خط افقی تا نقطه **ف** که محل تقاطع با خط مورب تنزیل می‌شود، آمده‌ایم.

قبل از آنکه به استخراج سال‌های نزول سوره‌های دیگر و گروه‌های آیات پردازیم، جا دارد مختصر توفقی کرده، توجهی به تعبیر هندسی یا معنای خارجی مستقیم بودن خط تنزیل بنماییم.

اگر این محاسبات و ترسیم منحنی درست باشد (که به فرض عدم صحت صددرصد و انطباق کامل، در هر حال با تقریب کافی صحیح بوده و منحنی تنزیل اگر دقیقاً یک خط بدون اعوجاج نباشد اجمالاً مستقیم است) ثابت بودن شیب منحنی تنزیل حکایت از این معنای مهم می‌کند که تعداد کلمات وحی شده بر پیغمبر در هر سال، در تمام دوران رسالت مقدار ثابتی در حدود ۳۶۳۰ کلمه بوده است! در دوران پر تلاطم مدینه که هر سال و در هر روز آن وقایع و وظایف نوینی پیش می‌آمده است و رهبر اسلام درگیر با انواع مشکلات و مسائل بی‌شمار ایمانی، اخلاقی، اجتماعی، مدنی، اداری، سیاسی و حتی خانوادگی بوده است، از مطالب قرآن همان اندازه کلمه تحویل مؤمنین می‌شده است که در ابتدای غریبی و ضعف مکه که توأم با بیکاری نسبی و مقارن سنین جوانی پیغمبر بوده است. کاملاً برخلاف نویسندگان و هنرمندان و مصلحین بشری که تولیدات وجودی آنها به فراخور شرایط شخصی و خارجی و متناسب عکس‌العمل‌های

۱. این عدد که همان شیب یا ضریب زاویه خط تنزیل می‌باشد، از تقسیم کردن تعداد کلمات نازل شده بعد از دوران فترت، بر سال‌های رسالت مربوط، بر طبق محاسبه زیر به دست آمده است:

$$\frac{75494}{20785} = \frac{391-75885}{22/167-1/382} = 3632 \# 3630$$

محیط، اوج و حضيض‌هایی به موازات مخالفت‌ها و اشتغال‌های زمان داشته‌اند و از طرف دیگر در دوران محدودی از سنین پختگی و شور و هیجان نفسانی بوده است که قسمت عمده شاهکارهای خود را می‌آفریده‌اند ولی برای پیغمبر اسلام اوضاع و احتیاجات و همچنین شرایط و حالات روانی شخصی، دخالتی در این کار نداشته است! درست چنین می‌ماند که یک گوینده و دستی مافوق از شخص او و محیط او وجود داشته است که به مصداق «وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَى مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا»^۱ قرآن را با بده تدریجی ثابتی بدون توقف و تعجیل بر او دیکته می‌کرده است!

بعد از مسئله کثرت و تنوع محتویات قرآن و بعد از مسئله تحول دامنه‌دار و منظم جمله‌بندی قرآن (به لحاظ طول متوسط آیات که از ۲/۱۸ تا ۴۲/۰۴ افزایش یافته است) اینک به مسئله ثابت بودن تعداد کلمات در فاصله‌های زمانی یا یک روالی نظام تولیدی قرآن برمی‌خوریم که مانند آن دو دیگر در میان تمام نوشته‌ها و گفته‌های بشری بی‌نظیر است و خصوصیت ممتاز غیر قابل انکاری برای نحوه تدوین قرآن می‌تواند نشان بدهد به طوری که بسیار مشکل است توجیهی غیر از تنزیل برای آن تصور کرد! خصلت بشری یا جمود و رکود است، یا برای احساس‌های نوابغ، تأثیرپذیری مترقیانه و تحول متلاطم در جریان افکار و حوادث می‌باشد. ولی در اینجا می‌بینیم در عین تنوع مطالب و تطابق با مسائل، یک تحول وسیع و در عین حال منظم مستقل از شخص و از حوادث، توأم با ثبات در روال، حکمفرما است. بدون انحراف از مقصد و مسیر و اختلاف در مبدأ، به طوری که در بخش دوم خواهیم دید:

« أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ »

وَلَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا^۲.

۲۴- تعیین سال‌های نزول

به طوری که گفتیم، اینک با استفاده از منحنی مستقیم تنزیل، تعداد کلمات نازل شده تا آخر هر یک از سال‌های رسالت را روی محور عرض‌ها خوانده و عددی را که

۱. اسراء (۱۷) / ۱۰۶: و قرآنی که آن را متفرق ساختیم تا با درنگ و تأمل بر مردم بخوانی و به صورت فرو

ریختن و پایین آمدن مخصوصی نازل کردیم.

۲. نساء (۴) / ۸۲: چرا در قرآن تدبیر نمی‌کنند؟ اگر از جانب غیر خدا می‌بود، در آن ناهمگونی بسیار می‌یافتند.

برطبق شکل ۲۳ به دست می آید، با ارقام ستون آخر جدول ۱۴ مقایسه می نمایم. بالنتیجه معلوم می شود کدام سوره یا کدام گروه از آیات یک سوره، منطبق با پایان این سال است.

به این ترتیب در هر یک از سنوات رسالت، سوره ها و گروه آیات نازل در آن سال شناخته می شود.

از طریق محاسبه عددی نیز این عمل به سهولت امکان پذیر است: جمع کلمات نازل شده در فاصله فترت تا رحلت را که $75494 = 75885 - 391$ می شود بر مدت زمان مربوطه $20/785 = 1/382 - 22/167$ سال تقسیم کرده تعداد ثابت مفروض کلمات وحی شده در هر سال را حساب می کنیم و این تعداد را سال به سال منظور می نمایم:

$$\frac{75494}{20/785} = 3632$$

در جدول ۱۴ مجموع کلمات نازل شده تا پایان هر سال را یادداشت نموده و به طوری که در ستون سال نزول دیده می شود، سوره ها و آیات نازل شده در هر سال را مشخص کرده ایم.

۲۵- منحنی تنزیل برحسب آیات

منحنی تنزیل را که در شکل ۲۳ برحسب تعداد کلمات نازل شده در سال های متوالی رسالت نشان داده بودیم، اگر برحسب آیات نازل شده رسم نمایم به شکل ۲۴ خواهیم رسید. مجموع آیات نازله تا آخر هر سال نیز از جدول ۱۴ (ستون ۷) استخراج شده است. منحنی تنزیل برحسب آیات، خط مستقیم نیست ولی روال منظم داشته شبیه شلجمی با معادله درجه ۲ می باشد. تعداد آیات نازله که در سال سوم بعثت $748 = 724 - 1472$ است. در سال دوازدهم بعثت به $228 = 4108 - 4336$ می رسد و در سال دهم هجرت تا $129 = 6133 - 6262$ تنزل می کند.

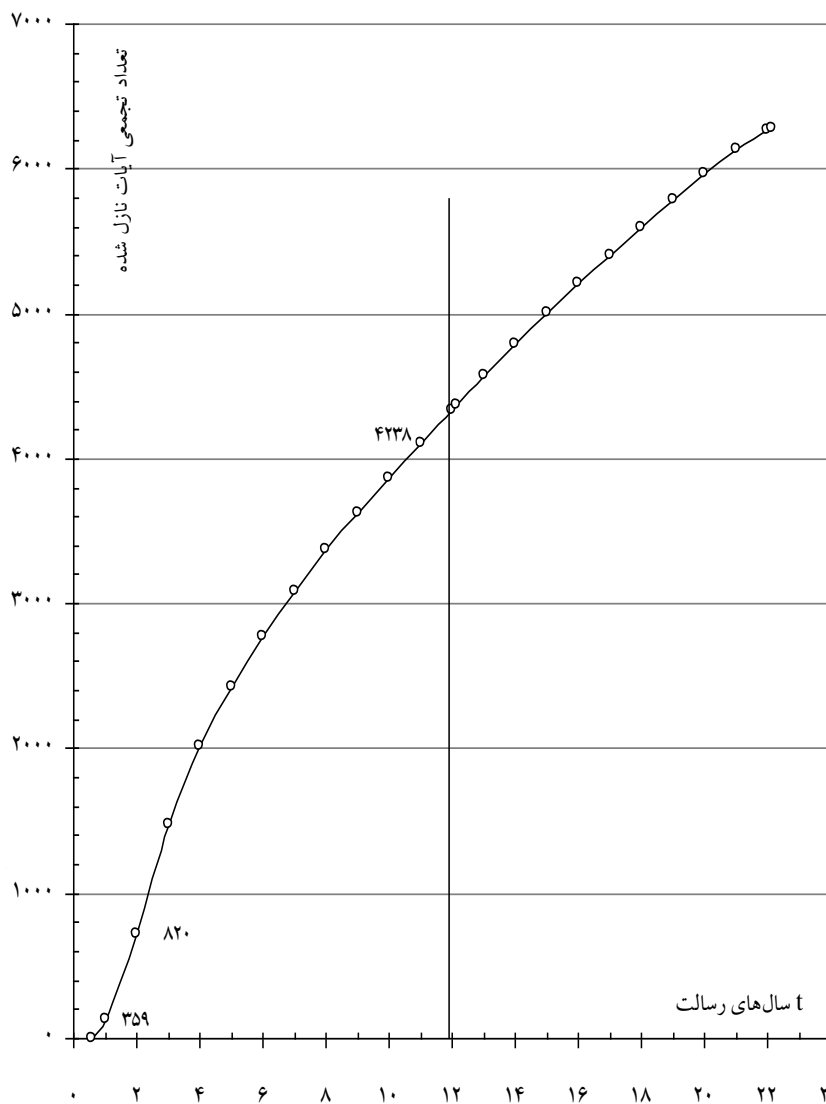
نظر به اینکه از یک طرف تعداد کلمات نازله سالیانه مقدار ثابتی دارد و از طرف دیگر طول متوسط آیات در حال ترقی می باشد، قهراً تعداد سالیانه آیات رفته رفته کمتر می شود ولی این تنزل و تحول روال منظمی دارد.

در شکل ۲۴، معادله منحنی تنزیل تقریباً چنین است:

$$(y - 127) = 500(t - 1/65) - 8/5(t - 1/65)^2$$

$$y = -8/5 t^2 + 500 t - 720$$

شکل ۲۴- منحنی تنزیل بر حسب آیات

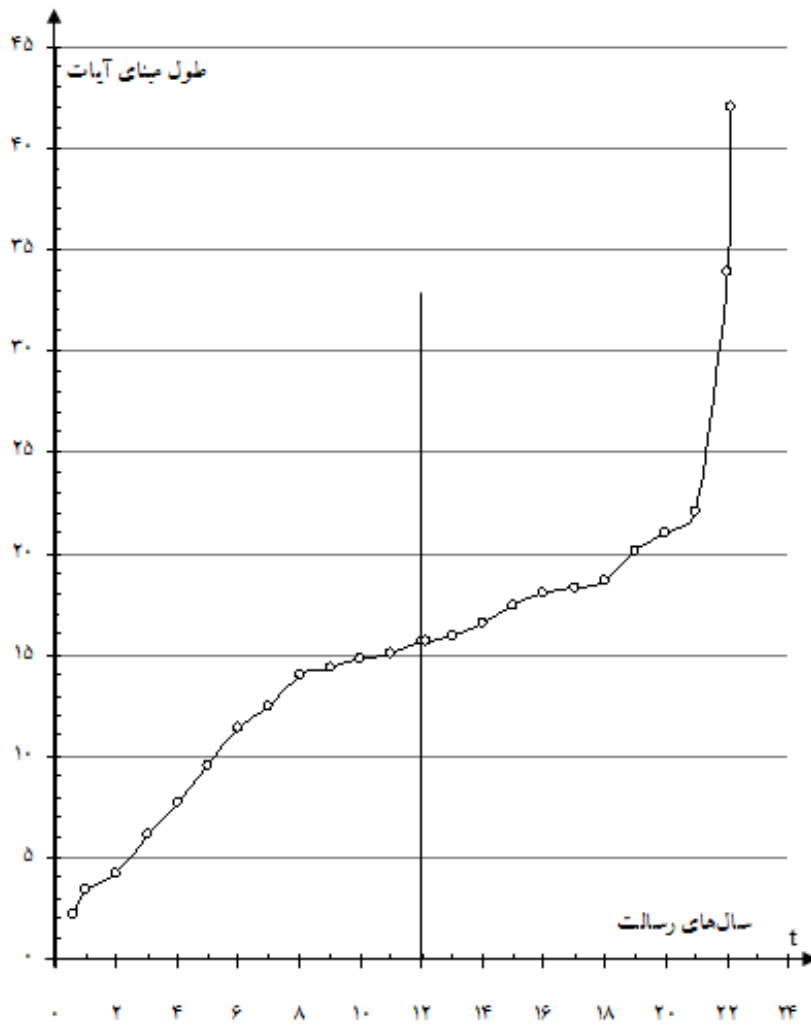

۲۶- منحنی تغییرات طول متوسط آیات (طول مبنا)

طول متوسط آیات که به جای آن طول مبنا را در نظر گرفتیم، از ابتدای محاسبات به عنوان مأخذ کار و فرض اصلی، تابعی صعودی از زمان گرفته شده بود. حال

چنانچه روال ترقی یا تغییرات سالیانه آن را خواسته باشیم، می‌توانیم روی منحنی شکل ۲۵ ببینیم.

شکل ۲۵- منحنی تغییرات طول مبنا

منحنی معرف طول مبنا، نقطه عطفی در سال هجرت داشته و از سه منطقه مشخص تشکیل می‌شود:

ترقی سریع در سال‌های اول بعثت و در سال‌های آخر قبل از رحلت و ترقی ملایم در چهار پنج سال اطراف هجرت. انحناى منحنی در سال دوم مربوط به یک سال فترت است و با حذف فترت از بین می‌رود.

وجود نقطه عطف در هجرت و تغییرات سریع ابتدا و انتهای رسالت می‌تواند دارای تعبیر قابل توجهی از نظر پذیرش وحی باشد. در حال اگر سرعت ترقی طول متوسط را نشانه و معرفی از نیروی جوانی و استعداد رشد بگیریم، این استعداد در سنین پیری آخر رسالت مانند چهل سالگی ابتدای رسالت تکرار شده است.

ضمناً روی این منحنی و روی منحنی تنزیل بر حسب آیات، مختصر پس و پیش و بی‌نظمی در سال هجدهم (ششم هجرت) دیده می‌شود که ممکن است ناشی از شمارش آیات مربوطه یا اشتباه در تعیین سال نزول بعضی از سوره‌ها و گروه‌ها باشد. با استفاده از جدول‌های ۱۴ و ۱۱، طول مبنای پایان هر سال را به شرح جدول صفحه بعد استخراج نموده‌ایم:

سال هجرت	زمان	شماره تنزیل رساله سوره	نام سوره (یا گروه)	طول متوسط	طول مینا
	آغاز بعثت	۹۹	علق - الف)	۱/۹۰	۲/۱۸
۱	پایان سال اول بعثت	۱۰۱	تکویر	۳/۵۵	۳/۳۹
۲	" دوم "	۱۰۷	اعلی - ب)	۴/۰۹	۴/۲۲
۳	" سوم "	۹۵	حاقه - ب)	۶/۵۶	۶/۱۱
۴	" چهارم "	۷۹	دھر	۷/۶۵	۷/۷۴
۵	" پنجم "	۷۱	انبیاء	۱۰/۱۲	۹/۵۷
۶	" ششم "	۷۰	طه - ب)	۱۰/۶۳	۱۱/۳۴
۷	" هفتم "	۷۲	سجده	۱۲/۱۷	۱۲/۳۹
۸	" هشتم "	۱۱	هود	۱۴/۸۷	۱۳/۹۷
۹	" نهم "	۷	اعراف - الف)	۱۴/۳۱	۱۴/۳۵
۱۰	" دهم "	۷۴	سبا - ب)	۱۵/۱۵	۱۴/۷۷
۱۱	" یازدهم "	۷۸	قصص - الف)	۱۵/۸۸	۱۵/۰۲
۱۲	" دوازدهم "	۴۲	شوری	۱۶/۲۵	۱۵/۶۸
	آغاز هجرت	۴۲	شوری	۱۶/۲۵	۱۵/۶۸
۱۳	پایان سال اول هجرت	۸	انفال	۱۵/۶۵	۱۵/۹۳
۱۴	" دوم "	۲	آل عمران - الف)	۱۶/۶۲	۱۶/۵۳
۱۵	" سوم "	۷	اعراف - ب)	۱۷/۵۷	۱۷/۴۰
۱۶	" چهارم "	۵۷	حدید	۱۹/۰۳	۱۸/۰۶
۱۷	" پنجم "	۷۲	احزاب - ب)	۱۸/۶۳	۱۸/۲۸
۱۸	" ششم "	۱۲	رعد	۱۹/۵۶	۱۸/۶۵
۱۹	" هفتم "	۷۸	قصص - ج)	۲۰/۴۴	۲۰/۱۵
۲۰	" هشتم "	۴۹	احقاف - ب)	۲۰/۵۳	۲۱/۰۱
۲۱	" نهم "	۲	بقره - د)	۲۳/۲۲	۲۲/۱۰
۲۲	" دهم "	۲	بقره - ه)	۳۶/۷۴	۳۳/۹۱
۲۳	رحلت	۵	مائده - ه)	۴۴/۵۰	۴۲/۰۴

تبصره - در فهرست‌های ترتیب نزول دیگر، مانند شهرستانی و بلاشر نیز می‌توان همان عملی را که با استفاده از جدول تنظیمی پیشنهادی برای ترسیم منحنی نمایش مجموع کلمات نازل و تعیین سال‌های نزول سوره‌ها انجام داده‌ایم، اجرا کرد. منحنی‌های حاصله، کم و بیش روال منحنی‌های اشکال ۲۲ و ۲۳ و ۲۴ را پیدا می‌کند ولی با بی‌نظمی و پس و پیش‌های زیاد. مخصوصاً از این جهت که در سایر فهرست‌ها، تقطیع سوره‌ها و تفکیک گروه‌های آیات که نزول آنها در سال‌های مختلف بوده به عمل نیامده است.

۱. ۲۷- کشف‌السنوات یا جدول سال نزول آیات

جدول ۱۲ (صفحات ۱۱۶ تا ۱۲۱) ردیف‌بندی گروه‌های آیات و شماره نزول سوره‌ها را برحسب طول مبنا نشان می‌داد. و در جدول ۱۴ (صفحات ۱۴۸ تا ۱۵۹) ترتیب نزول گروه‌ها را دیدیم. اینک از ترکیب این دو جدول می‌توان جدول جدیدی تنظیم کرد که سال نزول هر یک از گروه‌ها و آیات را به ترتیب شماره‌های رسمی سوره‌ها و شماره‌های ردیف آیات ارائه دهد؛ جدول ۱۵:

به نظر نمی‌آید تا به حال، چنین جدول ساده کامل - اگر صحیح و مورد اطمینان باشد - در هیچ یک از کتب قدیم یا جدید داده شده باشد، جز آنکه بعضی از محققین علاوه بر تدوین فهرست ترتیبی نزول سوره‌ها، که قهراً اجمالی و تقریبی است، مقارنه‌پاره‌ای از گروه آیات یا سوره‌ها را با گروه‌های دیگر حدس زده و دلالت‌هایی کرده‌اند. جدول ۱۵ اگر در مورد کلیه آیات قطعی نباشد، به‌عنوان راهنما و تقریب اولیه می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.

ضمناً در این جدول، شماره ترتیب نزول هر سوره (که از جدول ۱۲ به دست آمده است) در ستون اول، شماره رسمی سوره در قرآن کریم در ستون دوم و با قلم توخالی، و نام سوره در ستون سوم مشخص شده است.

جدول شماره ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی سوره	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره	عنوان و موضوع				
ب = بعثت ه = هجرت	شماره ترتیب نزول میزده آیات					
۳ ب	۴۳	بکبارچه	۷ تا ۱	فاتحه	۱	۳۲
۷ ب	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف	۱۹ تا ۱ الف		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۲۷ تا ۱۹ ب		
۱ هـ	۱۳۹	مخلقت آدم و حکم جنگ	ب	۳۷ تا ۲۸		
۵ هـ	۱۶۴	بنی اسرائیل - ابراهیم - قبله	ج	۱۴۷ تا ۲۸		
۷ ب	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف	۱۵۲ تا ۱۴۸		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۱۵۳		
۷ ب	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف	۱۵۸ تا ۱۵۴		
۱۰ هـ	۱۹۲-۱	ایمانی و اهل کتاب بلند	هـ	۱۵۹		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۱۸۵ تا ۱۶۰		
۱ هـ	۱۳۹	مخلقت آدم و جنگ	ب	۱۹۱ تا ۱۸۶		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۱۹۹ تا ۱۹۲		
۷ ب	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف	۲۰۵ تا ۲۰۰		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۲۴۳ تا ۲۰۶		
۱۰ هـ	۱۹۲-۱	ایمانی و آیات بلند اهل کتاب	هـ	۲۴۴		
۷ ب	۱۰۹	مردم‌شناسی و جهاد	الف	۲۴۶ تا ۲۴۵		
۱۰ هـ	۱۹۲-۱	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	هـ	۲۵۴ تا ۲۴۷		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۲۵۵		
۱۰ هـ	۱۹۲-۱	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	هـ	۲۵۹ تا ۲۵۶		
۱۱ هـ	۱۹۲-۲	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	هـ	۲۶۲ تا ۲۶۰		
۹ هـ	۱۸۳-۱	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۲۷۴ تا ۲۶۳		
۱۰ هـ	۱۸۳-۲	تذییر و تبشیر ایمانی و تشریح	د	۲۸۳ تا ۲۷۵		
۱۱ هـ	۱۸۳-۲	آیات ایمانی و اهل کتاب بلند	هـ	۲۸۶ تا ۲۸۴		

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات مکتبی - دوره
	شماره	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بعثت ه = هجرت	شماره ترتیب نزول میزونه آیات						
۳ هـ	۱۵۴	مردم‌شناسی	ب	۲۹ تا ۱	آل عمران	۴	۹۷
۲ هـ	۱۵۱-۱	ولادت مریم و یحیی و عیسی -	الف	۳۰ تا ۹۳			
۳ هـ	۱۵۱-۲	اهل کتاب - جنگه اُحد		۹۴ تا ۱۷۶			
۳ هـ	۱۵۴	مردم‌شناسی	ب	۲۰۰ تا ۱۷۷			
۸ هـ	۱۷۵	تشریحی و جهاد	الف	۴۵ تا ۱	تساءل	۵	۱۰۴
۱۰ هـ	۱۸۹	-	ج	۶۶ تکمیل			
۶ هـ	۱۶۶	اهل کتاب و مردم‌شناسی	ب	۶۰ تا ۴۷			
۸ هـ	۱۷۵	تشریحی و جهاد	الف	۱۲۵ تا ۶۱			
۱۰ هـ	۱۸۹	تشریحی	ج	۱۲۶ تا ۱۲۹			
۶ هـ	۱۶۶	اهل کتاب و مردم‌شناسی	ب	۱۳۰ تا ۱۷۴			
۱۰ هـ	۱۸۹	تشریحی	ج	۱۷۵ و الحاقی ب (۳ و ۴ و ۶ و ۷ و ۱۲ و ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ و ۳۱ و ۳۲)			
۱۱ هـ	۱۹۴	تشریحی	هـ	۹ تا ۱	مائدته	۵	۱۱۴
۲ هـ	۱۴۹	انضباطی - داستانی - تشریحی	الف	۱۴ تا ۱۰			
۱۰ هـ	۱۹۱	اهل کتاب	د	۲۲ تا ۱۵			
۲ هـ	۱۴۹	انضباطی - داستانی - تشریحی	الف	۲۹ تا ۲۳			
۹ هـ	۱۸۲	داستانی و تشریحی	ج	۳۰ تا ۲۶			
۲ هـ	۱۴۹	انضباطی - داستانی - تشریحی	الف	۳۷ تا ۴۴			
۱۰ هـ	۱۹۱	اهل کتاب	د	۴۵ تا ۵۵			
۷ هـ	۱۷۲	روابط با اهل کتاب و شناسایی	ب	۵۶ تا ۸۸			
۹ هـ	۱۸۲	داستانی و تشریحی	ج	۸۹ تا ۱۲۰			

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی - ۱۰۰
	شماره	عنوان و موضوع				
ب = بخت	شماره ترتیب نزول	عنوان و موضوع	شماره	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی - ۱۰۰
ه = هجرت	شماره آیات		فرعی			
ب ۱۰	۱۲۵	جدال توحیدی - نبوت - آخرت	الف	۳۰ تا ۳۱	انعام	۸۱
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشريع	ب	۷۳ تا ۷۴		
ب ۱۰	۱۲۵	جدال توحیدی - نبوت - آخرت	الف	۸۲ تا ۷۴		
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشريع	ب	۱۰۴ تا ۸۳		
ب ۱۰	۱۲۵	جدال توحیدی - نبوت - آخرت	الف	۱۱۷ تا ۱۰۵		
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشريع	ب	۱۳۴ تا ۱۱۸		
ب ۱۰	۱۸۷	جدال تشريعی روی مآکولات	ج	۱۵۴ تا ۱۳۵		
ه ۶	۱۶۷	مانند الف با مختصر تشريع	ب	۱۶۵ تا ۱۵۵		
ه ۳	۱۵۵-۱	مخلت آدم - قيامت - توحيد	ب	۳۰ تا ۳۱	اعراف	۸۰
ه ۴	۱۵۵-۲		ب	۵۶ تا ۳۱		
ب ۹	۱۲۲-۱	بحث انبياء با امم گذشته	الف	۱۱۱ تا ۵۷		
ب ۱۰	۱۲۲-۲		الف	۱۵۴ تا ۱۱۲		
ه ۴	۱۵۵-۲	امت موسی - قيامت - توحيد	ب	۱۷۵ تا ۱۵۵		
ب ۱۰	۱۲۲-۲	بحث انبياء با امم گذشته	الف	۲۰۵ تا ۱۷۶		
ه ۱	۱۴۳-۱	بکارجيه	الف	۶۰ تا ۳۱	انفال	۹۳
ه ۲	۱۴۳-۲		ب	۷۶ تا ۶۱		
ه ۸	۱۷۷	اعلام جنگ به مشرکين	الف	۳۷ تا ۳۱	توبه	۱۰۹
ه ۴	۱۵۹	منافقين	ب	۷۱ تا ۳۸		
ه ۷	۱۶۹	مومنين و منافقين و کفار	ج	۱۳۰ تا ۷۲		
ه ۴	۱۶۰	استدلال توحيد و رسالت	الف	۷۱ تا ۳۱	يونس	۸۴
ب ۱۱	۱۲۸	انبياء و امم گذشته	ب	۱۰۹ تا ۷۲		
ب ۸	۱۱۸-۱	بکارجيه	الف	۲۴ تا ۳۱	هود	۷۷
ب ۹	۱۱۸-۲		ب	۱۲۳ تا ۲۵		

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب اول آیات بعد از سوره
	شماره	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بعثت هـ = هجرت	شماره ترتیب نزول سوره آیات						
ب ۱۱	۱۲۹	بکسارچه		۱۱۱ تا ۱	یوسف	۱۲	۸۵
هـ ۶ هـ ۷	۱۶۸-۱ ۱۶۸-۲	بکسارچه		۱۲ تا ۱ ۴۳ تا ۱۳	زکریا	۱۴	۱۰۵
ب ۱۲	۱۳۷	رسالت - توحید - تذبذب - دعای ابراهیم	الف	۴۲ تا ۱ (بجز ۶ و ۳۶)	ابراهم	۱۵	۶۸
ب ۷	۱۰۵	تذبذب و توصیف آسمت	ب	۵۲ تا ۴۳			
هـ ۹	۱۸۰	آیات مدنی	ج	۳۶ و ۶			
ب ۳	۶۷	داستان‌های تذبذبی و نبوت	الف	۵ تا ۱	انعام	۱۵	۵۴
ب ۴	۸۳	جدال و استدلال‌های ایمانی	ب	۴۸ تا ۶			
ب ۳	۶۷	داستان‌های تذبذبی و نبوت	الف	۹۹ تا ۴۹			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۳۴ تا ۱	ممتحنه	۱۶	۶۹
هـ ۲	۱۴۸	جدال توحیدی و تشریحی و تقویتی	ب	۴۲ تا ۳۵			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۶۶ تا ۴۳			
هـ ۲	۱۴۸	جدال توحیدی و تشریحی و تقویتی	ب	۹۱ تا ۹۱ الف			
هـ ۵	۱۶۲	تشریحی اجتماعی و اخلاقی	ج	۹۹ تا ۹۱			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۱۰۷ تا ۱۰۰			
هـ ۲	۱۴۸	جدال توحیدی و تشریحی و تقویتی	ب	۱۲۰ تا ۱۰۸			
ب ۷	۱۰۷	توحیدی و تربیتی و وحدت دین	الف	۱۲۹ تا ۱۲۱			
ب ۹	۱۲۱	بنی اسرائیل + وحی و معرفت	ب				

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سموره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات مکتوبه
	شماره ترتیب نزول سموره آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بعثت ه = هجرت	شماره ترتیب نزول سموره آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی	شماره آیات	نام سموره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات مکتوبه
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی با فرعون	الف	۵۴ تا ۹	۱۸	۷۰	
ه ۲	۱۴۶	اخلاقی و توحید و نبوت	ج	۶۲ تا ۵۵			
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی و فرعون	الف	۶۷ تا ۶۳			
ه ۲	۱۴۶	اخلاقی و توحید و نبوت	ج	۷۲ تا ۶۸			
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی و فرعون	الف	۸۳ تا ۷۳			
ب ۹	۱۲۱	بنی اسرائیل + وحی و معرفت	ب	۱۰۲ تا ۸۴			
ب ۸	۱۱۲	معرفت و تربیت و آخرت + مختصری از برخورد موسی و فرعون	الف	۱۱۱ تا ۱۰۳			
ب ۷	۱۰۸	داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار و عمل	الف	۷ تا ۱	۱۹	۶۴	
ه ۸	۱۷۶	اصحاب کهف	ج	۲۷ تا ۸			
ب ۱۲	۱۲۵	داستان دو باغ و زندگی دنیا و قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت	ب	۵۸ تا ۲۸			
ب ۷	۱۰۸	داستان ذوالقرنین و لقاء پروردگار و عمل	الف	۱۱۰ تا ۵۹			
ب ۶	۹۸	ولادت عیسی و ذکر انبیا	الف	۳۴ تا ۱	۲۰	۵۳	
ب ۷	۱۰۶	آیات توضیحی مربوط به حضرت عیسی	ج	۴۱ تا ۳۵			
ب ۶	۹۸	ولادت عیسی و ذکر انبیا	الف	(بجز ۱۶ کلمه وسط آیه ۵۹)			
ب ۷	۱۰۶	آیات توضیحی مربوط به حضرت عیسی	ج	(۱۶ کلمه وسط آیه ۵۹)			
ب ۴	۸۱	تندبیر آخرت در برابر شرک	ب	۹۸ تا ۷۶			
ب ۴	۸۰	نبوت موسی و برخورد با فرعون	الف	۵۴ تا			

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات مکی-مکه
	شماره ترتیب نزول سوره آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بحث ه = هجرت							
ب ۶	۱۰۳-۱	سحره و سامری نتیجه‌گیری + داستان آدم	ب	۷۳ تا ۵۵			
ب ۷	۱۰۳-۲	سحره و سامری نتیجه‌گیری + داستان آدم	ب	۷۴ تا ۱۲۵			
ب ۵	۹۴-۱	بکپارچه		۱۰ تا ۱	انبیاء	۲۱	۶۲
ب ۶	۹۴-۲			۱۱ تا ۱۱۲			
ه ۳	۱۵۳	توحید و قیامت + حج و عبادت و محبت و جهاد	ب	۱۷ تا ۱	انعام	۲۲	۹۹
ب ۱۰	۱۲۴	توحید و تذویر و جدال با مشرکین + اعلام حج بر ابراهیم	الف	۳۰ تا ۱۸			
ه ۳	۱۵۳	توحید و قیامت + حج و عبادت و محبت و جهاد	ب	۴۲ تا ۳۱			
ب ۱۰	۱۲۴	توحید و تذویر و جدال با مشرکین + اعلام حج بر ابراهیم	الف	۶۸ تا ۴۲			
ه ۳	۱۵۳	توحید و قیامت + حج و عبادت و محبت و جهاد	ب	۷۷ تا ۶۹			
ب ۳	۹۴	بشارت و وصف مومنین	الف	۱۱ تا ۱			
ب ۵	۹۰	خلقت و نعمت + انبیاء و امام گذشته توحید و تربیت و آخرت	ب	۱۱۸ تا ۱۲	مومنون	۲۳	۶۰
ه ۵	۱۶۳	آیات انفک	الف	۳۳ تا ۱	زور	۲۴	۱۰۲
ه ۱۰	۱۹۰	ایمانی و تشریحی	ب	۴۴ تا ۳۴			
ب ۱۰	۱۲۳	مردم‌شناسی	ج	۵۶ تا ۴۵			
ه ۱۰	۱۹۰	ایمانی و تشریحی	ب	۶۴ تا ۵۷			
ب ۶	۱۰۲	بکپارچه		۷۷ تا ۱	فرقان	۲۵	۶۶
ب ۴	۸۴	داستان موسی در مصر	الف	۵۱ تا ۱	شعراء	۲۶	۵۵

ادامه جدول ۱۵- تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره	عنوان و موضوع				
ب = پخت ه = هجرت	شماره ترتیب نزول مجموعه آیات					
ب ۳	۶۵	داستان موسی بعد از کوچ داستان سایر انبیاء و نتیجه گیری	ب	۲۲۷ تا ۵۲		
ب ۸	۱۱۴	بکپارچه		۹۵ تا ۱	نزل ۲۲۶	۷۳
ب ۱۱ ب ۱۲	۱۳-۱ ۱۳-۲	ولادت تا نبوت موسی و یثعبر	الف	۴۴ تا ۱	قصص ۲۲۵	۸۶
ب ۱۲	۱۳-۲	نبوت و الوهیت	ب	۷۵ تا ۴۷		
ه ۷	۱۷۴	داستان قارون	ج	۸۴ تا ۷۶		
ب ۱۲	۱۳-۲	ولادت تا نبوت موسی و یثعبر	الف	۸۸ تا ۸۵		
ب ۱۰	۱۲۶	بکپارچه		۶۹ تا ۱	عنکبوت ۲۲۴	۸۲
ب ۶	۱۰۱	ثلث اول سوره	الف	۲۶ تا ۱	رود ۲۲۳	۷۹
ب ۹	۱۲۰	دو ثلث آخر سوره	ب	۶۰ تا ۲۷		
ب ۶	۱۰۰	معرفی قرآن و مردم شناسی و توحید	الف	۱۰ تا ۱	لقمان ۲۲۲	۸۸
ب ۱۲	۱۳۶	حکمت و معرفت	ب	۳۴ تا ۱۱		
ب ۷ ب ۸	۱۱-۱ ۱۱-۲	بکپارچه		۲۶ تا ۱ ۳۰ تا ۲۷	سجده ۲۲۱	۷۱
ب ۵	۹۳	آیات مکی زمیه قبلی	الف	۳ تا ۱	آرا ۲۲۰	۱۰۳

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات مدنی - ۱۰۰
	شماره ترتیب نزول گروه آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
۵ هـ	۱۶۵-۱	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ	ب	۶ تا ۴	۱۰۰	۴۸	۸۳
۵ هـ	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۸ تا ۷			
۵ هـ	۱۶۵-۱	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ	ب	۲۲ تا ۹			
۶ هـ	۱۶۵-۲	احزاب	ب	۴۰ تا ۲۳			
۵ هـ	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۴۷ تا ۴۱			
۶ هـ	۱۶۵-۲	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ	ب	۵۲ تا ۴۸			
۱۱ هـ	۱۹۳	آیات بلند تشریحی	ج	۵۵ تا ۵۲			
۶ هـ	۱۶۵-۲	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ	ب	۶۲ تا ۵۶			
۵ هـ	۹۳	آیات مکی زمینه قبلی	الف	۶۸ تا ۶۳			
۶ هـ	۱۶۵-۲	آیات مدنی: پیغمبر، منافقین، جنگ	ب	۷۳ تا ۶۹			
۴ هـ	۱۵۸	مقدمه توحید و آخرت	الف	۹ تا ۱			
۱۰ هـ	۱۲۷-۱	داستان داود و سیا - آیات توحید و رسالت	ب	۱۲ تا ۱۰			
۱۱ هـ	۱۲۷-۲	داستان داود و سیا - آیات توحید و رسالت	ب	۵۴ تا ۱۳			
۱۰ هـ	۱۸۵	آیات مدنی	ب	۳ تا ۱			
۱ هـ	۱۴۰	آیات مکی	الف	۴۵ تا ۴۴ (بجز قسمتی از ۱۹)			
۱۰ هـ	۱۸۵	آیات مدنی	ب	۱۴ تا ۹ و کلمه از آیه ۱۹			
۵ هـ	۸۸	بکسارچه		۸۳ تا ۱	۱۰۰	۴۶	۵۹

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی - سوره
	شماره	عنوان و موضوع				
ب - بعثت هـ - هجرت	شماره ترتیب نزول سوره آیات	عنوان و موضوع	فرعی			
ب ۳	۵۸	بکپارچه	۱۸۲ تا ۱	مکاتات	۳۳۶	۴۳
ب ۵	۸۶	توصیف انبیاء و تذییر	الف ۲۴ تا ۱	۳	۳۳۶	۵۷
ب ۱۲	۱۲۴	تریتی و توحیدی	ج ۲۸ تا ۲۵			
ب ۵	۸۶	توصیف انبیاء و تذییر	الف ۶۶ تا ۲۹			
ب ۳	۶۶	قیامت و محفلت	ب ۸۸ تا ۶۷			
هـ ۱	۱۴۱	توحید طبیعی، تذییر آخرت، توصیف قرآن	ب ۲۹ تا ۱	ز	۳۳۶	۷۴
ب ۸	۱۱۵	مرگ، آخرت، توبه	الف ۲۸ تا ۳۰			
هـ ۱	۱۴۱	توحید طبیعی، تذییر آخرت، توصیف قرآن	ب ۵۳ تا ۳۹			
ب ۸	۱۱۵	مرگ، آخرت، توبه	الف ۶۶ تا ۵۴			
هـ ۴	۱۵۷	توصیف قیامت و تقسیم مردم	ج ۷۵ تا ۶۷			
ب ۸	۱۱۳	بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	الف ۶ تا ۱	مؤمن	۳۳۶	۸۷
ب ۱۲	۱۳۲	مومن آل فرعون - توصیف خدا و تذییر	ب ۵۳ تا ۷			
ب ۸	۱۱۳	بخشش و یاری خدا و تکذیب مشرکین	الف ۶۲ تا ۵۴			
ب ۱۲	۱۳۲	مومن آل فرعون - توصیف خدا و تذییر	ب ۸۵ تا ۶۳			
ب ۵	۹۱	قرآن و رسالت در برابر لجاج مشرکین	الف ۷ تا ۱	فصل	۳۳۶	۷۸
ب ۹	۱۱۹	خدا، آخرت، قیامت و معرفت	ب ۲۸ تا ۸			
هـ ۲	۱۴۵	استدلالی قیامت و قرآن و توحید	ج ۵۴ تا ۳۹			
ب ۱۲ هـ ۱	۱۳۸-۱ ۱۳۸-۲	بکپارچه	۱۴ تا ۱ ۵۳ تا ۱۵	شوری	۳۳۶	۸۹

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی - سوره
	شماره	عنوان و موضوع				
ب = بهشت ه = هجرت	شماره ترتیب نزول سوره آیات					
ب ۵	۹۲	جدال توحیدی	الف ۶۵ تا ۱	زخرف	۴۴	۶۱
ب ۴	۷۶	آیات قیامت	ب ۷۸ تا ۶۶			
ب ۵	۹۲	جدال توحیدی	الف ۸۹ تا ۷۹			
ب ۴	۷۳	وحی - قیامت - امم گذشته	الف ۴۲ تا ۱	دخان	۴۴	۵۰
ب ۳	۶۳	توصیف بهشت و جهنم	ب ۵۹ تا ۴۳			
ب ۸	۱۱۶	بکسارچه	۳۶ تا ۱	جاثیه	۴۵	۷۵
ه ۲	۱۴۷	توحید و نبوت و اسقامت	الف ۱۳ تا ۱	احقاف	۴۶	۹۵
ه ۸	۱۷۸-۱	والدین، احقاف، جن، تذبیر و تقویت	ب ۲۵ تا ۱۴			
ه ۲	۱۴۷	توحید و نبوت و اسقامت	الف ۲۷ تا ۲۶			
ه ۸	۱۷۸-۱	والدین، احقاف، جن، تذبیر و تقویت	ب ۳۱ تا ۲۸			
ه ۹	۱۷۸-۲	والدین، احقاف، جن، تذبیر و تقویت	ب ۳۵ تا ۳۲			
ه ۱	۱۴۲	بکسارچه	۴۰ تا ۱	محمد	۴۷	۹۲
ه ۷	۱۷۰	بکسارچه	۲۹ تا ۱	فتح	۴۸	۱۰۶
ه ۷	۱۷۳	بکسارچه	۱۸ تا ۱	حجرات	۴۹	۱۰۸
ب ۵	۸۷	بکسارچه	۴۵ تا ۱	ز	۵۵	۵۸
ب ۱	۴	اعلام قیامت با قسم	الف ۶ تا ۱	ذاریات	۵۱	۴۷
ب ۴	۷۰	استدلال و توصیف و تذبیر	ب ۶۰ تا ۷			
ب ۱	۶	اعلام قیامت	الف ۸ تا ۱	طور	۵۲	۴
ب ۴	۷۵	توصیف بهشت و جهنم	ب ۲۰ تا ۹			

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات هندی-عربی
	شماره	عنوان و موضوع				
ب = بهشت ه = هجرت	شماره ترتیب نزول گروه آیات					
ب ۴	۸۲	جدال توحیدی	ج ۲۱			
ب ۴	۷۵	توصیف بهشت و جهنم	ب ۲۲ تا ۲۸			
ب ۴	۸۲	جدال توحیدی	ج ۲۹ تا ۴۹			
ب ۲	۲۹	اعلام وحی و مبارزات با آنها	الف ۱ تا ۲۵ (بجز ۲۳)			
ب ۱۲	۱۳۳	توضیح و توییح مشرکین	ب ۲۳ و ۲۶ تا ۲۳	ت	۵۴	۲۲
ب ۳	۵۶	مردم‌شناسی - حکمت - توحید - تندی	ج ۶۲ تا ۳۴			
ب ۴	۷۱	بک‌ارچه	۵۵ تا ۱	ق	۵۳	۴۸
ب ۲	۴۱	عقبت و نعمت و بهشت	الف ۶ تا ۱ ۲۷ تا ۹			
ب ۴	۷۸	عتاب و عذاب	ب ۸ تا ۷ ۷۸ تا ۴۵ و ۲۸		۵۵	۳۱
ب ۲	۴۱	عقبت و نعمت و بهشت	الف ۷۷ تا ۴۶			
ب ۲	۴۰	بک‌ارچه	۹۶ تا ۱	واقف	۵۶	۳۰
ه ۴	۱۶۱-۱	بک‌ارچه	۸ تا ۱	تذکر	۵۷	۱۰۱
ه ۵	۱۶۱-۲	بک‌ارچه	۲۹ تا ۹			
ه ۹	۱۸۱	بک‌ارچه	۲۹ تا ۱	مطالعه	۵۸	۱۱۱
ه ۴	۱۵۶	بک‌ارچه	۲۴ تا ۱	تذکر	۵۹	۱۰۰
ه ۱۰	۱۸۴	بک‌ارچه	۱۳ تا ۱	مستجد	۶۰	۱۱۲

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات فعلی سوره
	شماره ترتیب نزول سوره آیات	عنوان و موضوع				
۲ هـ	۱۴۴	بکسارچه	۱۴ تا ۱	صف	۳۱	۹۴
۲ هـ	۱۵۰	بکسارچه	۱۱ تا ۱	جمعه	۳۲	۹۵
۳ هـ	۱۵۲	بکسارچه	۱۱ تا ۱	منفقون	۳۳	۹۸
۸ هـ	۱۱۷	بکسارچه	۱۸ تا ۱	قالبین	۳۴	۱۰۴
۱۰ هـ	۱۸۸	تشریح	الف ۷ تا ۱	طاق	۳۵	۱۰۷
۷ هـ	۱۷۱	تذیر و توحید	ب ۱۲ تا ۸			
۱۰ هـ	۱۸۶	بکسارچه	۱۲ تا ۱	تحریم	۳۶	۱۱۳
۷ هـ	۱۰۴	بکسارچه	۳۰ تا ۱	ملک	۳۷	۶۷
۳ هـ	۵۲	اعتراض نسبت به مشرکین و اعراض	الف ۱۶ تا ۱	قیم	۳۸	۴۹
۴ هـ	۷۲	تنبیه و تذیر توحیدی	ب ۵۲ تا ۱۷			
۳ هـ	۶۰	قیامت	الف ۳ تا ۱	سوره	۳۹	۳۴
۳ هـ	۶۸-۱	امم گذشته	ب ۶ تا ۴			
۴ هـ	۶۸-۲		ب ۱۲ تا ۷			
۳ هـ	۶۰	قیامت	الف ۳۷ تا ۱۳			
۳ هـ	۴۵	وحی و نبوت	ج ۵۲ تا ۲۸	معارج	۴۰	۴۴
۴ هـ	۷۴	بحث روی قیامت	الف ۴ تا ۱			
۲ هـ	۲۳	حدوث قیامت و تذیر	ب ۱۸ تا ۵			
۳ هـ	۶۱	مردم‌شناسی و توصیف مؤمنین	ج ۳۵ تا ۱۹			

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات طبق سوره
	شماره ترتیب نزول سوره آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بحث س = هجرت	شماره ترتیب نزول سوره آیات						
ب ۴	۷۴	بحث روی قیامت	الف	۴۴ تا ۲۶			
ب ۴	۷۷	بکپارچه		۲۹ تا ۱	بوح	۴۱	۵۱
ب ۶	۹۵	بکپارچه		۲۸ تا ۱	ر	۴۲	۶۳
ب ۴	۷۹	آیات اصلی	الف	۱۹ تا ۱	موقف	۴۳	۵۲
ب ۱۲	۱۳۱	آیه آخر	ب	۲۰			
ب ۱	۲	رسالت	الف	۷ تا ۱	مدائن	۴۴	۲
ب ۲	۲۰	تذییر قیامت	ب	۱۰ تا ۸			
ب ۲	۲۷	توبیح مشرکین و تذییر	ج	۳۰ تا ۱۱			
ب ۸	۱۱۱	توضیح فرشتگان	د	۳۴ تا ۳۱			
ب ۲	۲۷	توبیح مشرکین و تذییر	ج	۵۵ تا ۲۴			
ب ۲	۳۹	زمان قیامت و ابلاغ	الف	۶ تا ۱	قیامت	۴۵	۲۸
ب ۲	۳۷	حدوث قیامت و عدم توجه بشر		۱۳ تا ۷			
ب ۲	۳۹	زمان قیامت و ابلاغ		۱۹ تا ۱۴			
ب ۲	۳۷	حدوث قیامت و عدم توجه بشر		۴۰ تا ۲۰			
ب ۴ ب ۵	۸۵-۱ ۸۵-۲	بکپارچه		۲۹ تا ۱ ۳۱ و ۳۰	دهر	۴۶	۵۴
ب ۲	۲۵	بکپارچه		۵۰ تا ۱	موسان	۴۷	۱۹
ب ۲	۲۶	محیر بزرگ و استدلال قیامت	الف	۲۶ تا ۱	نباء	۴۸	۲۰
ب ۶	۹۶	تذییر قیامت	ب	۴۱ تا ۳۷			

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه			شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات بعد از سوره
	شماره ترتیب نزول سوره آیات	عنوان و موضوع	شماره فرعی				
ب = بهشت ا = هجرت	شماره	عنوان و موضوع	شماره فرعی	شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات بعد از سوره
ب ۲	۱۹	تذییر قیامت	الف	۲۶ تا ۱	نازعات	۴۵	۱۶
ب ۳	۴۶	استدلال و توضیح	ب	۴۶ تا ۲۷	عس	۵۰	۲۴
ب ۲	۳۲	بکپارچه		۴۳ تا ۱	تکویر	۵۱	۱۲
ب ۱	۱۵	بکپارچه		۲۹ تا ۱	انفطار	۵۲	۷
ب ۱	۱۰	حدوث قیامت	الف	۵ تا ۱	مطففین	۵۳	۴۵
ب ۳	۵۹	تذکر و تذییر قیامت	ب	۲۰ تا ۶	انشقاق	۵۴	۳۳
ب ۳	۶۲	بکپارچه		۲۶ تا ۱	بروج	۵۵	۱۱
ب ۲	۳۱	بکپارچه		۲۵ تا ۱	طارق	۵۶	۶
ب ۱	۱۳	تذییر	الف	۷ تا ۱	اعلی	۵۷	۱۰
ب ۶	۹۷	توضیح	ب	۱۱ تا ۸	غاشیه	۵۸	۲۷
ب ۱	۱۴	تذییر	الف	۲۲ تا ۱۲			
ب ۳	۵۵	استدلالی قیامت	الف	۱۰ تا ۱			
ب ۱	۹	تأکید وحی و صداقت پیغمبر	ب	۱۷ تا ۱۱			
ب ۱	۱۳	تذکر و تقویت	الف	۶ تا ۱ ۹ تا ۸			
ب ۲	۴۲-۱	مردم‌شناسی	ب	۷ و ۱۴ تا ۱۰			
ب ۳	۴۲-۲	مردم‌شناسی	ب	۱۹ تا ۱۵			
ب ۱	۸	توصیف بهشت و جهنم	الف	۵ تا ۱			
ب ۲	۳۶	استدلال توحیدی و تذییر	ب	۷ تا ۶			
ب ۱	۹	توصیف بهشت و جهنم	الف	۱۶ تا ۸			

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی	شماره ترتیب نزول آیات اصلی سوره
	شماره ترتیب نزول سوره آیات	عنوان و موضوع				
ب = بعثت ر = هجرت	۳۶	استدلال توحیدی و تذبذب	ب	۱۷ تا ۲۶		
ب = ۲	۳۰	تذبیب و تبشیر	الف	۱ تا ۱۳	۹۹	۴۰
ب = ۳	۵۳	مردم‌شناسی و تذبیب آخرت	ب	۱۴ تا ۲۷		
ب = ۲	۳۰	تذبیب و تبشیر	الف	۲۸ تا ۳۱		
ب = ۳	۴۹	بک‌ارچه		۱ تا ۲۰	۹۵	۳۷
ب = ۱	۱۱	مردم‌شناسی و تربیت	الف	۱ تا ۱۰	۹۱	۸
ب = ۲	۲۴	داستان تذبیری	ب	۱۱ تا ۱۶		
ب = ۲	۲۱	بک‌ارچه		۱ تا ۲۱	۹۲	۱۷
ب = ۲	۱۷	تسلی و تقویت پیغمبر	الف	۱ تا ۸	۹۴	۱۴
ب = ۲	۱۷	تعلیمی	ب	۹ تا ۱۱		
ب = ۲	۱۶	بک‌ارچه		۱ تا ۸	۹۸	۱۳
ب = ۲	۳۸	بک‌ارچه		۱ تا ۷	۹۵	۲۹
ب = ۱	۱	آغاز وحی	الف	۱ تا ۵	۹۶	۱
ب = ۲	۳۵	آیات بعدی	ب	۶ تا ۱۹		
ب = ۴	۶۹	بک‌ارچه		۱ تا ۵	۹۷	۴۴
ب = ۶	۹۹	بک‌ارچه		۱ تا ۸	۹۸	۶۵
ب = ۳	۵۴	بک‌ارچه		۱ تا ۸	۹۹	۴۱
ب = ۳	۴۴	بک‌ارچه		۱ تا ۱۱	۱۰۰	۳۳

ادامه جدول ۱۵ - تعیین سال نزول آیات (استخراج از جدول‌های ۱۲ و ۱۴)

سال نزول	گروه مربوطه		شماره آیات	نام سوره	شماره رسمی آیات	شماره ترتیب آیات
	شماره	عنوان و موضوع				
ب - بخت س - هجرت	شماره ترتیب نزول مروه آیات					
ب ۳	۵۷	بکپارچه	۸ تا ۱	قارعه	۱۰۱	۴۲
ب ۱	۵	دو آیه اول	۲ تا ۱	تکائر	۱۰۲	۳۸
ب ۳	۵۰	شش آیه بعد	۸ تا ۳			
ب ۱	۳	دو آیه اول	۲ تا ۱	عصر	۱۰۳	۳
ب ۵	۸۹	آیه آخر	۳			
ب ۲	۳۳	بکپارچه	۹ تا ۱	همزه	۱۰۴	۲۵
ب ۳	۵۱	بکپارچه	۵ تا ۱	فیل	۱۰۵	۳۹
ب ۲	۲۸	بکپارچه	۵ تا ۱	قریش	۱۰۶	۲۱
ب ۲	۲۲	بکپارچه	۷ تا ۱	ماعتون	۱۰۷	۱۸
ب ۱	۱۲	بکپارچه	۳ تا ۱	کوثر	۱۰۸	۹
ب ۲	۳۴	بکپارچه	۶ تا ۱	کافرون	۱۰۹	۲۴
س ۹	۱۷۹	بکپارچه	۳ تا ۱	نصر	۱۱۰	۱۱۰
ب ۳	۴۷	بکپارچه	۵ تا ۱	تبت	۱۱۱	۳۵
ب ۱	۷	بکپارچه	۴ تا ۱	اخلاص	۱۱۲	۵
ب ۳	۴۸	بکپارچه	۵ تا ۱	طلق	۱۱۳	۲۴
ب ۲	۱۸	بکپارچه	۶ تا ۱	ناس	۱۱۴	۱۵

مهندس عبدالعلی بازرگان در کنار مهندس مهدی بازرگان

سیر تحول قرآن

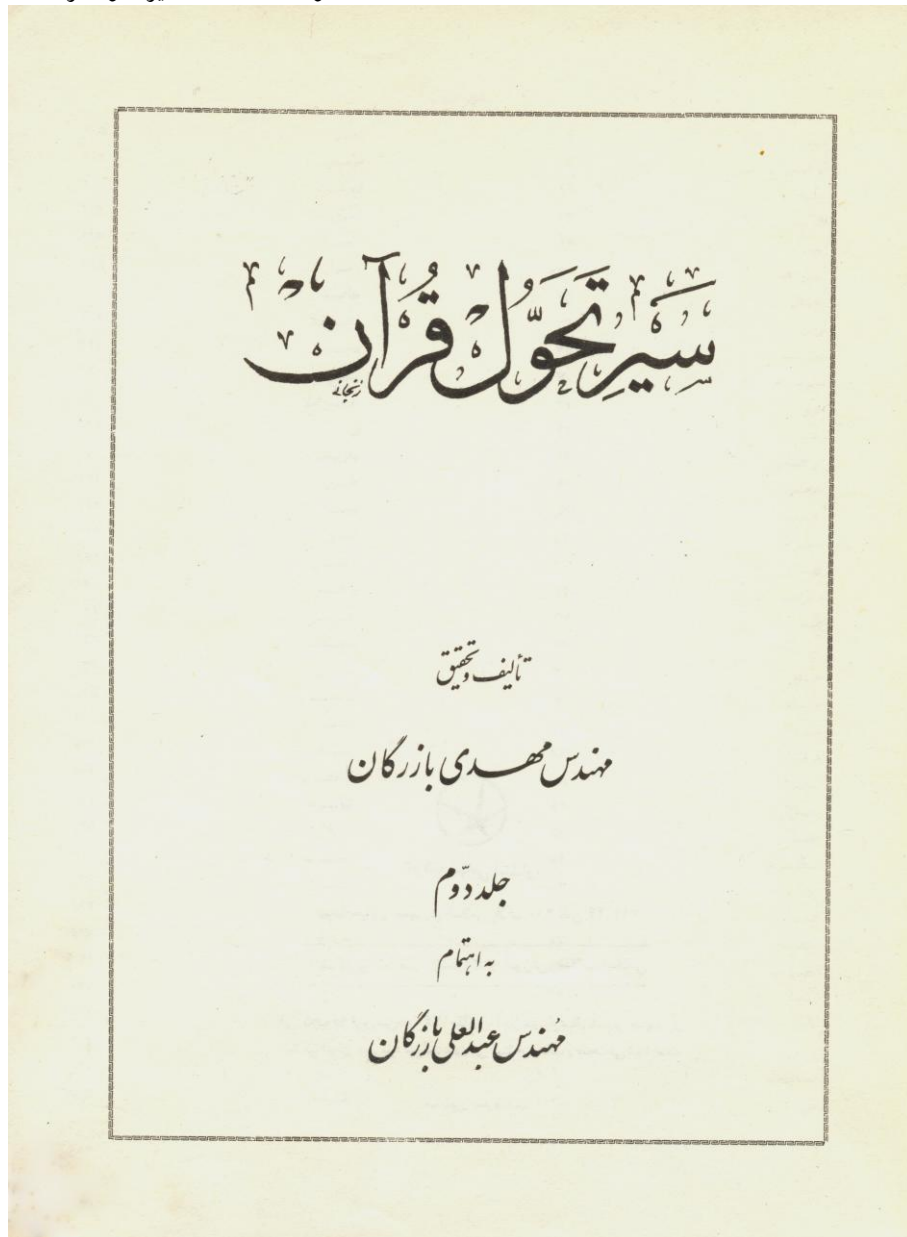
مجموعه ضمیمه

(جلد دوم)

جداول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن
با توضیحات تفصیلی هر یک همراه با جداول و مدارک استنادی

تألیف و تحقیق

مهندس مهدی بازرگان

تصویر روی جلد اولین چاپ جلد دوم سیر تحول قرآن که در سال ۱۳۶۰ توسط
شرکت سهامی انتشار چاپ و منتشر شد.

فهرست مندرجات مجموعه ضمیمه

مقدمه مؤلف ۱۹۵

فهرست جداول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن

صفحه	سوره	صفحه	سوره	صفحه	سوره
۳۹۷	۴۹- حجرات	۳۲۳	۲۵- فرقان	۱۹۹	۱- فاتحه‌الکتاب (حمد)
۳۹۸	۵۰- ق	۳۲۴	۲۶- شعراء	۲۰۱	۲- بقره
۳۹۹	۵۱- ذاریات	۳۲۸	۲۷- نمل	۲۱۱	۳- آل عمران
۴۰۳	۵۲- طور	۳۳۰	۲۸- قصص	۲۱۶	۴- نساء
۴۰۷	۵۳- نجم	۳۳۴	۲۹- عنکبوت	۲۲۵	۵- مائده
۴۱۱	۵۴- قمر	۳۴۰	۳۰- روم	۲۳۶	۶- انعام
۴۱۳	۵۵- رحمن	۳۴۴	۳۱- لقمان	۲۴۴	۷- اعراف
۴۱۸	۵۶- واقعه	۳۴۸	۳۲- سجده	۲۵۴	۸- انفال
۴۲۱	۵۷- حدید	۳۴۹	۳۳- احزاب	۲۵۵	۹- توبه
۴۲۲	۵۸- مجادله	۳۵۳	۳۴- سبا	۲۶۰	۱۰- یونس
۴۲۳	۵۹- حشر	۳۵۶	۳۵- فاطر	۲۶۴	۱۱- هود
۴۲۶	۶۰- ممتحنه	۳۶۰	۳۶- یس	۲۶۵	۱۲- یوسف
۴۲۷	۶۱- صف	۳۶۲	۳۷- صافات	۲۶۷	۱۳- رعد
۴۲۸	۶۲- جمعه	۳۶۵	۳۸- ص	۲۶۹	۱۴- ابراهیم
۴۲۹	۶۳- منافقون	۳۶۹	۳۹- زمر	۲۷۶	۱۵- حجر
۴۳۰	۶۴- تغابن	۳۷۴	۴۰- غافر (مؤمن)	۲۸۲	۱۶- نحل
۴۳۲	۶۵- طلاق	۳۷۸	۴۱- فصلت (سجده)	۲۸۸	۱۷- اسراء (بنی اسرائیل)
۴۳۸	۶۶- تحریم	۳۸۱	۴۲- شوری	۲۹۳	۱۸- کهف
۴۴۰	۶۷- ملک	۳۸۳	۴۳- زخرف	۳۰۰	۱۹- مریم
۴۴۱	۶۸- قلم	۳۸۶	۴۴- دخان	۳۰۵	۲۰- طه
۴۴۴	۶۹- حاقه	۳۸۹	۴۵- جائیه	۳۰۹	۲۱- انبیاء
۴۵۰	۷۰- معارج	۳۹۱	۴۶- احقاف	۳۱۰	۲۲- حج
۴۵۴	۷۱- نوح	۳۹۵	۴۷- محمد	۳۱۵	۲۳- مؤمنون
۴۵۷	۷۲- جن	۳۹۶	۴۸- فتح	۳۱۸	۲۴- نور

صفحه	سوره	صفحه	سوره	صفحه	سوره
۵۳۲	۱۰۱ - قارعه	۴۹۷	۸۷ - اعلی	۴۵۸	۷۴ - مزمل
۵۳۳	۱۰۲ - تکوین	۵۰۰	۸۸ - غاشیه	۴۶۱	۷۵ - مدثر
۵۳۵	۱۰۳ - عصر	۵۰۳	۸۹ - فجر	۴۶۷	۷۶ - قیامت
۵۳۷	۱۰۴ - همزة	۵۰۶	۹۰ - بلد	۴۷۱	۷۷ - انسان (دهر)
۵۳۸	۱۰۵ - فیل	۵۰۸	۹۱ - شمس	۴۷۲	۷۸ - مرسلات
۵۳۹	۱۰۶ - قریش	۵۱۱	۹۲ - لیل	۴۷۴	۷۹ - نباء
۵۴۰	۱۰۷ - ماعون	۵۱۲	۹۳ - ضحی	۴۷۸	۸۰ - نازعات
۵۴۲	۱۰۸ - کوثر	۵۱۴	۹۴ - اشراخ	۴۸۱	۸۱ - عبس
۵۴۲	۱۰۹ - کافرون	۵۱۷	۹۵ - تین	۴۸۳	۸۲ - تکوین
۵۴۳	۱۱۰ - نصر	۵۱۹	۹۶ - علق	۴۸۴	۸۳ - انفطار
۵۴۴	۱۱۱ - مسد (تبت)	۵۲۴	۹۷ - قدر	۴۸۷	۸۴ - مطففین
۵۴۶	۱۱۲ - اخلاص (توحید)	۵۲۵	۹۸ - بینه	۴۸۸	۸۵ - اتشفاق
۵۴۷	۱۱۳ - فلق	۵۲۹	۹۹ - زلززال	۴۸۹	۸۶ - بروج
۵۴۸	۱۱۴ - ناس	۵۳۱	۱۰۰ - عادیات	۴۹۲	۸۷ - طارق

فهرست جداول و مدارک استنادی

شماره صفحه	عنوان	شماره جدول
۵۵۱	تبدیل دو نوع شماره گذاری قرآن‌ها	۱۰۱
۵۵۳	صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن (پیشنهادی کتاب سیر تحول قرآن)	۱۰۲
۵۵۵	صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن (بر طبق قرآن اعتماد السلطنه به نقل از یک مأخذ اروپائی)	۱۰۳
۵۵۷	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (به قول ابراهیم بن عمر بقاعی)	۱۰۴
۵۵۹	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (به قول محمد بن نعمان بشیر)	۱۰۵
۵۶۱	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (در مصحف عبداللہ بن عباس)	۱۰۶
۵۶۳	ترتیب نزول سوره‌های قرآن (در مصحف حضرت امام صادق)	۱۰۷
۵۶۵	جمع مقایسه مابین جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷	۱۰۸
۵۷۱	ردیف‌بندی اتخاڈی بلاشر در ترجمه قرآن که به ترتیب نزول تنظیم شده است.	۱۰۹

بسم الله الرحمن الرحيم

«الرَّحْمَنُ. عَلَّمَ الْقُرْآنَ. خَلَقَ الْإِنْسَانَ. عَلَّمَهُ الْبَيَانَ.»^۱

حمد و سپاس بر خدای رحمن که پس از چهار سال و چند ماه ، جلد دوم سیر تحول قرآن یا جلد ضمیمه ، بر طبق وعده‌ای که داده شده بود در اختیار علاقه‌مندان به قرآن و تحقیق‌کنندگان قرآن قرار می‌گیرد.

جلد اول برای ارائه کلی مطالب و رسیدن به مقصود یا جلوه‌ای از خصوصیات بارز کلام خدا و زمان‌بندی آیات و موضوعات، به‌ترتیبی که انتشار یافت کافی بود. اگر می‌خواستیم تمام جداول و منحنی‌ها و جستجوهای را که منتهی به منحنی تنزیل و جدول تعیین سال نزول آیات می‌شد در یک جلد بیاوریم ، علاوه بر تأخیر کار و شاید تعلیق به‌محال‌شدن چاپ کتاب، سبب سنگینی آن به‌لحاظ وزن و قیمت می‌گردید و سنگینی دیگری بر حوصله و ذهن خوانندگان وارد می‌آورد. به‌طوری که اساس و عصاره مطالب در لایبیرنت اوراق و ارقام گم می‌شد.

ولی ضروری بود که جلد دوم با همه مشکلات تنظیم و تنقیح آن (که بیشتر مدیون زحمات پسر عبد‌العلی بازرگان و تشویق پیگیر آقای محجوب مدیر عامل شرکت انتشار و همت و حسن‌نیت آقای عباس سلیمانی و خانم هما امامی در مؤسسه‌ی انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی «مؤسسه‌ی انتشارات فرانکلین سابق» می‌باشد) عرضه گردد. نه تنها به‌خاطر ملاحظه اهل تحقیق در قرآن و جلب اطمینان استفاده‌کنندگان نسبت به محاسبات انجام یافته ، بلکه از جهت ارائه کامل مطالعات و جلب هر گونه انتقاد و

۱. الرحمن (۵۵) / ۱ تا ۴ : خدای رحمان، قرآن را آموزش داد. انسان را آفرید، [و] سخن گفتنش آموخت.

اصلاح برای رسیدن به یقین و حقیقت.

خداوند علیم حکیم تکذیب آیات خود از ناحیه منکرین را گناه یا ظلمی در ردیف تحریف کلامش و افترائی که به وسیله مخالفین یا موافقین صورت گیرد دانسته اعلام می‌فرماید:

«فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَّبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ»^۱

روی این اصل از زمان تألیف کتاب در سال ۱۳۴۴، در نظر نبود حالت اعلام یک سلسله احکام و نتایج قطعی به آن داده شود بلکه خواننده را پایه‌پا در جریان تشکل و تحول فکر و تفحص اینکه آیا طول متوسط آیات می‌تواند منطبق و معرف سال نزول باشد، بگذارد.

انتشار جلد دوم و گردآوری جلد اول و منحنی‌های مربوطه به کلیه سوره‌ها و تقطیع بعضی از سوره‌ها نیز به دین منظور است که ایرادها و اشتباهات رخ داده، تشخیص داده شود و اگر استدلال‌ها و استنباط‌های صحیح‌تری به نظر برسد، تذکر دهند یا اصولاً در مقام تجدیدنظر و تکمیل کار برآیند تا چنانچه افتراء و تحریفی در کتاب خدا صورت گرفته باشد رفع گردد.

مثلاً پس از انتشار جلد اول ضمن استفاده از کتاب به این مطلب برخوردم که اگر در جلد اول توزیع آیات علاوه بر تعیین درصدهای آیات، درصدهای کلمات آن سوره را که در آیات دارای طول‌های مختلف پخش شده‌اند نیز محاسبه نمایم و به صورت منحنی نمایش دهیم چهره دیگری از سوره ظاهر می‌شود و شاخص‌های تازه‌ای به دست می‌آید که می‌تواند در متوسط‌گیری شاخص‌ها، برای رسیدن به طول مبنای صحیح‌تر، مفید واقع شود و دقت و تقریب بیشتری را در منحنی تنزیل و در جدول سال‌های نزول باعث گردد.

به‌طور نمونه اگر به جدول سوره طه (جدول ۶، صفحه ۲۷، جلد اول، چاپ ۱۳۵۵ هـ ش)^۲ نگاه کنیم بیشترین تعداد آیات سوره در ستون ۵ کلمه‌ای قرار دارد

۱. زمر (۳۹) / ۳۲: و کسیست ستمکارتر از آنکه دروغ به‌خدا نسبت دهد و کلام حق را که به‌او رسیده است، دروغ شمارد؟ آیا در دوزخ جایگاهی برای انکارورزان نیست؟

۲. این جدول در جلد اول سیر تحول قرآن چاپ سال ۱۳۷۷، در صفحه ۴۵ قرار دارد و در این مجموعه آثار در صفحه ۵۳ است.

(۱۹ آیه محتوی ۹۵ کلمه) ولی بیشترین تعداد کلمات همان سوره در آیات ۹ کلمه‌ای به کار رفته است (۱۴ آیه و ۱۲۶ کلمه). بنابراین اگر طول غالب سوره طه به لحاظ آیات، ۵ باشد؛ به لحاظ کلمات، ۹ درمی آید. نظر به اینکه تعداد کلمات نازله در طی سال‌های رسالت ثابت مانده و کلمات است که محتوی و متناسب با مطالب می‌باشد، اتکاء به کلمات در محاسبات، اعتبار بیشتری می‌تواند داشته باشد تا اتکاء به آیات.

در سیر تحول موضوعی قرآن نیز چنانچه به عوض احتساب درصد آیاتی که در هر سال به موضوع مورد نظر اختصاص یافته است، تعداد کلمات به کار رفته را در نظر بگیریم و در محور عرض مختصات ببریم، ممکن است منحنی‌های حاصله در جهت تقریب بیشتری تغییر نمایند.

* * *

متأسفانه برای بنده فرصت و امکانی که روی این کتاب کار کرده محاسبات را از سر بگیرم و حتی غلط‌هایی را که علاوه بر غلطنامه، کشف شده و قابل کشف است استخراج و اصلاح نمایم دست نداده و نمی‌دهد. ولی چون خوشبختانه اشخاص متعددی علاقه‌مند به این مطالعات گردیده‌اند، امیدوارم به فضل و هدایت خدا و به لطف و همت علاقه‌مندان صاحب صلاحیت، کار تکمیل گردد.

* * *

جلد دوم سیر تحول قرآن که در واقع اولین قسمت کتاب و مبنای جلد قبلی است، در زمانی تقدیم مؤمنین و محققین می‌گردد که نظام حکومتی کشورمان از شاهنشاهی به جمهوری اسلامی انقلاب یافته و بیش از پیش احتیاج و اشتیاق به شناخت صحیح اسلام و بررسی قرآن احساس می‌کنند.

از خداوند رحمن که معلم قرآن و آفریننده انسان است می‌خواهم که فکر و بیان پژوهندگان را ارشاد و همه ما را در سیر به سوی خودش امداد نماید.

مهدی بازرگان

۱۳۵۹/۱۰/۱۵

چهره زنده یاد مهندس مهدی بازرگان در اوایل دهه ۱۳۶۰

سیر تحول قرآن

مجموعه ضمیمه

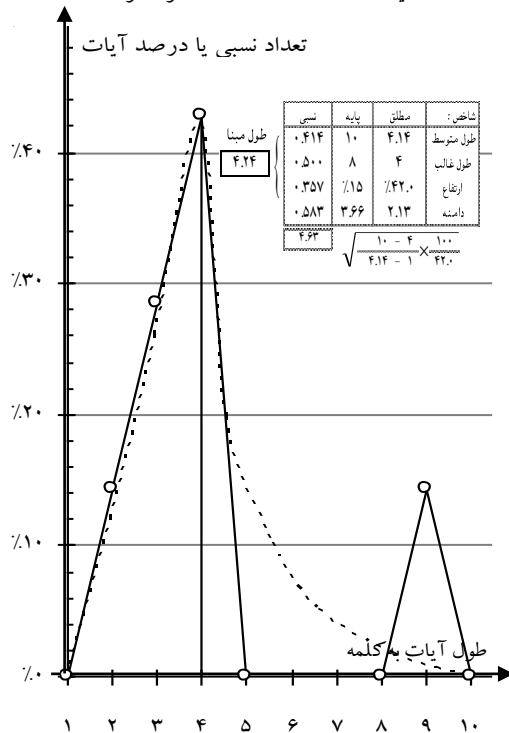
جدول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره‌های قرآن
با توضیحات تفصیلی هر یک

۱- فاتحه‌الکتاب (حمد)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فاتحه‌الکتاب (۱)،
تمام آیات (۱ تا ۷)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات	۳	۴	۱					۷	
تعداد آیات	۱	۲	۳	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۲	۶	۱۲	۰	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۱۴.۳	۲۸.۶	۴۲.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۹، طول متوسط $4/14 = 29 \div 7$

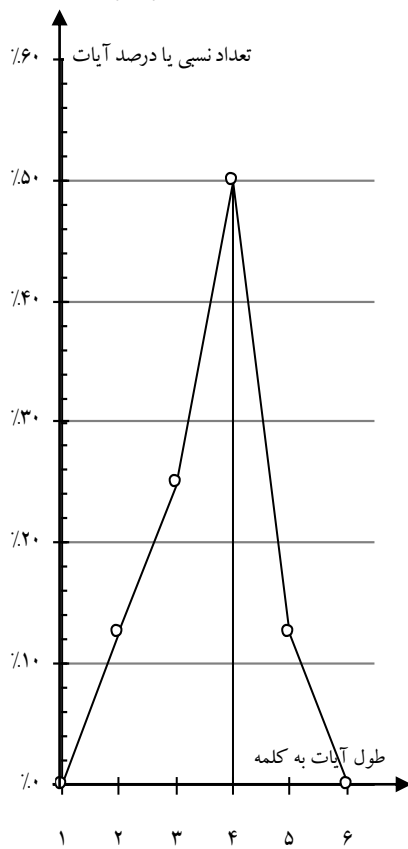
وضع منحنی با حفره
وسیع مابین ۵ و ۸،
علی‌رغم ترقی منظم ۱ تا ۳،
غیرمعمولی است. اگرچه
شاخص‌ها ناجور در
نیامده‌اند و در سوره‌های
کوتاه، بزرگ‌تر بودن طول
غالب از طول متوسط
فراوان دیده می‌شود. شاید
هم آیه ۹ کلمه‌ای ۷، سبب
جبران و تعدیل بی‌نظمی
شده باشد. دو فرض
می‌توانیم بکنیم: یکی
اینکه آیه بلند توضیحی
آخر را مدنی بگیریم،
دیگر اینکه آن را، دو آیه
بدانیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فاتحه الكتاب (۱)،

تمام آیات منهای ۷ (۱ تا ۶) تمام آیات هر گاه آیه ۷ به آیه ۲ تقسیم شود (۸ تا ۱)

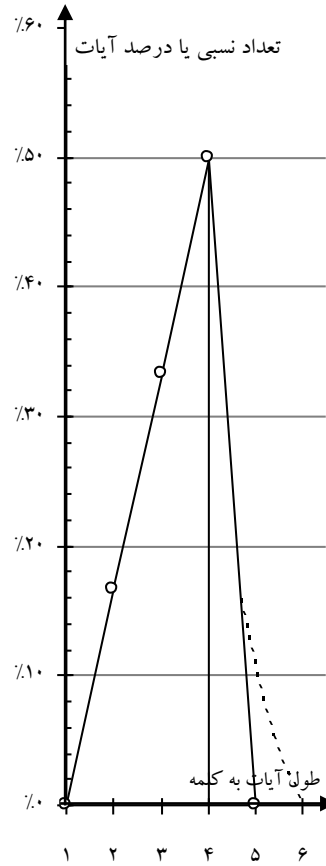
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۲	۴	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۱۶	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۲۵.۰	۵۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۹، طول متوسط $۲۹ \div ۸ = ۳.۶۳$

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
تعداد آیات	۰	۱	۲	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۳۳.۳	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $۲۰ \div ۶ = ۳.۳۳$

با فرض دو آیه بودن آخری

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق	طول متوسط
طول متوسط	۰.۳۶۳	۱۰	۳.۶۳	
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴	
ارتفاع	۰.۳۰۰	٪۱۵	٪۵۰.۰	
دامنه	۰.۳۳۷	۳.۶۶	۱.۲۳	
	۳.۷۵			

$$\sqrt{\frac{۶ - ۴}{۳.۶۳ - ۱} \times \frac{۱۰۰}{۵۰.۰}}$$

هماهنگی تراز همه

با فرض الحاقی بودن آیه آخر

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق	طول متوسط
طول متوسط	۰.۳۳۳	۱۰	۳.۳۳	
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴	
ارتفاع	۰.۳۰۰	٪۱۵	٪۵۰.۰	
دامنه	۰.۲۵۳	۳.۶۶	۰.۹۳	
	۳.۴۷			

$$\sqrt{\frac{۵ - ۴}{۳.۳۳ - ۱} \times \frac{۱۰۰}{۵۰.۰}}$$

ناهماهنگی تراز همه

۴- بقره؛ سراسری (تمام آیات)

منحنی نسبتاً منظم و طبیعی است (صفحه ۲۰۲)، می‌تواند معرف یک سوره یک‌پارچه همزمان باشد یا ترکیب چند دسته مجاور. ولی شاخص‌ها ناموزون‌اند. اختلاف مابین شاخص نسبی، طول غالب و دامنه زیاد است. از طرف دیگر چنین سوره بلندی نمی‌تواند یک‌پارچه و مربوط به یک زمان باشد و به طوری که می‌دانیم آیات چندی از آن در سال‌های متفاوت و دور از هم نازل شده است.

یک نگاه اجمالی به سوره، کاملاً اختلاف آشکاری را که مابین آیات کوتاه ابتدای سوره و آنچه راجع به مردم‌شناسی و جهاد و قبله می‌شود با آیات متوسط و بلند اواسط و اواخر سوره که بحث از اهل کتاب و بیان احکام تشریعی را می‌نماید، یا جنبه معرفت و ایمانی را دارد، نشان می‌دهد. بنابراین بجا است که سوره را گروه بندی کنیم.

بلاشر سوره بقره (۲) را به پنج گروه به شرح زیر تقسیم می‌نماید و هر گروه را سعی دارد به قرینه وقایع تاریخی مربوطه، نازل شده در سالی بداند:

(I) ۱ تا ۳۷ - آیات ابتدای سوره، به احتمال قوی مدنی است و از سال دوم هجرت به بعد، ولی از آیه ۱۹ به بعد و داستان آدم، متعلق به سال‌های مکی نزدیک هجرت است.

(II) ۳۸ تا ۱۱۵ - سیر تحول روابط پیغمبر با یهودیان که ابتدا دعوت‌انگیز و امیدبخش است و بعداً آثار یأس و قطع رابطه و دشمنی ظاهر می‌گردد.
(III) ۱۱۶ تا ۱۴۷ - دوران قطع روابط و ناامیدی از بنی اسرائیل و معرفی حضرت ابراهیم به عنوان مؤسس حنیفی و کعبه مرکز حقیقت است. تاریخ تغییر قبله، رجب سال دوم هجری.

(IV) ۱۴۸ تا ۲۴۳ - آیات تشکیلاتی مربوط به روزه، حج، نکاح، طلاق و غیره، مجموعه در سال‌های ورود به مدینه و دوم هجری است. ولی آیات مربوط به حج، محتملاً به سال‌های ششم و هفتم مربوط می‌شود، با اضافاتی در سال دهم هجرت.

(V) ۲۴۴ تا ۲۸۶ - آیات اولیه که اشاره به بنی اسرائیل و امیدواری به همکاری آنها در جنگ‌های با مشرکین دارد و به سال‌های اول و دوم می‌خورد. همچنین آیات جهاد.

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط
۱	۱ تا ۱۹ الف	مردم‌شناسی (معرفی مؤمنین و کفار و منافقین)	۱۱/۵۰
۲	۱۹ تا ۲۷ ب	آیات ایمانی توحید و اثبات نبوت	۲۳/۶۰
۳	۲۸ تا ۳۷	خلقت آدم و خطای او	۱۶/۵۰
۴	۳۸ تا ۹۷	توصیف بنی اسرائیل (امروزی، معاصر حضرت موسی و سلیمان و بعدی‌ها)	۱۸/۲۰
۵	۹۸ تا ۱۱۷	توجه دادن مؤمنین به دسانس اهل کتاب و دعاوی و معتقدات باطل آنها	۱۸/۷۰
۶	۱۱۸ تا ۱۳۵	معرفی حضرت ابراهیم، بنای ساختمان کعبه، وحدت انبیاء و دعوت همگی به توحید	۱۸/۳۰
۷	۱۳۶ تا ۱۴۷	تغییر قبله	۱۹/۸۰
۸	۱۴۸ تا ۱۵۲	شیپور بیدارباش جنگ (صبر و صلوة، مرگ ندانستن شهادت در راه خدا، پیش‌بینی خسارات و تلفات، مژده صلوات و رحمت و هدایت)	۱۰/۴۰
۹	۱۵۳	تشریحی	۲۴/۰۰
۱۰	۱۵۴ تا ۱۵۸	مردم‌شناسی و تندی عذاب	۱۲/۲۰
۱۱	۱۵۹ تا ۱۶۲	تخویف و تندی شریک گیرندگان برای خدا	۲۲/۰۰
۱۲	۱۶۳ تا ۱۸۵	تشریحی (خوراکی‌ها، اخلاق، قصاص، وصیت، روزه، مواقع ماه و حج)	۲۲/۰۰
۱۳	۱۸۶ تا ۱۹۱	تشریح قتال در چارچوب کامل آن	۱۵/۰۰ ۶/۸۰
۱۴	۱۹۲ تا ۱۹۹	تشریحی (حج)	۲۶/۱۲
۱۵	۲۰۰ تا ۲۰۵	مردم‌شناسی (وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجِيبُكَ قَوْلَهُ... وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ)	۱۳/۱۲
۱۶	۲۰۶ تا ۲۱۰	ایمانی و تربیتی، ضد اختلاف، ضرورت جنگ	۲۶/۶۰
۱۷	۲۱۱ تا ۲۱۵	تشریحی (انفاق، جهاد)	۲۳/۸۰
۱۸	۲۱۶ تا ۲۴۳	تشریحی (شراب و قمار، یتیم‌ها، نکاح، حیض، طلاق و احکام مربوط به زن‌ها)	۲۳/۰۰
۱۹	۲۴۴	اهل کتاب	۲۷/۰۰
۲۰	۲۴۵ تا ۲۴۶	جهاد	۱۲/۵۰
۲۱	۲۴۷ تا ۲۵۴	اهل کتاب (داستان جنگ داود و جالوت)	۳۵/۸۷
۲۲	۲۵۵	تشریحی (انفاق)	۲۱/۰۰
۲۳	۲۵۶ تا ۲۶۲	ایمانی (آیت الکرسی) (اگر آیات ۲۵۸ و ۲۵۹ بر طبق شماره گذاری نوع ۲ یک آیه گرفته شود متوسط ۴۱/۳ در می آید).	۳۵/۴۲
۲۴	۲۶۳ تا ۲۸۳	تشریحی (انفاق، ربا، ثبت دین و معاملات)	۲۰/۸۰
۲۵	۲۸۴ تا ۲۸۶	ایمانی	۳۳/۰۰

نظر به این که منظور ما جستجوی ترتیب و سال نزول گروه‌ها از طریق تجزیه و ترسیم و تعیین طول متوسط مبنای آنها است، قبلاً آیات را بر حسب مطلب و منظوره‌های مربوطه دسته‌بندی می‌کنیم. چنانچه دسته‌هایی به لحاظ مطلب، با هم مشابهت یا تناسب داشتند و طول متوسطشان مساوی یا نزدیک به هم بود آنها را متحد یا لااقل معاصر دانسته وارد گروه واحد می‌کنیم. بدیهی است که لازمه پیوستگی اولیه دسته‌های آیات یا معاصر بودن آنها، اتصال یا مجاورت آنها در متن فعلی قرآن نیست.

از ابتدا تا انتهای سوره بقره (۲) به دسته آیاتی برمی‌خوریم (در صفحه ۲۰۳) که گاهی، به لحاظ مضمون و مطلب و نیز به لحاظ طول آیات، در آنها تمایز آشکار دیده می‌شود. به طوری که دیده می‌شود موضوعات مختلف گاهی متصل و متوالی آمده‌اند و گاهی متفرق و متناوب به دنبال یا لابلای یکدیگر و میان آنها دو چیز کاملاً آشکار و برجسته است، یکی تغییر بارز طول متوسط (و به موازات آن طول غالب) وقتی مطلب عوض می‌شود و دیگر تساوی یا تقارب طول‌های متوسط در مطالب مشابه یا متناسب، اعم از آن که متصل و به دنبال باشند یا جدای از یکدیگر. مثلاً آیات تشریحی عموماً دارای طول متوسط ۳۲ (یا نزدیک ۳۲ هستند) در حالی که آیات مردم شناسی و تدارک جهاد در اطراف ۱۲ (از ۱۰/۴۰ تا ۱۳/۱۲) می‌گردد. در وسط این دو گروه، گروه اصلی سوره بقره (۲) یعنی توصیف بنی اسرائیل و سپس حضرت ابراهیم و ساختمان کعبه و تغییر قبله را داریم که متوسط آنها از ۱۸/۲۰ تا ۱۹/۸۰ تغییر می‌کند. در آخر سوره آیات بلند ایمانی و تأسیس بزرگ‌ترین دولت بنی اسرائیل را با طول‌های متوسط ۳۳ تا ۳۵/۸۷ داریم و در فاصله مابین گروه مردم شناسی و جهاد، گروه بنی اسرائیل دو دسته کوتاه آیات خلقت آدم و تشریح صریح جنگ می‌آید. بنابراین سوره بقره (۲) را با مجموعه‌ای از پنج گروه به شرح زیر می‌گیریم که بعضی از این گروه‌ها خود از گروه‌های فرعی تشکیل شده‌اند:

۱ تا ۱۹	}	الف) مردم شناسی و جهاد
۱۴۸ تا ۱۵۲		
۱۵۴ تا ۱۵۸		
۲۰۰ تا ۲۰۵		
۲۴۵ تا ۲۴۶		

۲۸ تا ۳۷	}	ب) خلقت آدم حکم قتال
۱۸۶ تا ۱۹۱		

۳۸ تا ۹۷	}	ج) بنی اسرائیل - ابراهیم - قبله ۳۸ تا ۱۴۷
۹۸ تا ۱۱۷		
۱۳۵ تا ۱۳۶		
۱۳۶ تا ۱۴۷		

توصیف بنی اسرائیل در گذشته و حال
توجه دادن مؤمنین به دسائس و دعاوی
اهل کتاب
حضرت ابراهیم بانی کعبه و وحدت ادیان
تغییر قبله

۱۹	تا	۲۷	} تنذیر و تبشیر ایمانی	} (د) تشریحی				
۱۶۰	تا	۱۶۲						
۱۵۳			} تنذیر و تبشیر ایمانی		} (د) تشریحی			
۱۶۳	تا	۱۸۵						
۱۹۲	تا	۱۹۹	} تنذیر و تبشیر ایمانی			} (د) تشریحی		
۲۰۶	تا	۲۴۳						
۲۵۵			} تنذیر و تبشیر ایمانی				} (د) تشریحی	
۲۶۳	تا	۲۸۳						
۱۵۹			} (هـ) آیات بلند اهل کتاب و ایمانی					
۲۴۴								
۲۴۷	تا	۲۵۴						
۲۵۶	تا	۲۶۲						
۲۸۴	تا	۲۸۶						

اگر دسته هشتم (آیات ۱۴۸ تا ۱۵۲) با متوسط ۱۰/۴۰ را مستقل از دسته‌های ۱ و ۹ و ۱۵ و ۲۰ بگیریم، طول مبنای آن ۱۰/۳ می‌شود (متوسط ۱۰/۶، غالب ۱۰، ارتفاع ۲۰٪) و این گروه در جدول ۱۲ ردیف ۹۸ را اشغال نموده و در جدول ۱۴ به سال ششم خواهد خورد. در عوض، گروه الف دارای متوسط ۱۲/۱۹ می‌شود و طول مبنای آن با ثابت ماندن طول غالب و کم شدن ارتفاع، کمی بالاتر رفته، ۱۳/۲۵ می‌شود. ردیفش ۱۱۵ و سالش ۸ خواهد شد.

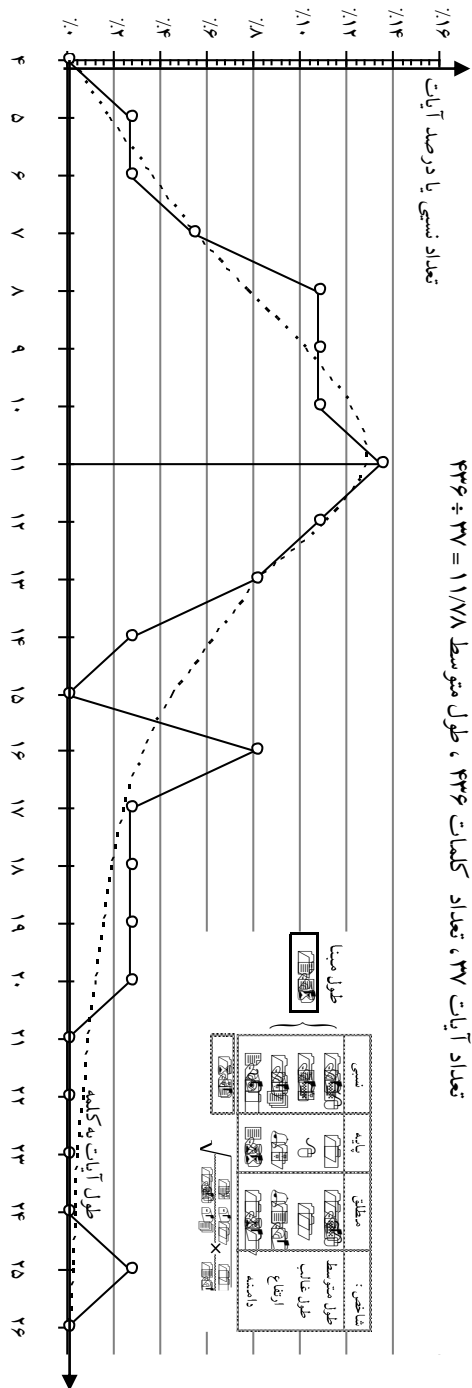
جدول و منحنی مشخصه گروه الف از سوره بقره (۲) را در صفحه بعد ملاحظه فرمائید.

۱	تا	۱۹ الف	} ۲- الف) مردم‌شناسی و جهاد
۱۴۸	تا	۱۵۲	
۱۵۴	تا	۱۵۸	
۲۰۰	تا	۲۰۵	
۲۴۵	تا	۲۴۶	

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بقره (۲)، گروه الف : مردم شناسی و جهاد

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
شماره آیات		۱۷	۱۱	۱	۲	۲	۵	۷	۳	۱۵۰	۲۰۴	۱۳	۱۶	۲۰۰	۱۲	۱۸	۱۵۴					۱۹	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۲	۴	۴	۴	۵	۴	۵	۳	۰	۳	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۱۴	۳۲	۳۶	۴۰	۵۵	۴۸	۳۹	۱۴	۰	۴۸	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۷	۲.۷	۵.۴	۱۰.۸	۱۰.۸	۱۰.۸	۱۳.۵	۱۰.۸	۸.۱	۲.۷	۰.۰	۸.۱	۲.۷	۲.۷	۲.۷	۲.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۷	۰.۰	۰.۰

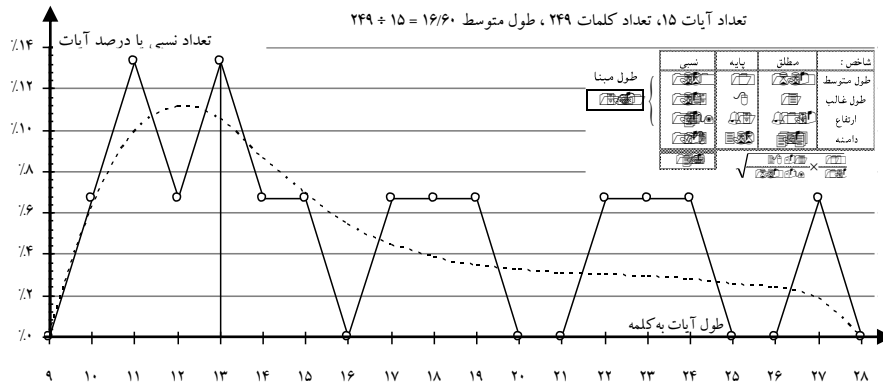
تعداد آیات ۳۷ ، تعداد کلمات ۴۳۶ ، طول متوسط $۱۱/۷۸ = ۳۷ \div ۴۳۶$

۲۸ تا ۳۷ } **۴- ب) خلقت آدم و حکم قتال**
 ۱۸۶ تا ۱۹۱ (منهای ۱۸۸ که کوتاه بوده ممکن است توضیح اضافی باشد)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بقره (۲)، گروه ب: خلقت آدم و حکم قتال

طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۳۷	۳۵	۳۰	۳۲	۱۸۹	۲۹		۳۶	۳۳	۳۴			۱۹۰	۳۱	۱۸۷				۲۸
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۲	۱	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۱۴	۱۵	۰	۱۷	۱۸	۱۹	۰	۰	۲۲	۲۳	۲۴	۰	۰	۲۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۱۳.۳	۶.۷	۱۳.۳	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۶.۷	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۶.۷	۶.۷	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۶.۷	۰.۰

۴- ج) بنی اسرائیل - ابراهیم - قبله (۳۸ تا ۱۴۷)

(اگر آیات ۱۳۶ و ۱۳۷ یکی گرفته شود احکام تغییر قبله منتقل به گروه تشریحی می شود)
 جدول توزیع و منحنی مشخصه گروه ج از سوره بقره (۲)، در صفحه ۲۰۸ قرار دارد.

۲۷ تا ۱۹ } **۴- د) تنذیر و تبشیر ایمانی**
 ۱۶۲ تا ۱۶۰

و آیات تشریحی: ۱۵۳ و ۱۶۳ تا ۱۸۵ و ۱۹۲ تا ۱۹۹ و ۲۰۶ تا ۲۴۳ و ۲۵۵ و ۲۶۳ تا ۲۸۳

جدول توزیع و منحنی مشخصه این گروه، در صفحه ۲۰۹ ارائه شده است.

۱۵۹ } **۴- ه) آیات بلند ایمانی و اهل کتاب**
 ۲۴۴ }
 ۲۵۴ تا ۲۴۷ }
 ۲۶۲ تا ۲۵۶ }
 ۲۸۶ تا ۲۸۴ }

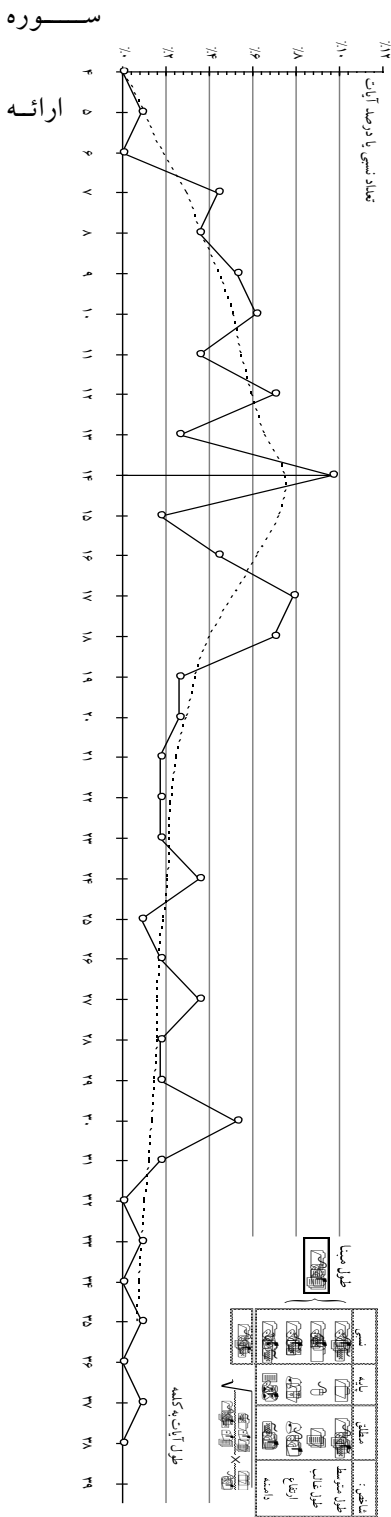
(اگر آیات ۲۵۸ و ۲۵۹ را یکی نمی گرفتیم، ترسیم و تعدیل منحنی معادل منظم، در منطقه طول های ۹ تا ۱۵ به اشکال زیاد برمی خورد).

جدول توزیع و منحنی مشخصه گروه هاز

بقره (۲) در
صفحه ۲۱۰
شده است.

شماره آیات	طول آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد حروف
۱	۱۳۷	۱	۵	۰
۲	۲۳	۵	۲۵	۰
۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۰	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۱	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۲	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۱۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۰	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۱	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۲	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۲۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۰	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۱	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۲	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۳۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۰	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۱	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۲	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۴۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۰	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۱	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۲	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۵۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۰	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۱	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۲	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۳	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۴	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۵	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۶	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۷	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۸	۳۳	۳	۳۳	۰
۶۹	۳۳	۳	۳۳	۰
۷۰	۳۳	۳	۳۳	۰

تعداد آیات ۱۱۴، تعداد کلمات ۱۱۴، طول متوسط ۱۱۴ = ۲۱۰

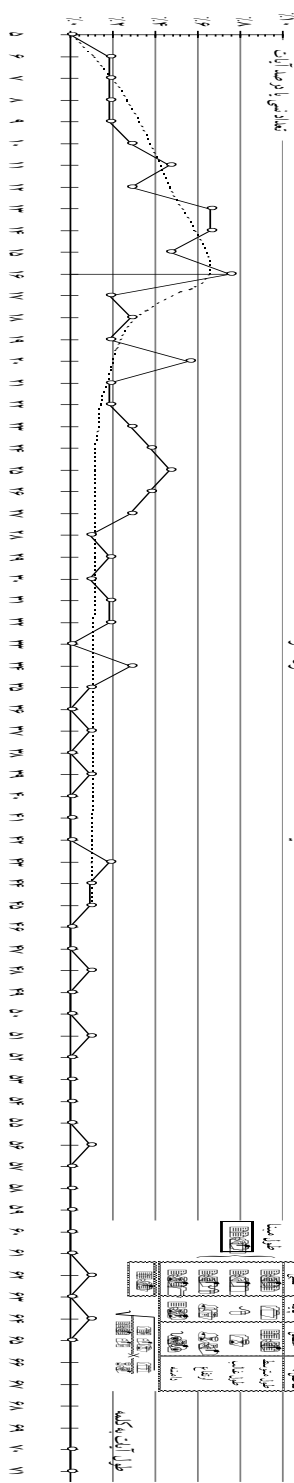
سوره
ارائه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بقره (۲)، گروه ح: بنی اسرائیل، ابراهیم و قبله

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بقره (۱۲)، گروه د: تفسیر و تفسیر ايماني و آیات تشریحي

کتاب	۱۳۳	۱۳۲	۱۳۱	۱۳۰	۱۲۹	۱۲۸	۱۲۷	۱۲۶	۱۲۵	۱۲۴	۱۲۳	۱۲۲	۱۲۱	۱۲۰	۱۱۹	۱۱۸	۱۱۷	۱۱۶	۱۱۵	۱۱۴	۱۱۳	۱۱۲	۱۱۱	۱۱۰	۱۰۹	۱۰۸	۱۰۷	۱۰۶	۱۰۵	۱۰۴	۱۰۳	۱۰۲	۱۰۱	۱۰۰	۹۹	۹۸	۹۷	۹۶	۹۵	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۸۳	۸۲	۸۱	۸۰	۷۹	۷۸	۷۷	۷۶	۷۵	۷۴	۷۳	۷۲	۷۱	۷۰	۶۹	۶۸	۶۷	۶۶	۶۵	۶۴	۶۳	۶۲	۶۱	۶۰	۵۹	۵۸	۵۷	۵۶	۵۵	۵۴	۵۳	۵۲	۵۱	۵۰	۴۹	۴۸	۴۷	۴۶	۴۵	۴۴	۴۳	۴۲	۴۱	۴۰	۳۹	۳۸	۳۷	۳۶	۳۵	۳۴	۳۳	۳۲	۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱
موضوع	۱۳۳	۱۳۲	۱۳۱	۱۳۰	۱۲۹	۱۲۸	۱۲۷	۱۲۶	۱۲۵	۱۲۴	۱۲۳	۱۲۲	۱۲۱	۱۲۰	۱۱۹	۱۱۸	۱۱۷	۱۱۶	۱۱۵	۱۱۴	۱۱۳	۱۱۲	۱۱۱	۱۱۰	۱۰۹	۱۰۸	۱۰۷	۱۰۶	۱۰۵	۱۰۴	۱۰۳	۱۰۲	۱۰۱	۱۰۰	۹۹	۹۸	۹۷	۹۶	۹۵	۹۴	۹۳	۹۲	۹۱	۹۰	۸۹	۸۸	۸۷	۸۶	۸۵	۸۴	۸۳	۸۲	۸۱	۸۰	۷۹	۷۸	۷۷	۷۶	۷۵	۷۴	۷۳	۷۲	۷۱	۷۰	۶۹	۶۸	۶۷	۶۶	۶۵	۶۴	۶۳	۶۲	۶۱	۶۰	۵۹	۵۸	۵۷	۵۶	۵۵	۵۴	۵۳	۵۲	۵۱	۵۰	۴۹	۴۸	۴۷	۴۶	۴۵	۴۴	۴۳	۴۲	۴۱	۴۰	۳۹	۳۸	۳۷	۳۶	۳۵	۳۴	۳۳	۳۲	۳۱	۳۰	۲۹	۲۸	۲۷	۲۶	۲۵	۲۴	۲۳	۲۲	۲۱	۲۰	۱۹	۱۸	۱۷	۱۶	۱۵	۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱

تعداد آیات ۱۱۸، تعداد کلمات ۳۳۴۴، طول متوسط ۲۸.۷۴ = ۱۱۸ ÷ ۳۳۴۴

۳- آل عمران؛ سراسری (تمام آیات)

جدول و منحنی مشخصه این سوره [برطبق شماره گذاری نوع ۲ که خیلی منطقی تر به نظر آمد و نتایج هم آهنگ تر می دهد (جز در مورد ۴۳ الف و ۴۳ ب و ۱۴۵ و ۱۴۶)]، در صفحه ۲۱۲ ارائه شده است.

شکل منحنی با دو قله هم ارتفاع و داشتن دامنه خیلی بلند، چندان موزون نیست. شاخص های اول و دوم هم آهنگ اند ولی شاخص های سوم و چهارم بی تناسب اند. مجموعه، حکایت از ترکیب دو یا چند گروه مجاور می نماید که طول های غالب در حوالی ۱۴ و ۱۱ دارند. آیه پرت افتاده ی ۷۳ کلمه ای ۱۴۸ نیز ممکن است طبق نظر بلاشر دارای ۲۷ کلمه الحاقی بعدی بوده، اصل آن ۴۶ کلمه ای باشد.

برای تحقیق وضع پاشش و تشخیص گروه های مشکله، لازم است آیات سوره را برحسب موضوع های مربوطه دسته بندی و متوسط گیری کنیم.

نظریه اینکه بلاشر سوره آل عمران (۳) را به پنج گروه تقسیم کرده است، همان ها را ملاک مقایسه قرار می دهیم و به واحدهای کوچک تر نیز می توانیم تقسیم کنیم:

I- ۱ تا ۲۹، این آیات شباهت به آیات قدیمی سوره بقره (۲) دارد ولی آیات ۱۱ و ۱۷ ممکن است متعاقب جنگ بدر و گسیختگی با یهود باشد.

{	۱ تا ۹ معرفی کتاب است و مقابله مؤمن و کافر	}
{	۱۰ تا ۲۹ مردم شناسی (مجاهدین، مؤمنین، اختلاف اندازان اهل کتاب)	}
	طول متوسط ۱۷/۷۷	
	طول غالب ۱۴	

II- ۳۰ تا ۵۶، این آیات داستان ولادت مریم و یحیی و مسیح و مقارن با بریدگی از یهود است و امکان اینکه آیات ۵۲ تا ۵۶ جدال بر سر مسیح، در سال ۹ هجرت نازل شده باشد (طول متوسط این دسته آیات اتفاقاً کمتر از بقیه است).

طول متوسط ۱۶/۵۳ طول غالب (مجازی) ۷

III - ۵۷ تا ۱۱۱، این آیات تا آیه ۹۰، مربوط به قبل از بریدگی با یهود است و از آن به بعد،

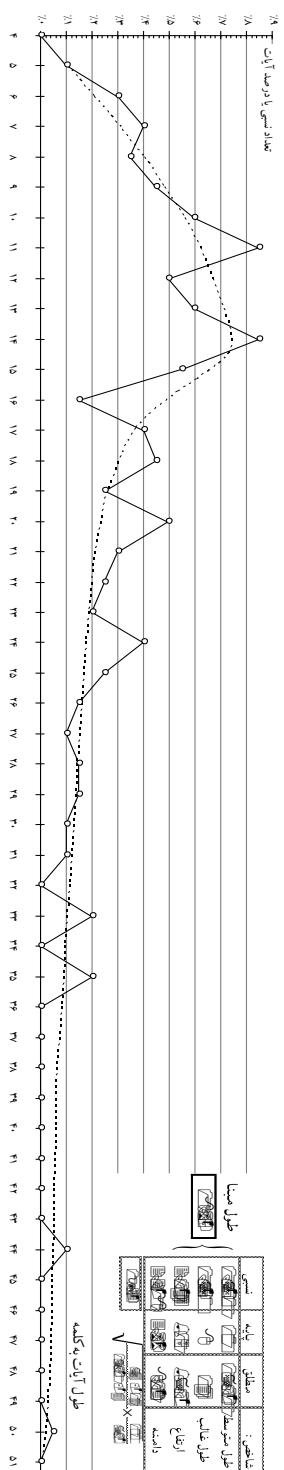
مربوط به پس از بریدگی با یهود می باشد.

۸۶ تا ۱۱۱ ایراد و انتقاد به اهل کتاب و بر حذر داشتن مؤمنین است.

طول متوسط ۱۶/۶۹ طول غالب ۱۱

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، سراسری

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱
تعداد کلمات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱
تعداد حروف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱

تعداد آیات ۳۱، تعداد کلمات ۳۱۹، طول متوسط ۱۷/۰۱ = ۳۱۹ ÷ ۳۱

IV- ۱۱۲ تا ۱۷۶ مربوط به بعد از جنگ احد است.

۱۱۲ تا ۱۲۴ آیات مربوط به جنگ احد.
 ۱۲۵ تا ۱۷۶ آیات تشریحی (ربا و انفاق) و تربیتی (اطاعت و توبه) و جهاد و ضد نفاق

طول متوسط ۱۶/۵۹ طول غالب ۱۳ (با حذف ۲۷ کلمه از آیه ۱۴۸)

V- ۱۷۷ تا ۲۰۰ ، برای این آیات ، تعیین تاریخ مشکل است . بعضی از آنها مربوط به بعد از بریدگی با یهود است.

۱۷۷ تا ۱۸۶ درگیری با اهل کتاب
 ۱۸۷ تا ۱۹۵ ایمانی و دعای مجاهدین
 ۱۹۶ تا ۲۰۰ مردم شناسی

طول متوسط ۱۶/۵۹ طول غالب ۱۴

به طوری که دیده می شود پاشش یکنواخت، و گروه ها خیلی به هم نزدیک اند گروه های II تا IV که طول های متوسط شان در اطراف ۱۶/۶۰ است و طول های غالب ۱۱ و ۱۳ دارند و هیچ کدام به تنهایی شاخص های کامل هم آهنگ نمی دهند، می توانند معاصر تلقی شده ، ترکیب واحدی را تشکیل دهند. کما آنکه گروه های I و V را نیز می توانیم با هم بگیریم. به این ترتیب دو گروه الف و ب به شرح زیر خواهیم داشت :

۳- الف (۱- الف- ۱) ۳۰ تا ۵۶ ولادت مریم و یحیی و مسیح
 ۳- الف (۲- الف- ۲) ۵۷ تا ۱۱۱ اهل کتاب
 ۳- الف (۳- الف- ۳) { ۱۱۲ تا ۱۲۴ } جنگ احد و تشریحی و تربیتی
 ۳- الف (۳- الف- ۳) { ۱۲۵ تا ۱۷۶ }
 ۳- الف (۳- الف- ۳) ۱۷۶ تا ۳۰

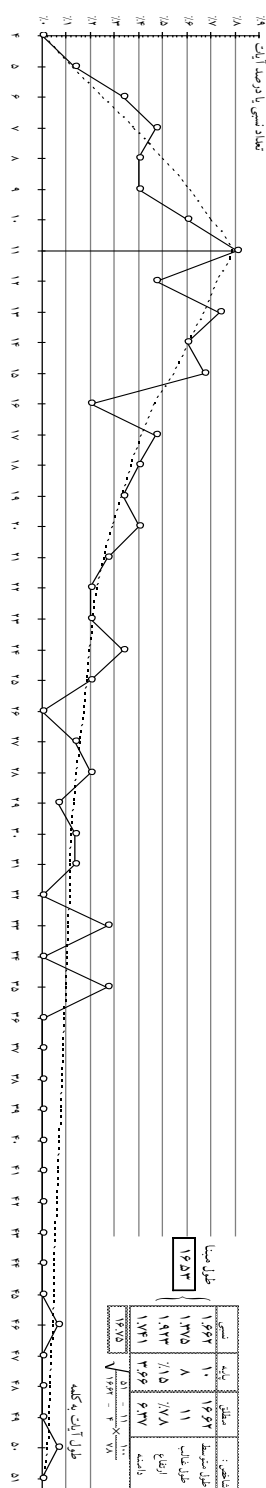
۴- ب) $\left\{ \begin{matrix} ۱ \\ ۱۷۷ \end{matrix} \right\}$ تا $\left\{ \begin{matrix} ۲۹ \\ ۲۰۰ \end{matrix} \right\}$ مردم شناسی $\left\{ \begin{matrix} \text{معرفی کتاب، مقابله مؤمن و کافر با مجاهدین و} \\ \text{اختلاف اندازان اهل کتاب، درگیری با اهل کتاب،} \\ \text{دعای مجاهدین، مؤمن و منافق} \end{matrix} \right\}$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، گروه الف، در صفحه ۲۱۴ و گروه ب، در صفحه ۲۱۵ ارائه شده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، گروه الف، آیات ۳۰ تا ۱۷۶

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	
تعداد کلمات	۱۳۱	۱۳۲	۱۳۳	۱۳۴	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۶	۱۵۷	۱۵۸	۱۵۹	۱۶۰	۱۶۱	۱۶۲	۱۶۳	۱۶۴	۱۶۵	۱۶۶	۱۶۷	۱۶۸	۱۶۹	۱۷۰	۱۷۱	۱۷۲	۱۷۳	۱۷۴	۱۷۵	۱۷۶	۱۷۷	۱۷۸	۱۷۹	۱۸۰	
تعداد آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱

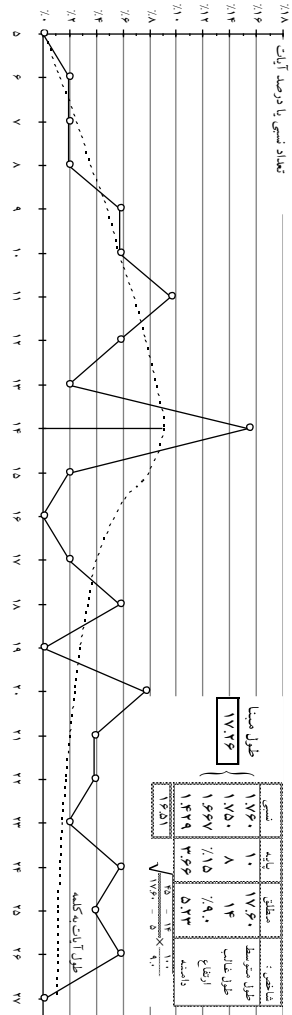
تعداد آیات ۱۹۹ ، تعداد کلمات ۲۳۷۷ ، طول متوسط $19/62 = 2377 / 199$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره آل عمران (۳)، گروه ب، آیات ۲۹ و ۱۷۷ تا ۲۰۰

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
تعداد آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
تعداد کلمات	۰	۶	۷	۸	۳۷	۳۰	۵۵	۳۶	۱۳	۸	۱۵	۳	۷	۵۴	۱۹	۸۰	۳۸	۴۴	۳۳	۷۲	۵۰	۷۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸
تعداد کلمات درجه آیات	۰	۶	۷	۸	۳۷	۳۰	۵۵	۳۶	۱۳	۸	۱۵	۳	۷	۵۴	۱۹	۸۰	۳۸	۴۴	۳۳	۷۲	۵۰	۷۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸
شماره آیات																										

$$\text{تعداد آیات } ۵۲, \text{ تعداد کلمات } ۹۱۵, \text{ طول متوسط } ۱۷/۶۰ = ۹۱۵ \div ۵۲$$

شکل منحنی کمی غیر طبیعی بوده و قله بلند که طرفین آن خالی شده است را نشان می دهد. اگر بعضی از آیات ۱۴ کلمه ای، ۱۳ کلمه ای و یا ۱۶ کلمه ای می شدند، اشکال بر طرف می گردید ولی شاخص های اصلی هم آهنگی کامل دارند (شاخص دامنه قدری کوتاه است).

۴ - نساء

جدول و منحنی مشخصه سوره نساء (۴) نیز (برطبق شماره گذاری نوع ۲ که منطقی تر به نظر آمد و یک اختلاف اضافی دیگر)، در صفحه ۲۱۷ ارائه شده است.

منحنی این سوره غیر طبیعی نیست، جز آنکه سه قله‌ای است. شاخص‌ها نیز ناهم‌آهنگ‌اند. نه طول غالب با طول متوسط می‌خواند (مگر آنکه آن را روی ۱۶ ببریم) و نه مخصوصاً ارتفاع آن مناسب است، دامنه نیز بلند است و برای چنین طول‌های متوسط، نباید شاخص نسبی آن مساوی و بیشتر از شاخص نسبی طول متوسط شده باشد. کوتاهی ارتفاع، ناشی از سه قله بودن منحنی و پخش شدن آیات اکثریت روی طول‌های متعدد است.

بلندی بی‌قاعده دامنه حکایت از تطویل غیر طبیعی و بعدی آیات طولانی ۷۲ و ۸۹ کلمه‌ای می‌نماید و می‌رساند که توضیح و تفصیل‌های شخصی به پاره‌ای آیات، بعداً الحاق شده است. تعدد قله‌ها و کوتاهی آنها نیز می‌تواند ناشی از ترکیب و روی هم افتادن چند گروه نزدیک باشد.

موارد اختلاف متعدد و بارز مابین دو نوع شماره گذاری قرآن‌ها، خود نشانه‌ای از وجود آیات غیرمتجانس و غیراصیل است که تشخیص و تفکیک آنها مواجه با اشکال و اختلاف شده است.

از طرف دیگر از خصوصیات ممتاز این سوره، وحدت قافیه‌ای است که در سراسر سوره دیده می‌شود و کلیه آیات به کلماتی مانند سیلاً، خیراً، رقیباً، ختم می‌شود. فقط چند آیه محدود هست که این نظم را بهم می‌زند. نه به شعاری ختم می‌شوند و نه وزن داخلی و قافیه نهائی مأنوس و معینی دارند. اتفاقاً همین آیات هستند که به لحاظ شماره گذاری مورد اختلاف قرار گرفته‌اند و با طول و تفصیلی که دارند کاملاً حالت توضیح بعدی و الحاقی تکمیلی را نشان می‌دهند و همین آیات‌اند که شکل منحنی و شاخص‌ها را از صورت طبیعی و هم‌آهنگی خارج کرده‌اند.

آیات غیرمتجانس که تصادفاً وارد سوره شده‌اند و یا استطاله‌های ظاهراً الحاقی که توضیح و تفصیل پیدا کرده‌اند، عبارتند از:

۱ - آیه ۳ که به، «ذَلِكْ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا» ختم می‌شود، از «فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا» تا «أَلَّا تَعُولُوا» توضیح تفصیلی بعدی است و مجموعه آیات ۳ و ۴ در اصل چنین

بوده است:

«۳+۴» - وَإِنْ حِفْتُمْ إِلَّا تُقْسَطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانكِحُوا مَا طَابَ لَكُمْ
 مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ وَأَتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً فَإِنْ
 طِبِنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَرِيئًا.

۲۹ کلمه به جای ۴۲

۲ - آیات ۶ الف و ۶ ب که به ترتیب به «إِسْرَافًا وَبِدَارًا» و به «فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ»
 ختم می شوند، از «وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِسْرَافًا وَبِدَارًا» تا «فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ» در
 آیه ۷، اضافات تفصیلی و توضیحی دارد و مجموعه آیات «۶ الف + ۶ ب + ۷»
 در اصل چنین بوده است:

«۶ تا ۷»: وَأَيْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا
 فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ ... فَأَشْهَدُوا عَلَيْهِمْ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا.
 (۱۸ کلمه به جای ۳۸ کلمه).

۳ - آیه ۱۲ که به طور غیر عادی بلند و ناموزون شده است و در وسط آن یک بار
 جمله «مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينَ» می آید (یعنی همان جمله ای که در
 آیات ۱۳ تا ۱۶ قرآن های مصری سبب تقطیع شده است)، حکم کلی و اساس
 آن در اصل چنین بوده است:

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثِيَيْنِ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
 كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا.

(۱۶ کلمه) و تمام ۵۶ کلمه «فَإِنْ كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ ائْتَيْنِ... تا... لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمُ أَقْرَبُ
 لَكُمْ نَفْعًا»

تفصیل و توضیحات بعدی است.

۴ - چهار آیه ۱۳ تا ۱۶ قرآن های مصری که در قرآن های کوفی یک آیه بلند ۸۹
 کلمه ای به حساب آمده است در اصل یک آیه کوتاه ۱۵ کلمه ای شامل حکم
 کلی میراث متقابل زن و شوهر به شرح زیر بوده است:
 وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ وَلَهُنَّ الرُّبْعُ مِمَّا تَرَكَتُمْ وَصِيَّةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ
 عَلِيمٌ حَلِيمٌ.

تفصیل و توضیح های «إِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُنَّ وَلَدٌ... تا... مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِيْنَ
 بِهَا أَوْ دِينَ» و «إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ وَلَدٌ... تا... مِنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِي بِهَا أَوْ دِينَ»
 غیر مُضَارٌّ، تماماً الحاق بعدی است.

۵ - آیه ۱۷ که به «ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» ختم می شود و مخصوصاً آیه ۱۸ که به قافیه
 غیر مشترک «وَلَهُ عَذَابٌ مُهِينٌ» بسته می شود، ممکن است تأکیدات الحاقی باشد.

- ۶ - آیه ۲۹ که به عبارات ناتمام و ناموزون «وَلَا تَتَّخِذَاتِ أَخْدَانٍ» ختم می‌شود، (در شماره‌گذاری کوفی به آیه ۳۰ چسبیده است) در اصل خلاصه‌تر و متصل به آیه ۳۰ و چنین بوده است:
- وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلاً أَنْ يَنْكِحَ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ فَمِنْ مَا
مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ مِنْ فَتْيَاتِكُمُ الْمُؤْمِنَاتِ وَأَنْ تَصْبِرُوا خَيْرٌ لَكُمْ وَاللَّهُ
غَفُورٌ رَحِيمٌ.
- (۲۲ کلمه به جای ۵۷ کلمه). از «وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِكُمْ»، تا «ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ
الْعَنَتَ مِنْكُمْ»، الحاقی است.
- ۷ - آیه ۳۱ که دارای قافیه نامتجانس علیم حکیم می‌باشد و مضمون آن با اختلاف
مختصری در آیه ۳۲ الف تکرار می‌شود، تأکید الحاقی یا ورود اضافی بعدی
است. اصولاً ممکن است کلیه آیات تلخیص شده ۱۳ تا ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۲۹+۳۰
و ۳۱ که قافیه‌های حلیم، عظیم، مهین، رحیم و حکیم دارند، از جمع اولیه
سوره خارج گرفته شوند.
- ۸ - آیه ۴۷ کلمه‌ای ۴۶ به لحاظ محتوی راجع به حرمت نماز در حال مستی و حکم
تیمم است که بکلی از ردیف سایر آیات مربوط به نکاح و ارث خارج بوده
در آخر آنها می‌آید و قافیه‌اش عفوفاً غفوراً مشابه با حدیثاً و سیلاً و امثالهم
نیست، ممکن است خارج متن گرفته شوند.
- ۹ - آیه آخری سوره یعنی ۱۷۵ که ۵۰ کلمه‌ای پرت افتاده، راجع به ارث کلالة
است و با کلمه یستفتونک شروع شده، جواب سئوالی که به احتمال قوی بعداً
عنوان شده است می‌باشد و جمع آوری کنندگان قرآن برای آن جای دیگری
نیافته‌اند، می‌تواند خارج از ردیف اصلی گرفته شود.
- به این ترتیب با تلخیص آیات «۳+۴»، «۶+۷» و ۱۲ و با خارج متن گرفتن آیات
۱۳ تا ۱۶، ۱۷، ۱۸، «۲۹+۳۰»، ۳۱ و ۴۶ که تماماً جزو گروه تشریحی
۱ تا ۴۶ است و اضافه نمودن آیه آخری ۱۷۵ به جدول توزیع تصحیح شده
زیر، به منحنی جدیدی می‌رسیم که نسبت به صورت‌های خام قبلی طبیعی‌تر
و هم‌آهنگ‌تر است:

مشخص شده است و شاخص‌ها، هم‌آهنگی بهتری دارند، ولی ارتفاع کم است و باز می‌تواند حکایت از ترکیب و تلفیق چند گروه مجاور نماید. بلاشر سوره را به سه گروه زیر تقسیم می‌نماید:

- I) ۱ تا ۴۶
 II) ۴۷ تا ۱۱۵ آیات ضدیهود و منافقین مربوط به سال ۶۲۵ میلادی (۳ هجری) است ولی آیات نماز جنگ و خون‌بها (۹۴ به بعد) بین سال‌های ۶۲۵ و ۶۲۷ میلادی (۳ تا ۵ هجری) نازل شده است.
 III) ۱۱۶ تا ۱۷۵ ابتدای گروه در سال‌های بلافاصله بعد از هجرت و مقارن جنگ احد نازل شده است. ولی آیات مربوط به حضرت مسیح، متعلق به سال ۶۳۱ میلادی (۹ هجری) است.

بنابراین گروه‌ها را در داخل خود معاصر نمی‌داند. علاوه بر آن به لحاظ مطلب نیز مختلط‌اند (گروه II: اهل کتاب، مردم شناسی، جهاد و گروه III: مردم شناسی، تشریحی زنان و ارث و اهل کتاب). بنابراین آیات را به لحاظ مطلب دسته بندی کرده طول‌های متوسط و غالب را می‌سنجیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۴۶	تشریحی (یتیم‌ها، زنان و ارث) } تلخیص شده حالت خام	۲۰/۴۰	۱۶
			۲۵/۰۰	۱۳
۲	۴۷ تا ۶۰	اهل کتاب	۱۸/۱۵	۲۰
۳	۶۱ تا ۱۲۵	مردم شناسی و جهاد	۲۰/۴۹	۱۶
۴	۱۲۶ تا ۱۲۹	تشریحی (زنان)	۲۵/۰۰	۲۱
۵	۱۳۰ تا ۱۴۸	مردم شناسی	۱۸/۶۸	۱۴
۶	۱۴۹ تا ۱۷۴	اهل کتاب	۱۸/۳۰	۱۱ (مجازاً ۱۵)
۷	۱۷۵	تشریحی (ارث)	۵۰/۰۰	۵۰

از این سه دسته که غیر از ۱ و ۵ با هیچ یک نمی‌توان رأساً واحد کامل تشکیل داد، ممکن است با توجه به طول‌های متوسط، سه گروه مشخص و معاصر ساخت.

دسته ۱، ۱ تا ۴۶ تشریحی } الف

دسته ۳، ۶۱ تا ۱۲۵ مردم شناسی و جهاد
 به انضمام آیات اصلی (۹۵ کلمه ۶ آیه): ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹ تا ۳۰ و آیات ساده: ۱۷،
 ۱۸، ۳۱، ۳۲ الف که آنها را وارد در تجزیه و ترسیم نمی نمایم.

دسته ۲، ۴۷ تا ۶۰ اهل کتاب
 دسته ۵، ۱۳۰ تا ۱۴۸ مردم شناسی
 دسته ۶، ۱۴۹ تا ۱۷۴ اهل کتاب } ب

ج: دسته ۴، ۱۲۶ تا ۱۲۹ تشریحی، به انضمام آیات ساده { ۴۶ تیمم
 ۱۷۵ ارث

و تفصیل های الحاقی بر (۲۹۵ کلمه ۷ آیه): ۳+۴، ۶+۷، ۱۲، ۱۳ تا ۱۶ و ۲۹+۳۰

۴ - الف) دو دسته تشریحی و مردم شناسی و جهاد { ۱ تا ۴۶
 ۶۱ تا ۱۲۵

۴ - ب) سه دسته اهل کتاب و مردم شناسی { ۴۷ تا ۶۰
 ۱۳۰ تا ۱۴۸
 ۱۴۹ تا ۱۷۴

دو آیه متوالی ۱۶۶ و ۱۶۷ را که بلا انقطاع بوده، آخر آیه اول علامت لا گذاشته
 شده است، ما یک آیه گرفتیم. در غیر این صورت طول غالب روی ۱۱ که کاملاً
 بی تناسب و ناهم آهنگ است می رفت.

۴ - ج) گروه تشریحی با آیات تشریحی الحاقی

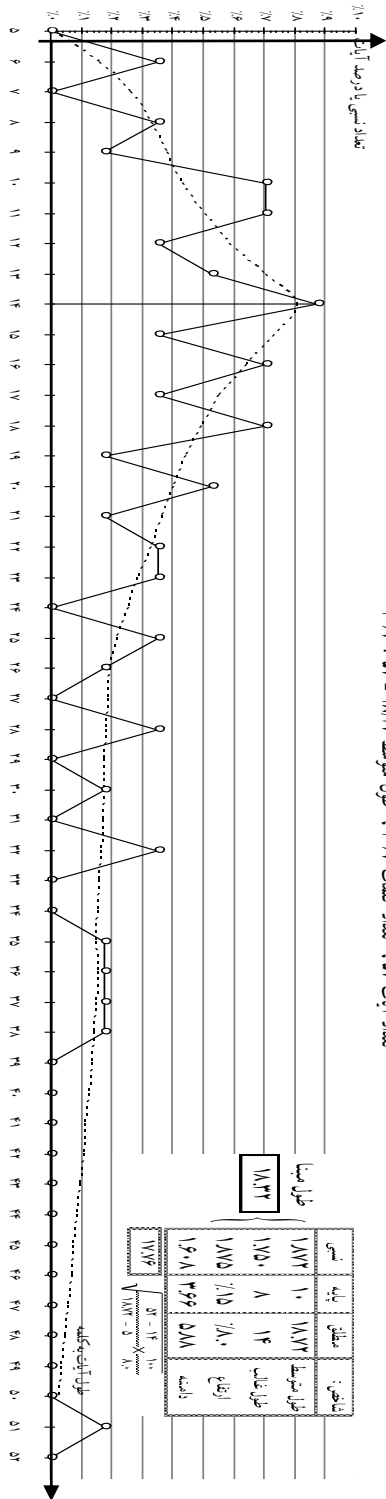
{ ۳+۴
 ۶+۷
 ۱۲
 ۱۳ تا ۱۶
 ۲۹+۳۰ } + { ۴۶
 ۱۷۵ } + ۱۲۹ تا ۱۲۶

۳۹	۲۹	۲۱	۱۱
۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۲۹
۴	۱	۱	۱
۳۹ = ۱۰۰ ← ۲۵٪	۲۹	۲۱	۱۱

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نساء (ع)، ب: سه دسته، اهل کتاب و مردم بنیاسی (آیات ۴۷ تا ۵۰، ۱۳۰ تا ۱۴۸، ۱۴۹ تا ۱۷۴)

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱																	
شماره آیات	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۶	۱۵۷	۱۵۸	۱۵۹	۱۶۰	۱۶۱	۱۶۲	۱۶۳	۱۶۴	۱۶۵	۱۶۶	۱۶۷	۱۶۸	۱۶۹	۱۷۰	۱۷۱	۱۷۲	۱۷۳	۱۷۴	۱۷۵	۱۷۶	۱۷۷	۱۷۸	۱۷۹	۱۸۰	۱۸۱	۱۸۲	۱۸۳	۱۸۴	۱۸۵	۱۸۶	۱۸۷	۱۸۸	۱۸۹	۱۹۰	۱۹۱	۱۹۲	۱۹۳	۱۹۴	۱۹۵	۱۹۶	۱۹۷	۱۹۸	۱۹۹	۲۰۰
شماره آیات	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۶	۱۵۷	۱۵۸	۱۵۹	۱۶۰	۱۶۱	۱۶۲	۱۶۳	۱۶۴	۱۶۵	۱۶۶	۱۶۷	۱۶۸	۱۶۹	۱۷۰	۱۷۱	۱۷۲	۱۷۳	۱۷۴	۱۷۵	۱۷۶	۱۷۷	۱۷۸	۱۷۹	۱۸۰	۱۸۱	۱۸۲	۱۸۳	۱۸۴	۱۸۵	۱۸۶	۱۸۷	۱۸۸	۱۸۹	۱۹۰	۱۹۱	۱۹۲	۱۹۳	۱۹۴	۱۹۵	۱۹۶	۱۹۷	۱۹۸	۱۹۹	۲۰۰
شماره آیات	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵	۱۵۶	۱۵۷	۱۵۸	۱۵۹	۱۶۰	۱۶۱	۱۶۲	۱۶۳	۱۶۴	۱۶۵	۱۶۶	۱۶۷	۱۶۸	۱۶۹	۱۷۰	۱۷۱	۱۷۲	۱۷۳	۱۷۴	۱۷۵	۱۷۶	۱۷۷	۱۷۸	۱۷۹	۱۸۰	۱۸۱	۱۸۲	۱۸۳	۱۸۴	۱۸۵	۱۸۶	۱۸۷	۱۸۸	۱۸۹	۱۹۰	۱۹۱	۱۹۲	۱۹۳	۱۹۴	۱۹۵	۱۹۶	۱۹۷	۱۹۸	۱۹۹	۲۰۰

تعداد آیات ۵۷، تعداد کلمات ۱۰۶۷، طول متوسط ۱۸۳۷ = ۱۰۶۷ ÷ ۵۷

۵ - مائده

(برطبق شماره گذاری کوفی که منطقی تر و طبیعی تر بنظر آمد و نتایج طبیعی تر می دهد) شکل منحنی در صفحه ۲۲۶) کمی غیرطبیعی است. زیرا دو منطقه مرتفع و پُر نشان می دهد (در اطراف ۱۳ تا ۱۵ و در اطراف ۱۹ تا ۲۵). شاخص دوم نیز بکلی ناهم آهنگ با اول و سوم است. حتی اگر ما کزیمم را روی ۱۵ ببریم. چنین به نظر می آید که سوره از ترکیب چند گروه نزدیک و دور تشکیل شده باشد. بلاشر سوره مائده (۵) را به پنج گروه تقسیم کرده است، بدون آنکه آیات داخل هر گروه را یک مجموعه معاصر بداند:

- I- ۱ تا ۷ بنابر روایات تاریخی آیه ۵ و شاید آیات ۱ و ۲ در حجةالوداع (سال ۶۳۲ میلادی) نازل شده است. روایات دیگری نیز پاره ای از آیات این گروه را به سال ۶۲۸ میلادی، یا در عمره سال بعد سراغ می دهد.
- II- ۸ تا ۲۹ تا آیه مربوط به دورانی است که پیغمبر، دیگر از یهودی ها واهمه نداشته است. آیات مربوط به مسیحی ها مقارن ورود مسیحی های نجران به سال ۶۳۱ میلادی است ولی آیات به بعد قدیمی تر است.
- III- ۳۰ تا ۵۵ شرح داستان پسران آدم در اصل مستقل بوده است ولی تحریم قتل و احکام قصاص، در یک دوران بعدی به آن چسبیده است. آیات مربوط به یهودی ها و منافقین بعد از جنگ احد است.
- IV- ۵۶ تا ۸۹ الف آیات علیه یهودی ها و عیسوی ها متعلق به دوران های مختلف است: احد و خندق برای بعضی و بعد از خیبر برای بعضی دیگر. آیات خطاب به عیسوی ها نیز ناشی از دو سیاست و دو دوران است: آیه ۸۵ مقارن بریدگی از یهود است درحالی که آیات بعدی به دنبال جنگ موته و تبوک اند. یا ورودی عیسوی های نجران به سال ۶۳۱ میلادی.
- V- ۸۹ ب تا ۱۲۰ بعید نیست که این گروه در ابتدا مستقل بوده و بنا به شباهت های مضمونی، در آخر سوره قرار داده شده است بعضی از آنها در سال های اولیه هجرت اند و برخی دیگر مربوط به جدال با مسیحی های نجران.

۲/۲۹	۲۲/۹۰	متوسط	اگر طول غالب را ۱۵ بگیریم
۱/۸۷	۱۵	غالب	
۲/۹۰	۶٪	ارتفاع	
۲/۰۱	۷	دامنه	
۲۲/۷			

ما با استفاده و ارائه رویه اتخاذی توزیع و ترسیم آیات و برای آن که یکنواختی پاشش نیز معلوم شود، آیات را برحسب تشابه موضوع و اتصال مطالب مربوطه دسته‌بندی و طول متوسط‌گیری می‌نمائیم:

$$\frac{۶۱}{۴+۵} \quad \frac{۶۰}{۸+۹} \quad \frac{۴۹}{۲+۳} \quad \frac{۴۳}{۷} \quad \frac{۳۱}{۶} \quad \frac{۲۳}{۱} \quad \frac{۱۹}{۱۰}$$

دسته ۱: ۱ تا ۱۰ تشریحی (اکل و آیه وضو و غسل)

$$\text{متوسط} = \frac{۲۸۶}{۷} = ۴۰/۸۶$$

غالب ۳۱ (ه)

$$\frac{۲۵}{۱۱} \quad \frac{۲۴}{۱۴} \quad \frac{۱۰}{۱۲} \quad \frac{۷}{۱۳}$$

دسته ۲: ۱۱ تا ۱۴ انضباطی و تربیتی

$$\text{طول متوسط} = \frac{۶۶}{۴} = ۱۶/۵$$

طول غالب ۱۰ (الف)

$$\frac{۴۵}{۱۵} \quad \frac{۴۲}{۱۹+۲۰} \quad \frac{۳۱}{۱۶} \quad \frac{۳۰}{۲۱} \quad \frac{۲۸}{۲۲} \quad \frac{۲۵}{۱۷} \quad \frac{۲۴}{۱۸} \quad \frac{۱۸}{۱۸}$$

دسته ۳: ۱۵ تا ۲۲ اهل کتاب

$$\text{طول متوسط} = \frac{۲۴۳}{۸} = ۳۰/۳۸$$

طول غالب ۲۴ (د)

$$\frac{۲۲}{۲۳} \quad \frac{۲۱}{۲۶} \quad \frac{۱۷}{۲۵} \quad \frac{۱۵}{۲۷} \quad \frac{۱۴}{۲۴} \quad \frac{۱۲}{۲۸}$$

دسته ۴: ۲۳ تا ۲۹ داستان موسی با بنی اسرائیل

$$\text{طول متوسط} = \frac{۱۱۵}{۷} = ۱۶/۴۲$$

طول غالب ۱۴ (الف)

$$\frac{۴۰}{۳۵+۳۶} \quad \frac{۲۵}{۳۴} \quad \frac{۲۳}{۳۰} \quad \frac{۱۶}{۳۱} \quad \frac{۱۳}{۳۲} \quad \frac{۹}{۳۳}$$

دسته ۵: ۳۰ تا ۳۶ فرزندان آدم و تشریح قصاص

$$\text{طول متوسط} = \frac{۱۲۶}{۶} = ۲۱$$

طول غالب ۱۶ (ج)

$$\frac{۳۴}{۳۷} \quad \frac{۲۳}{۴۰} \quad \frac{۱۹}{۴۴} \quad \frac{۱۴}{۴۳} \quad \frac{۱۳}{۳۸} \quad \frac{۱۲}{۴۱}$$

دسته ۶: ۳۷ تا ۴۴ تشریحی و ایمانی (محاربه با خدا - سرقت)

$$\text{طول متوسط} = \frac{۳۹}{۴۲}$$

به طوری که دیده می شود دسته های یازده گانه فوق هر کدام وضع مشخصی دارند و بعضی از آنها می توانند واحد یک پارچه ای تشکیل دهند. به لحاظ زمان نزول، دسته های ۱ تا ۴ و ۱۱ نظریات بلاشر را تأیید می کند ولی گروه IV بلاشر (۵۶ تا ۸۹) متعلق به دوران های مختلف نیست و به جنگ های احد و خندق و خیبر نمی خورد. گروه V (۸۹ تا ۱۲۰) نیز گروه واحدی نبوده، قسمت اخیر آن کاملاً می تواند مقارن ورود عیسوی های نجران باشد ولی قسمت اول آن خیلی بعد از سال های اولیه هجرت نازل شده است.

دسته های یازده گانه فوق که هر کدام به لحاظ طول متوسط و طول غالب هم آهنگی دارند تقارن های محسوس میان هم نشان داده و ما می توانیم از روی تساوی یا تقارب، طول های متوسط و غالب مربوط به آنها را در پنج گروه زیر ترکیب بندی نماییم:

گروه	شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
الف	۲	۱۱ تا ۱۴	انضباطی و تربیتی	۱۶/۵	۱۰
	۴	۲۳ تا ۲۹	داستان موسی و بنی اسرائیل	۱۶/۴۲	۱۴
	۶	۳۷ تا ۴۴	ایمانی و تشریحی (سرقت)	۱۷/۶۲	۱۳
ب	۸	۵۶ تا ۶۳	احتراز از اهل کتاب	۱۹/۵۰	۱۵
	۹	۶۴ تا ۸۸	اهل کتاب	۱۹/۶۰	۱۵
ج	۵	۳۰ تا ۳۶	اولاد آدم	۲۱/۰۰	۱۶
	۱۰	۸۹ تا ۱۰۷	تشریحی	۲۱/۸۶	۲۳/۱۵
	۱۱	۱۰۸ تا ۱۲۰	مائده	۲۳/۵	۱۶
د	۳	۱۵ تا ۲۲	اهل کتاب	۳۰/۳۷	۲۴
	۷	۴۵ تا ۵۵	اهل کتاب	۳۰/۵۰	۲۶
هـ	۱	۱ تا ۱۰	تشریحی	۴۰	۳۱

اینک به تنظیم جداول توزیع مختلط و رسم منحنی های مشخصه پرداخته، چنانچه به نتایج نسبتاً طبیعی و هم آهنگ رسیدیم، طول های مبنای هر گروه را تعیین می کنیم.

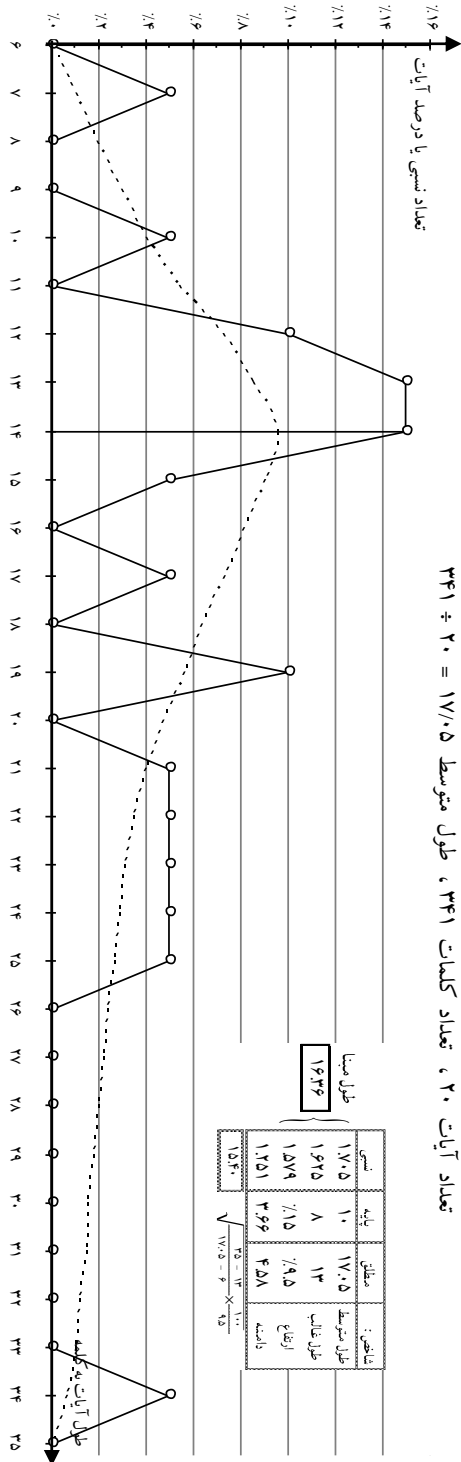
۵- الف	۱۰ تا ۱۴	انضباطی و تربیتی
	۲۳ تا ۲۹	داستان موسی با بنی اسرائیل (امتناع آنها از جنگ)
	۳۷ تا ۴۴	ایمانی و تشریحی (سرقت)

جدول توزیع و منحنی مشخصه این گروه در صفحه بعد نشان می دهد که منحنی طبیعی است و شاخص ها غیراز دامنه، که در طول های بلند معمولاً نسبت به سایرین عقب می افتد، هم آهنگی کافی دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مائده (۵)، گروه الف، آیات: (۱۰ تا ۱۴) و (۲۳ تا ۲۹) و (۳۷ تا ۴۴)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات	۱۳				۱۲		۲۸	۳۹	۲۴	۲۷		۲۵		۱۰		۲۶	۲۳	۲۷	۱۴	۱۱										
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۲	۳	۳	۱	۰	۱	۰	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۰	۱۰	۰	۲۴	۳۹	۴۲	۱۵	۰	۱۷	۰	۳۸	۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۵.۰	۱۵.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰ ، تعداد کلمات ۳۴۱ ، طول متوسط $341 \div 20 = 17.05$

$$\text{ب-} \left\{ \begin{array}{l} ۵۶ \text{ تا } ۶۳ \\ ۸۸ \text{ تا } ۶۴ \end{array} \right\} \text{ تا } ۵۶ \text{ روابط با اهل کتاب و شناسایی آنها}$$

جدول و منحنی مشخصه گروه ب از سوره مائده (۵)، در صفحه ۲۳۲ ارائه شده است.

$$\text{ج-} \left\{ \begin{array}{l} ۳۰ \text{ تا } ۳۶ \text{ داستان فرزندان آدم و تشریح قصاص} \\ ۱۲۰ \text{ تا } ۸۹ \text{ تشریحی (اکل، شرب، حج، شهادت)} \\ ۱۰۸ \text{ تا } ۱۲۰ \text{ داستان نزول مائده حواریون} \end{array} \right\}$$

جدول و منحنی مشخصه این گروه در صفحه ۲۳۳ ارائه شده است.

گودالی که منحنی در فاصله ۱۷ تا ۲۰ دارد و عقب افتادن برجستگی ۲۱ تا ۲۷، آن را قدری از زیبایی طبیعی انداخته است ولی شاخص‌ها خوب است و اگر قله را به طور مجازی روی ۱۷ بگیریم، هم‌آهنگی سه شاخص اصلی کامل می‌شود.

$$\text{د-} \left\{ \begin{array}{l} ۱۵ \text{ تا } ۲۲ \text{ اهل کتاب} \\ ۴۵ \text{ تا } ۵۵ \text{ اهل کتاب} \end{array} \right\}$$

جدول و منحنی مشخصه این گروه (مائده (۵) - د)، در صفحه ۲۳۴ قرار دارد.

$$\text{ه-} \text{ ه : } ۱ \text{ تا } ۹ \text{ (آیات تشریحی صدر سوره)}$$

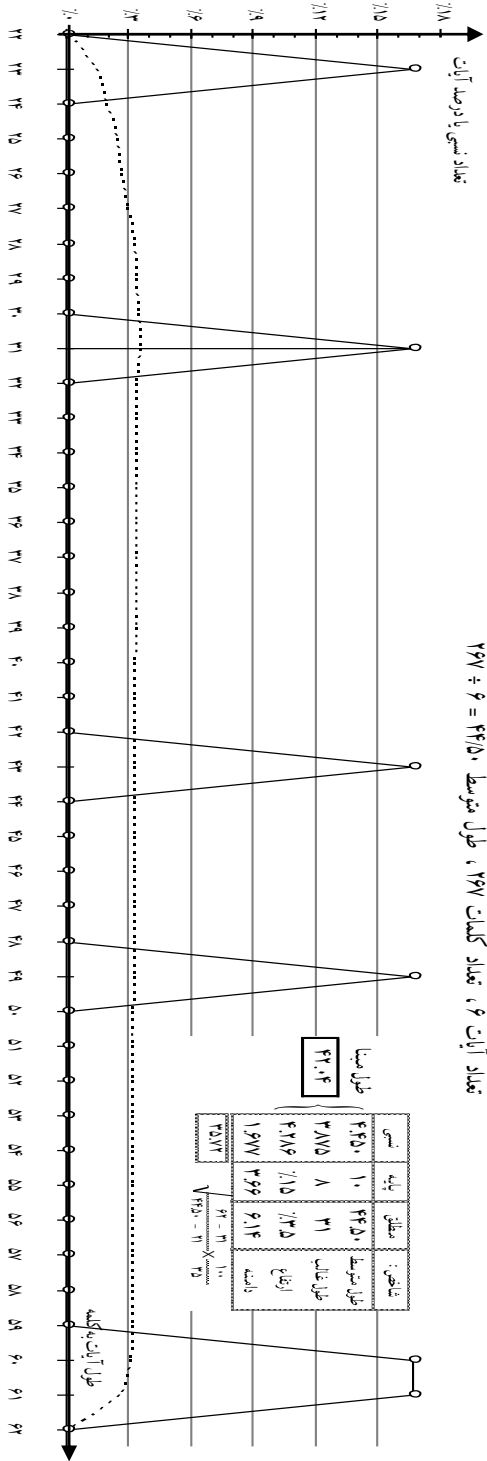
جدول و منحنی مشخصه گروه ه از سوره مائده (۵) در صفحه ۲۳۵ قرار دارد. با ۶ آیه یا ۶ جزء سازنده، احتمال رسیدن به چنین منحنی و چنین شاخص‌ها فوق‌العاده است! (حداکثر اختلاف با طول مبنا ۷٪).

اگر آیه (۸+۹) را که راجع به وضو و تیمم است برطبق نظر بلاشر خارج از ردیف آیات تشریحی ماقبل می‌گرفتیم، هم‌آهنگی شاخص‌ها بهتر می‌شد (متوسط $\frac{۴۱}{۴۰}$ غالب $\frac{۳۱}{۳۸۹}$ ارتفاع $\frac{۳}{۴۳۰۰}$ طول مبنا $\frac{۴۱}{۱۰}$) و تجمع غیرطبیعی و غیرمحمتمل ۴ آیه در آخر نیز از بین می‌رفت. ولی باتوجه به این که در حال این ردیف آیات آخرین آیات نزول می‌باشد تأثیری در تعیین ترتیب ندارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مائده (۵)، گروه هف، آیات: (۱ تا ۹)

طول آیت	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲													
شماره آیت	۱									۶											۷																																	
تعداد آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱			
تعداد کلمات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۳۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
اوسط آیت	۱۰۰	۱۶۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۶۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۶۷	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۱۶۷، طول متوسط $۲۶۷ \div ۶ = ۴۴.۵$

۶- انعام

جدول توزیع آیات و منحنی مشخصه سوره انعام (۶)، به لحاظ گسترش خوب است و اگر وجود دو قله در طول‌های ۹ و ۱۲ نبود صورت طبیعی‌تر پیدا می‌کرد. ولی شاخص‌های اصلی به هیچ‌وجه هم‌آهنگ نیستند. طول غالب بی‌تناسب و ارتفاع کم، حکایت از وجود چند گروه متمایز می‌نماید. پاشش آیات نیز یکنواخت نبوده، طول‌های بلند بیشتر به وسیله آیات ثلث وسط سوره و مخصوصاً ثلث آخر، اشغال شده است.

خصوصیت ممتاز و سراسری سوره و لحن جدالی آن (Polemique)، یعنی ایرادگیری و جواب‌گویی به معتقدات و دعاوی مشرکین و ارائه تعلیمات و نظرهای توصیفی است. شاید در هیچ سوره‌ای (در سوره یونس (۱۰) هم زیاد است) این اندازه کلمه «قل» (۲۶ بار در آیات: ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۴۰، ۴۷، ۵۰، ۵۴، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۶۳، ۶۴، ۶۶، ۷۰، ۹۱) و «قالوا» و «سیقولون» و «جعلوا» (۹ بار در آیات: ۸، ۲۹، ۳۷، ۹۱، ۱۰۰، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۹) نیامده باشد. این جدل که متضمن رد استدلالی نظریات آنها و معرفی معتقدات و دستورهای اسلام است، در اطراف دو مسئله می‌باشد:

مسئله توحید و توصیف خدا و حقیقت وحی و نبوت پیغمبر از یک طرف و مسئله تحریم تحمیلی یک سلسله ماکولات.

مسئله اول که قسمت اعظم سوره را تشکیل می‌دهد، ارائه طریق مربوطه در ردیف آیات ۱۴، (۵۹ تا ۶۱)، ۷۹، (۹۵ تا ۹۹)، (۱۰۱ تا ۱۰۴) و ۱۶۴ و ۱۶۵ داده می‌شود و ارائه طریق و دستورالعمل مسئله دوم در آیات ۱۵۲ و ۱۵۴ می‌آید.

بلاشر سوره انعام (۶) را به سه گروه:

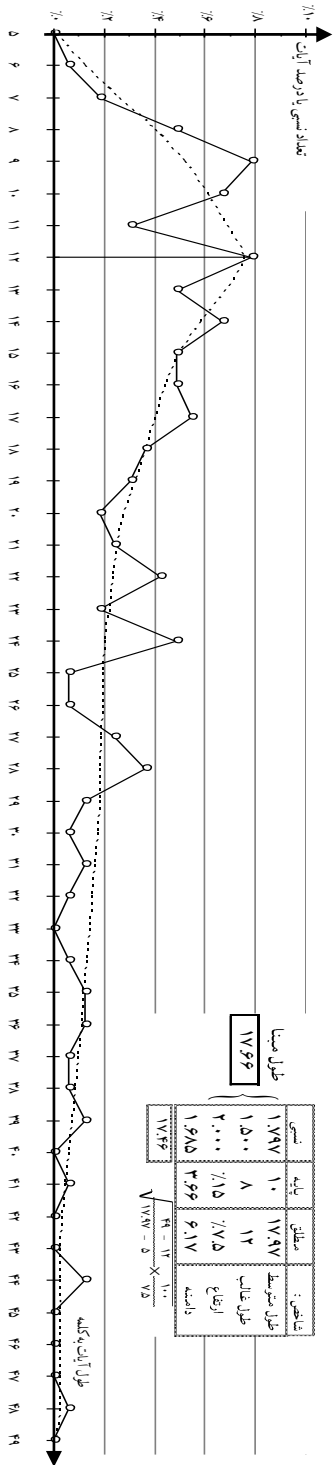
I - ۱	تا	۷۳
II - ۷۴	تا	۱۵۱
III - ۱۵۲	تا	۱۶۵

تقسیم می‌کند و می‌گوید گروه I به‌طور کامل مکی است، گروه II اکثر آیات آن بلافاصله بعد از هجرت نازل شده است و گروه III متشکل از یک سلسله آیات کم و بیش مستقل است که در سال‌های نزدیک به هجرت در مکه نازل و بعداً در مدینه تکمیل شده است. طریقه تجزیه و ترسیمی، اگر نظر بلاشر را در مورد گروه I تأیید نماید، در مورد گروه‌های II و III که شاخص‌های ناموزونی را نشان می‌دهند، تأیید نمی‌نماید.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انعام (آ) ، سراسری (تعام آیات)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰			
شماره آیات (ن)	۵۵	۱۸	۶۴	۹	۴	۳	۳	۳	۱۰	۱	۷	۷	۱۷	۱۸	۱۴	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰			
شماره کلمات	۵۵	۱۸	۶۴	۹	۴	۳	۳	۳	۱۰	۱	۷	۷	۱۷	۱۸	۱۴	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰			
تعداد آیات در سوره آیات	۰	۱	۳	۸	۳	۱۱	۵	۳	۸	۱۱	۸	۸	۹	۶	۵	۳	۴	۷	۳	۸	۱	۴	۶	۲	۱	۲	۱	۰	۱	۲	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات در سوره آیات	۰	۰	۲۱	۶۴	۱۱۷	۱۱۰	۵۵	۵۵	۱۰۴	۱۵۴	۲۰	۱۸۸	۱۵۳	۱۰۸	۶۰	۸۴	۱۵۴	۶۹	۱۹۲	۲۵	۲۶	۱۰۸	۱۵۸	۵۸	۳۰	۶۲	۳۳	۰	۳۴	۷۰	۷۲	۳۷	۳۸	۷۸	۰	۴۱	۰	۸۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد آیات در سوره آیات	۰	۰	۱۸	۶۸	۶۹	۳۰	۲۹	۶۸	۶۸	۶۹	۶۸	۵۵	۳۶	۳۰	۱۸	۲۴	۲۴	۱۸	۳۸	۰	۲۴	۱۸	۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات در سوره آیات	۰	۰	۲۱	۶۴	۱۱۷	۱۱۰	۵۵	۵۵	۱۰۴	۱۵۴	۲۰	۱۸۸	۱۵۳	۱۰۸	۶۰	۸۴	۱۵۴	۶۹	۱۹۲	۲۵	۲۶	۱۰۸	۱۵۸	۵۸	۳۰	۶۲	۳۳	۰	۳۴	۷۰	۷۲	۳۷	۳۸	۷۸	۰	۴۱	۰	۸۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۱۹۵ ، تعداد کلمات ۲۹۶۵ ، طول متوسط ۱۷/۹۷ = ۱۹۵ ÷ ۲۹۶۵

طریقه معمولی ما این است که سوره را به لحاظ موضوعات و تباین‌های آشکاری که در قافیه آیات یا در سبک و محتوای آنها ظاهر می‌گردد، دسته بندی کرده برای هر دسته طول متوسط (و احیاناً شاخص‌های دیگر) را حساب نماییم تا هم وضع پاشش آیات معلوم شود و هم گروه‌های متمایز و مشابه را تشخیص دهیم. در سوره انعام (۶)؛ قافیه واحدِ ثابتی که مانند سوره نساء (۴) یا طه (۲۰) و نباء (۷۸) انحصاری باشد، وجود ندارد و مطالب و مضامین هم به‌طور خیلی ملایم و نامحسوس تغییر می‌کنند. مع‌ذلک شاید بتوان دسته‌بندی زیر را قابل قبول دانست:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۱۸	تعلیم معرفت و جدال برسر توحید و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۳/۸۳	۹ = ۱/۱۲۵ × ۸ الف
۲	۱۹ تا ۳۰	جدال برسر قرآن و نبوت پیغمبر توأم با تنذیر آخرت	۱۴/۸۳	۱۰ = ۱/۲۵۰ × ۸ الف
۳	۶۱ تا ۱۲۵	جدال برسر نبوت و توحید توأم با تنذیر آخرت	۱۷/۰۰	۱۴ = ۱/۷۵۰ × ۸ ب
۴	۱۲۶ تا ۱۲۹	استدلال توحیدی و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۸/۴۳	۱۲ = ۱/۵۰ × ۸ ب
۵	۱۳۰ تا ۱۴۸	مکاشفات حضرت ابراهیم	۱۵/۳۳	۱۴ = ۱/۷۵۰ × ۸ الف
۶	۱۴۹ تا ۱۷۴	تعلیم معرفت و جدال برسر توحید و نبوت با مشرکین (واهل کتاب)	۱۹/۶۶	۱۵ = ۱/۸۷۷ × ۸ ب
۷	۱۷۵	معرفت و توصیف خالق	۱۷/۴۰	۱۶ = ۲/۰۰۰ × ۸ ب
۸	۱۰۵ تا ۱۱۷	جدال توحیدی با مشرکین	۱۵/۷۶	۱ = ۱/۳۷۷ × ۸ الف
۹	۱۱۸ تا ۱۲۱	تشریحی (اکل)	۱۷/۲۵	۱۲ = ۱/۵۰۰ × ۸ ب
۱۰	۱۲۲ تا ۱۳۴	جدال برسر نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۷/۴۲	۹ = ۱/۱۲۵ × ۸ ب
۱۱	۱۳۵ تا ۱۵۴	جدال تشریحی (قربانی‌ها و اکل)	۲۴/۸۴	۱۹ = ۲/۳۷۷ × ۸ ج
۱۲	۱۵۵ تا ۱۶۵	جدال و اعلام وحدت ادیان و ملت ابراهیم	۱۸/۵۰	۱۵ = ۱/۸۷۷ × ۸ ب

مابین بعضی از این دسته‌های متوالی، تغییر مطلب و تغییر طول متوسط نامحسوس و تدریجی است، به طوری که می‌توان آنها را متصل، مقارن یا لااقل متقارب در زمان دانست ولی انتقال آیات از بعضی دسته‌ها به دسته دیگر همراه با اختلاف آشکار و بریدگی محسوس است. مثلاً دسته ۵ (داستان مکاشفه حضرت ابراهیم) کاملاً نسبت به ردیف آیات ماقبل و مابعد متمایز است. همچنین دسته ۱۱ که مطلب روی حرمت اکل بعضی از اعضای حیوانات قربانی رفته است، چه به لحاظ مطلب و مضمون و چه به لحاظ طول متوسط و طول غالب آیات مربوطه، قابل اتصال با دسته‌های طرفین نیست.

البته چون تعداد آیات داخل هر دسته به قدر کافی زیاد نیست، هم آهنگی صددرصد مابین طول‌های متوسط و غالب ظاهر نمی‌گردد و دسته‌ها شاید واحدهای مستقل کامل نباشند. با توجه به طول‌های متوسط می‌توان دسته‌های ۱۲ گانه فوق را در سه گروه متمایز زیر جمع آوری کرد:

سوره انعام (۶)، گروه الف

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۱۸	تعلیم و جدال توحیدی و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۳/۸۳	۹
۲	۱۹ تا ۳۰	جدال توحیدی و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۴/۸۳	۱۰
۵	۷۴ تا ۸۲	مکاشفه حضرت ابراهیم	۱۵/۳۳	۱۴
۸	۱۰۵ تا ۱۱۷	جدال توحیدی	۱۵/۷۶	۱۱

به احتمال ممکن، آیات گروه الف، تماماً قبل از هجرت و در فاصله سال‌های ۸ (نظیر طول متوسط ۱۳/۸۳) تا ۱۳ بعثت نازل شده است.

سوره انعام (۶)، گروه ب

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۳	۳۱ تا ۵۸	جدال توحید و نبوت توأم با تنذیر آخرت	۱۷/۰۰	۱۴
۴	۷۳ تا ۵۹	استدلال توحیدی و نبوت با تنذیر آخرت	۱۸/۴۳	۱۲
۶	۸۳ تا ۹۴	تعلیم معرفت و جدال توحید و نبوت با مشرکین و اهل کتاب	۱۹/۶۶	۱۵
۷	۹۵ تا ۱۰۷	تعلیم معرفت و توصیف خالق	۱۷/۴۰	۱۶
۹	۱۱۸ تا ۱۲۱	تشریحی (اکل)	۱۷/۲۵	۱۲
۱۰	۱۲۲ تا ۱۳۴	جدال برسر نبوت + تنذیر آخرت	۱۷/۴۲	۹
۱۲	۱۵۵ تا ۱۶۵	جدال و اعلام وحدت ادیان بر ملت ابراهیم	۱۸/۵۰	۱۵

به احتمال ممکن آیات گروه ب، تماماً بعد از هجرت و در فاصله سال‌های ۳ تا ۷ هجری نازل شده است.

گروه ج ، شامل دسته ۱ ، آیات (۱۳۵ تا ۱۵۴) ، جدال تشریحی راجع به حرمت مأکولات، با طول متوسط ۲۴/۸۴ و طول غالب ۱۹. این دسته یا گروه به سال‌های آخر هجرت می‌خورد.

با تجزیه و ترسیم گروه‌ها به موقعیت زمانی هر یک نزدیک‌تر خواهیم شد.

۶- الف : ۱ تا ۳۰ ، ۷۴ تا ۸۲ و ۱۰۵ تا ۱۱۷

منحنی آیات گروه الف از سوره انعام (۶) در صفحه ۲۴۱ نشان می‌دهد که قیافه غیر طبیعی ندارد (جز سکوی بلند روی طول‌های ۹ و ۱۰ که حکایت از گسترده بودن سال نزول آیات تا سال‌های جلوتر از هجرت می‌کند) و هم آهنگی شاخص‌ها خیلی خوب است. می‌توانیم آیات این گروه را با اختلاف $\pm 5\%$ مابین سال‌های نظیر طول مبنای ۱۴ تا ۱۵/۷۰ بگیریم.

۶- ب : ۳۱ تا ۷۳ ، ۸۳ تا ۱۰۴ ، ۱۱۸ تا ۱۳۴ و ۱۵۵ تا ۱۶۵

جدول توزیع و منحنی مشخصه آیات گروه ب از سوره انعام (۶) در صفحه ۲۴۲ قرار دارد. گسترده بودن قله روی سه طول دور از هم ۸ و ۱۴ و ۱۷، حکایت از گسترش زمانی نزول دسته آیات این گروه، مابین سال‌های نظیر طول مبنای ۱۷/۴۰ تا ۱۹/۲۰ می‌نماید و همین امر باعث تقلیل ارتفاع و بالا رفتن شاخص نسبی آن شده است. کوتاهی دامنه با توجه به اینکه در سوره‌های طویل‌الایه، شاخص نسبی دامنه از سایرین عقب می‌افتد، اشکالی ندارد.

۶- ج : ۱۳۵ تا ۱۵۴

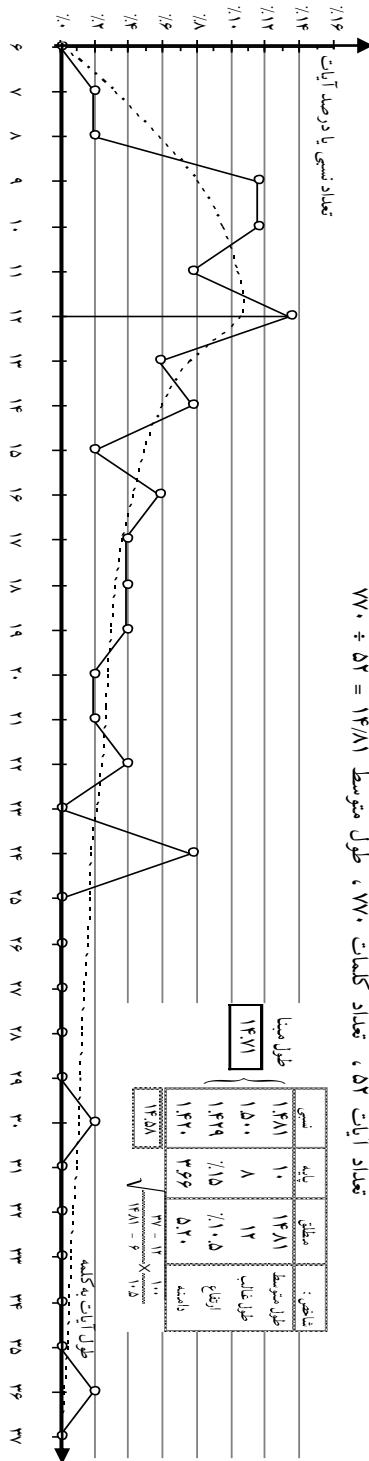
جدول توزیع و منحنی مشخصه این گروه در صفحه ۲۴۳ نشان می‌دهد که هم آهنگی سه شاخص اصلی به قدر کافی خوب است ولی دامنه زیاده از انتظار کوتاه است. وجود دو آیه در آخرین طول نیز کاملاً غیرعادی است و رسم منحنی معادل منظم را در آنجا مشکل ساخته ، یک دامنه مجازی را ایجاد می‌نماید. همچنین قله وسط روی طول ۲۸ قدری ناهماهنگ است. اتفاقاً آیه ۲۸ کلمه‌ای ۱۴۲، اتصال و ارتباط مطلب با آیات قبل و بعد و با گروه نداشته، ممکن است در آنجا جا داده شده باشد و اگر آیه ۱۴۴ را که با علامت وصل «لا» ختم می‌شود با آیه ۱۴۵ که دنباله همان مطلب و شمارش ۸ زوج چارپایان است در اصل متصل (و احياناً بدون شعار «بَيِّنَاتٍ بَعْلَمَ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ») بگیریم، ناهماهنگی طول آخر گروه و کوتاهی خارج از قاعده دامنه رفع می‌شود و شاخص‌ها چنین درمی‌آید :

	۲/۶۱۲	۲۶/۱۲	متوسط	$\sqrt{\frac{63-19}{36/12-8}} \times \frac{100}{6}$
	۲/۳۸۰	۱۹/	غالب	
	۲/۵۰۰	۶٪	ارتفاع	
۲۵/-	۱/۸۴۰	۶/۷۵	دامنه	
	۲۳/۶۰			

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انعام (آیات: ۱ تا ۱۴، ۳۰، ۱۴ تا ۸۲ و ۱۰۵ تا ۱۱۷)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	
شماره آیات																																	
تعداد آیات	۱۸	۱۰۵	۹	۱۳	۴	۱۰۷	۳	۱۰	۱	۲۷	۷	۱۷	۷۸	۱۰۹	۸۱	۱۱۱	۱۴	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۵۴	۶۰	۴۴	۸۴	۳۹	۵۶	۱۵	۴۸	۳۴	۳۹	۳۸	۳۸	۳۸	۲	۴	۴۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰۰	۱۹	۱۹	۱۱۵	۱۱۵	۷۷	۱۳۵	۵۸	۷۷	۱۹	۵۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۵۲ ، تعداد کلمات ۷۷۰ ، طول متوسط ۱۴/۸۱ = ۵۲ ÷ ۷۷۰

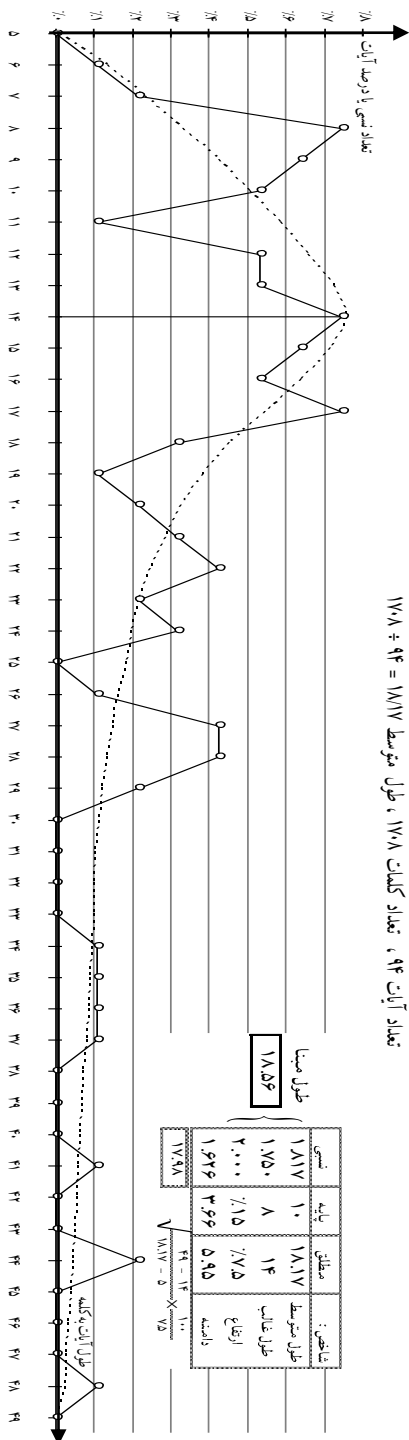
تعداد	طول آیات	طول متوسط	تعداد کلمات	طول متوسط کلمات
۱۴۷۱	۱۰	۱۴۸۱	۷۷۰	۱۴/۸۱
۱۵۰۰	۸	۱۴۲۹	۷۷۰	۱۴/۸۱
۱۴۲۹	۱۲	۱۴۲۹	۷۷۰	۱۴/۸۱
۱۴۲۰	۳۶۶	۵۲۰	۷۷۰	۱۴/۸۱
۱۴۵۸				

طول آیات به کلمه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انعام (۹)، گروه ب (آیات: ۳۱ تا ۷۳، ۸۳ تا ۱۰۴، ۱۱۸ تا ۱۳۴ و ۱۵۵ تا ۱۶۵)

شماره آیات (ب)	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵	۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۲۹	۱۳۰	۱۳۱	۱۳۲	۱۳۳	۱۳۴	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵																																																						
تعداد آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲	۶۳	۶۴	۶۵	۶۶	۶۷	۶۸	۶۹	۷۰	۷۱	۷۲	۷۳	۷۴	۷۵	۷۶	۷۷	۷۸	۷۹	۸۰	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰	۹۱	۹۲	۹۳	۹۴	۹۵	۹۶	۹۷	۹۸	۹۹	۱۰۰	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۳	۱۰۴	۱۰۵	۱۰۶	۱۰۷	۱۰۸	۱۰۹	۱۱۰	۱۱۱	۱۱۲	۱۱۳	۱۱۴	۱۱۵	۱۱۶	۱۱۷	۱۱۸	۱۱۹	۱۲۰	۱۲۱	۱۲۲	۱۲۳	۱۲۴	۱۲۵	۱۲۶	۱۲۷	۱۲۸	۱۲۹	۱۳۰	۱۳۱	۱۳۲	۱۳۳	۱۳۴	۱۳۵	۱۳۶	۱۳۷	۱۳۸	۱۳۹	۱۴۰	۱۴۱	۱۴۲	۱۴۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۴۶	۱۴۷	۱۴۸	۱۴۹	۱۵۰	۱۵۱	۱۵۲	۱۵۳	۱۵۴	۱۵۵
تعداد کلمات	۶	۱۴	۲۰	۲۷	۳۴	۴۱	۴۸	۵۵	۶۲	۶۹	۷۶	۸۳	۹۰	۹۷	۱۰۴	۱۱۱	۱۱۸	۱۲۵	۱۳۲	۱۳۹	۱۴۶	۱۵۳	۱۶۰	۱۶۷	۱۷۴	۱۸۱	۱۸۸	۱۹۵	۲۰۲	۲۰۹	۲۱۶	۲۲۳	۲۳۰	۲۳۷	۲۴۴	۲۵۱	۲۵۸	۲۶۵	۲۷۲	۲۷۹	۲۸۶	۲۹۳	۳۰۰	۳۰۷	۳۱۴	۳۲۱	۳۲۸	۳۳۵	۳۴۲	۳۴۹	۳۵۶	۳۶۳	۳۷۰	۳۷۷	۳۸۴	۳۹۱	۳۹۸	۴۰۵	۴۱۲	۴۱۹	۴۲۶	۴۳۳	۴۴۰	۴۴۷	۴۵۴	۴۶۱	۴۶۸	۴۷۵	۴۸۲	۴۸۹	۴۹۶	۵۰۳	۵۱۰	۵۱۷	۵۲۴	۵۳۱	۵۳۸	۵۴۵	۵۵۲	۵۵۹	۵۶۶	۵۷۳	۵۸۰	۵۸۷	۵۹۴	۶۰۱	۶۰۸	۶۱۵	۶۲۲	۶۲۹	۶۳۶	۶۴۳	۶۵۰	۶۵۷	۶۶۴	۶۷۱	۶۷۸	۶۸۵	۶۹۲	۶۹۹	۷۰۶	۷۱۳	۷۲۰	۷۲۷	۷۳۴	۷۴۱	۷۴۸	۷۵۵	۷۶۲	۷۶۹	۷۷۶	۷۸۳	۷۹۰	۷۹۷	۸۰۴	۸۱۱	۸۱۸	۸۲۵	۸۳۲	۸۳۹	۸۴۶	۸۵۳	۸۶۰	۸۶۷	۸۷۴	۸۸۱	۸۸۸	۸۹۵	۹۰۲	۹۰۹	۹۱۶	۹۲۳	۹۳۰	۹۳۷	۹۴۴	۹۵۱	۹۵۸	۹۶۵	۹۷۲	۹۷۹	۹۸۶	۹۹۳	۱۰۰۰												
تعداد کلمات در هر آیه	۶	۱۴	۲۰	۲۷	۳۴	۴۱	۴۸	۵۵	۶۲	۶۹	۷۶	۸۳	۹۰	۹۷	۱۰۴	۱۱۱	۱۱۸	۱۲۵	۱۳۲	۱۳۹	۱۴۶	۱۵۳	۱۶۰	۱۶۷	۱۷۴	۱۸۱	۱۸۸	۱۹۵	۲۰۲	۲۰۹	۲۱۶	۲۲۳	۲۳۰	۲۳۷	۲۴۴	۲۵۱	۲۵۸	۲۶۵	۲۷۲	۲۷۹	۲۸۶	۲۹۳	۳۰۰	۳۰۷	۳۱۴	۳۲۱	۳۲۸	۳۳۵	۳۴۲	۳۴۹	۳۵۶	۳۶۳	۳۷۰	۳۷۷	۳۸۴	۳۹۱	۳۹۸	۴۰۵	۴۱۲	۴۱۹	۴۲۶	۴۳۳	۴۴۰	۴۴۷	۴۵۴	۴۶۱	۴۶۸	۴۷۵	۴۸۲	۴۸۹	۴۹۶	۵۰۳	۵۱۰	۵۱۷	۵۲۴	۵۳۱	۵۳۸	۵۴۵	۵۵۲	۵۵۹	۵۶۶	۵۷۳	۵۸۰	۵۸۷	۵۹۴	۶۰۱	۶۰۸	۶۱۵	۶۲۲	۶۲۹	۶۳۶	۶۴۳	۶۵۰	۶۵۷	۶۶۴	۶۷۱	۶۷۸	۶۸۵	۶۹۲	۶۹۹	۷۰۶	۷۱۳	۷۲۰	۷۲۷	۷۳۴	۷۴۱	۷۴۸	۷۵۵	۷۶۲	۷۶۹	۷۷۶	۷۸۳	۷۹۰	۷۹۷	۸۰۴	۸۱۱	۸۱۸	۸۲۵	۸۳۲	۸۳۹	۸۴۶	۸۵۳	۸۶۰	۸۶۷	۸۷۴	۸۸۱	۸۸۸	۸۹۵	۹۰۲	۹۰۹	۹۱۶	۹۲۳	۹۳۰	۹۳۷	۹۴۴	۹۵۱	۹۵۸	۹۶۵	۹۷۲	۹۷۹	۹۸۶	۹۹۳	۱۰۰۰												

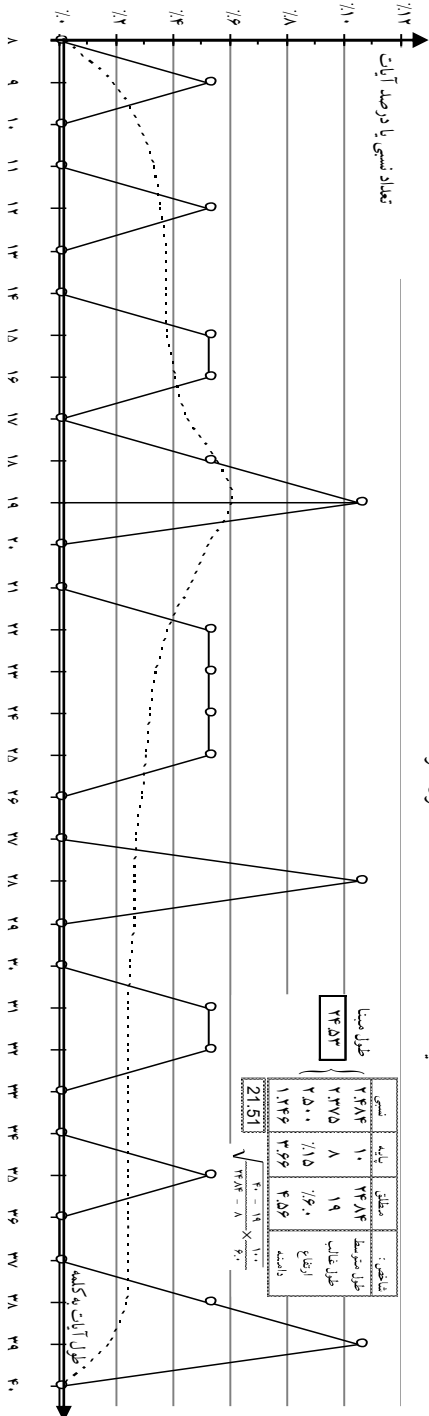
تعداد آیات ۹۴ ، تعداد کلمات ۱۷۸۸ ، طول متوسط $1788 \div 94 = 18.915$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انعام (۹۱)، گروه ج (آیات: ۱۳۵ تا ۱۵۴)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
شماره آیات	۱۵۰			۱۴۸			۱۴۳	۱۵۴			۱۳۶-۱۳۵	۱۳۸			۱۴۰	۱۴۴	۱۳۹	۱۵۱			۱۴۲			۱۳۷	۱۵۳		۱۴۹			۱۴۶	۱۵۲		
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۰	۰	۱۲	۰	۰	۱۵	۱۶	۰	۱۸	۳۸	۰	۰	۲۲	۳۳	۴۴	۲۵	۰	۰	۵۶	۰	۰	۳۱	۳۳	۰	۳۵	۰	۰	۳۸	۷۸	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۵.۳	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۱۰.۵	۰.۰	۰.۰	۵.۳	۵.۳	۵.۳	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۱۰.۵	۰.۰	۰.۰	۵.۳	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۱۰.۵	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۱۹ ، تعداد کلمات ۴۷۲ ، طول متوسط $24/84 = 472 \div 19$

شکل منحنی سوره اعراف (۷) طبیعی است و شاخص‌ها، هم‌آهنگ‌اند. فقط ارتفاع ضعیف است که دلالت بر کثرت تعداد آیات و احیاناً ورود آیات الحاقی می‌نماید. ولی تفرق آیات سوره در طول‌های مختلف طبیعی و یک روال نبوده طول‌های کوتاه را بیشتر آیات ۱۰۰ تا ۱۵۰ اشغال کرده‌اند و طول‌های بلند را آیات ۱۵۰ به بالا. نظام منظم ممکن است معلول یک ترکیب متعادل باشد ولی سوره یکپارچه نیست و طرز پاشش به یک روال نمی‌باشد.

بلاشر سوره اعراف (۷) را به چهار گروه: ۱ تا ۵۶ ، ۵۷ تا ۱۰۰ ، ۱۰۱ تا ۱۷۵ و ۱۷۶ تا ۲۰۵ تقسیم می‌کند و در سه گروه، یک نیمه گروه الحاقی جدید قائل می‌شود. اشکال مربوط به این گروه‌ها، در صفحات ۲۴۶ تا ۲۵۱ ارائه شده است. در میان این ۵ گروه که هیچ کدام شکل کامل و حالت واحد یکپارچه را ندارند، گروه‌های I و III - ب از یک طرف و گروه‌های II و III - الف و IV از طرف دیگر به هم نزدیک‌اند و قابل ترکیب و تلفیق. محتوای آیات مربوطه نیز به هم می‌خورند. مثلاً گروه III - الف که با ثم و آیه: «ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمُ مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ» شروع می‌شود و داستان برخورد و بحث حضرت موسی را با فرعون و ملاء ضمن آیات کوتاه بیان می‌کند، به‌طور طبیعی به دنبال داستان‌های قبل که برخورد و بحث نوح و هود و صالح و لوط و شعیب با امت‌های مربوطه است می‌آید. فقط در وسط آیات کلی، خلاصه‌گیری ۹۲ تا ۱۰۰ سلسله داستان‌ها را ظاهراً قطع می‌کند که کلمه ثم و من بعدهم پیوند مجدد می‌دهد.

همین‌طور گروه چهارم که با آیه: «سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسُهُمْ كَآثُوا يَظْلِمُونَ» شروع می‌شود و به عذاب جهنم، توحید و شرک و قیامت کشیده می‌شود (آیات کوتاه و متوسط است)، می‌تواند نتیجه‌گیری گروه‌های قبلی باشد. ارتباط گروه‌های I و III - ب به لحاظ مطلب و موضوع، مانند گروه‌های بالا نیست ولی بدون آنکه منافات داشته باشند به لحاظ تناسب زمانی از هم دور نیستند (قیامت، آدم و بنی‌آدم، بهشت و جهنم، توحید و نعمات الهی، حسنه دنیا و آخرت، عکس‌العمل و انتظاری که از اهل کتاب می‌رود، وصف روحیه و رفتار قوم موسی که شبیه به آیات سوره بقره (۲) است).

بنابراین، به این ترتیب عمل می‌کنیم، ببینیم نتیجه چه می‌شود؟

۷- الف) آیات: ۵۷ تا ۱۰۰ ، ۱۰۱ تا ۱۵۴ و ۱۷۶ تا ۲۰۵

(گروه‌های II، III - الف و IV بلاشر)

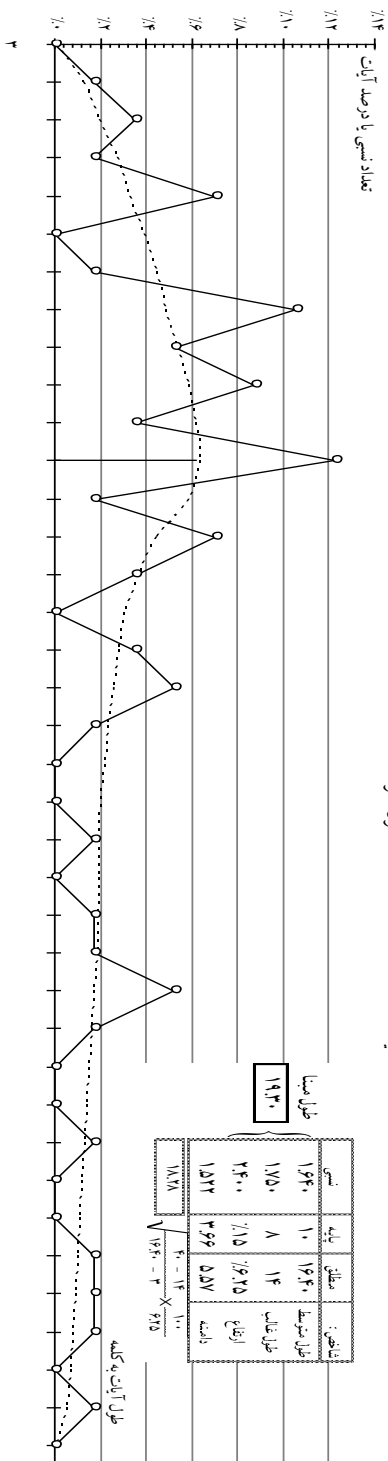
آیات: ۱ تا ۵۶ و ۱۵۵ تا ۱۷۵ (گروه‌های I و III)

۱. ۲. ۳.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۸۷)، گروه I بلاشر، آیات: ۱ تا ۵۶

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۴	۰	۱	۶	۳	۵	۲	۷	۱	۴	۲	۰	۳	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۳	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۶	۲۸	۰	۹	۶۰	۳۳	۶۰	۲۶	۹۸	۱۵	۶۴	۳۳	۰	۲۸	۶۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰	۲۶	۲۷	۸۴	۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۱.۸	۳.۵	۱.۸	۷.۰	۰.۰	۱.۸	۱۰.۵	۵.۳	۸.۸	۳.۵	۱۲.۳	۱.۸	۷.۰	۳.۵	۰.۰	۳.۵	۵.۳	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۱.۸	۵.۳	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۷، تعداد کلمات ۹۳۶، طول متوسط $16.42 = 936 \div 57$

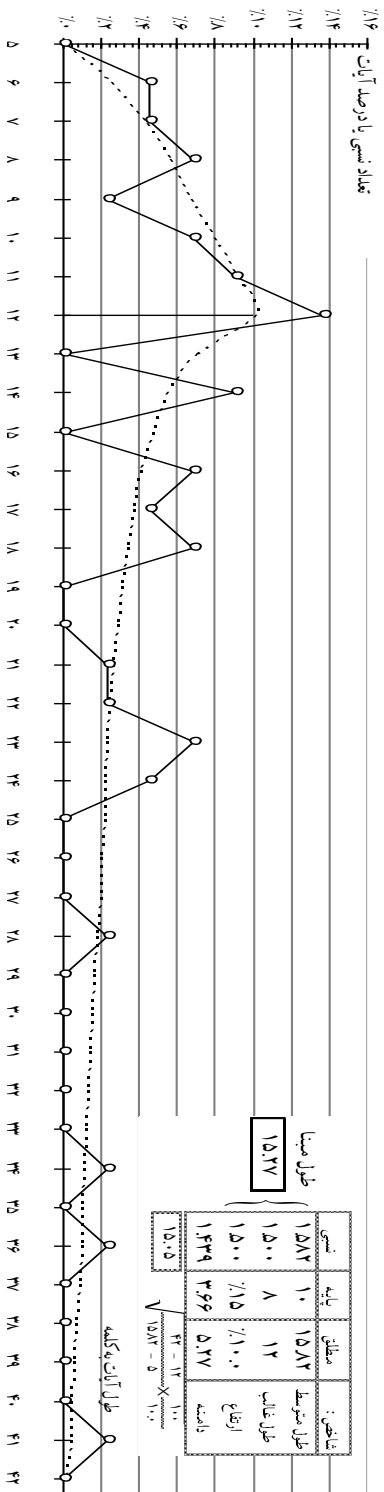

۱ (I) تا ۵۶ نه منحنی طبیعی است و نه شاخص‌ها هم آهنگ‌اند. طول غالب جلو رفته، ارتفاع ضعیف و دامنه کوتاه است. به نظر می‌آید مجموعه واحد کامل باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷۹) ، گروه II بلاشیر ، آیات : ۵۷ تا ۱۰۰

طول آیت	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲		
تعداد آیات	۰	۲	۲	۳	۱	۳	۴	۶	۰	۴	۰	۳	۲	۳	۰	۰	۱	۱	۳	۳	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۴	۲۴	۹	۳۰	۴۴	۷۳	۰	۵۶	۰	۶۸	۳۴	۵۴	۰	۰	۲۱	۲۲	۶۹	۶۸	۴۸	۰	۰	۰	۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۱	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۴.۵	۴.۵	۶.۸	۲.۳	۶.۸	۹.۱	۱۳.۶	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۶.۸	۳.۵	۶.۸	۰.۰	۰.۰	۲.۳	۲.۳	۶.۸	۳.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۳.۶	۰.۰		

تعداد آیات ۴۴ ، تعداد کلمات ۶۹۶ ، طول متوسط ۱۵۸۷/۲ = ۶۹۶ ÷ ۴۴

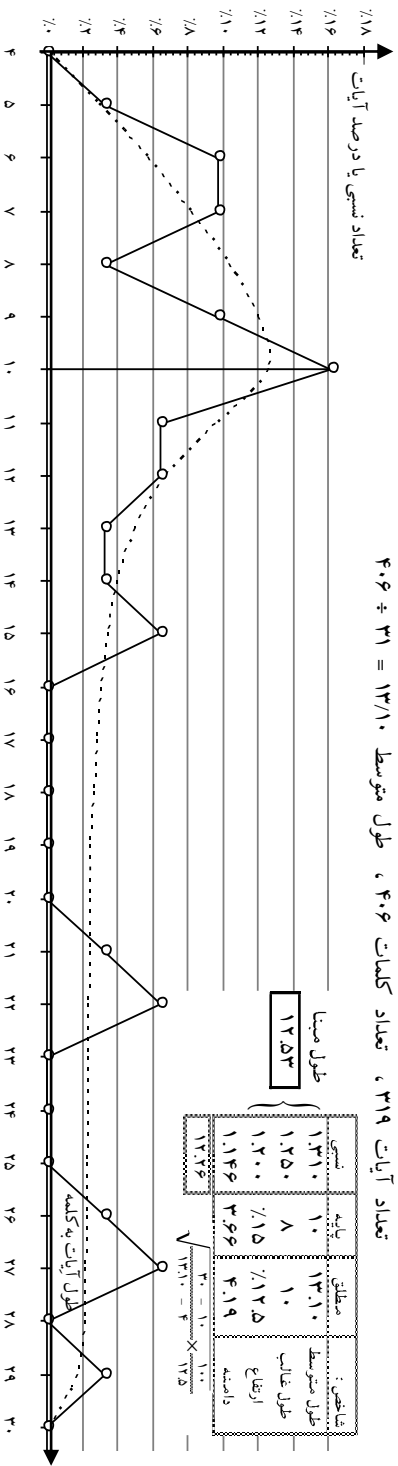
II ۵۷ تا ۱۰۰

منحنی پیرنوسان و حفره دار است. یعنی تعداد آیات هموز کافی نیست که خوب بر کند. ولی شاخص‌ها روی هم رفته هم آهنگ‌انگ‌اند. گروه آیات می‌توانند

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۷)، گروه IV بلاش، آیات ۱۷۶ تا ۲۰۵

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
شماره آیات		۱۸۲	۱۹۱	۱۹۱	۱۸۰	۲۰۳	۱۷۶	۱۹۵	۱۸۳	۱۹۰	۱۷۹	۱۹۳							۱۸۶	۱۸۴			۱۸۸	۱۷۸	۱۸۹		
تعداد آیات	۰	۱	۳	۳	۱	۳	۵	۲	۲	۲	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۱۸	۲۱	۸	۲۷	۵۰	۲۲	۲۲	۲۴	۱۴	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶	۵۴	۰	۰	۲۶	۵۴	۰	۲۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۲	۹.۷	۹.۷	۳.۲	۹.۷	۱۶.۱	۶.۵	۶.۵	۶.۵	۳.۲	۶.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۶.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۶.۵	۰.۰	۳.۲	۰.۰

تعداد آیات ۳۱۹ ، تعداد کلمات ۴۰۶ ، طول متوسط $133/10 = 31 \div 406$

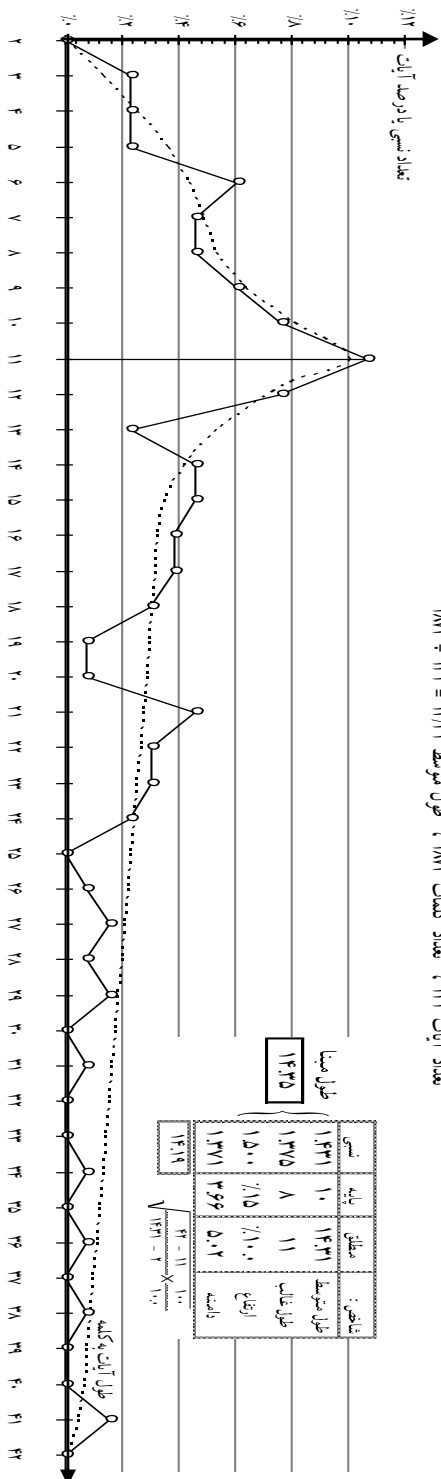
گروه IV (۱۷۶ تا ۲۰۵)

شاخص ها نسبتاً هم آهنگ و محافه ااند و شکلا منحنی. حتی در دم منحنی. که بر آملگر نامانست و احتیاج به دامنه محافه، داد، ۵ و ۹ هم رفته خن است و

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعراف (۸۷)، گروه الف - الف و III - II - الف و IV - بلاش

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲							
تعداد آیات	۰	۳	۳	۳	۸	۶	۶	۸	۱۰	۱۴	۱۰	۳	۶	۶	۵	۵	۴	۱	۱	۶	۴	۴	۳	۰	۱	۲	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد کلمات	۰	۹	۱۲	۱۵	۶۸	۶۲	۶۸	۷۳	۱۰۰	۱۵۴	۱۲۰	۳۹	۸۴	۹۰	۸۰	۵۵	۷۲	۱۹	۲۰	۱۲۶	۸۸	۹۲	۷۳	۰	۲۶	۵۴	۲۸	۵۸	۰	۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۲.۳	۲.۳	۲۲.۲	۱۶.۷	۱۶.۷	۱۹.۰	۲۷.۸	۳۹.۷	۲۷.۸	۸.۳	۱۶.۷	۱۶.۷	۱۳.۹	۱۳.۹	۱۱.۱	۲.۸	۲.۸	۳۵.۰	۲۲.۲	۲۲.۲	۸.۳	۰.۰	۷.۰	۱۳.۹	۲۷.۸	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۳۱ ، تعداد کلمات ۱۸۲۴ ، طول متوسط ۱۴۳۱ = ۱۳۱ × ۱۸۲۴

شکل منحنی، هم‌آهنگی شاخص‌ها و پاشش آیات خوب است و از گروه‌های انفرادی گذشته بهتر می‌باشد. طول منحنی ۱۴/۵۲ جانشین طول منحنیهای ۱۳/۶۵، ۱۲/۲۷ و ۱۵/۰۴ شده است. (ارتفاع را ۱۰٪ هم می‌شود گرفت و در این صورت دامنه:

۹- توبه

همان‌طور که در صفحه ۲۵۶ ملاحظه می‌شود، شکل منحنی کاملاً طبیعی و منظم است ولی ارتفاع زیاده از تناسب و دامنه نسبتاً کوتاه و پاشش اگر دقت و سخت‌گیری شود، خیلی یکنواخت نیست. ابتدای سوره روی طول‌های ۱۷ و ۲۳ تکیه دارد، وسط روی طول‌های ۱۵ و ۱۶ و آخر سوره روی ۱۶ می‌باشد. اگر منحنی منظم طبیعی درآمده و ارتفاع و تمرکز روی ۱۶ زیاد شده، به دلیل این است که سوره از سه گروه مجاور که طول‌های غالب آنها روی ۱۶ و در دو طرف ۱۶ است، تشکیل گردیده.

بلاشر سوره توبه (۹) را به دو گروه I: (۱ تا ۳۷) و II: (۳۸ تا ۱۳۰) تقسیم کرده، گروه اول را که اعلامیه علیه مشرکین می‌باشد مربوط به سال ۸ هجری بعد از فتح مکه می‌داند. درباره گروه دوم که توصیف و توییح منافقین است می‌گوید بنابه پاره‌ای روایات و طبری، هسته اول سوره را تشکیل می‌داده است ولی نشانه‌ها و روایاتی نیز وجود دارد که آیه ۱۲۱ و آیات دیگری مقارن جنگ تبوک نازل شده و آیه‌های ۱۲۹ و ۱۳۰ را بعداً و تصادفاً داخل این سوره قرار داده‌اند.

به نظر ما گروه اول البته مشخص است و همزمان با جنبه تاریخی مسلم بوده، از آیه ۳۸ مطلب عوض شده و متوجه منافقین می‌شود. اما به همین صورت یکدست نمی‌ماند. از آیه ۷۲ که خطاب و توصیف، قسمتی روی مؤمنین و قسمتی روی منافقین می‌رود، طول آیات تمرکز محسوس و مکرری روی ۱۶ پیدا می‌کند.

}	الف : ۱ تا ۳۷
}	ب : ۳۸ تا ۷۱
}	ج : ۷۲ تا ۱۳۰

بنابراین ما سوره را به سه گروه تقسیم می‌کنیم:

۹- الف : اعلامیه مشرکین مکه (۱ تا ۳۷)

۹- ب : آیات منافقین (۳۸ تا ۷۱)

۹- ج : آیات مختلط مؤمنین و منافقین و کفار (۷۲ تا ۱۰۳)

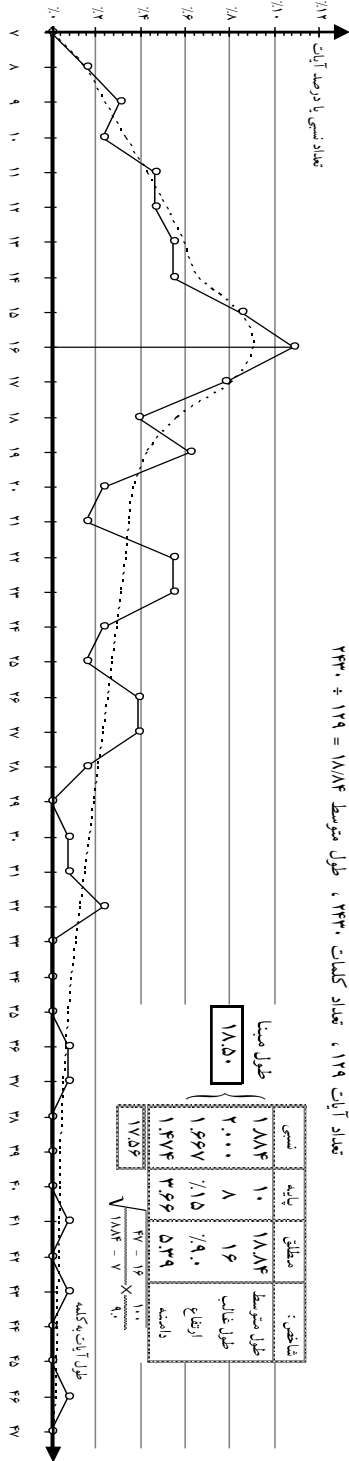
که جدول توزیع و منحنی مشخصه آنها به ترتیب در صفحات ۲۵۷ تا ۲۵۹ ارائه شده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، سراسری (آیات: ۱ تا ۱۳۰)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۱	۰.۸
۲	۱	۱	۰.۸
۳	۱	۱	۰.۸
۴	۱	۱	۰.۸
۵	۱	۱	۰.۸
۶	۱	۱	۰.۸
۷	۱	۱	۰.۸
۸	۱	۱	۰.۸
۹	۱	۱	۰.۸
۱۰	۱	۱	۰.۸
۱۱	۱	۱	۰.۸
۱۲	۱	۱	۰.۸
۱۳	۱	۱	۰.۸
۱۴	۱	۱	۰.۸
۱۵	۱	۱	۰.۸
۱۶	۱	۱	۰.۸
۱۷	۱	۱	۰.۸
۱۸	۱	۱	۰.۸
۱۹	۱	۱	۰.۸
۲۰	۱	۱	۰.۸
۲۱	۱	۱	۰.۸
۲۲	۱	۱	۰.۸
۲۳	۱	۱	۰.۸
۲۴	۱	۱	۰.۸
۲۵	۱	۱	۰.۸
۲۶	۱	۱	۰.۸
۲۷	۱	۱	۰.۸
۲۸	۱	۱	۰.۸
۲۹	۱	۱	۰.۸
۳۰	۱	۱	۰.۸
۳۱	۱	۱	۰.۸
۳۲	۱	۱	۰.۸
۳۳	۱	۱	۰.۸
۳۴	۱	۱	۰.۸
۳۵	۱	۱	۰.۸
۳۶	۱	۱	۰.۸
۳۷	۱	۱	۰.۸
۳۸	۱	۱	۰.۸
۳۹	۱	۱	۰.۸
۴۰	۱	۱	۰.۸
۴۱	۱	۱	۰.۸
۴۲	۱	۱	۰.۸
۴۳	۱	۱	۰.۸
۴۴	۱	۱	۰.۸
۴۵	۱	۱	۰.۸
۴۶	۱	۱	۰.۸
۴۷	۱	۱	۰.۸

تعداد آیات ۱۲۹ ، تعداد کلمات ۲۴۳۰ ، طول متوسط ۱۸۸۴ = ۲۴۳۰ ÷ ۱۲۹

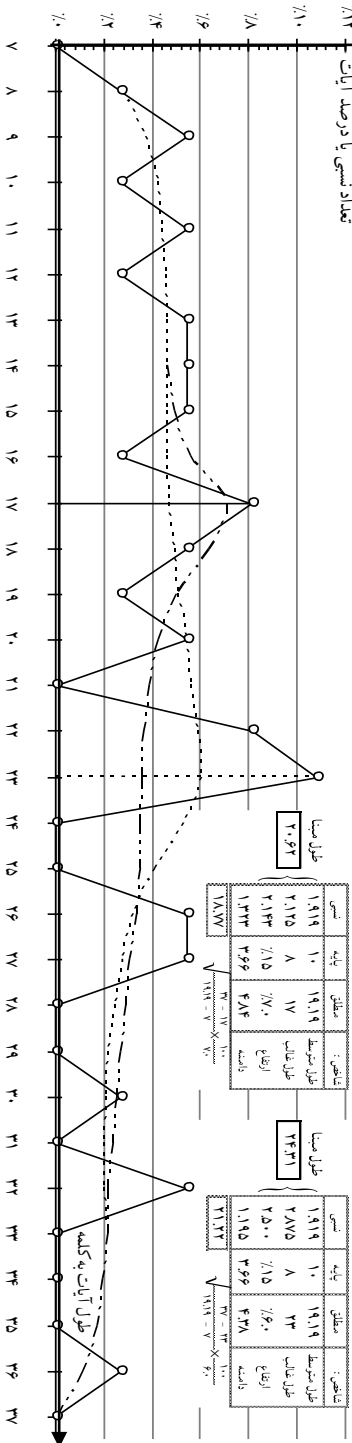
شاخص:	مطلوب:	یافته	نسبتی
طول متوسط	۱۸۸۴	۱۰	۱۸۸۴
طول غالب	۱۶	۸	۲۰.۰۰۰
ارتفاع دامنه	۹.۰٪	۱۱۵٪	۱۶۶۷
	۵۳۹	۳۶۶	۱۴۷۴
	۱۰۰	۱۷۵۶	۱۷۵۶

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه الف: اعلامیه مشرکین مکه (آیات: ۱ تا ۳۷)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
شماره آیات		۲۲	۱	۲۱	۱۴	۲۷	۹	۲	۸	۲۰	۶	۱۳	۲۵	۴	۱۸	۷	۲۳	۲۴	۵	۲۹	۳۸		۳۷	۳	۲۴		۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۲	۱	۲	۲	۲	۱	۲	۳	۱	۲	۰	۳	۴	۰	۲	۲	۰	۰	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۷۸	۳۰	۱۶	۵۱	۳۶	۱۹	۴۰	۰	۹۲	۰	۰	۵۲	۵۴	۰	۰	۳۰	۰	۶۴	۰	۰	۰	۳۶	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۷	۵.۴	۲.۷	۵.۴	۲.۷	۵.۴	۱۹.۱	۷.۳	۳.۰	۸.۱	۵.۴	۲.۷	۵.۴	۰.۰	۱۰.۸	۰.۰	۰.۰	۵.۴	۵.۴	۰.۰	۰.۰	۲.۷	۰.۰	۵.۴	۰.۰	۰.۰	۲.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۷ ، تعداد کلمات ۷۱۰ ، طول متوسط $19.19 = 710 \div 37$

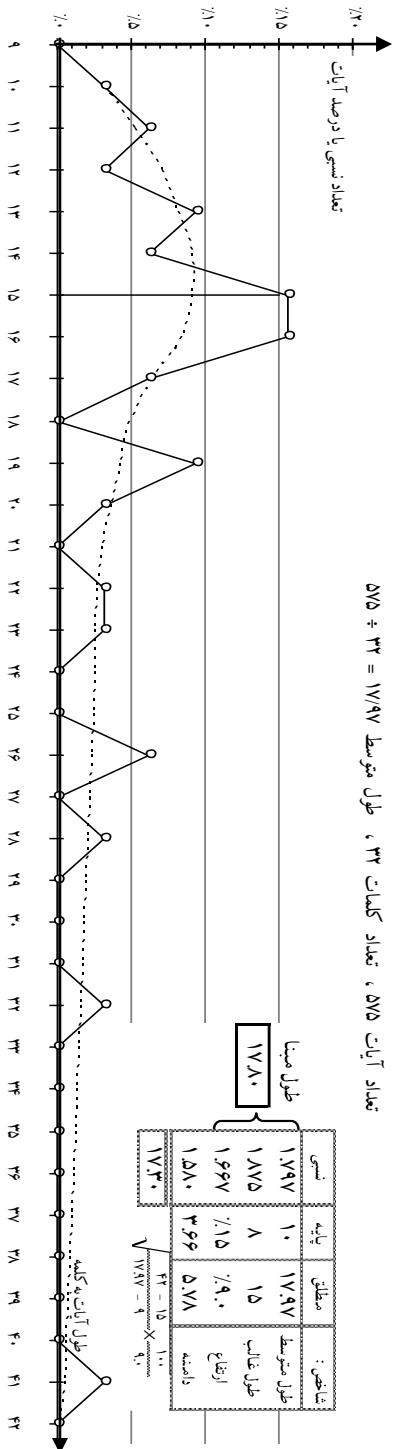
هـ- الف: اعلامیه مشرکین مکه (۱ تا ۳۷)

با آنکه طول غالب واقعی ۲۳ است ولی شاخص‌ها بقدری از هم دورزند که ناچار باید آن را یک استثنای انحرافی تلقی کرده، مساکریم را با آنکه طول غالب واقعی ۱۷،۵۹۱ است، هم آهنگی نداشتیم. در دهه، بگ. ه. خصماً که به دنبال ترق. مت. ال. ه. متصلاً، ن. خ. داده است، در ص. ۱. ت. که مساکر. همه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره توبه (۹)، گروه ب: آیات منافقین (آیات ۳۸ تا ۷۱)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصدهای آیات
۹	۱	۱	۰.۰۱
۱۰	۱	۱	۰.۰۱
۱۱	۵۳	۵۳	۰.۳۷
۱۲	۶۳	۶۳	۰.۴۵
۱۳	۴۴	۴۴	۰.۳۲
۱۴	۴۹	۴۹	۰.۳۵
۱۵	۳۹	۳۹	۰.۲۸
۱۶	۴۷	۴۷	۰.۳۴
۱۷	۵۵	۵۵	۰.۳۹
۱۸	۵۹	۵۹	۰.۴۳
۱۹	۵۴	۵۴	۰.۳۹
۲۰	۵۲	۵۲	۰.۳۷
۲۱	۶۰	۶۰	۰.۴۳
۲۲	۴۲	۴۲	۰.۳۰
۲۳	۳۳	۳۳	۰.۲۴
۲۴	۰	۰	۰.۰۰
۲۵	۰	۰	۰.۰۰
۲۶	۶۱+۶۲	۷۱	۰.۵۱
۲۷	۳۸	۳۸	۰.۲۷
۲۸	۰	۰	۰.۰۰
۲۹	۰	۰	۰.۰۰
۳۰	۰	۰	۰.۰۰
۳۱	۰	۰	۰.۰۰
۳۲	۷۰	۷۰	۰.۵۰
۳۳	۰	۰	۰.۰۰
۳۴	۰	۰	۰.۰۰
۳۵	۰	۰	۰.۰۰
۳۶	۰	۰	۰.۰۰
۳۷	۰	۰	۰.۰۰
۳۸	۰	۰	۰.۰۰
۳۹	۰	۰	۰.۰۰
۴۰	۰	۰	۰.۰۰
۴۱	۰	۰	۰.۰۰
۴۲	۰	۰	۰.۰۰

تعداد آیات ۵۷۵ ، تعداد کلمات ۳۳ ، طول متوسط $17/97 = 33 \div 575$

۹- ب: آیات منافقین (۳۸ تا ۷۱)

منحنی طبیعی و شاخص‌ها نسبتاً هم‌آهنگ بوده طول مبنا (ی سه گانه) تقریباً مساوی طول متوسط درآمده است.

۹- ج: آیات مختلط مؤمنین و منافقین و کفار (۷۲ تا ۱۳۰)

منحنی باز هم طبیعی است و شاخص‌ها هم‌آهنگی خوبی دارند. اختلاف طول مبنا $0/24\%$ است.

اگر یک امتحان یا گروه‌بندی دو گانه طبق نظر بلاشر به عمل آید، خوب است. چون در تحول محتوایی آیات جهاد، گروه ب در جای خود نیست و نباید به سال ۴ هجری بیفتد. طول متوسط می‌شود: $\frac{1708}{90} = \frac{575+1133}{32+58} = 18/98$ ارتفاع $9/5\%$ ، که طول مبنا در حدود $18/40$ و سال نزول به ۵ و ۶ هجری می‌رود.

۱۰- یونس

همان‌طور که در شکل صفحه ۲۶۱ ملاحظه می‌شود، منحنی سوره یونس (۱۰) طبیعی است ولی شاخص‌ها هم‌آهنگی ندارند. خصوصاً شاخص‌های اصلی سوره، یکپارچه و معاصر نیستند.

بلاشر سه گروه تشخیص می‌دهد:

I: (۱ تا ۷۱)،

II: (۷۲ تا ۹۲) و

III: (۹۳ تا ۱۰۹).

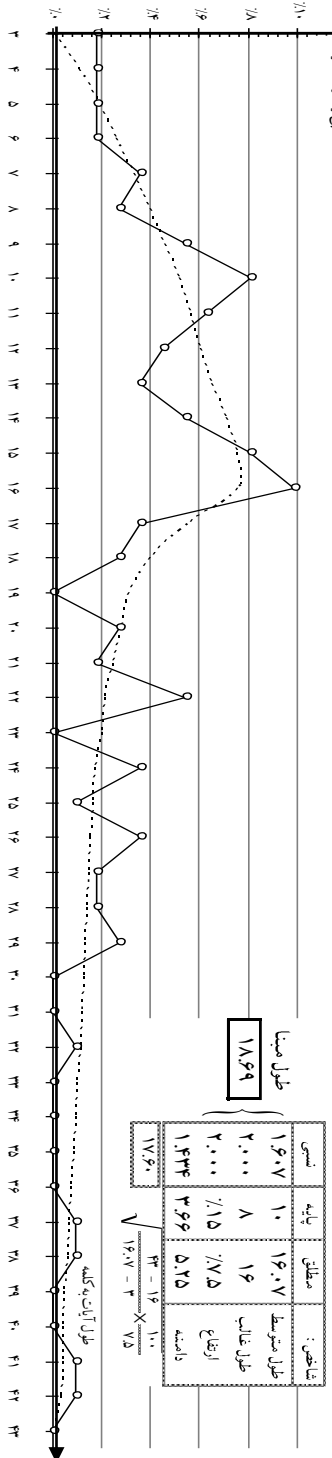
گروه اول را متعلق به سومین دوران مکه، و گروه‌های II و III را کمی مشحون از الحاق‌های مدنی می‌داند.

با طریقه تحلیلی، گروه‌های II و III مشابه باهم و به لحاظ زمان مقدم بر گروه I جلوه می‌نمایند و گروه I دارای شاخص‌های کاملاً مدنی است (به استثنای دامنه).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یونس (۱۵) ، سراسری (آیات : ۱ تا ۱۰۹)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات	تعداد کلمات	درصد کلمات
۱	۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲	۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳	۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴	۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵	۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶	۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷	۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸	۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹	۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰	۱۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۱	۱۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۲	۱۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۳	۱۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۴	۱۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۵	۱۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۶	۱۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۷	۱۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۸	۱۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۹	۱۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۰	۲۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۱	۲۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۲	۲۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۳	۲۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۴	۲۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۵	۲۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۶	۲۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۷	۲۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۸	۲۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۲۹	۲۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۰	۳۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۱	۳۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۲	۳۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۳	۳۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۴	۳۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۵	۳۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۶	۳۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۷	۳۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۸	۳۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۳۹	۳۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۰	۴۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۱	۴۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۲	۴۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۳	۴۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۴	۴۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۵	۴۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۶	۴۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۷	۴۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۸	۴۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۴۹	۴۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۰	۵۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۱	۵۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۲	۵۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۳	۵۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۴	۵۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۵	۵۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۶	۵۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۷	۵۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۸	۵۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۵۹	۵۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۰	۶۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۱	۶۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۲	۶۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۳	۶۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۴	۶۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۵	۶۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۶	۶۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۷	۶۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۸	۶۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۶۹	۶۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۰	۷۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۱	۷۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۲	۷۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۳	۷۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۴	۷۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۵	۷۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۶	۷۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۷	۷۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۸	۷۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۷۹	۷۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۰	۸۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۱	۸۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۲	۸۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۳	۸۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۴	۸۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۵	۸۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۶	۸۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۷	۸۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۸	۸۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۸۹	۸۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۰	۹۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۱	۹۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۲	۹۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۳	۹۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۴	۹۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۵	۹۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۶	۹۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۷	۹۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۸	۹۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۹۹	۹۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۰	۱۰۰	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۱	۱۰۱	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۲	۱۰۲	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۳	۱۰۳	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۴	۱۰۴	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۵	۱۰۵	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۶	۱۰۶	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۷	۱۰۷	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۸	۱۰۸	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷
۱۰۹	۱۰۹	۸	۰.۷۳	۸	۰.۰۷

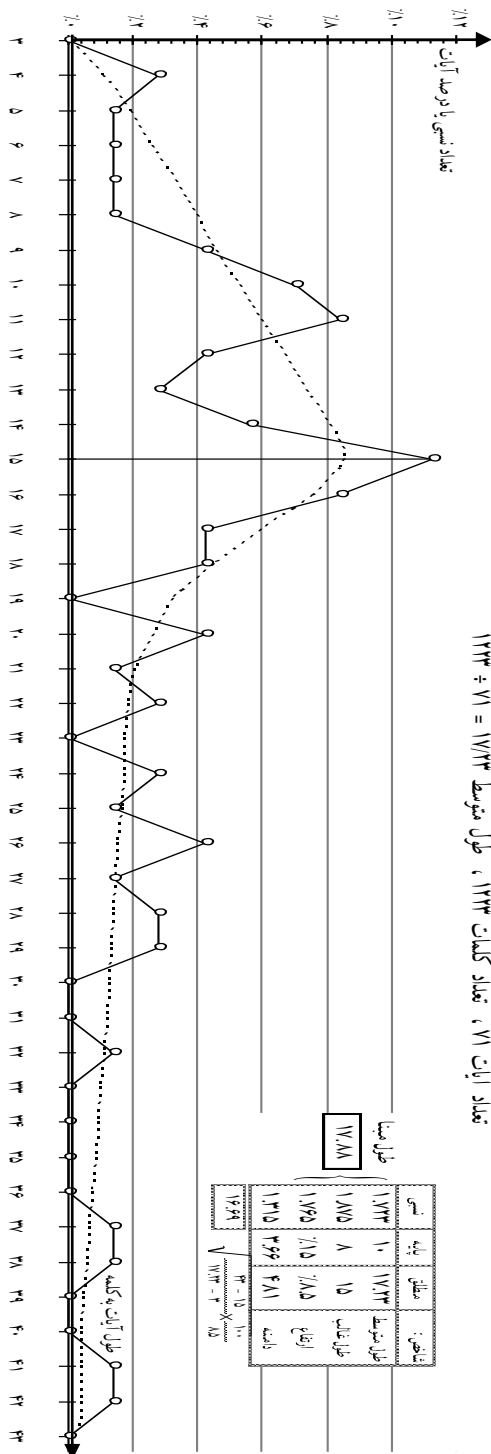
تعداد آیات ۱۰۹ ، تعداد کلمات ۱۷۸ ، طول متوسط $16311 \div 109 = 1588$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یونس (۱۰)، گروه الف : آیات ۱ تا ۷۱ (گروه I بلاشیر)

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳				
تعداد آیات	۰	۲	۱	۱	۱	۱	۳	۵	۶	۳	۲	۴	۸	۶	۳	۳	۰	۳	۱	۲	۰	۲	۱	۳	۱	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۸	۵	۶	۷	۸	۲۷	۵۰	۶۶	۳۶	۲۶	۵۶	۱۲۰	۹۲	۵۱	۵۴	۰	۶۰	۱۱	۴۴	۰	۴۸	۲۵	۷۸	۳۷	۵۶	۵۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۱.۴	۱.۴	۱.۴	۱.۴	۹.۷	۱۷.۰	۲۳.۰	۱۰.۷	۷.۰	۱۶.۲	۳۳.۳	۲۱.۰	۱۰.۷	۱۰.۷	۰.۰	۲۱.۰	۳.۵	۱۵.۵	۰.۰	۱۷.۰	۱۰.۷	۳۳.۳	۱۶.۲	۱۷.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۷۱ ، تعداد کلمات ۱۲۲۳ ، طول متوسط $17/23 = 1223 \div 71$

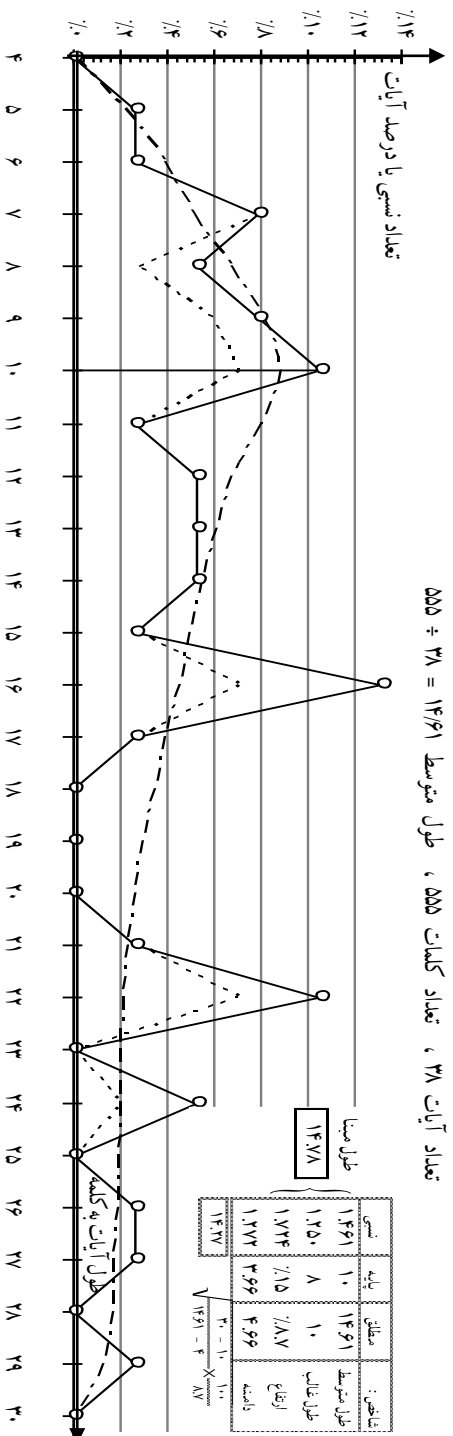

۱۰- الف - آیات ۱ تا ۷۱ گروه I بلاشیر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یونس (۱۰)، گروه ب: آیات ۷۲ تا ۱۰۹ (مجموعه گروه‌های II و III بلاشر)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۲	۳	۴	۱	۲	۲	۲	۱	۵	۱	۰	۰	۰	۱	۴	۰	۲	۰	۱	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۱	۱۶	۲۷	۴۰	۱۱	۲۴	۲۶	۲۸	۱۵	۸۰	۱۷	۰	۰	۰	۲۱	۸۸	۰	۴۸	۰	۲۶	۲۷	۰	۲۹	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۲.۶	۲.۶	۷.۹	۵.۳	۷.۹	۱۰.۵	۲.۶	۵.۳	۵.۳	۵.۳	۲.۶	۱۳.۲	۲.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۶	۱۰.۵	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۲.۶	۲.۶	۰.۰	۲.۶	۰.۰

تعداد آیات ۷۲ ، تعداد کلمات ۵۵۵ ، طول متوسط $۱۴۶۱ \div ۳۸ = ۵۵۵$

۱۰۹ تا ۷۲ (II+III)

منحنی حفره دار است و وضع آن برحسب آنکه تمام آیات را مقارن بگیریم یا برطبق نظریه بلاشر (که دلایل فاطمی ندارد) آیات ۸۷، ۸۴، ۸۵، ۸۹، ۱۰۰، ۱۰۳، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷ و ۱۰۷ را مدنی یا بعدی بگیریم دو منحنی خطی و خط چین را خواهیم داشت. منحنی خط چین به نتایج ناچیزتر

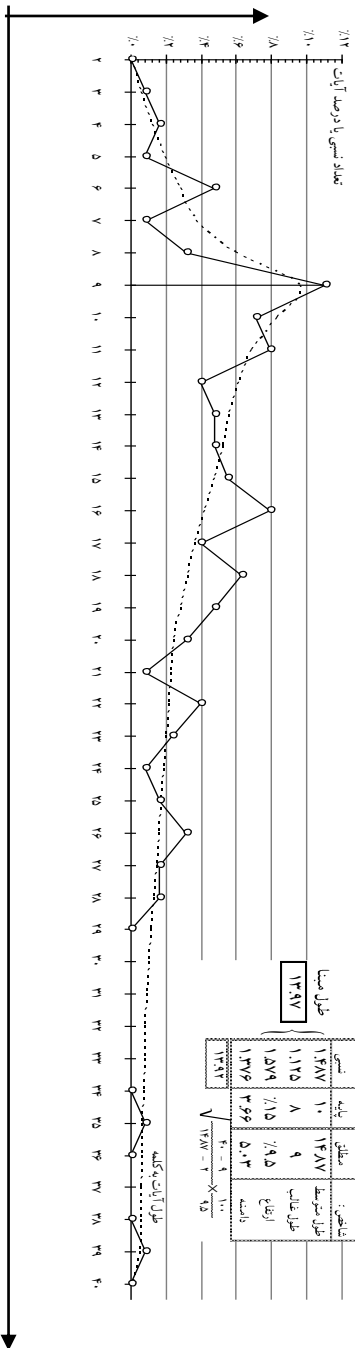
۱۱- هود

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
----------	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره هود (۱۱)، تمام آیات: ۱۲۳

شماره آیات	مجموعه										مجموعه										مجموعه																							
	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰				
تعداد کلمات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰				
تعداد آیات	۰	۳	۸	۵	۳	۷	۷	۳۳	۱۷	۹	۱۱	۵	۸	۷	۱۵	۱۰	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	
درصد آیات	۰	۰.۸	۱.۶	۰.۸	۰.۸	۱.۶	۱.۶	۸.۴	۵.۴	۲.۷	۳.۰	۱.۶	۲.۷	۲.۷	۳.۰	۲.۷	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰	۳.۰

تعداد آیات ۱۲۷ ، تعداد کلمات ۱۸۸۹ ، طول متوسط ۱۴/۸۷ = ۱۲۷ ÷ ۱۸۸۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه شاخص ها برای سوره هود (۱۱) طبیعی درآمده است.

۱۴- یوسف

این که محل سوره یوسف (۱۴) در مقایسه با ردیف‌بندی بلاشر و سایرین خیلی جلو آمده و نزدیک سال هجرت می‌شود تعجب ندارد. علاوه بر تطویل و تکثیر آیات بلند، این سوره در میان سوره‌های سرگذشت انبیاء حداکثر تفصیل را دارد. ۱۱۲ آیه (تقریباً) اختصاص به یک پیغمبر داده شده است و چون سیر تحول قرآن همیشه در جهت تفصیل است، (كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ)، قاعدتاً این سوره باید با فاصله زیادی بعد از سوره‌های مریم (۱۹) و انبیاء (۲۱) و طه (۲۰) و نمل (۲۷) و هود (۱۱) و یونس (۱۰) آمده باشد. کما آنکه سوره قصص (۲۸) هم که تقریباً اختصاص به موسی (ع) دارد و داستان او را از ولادت شروع کرده، روی دوران بلوغ و ازدواج و رسالتش تفصیل می‌دهد نزدیک به این سوره می‌آید. اگر برطبق نظر بلاشر آیه ۶۸ را با ۱۵ کلمه الحاق بعدی بگیریم، تنها تأثیرش این خواهد بود که طول متوسط ۱۵/۴۸ و طول مبنا ۱۵/۲۳ می‌شود.

تبصره:

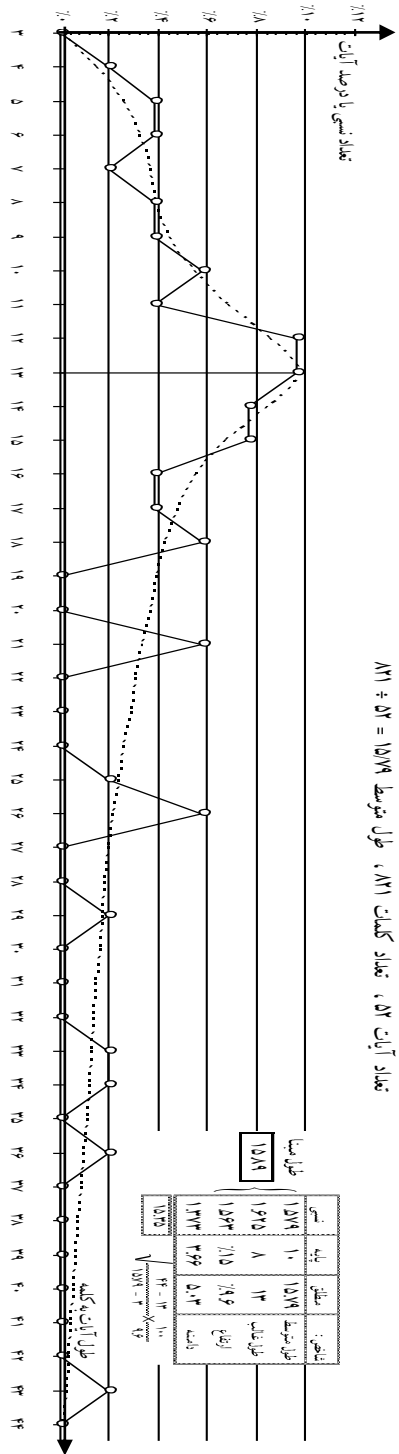
اگر طول متوسط را با رعایت نظر بلاشر روی آیه ۶۸ مساوی ۱۵/۴۸ بگیریم و منحنی معادل را تا ارتفاع حداکثر ۹٪ ببریم، طول مبنا ۱۴/۴۸ درمی‌آید و شماره ترتیب سوره بجای ۸۵، ۸۱ می‌شود که فقط ۴ واحد اختلاف با بلاشر پیدا می‌کند. مضافاً به اینکه هم‌آهنگی شاخص‌ها بهتر می‌شود.

$$\left. \begin{array}{l} 1/548 \\ 1/130 \\ 1/666 \end{array} \right\} 14/48$$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ابراهیم (۱۳)، تجزیه و ترسیم با شماره گذاری کوفی (۲)

طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴						
شماره آیات (۱)																																																
تعداد آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴						
تعداد کلمات	۰	۱	۲	۲	۲	۲	۲	۳	۳	۲	۵	۴	۴	۲	۲	۳	۰	۰	۳	۰	۰	۰	۱	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
دوره آیات	۰۰	۱۹	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۵۸	۳۸	۳۸	۵۷	۷۷	۷۷	۳۸	۳۸	۵۸	۰۰	۵۸	۰۰	۵۸	۰۰	۰۰	۱۹	۵۸	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	۰۰	

تعداد آیات ۵۲، تعداد کلمات ۸۲۱، طول متوسط ۱۵۸۹ = ۸۲۱ ÷ ۵۲

برای رسیدگی به وضع پاشش و تشخیص این که کدام یک از دو نوع شماره گذاری صحیح تر است، آیات را بر حسب موضوعات مربوطه دسته بندی و طول آنها را متوسط گیری می نمایم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	شماره گذاری نوع (۱)		شماره گذاری نوع (۲)	
			طول متوسط	طول غالب	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۴	مقدمه رسالت و توحید	$\frac{۶۳}{۴} = ۱۵/۷۵$	۱۵	$\frac{۶۳}{۴} = ۱۵/۷۵$	۱۵
۲	۵ تا ۸	قوم موسی	$\frac{۷۲}{۴} = ۱۸$	۱۳	$\frac{۷۲}{۴} = ۱۸$	۱۳
۳	۹ تا ۲۰	جدال انبیاء با اقوام سلف در زمینه توحید	$\frac{۱۶۹}{۱۲} = ۱۴/۰۱$	۱۰ یا ۱۶	$\frac{۱۶۹}{۹} = ۱۸/۸۰$	۱۵
۴	۲۱ تا ۲۸	کفر و هدایت + تنذیر آخرت	$\frac{۱۳۴}{۸} = ۱۶/۷۵$	۱۴	$\frac{۱۳۴}{۶} = ۲۲/۳۳$	۱۴ یا ۱۷
۵	۲۹ تا ۳۲	کلمه طیبه و خبیثه + نعمات الهی	$\frac{۵۸}{۴} = ۱۴/۵$	۱۳	$\frac{۵۸}{۴} = ۱۴/۵$	۱۳
۶	۳۳ تا ۳۷	معرفی توحید	$\frac{۹۷}{۵} = ۱۹/۴$	۱۲	$\frac{۹۷}{۷} = ۱۳/۸۵$	۱۲
۷	۳۸ تا ۴۲	دعای ابراهیم راجع به کعبه و ذریه	$\frac{۱۰۱}{۵} = ۲۰/۲۰$	۱۵	$\frac{۱۰۱}{۷} = ۱۴/۳۸$	۱۳
۸	۴۳ تا ۵۲	تنذیر ظالمین و توصیف آخرت	$\frac{۱۲۸}{۱۰} = ۱۲/۸$	۱۳	$\frac{۱۲۸}{۱۱} = ۱۱/۶$	۱۲

با شماره گذاری نوع ۱، دسته های ۲ و ۴، و مخصوصاً ۶ و ۷، دارای طول متوسط بلند و متعلق به سنوات ۶ تا ۸ هجری شده اند. در صورتی که سیاق عبارات و محتوی آن آیات چنین احتمالی را تأیید نمی کند.

در شماره گذاری نوع ۲، دسته های ۶ و ۷ به یکی دو سال قبل از هجرت برگشته اند و در عوض دسته های ۲ و ۳ و ۴، طول بلند پیدا کرده و مدنی متعلق به سال های ۶ تا ۹ هجری شده اند، بدون آنکه تناسبی با سبک و مطلب در کار باشد. بنابراین هر دو نوع شماره گذاری مشکوک و قابل تغییر است.

بلاش به طور کلی سوره ابراهیم (۱۴) را متعلق به دوران سوم مکه ولی با الحاق های مدنی می داند. از جمله دسته ۷ (آیات: ۳۸ تا ۴۲) که دعای حضرت ابراهیم است و

می گوید اصلش مکی است ولی در مدینه دستکاری (Refonte) شده است و آیه ۳۶ که اصطلاحات «يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا» را بکار برده است، الحاقی مدنی می باشد. اما آنچه روی هم رفته به نظر ما منطقی و محتمل می آید چنین است :

الف) بنا به شماره گذاری نوع ۱ :

آیات ۹ و ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۲۴ و ۲۵ و بالاخره ۲۶ و ۲۷ که در شماره گذاری کوفی به خاطر رعایت قافیه در هم ادغام کرده و آیات بلند نامتناسبی ساخته اند و بالنتیجه دسته های ۳ و ۴ بی جهت در ردیف سوره های اواخر مدینه قرار گرفته اند، در اصل آیات مجزائی بوده اند. خصوصاً که در این سوره وزن واحد و قافیه ثابتی وجود نداشته، دائماً در تغییر است. اتفاقاً ادغام این آیات به لحاظ سلامت بیان و فهم مطلب ضرورتی نداشته، در قرآن نظائر زیاد دارد و می توان روی آنها دقت کرد.

ب) بنا به شماره گذاری نوع ۲ :

(۱) آیات ۱۳ و ۱۴ از یک طرف و ۴۵ و ۴۶ از طرف دیگر، از هم جدا نبوده در اصل آیه واحدی را تشکیل می داده اند. خاتمه آیات ۱۳ و ۴۵ طوری است که نه دارای قافیه مشابه آیات سوره است و نه مطلب و معنی تمام می شود، بلکه یک نوع اتصال طبیعی با آیات بعدی دارند.

(۲) آیات ۴۱ تا ۴۲ و ۴۷ و ۵۱ که قرآن های مصری نیز بعضی از آنها را قطعه قطعه کرده ولی شماره علیحده نگذاشته اند، اگر هر کدام دو آیه حساب شوند، مطالب مربوطه سخته پیدا نمی کند، بلکه متین و مفهوم تر می شود.

(۳) آیه ۳۷، نه یک آیه بلند ۴۸ کلمه ای باشد و نه مانند شماره گذاری نوع ۲ به سه آیه تقسیم شود. بلکه کلیه افعال «سَخَّرَ لَكُمْ» - که سه بار تکرار می شود، در یک آیه بیاید و از «وَأَتَاكُمْ مِنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ» آیه جداگانه محسوب شود. («۳۷ الف و ب» و «۳۷ ج»)

ج) بنا به نظر بلاشر :

آیه ۳۶ که از سنخ تعبیرات و دستورات مدنی است، الحاق بعدی گرفته شده و علاوه بر آن، آیات ۴ و ۶ را نیز که برخلاف آیات قبل و بعد، روی قافیه حکیم و عظیم رفته، از ردیف شدید و بعید و حمید خارج شده اند و آیه ۶ باعث شده است که دسته ۲ در هر دو نوع شماره گذاری دارای طول متوسط ۱۸ شده، الحاقی مدنی بدانیم. باتوجه به نکات فوق دسته بندی آیات به طول های متوسط زیر درمی آید :

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب	حاصل دسته‌بندی جدید
۱	۱ تا ۴ (منهای ۴)	مقدمه رسالت و توحید	$\frac{۴۵}{۳} = ۱۵$	۱۴	یک واحد ۶ آیه‌ای، با طول متوسط ۱۵/۱۶، غالب ۱۳
۲	۸ تا ۴ (منهای ۶)	قوم موسی	$\frac{۶۴}{۴} = ۱۶$	۱۳	
۳	۹ تا ۲۰	جدال انبیاء با اقوام سلف در زمینه توحید	$\frac{۱۶۹}{۱۱} = ۱۵/۳۵$	۱۰ یا ۱۶	یک واحد ۱۱ آیه‌ای، با متوسط ۱۵/۳۵، طول ۱۰ یا ۱۶
۴	۲۸ تا ۲۱	کفر و هدایت + تنذیر آخرت	$\frac{۱۳۴}{۸} = ۱۶/۸$	۱۳	
۵	۳۲ تا ۲۹	کلمه طیبه و خبیثه + نعمات الهی	$\frac{۵۸}{۴} = ۱۴/۵$	۱۳	یک مجموعه ۱۷ آیه‌ای، طول متوسط ۱۵/۷۰، طول غالب ۱۴
۶	۳۳ تا ۳۷	معرفی توحیدی	$\frac{۷۶}{۵} = ۱۵/۲$	۱۲	
۷	۳۸ تا ۴۲	دعای ابراهیم (کعبه و ذریه)	$\frac{۱۰۱}{۷} = ۱۴/۳۸$	۱۳	یک واحد ۷ آیه‌ای با طول متوسط ۱۴/۳۸، طول غالب ۱۷
۸	۴۳ تا ۵۲	تنذیر و توصیف آخرت	$\frac{۱۲۱}{۱۱} = ۱۱/۶$	۱۰	یک واحد ۱۱ آیه‌ای، با طول متوسط ۱۱/۶، طول غالب ۱۰

هشت دسته فوق که تشکیل ۵ مجموعه جدید می‌دهند، تماماً دارای طول‌های غالب و متوسط نزدیک مشابه بوده، ممکن است معاصر گرفته شوند. به استثنای دسته ۸ یا واحد پنجم که دارای طول متوسط و طول غالب کاملاً متمایز با سایرین است و اتفاقاً محتوای آن نیز که تنذیر آخرت توأم با توصیف می‌باشد، با مطالب سال‌های وسط مکه، سنخیت دارد. به این ترتیب با در نظر گرفتن سه آیه الحاقی معاصر یا غیر معاصر ۴ و ۶ و ۳۶، سوره ابراهیم (۱۴) احتمالاً از سه گروه مختلف الف و ب و ج، به شکل زیر تشکیل می‌شود:

۱۴- ابراهیم - الف (آیات ۱ تا ۴۲): بحث‌های رسالت و توحید و تنذیر + دعای

ابراهیم راجع به کعبه و ذریه

۱۴- ابراهیم - ب (آیات ۴۳ تا ۵۲): تنذیر و توصیف آخرت

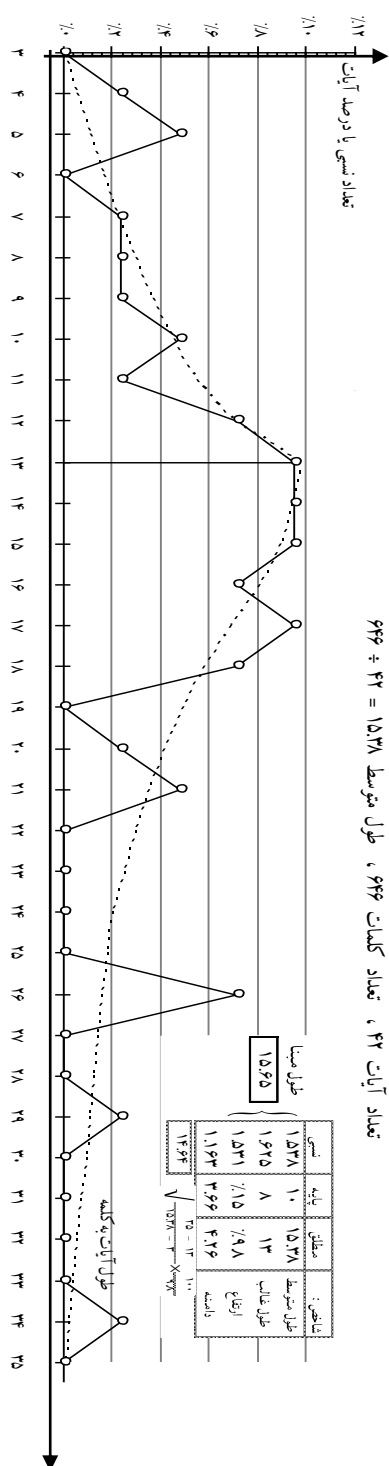
۱۴- ابراهیم - ج (آیات ۶ و ۳۶)

آیات الحاقی بعدی که قهراً مدنی می‌شود، دارای طول متوسط $\frac{۴۷}{۲} = ۲۳/۵$ و طول غالب ۲۱ است. البته ممکن است این آیات، در سنوات مختلف و مستقل نازل شده باشند ولی با توجه به تأثیر ضعیف و تعداد مختصر آیات و کلمات مربوطه، آنها را در یک جا در نظر می‌گیریم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ابراهیم (۱۴) - الف (آیات: ۱ تا ۴۲)، بحث‌های رسالت و توحید و تنذیر + دعای ابراهیم راجع به کعبه و ذریه

شماره آیت	طول آیت	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵		
تعداد آیات		۱	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۳	۴	۴	۴	۳	۴	۳	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۳	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
تعداد کلمات		۴	۱۰	۰	۷	۸	۹	۹	۲۰	۱۱	۳۶	۵۲	۵۶	۶۰	۶۸	۶۸	۵۴	۰	۲۰	۴۲	۰	۰	۰	۷۸	۰	۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰		
درصد آیات		۲۴	۴۸	۰	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۴۸	۲۴	۷۱	۹۵	۹۵	۹۵	۷۱	۹۵	۷۱	۰	۲۴	۴۸	۰	۰	۰	۷۱	۰	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات		۳۳	۱۸	۲۳		۱۹	۲۲	۱۷			۳۳	۳۱	۲۲	۲۰	۱۲	۱۵	۴	۱۵	۲۴	۲۱				۱۰	۲۷	۱۳										
درصد کلمات		۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰

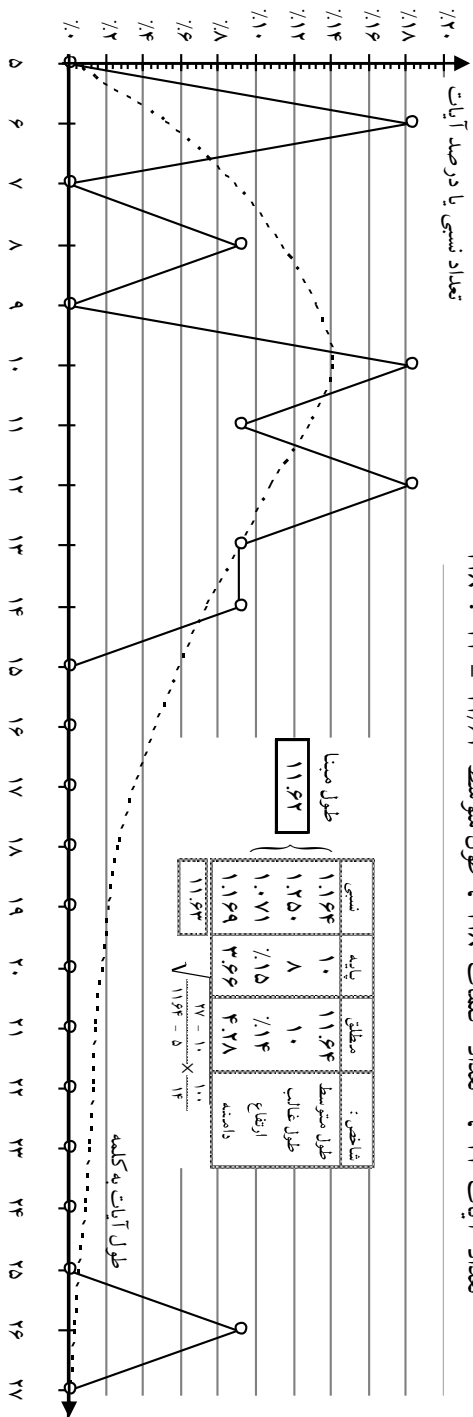
تعداد آیات ۴۲ ، تعداد کلمات ۹۶۶ ، طول متوسط ۱۵۳۸ = ۴۲ ÷ ۹۶۶

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ابراهیم (۱۸۴) - ب (آیات: ۴۳ تا ۵۲)، تنذیر و توصیف آخرت

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷
شماره آیات		۵۰		۴۴		۴۹	۴۸	۴۳	۵۲	۴۷												۴۶، ۴۵	
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۱	۰	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد آیات	۰	۱۲	۰	۸	۰	۲۰	۱۱	۲۴	۱۳	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۶	۰	۰
درصد آیات	۰،۰	۱۸،۲	۰،۰	۹،۱	۰،۰	۱۸،۲	۹،۱	۱۸،۲	۹،۱	۹،۱	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۹،۱	۰،۰	۰،۰

تعداد آیات ۱۱ ، تعداد کلمات ۱۷۸ ، طول متوسط $11/64 = 178 \div 11$

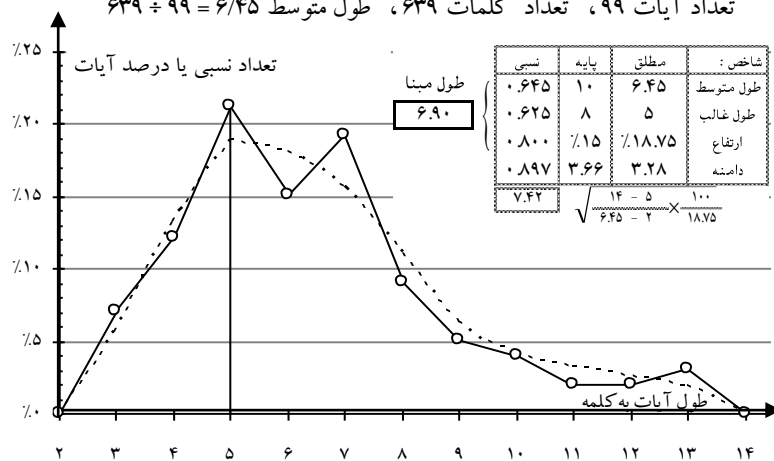

۱۵- حجر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، سراسری (آیات: ۱ تا ۹۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات		۴۶	۳۰	۱	۱۳	۲	۶	۱۴	۲۱	۱۹	۲۲	۶۵	
		۶۹	۳۷	۵	۲۳	۳	۱۵	۲۹	۳۳	۴۲	۲۸	۸۵	
		۷۳	۳۸	۱۲	۳۵	۴	۲۰	۳۲	۳۹			۸۸	
		۷۶	۴۰	۱۷	۳۶	۷	۲۶	۵۲	۴۷				
		۸۳	۴۳	۳۴	۴۹	۸	۴۴	۶۶					
		۹۳	۵۱	۴۱	۵۳	۹	۵۴						
		۹۵	۶۲	۴۵	۵۸	۱۰	۵۶						
			۶۴	۵۰	۵۹	۱۱	۷۴						
			۶۷	۵۷	۶۰	۱۶	۹۶						
			۹۰	۶۱	۶۸	۱۸							
			۹۱	۷۰	۷۱	۲۴							
			۹۲	۷۲	۸۲	۲۵							
				۷۵	۸۴	۲۷							
				۷۷	۹۴	۳۱							
			۷۸	۹۸	۴۸								
			۷۹		۵۵								
			۸۰		۶۳								
			۸۱		۸۷								
			۸۶		۹۷								
			۸۹										
			۹۹										
تعداد آیات	۰	۷	۱۲	۲۱	۱۵	۱۹	۹	۵	۴	۲	۲	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲۱	۴۸	۱۰۵	۹۰	۱۳۳	۷۲	۴۵	۴۰	۲۲	۲۴	۳۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۱۲.۱	۲۱.۲	۱۵.۲	۱۹.۲	۹.۱	۵.۱	۴.۰	۲.۰	۲.۰	۳.۰	۰.۰

تعداد آیات ۹۹، تعداد کلمات ۶۳۹، طول متوسط $6/45 = 639 / 99$

منحنی دو کوهانه است و طبیعی به نظر نمی آید. شاخص ها، هم آهنگی کامل ندارد (ارتفاع کم و دامنه بلند است) و مهم تر آنکه پاشش یکنواخت نیست؛ آیات نیمه اول روی طول ۷ تکیه دارند و برحول محور ۷ می باشند در صورتی که در نیمه دوم سوره طول غالب ۵ است.

بلاش سره حجر (۱۵) را به لحاظ مضمون ، به سه گروه نسبتاً متمایز تقسیم کرده است :

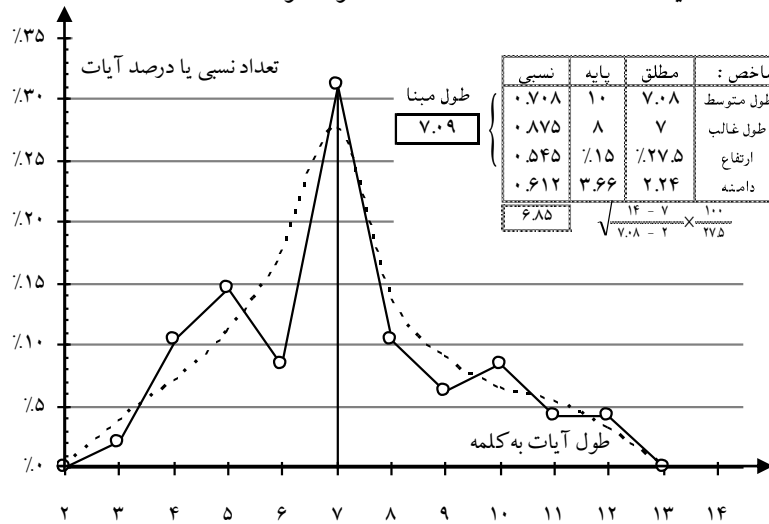
I	۱	تا	۴۸
II	۴۹	تا	۸۴
III	۸۵	تا	۹۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه این سه گروه و نیز حالت ادغام شده (II + IV) ، به شکل زیر است :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سره حجر (۱۵) ، گروه I بلاش (آیات : ۱ تا ۴۸)

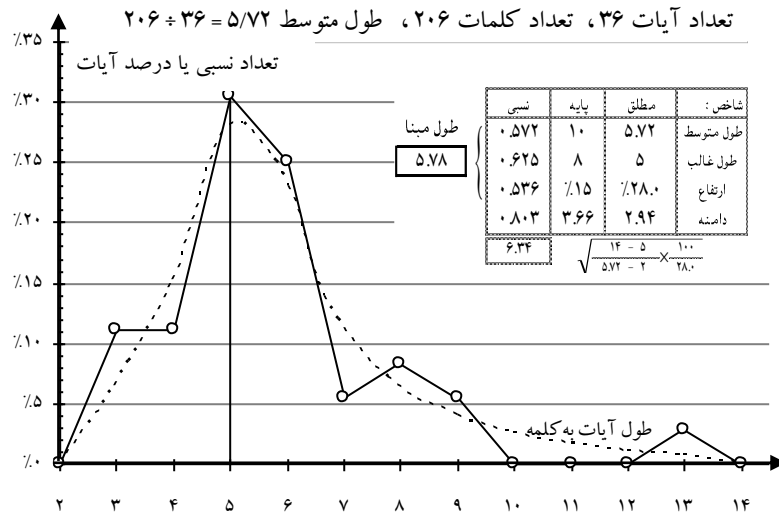
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
تعداد آیات	۰	۱	۵	۷	۴	۱۵	۵	۳	۴	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۰	۳۵	۲۴	۱۰۵	۴۰	۲۷	۴۰	۲۲	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۱	۱۰.۴	۱۴.۶	۸.۳	۳۱.۳	۱۰.۴	۶.۳	۸.۳	۴.۲	۴.۲	۰.۰

تعداد آیات ۴۸ ، تعداد کلمات ۳۴۰ ، طول متوسط $340 \div 48 = 7.08$

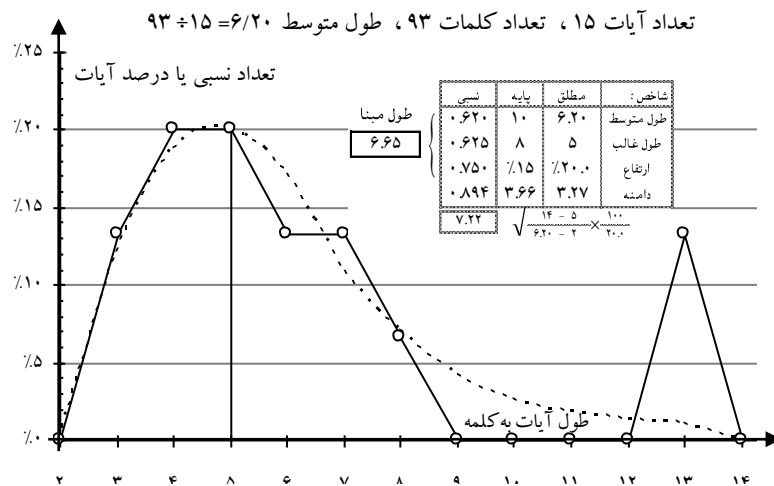
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، گروه II بلاشر (آیات: ۴۹ تا ۸۴)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد آیات	۰	۴	۴	۱۱	۹	۲	۳	۲	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۶	۵۵	۵۴	۱۴	۲۴	۱۸	۰	۰	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۳۰.۶	۲۵.۰	۵.۶	۸.۳	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۸	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵)، گروه III بلاشر (آیات: ۸۵ تا ۹۹)

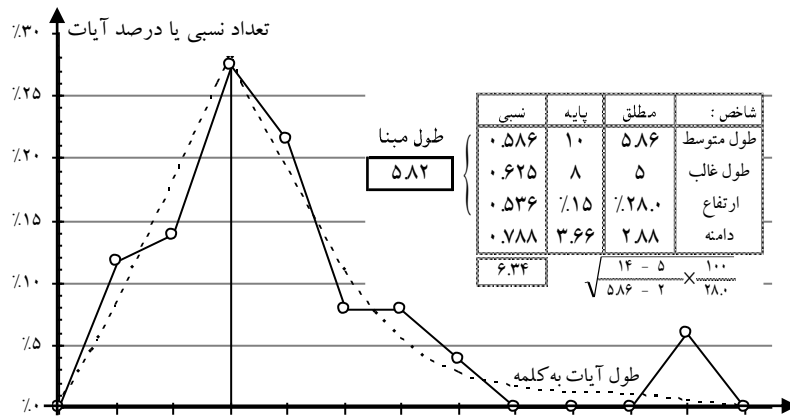
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد آیات	۰	۲	۳	۳	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۲	۱۵	۱۲	۱۴	۸	۰	۰	۰	۰	۲۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۳	۲۰.۰	۲۰.۰	۱۳.۳	۱۳.۳	۶.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۳.۳	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۰)، گروه (II + III) بلاشر (آیات: ۴۹ تا ۸۴)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
تعداد آیات	۰	۶	۷	۱۴	۱۱	۴	۴	۲	۰	۰	۰	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۸	۷۰	۶۶	۲۸	۳۲	۱۸	۰	۰	۰	۳۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۱۳.۷	۲۷.۵	۲۱.۶	۷.۸	۷.۸	۳.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۹	۰.۰

تعداد آیات ۵۱، تعداد کلمات ۲۹۹، طول متوسط $۵۱/۸۶ = ۲۹۹ \div ۵۱$

برای تشخیص و تفکیک صحیح تر، سوره حجر (۱۰) را به واحدهای وحی تقطیع

نموده، طولهای متوسط هر واحد را می‌سنجیم.

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۵	واگذاری کافرین به حال خود	$\frac{۳۱}{۵} = ۶/۲۰$	۵ یا ۷ (یا $\frac{۲}{۵}$ یا $\frac{۳}{۵}$)
۲	۶ تا ۱۵	جدال مشرکین بر سر رسالت	$\frac{۷۱}{۱۰} = ۷/۱۰$	۷ (یا $\frac{۵}{۱۰}$)
۳	۱۶ تا ۲۵	خلقت آسمان و زمین و ارسال بادها و احیا و اماتنه تا حشر	$\frac{۸۰}{۱۰} = ۸/۱۰$	۷ (یا $\frac{۴}{۱۰}$)
۴	۲۶ تا ۴۸	خلقت انسان، سجده فرشتگان، اخراج شیطان، پرهیز گاران	$\frac{۱۵۸}{۲۳} = ۶/۸۶$	$\frac{۵}{۲۳}$ و مجازاً ۷ (یا $\frac{۳}{۲۳}$)
۵	۴۹ تا ۶۰	مغفرت و عذاب خدا و خبر میهمانان ابراهیم	$\frac{۷۶}{۱۲} = ۶/۳۳$	۶ (یا $\frac{۵}{۱۲}$)
۶	۶۱ تا ۷۵	فرستادگان نزد لوط و هلاکت قوم	$\frac{۸۷}{۱۵} = ۵/۸۰$	۵ (یا $\frac{۴}{۱۵}$)
۷	۷۶ تا ۸۵	اصحاب ایکه و اصحاب حجر	$\frac{۵۶}{۱۰} = ۵/۶۰$	۵ (یا $\frac{۵}{۱۰}$)
۸	۸۶ تا ۹۹	تقویت روحی پیغمبر و تأکید مأموریت	$\frac{۸۰}{۱۴} = ۵/۷۰$	۵ (یا $\frac{۳}{۱۴}$)

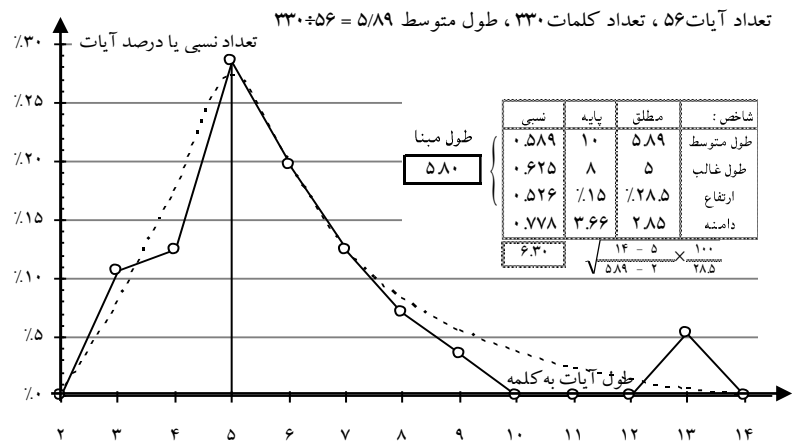
۲۸۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

دسته‌های ۲ تا ۴ (آیات ۶ تا ۴۸) دارای طول‌های متوسط اطراف ۷/۵ و طول‌های غالب ۷ می‌باشند و به لحاظ محتوای مطالب، استدلالی هستند در حالی که در دسته‌های ۱ و ۵ تا ۸ (آیات: «۱ تا ۵» و «۴۹ تا ۹۹»)، طول‌های متوسط و غالب، هر کدام در حدود ۲ واحد سقوط می‌کنند و مطلب روی داستان و اعراض از مشرکین و استقامت در مأموریت می‌رود. بنابراین احتمالاً سوره از دو گروه زیر تشکیل می‌شود:

- ۱۵ - الف) داستان‌های تنذیر و تقویت و تأکید پیغمبر }
 ۱ تا ۵
 ۴۹ تا ۹۹
- ۱۵ - ب) جدال‌ها و استدلال‌های ایمانی (۶ تا ۴۸)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵) - الف (آیات: ۱ تا ۵ و ۴۹ تا ۹۹)

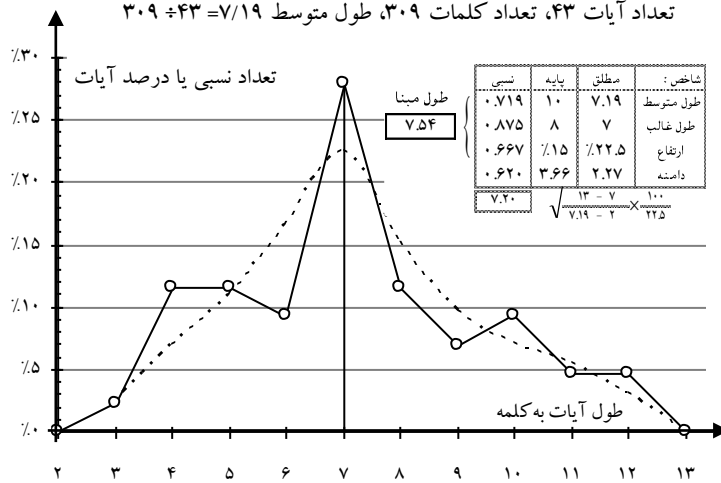
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	
شماره آیات	۶۹	۵۱	۱	۴۹	۲	۵۴	۵۲					۶۵		
	۷۳	۶۲	۵	۵۳	۳	۵۶	۶۶					۸۵		
	۷۶	۶۴	۵۰	۵۸	۴	۷۴						۸۸		
	۸۳	۶۷	۵۷	۵۹	۵۵	۹۶								
	۹۳	۹۰	۶۱	۶۰	۶۳									
	۹۵	۹۱	۷۰	۶۸	۸۷									
			۹۲	۷۲	۷۱	۹۷								
				۷۵	۸۲									
				۷۷	۸۴									
				۷۸	۹۴									
				۷۹	۹۸									
				۸۰										
				۸۱										
				۸۶										
			۸۹											
			۹۹											
تعداد آیات	۰	۶	۷	۱۶	۱۱	۷	۴	۲	۰	۰	۰	۳	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۸	۸۰	۶۶	۴۹	۳۲	۱۸	۰	۰	۰	۳۹	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۷	۱۲.۵	۲۸.۶	۱۹.۶	۱۲.۵	۷.۱	۳.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۴	۰.۰	

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حجر (۱۵) - ب (آیات : ۶ تا ۴۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۴۶	۳۰	۱۲	۱۳	۷	۶	۱۴	۲۱	۱۹	۲۲	
			۳۷	۱۷	۲۳	۸	۱۵	۲۹	۳۳	۴۲	۲۸	
			۳۸	۳۴	۳۵	۹	۲۰	۳۲	۳۹			
			۴۰	۴۱	۳۶	۱۰	۲۶		۴۷			
			۴۳	۴۵		۱۱	۴۴					
						۱۶						
						۱۸						
						۲۴						
						۲۵						
						۲۷						
						۳۱						
						۴۸						
تعداد آیات	۰	۱	۵	۵	۴	۱۲	۵	۳	۴	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۰	۲۵	۲۴	۸۴	۴۰	۲۷	۴۰	۲۲	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۱۱.۶	۱۱.۶	۹.۳	۲۷.۹	۱۱.۶	۷.۰	۹.۳	۴.۷	۴.۷	۰.۰

تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۳۰۹، طول متوسط $309 \div 43 = 7.19$

در هر دو مورد منحنی‌ها طبیعی تر و شاخص‌ها هم آهنگ‌تر از گروه بندی بلاشر و سوره سراسری است.

بلاشر می نویسد مورخین اسلامی عموماً سوره نحل (۱۶) را تقریباً به تمامه، مکی دانسته‌اند ولی برخی مانند «ابن سلمه» فقط تا آیه ۲۹ را مکی می‌دانند در حالی که «رازی» به نقل قول از «قتاده»، آیات اولیه ۱ تا ۴۲ را مدنی شمرده است و «الاسام» تمام سوره را مدنی گرفته است. به عقیده ویل (Weil) و نولدکه و شواله، سوره متعلق به دوران آخر مکه است با اضافات مدنی متعدد و بل (Bell) آیات مدنی را بیشتر از آنها سراغ می‌دهد.

در هر حال، بلاشر سوره نحل (۱۶) را به چهار گروه زیر تقسیم می‌نماید:

I (۱) تا ۴۹ با آیات الحاقی بعدی و احتمالاً مدنی ۹ تا ۱۶.

II (۵۰) تا ۹۱ الف مانند گروه قبلی.

III (۹۱) تا ۹۹ } انطباق و اتصال دسته آیات مشابه ولی مستقل، با احتمال نزول در سال‌های مقارن یا مابعد هجرت.

IV (۱۰۰) تا ۱۳۸ } مربوط به دوران آخر مکه ولی مدنی بودن ۱۱۱. ویل (Weil) آیات ۱۰۰ تا ۱۰۷ را مدنی می‌داند.

ما برای رسیدن به گروه‌های هم‌آهنگ و تشخیص و تفکیک آیات غیر معاصر، به تقطیع سوره یعنی دسته بندی کردن آن بر حسب موضوع و مقایسه طول‌های متوسط و غالب هر یک می‌پردازیم.

روی هم رفته سوره متضمن یازده دسته، کمابیش متمایز، به شرح جدول صفحه بعد است.

در این ردیف بندی دسته‌ها، تمایز برجسته دسته ۳ که با طول متوسط ۱۷/۱۲ میان دو دسته دیگر با طول‌های متوسط ۱۱/۳۷ و ۱۱/۲۸ قرار دارد، کاملاً مشخص است. بنابراین با دسته‌های ۱ و ۲ و ۴ یکی گرفته شده است. دسته‌های ۶ و ۹ و ۱۰ دارای طول‌های متوسط یا غالب نزدیک به دسته ۳ می‌باشند و می‌توانند به عنوان دسته‌های متصل یا لا اقل معاصر و مقارن گرفته شوند. از طرف دیگر دسته ۷ که بلاشر آن را گروه مستقل گرفته است با طول متوسط ۱۸/۲۲ و طول غالب هم‌آهنگ ۱۵، حساب

خود را کاملاً از سایر آیات این سوره جدا می کند. در مقابل دسته های ۱، ۲، ۴، ۵، ۸ و ۱۱ شباهت و قرابت های کافی در تجزیه و ترسیم نسبت به یکدیگر دارند.

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۱۸	شمارش خلقت ها و نعمت های الهی	$\frac{198}{18} = 10.94$	۸
۲	۱۹ تا ۳۴	استدلال و جدال توحیدی توأم با تنذیر آخرت	$\frac{182}{14} = 11.37$	۹
۳	۳۵ تا ۴۲	جدال توحیدی با مشرکین و استدلال آخرتی	$\frac{137}{8} = 17.12$	۱۰ (مجازی ۱۳)
۴	۴۳ تا ۴۹	تربیت و تقویت اخلاقی و عقیدتی مؤمنین و تهدید کفار در قبال مکر و دشمنی آنها	$\frac{79}{7} = 11.28$	۸
۵	۵۰ تا ۶۶	ذکر آثار خلقت و قدرت منتهی به ملامت شرک	$\frac{211}{17} = 12.41$	۱۱
۶	۶۷ تا ۹۱ الف*	شمارش خلقت ها و مخصوصاً نعمت های الهی منتهی به تنذیر آخرت برای منکرین و مشرکین	$\frac{409}{25} = 16.36$	۱۳
۷	۹۱ ب* تا ۹۹	آیات تربیتی و تشریحی منتهی به زندگی پاکیزه آخرت	$\frac{164}{9} = 18.22$	۱۵
۸	۱۰۰ تا ۱۰۷	بحث راجع به قرآن به لحاظ وحی و افتراء	$\frac{79}{7} = 11.28$	۱۰
۹	۱۰۸ تا ۱۱۴ مکرر	توجه و تقویت مؤمنین در برابر اغوا و ایذای مشرکین و نتایج کفران نعمت و هدایت. (در قرآن اسلامی دو بار آیه ۱۱۴ آمده است. در حالی که در ترجمه بلاشر، آیات ۱۱۰ و ۱۱۱ اسلامی را شماره مکرر زده است. در هر دو حال با شماره گذاری نوع ۱ تعداد آیات این دسته ۷ عدد می شود و چون در تجزیه و ترسیمی که بعداً می آید فرض توأم بودن آیات ۱۱۴ و ۱۱۴ مکرر نتایج طبیعی تر داده است، ما آن را قبول کردیم)	$\frac{118}{7} = 16.88$	۱۲
۱۰	۱۱۵ تا ۱۲۰	جدال تشریحی راجع به حرمت خوراکی ها	$\frac{90}{6} = 15.00$	۹ یا ۱۳٪
۱۱	۱۲۱ تا ۱۲۹	پیروی از ملت ابراهیم و وحدت دین خدا و جدال احسن	$\frac{108}{9} = 12.00$	۱۲ یا ۱۰٪ (مجازی)

* تقسیم آیه ۹۱ به دو آیه ۹۱ الف و ۹۱ ب برطبق نظر بلاشر است که می گوید کلیه مفسرین موافقت دارند که قسمت دوم این آیه از - وَتَزَكُّنَا عَلَیْكَ الْكِتَابَ تَبِیَّانًا - به بعد با قسمت اول آن از نظر جمله سازی اتصال ندارد و مقدمه دسته آیات بعد است.

به طور خلاصه سوره را می توانیم به سه گروه زیر تقسیم نمائیم:

تبلیغ و استدلال های توحید و رسالت مبتنی بر نمونه های خلقت و نعم الهی توأم با تربیت و تقویت مؤمنین و منتهی به وحدت ابراهیمی ادیان.	۱ تا ۳۴	۱	{	۱ (۱ تا ۱۸	۱۹ - الف	
				۲ (۱۹ تا ۳۴		
	۴۳ تا ۶۶	۴۳	{	۴ (۴۳ تا ۴۹	۵۰ - الف	
				۵ (۴۹ تا ۶۶		
				۸ (۶۶ تا ۱۰۷		
				{	۱۰ (۱۰۷ تا ۱۲۱	۱۲۹ - الف
					۱۱ (۱۲۱ تا ۱۲۹	

جدال توحیدی و تشریحی استدلالی با
 مشرکین توأم با یادآوری نمونه‌هایی
 از خلقت و انواعی از نعمت‌های الهی
 با توجه به تقویت روحی مؤمنین.

۱۶- ب { (۳) ۳۵ تا ۴۲
 (۶) ۶۷ تا ۹۱ الف
 (۹) ۱۰۸ تا ۱۱۴ مکرر
 (۱۰) ۱۱۵ تا ۱۲۰ } ۱۰۸ تا ۱۲۰

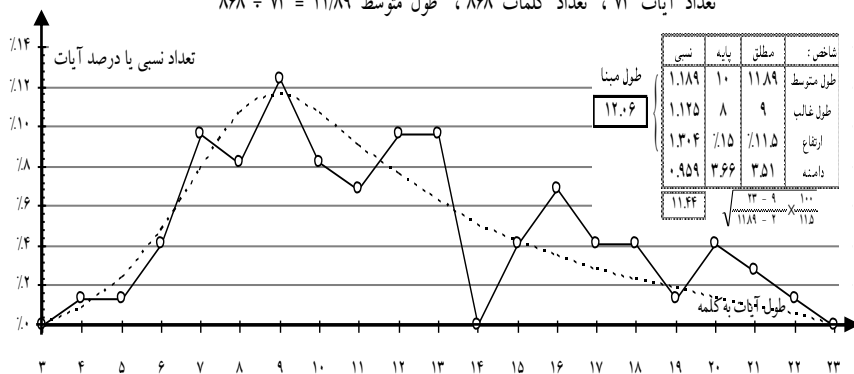
آیات تشریحی اجتماعی و اخلاقی،
 منتهی به مؤدّه حیات پاکیزه ابدی.

۱۶- ج (۷) ۹۱ تا ۹۹

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۱۶) - الف: توحیدی و تربیتی استدلالی و
 ملیت واحد الهی (آیات: ۱ تا ۳۴، ۳۴ تا ۴۳، ۴۳ تا ۶۶، ۱۰۰ تا ۱۰۷ و ۱۲۱ تا ۱۲۹)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۷	۶	۹	۶	۵	۷	۷	۰	۳	۵	۳	۳	۱	۳	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۵	۱۸	۴۹	۴۸	۸۱	۶۰	۵۵	۸۴	۹۱	۰	۴۵	۸۰	۵۱	۵۴	۱۹	۶۰	۴۲	۲۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۴	۱.۴	۴.۱	۹.۶	۸.۲	۱۲.۳	۸.۲	۶.۸	۹.۶	۹.۶	۰.۰	۴.۱	۶.۸	۴.۱	۴.۱	۱.۴	۴.۱	۲.۷	۱.۴	۰.۰
شماره آیات (ز)		۱۶	۴۴	۱۹	۳	۴	۱	۲۳	۱۵	۲۴	۷		۱۲	۱۱	۵۰	۲	۶۱	۲۸	۱۴	۱۲۶	
				۲۱+۲۲	۶	۵	۹	۵۶	۵۳	۳۴	۱۰		۲۷	۴۷	۶۵	۳۰		۲۲	۲۹		
			۵۷		۱۷	۸	۱۸	۱۰۱	۵۸	۴۶	۱۳		۳۳	۶۴	۱۲۵	۴۳		۶۳			
				۴۸	۴۹	۲۰	۱۰۶	۶۲	۵۴	۴۵				۱۰۳							
				۵۲	۱۰۰	۲۶	۱۰۷	۱۲۴	۵۵	۵۱				۱۰۵							
				۵۹	۱۲۹	۳۱	۱۲۱		۱۲۷	۶۶											
				۱۲۲		۶۰			۱۲۸	۱۰۴											
						۱۰۲															
						۱۲۳															

تعداد آیات ۷۳، تعداد کلمات ۸۶۸، طول متوسط $11/89 = 73 \div 868$

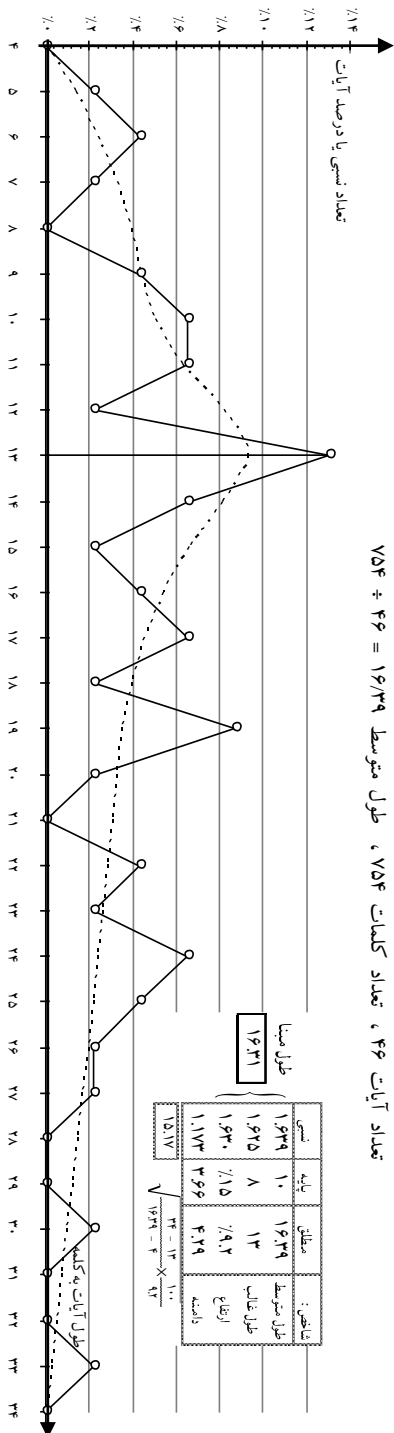

شاخص‌ها (خصوصاً اول و دوم) هم‌آهنگی کافی دارند، فقط شاخص دامنه کوتاه است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۹۱) - ب: جدال توحیدی و تشریحی با ارائه نعم فراوان الهی منتهی به تقویت روحی (آیات : ۳۵ تا ۶۷، ۹۱ الف تا ۱۰۸ و ۱۲۰)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
شماره آیات		۱۱۸	۸۴	۱۱۱	۸۵		۷۶	۳۶	۴۱	۱۰۹	۳۹	۸۰	۶۹	۴۰	۶۸	۱۱۲	۷۳	۳۵	۷۴	۷۳	۷۱	۸۲	۷۸	۳۸						
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۰	۲	۳	۳	۱	۶	۳	۳	۲	۳	۱	۴	۱	۰	۲	۱	۳	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۱۲	۷	۰	۱۸	۳۰	۳۳	۱۲	۷۸	۴۲	۱۵	۳۲	۵۱	۱۸	۷۶	۲۰	۰	۴۴	۳۳	۷۲	۵۰	۲۶	۲۷	۰	۳۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۲	۴.۳	۲.۲	۰.۰	۴.۳	۶.۵	۶.۵	۲.۲	۱۳.۰	۳.۰	۳.۰	۴.۳	۶.۵	۲.۲	۸.۷	۲.۲	۰.۰	۴.۳	۲.۲	۶.۵	۴.۳	۲.۲	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۶ ، تعداد کلمات ۷۵۴ ، طول متوسط $754 \div 46 = 16.39$

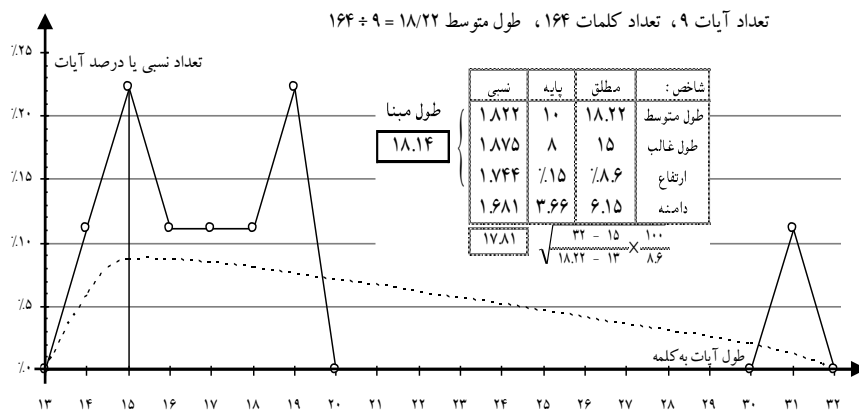
شکل منحنی نسبتاً طبیعی بوده، قله‌ها متدرجاً و منظمآ پایین آمده‌اند. سه شاخص اصلی، هم آهنگی کامل دارند. فقط شاخص دامنه استثناً ۲۵٪ ضعیف است.

اگر آیه ۱۱۲ (تُمْ إِنَّ رَبَّكَ لَلَّذِينَ هَاجَرُوا...) را که بلاشر الحاق بعدی می‌داند، برداریم و ۱۱ کلمه از آیه ۱۰۸ (إِيْمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيْمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكَفْرِ صَدْرًا) که به عقیده او و «Barth» توضیح بعدی است کم کنیم، قله منحنی به طور غیرطبیعی بالاتر می‌رود و شاخص سوم ناهم‌آهنگ می‌شود. بنابراین باید گفت که سر جای خود هستند.

اگر منظور بلاشر از الحاقی بودن ۱۱۲ به واسطه ذکر است که از هجرت و جهاد شده و راجع به مطالب مدینه است، اصلاً این گروه دارای طول‌های مبنای نظیر سال اول هجرت می‌باشد و تماماً مدنی است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نحل (۱۶) ج :
تشریحی اجتماعی و اخلاقی (آیات : ۹۱ ب تا ۹۹)

طول آیات	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آیات		۹۷	۹۸	۹۲	۹۵	۹۶	۹۳												۹۴	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۴	۳۰	۱۶	۱۷	۱۸	۳۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۲۲.۲	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰

البته منحنی معادل منظم شباهت زیادی با منحنی واقعی ندارد و ممکن بود ارتفاع‌های دیگری برای آن اختیار می‌کردیم ولی با توجه به کمی تعداد آیات، انتظار شکل‌گیری

منحنی خیلی غیرطبیعی نیست و شاخص‌ها زیاد ناهم‌آهنگی ندارند ولی با دقت مختصری معلوم می‌شود که طول غالب ضعیف است و وجود ماکزیمم فرعی روی طول‌های ۱۲ و ۱۴ باعث شده است که ارتفاع کم شود و ممکن است پاشش یکنواخت نباشد.

بلاشر تاریخ نزول سوره اسراء (۱۷) را نامعین و مورد اختلاف مورخین اسلامی و محققین اروپایی می‌داند و اضافه می‌کند در روایات اسلامی به وجود آیات بعدی مدنی متعددی اشاره شده است (آیات ۲۸، ۳۴، ۳۸، ۵۹، ۷۵ تا ۸۲) و بالاخره به ترتیب ردیف فعلی آیات، بلاشر سوره را به پنج گروه زیر تقسیم می‌کند:

(I) ۱ تا ۲۳ ، (II) ۲۴ تا ۵۴ ، (III) ۵۵ تا ۷۲ ، (IV) ۷۳ تا ۸۹ ، (V) ۹۰ تا ۱۱۱ و احتمال می‌دهد الحاق و تکمیل‌های بعدی، در آیات: ۱، ۶، ۷ الف، ۸، ۶۳ تا ۶۷، ۸۰ تا ۸۵، ۱۰۲، ۱۱۱ می‌باشد.

باتوجه به اختلافات و احتمالات فوق و برای رسیدگی به یکنواختی پاشش آیات و دسته‌بندی آنها برحسب طول متوسط، چاره‌ای نداریم جز آنکه دسته‌های متصل و متوالی سوره اسراء (۱۷) را برحسب محتوا و مضمون تفکیک نموده طول‌های متوسط هر یک را حساب کنیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱	توحید و وحی یا نبوت	۲۱	۲۱
۲	۲ تا ۸	راجع به بنی اسرائیل بعد از موسی و خطاب به حاضرین	$96 \div 7 = 13/71$	۱۷
۳	۹ تا ۲۲	قرآن و آثار اعمال در هلاکت دنیا و نتایج آخرت	$173 \div 13 = 13/30$	۱۱
۴	۲۳ تا ۴۱	احکام توحیدی و تربیتی و اخلاقی شبیه به فرامین دهگانه	$225 \div 18 = 12/50$	۱۲
۵	۴۲ تا ۵۴	توحید و قرآن و آخرت	$168 \div 13 = 12/92$	۹
۶	۵۵ تا ۶۲	اخلاق، توحید، نبوت	$135 \div 8 = 17$	۱۳
۷	۶۳ تا ۶۷	خلقت آدم و شیطان و توصیه به عدم اطاعت از شیطان	$65 \div 5 = 13$	۱۰
۸	۶۸ تا ۷۲	توحید و معرفت	$85 \div 5 = 17$	۱۵
۹	۷۳ تا ۸۳	آخرت، نبوت، نماز، حق و باطل	$129 \div 11 = 11/72$	۱۴
۱۰	۸۴ تا ۱۰۲	قرآن، وحی، نبوت، توحید	$274 \div 19 = 14/42$	۱۲
۱۱	۱۰۳ تا ۱۰۶	موسی و فرعون	$65 \div 5 = 13$	۹
۱۲	۱۰۷ تا ۱۱۱	قرآن، توحید و معرفت	$76 \div 6 = 12/66$	۹

در این ۱۲ دسته آیات که با تغییر رنگ ملایم یا آشکار، تغییر مطلب و مضمون می‌دهند، بعضی‌ها دارای طول‌های متوسط و غالب خیلی نزدیک بوده، به احتمال قوی، معاصر و شاید متصل به هم هستند و بعضی دیگر کاملاً متمایز از دسته‌های ماقبل و مابعد بوده محتملاً متعلق به دوران‌های متفاوت هستند. به طور کلی می‌توانیم دسته‌های فوق را در سه گروه با پاشش یکنواخت به شرح زیر جمع کنیم:

۵۴ تا ۹	{	۲۲ تا ۹	(دسته ۳)	}	۱۷- الف
		۴۱ تا ۲۳	(دسته ۴)		
		۵۴ تا ۴۲	(دسته ۵)		
معرفت و تربیت و آخرت و مختصری از		۶۷ تا ۶۳	(دسته ۷)		
برخورد موسی با فرعون		۸۳ تا ۷۳	(دسته ۹)		
		۱۰۶ تا ۱۰۳	(دسته ۱۱)		
۱۱۱ تا ۱۰۳		۱۱۱ تا ۱۰۷	(دسته ۱۲)		

بنی اسرائیل + وحی و معرفت	{	۸ تا ۱	(دسته ۱)	}	۱۷- ب
		۱۰۲ تا ۸۴	(دسته ۲)		
			(دسته ۱۰)		

اخلاق و توحید و نبوت	{	۶۲ تا ۵۵	(دسته ۶)	}	۱۷- ج
		۷۲ تا ۶۸	(دسته ۸)		

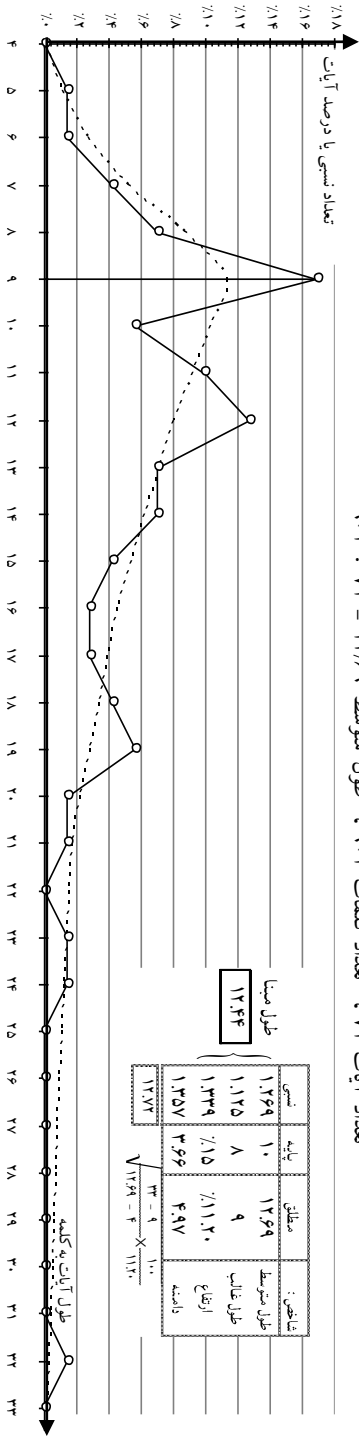
* * *

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)

الف (آیات : ۹ تا ۵۴ تا ۶۳ تا ۶۷ تا ۷۳ تا ۸۳ و ۱۰۳ تا ۱۱۱ ؛ آیات معرفتی و تربیتی و تذکر آخرت با مختصری از برخورد موسی و فرعون)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
شماره آیات																															
تعداد آیات	۱۰۹	۳۵	۱	۱۱	۲۸	۲۹	۴۹	۲۱	۲۰	۱۴	۱۷	۷۸	۹+۱۰	۴۱	۱۹	۱۶	۴۶	۳۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۱	۴۰	۱۸	۴۰	۷۷	۱۸	۹۵	۷۰	۴۵	۳۳	۳۳	۵۴	۷۶	۲۰	۲۱	۰	۳۳	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۴	۰.۳	۲.۷	۷.۰	۱۶.۹	۱۰.۵	۱۸.۰	۱۲.۷	۲۰.۰	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵	۱۰.۵

تعداد آیات ۷۱ ، تعداد کلمات ۹۰۱ ، طول متوسط $901 \div 71 = 12.69$

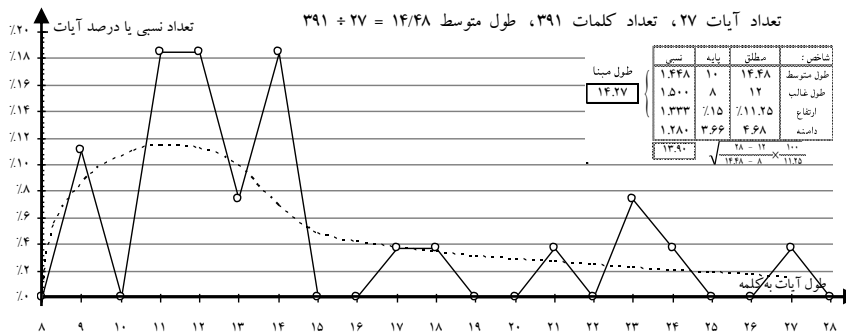
طول میانگین	نسبت	میانگین	میانگین
۱۲۴۴	۱۰	۱۲۶۹	۱۰
	۸	۹	۹
	۱/۱۵	۱۱۱۲۰	۱۱۱
	۳۶۶	۴۹۷	۱۱۱
	۱۳۵۷		۱۱۱
	۱۲۷۲		۱۱۱

تعداد آیات ۷۱ ، تعداد کلمات ۹۰۱ ، طول متوسط $901 \div 71 = 12.69$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)

ب (آیات: ۱ تا ۱۸ و ۸۴ تا ۱۰۲؛ بنی اسرائیل + وحی و نبوت)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۳		۶	۲	۴	۹۱			۵	۹۰				۱		۷	۹۵			۹۹
تعداد آیات	۰	۳	۰	۵	۵	۲	۵	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۷	۰	۵۵	۶۰	۲۶	۷۰	۰	۰	۱۷	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۴۶	۲۴	۰	۰	۲۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۸.۵	۱۸.۵	۷.۴	۱۸.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۷	۳.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۷	۰.۰	۷.۴	۳.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۷	۰.۰

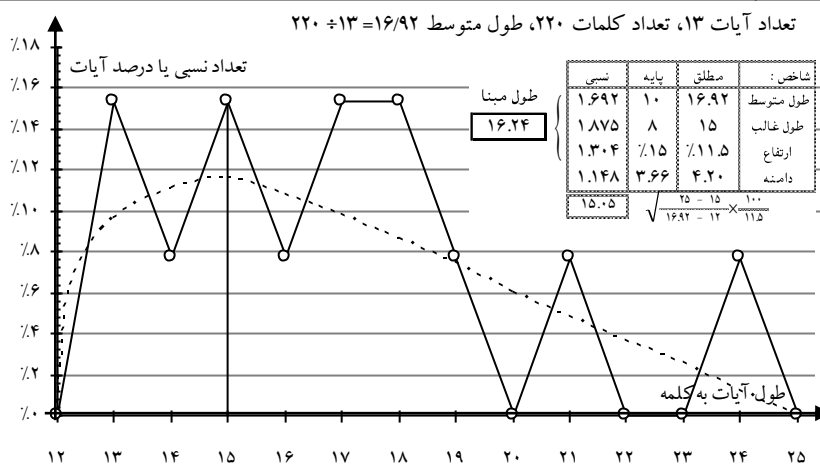

ارتفاع قدری زیاد و شاخص نسبی آن ضعیف است اما با وجود تعداد قلیل آیات، از وضع سوره یکپارچه بهتر است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اسراء (۱۷)

ج (آیات: ۵۵ تا ۶۲ و ۶۸ تا ۷۲؛ اخلاق، توحید و نبوت)

طول آیات	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
شماره آیات		۵۶	۶۸	۵۷	۵۵	۶۰	۵۹	۶۱		۷۱			۶۲	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۱	۲	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۶	۱۴	۳۰	۱۶	۳۴	۳۶	۱۹	۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۷.۷	۱۵.۴	۷.۷	۱۵.۴	۱۵.۴	۷.۷	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰

شاخص نسبی ارتفاع، البته ضعیف و ناهم آهنگ با دو شاخص دیگر است ولی طول مبنا بیش از ۳/۵٪ با طول متوسط اختلاف ندارد، به طوری که ارتفاع، جبران طول غالب را کرده است. با توجه به قلت تعداد آیات مربوطه و اینکه دو دسته آیات تشکیل دهنده گروه متصل به یکدیگر نیستند، انتظار هم آهنگی بیشتر و دامنه بلندتر نمی رود.

۱۸- کهف

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸)، در صفحه ۲۹۴ ارائه شده است.

بلاشر سوره کهف (۱۸) را متشکل از ۴ گروه می داند:

(I) ۱ تا ۳۰ ، (II) ۳۱ تا ۵۸ ، (III) ۵۹ تا ۸۱ ، (IV) ۸۲ تا ۱۱۰

و آیات ۴۸ و ۵۸ را معترضه خارج از متن می گیرد. او می گوید بنابه روایات اسلامی، سوره مکی است ولی متضمن اضافات مدنی می باشد (از جمله آیات ابتدای سوره که مقدمه داستان کهف است) و برخلاف نظر «نولدکه» و «شواله» که سوره را متعلق به دوران دوم مکه می دانند، فقط قسمتی از آن مربوط به این دوره است و اصولاً تشخیص و تفکیک قطعاتی که رابط مابین داستان های اصلی تشکیل دهنده این سوره شده اند، در وضع حاضر مشکل است.

اگر تقسیمات بلاشر را گروه های معاصر کامل بگیریم، نتیجه تجزیه و ترسیم

به صورت زیر درمی آید:

IV	III	II	I
$\left\{ \begin{array}{l} 1/100 \quad 11 \\ 1/500 \quad 12/00 \\ 1/250 \quad 12\% \\ 0/950 \quad 3/47 \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1/356 \quad 13/56 \\ 1/500 \quad 12/00 \\ 1/155 \quad 13\% \\ 1/155 \quad 4/23 \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1/420 \quad 14/20 \\ 1/375 \quad 11/00 \\ 1/870 \quad 8\% \\ 1/345 \quad 4/93 \end{array} \right.$	$\left\{ \begin{array}{l} 1/618 \quad 16/18 \\ 1/375 \quad 11/00 \\ 1/670 \quad 9\% \\ 1/300 \quad 4/76 \end{array} \right.$
			طول متوسط طول غالب ارتفاع دامنه

ملاحظه می شود که در هیچ یک از گروه ها، شاخص ها هم آهنگی مطلوب ندارند و گروه های I و II هم زمان در آمده اند. علاوه بر آن، بلاشر در گروه I آیات مدنی سراغ می دهد و گروه های تفکیک شده را متعلق به زمان واحد نمی داند.

برای حل مسئله، سوره را تقطیع می کنیم. یعنی با توجه به محتوا و موضوعات مندرج در آیات، آنها را دسته بندی نموده، برای هر دسته طول متوسط و طول غالب را تعیین می کنیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۷	مقدمه سوره (تنزیل، تذیر، تبشیر به عمل صالح، ابتلاء)	$\frac{۷۷}{۷} = ۱۱/۰۰$	۱۰
۲	۸ تا ۲۷	داستان کهف + ۱ یا ۲ آیه تذکر به پیغمبر	$\frac{۳۷۲}{۲} = ۱۸/۶۰$	۱۸، ۱۰ مجازی ۱۴
۳	۲۸ تا ۴۲	داستان دو صاحب باغ با ۳ آیه مقدمه (عمل صالح و احسن)	$\frac{۲۲۹}{۱۵} = ۱۵/۲۶$	۱۱
۴	۴۳ تا ۵۱ (منهای ۴۸)	مثل زندگی دنیا و قیامت مجرمین و مشرکین	$\frac{۱۲۱}{۸} = ۱۵/۱۰$	۱۱
۵	۵۲ تا ۵۸	قرآن، رسالت، هلاکت	$\frac{۱۰۵}{۷} = ۱۵/۰۰$	۱۸ و ۸ مجازی ۱۱
۶	۵۹ تا ۸۱	داستان موسی و بنده‌ای از خدا	$\frac{۲۹۰}{۲۳} = ۱۲/۶۰$	۱۲
۷	۸۲ تا ۹۸	داستان ذوالقرنین	$\frac{۱۸۱}{۱۶} = ۱۱/۳۰$	۱۲
۸	۹۹ تا ۱۱۰	نسخه صور و نتیجه اعمال و لقاء خدا	$\frac{۱۳۶}{۱۲} = ۱۱/۳۳$	۱۰

به طور وضوح به سه دسته متمایز برمی‌خوریم که هر سه دسته به لحاظ طول متوسط و طول غالب هم‌آهنگ می‌باشد و می‌توانیم سوره کهف (۱۸) را به سه گروه زیر تقسیم کنیم:

$$\left. \begin{array}{l} \text{دسته (۱) ۱ تا ۷ مقدمه سوره} \\ \text{دسته (۶) ۵۹ تا ۸۱ داستان موسی و} \\ \text{بنده‌ای از خدا} \\ \text{دسته (۷) ۸۲ تا ۹۸ داستان ذوالقرنین} \\ \text{دسته (۸) ۹۹ تا ۱۱۰ نسخه صور و نتیجه} \\ \text{اعمال و لقاء خدا} \end{array} \right\} \text{الف-۱۸}$$

طول متوسط ۱۱/۹۴ ۷ تا ۱ ۵۹ تا ۱۱۰

$$\left. \begin{array}{l} \text{دسته (۳) ۲۸ تا ۴۲ داستان دو صاحب باغ} \\ \text{دسته (۴) ۴۳ تا ۵۱ مثل زندگی دنیا و قیامت} \\ \text{مجرمین و مشرکین} \\ \text{دسته (۵) ۵۲ تا ۵۸ قرآن، رسالت، هلاکت} \end{array} \right\} \text{ب-۱۸}$$

طول متوسط ۱۵/۱۶ ۵۸ تا ۲۸ (منهای ۴۸)

$$\left. \begin{array}{l} \text{دسته (۲) ۸ تا ۲۷ داستان کهف} \end{array} \right\} \text{ج-۱۸}$$

طول متوسط ۱۸/۶۰

به این ترتیب زمان نزول داستان کهف به سال‌های وسط مدینه می‌افتد. آیات ۲۶ تا ۳۰ را اگر متصل به یکدیگر و یک دسته مستقل می‌گرفتیم به طول متوسط ۲۲/۲ یعنی به سال‌های آخر مدینه می‌رسیدیم. در حالی که اولاً محتوا و مضمون آن آیات (خصوصاً آیات ۲۸ و ۳۰) که توصیف جهنم و بهشت است هیچ تناسبی با معمول و مطالب آن دوران ندارد و ثانیاً خود این ردیف آیات، دوتای اول آن، ارتباط و امکان اتصال با داستان کهف و نتیجه‌گیری آن دارد و سه تای بعد می‌تواند مستقل یا مقدمه‌ای برای دسته‌های بعد باشد. (اگر آیه ۲۷ را هم جزو گروه بعد بگیریم، اشکال ایجاد نمی‌کند).

۱۸- الف } ۱ تا ۷
 ۵۹ تا ۱۰۰ } (داستان موسی و ذوالقرنین و لقاء پروردگار به وسیله عمل)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸) - الف، در صفحه ۲۹۷ ارائه می‌شود.

۱۸ - ب } ۲۸ تا ۵۸ (منهای ۴۸)
 (داستان دو صاحب باغ و زندگی دنیا و قیامت تا قرآن و رسالت و هلاکت)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸) - ب، در صفحه ۲۹۸ ارائه می‌شود.

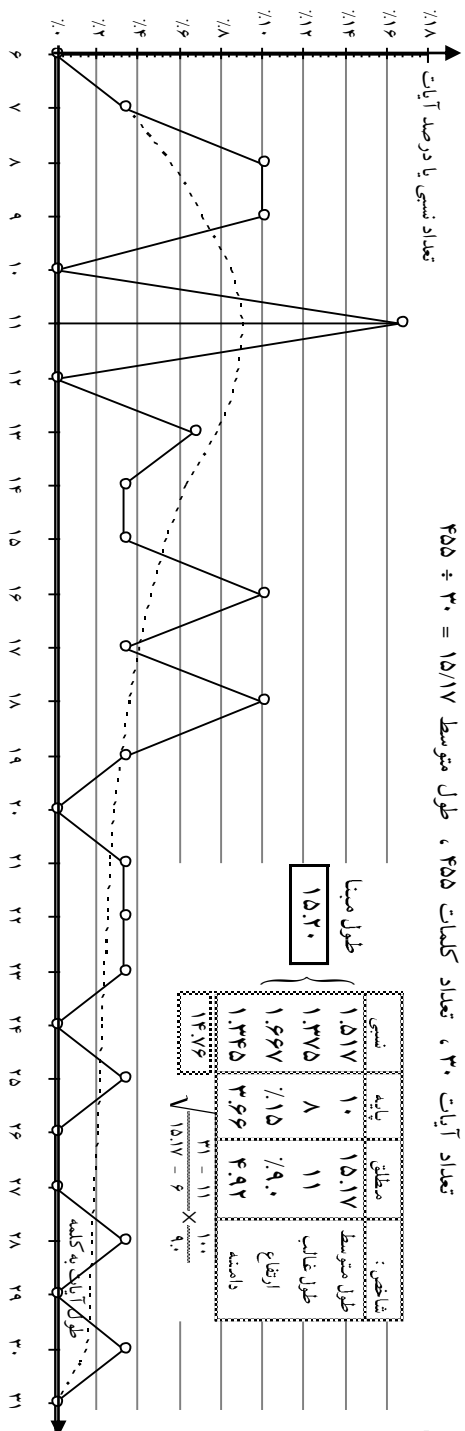
۱۸ - ج } ۸ تا ۲۷ (داستان اصحاب کهف)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کهف (۱۸) - ج، در صفحه ۲۹۹ ارائه می‌شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کوف (۱۸) - ب: داستان دو صاحب باغ و زندگی دنیا و قیامت، تا قرآن و رسالت و هلاکت (آیات: ۲۸ تا ۵۸، منهای ۴۸)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیات		۳۶	۳۹	۴۱	۴۲	۲۹	۳۳	۴۴	۵۲	۳۸	۳۳	۵۴	۴۰	۳۷		۳۱	۵۵	۴۳	۴۷				۳۰			
تعداد آیات	۰	۱	۳	۳	۰	۵	۰	۲	۱	۱	۳	۱	۳	۱	۰	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۲۴	۲۷	۰	۵۵	۰	۲۶	۱۴	۱۵	۴۸	۱۷	۵۴	۱۹	۰	۲۱	۲۲	۲۳	۰	۲۵	۰	۰	۷۸	۰	۳۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۳	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۱۰.۰	۳.۳	۱۰.۰	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۳.۳	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۳.۳	۰.۰

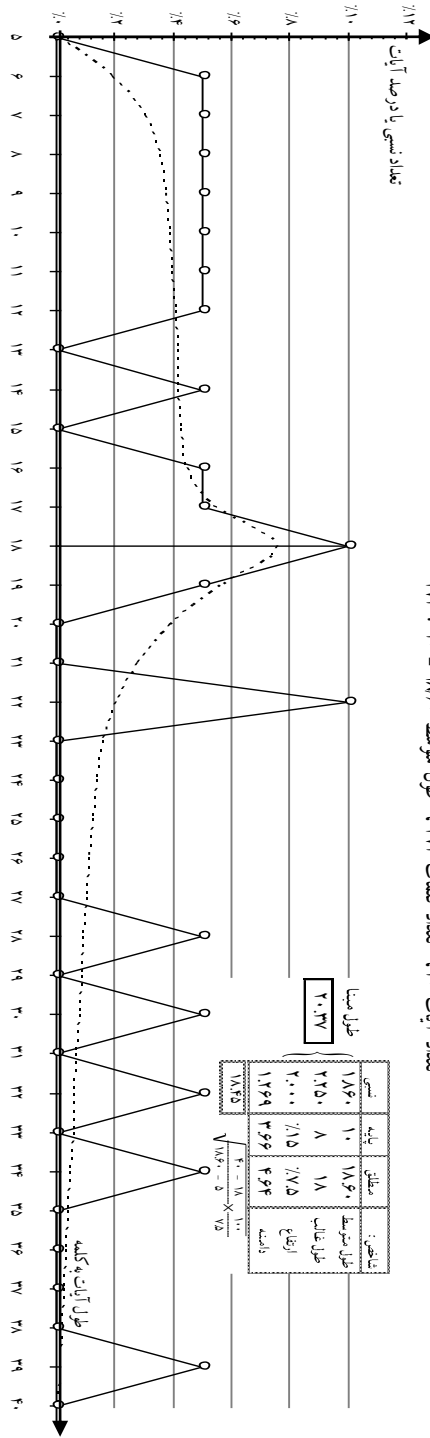
تعداد آیات ۳۰ = تعداد کلمات ۴۵۵ ÷ ۳۰ = ۱۵.۱۷ طول متوسط

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره کف (۱۸) - ج: داستان اصحاب کف (آیات: ۸ تا ۲۷)

محل آیت	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
شماره آیت		۲۳	۱۰	۲۴	۱۱	۸	۱۲	۱۹		۱۶		۹	۲۳	۱۴			۱۷		۲۵							۲۱	۲۰										۱۸
تعداد آیت	۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۲	۱	۰	۲	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۰	۱۴	۰	۱۶	۱۷	۲۶	۱۹	۰	۲۴	۰	۲۳	۰	۰	۰	۰	۷۸	۰	۳۰	۰	۲۳	۰	۳۴	۰	۰	۰	۰	۲۹	۰	
درصد آیت	۰.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۵.۰	۱۰.۰	۵.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰			

تعداد آیت ۲۰ ، تعداد کلمات ۳۳۲ ، طول متوسط $\frac{۳۳۲}{۲۰} = ۱۸.۶$

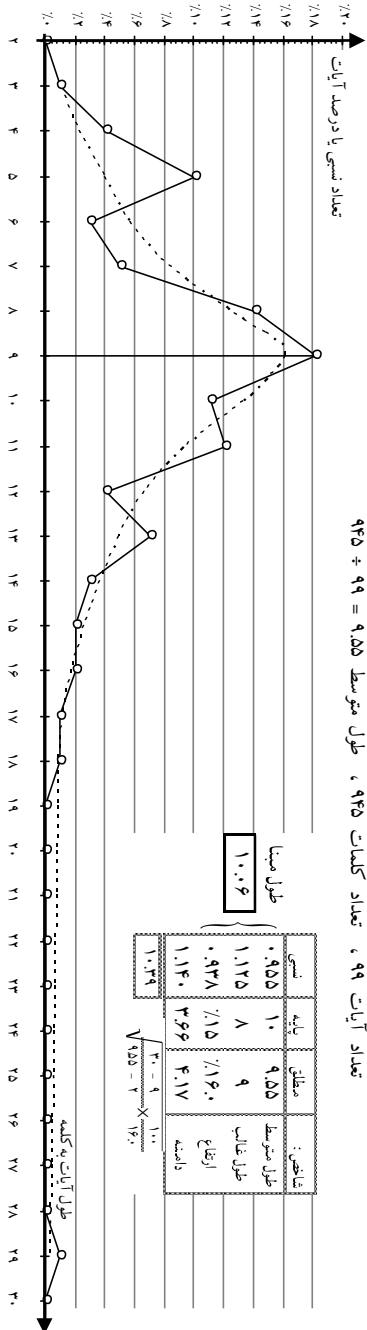

هم آهنگی شاخص های اصلی می تواند قابل قبول باشد ولی شکل منحنی چندان زیبا نیست و دامنه کوتاه در آمده است.

۱۹- مریم (شماره گذاری مختلط ولی بیشتر از نوع ۲)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)، تمام آیات (۹۸ تا ۹۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰					
شماره آیات			۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰		
تعداد آیات	۵۸	۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰		
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۱۰	۱۸	۳۵	۱۲	۱۴	۱۸	۱۶	۱۴	۱۳	۱۲	۴	۷	۳	۲	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱.۰	۴.۰	۱۰.۱	۳.۰	۵.۱	۱۴.۱	۱۶.۳	۱۸.۲	۱۱.۱	۱۶.۳	۱۳.۲	۱۲.۱	۴.۰	۷.۱	۳.۰	۲.۰	۲.۰	۱.۰	۱.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

منحنی سوره مریم (۱۹)، از نمونه‌های زیبا و نسبتاً موزون است. فقط بلندی دامنه (آیه ۲۹ کلمه‌ای ۵۹) کمی غیرمنتظره است.

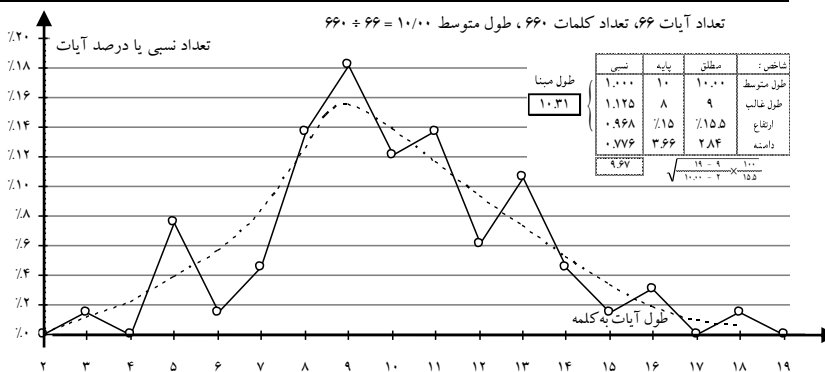
بلاشر علاوه بر این که آیه ۵۹ را، در اصل ۱۳ کلمه‌ای و با ۱۶ کلمه الحاقی بعدی می‌گیرد (مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا)، ۷ آیه (۳۵ تا ۴۱) را که قافیه مغایر با سایر آیات سوره و جنبه معترضه‌ای دارد، اضافی بعدی (مدنی) می‌شمارد.

ملاحظات تجزیه و ترسیمی، این نظریه بلاشر یعنی الحاقی بودن ۱۶ کلمه آیه ۵۹ و آیات ۳۵ تا ۴۱ را تأیید می‌نماید اما سه گروه بودن سوره مریم (۱۹) طبق تقسیمات بلاشر (I) ۱ تا ۶۴، (II) ۶۵ تا ۷۵، (III) ۷۶ تا ۹۸) تأیید نمی‌شود، مگر اینکه سه گروه تقریباً معاصر باشند. زیرا هر سه آنها دارای طول غالب واحد (۹) و طول‌های متوسط نزدیک به هم هستند بدون آنکه منحنی و شاخص‌های خیلی طبیعی و منظم داشته باشند (طول‌های متوسط به ترتیب ۱۰/۰۰، ۱۰/۱۸ و ۷/۵ اند که با شماره‌گذاری نوع ۱، ۸/۵۰ می‌شود). حتی گروه مرکب از آیات مخصوص به زکریا و مریم نیز، تکیه روی طول غالب ۹ و متوسط در اطراف ۱۰ را دارد. به طور خلاصه با جدا کردن هفت آیه الحاقی ۳۵ تا ۴۱ به انضمام ۱۶ کلمه از آیه ۵۹، یکی گرفتن گروه‌های I و II بلاشر و مستقل و قبلی دانستن گروه III که به لحاظ قافیه اختلاف مخصوصی دارد و به لحاظ مطلب، مجادله با شرک و اخطار قیامت است؛ به سه گروه الف و ب و ج می‌رسیم:

- ۱۹- الف) ولادت عیسی و ذکر انبیاء (آیات: ۱ تا ۵۷، منهای ۳۵ تا ۴۱)
 ۱۹- ب) تذیر آخرت در برابر شرک (آیات: ۷۶ تا ۹۸)
 ۱۹- ج) آیات توضیحی راجع به حضرت عیسی (آیات: ۳۵ تا ۴۱ + ۱۶ کلمه وسط ۵۹)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)
 الف: ولادت عیسی و ذکر انبیاء (آیات: ۱ تا ۵۷، منهای ۳۵ تا ۴۱)

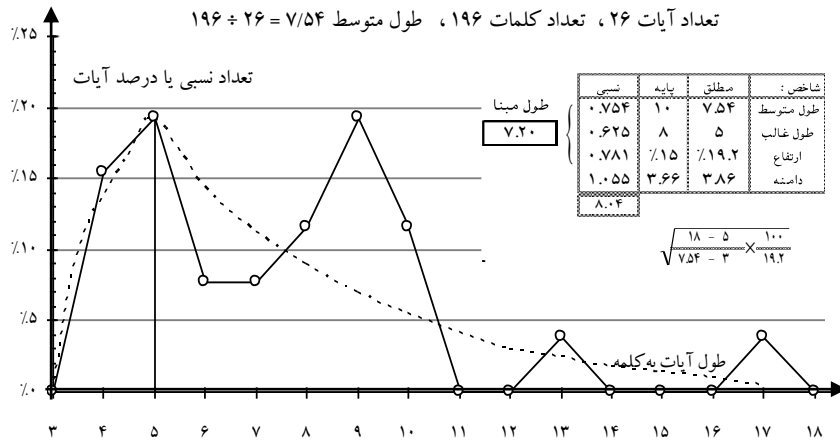
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
شماره آیات		۵۸		۲ ۱۴ ۲۲ ۳۳	۱ الف	۵۴ ۶۷	۱۳ ۱۸ ۲۵ ۳۱ ۳۲ ۵۱ ۵۷ ۷۱ ۶۸ ۶۹ ۷۲ ۷۵	۱۹ ۲۰ ۲۴ ۲۹ ۳۰ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵	۲۴ ۲۹ ۳۰ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵	۱۷ ۲۸ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵	۸+۷ ۴+۳ ۵ ۴۹ ۵۰ ۲۱ ۷۴	۶۵	۲۷+۲۶					
تعداد آیات	۰	۱	۰	۵	۱	۳	۹	۱۲	۸	۹	۴	۷	۳	۱	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۲۵	۶	۲۱	۷۲	۱۰۸	۸۰	۹۹	۴۸	۹۱	۴۲	۱۵	۳۲	۰	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۵	۰.۰	۷.۶	۱.۵	۴.۵	۱۳.۶	۱۸.۲	۱۲.۱	۱۳.۶	۶.۱	۱۰.۶	۴.۵	۱.۵	۳.۰	۰.۰	۱.۵	۰.۰

شکل منحنی طبیعی و منظم است. شاخص‌های اصلی نیز به قدر کافی هم‌آهنگ‌اند. فقط دامنه کوتاه شده است که اگر آیه ۵۹ را به وضع موجود یعنی ۲۹ کلمه‌ای برگردانیم دامنه نسبی $1/105$ می‌شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)
ب: تنذیر آخرت در برابر شرک (آیات: ۷۶ تا ۹۸)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		الف ۹۱ ب ۹۱	۷۸ ۸۳	۸۵ ۸۸	۸۱ ۸۷	۷۹ ۸۴	۸۰ ۸۲	۷۶ ۹۴			۹۸					۷۷
تعداد آیات	۰	۴	۵	۲	۲	۳	۵	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۶	۲۵	۱۲	۱۴	۲۴	۴۵	۳۰	۰	۰	۱۳	۰	۰	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۱۹.۲	۷.۷	۷.۷	۱۱.۵	۱۹.۲	۱۱.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۸	۰.۰

شکل منحنی چندان منظم و طبیعی نیست. شاخص‌ها هم هم‌آهنگی مطلوب

ندارند. اگر قله را روی ۹ می‌بردیم، دامنه $0/88$ می‌شد و شاخص نسبی طول غالب

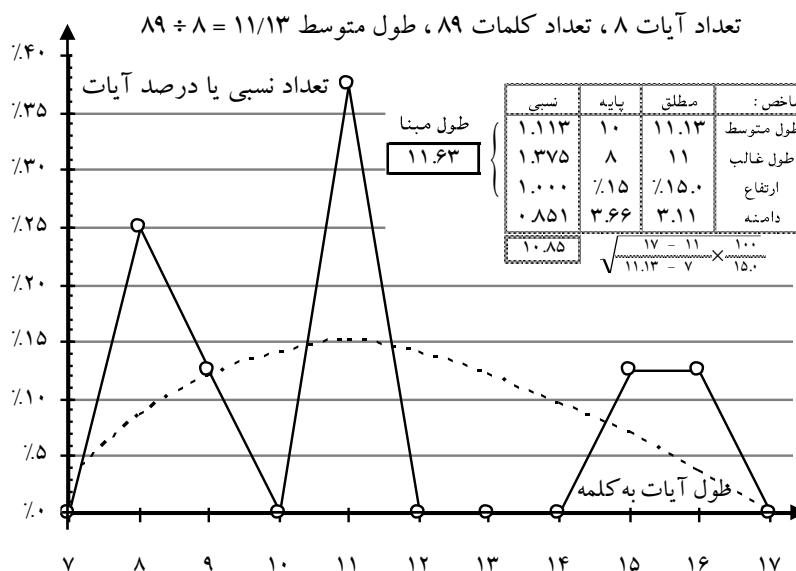
$1/120$ درمی‌آمد. بنابراین ناچار طول مبنای $7/20$ را که فقط ۴٪ با طول متوسط

اختلاف دارد قبول می‌کنیم.

۱۹- ج) آیات توضیحی مربوط به حضرت عیسی (۳۵ تا ۴۱+۱۶ کلمه وسط ۵۹)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مریم (۱۹)
ج: مربوط به حضرت عیسی (آیات: ۷۶ تا ۹۸)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۳۷ ۴۱	۳۵		۳۸ ۳۹ ۴۰				۳۶	۱۵۹ الحاقی	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۰	۳	۰	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۶	۹	۰	۳۳	۰	۰	۰	۱۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۱۲.۵	۰.۰	۳۷.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰

با تعداد قلیل آیات، انتظار پر بودن و منظم درآمدن منحنی و هم آهنگی کامل شاخص ها امکان پذیر نیست و به همین وضع که اختلاف طول مینا کمتر از ۴/۵٪ است، باید راضی بود.

بر خلاف نظر بلاشر آیات ۳۵ تا ۴۱ اگر الحاق بعدی گرفته شوند، به هیچ وجه مدنی نمی توانند باشند و به سال های ۶ و ۷ بعثت می خورند.

چنانچه آیه ۵۹ را سر جای خود می گرفتیم و در این گروه حساب نمی کردیم شکل منحنی و شاخص ها نا هم آهنگ تر می شد و طول مینا ۱۰/۸۴ در می آمد.

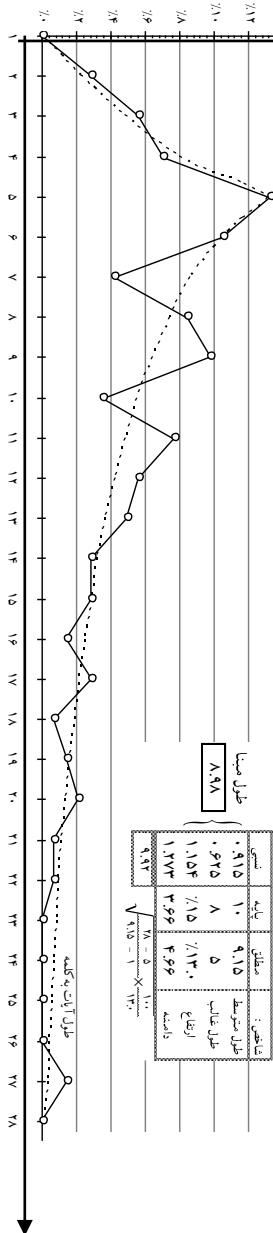
طه - طه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طه (۲۵)، تمام آیات (۱ تا ۱۳۵)

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات	۰	۴	۸	۱۰	۱۹	۱۵	۶	۱۲	۱۴	۵	۱۱	۸	۷	۴	۴	۲	۴	۱	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰
شماره کلمات	۰	۸	۲۴	۴۰	۹۵	۴۰	۴۲	۹۵	۱۲۶	۵۰	۱۲۱	۹۵	۹۱	۵۵	۶۰	۳۳	۶۸	۱۸	۳۸	۶۰	۲۱	۲۲	۰	۰	۰	۵۴	۰	
دوره آیات	۰.۰	۷۸	۵۶	۷۰	۱۳۳	۱۰.۵	۴۲	۸۴	۹۸	۳۵	۷۷	۵۴	۴۹	۲۸	۱۴	۲۸	۰.۷	۱۴	۲۱	۰.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴	۰.۰	

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات	۰	۴	۸	۱۰	۱۹	۱۵	۶	۱۲	۱۴	۵	۱۱	۸	۷	۴	۴	۲	۴	۱	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰
شماره کلمات	۰	۸	۲۴	۴۰	۹۵	۴۰	۴۲	۹۵	۱۲۶	۵۰	۱۲۱	۹۵	۹۱	۵۵	۶۰	۳۳	۶۸	۱۸	۳۸	۶۰	۲۱	۲۲	۰	۰	۰	۵۴	۰	
دوره آیات	۰.۰	۷۸	۵۶	۷۰	۱۳۳	۱۰.۵	۴۲	۸۴	۹۸	۳۵	۷۷	۵۴	۴۹	۲۸	۱۴	۲۸	۰.۷	۱۴	۲۱	۰.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴	۰.۰	

تعداد آیات ۱۳۳ ، تعداد کلمات ۱۳۰۸ ، طول متوسط ۹/۱۵ = ۱۳۰۸ ÷ ۱۳۳

منحنی سوره طه (۲۹) نسبتاً طبیعی و منظم است ولی شاخص‌ها کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند (دامنه دو برابر ارتفاع و طول غالب بالنسبه به طول متوسط خیلی کوتاه، اختلاف طول مبنا از طول متوسط ۱۰٪). علاوه بر آن پاشش، یکنواخت نیست و دو گروه کاملاً متمایز را نشان می‌دهد: برای آیات ۱ تا ۵۴ تکیه آیات و طول غالب روی ۵ است در حالی که برای آیات بعد، لغزش محسوس به طرف ۸ و ۱۱ دیده می‌شود و به طول‌های بلند برمی‌خوریم. بنابراین با آن که محتوای آیات سوره طه (۲۹) تا آیه ۹۹ در اطراف موضوع واحد داستان حضرت موسی است و سپس تا آیه ۱۱۳ نتیجه‌گیری در زمینه توحید و آخرت است و به داستان آدم می‌پردازد و علاوه بر آن تمام سوره بر قافیه واحد «لتشقی» است (جز آیات ۸۷ تا ۹۶ که بر وزن «سامری» می‌شود و سپس «نسفاً» است)، مع‌ذلک اگر مشخصات آیه بندی و طول متوسط آیات را مبنای معرف زمان نزول بگیریم، مجبوریم دو گروه قائل شویم. البته آیه ۵۵ نیز که ابتدای گروه دوم است یک نوع حالت معترضه و توضیح دارد که در روال سابق، برش ایجاد می‌کند.

بلاشر معتقد به سه گروه شده است:

(I) ۱ تا ۷۸ ، (II) ۷۹ تا ۱۱۱ ، (III) ۱۱۲ تا ۱۳۵

در گروه II، الحاق آیات مدنی را سراغ می‌دهد. اما با توجه به آیه بندی، تقسیم فوق منطقی به نظر نمی‌آید و به شاخص‌های هم‌آهنگ منتهی نمی‌شود، در صورتی که ترتیب قبلی به نتایج قابل قبول‌تر می‌رسد.

ما سوره طه (۲۹) را در دو گروه زیر مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۲۹- الف) نبوت موسی و مواجهه با فرعون (آیات: ۱ تا ۵۴)

۲۹- ب) برخورد موسی با فرعون و داستان سحره، کوچ دادن بنی اسرائیل و

داستان سامری، داستان آدم، نتیجه‌گیری (آیات: ۵۵ تا ۱۳۵)

۶۵ - الف) آیات نبوت موسی و مواجهه با فرعون (آیات: ۱ تا ۵۴)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طه (۶۵) - الف: نبوت موسی و مواجهه با فرعون (آیات: ۱ تا ۵۴)

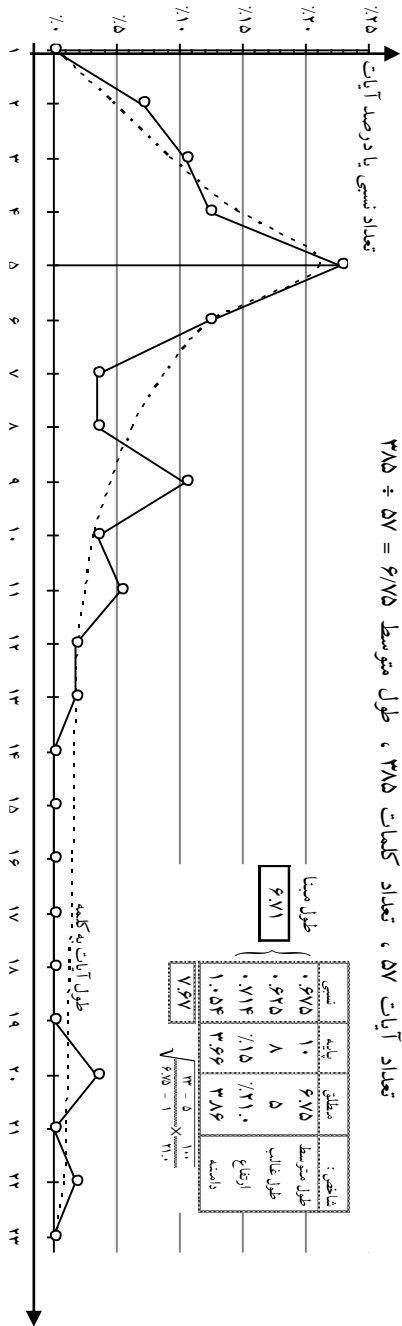
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
تعداد آیات	۰	۴	۶	۷	۱۳	۷	۷	۲	۶	۲	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۲۸	۶۵	۴۲	۱۴	۱۶	۵۴	۲۰	۳۳	۱۲	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۴۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۰	۱۰.۵	۱۲.۳	۲۷.۸	۱۲.۳	۳.۵	۳.۵	۱۰.۵	۳.۵	۵.۳	۱.۸	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۷ ، تعداد کلمات ۳۸۵ ، طول متوسط $6\frac{7}{5} = 385 \div 57$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۶.۷۵	۱۰	۰.۶۷۵
ارتفاع	۳.۱۰	۸	۰.۳۸۵
دامنه	۳.۸۶	۱۰.۵۴	۱.۰۵۴

طول میان $6\frac{7}{5}$

طول آیات به گامینه $\sqrt{\frac{33-5}{57-1} \times \frac{33-1}{57-1}}$

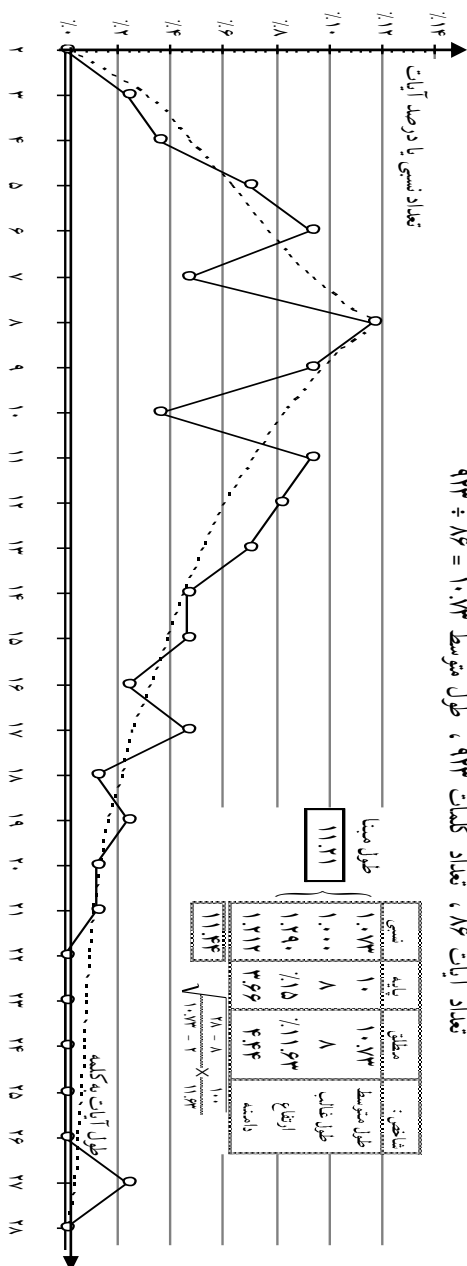
سه شاخص اول کاملاً هم‌آهنگی‌اند فقط دامنه بلند است و باعث شده است که طول میان $6\frac{7}{5}$ بزرگ‌تر از طول متوسط درآید. ولی هم‌آهنگی بهتر از وضع سراسری سوره است.

۴۵ - ب) برخورد موسی با فرعون و داستان سحره، کوچ دادن بنی اسرائیل و داستان سامری، داستان آدم، نتیجه گیری (آیات ۵۵ تا ۱۳۵)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طه (۴۵) - ب: برخورد موسی با فرعون و ... (آیات ۵۵ تا ۱۳۵)

طول آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۲	۲	۰	۰,۰۰
۳	۳	۶	۰,۰۰
۴	۴	۱۲	۰,۰۰
۵	۵	۳۰	۰,۰۰
۶	۶	۴۸	۰,۰۰
۷	۷	۷۸	۰,۰۰
۸	۸	۸۰	۰,۰۰
۹	۹	۷۲	۰,۰۰
۱۰	۱۰	۳۰	۰,۰۰
۱۱	۱۱	۸۸	۰,۰۰
۱۲	۱۲	۸۴	۰,۰۰
۱۳	۱۳	۷۸	۰,۰۰
۱۴	۱۴	۵۶	۰,۰۰
۱۵	۱۵	۶۰	۰,۰۰
۱۶	۱۶	۳۳	۰,۰۰
۱۷	۱۷	۶۸	۰,۰۰
۱۸	۱۸	۱۸	۰,۰۰
۱۹	۱۹	۳۸	۰,۰۰
۲۰	۲۰	۲۰	۰,۰۰
۲۱	۲۱	۲۱	۰,۰۰
۲۲	۲۲	۰	۰,۰۰
۲۳	۲۳	۰	۰,۰۰
۲۴	۲۴	۰	۰,۰۰
۲۵	۲۵	۰	۰,۰۰
۲۶	۲۶	۰	۰,۰۰
۲۷	۲۷	۵۴	۰,۰۰
۲۸	۲۸	۰	۰,۰۰

تعداد آیات ۸۶، تعداد کلمات ۹۲۳، طول متوسط ۱۰,۷۳ = $923 \div 86$

هم آهنگی شاخص‌ها قابل قبول است، پائین خوب است و اختلاف طول مبنا با طول متوسط بیش از ۷٪ نیست.

۲۱- انبیاء

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انبیاء (۲۱)، تمام آیات (۱ تا ۱۱۲)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	
شماره آیات		۲۰ ۱۰۷	۱۴ ۲۳ ۵۴ ۷۰	۸ ۱۶ ۲۷ ۵۴ ۷۰	۱ ۱۲ ۲۱ ۲۸ ۲۹	۶ ۹ ۱۰ ۱۵ ۲۶	۱۳ ۴۶ ۵۲ ۶۴ ۶۶	۲ ۴ ۱۱ ۳۵ ۵۳	۱۷ ۱۹ ۳۴ ۴۷ ۵۳	۷ ۱۹ ۳۴ ۴۷ ۵۳	۱۸ ۲۲ ۳۰ ۳۳ ۴۲	۲۵ ۷۸ ۷۹ ۸۱	۵ ۴۰ ۷۳	۳ ۷۴ ۸۴ ۱۰۴	۱۷ ۳۷	۱۸ ۳۱	۱۹ ۴۵ ۹۷	۲۰ ۴۸	۲۱ ۲۴	۲۲ ۸۷		
تعداد آیات	۰	۲	۵	۸	۱۵	۲۱	۷	۱۳	۸	۶	۹	۴	۳	۴	۱	۱	۳	۱	۱	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۸	۲۵	۴۸	۱۰۵	۱۶۸	۶۳	۱۳۰	۸۸	۷۲	۱۱۷	۵۶	۴۵	۶۴	۱۷	۱۸	۵۷	۲۰	۲۱	۲۲	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱.۷۷	۴.۴	۷.۱	۱۳.۳	۱۸.۶	۶.۲	۱۱.۵	۷.۱	۵.۳	۸.۰	۳.۵	۲.۷	۳.۵	۰.۹	۰.۹	۲.۷	۰.۹	۰.۹	۰.۹	۰.۰	

به لحاظ یکنواختی پاشش و ارتباطی آیات، کمتر سوره‌ای به خوبی سوره انبیاء (۲۱) است. منحنی مشخصه منظم و طبیعی است. شاخص‌های نسبی هم‌آهنگ‌اند (سابقاً که این سوره به عنوان مبنای مقایسه گرفته شده بود، ارتفاع ۱۵٪ و دامنه ۳/۶۶ بود و همین ارقام وسیله محاسبه سایر شاخص‌های نسبی قرار گرفت ولی تجدید نظر در شمارش بعدی کلمات، تعداد آیات ۸ کلمه‌ای بیشتر و شاخص‌های نسبی قدری پس و پیش شد).

با گروه بندی بلاشر :

طول غالب ۸	طول متوسط $10/13$	تا ۹۶	(I)	۱
طول غالب ۸	طول متوسط $12/3 = 86 \div 7$	تا ۱۰۴	(II)	۹۷
طول غالب ۸	طول متوسط $9/10 = 72 \div 8$	تا ۱۱۲	(III)	۱۰۵

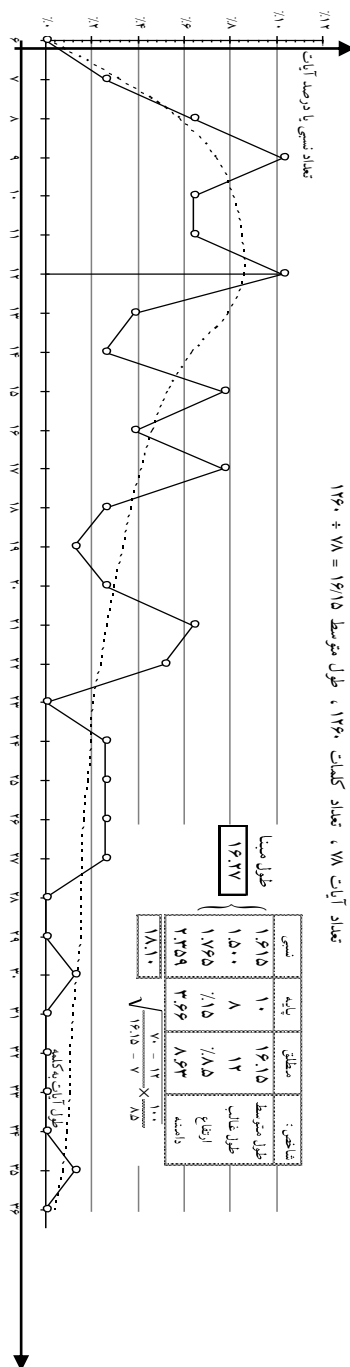
بنابراین گروه‌های II و III را که تعداد کمی آیه دارند، با طول غالب مساوی با گروه I و طول‌های متوسط نزدیک، می‌توان معاصر و سوره را یکپارچه گرفت.

۲۲- ح (شماره‌گذاری مصری مناسب‌تر دیده شد)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حج (۲۲)، تمام آیات (۷۷ تا ۷۷)

شماره آیات	طول آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد حروف
۶	۶	۰	۰	۰
۷	۵	۲	۱۴	۲۶
۸	۴	۵	۴۰	۶۴
۹	۱	۸	۷۲	۱۰۳
۱۰	۱۳	۵	۵۰	۹۴
۱۱	۳	۵	۵۵	۹۴
۱۲	۳	۸	۹۶	۱۰۳
۱۳	۶	۳	۳۹	۳۸
۱۴	۷	۳	۷۸	۲۶
۱۵	۶	۶	۹۰	۷۷
۱۶	۳	۶	۳۸	۷۷
۱۷	۱۴	۶	۳۸	۷۷
۱۸	۲	۲	۳۶	۲۶
۱۹	۳	۱	۱۹	۱۳
۲۰	۲	۲	۲۰	۱۳
۲۱	۱۵	۵	۱۰۵	۵۱
۲۲	۳	۴	۸۸	۵۱
۲۳	۳	۰	۰	۰
۲۴	۳	۲	۲۸	۲۶
۲۵	۱۱	۲	۵۰	۲۶
۲۶	۱۸	۲	۵۰	۲۶
۲۷	۱۳	۲	۳۶	۲۶
۲۸	۰	۰	۰	۰
۲۹	۰	۰	۰	۰
۳۰	۱۸	۱	۳۰	۱۳
۳۱	۰	۰	۰	۰
۳۲	۰	۰	۰	۰
۳۳	۰	۰	۰	۰
۳۴	۰	۰	۰	۰
۳۵	۱	۳۵	۱۳	۱۳
۳۶	۰	۰	۰	۰
۳۷	۰	۰	۰	۰
۳۸	۰	۰	۰	۰
۳۹	۰	۰	۰	۰
۴۰	۰	۰	۰	۰
۴۱	۰	۰	۰	۰
۴۲	۰	۰	۰	۰
۴۳	۰	۰	۰	۰
۴۴	۰	۰	۰	۰
۴۵	۰	۰	۰	۰
۴۶	۰	۰	۰	۰
۴۷	۰	۰	۰	۰
۴۸	۰	۰	۰	۰
۴۹	۰	۰	۰	۰
۵۰	۰	۰	۰	۰
۵۱	۰	۰	۰	۰
۵۲	۰	۰	۰	۰
۵۳	۰	۰	۰	۰
۵۴	۰	۰	۰	۰
۵۵	۰	۰	۰	۰
۵۶	۰	۰	۰	۰
۵۷	۰	۰	۰	۰
۵۸	۰	۰	۰	۰
۵۹	۰	۰	۰	۰
۶۰	۰	۰	۰	۰
۶۱	۰	۰	۰	۰
۶۲	۰	۰	۰	۰
۶۳	۰	۰	۰	۰
۶۴	۰	۰	۰	۰
۶۵	۰	۰	۰	۰
۶۶	۰	۰	۰	۰
۶۷	۰	۰	۰	۰
۶۸	۰	۰	۰	۰
۶۹	۰	۰	۰	۰
۷۰	۰	۰	۰	۰

تعداد آیات ۷۸ ، تعداد کلمات ۱۲۶۰ ، طول متوسط ۱۶/۱۵ = ۷۸ + ۱۲۶۰

غیر از دامنه که زیاده از قاعده معمول بلند است (وجود آیه ۶۹ کلمه‌ای ۵) شاخص‌ها و شکل منحنی می‌تواند روی هم‌رفته قابل قبول باشد. باید دید پاشش آیات چگونه است. بنابراین آیات سوره حج (۲۲) را دسته‌بندی می‌کنیم.

تقسیمات بلاغی	شماره دسته	شماره آیه (ز)	موضوع	طول متوسط	طول غالب
I	۱	۱ تا ۱۳	تندیر و توصیف و استدلال روی قیامت و ایمان	$\frac{۲۲۲}{۱۳} = ۱۷/۸۰$	۱۲
	۲	۱۴ تا ۱۷	منکرین نبوت و رفع اختلاف در قیامت	$\frac{۶۹}{۴} = ۱۷/۱۵$	۱۷
	۳	۱۸ تا ۲۴	سجده موجودات و عاقبت کفار و مؤمنین	$\frac{۱۰۷}{۷} = ۱۵/۲۸$	۱۲
II	۴	۲۵ تا ۲۶	منع کنندگان از مسجد الحرام	$\frac{۸۲}{۶} = ۱۳/۶۶$	۱۴
		۲۷ تا ۳۰	اعلام حج بر ابراهیم (و بر مردم به صیغه غایب)		
	۵	۳۱ تا ۳۸	توضیحات و تذکرات مناسک حج (بر مردم به صیغه مخاطب)	$\frac{۱۴۶}{۸} = ۱۸/۲۵$	۱۵
III	۶	۳۹ تا ۴۲	دفاع و قتال	$\frac{۷۴}{۴} = ۱۸/۵۰$	۱۲
	۷	۴۳ تا ۴۷	تندیر تکذیب کنندگان	$\frac{۲۴۷}{۱۷} = ۱۴/۵۲$	۸
		۴۸ تا ۵۹	اعلام مندر بودن پیغمبر و عکس العمل‌های مختلف مردم با حکم هجرت و معاقبه		
	۸	۶۰ تا ۶۸	توحید طبیعی و جدال و حکم درباره امم مختلف	$\frac{۲۲۹}{۹} = ۱۴/۳۳$	۱۵
	۹	۶۹ تا ۷۵	بحث و توییح توحیدی	$\frac{۱۲۰}{۷} = ۱۷/۱۴$	۱۱
	۱۰	۷۵ تا ۷۷	دستور عبادت و خدمت و جهاد به ملت ابراهیم	$\frac{۵۴}{۳} = ۱۸/۰۰$	۲۱

ملاحظه می‌شود که به لحاظ طول متوسط، مابین دستجات مختلف اختلاف آشکاری دیده می‌شود. اتفاقاً به لحاظ مطلب یا نوع بیان نیز به نظر بعید می‌آید که تماماً در یک زمان بوده باشد.

بلاشر که سوره را به سه گروه I و II و III تقسیم کرده است، بعضی از ردیف‌های آیات را مشابه و معاصر با مطالب سوره‌های دوران آخر می‌داند و بعضی دیگر را متعلق به اواسط دوران مدینه.

اتفاقاً در دسته‌بندی فوق طول‌های متوسط کوتاه، همان‌ها است که نوع مطالب مربوطه نیز مشابهت با سوره‌های مکی دارد و متضمن تنذیر و توصیف جهنم و بهشت یا توبیخ و خطاب مشرکین می‌باشد.

گروه‌بندی بلاشر علاوه بر آنکه بنابه اظهار خود او گروه‌هایی نیست که هر کدام مشتمل بر آیات معاصر باشد، در تجزیه و ترسیم نیز منتهی به نتایج طبیعی و قابل قبول نمی‌شود.

با ملاحظه و مقایسه طول‌های متوسط، دستجات فوق تقریباً به دو گروه متمایز تقسیم می‌شوند.

۳۰ تا ۱۸	{	۲۴ تا ۱۸	۳ دسته	}	الف) طول کوتاه
		۳۰ تا ۲۵	۴ دسته		
		۵۹ تا ۴۳	۷ دسته		
۶۸ تا ۴۳		۶۸ تا ۶۰	۸ دسته		
۱۷ تا ۱	{	۱۳ تا ۱	۱ دسته	}	ب) طول بلند
		۱۷ تا ۱۴	۲ دسته		
		۳۸ تا ۳۱	۵ دسته		
۴۲ تا ۳۱		۴۲ تا ۳۹	۶ دسته		
		۷۵ تا ۶۹	۹ دسته		
۷۷ تا ۶۹		۷۷ تا ۷۶	۱۰ دسته		

یا:

۳۰ تا ۱۸ } ۶۲ - الف) توحید و تنذیر وجدال با مشرکین و اعلام حج بر ابراهیم
 ۶۸ تا ۴۳ }

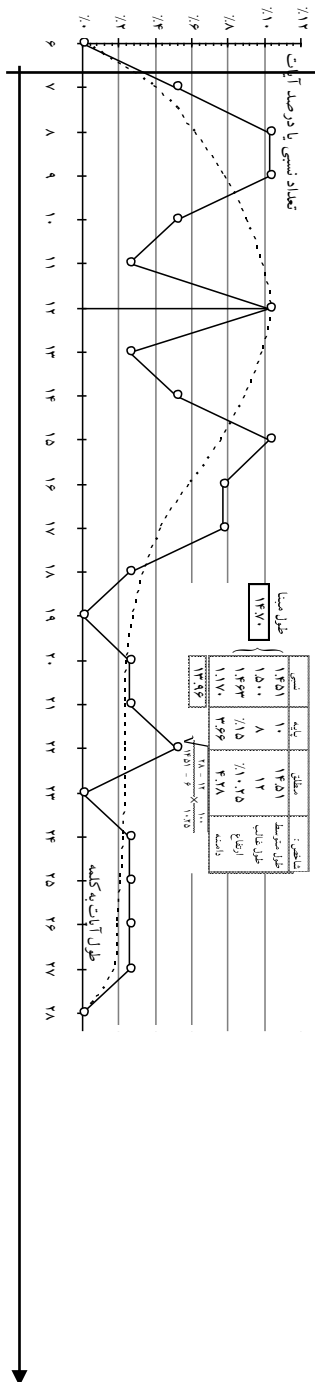
۶۶- ب) بحث‌های توحید و قیامت و دستورهای حج و عبادت و خدمت و جهاد

۱ تا ۱۷ }
۳۱ تا ۴۲ }
۶۹ تا ۷۷ }

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حج (۱۲۶) - الف: توحید و تذییر و جدال با مشرکین و اعلام حج بر ابراهیم (آیات: ۱۸ تا ۳۰، ۴۳ تا ۶۸)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات	۵۸	۶۷	۴۸	۴۹	۲۴	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶
تعداد آیات	۲	۴	۴	۴	۲	۲	۱	۴	۱	۲	۳	۳	۱	۰	۱	۱	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۴	۳۳	۳۶	۲۰	۱۱	۴۸	۱۳	۷۸	۶۰	۴۸	۵۱	۱۸	۰	۲۰	۲۱	۴۴	۰	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۰
توسط آیات	۰.۰	۵.۱	۱۰.۳	۱۰.۳	۵.۱	۲.۶	۱۰.۳	۲.۶	۵.۱	۱۰.۳	۷.۷	۷.۷	۲.۶	۰.۰	۲.۶	۲.۶	۵.۱	۰.۰	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۰.۰

تعداد آیات ۳۹ ، تعداد کلمات ۵۶۶ ، طول متوسط ۱۴/۵۱ = ۳۹ ÷ ۵۶۶

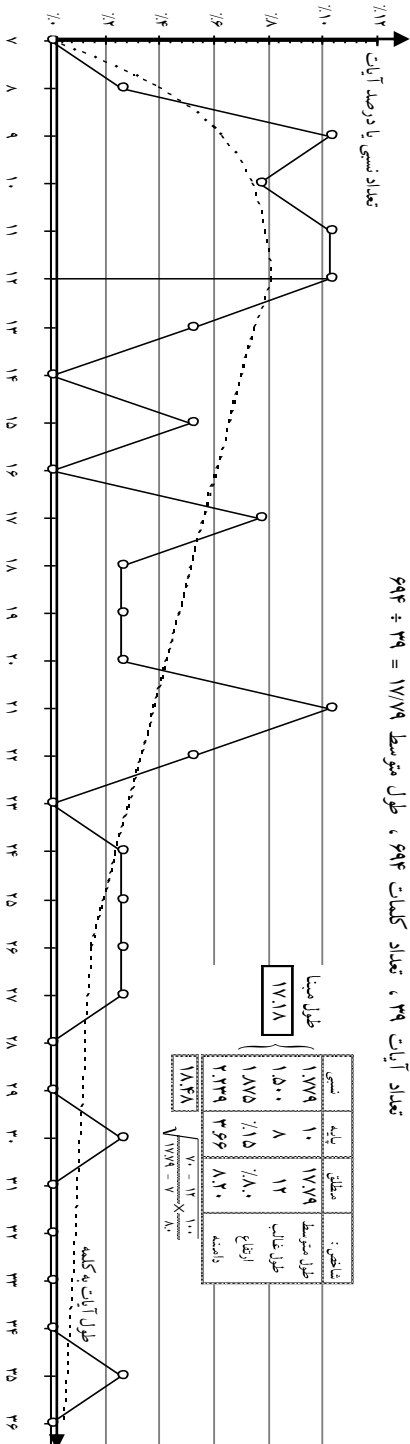

شاخص‌ها هم‌آهنگی خوب دارند. فقط دامنه کوتاه است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حج (۴۴) - ب: بحث‌های توحید و قیامت و دستورهای حج و عبادت و خدمت و جهاد (آیات: ۱ تا ۱۷ ، ۳۱ تا ۴۲ و ۶۹ تا ۷۷)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۶۹	۷۰
تعداد آیات	۳	۱	۱۳	۴	۳	۶	۸		۳		۲	۱	۱	۱	۴	۲	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۸	۳۶	۳۰	۴۴	۶۸	۲۶	۰	۳۰	۰	۵۱	۱۸	۱۹	۲۰	۸۴	۴۴	۰	۲۴	۲۵	۲۶	۲۶	۲۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۱۰.۳	۱۰.۳	۱۰.۳	۱۰.۳	۵.۱	۰.۰	۵.۱	۰.۰	۷.۷	۲.۶	۲.۶	۱۰.۳	۵.۱	۰.۰	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۲.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۳۹ ، تعداد کلمات ۶۹۴ ، طول متوسط $17/79 = 694 \div 39$

غیر طبیعی بودن دامنه (در منحنی و در شاخص‌ها) مانند حالت سراسری، مدیون آیه ۵ است. شاخص طول غالب نیز کوچک می‌باشد ولی طول مبنا کمتر از ۴٪ با طول متوسط اختلاف دارد. اگر طول غالب را به طور مجازی روی ۱۴ ببریم، شاخص‌ها هم آهنگ می‌شوند و طول مبنا ۱۷/۶۶ درمی‌آید.

۲۳- مؤمنون

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مؤمنون (۲۳)، تمام آیات (۱ تا ۱۱۸)

طول آیت	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آیات	۱	۴	۲	۱۱	۷	۳۰	۱۷	۶	۵۲	۲۷	۱۸	۳۳	۲۱	۷۳	۲۳	۲۸										
	۱۰	۵	۳	۱۳	۱۲	۳۳	۲۰	۲۵	۵۳	۴۰	۱۹	۶۵	۲۹	۱۰۲	۴۶											
	۳۵	۳۸	۹	۴۴	۳۶	۵۴	۵۵	۶۲	۱۱۷	۷۹	۹۰	۱۱۱														
	۵۰	۱۵	۵۱	۴۸	۶۶	۶۸	۷۰	۷۲	۸۲	۱۰۵																
	۶۱	۱۶	۵۸	۴۹	۸۴	۷۰	۷۲																			
	۶۹	۲۶	۷۱	۵۷	۸۶	۷۴	۸۲																			
	۱۱۰	۴۱	۸۳	۵۹	۸۸	۸۰	۱۰۵																			
		۴۲	۹۴	۶۳	۱۰۱	۹۸																				
		۴۵	۹۵	۷۶	۱۰۷	۱۰۳																				
		۵۶	۹۶	۷۸	۱۰۸	۱۱۶																				
	۶۰	۱۰۴	۸۱	۱۱۲																						
	۶۷	۱۰۶	۹۷	۱۱۳																						
	۷۵			۹۹	۱۱۵																					
	۸۷			۱۰۹	۱۱۷																					
	۸۹			۱۱۴																						
	۹۱			۱۱۸																						
	۹۲																									
	۱۰۰																									
تعداد آیات	۰	۳	۸	۱۹	۱۳	۱۷	۱۵	۱۱	۸	۴	۴	۳	۳	۲	۲	۳	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۹	۳۲	۹۵	۷۸	۱۱۹	۱۲۰	۹۹	۸۰	۴۴	۴۸	۳۹	۴۲	۳۰	۳۲	۵۱	۰	۱۹	۰	۲۱	۴۴	۰	۰	۲۵	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۵	۶.۷	۱۵.۸	۱۰.۸	۱۴.۲	۱۲.۵	۹.۲	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۲.۵	۲.۵	۱.۷	۱.۷	۲.۵	۰.۰	۰.۸	۰.۰	۰.۸	۱.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۸	۰.۰	

تعداد آیات ۱۲۰ ، تعداد کلمات ۱۰۲۷ ، طول متوسط $1027 \div 120 = 8.56$

منحنی دو کوهانه است. شاخص‌ها خیلی هم آهنگ نیستند (دامنه نسبی دو برابر طول غالب است). پاشش نیز کاملاً یکنواخت نیست (برای ده آیه اول، تکیه روی طول ۵ است ولی برای بعدی‌ها و مخصوصاً در اواخر روی ۷ و ۸ می‌رود. سوره ترکیب و تلفیق چند گروه است.

بلاش سوره مؤمنون (۲۳) را به چهار گروه تقسیم کرده است:

(I) ۱ تا ۱۱ ، (II) ۱۲ تا ۵۲ ، (III) ۵۳ تا ۱۰۰ ، (IV) ۱۰۱ تا ۱۱۸.

۳۱۶ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

ولی به نظر، فقط گروه I است که متمایز از سایرین می‌تواند باشد. زیرا علاوه بر ارتباط و اتصال مطالب مابین گروه‌های II و III و IV، طول متوسط و طول‌های غالب آنها نیز به هم نزدیک‌اند:

شماره گروه	I	II	III	IV
طول متوسط	$۵۷ \div ۱۱ = ۵/۱۸$	$۴۰۱ \div ۴۱ = ۹/۷۸$	$۳۹۰ \div ۴۸ = ۸/۱۲$	$۱۷۹ \div ۲۰ = ۸/۹۵$
طول غالب	۵	۵	۷	۸

بنابراین ما دو گروه قائل می‌شویم:

الف) ۱ تا ۱۱ آیات بشارت و وصف مؤمنین

ب) ۱۲ تا ۱۱۸ } اخلاص، خصلت انسان و نعمت‌ها، فهرست داستان انبیاء و امم گذشته با نتیجه‌گیری توحیدی و تربیتی و آخرتی

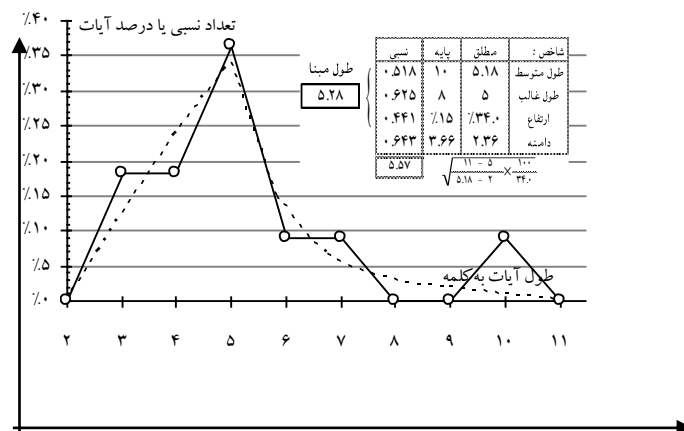
۴۳ - الف) آیات بشارت و توصیف مؤمنون (۱ تا ۱۱)

جدول توزیع و منحنی سوره مؤمنون (۴۳)

الف: بشارت و توصیف مؤمنون (آیات: ۱ تا ۱۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۱	۴	۲	۱۱	۷				۶
تعداد آیات	۰	۲	۲	۴	۱	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۸	۲۰	۶	۷	۰	۰	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۱۸.۲	۳۶.۴	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۵۷، طول متوسط $۵۷ \div ۱۱ = ۵/۱۸$

باتوجه به تعداد قلیل آیات (یا افراد محاسبه احتمالات)، شکل منحنی و شاخص‌ها طبیعی و هم‌آهنگ است. سال این گروه خیلی نزدیک سوره معارج (۷۹) می‌شود که در آنجا نیز نظیر این مضامین درباره بشارت مؤمنین و معرفی شان وجود دارد.

۴۳- ب) آیات توحیدی، تذکر انبیاء و امم سلف، تربیتی و آخرتی (۱۲ تا ۱۱۸)

جدول توزیع و منحنی سوره مؤنون (۲۴) - ب: آیات توحیدی،
تذکر انبیاء و امم سلف، تربیتی و آخرتی (آیات: ۱۲ تا ۱۱۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
شماره آیات		۳۵	۲۲	۱۵	۱۳	۱۲	۳۰	۱۷	۲۵	۵۲	۲۷	۱۸	۳۳	۲۱	۱۳	۲۳		۲۸		۲۴	۲۴		۲۴		۲۴
تعداد آیات	۰	۱	۶	۱۵	۱۲	۱۶	۱۵	۱۱	۷	۴	۴	۳	۳	۲	۲	۳	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۴	۷۵	۷۲	۱۱۲	۱۲۰	۹۹	۷۰	۴۴	۴۸	۳۹	۴۲	۳۰	۳۳	۵۱	۰	۱۹	۰	۲۱	۴۴	۰	۰	۲۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۰.۹	۵.۵	۱۳.۸	۱۱.۰	۱۴.۷	۱۳.۸	۱۰.۱	۶.۴	۳.۷	۳.۷	۲.۸	۲.۸	۱.۸	۱.۸	۲.۸	۰.۰	۰.۹	۰.۰	۰.۹	۱.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۹	۰.۰

تعداد آیات ۱۰۹، تعداد کلمات ۹۷۰، طول متوسط $8/90 = 10.9 = 970$

پاشش آیات و هم‌آهنگی، از ترکیب سراسری بهتر است.

شکل منحنی از جهت وجود دو ماکزیمم و دامنه منقطع خیلی بلند، غیرطبیعی می‌نماید و شاخص دوم بکلی ناهم‌آهنگ و ناجور است. مگر آنکه ارتفاع اکثر روی طول ۹ را استثنای انحرافی تلقی کرده، ماکزیمم را به طور مجازی و طبیعتاً و منطقی روی ۱۶ ببریم. در این صورت شاخص‌ها یکی از بهترین نمونه‌های هم‌آهنگی می‌شود. ولی پاشش آیات به هیچ‌وجه یکنواخت نیست:

آیات ثلث اول سوره نور (۲۴) که همان آیات افک است روی طول‌های ۹ و ۱۶ تکیه دارند در صورتی که آیات وسط، طول‌های بلند را اشغال کرده‌اند.

به لحاظ محتوا و مضمون آیات، به سه نوع مطلب برمی‌خوریم که تناسب چندان با یکدیگر ندارند. نوع اول آیات افک و تشریحی مربوط به زنان و حجاب و عفت است، نوع دوم آیات خداشناسی در سطح اعلی است و نوع سوم آیات مردم‌شناسی. ولی این دسته آیات هم‌نوع نیز در داخل خود به لحاظ تجزیه و ترسیم یکسان و مشابه نیستند. مثلاً آیات افک (۱ تا ۳۳) که در ابتدای سوره است از آیات تشریحی طویل آخر سوره کاملاً متمایزاند.

بلاش سوره نور (۲۴) را به سه گروه:

I (۱ تا ۳۳ ، II (۳۴ تا ۵۵ ، III (۵۷ تا ۶۴

تقسیم کرده، تاریخ قاطع و واحدی برای گروه‌های II و III نمی‌تواند تعیین نماید. به لحاظ تجزیه و ترسیم و پس از آزمایش‌های متعدد روی ترکیب‌های مختلف، قابل قبول‌ترین گروه بندی، با تقسیمات زیر به دست آمد:

الف) آیات افک که از نظر تاریخی معین است: ۱ تا ۳۳

ب) آیات ایمانی در سطح اعلی (آیه نور و دنبال آن) : ۳۴ تا ۴۵
به انضمام آیات تشریحی و انضباطی طولانی آخر سوره : ۴۶ تا ۵۷

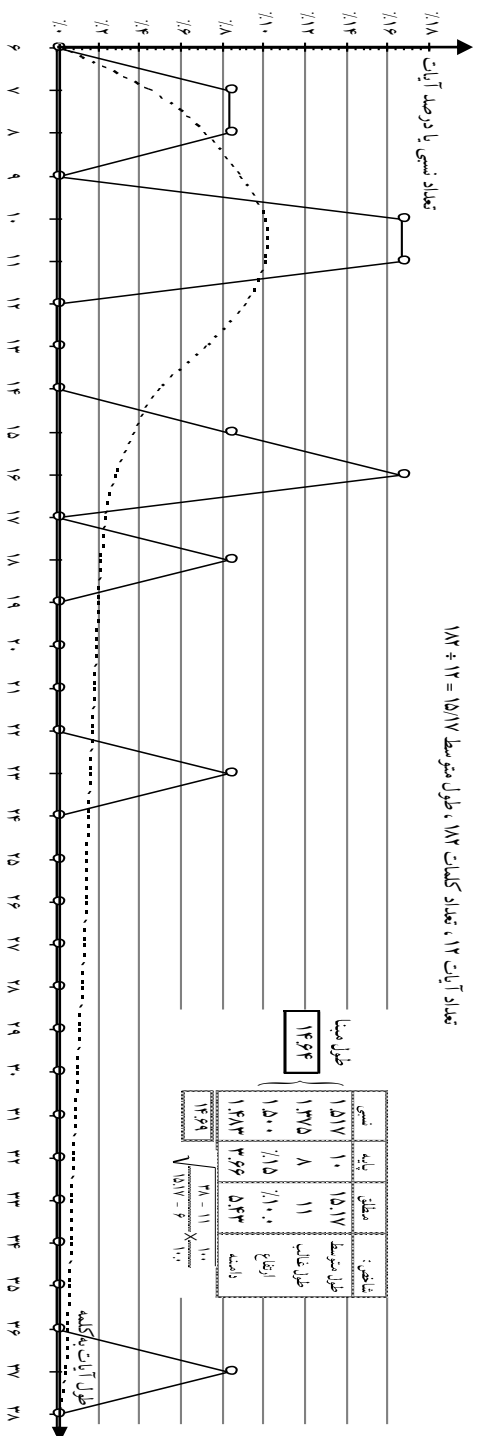
ج) آیات مردم‌شناسی مربوط به منافقین و بشارت
به مؤمنین که در ابتدای ثلث آخر آمده است : ۴۶ تا ۵۶

نسبت به گروه اول، ناجوری تجمع روی طول ۹، با توجه به اینکه مضمون « وَكَوْلًا فَضَّلُ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ » سه بار تکرار شده است و معمولاً ما آیات تکراری و ترجیح‌بند را در کلیه سوره‌ها از حساب تجزیه و ترسیم تحت تأثیر مصنوعی و تحریفی که روی قاعده احتمالات می‌نماید، خارج می‌سازیم، تا حدودی مرتفع می‌شود (آیات ۱۰ و ۲۰ را برمی‌داریم).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوره (۲۴) - ج: آیات مورد شناسی (۴۵ تا ۵۶)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸
شماره آیت		۴۸	۵۵		۵۱	۴۵				۴۶	۴۹		۵۰					۵۳															۵۴
تعداد آیت	۰	۱	۱	۰	۲	۲	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۰	۲۰	۲۲	۰	۰	۰	۱۵	۳۳	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۲۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۷	۰	
درصد آیت	۰.۰	۸.۳	۸.۳	۰.۰	۱۶.۷	۱۶.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۱۶.۷	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰		

تعداد آیت ۱۲، تعداد کلمات ۱۸۲، طول متوسط ۱۵/۱۷ = ۱۲ ÷ ۱۸۲

طول میانگین ۱۴.۶۴

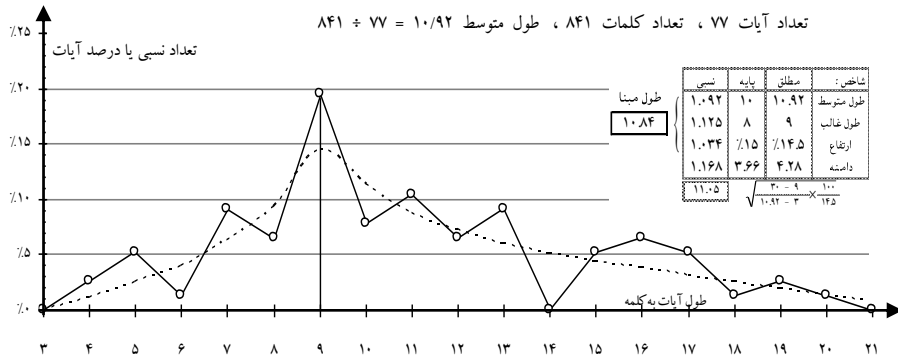
شاخص	مطلوب	پایه	نسبی
طول متوسط	۱۵.۱۷	۱۰	۱.۵۱۷
طول غالب	۱۱	۸	۱.۳۷۵
اندام	۱۰	۷	۱.۴۲۸۵
اندام	۱۰	۵	۲.۰
اندام	۱۰	۳	۳.۳۳۳
اندام	۱۰	۲	۵.۰
اندام	۱۰	۱	۱۰.۰

با توجه به منحنی‌های مشخصه مندرج در صفحات ۳۲۰ و ۳۲۱ و ۳۲۲، ملاحظه می‌شود که هر سه گروه حالت و قیافه نسبتاً طبیعی با شاخص‌های هم‌آهنگ و باشخص تقریباً یک نواخت پیدا کرده‌اند.

۲۵- فرقان

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فرقان (۲۵)، تمام آیات (۱ تا ۷۷)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۸	۲۹
شماره آیات	۵۸ عجب	۳۰ ۴۸ ۶۵ ۷۶	۲۱	۱۵ ۲۶ ۲۷ ۳۵ ۴۱ ۵۳ ۵۴	۳ ۲۶ ۴۰ ۶۹ ۷۲	۱ ۱۲ ۱۰ ۱۳ ۱۴ ۲۰ ۲۵ ۲۸ ۳۷ ۳۸ ۵۲ ۶۷ ۷۱ ۷۳ ۷۵	۱۷ ۲۴ ۳۲ ۳۳ ۴۵ ۵۱ ۶۲ ۶۶	۴ ۲۹ ۳۱ ۳۶ ۴۳ ۴۹	۷ ۵۶ ۵۷ ۶۴ ۷۷	۱۶ ۳۹ ۵۰ ۵۹ ۶۱	۳۴ ۴۲ ۴۶ ۵۵	۲ ۵ ۸ ۱۸ ۴۷	۹ ۱۱ ۴۴ ۷۰	۲۳ عنب ۶۸	۱۹	۱۹	۲۰	۲۱	۲۸	۲۹	
تعداد آیات	۰	۲	۴	۱	۷	۵	۱۵	۶	۸	۵	۷	۰	۴	۵	۴	۱	۲	۱	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۲۰	۶	۴۹	۴۰	۱۳۵	۶۰	۸۸	۶۰	۹۱	۰	۶۰	۸۰	۶۸	۱۸	۳۸	۲۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۶	۵.۲	۱.۳	۹.۱	۶.۵	۱۹.۵	۷.۸	۱۰.۴	۶.۵	۹.۱	۰.۰	۵.۲	۶.۵	۵.۲	۱.۳	۲.۶	۱.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰

از موارد بارزی است که هم منحنی قیافه طبیعی و منظم دارد و هم شاخص‌ها هم آهنگی نسبتاً کاملی دارند.

بلاش سوره فرقان (۲۵) را به دو گروه:

(I) ۱ تا ۶۳، (II) ۶۴ تا ۷۷

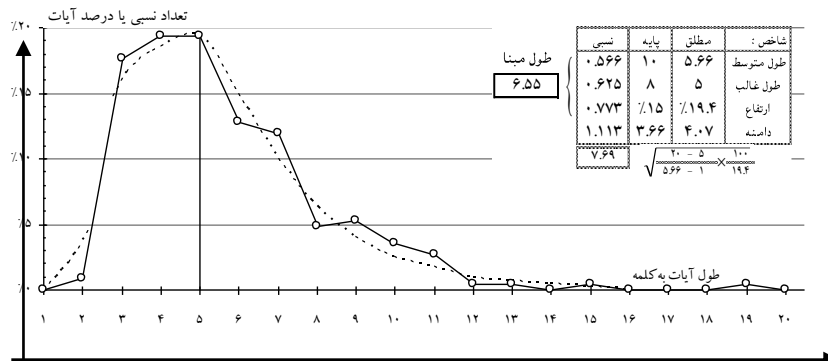
تقسیم کرده و حدس می‌زند گروه دوم مدنی باشد. در صورتی که آن دو گروه دارای طول متوسط‌های مساوی و طول غالب‌های برابرند.

۲۶- شعراء

جدول توزیع منحنی مشخصه سوره شعراء (۲۶)، تمام آیات (۱ تا ۲۲۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	
شماره آیات	۶۰	۴۵	۱	۸	۲	۷	۹	۵	۵	۴	۳	۴۰	۶۳		۴۸					۲۲۷	
	۱۳۴	۴۷	۱۰	۱۶	۱۱	۱۲	۲۱	۲۳	۱۷	۶	۱۷	۴۰	۶۳		۴۸					۲۲۷	
		۵۵	۳۶	۲۲	۱۳	۱۴	۲۸	۲۷	۱۷	۱۰۹	۲۰										
		۵۶	۴۶	۲۴	۱۹	۱۵	۲۴	۲۳	۲۳	۱۲۷	۵۱										
		۵۸	۵۴	۲۵	۲۱	۱۸	۲۴	۲۴	۱۱۸	۱۴۵	۱۵۴										
		۶۴	۵۷	۲۹	۲۲	۲۶	۵۲	۱۳۹	۱۶۴	۱۶۶											
		۶۶	۵۹	۳۷	۴۱	۳۰	۶۱	۱۵۵	۱۸۰												
		۷۶	۶۹	۳۸	۶۲	۳۳	۸۲	۱۵۸	۱۸۹												
		۸۷	۷۲	۵۳	۷۰	۳۵	۱۱۶	۱۸۶													
		۹۰	۷۳	۶۵	۷۱	۳۹	۱۳۶	۱۸۷													
		۹۱	۷۸	۶۸	۷۴	۴۲	۱۶۷	۱۹۷													
		۹۵	۷۹	۸۵	۷۵	۴۹		۲۱۳													
		۹۹	۸۰	۸۸	۷۷	۵۰															
		۱۰۱	۸۱	۱۰۴	۸۳	۶۷															
		۱۰۸	۹۴	۱۱۱	۸۴	۱۰۲															
		۱۱۰	۹۶	۱۱۵	۸۶	۱۰۳															
		۱۱۳	۹۸	۱۱۷	۸۹	۱۰۶															
		۱۲۶	۱۰۰	۱۲۲	۹۲	۱۱۳															
		۱۳۱	۱۰۵	۱۲۸	۹۳	۱۲۱															
		۱۳۳	۱۰۷	۱۳۲	۹۷	۱۲۴															
	۱۳۸	۱۱۴	۱۳۷	۱۱۲	۱۴۲																
	۱۴۱	۱۲۰	۱۴۰	۱۱۹	۱۶۱																
	۱۴۴	۱۲۵	۱۴۶	۱۳۵	۱۷۴																
	۱۴۷	۱۲۹	۱۴۹	۱۵۶	۱۸۳																
	۱۵۰	۱۳۰	۱۵۲	۱۷۳	۱۹۰																
	۱۵۱	۱۳۳	۱۵۳	۱۷۷	۲۱۶																
	۱۵۷	۱۴۸	۱۵۹	۲۰۱	۲۲۵																
	۱۶۳	۱۶۰	۱۶۸	۲۰۸																	
	۱۷۰	۱۶۲	۱۶۹	۲۱۵																	
	۱۷۲	۱۶۵	۱۷۵																		
	۱۷۹	۱۷۱	۱۸۱																		
	۱۸۲	۱۷۶	۱۸۴																		
	۱۹۵	۱۷۸	۱۸۵																		
	۲۰۴	۱۹۲	۱۸۸																		
	۲۰۹	۱۹۳	۱۹۱																		
	۲۱۰	۱۹۶	۱۹۴																		
	۲۱۱	۲۰۲	۱۹۸																		
	۲۱۴	۲۰۳	۱۹۹																		
	۲۱۹	۲۱۲	۲۰۰																		
	۲۲۴	۲۱۷	۲۰۵																		
		۲۱۸	۲۰۶																		
		۲۲۰	۲۰۷																		
		۲۲۳	۲۲۱																		
		۲۲۶	۲۲۲																		
تعداد آیات	۰	۲	۴۰	۴۴	۴۴	۲۹	۲۷	۱۱	۱۲	۸	۶	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۱۲۰	۱۷۶	۲۲۰	۱۷۴	۱۸۹	۸۸	۱۰۸	۸۰	۶۶	۱۲	۱۳	۰	۱۵	۰	۰	۰	۱۹	۰	
درصد آیات	۰.۰	۰.۹	۱۷.۶	۱۹.۴	۱۹.۴	۱۲.۸	۱۱.۹	۴.۸	۵.۳	۳.۵	۲.۶	۰.۴	۰.۴	۰.۰	۰.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۴	۰.۰	

تعداد آیات ۲۲۷ ، تعداد کلمات ۱۲۸۴ ، طول متوسط $5/66 = 1284 \div 227$

نه منحنی خیلی طبیعی و متناسب است (قله مسطح)، نه شاخص‌ها هم آهنگ‌اند (دامنه نسبی دو برابر طول متوسط، ارتفاع نسبی ۱/۵ برابر و اختلاف طول مبنا با طول متوسط ۳۵٪ است.) و نه پاشش یکنواخت است (در خمس اول سوره، یعنی تا حوالی آیه ۵۰، تکیه آیات روی طول ۷ است و بعد روی ۵ و در اواخر روی ۴ می‌رود). بنابراین سوره علی‌رغم وحدت قافیه، نمی‌تواند یک پارچه و هم‌زمان باشد.

بلاشر آیات ۱۹۷ و مخصوصاً ۲۲۷ را که آیه آخر و ۱۹ کلمه است الحاق بعدی به سوره شعراء (۲۶) می‌شمارد و قرینه تاریخی و روایتی نقل می‌کند. اگر آیه نهم آهنگ ۲۲۷ را کنار بگذاریم، دامنه نسبی به عوض ۱/۱۱۵، ۰/۹۹۰ می‌شود که باز هم بلند و بی‌تناسب است. از طرف دیگر، دو گروه‌بندی در این سوره قائل می‌شود:

(I) ۱ تا ۱۹۹ داستان‌های امم گذشته

(II) ۱۹۲ تا ۲۲۶ اثبات وحی

ولی از نظر تجزیه و تحلیل، براساس مشخصات آیه‌بندی، گروه‌بندی فوق صحیح می‌باشد. چنانچه بخواهیم به گروه‌های یکنواخت و هم‌آهنگ برسیم، باید تجزیه زیر را قائل شویم:

الف) ردیف آیات متوسط: ۱ تا ۵۱، مقدمه و داستان موسی تا قضیه سحره

ب) ردیف آیات کوتاه: ۵۲ تا ۲۲۶، داستان موسی بعد از کوچ دادن بنی اسرائیل و داستان سایر انبیاء با نتیجه‌گیری آخر.

از طرف دیگر، مسئله‌ای که وضع این سوره را متفاوت با سایر سوره‌ها کرده و منحنی مشخصه و شاخص‌ها را از هم‌آهنگی عمومی خارج می‌سازد، وجود آیات تکراری یا ترجیع‌بندهای متعدد آیات آن است:

۸ بار آیه ۷ کلمه‌ای «إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِينَ»

(که ۲ بار آن ۹ کلمه‌ای شده است)

۸ بار آیه ۵ کلمه‌ای «وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ»

۵ بار آیه ۴ کلمه‌ای «إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ»

۸ بار آیه ۳ کلمه‌ای «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا عَنِّي»

۵ بار آیه ۱۰ کلمه‌ای «وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِي إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ»

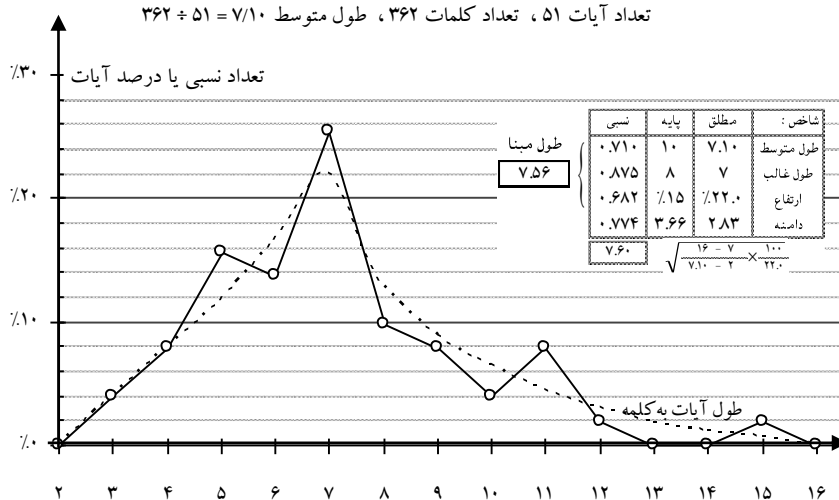
بنابراین، ما سوره را (به لحاظ مشخصات آیه‌بندی)، به دو گروه متمایز «الف» و «ب» تجزیه می‌نماییم و تکرارهای ترجیع‌بندها را از محاسبات مربوطه خارج می‌نماییم.

جدول توزیع منحنی مشخصه سوره شعراء (۲۶)

الف: آیات متوسط، مقدمه سوره و ابتدای داستان موسی (۱ تا ۵۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۴۵	۱	۸	۲	۷	۹	۵	۴	۳	۴۰				
		۴۷	۱۰	۱۶	۱۱	۱۲	۲۱	۲۳	۱۷	۶					۴۸
			۳۶	۲۲	۱۳	۱۴	۲۸	۲۷		۲۰					
			۴۶	۲۴	۱۹	۱۵	۳۴	۴۳		۵۱					
				۲۵	۳۱	۱۸	۴۴								
				۲۹	۳۲	۲۶									
				۳۷	۴۱	۳۰									
				۳۸		۳۳									
						۳۵									
						۳۹									
					۴۲										
					۴۹										
					۵۰										
تعداد آیات	۰	۲	۴	۸	۷	۱۳	۵	۴	۲	۴	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۶	۴۰	۴۲	۹۱	۴۰	۳۶	۲۰	۴۴	۱۲	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۹	۷.۸	۱۵.۷	۱۳.۷	۲۵.۵	۹.۸	۷.۸	۳.۹	۷.۸	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۱، تعداد کلمات ۳۶۲، طول متوسط $7/10 = 362 \div 51$

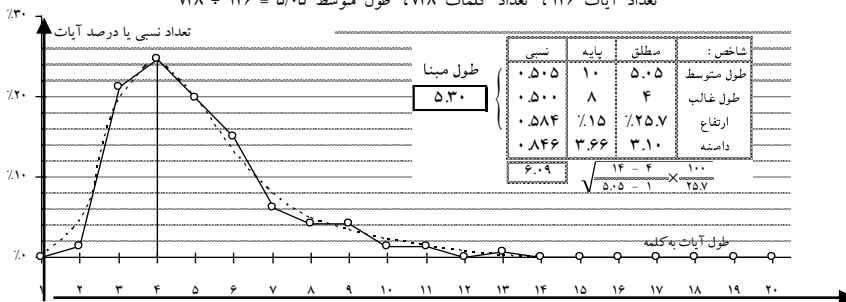
منحنی طبیعی است و شاخص‌ها، هم‌آهنگی کافی دارند. اختلاف طول مبنای طول متوسط $6/7\%$ است.

جدول توزیع منحنی مشخصه سوره شعراء (۲۶)

ب: آیات کوتاه، دنباله داستان موسی بعد از کوچ دادن بنی اسرائیل و داستان انبیاء و امام پیش از موسی، با نتیجه گیری رسالت پیغمبر (۵۲ تا ۲۲۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
شماره آیات	۶۰	۵۵	۵۴	۵۳	۶۲	۶۷	۵۲	۱۱۸	۱۰۹	۱۵۴	۱۲۷	۱۶۶							۲۲۷	
تعداد آیات	۰	۲	۳۱	۳۶	۲۹	۲۲	۹	۶	۶	۲	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۹۳	۱۴۴	۱۴۵	۱۳۲	۶۳	۴۸	۵۴	۲۰	۲۲	۰	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۴	۲۱.۲	۲۴.۷	۱۹.۹	۱۵.۱	۶.۲	۴.۱	۴.۱	۱.۴	۱.۴	۰.۰	۰.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۴۶، تعداد کلمات ۷۳۸، طول متوسط $5/05 = 146 \div 738$

غیر از دامنه که قدری بلند در آمده، سه شاخص دیگر بسیار نزدیک اند و اختلاف طول مینا با طول متوسط ٪۲۰ است. البته خیلی مناسب و مقبول نیست ولی بالنسبه، از ترکیب یکپارچه سوره خیلی بهتر است. علت عمده این بلندی، دامنه آیه ۱۳ کلمه ای ۶۳ است.

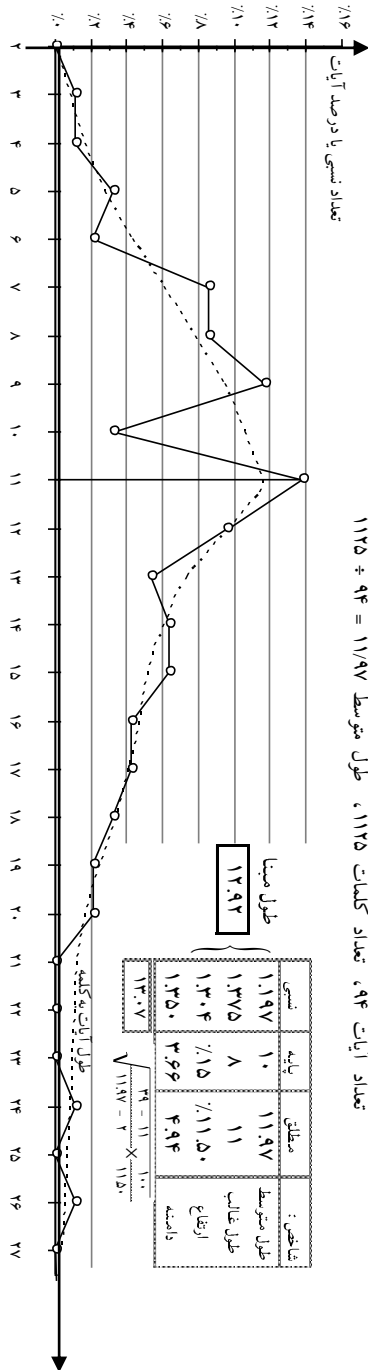
۲۷- نمل، شماره گذاری مختلط

۲۷-

۴۶، طبق شماره گذاری نوع ۱، منطبق تر است.

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۰	۰	۰
۲	۱	۳	۱۱
۳	۱	۳	۱۱
۴	۷۹	۳۱	۵۴
۵	۱	۵۹	۲۱
۶	۲	۸	۸۵
۷	۸	۲۷	۸۷
۸	۸	۲۶	۸۵
۹	۱۱	۴۹	۱۱۷
۱۰	۳	۳۸	۳۲
۱۱	۱۳	۱۴	۹۵
۱۲	۹	۳۳	۹۵
۱۳	۵	۳۴	۵۳
۱۴	۶	۸۴	۶۴
۱۵	۶	۹۰	۶۴
۱۶	۴	۶۴	۴۳
۱۷	۴	۶۸	۴۳
۱۸	۳	۵۴	۳۲
۱۹	۲	۲۸	۲۱
۲۰	۲	۴۰	۲۱
۲۱	۰	۰	۰
۲۲	۰	۰	۰
۲۳	۰	۰	۰
۲۴	۱	۲۴	۱۱
۲۵	۰	۰	۰
۲۶	۱	۲۵	۱۱
۲۷	۰	۰	۰
۲۸	۱	۳۸	۱۱

تعداد آیات ۹۴، تعداد کلمات ۱۱۲۵، طول متوسط ۱۱۷۹۷ = ۹۴ ÷ ۱۱۲۵

طبیعی بودن منحنی و هم‌آهنگی شاخص‌ها بد نیست. دسته‌بندی آیات نیز که به شرح زیر است، طول‌های متوسط و غالب تقریباً معادل را نشان می‌دهد و دلالت بر یکنواختی پاشش و یک پارچه بودن سوره نمل (۷۷) می‌نماید:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۶	قرآن هادی مؤمنین	$\frac{۴۳}{۶} = ۷/۱۷$	۹
۲	۷ تا ۱۴	رسالت موسی	$\frac{۱۰۳}{۸} = ۱۲/۸۷$	۱۱
۳	۱۵ تا ۴۵	داستان سلیمان و ملکه صبا	$\frac{۴۰۷}{۳۱} = ۱۳/۱۳$	۱۱
۴	۴۶ تا ۵۴	داستان ثمود و صالح	$\frac{۹۱}{۹} = ۱۰/۱۱$	۹
۵	۵۵ تا ۵۹	داستان لوط	$\frac{۴۷}{۵} = ۹/۴۰$	۸
۶	۶۰ تا ۷۷	بحث توحید و قیامت و نبوت	$\frac{۲۱۶}{۱۷} = ۱۲/۷۰$	۹
۷	۷۸ تا ۹۵	بحث قرآن و قیامت و نبوت	$\frac{۲۱۶}{۱۸} = ۱۲/۰۰$	۱۱

فقط دسته‌های ۱ و ۵ عقب‌افتاده‌تر از سایرین به نظر می‌آیند ولی با توجه به تعداد کم آیات این دسته‌ها، نمی‌توان به ارقام طول متوسط و طول غالب زیاد اعتماد نمود و از طرف دیگر بعید است که داستان لوط و حتی داستان صالح، جدای از داستان‌های دیگر بوده باشد. بنابراین سوره نمل (۷۷) را یکپارچه و با آیات معاصر می‌گیریم. بلاشر سوره نمل (۷۷) را به سه گروه:

(I) ۱ تا ۶ ، (II) ۷ تا ۵۹ ، (III) ۶۰ تا ۹۵

تقسیم می‌کند. گروه I را حدس می‌زند مقارن آیات ابتدای سوره بقره (۲) باشد و گروه II و III را نزول بعدی می‌داند. ولی مطالعه آیه‌بندی نشان می‌دهد که گروه‌های II و III دارای طول‌های متوسط و غالب تقریباً یکسان و معادل سوره سراسری هستند. از طرف دیگر گروه I به تنهایی دارای مشخصات عادی نمی‌باشد و اتفاقاً آیات ابتدای سوره بقره (۲) در گروهی قرار دارند به طول مبنای ۱۲/۳۵ که نزدیک به طول مبنای همین سوره درمی‌آید و از این جهت نظر بلاشر قابل تأیید می‌باشد.

منحنی سوره قصص (۲۸)، نسبتاً طبیعی است ولی هم‌آهنگی شاخص‌ها تعریفی ندارد (بلندی طول غالب و کوتاهی دامنه). برای رسیدگی به‌وضع پاشش آیات تجزیه و تفکیک می‌کنیم:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۴۶	مقدمه سوره و داستان موسی	$۷۲۹ \div ۴۵ = ۱۶/۲۰$	۱۵ یا ۱۰
۲	۴۷ تا ۷۵	بحث‌های نبوت و توحید	$۴۱۰ \div ۲۹ = ۱۴/۱۴$	۱۳
۳	۷۶ تا ۸۴	داستان قارون	$۱۸۴ \div ۹ = ۲۰/۴۴$	۱۶
۴	۸۵ تا ۸۸	تقویت و تذکرات به پیغمبر	$۶۵ \div ۴ = ۱۶/۲۵$	۱۴

در این چهار دسته که به لحاظ محتوا و مطلب قابل تفکیک می‌باشند، دسته ۳ (داستان قارون) کاملاً خود را متمایز از قسمت‌های دیگر نشان می‌دهد و چون وصف عبرت‌گیری از پیروان انبیاء و اهل کتاب است، اشکالی ندارد که با طول متوسط بلند خود در مدینه نازل شده باشد. سه دسته دیگر را می‌توان تقریباً معاصر دانست و یا اگر دقت و سخت‌گیری بیشتر داشته باشیم، دسته ۲ را هم مستقل و قدیمی تر گرفته دسته‌های ۱ و ۴ یعنی ابتدا و انتهای سوره قصص (۲۸) را که به لحاظ طول‌های متوسط و غالب خیلی نزدیک‌اند و به‌لحاظ مفهوم آیات نیز قابل اتصال می‌باشند گروه اصلی بشناسیم.

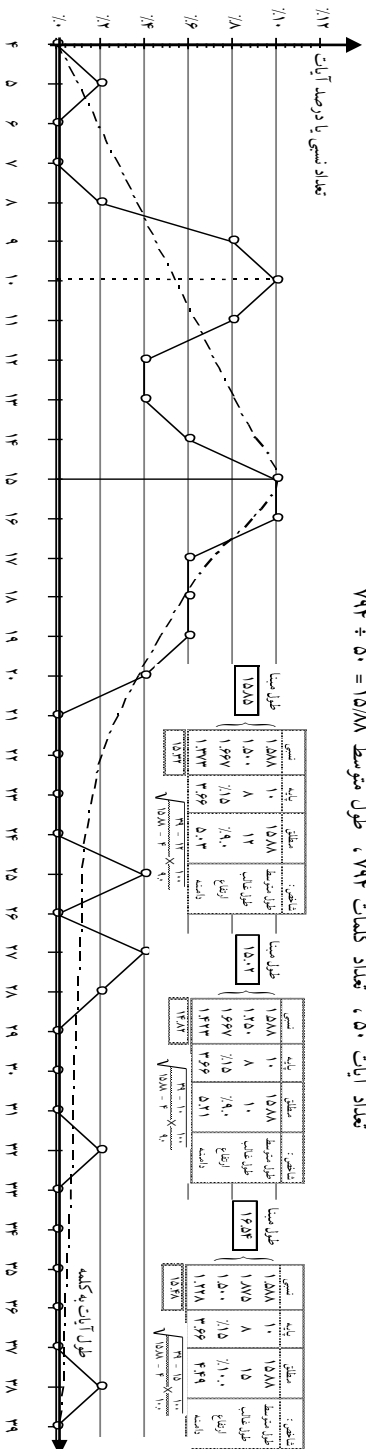
۲۸ - الف) { ۱ تا ۴۶ } داستان موسی از ولادت یا دریافت کتاب
 و نتیجه‌گیری روی پیغمبر اسلام { ۸۸ تا ۸۵ }
 ۲۸ - ب) { ۴۷ تا ۷۵ } بحث نبوت و الوهیت
 ۲۸ - ج) { ۷۶ تا ۸۴ } داستان قارون

بلاش سوره قصص (۲۸) را به دو گروه: I) ۱ تا ۷۰ و II) ۷۰ تا ۸۸ تقسیم می‌کند و در گروه I آیات استدلالی ۴۳ تا ۷۰ را مستقل از قبلی‌ها که داستان ولادت تا رسالت موسی است می‌داند. در گروه II نیز آیات ۷۰ تا ۷۵ را الزاماً مستقل و معاصر با داستان قارون نمی‌شناسد. به لحاظ محاسبات تجزیه و ترسیم، کلیه گروه‌ها و نیم‌گروه‌های محتوا در I و II، دارای طول‌های متوسط و غالب در حوالی ۱۵ اند و هیچ یک روال واحدهای یکپارچه طبیعی با شاخص‌های هم‌آهنگ را ندارند. اتفاقاً آیات ۷۱ تا ۷۵ دارای طول متوسط ۱۵/۶ هستند که خیلی از طول متوسط داستان قارون کمتر است و مجموعه نمی‌تواند دارای پاشش یکنواخت باشد. از طرف دیگر آیات ۴۳ تا ۴۶ را که ما، دنباله طبیعی داستان موسی گرفته‌ایم، به‌لحاظ طول متوسط از بعدی‌های نیم گروه بلاش متمایز است و با قبلی‌های داستان ولادت تا رسالت موسی مشابه می‌باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۹۸) - الف : ولادت تا نبوت موسی و نبوت پیغمبر (آیات ۱ تا ۴۶ و ۸۵ تا ۸۸)

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۴	۴	۲	۲	۳	۵	۵	۳	۳	۳	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۸	۰	۳۶	۴۴	۲۴	۲۶	۴۲	۷۵	۸۰	۵۱	۵۴	۵۷	۴۰	۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۵۴	۷۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۵.۰	۵.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	

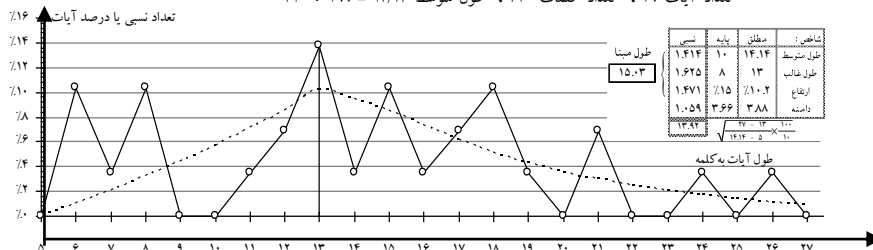
تعداد آیات ۵۰ ، تعداد کلمات ۷۹۴ ، طول متوسط $15/88 = 794 \div 50$

شکل منحنی و شاخص‌ها طبیعی و هم‌آهنگ است جز از بابت دو کوهانه بودن منحنی و طول غالب که معلوم نیست روی ۱۵ باید گرفت یا ۱۰. در صورتی که خواسته باشیم وضع طبیعی و محتمل را داشته باشیم، ناچار باید مابین دو طول غالب ۱۰ و ۱۵ یک طول غالب مجازی روی ۱۲ اختیار نماییم ولی همان طول غالب ۱۰ را اختیار می‌کنیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۷۸) - ب: بحث نبوت و الوهیت (آیات: ۴۷ تا ۷۵)

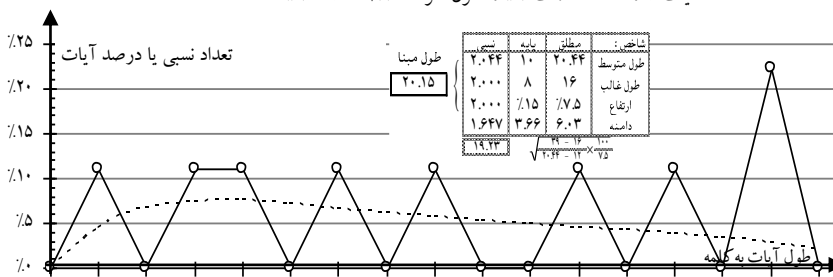
طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷
تعداد آیات	۰	۳	۱	۳	۰	۰	۱	۲	۴	۱	۳	۱	۲	۳	۱	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۷	۲۴	۰	۰	۱۱	۲۴	۵۲	۱۴	۴۵	۱۶	۳۴	۵۴	۱۹	۰	۴۲	۰	۰	۲۴	۰	۲۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۰۳	۰.۳۴	۱.۰۳	۰.۰	۰.۰	۰.۳۴	۰.۶۹	۱.۳۸	۰.۳۴	۱.۰۳	۰.۳۴	۰.۶۹	۱.۰۳	۰.۳۴	۰.۰	۰.۶۹	۰.۰	۰.۰	۰.۳۴	۰.۰	۰.۳۴	۰.۰

تعداد آیات ۲۹ ، تعداد کلمات ۴۱۰ ، طول متوسط $14/14 = 299 = 410$

هم آهنگی شاخص‌ها نسبتاً خوب است و شکل منحنی جز در آخر که جمع شده و باعث کوتاهی رقم دامنه شده، خوب است و شاید مجاز باشیم عدم وجود تصادف یک آیه بلند را با دامنه مجازی جبران کنیم. به این ترتیب دو گروه را می‌شود یکی گرفت.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قصص (۷۸) - ج: داستان قارون (آیات: ۷۶ تا ۸۴)

طول آیات	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۸۳		۸۰	۸۱		۸۴		۷۹		۷۷		۸۲		۷۶		۷۸
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۳	۰	۱۵	۱۶	۰	۱۸	۰	۲۰	۰	۲۳	۰	۲۵	۰	۵۴	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۹ ، تعداد کلمات ۱۸۴ ، طول متوسط $20/44 = 9 = 184$

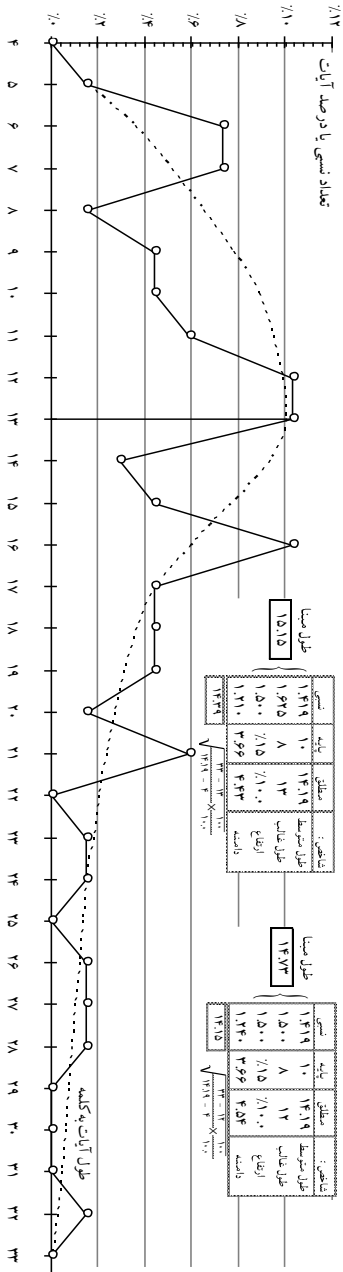
هم آهنگی شاخص‌های اصلی خیلی خوب است و اگر تمرکز دو آیه بلند ۲۷ کلمه‌ای در یک جا را که مسلماً نمی‌تواند به عنوان طول غالب تلقی شود، استثنای انحرافی گرفته دامنه مجازی قائل شویم، شاخص چهارم هم زیاد دور از شاخص‌های اصلی در نمی‌آید. تعداد ضعیف ۹ آیه اجازه نداده است که احتمالات نقش خود را خوب بازی کند.

۲۹- عنكبوت

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنكبوت (۲۹)، تمام آیات (۱ تا ۶۹)

طول آیه	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
شماره آیات																														
تعداد آیات	۰	۱	۵	۵	۱	۳	۳	۴	۷	۷	۲	۳	۷	۳	۳	۳	۱	۴	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۳۰	۳۵	۸	۳۷	۳۰	۴۴	۸۴	۹۱	۷۸	۴۵	۱۱۲	۵۱	۵۴	۵۷	۲۰	۸۴	۰	۲۳	۲۴	۰	۲۶	۲۷	۲۸	۰	۰	۰	۳۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۵	۷.۴	۷.۴	۱.۵	۱۰.۳	۱۰.۳	۱۲.۹	۲۵.۸	۲۵.۸	۷.۴	۱۰.۳	۲۵.۸	۱۰.۳	۱۰.۳	۱۰.۳	۳.۷	۲۵.۸	۰.۰	۷.۴	۷.۴	۰.۰	۷.۴	۷.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶۸، تعداد کلمات ۹۶۸، طول متوسط ۱۴/۱۹ = ۶۸ ÷ ۹۶۸

منحنی و شاخص‌های سوره عنکبوت (۷۹)، روی هم‌رفته طبیعی و هم‌آهنگ‌اند (فقط دامنه قدری کوتاه است که جبران بلندی طول غالب و کمی ارتفاع را می‌نماید) و طول مبنا بیش از ۳/۷٪ با طول متوسط اختلاف ندارد. پاشش نیز غیریکنواخت نیست، بنابراین سوره می‌تواند یکپارچه باشد.

اگر طول مجازی را که ۱۲ است در نظر بگیریم، هم‌آهنگی شاخص‌ها بیشتر می‌شود و طول مبنا ۱۴/۷۲ درمی‌آید. اگر «لَيَقُولَنَّ» را (در آیه ۶۱) ۲ کلمه بگیریم، درست می‌شود.

بلاشر سوره عنکبوت (۷۹) را به سه گروه تقسیم کرده است:

(I) ۱ تا ۱۲ ، (II) ۱۳ تا ۴۲ ، (III) ۴۳ تا ۶۹

در گروه I، آیات ۹ و ۱۰ و قسمتی از آیه ۷ را مدنی می‌داند و می‌گوید تقریباً کلیه روایات اسلامی و «نولدکه» و «شواله» آیات ۱ تا ۱۰ را معاصر شکست احد می‌شمارند. در صورتی که به عقیده «ویل» و تأیید «بلاشر» فقط آیات ۹ و ۱۰ از آن تاریخ‌اند و بقیه مربوط به مشکلات و پیش‌آمدهای مکی در سنوات نزدیک به هجرت است.

گروه II را نیز مکی ماقبل نزدیک به هجرت حساب می‌کند.

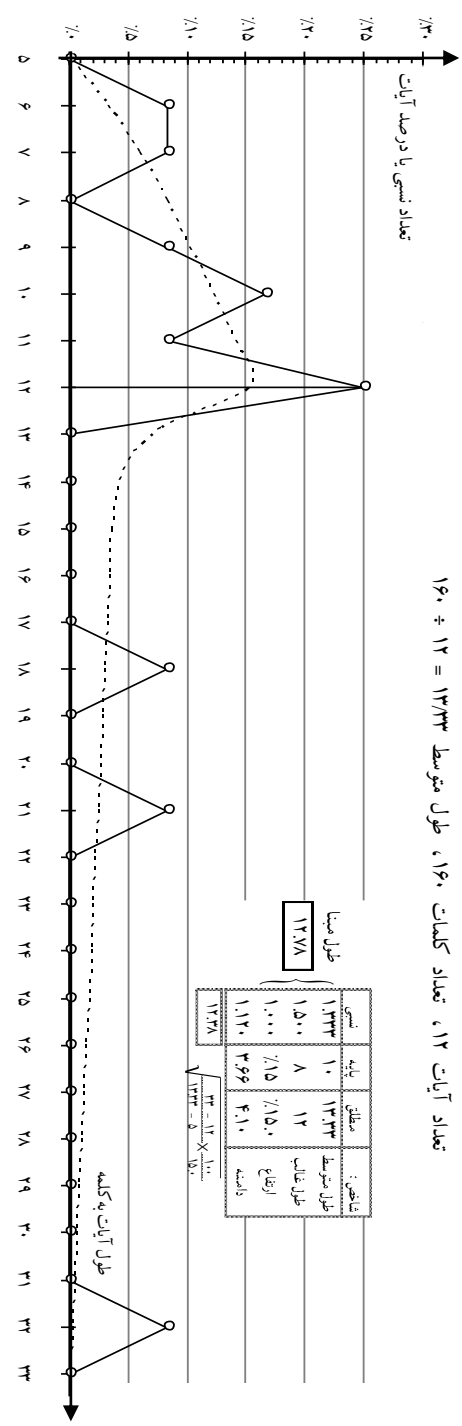
به گروه III که می‌رسد، آن را متصل شده به گروه II می‌داند و حدس می‌زند که آیات ۴۴ تا ۴۶ یا ۴۸، مدنی باشند.

چنانچه این گروه‌ها را تجزیه و ترسیم نماییم به نتایج مدرج در صفحات ۳۳۶، ۳۳۷ و ۳۳۸ می‌رسیم. به طوری که دیده می‌شود هیچ یک از این گروه‌ها حالت طبیعی و کامل ندارند و اگر آیاتی را که بلاشر احتمالاً مدنی دانسته است برداریم، شاخص‌ها ناهم‌آهنگ‌تر می‌شوند. مهم‌تر از همه آنکه گروه‌های I و III که آیات مدنی، در آنها سراغ داده شده است، طول متوسط و مشخصات کوچکی دارند که به حدود هجرت نمی‌رسد. بنابراین سوره عنکبوت (۷۹) را یکپارچه و یکسره مکی می‌گیریم. مضافاً به اینکه به لحاظ مضمون و محتوا و مخصوصاً وزن و قافیه، آیاتی را که مدنی عنوان کرده‌اند، تباین و تمایز با آیات قبل و بعد ندارند و از سراسر سوره با اعلامیه سؤال‌مانندی که در ابتدای سوره (آیه ۲) شده است (یعنی آیه «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ») و شعاری که در آخر سوره (آیه ۶۹) داده شده است (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا) ، کاملاً می‌خواند و به اصطلاح بلاشر، یک «Homelie Tripartit» کامل است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۲۹) - I [آیات: ۱ تا ۱۱]

طول آیت	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
شماره آیات	۱۰	۸		۱		۳	۱۲	۲																					
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۱	۲	۱	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۶	۷	۰	۹	۲۰	۱۱	۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۸.۳	۰.۰	۸.۳	۱۶.۷	۸.۳	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰

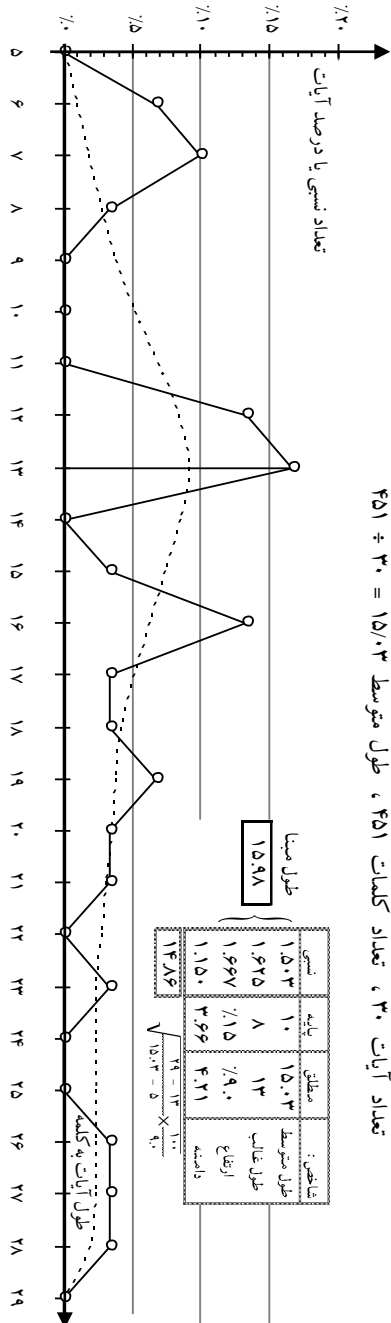
تعداد آیات ۱۲ ، تعداد کلمات ۱۶۰ ، طول متوسط $12/333 = 160 \div 12$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۹۹) - II آیات : ۱۳ تا ۴۲

طول آيات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹
شماره آیات		۱۴	۳۴	۲۰				۲۵	۱۵	۳۰	۱۳	۲۱	۲۶	۴۰		۳۳	۳۳	۲۸				۱۶	۲۴	۳۹	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۰	۴	۵	۰	۱	۴	۱	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۲۱	۸	۰	۰	۰	۴۸	۶۵	۰	۱۵	۶۴	۱۷	۱۸	۲۸	۲۰	۲۱	۰	۲۳	۰	۲۶	۲۷	۲۸	۰	۰
درصد آيات	۰.۰	۶.۷	۱۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۳.۳	۱۶.۷	۰.۰	۳.۳	۱۳.۳	۴.۲	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۳.۳	۰.۰	۵.۸	۰.۰	۶.۷	۶.۷	۷.۱	۰.۰	۰.۰

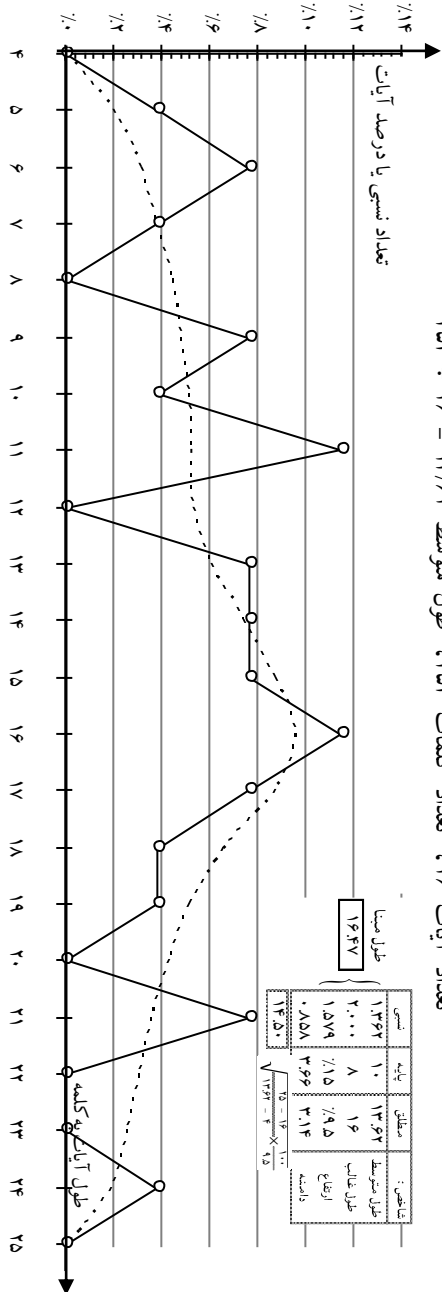
تعداد آیات ۳۰ = تعداد کلمات ۴۵۱ ، طول متوسط ۱۵/۰۳ = ۴۵۱ ÷ ۳۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنكبوت (۲۹) - III (آیات ۳ تا ۴۳)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات		۵۹	۵۴	۶۶	۵۷		۵۶	۶۹	۴۳	۴۷	۵۳	۶۰	۴۷	۵۳	۶۰	۴۷	۵۳	۶۰	۴۷	۵۳	۶۰	۴۷	۵۳
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۰	۲	۱	۳	۰	۲	۲	۲	۳	۲	۱	۱	۰	۲	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۱۲	۷	۰	۱۸	۱۰	۳۳	۰	۲۶	۲۸	۳۰	۴۸	۳۴	۱۸	۱۹	۰	۴۲	۰	۰	۲۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۳.۸	۷.۷	۳.۸	۰.۰	۷.۷	۳.۸	۱۱.۵	۰.۰	۷.۷	۷.۷	۷.۷	۱۱.۵	۷.۷	۳.۸	۳.۸	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۸	۰.۰	

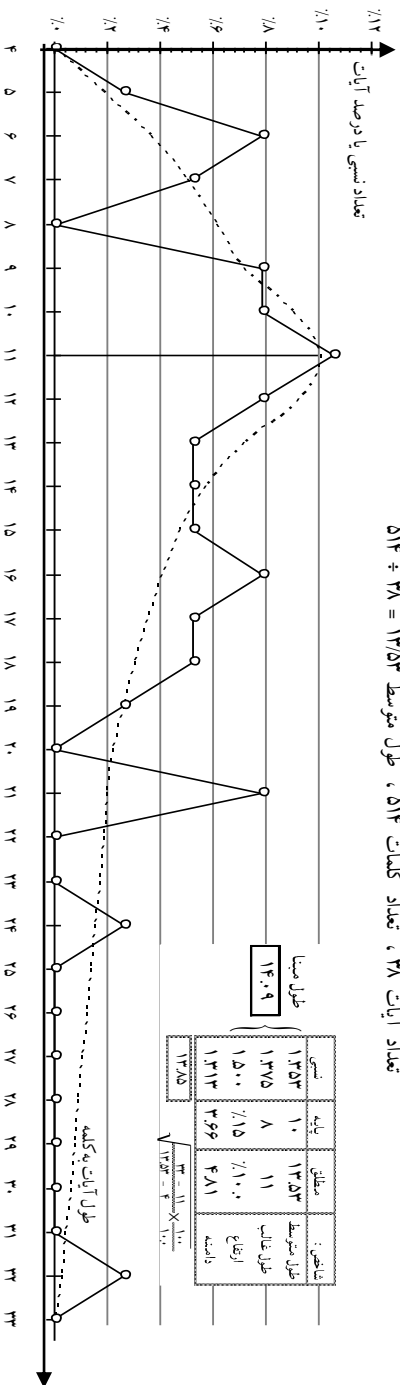
تعداد آیات ۲۶، تعداد کلمات ۳۵۴، طول متوسط $131/62 = 354 \div 26$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عنکبوت (۲۹) - I و III (آیات: ۱ تا ۱۲ و ۴۳ تا ۶۹)

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
تعداد آیات	۵۹	۵۴	۵۷	۵۷	۵۶	۶۹	۸	۶۹	۴۷	۴۸	۶۱	۵۰	۴۹	۵۸	۴۶	۵۱+۵۲	۶۴	۶۴	۶۵	۶۵	۶۸	۱۱	۶۴	۶۴	۶۴	۶۴	۶۴	۶۴	۶۴	۶۴
تعداد کلمات	۱	۳	۲	۰	۳	۳	۲۷	۳۱	۴۴	۳۶	۲۶	۲	۳	۳	۴۸	۱۹	۰	۶۳	۰	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰	۱۸	۱۴	۰	۱۴	۱۰	۱۸	۱۱	۱۲	۱۲	۱۰	۱۳	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲

تعداد آیات ۷۸ ، تعداد کلمات ۵۱۴ ، طول متوسط $137/53 = 514 \div 78$

اگر گروه‌های I و III را توأم بگیریم، مجموعه حالت طبیعی و نسبتاً هم‌آهنگ پیدا می‌کند و متوسط، $137/53$ درمی‌آید که نزدیک و تقریباً معاصر با گروه I و با ترکیب کامل سوره است. مدنی گرفتن آیات پیشنهادی «رؤات» و «بلاش» باعث می‌شود که گروه‌های I و III به سال‌های خیلی عقب‌تر که به لحاظ مضمون و مطلب بی‌تناسب‌تر است می‌افتند.

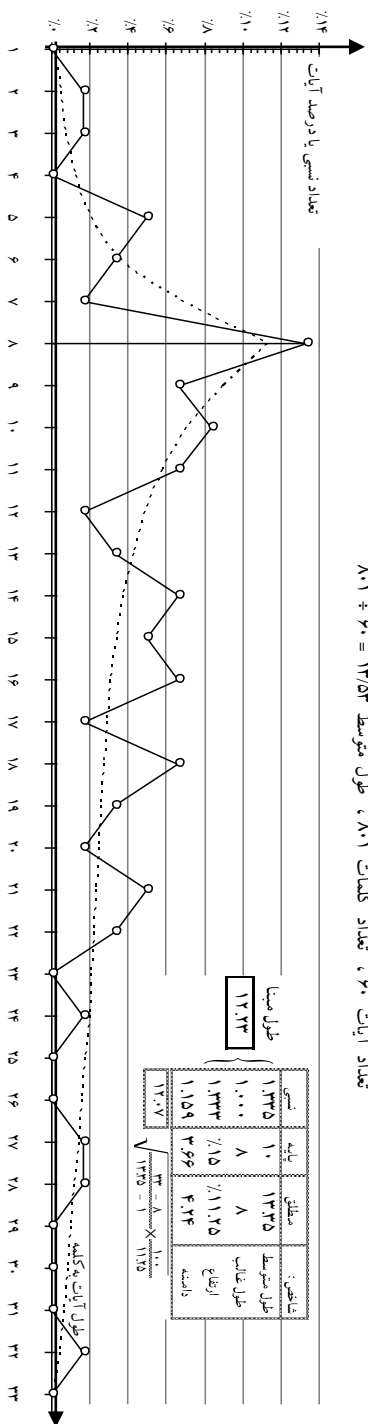
وجود گروه ۴۴ تا ۴۶ با طول متوسط ۲۱ به سال‌های ۸ و ۹ هجرت می‌خورد که دیگر مسئله جدال با اهل کتاب کهنه شده بوده است.

۴- روم

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره روم (۳۰)، تمام آیات (۱ تا ۶۰)

شماره آیات	طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
تعداد آیات		۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
تعداد کلمات		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
درصد آیات		۱۰۰	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷

تعداد آیات ۶۰ ، تعداد کلمات ۸۰۱ ، طول متوسط ۱۳/۵۳ = ۸۰۱ ÷ ۶۰

منحنی سوره روم (۳۰) غیرطبیعی نیست ولی هم آهنگی شاخص‌ها کم است (طول غالب ضعیف است و دامنه تا حدودی کوتاه) و مخصوصاً پاشش یکنواخت نیست (در ثلث اول سوره، تکیه روی آیات ۸ کلمه‌ای و پس از آن روی ۱۰ کلمه‌ای می‌رود و وفور آیات بلند و متوسط زیاد می‌شود). سوره نمی‌تواند یکپارچه هم‌زمان باشد.

[در کلمه‌شماری آیات، شماره‌گذاری نوع ۲ مرجح به نظر آمد. خصوصاً که آیات ۵۴ و ۵۵ به لحاظ ساختمان جمله، به هم می‌چسبند. علاوه بر آن، با آنکه قرآن‌های چاپ ایران که دو نوع شماره‌گذاری است، «غُلِبَتِ الرُّومُ» را آیه اول کرده‌اند و به «فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ» شماره ۲ داده‌اند. بلاشر در هر دو نوع شماره‌گذاری، آیه اول را «غُلِبَتِ الرُّومُ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ» گرفته است. در مقدمه نیز تذکر داده است که:

La coupure des Versets 1 à 4 est factice

به نظر منطقی و طبیعی می‌آید که در اصل چنین بوده باشد:

۱- غُلِبَتِ الرُّومُ ، ۲ الف- فِي أَدْنَى الْأَرْضِ ، ۲ ب- وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ.

ترتیب انتخابی براین فرض و اساس است.

بلاشر سوره را به سه گروه تقسیم می‌کند:

(I) ۱ تا ۲۶ ، (II) ۲۷ تا ۳۸ ، (III) ۳۹ تا ۶۰

و ضمناً آیات ۴۴ و ۴۵ و ۴۹ را الحاقی مؤخر حدس زده است.

از نظر تجزیه و ترسیم، آیه بندی گروه I واقعاً متمایز از آیات دیگر جلوه می‌کند و به طوری که ذیلاً دیده می‌شود، به صورت مجموعه نسبتاً هم آهنگ و یکپارچه جلوه می‌کند. اما گروه‌های II و III به لحاظ طول متوسط و پاشش، نزدیک‌اند و نمی‌توانند گروه‌های مستقل تشکیل دهند. آیات ۴۴ و ۴۵ که متوسطشان ۱۳/۵ می‌شود و آیه ۱۸ کلمه‌ای ۴۹، نه به لحاظ طول آیه و نه به لحاظ مطلب و قافیه، خارج از گروه‌های مربوطه نیستند. بنابراین سوره روم (۳۰) را به دو گروه الف و ب، به صورت زیر تقسیم می‌کنیم:

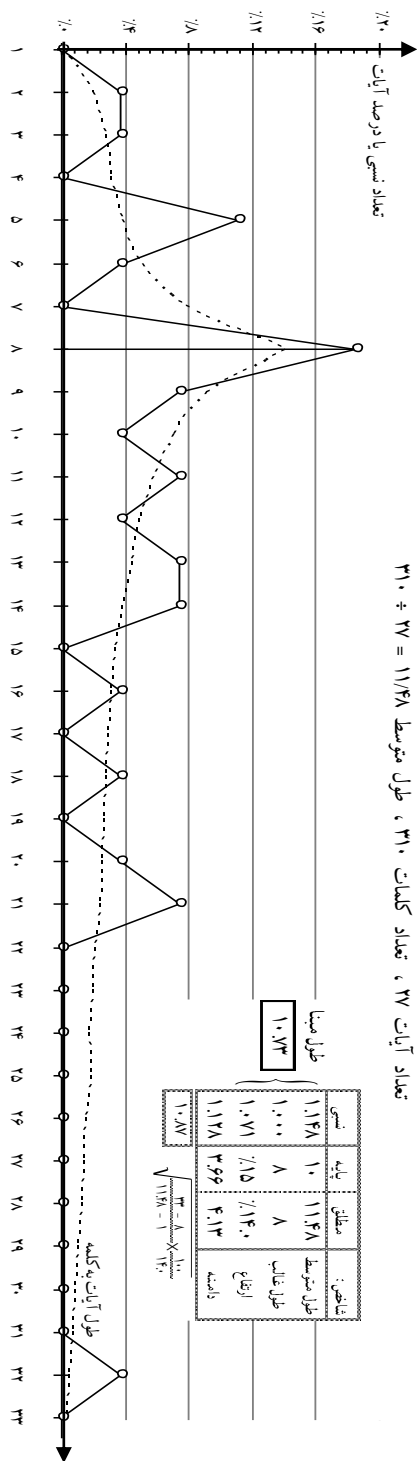
الف) ۱ تا ۲۶ ، ب) ۲۷ تا ۶۰.

محتوا و مطلب این دو گروه، اختلاف چندانی با هم ندارند و به طور کلی، جنبه عبرت‌گیری، توحید، تعلیم و مختصری تشریح را دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره روم (هـ) - الف : آیات (۱ تا ۲۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	
شماره آیات		۱	الف		ب	۱۶		۴	۵	۶	۱۵	۳	۹	۱۸	۲۴		۲۶		۲۰	۷														
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۳	۱	۰	۵	۲	۱	۳	۱	۲	۳	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۰	۱۵	۶	۰	۴۰	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۷۸	۰	۱۶	۰	۱۸	۰	۲۰	۴۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۷	۳.۷	۰.۰	۱۱.۱	۳.۷	۰.۰	۱۸.۵	۷.۴	۳.۷	۷.۴	۳.۷	۷.۴	۷.۴	۰.۰	۳.۷	۰.۰	۳.۷	۰.۰	۳.۷	۷.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۷ ، تعداد کلمات ۳۱۰ ، طول متوسط ۱۱/۴۸ = ۳۱۰ ÷ ۲۷

طول میانگین ۱۰.۷۳

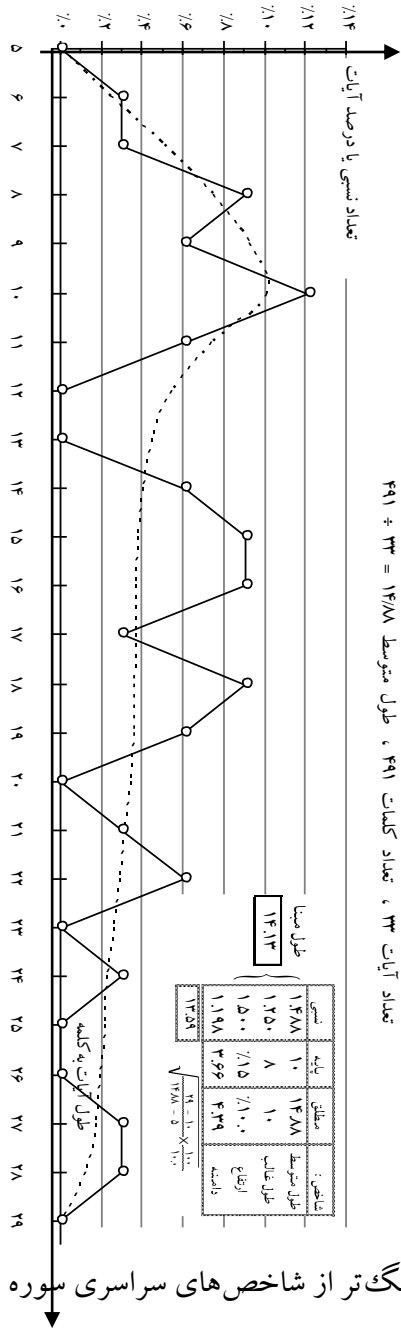
نوع	مطلق	نسبی
طول متوسط	۱۱/۴۸	۱۰
طول غالب	۸	۸
ارتفاع	۷/۸۴۰	۷/۸۵
دامنه	۴/۱۳	۳/۶۶

$$\frac{10.73}{\sqrt{11.48 - 1}} \times \frac{33}{14}$$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره روم (۳۰ تا ۲۷) — ب : آیات (۳۰ تا ۲۷)

شماره آیات	طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹
تعداد آیات		۳۳	۵۹	۳۰	۵۷	۵۰	۴۳	۳۱	۵۵+۵۴	۴۱	۵۲	۳۵	۲۸	۴۵	۳۲	۵۶	۰	۲۹	۲۸	۳۹	۵۳	۰	۲۷	۴۷	۰	۰
تعداد کلمات		۰	۶	۷	۶۰	۲۴	۴۰	۲۲	۰	۰	۲۸	۴۵	۴۸	۱۷	۵۴	۳۸	۰	۲۱	۴۴	۰	۲۴	۰	۲۷	۷۸	۰	۰
درصد آیات		۳۰٪	۳۰٪	۳۰٪	۹۱٪	۶۱٪	۱۲۱٪	۶۱٪	۰٪	۰٪	۶۱٪	۹۱٪	۹۱٪	۳۰٪	۹۱٪	۶۱٪	۰٪	۳۰٪	۶۱٪	۰٪	۳۰٪	۰٪	۳۰٪	۴۷٪	۰٪	۰٪

تعداد آیات ۳۳ ، تعداد کلمات ۴۹۱ ، طول متوسط ۱۴۸۸ = ۴۹۱ ÷ ۳۳

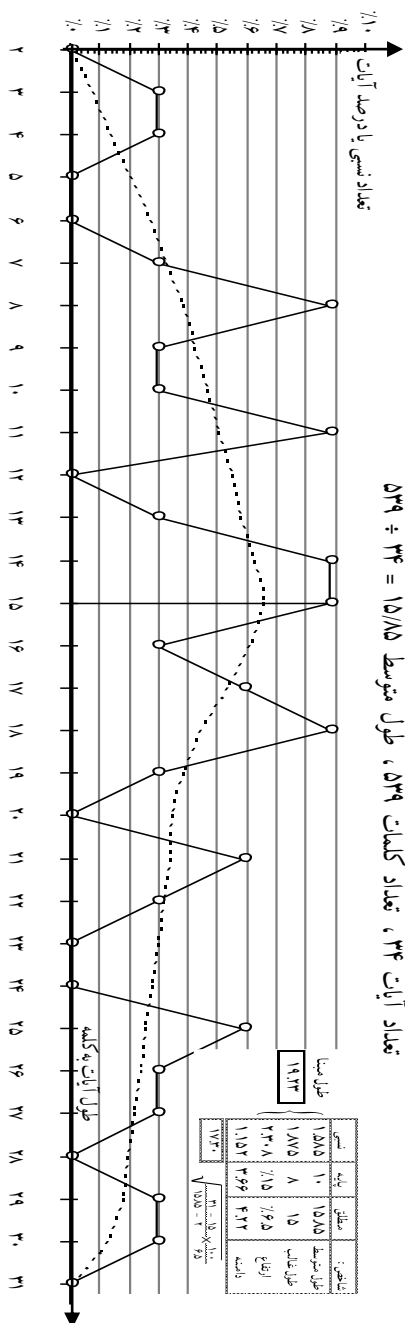
هر دو دسته شاخص ها ، هم آهنگ تر از شاخص های سراسری سوره هستند.

۱۶- لقمان

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره لقمان (۱۳۱)، تمام آیات (۳۴)

طول آیت	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیت	۲	۱	۱	۰	۰	۲۳	۴	۳	۲۵	۱۸	۱۷	۱۰	۱۲	۲۱	۲۹	۳۳	۵	۳۰	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۳	۱	۱	۳	۰	۱	۳	۳	۱	۲	۳	۱	۰	۲	۰	۰	۰	۲	۱	۱	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۰	۰	۷	۲۴	۹	۱۰	۳۳	۰	۱۳	۴۲	۲۱	۱۶	۳۴	۵۴	۱۹	۰	۴۲	۲۲	۰	۰	۵۰	۲۶	۲۷	۰	۲۹	۳۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۹	۲.۹	۰.۰	۰.۰	۲۹	۸.۸	۲.۹	۲.۹	۸.۸	۰.۰	۲.۹	۸.۸	۲.۹	۲.۹	۵.۹	۸.۸	۲.۹	۰.۰	۵.۹	۲.۹	۰.۰	۰.۰	۵.۹	۲.۹	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۲.۹	۰.۰

تعداد آیات ۳۴ ، تعداد کلمات ۵۳۹ ، طول متوسط $15/85 = 34 \div 539$

منحنی سوره لقمان (۳۱) پُر از تکرار قُله ماکزیمم، و بیش از معمول خوابیده است. شاخص‌ها نیز دور از هم (خصوصاً ارتفاع و دامنه) و ناهم‌آهنگ‌اند، بنابراین طبیعی نیست. نشانه غیرطبیعی بودن و غیرمعاصر و یکپارچگی سوره ناجوری پاشش است (ثلث اول سوره روی طول غالب ۸ تکیه دارد و بعد روی ۱۱ می‌رود و طول‌های بلند ۱۸ و ۲۱ و ۲۵ زیاد می‌شود). از نظر روایات و تاریخی هم می‌دانیم که این سوره مدنی نیست مگر آنکه تعدادی از آیات آن چنین باشد. قاعدتاً باید یک بریدگی یا تفکیک و گروه‌بندی متمایز مابین آیات ثلث اول و دو ثلث آخر وجود داشته باشد. به لحاظ مطلب و به طوری که بلاشر متعرض شده است، بریدگی و تفکیک گروه‌ها در فاصله آیات ۱۰ و ۱۱ است. بلاشر علاوه بر این، آیات ۱۴ و ۲۶ سوره لقمان (۳۱) را خارج از ردیف می‌داند (در بعضی روایات اسلامی، مدنی بودن ۲۶ تأیید شده است) و در آیات ۱۳ و ۲۸ احتمال تکمیل و افزوده شدن ۸ کلمه در هر کدام را می‌دهد (در آیه ۱۳، جمله «حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ» و در آیه ۲۸، جمله «وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلًّا يَجْرِى إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى»).

با چنان تفکیک و چنین برداشت‌ها به نتایج خیلی طبیعی‌تر و قابل قبول‌تر می‌رسیم. ولی برخلاف نظر بلاشر که گروه اول سوره لقمان (۳۱) را به لحاظ تجانس موضوعی با آیات ابتدای سوره بقره (۲) آن را مخلوطی از آیات مدنی و آیات اواخر مکه دانسته است، کاملاً مکی و حتی متعلق به دوران دوم و قدیمی‌تر از دو ثلث آخر سوره است. تشابه موضوعی می‌تواند کاملاً در حکم پیش‌اعلام احتمالی و زمینه‌چینی برای آیات مردم‌شناسی سوره بقره (۲) باشد.

آیات سوره لقمان (۳۱) را در دو گروه زیر مورد بررسی قرار می‌دهیم:

الف) آیات معرفی قرآن و مردم‌شناسی و توحیدی (۱ تا ۱۰)

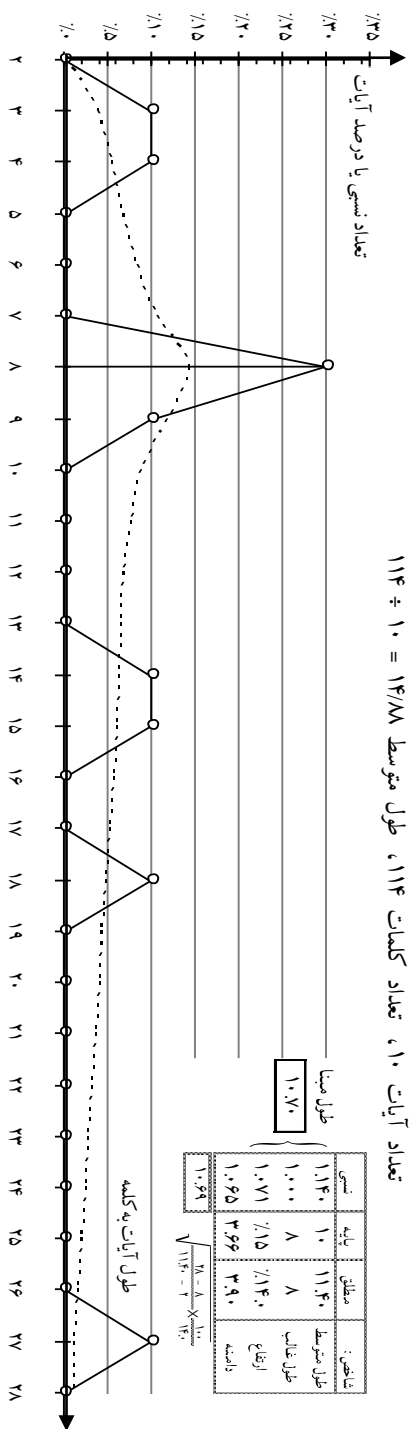
ب) آیات حکمت و معرفت (۱۱ تا ۳۴)

در هر دو گروه (صفحات ۳۴۶ و ۳۴۷)، هم منحنی شکل نسبتاً طبیعی دارد و هم شاخص‌ها خیلی بیشتر به هم نزدیک‌اند. اختلاف طول مبنا با طول متوسط در گروه ب قدری بیش از ۱۰٪ است (۱۰/۷٪). چنانچه آیات ۱۴ و ۲۶ را وارد می‌کردیم و آیات ۱۳ و ۲۸ را به طور کامل می‌گرفتیم، طول متوسط گروه ب: $17/70 = 24 \div$ ۴۲۵ می‌شد و طول مبنا ۱۵/۱۴ در می‌آمد و ناهم‌آهنگی زیاد می‌شد.

حکله ۱، تیزه منحنی مشخصه سه، اتمام (۳۱) - الله، آیات معرفت، آیه ۱ تا ۱۰

طول آيات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸
شماره آیات		۳	۱				۴	۳					۱۰	۶			۵									۹	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۳	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۰	۰	۰	۲۴	۹	۰	۰	۰	۰	۱۴	۱۵	۰	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	

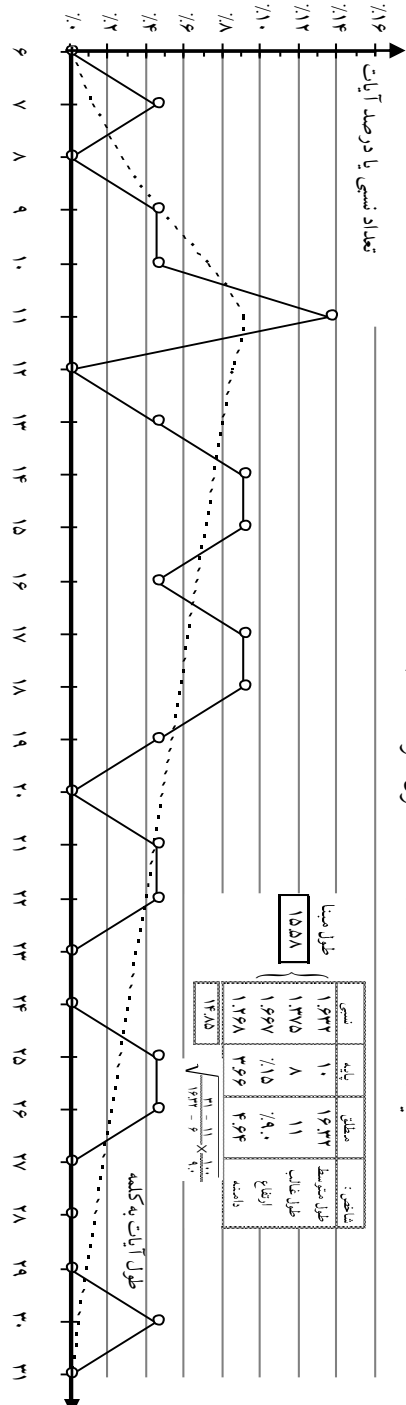
تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۱۱۴، طول متوسط $114 \div 10 = 11.4$

جدول اول: آیت‌ها و کلمات در سوره مائده (۱۱ آیت - ۳۴۴ کلمه)

شماره آیت	تعداد کلمات	درصد آیت
۱	۰	۰
۲	۰	۰
۳	۰	۰
۴	۰	۰
۵	۰	۰
۶	۰	۰
۷	۰	۰
۸	۰	۰
۹	۰	۰
۱۰	۰	۰
۱۱	۰	۰
۱۲	۰	۰
۱۳	۰	۰
۱۴	۰	۰
۱۵	۰	۰
۱۶	۰	۰
۱۷	۰	۰
۱۸	۰	۰
۱۹	۰	۰
۲۰	۰	۰
۲۱	۰	۰
۲۲	۰	۰
۲۳	۰	۰
۲۴	۰	۰
۲۵	۰	۰
۲۶	۰	۰
۲۷	۰	۰
۲۸	۰	۰
۲۹	۰	۰
۳۰	۰	۰
۳۱	۰	۰

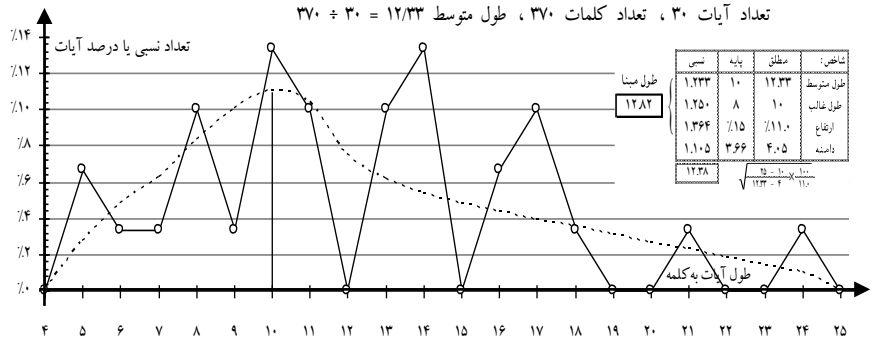
تعداد آیت ۲۲ ، تعداد کلمات ۳۵۹ ، طول متوسط $359 \div 22 = 16.32$

۲۷- سجده

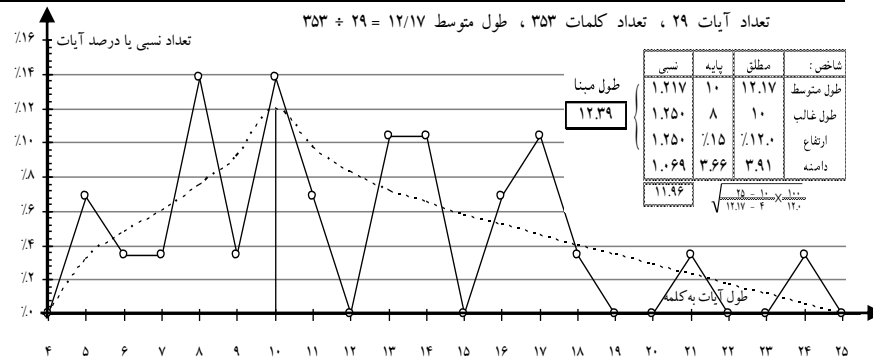
جدول توابع و منحنی مشخصه سوره سجده (۳۷)، تمام آیات (۱ تا ۳۰)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات (ز)		۱۰	۵	۲۸	۱	۲۱	۶	۱۱	۱۷	۸	۱۲	۲	۲۶					۲۰				۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۱	۳	۱	۴	۳	۰	۳	۴	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۶	۷	۲۴	۹	۴۰	۳۳	۰	۳۹	۵۶	۰	۳۲	۵۱	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۱۰.۰	۳.۳	۱۳.۳	۱۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۱۳.۳	۰.۰	۶.۷	۱۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۳	۰.۰	

شاخص‌ها روی هم رفته هم‌آهنگ‌اند. منحنی نیز اگر دو ماکزیمم دور از هم نمی‌داشت، طبیعی‌تر می‌شد. پاشش آیات نسبتاً یکنواخت است. بلاشر با تأیید روایات، آیه ۱۶ را الحاق بعدی می‌داند و علاوه بر آن در آیه ۲۳ جمله «فَلَا تَكُنْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَائِهِ» را معترضه و وارد شده بعدی می‌گیرد. اگر این دو اصلاح را انجام دهیم، منحنی قیافه طبیعی‌تر پیدا می‌کند و جدول توزیع و شاخص‌ها چنین می‌شود:

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
شماره آیات (ز)		۱۰	۵	۲۸	۱	۲۱	۶	۱۱	۱۷	۸	۱۲	۲	۲۶					۲۰			۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۱	۴	۱	۴	۲	۰	۳	۳	۰	۲	۳	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۶	۷	۳۲	۹	۴۰	۲۲	۰	۳۹	۴۲	۰	۳۲	۵۱	۱۸	۰	۰	۲۱	۰	۰	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۹	۳.۴	۳.۴	۱۳.۸	۳.۴	۱۳.۸	۶.۹	۰.۰	۱۰.۳	۱۰.۳	۰.۰	۶.۹	۱۰.۳	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰

منحنی از وجهه‌های متعددی، روال غیرطبیعی دارد (چهار ماکزیمم در فواصل ۸ الی ۱۷، تجمع در طول‌های کوتاه ۶ تا ۸، تطویل دامنه تا طول ۶۶ از یک طرف و طول ۳ از طرف دیگر). شاخص‌ها کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند (مخصوصاً ارتفاع ضعیف و تا حدودی طول غالب کوتاه). سوره احزاب (۳۳) ممکن است از ترکیب گروه‌های دور از هم تشکیل شده باشد، ولی از نظر تاریخی می‌دانیم که قسمت عمده‌ای از آن مربوط به جنگ احزاب و خندق و احکام تشریحی مربوط به حرم حضرت رسول است که در اواسط مدینه بوده است.

بلاشر سوره را به سه گروه:

I (۱ تا ۲۷ ، II ۲۸ تا ۵۹ ، III ۶۰ تا ۷۳)

تقسیم کرده گروه‌های I و II را در سال ۶۲۷ میلادی (سال پنجم هجری) می‌داند ولی در هر دوی آنها، وجود دسته آیات قدیمی‌تر را سراغ می‌دهد (از جمله آیات «۴۱ تا ۴۶» و «۶۳ تا ۶۸»). اتفاقاً همین آیات «۴۱ تا ۴۶» و «۶۳ تا ۶۸» هستند که طول‌های کوتاه ۳ تا ۱۱ را متراکم کرده‌اند. ولی علاوه بر آنها، در همان گروه I، دسته آیات دیگری هستند که به لحاظ مطلب، مشابه و مکرر آیات «۴۱ تا ۴۶» هستند و باعث ناجوری طول‌های ۱۲ و ۱۷ شده‌اند (۱ تا ۳ و ۷ تا ۸). اگر این دسته‌ها را کنار بگذاریم، موضوع تفکیک گروه‌های I و II و III منتفی می‌شود و به لحاظ طول متوسط، تقریباً مساوی درمی‌آیند. بنابراین دو گروه مکی و مدنی به شرح زیر قائل می‌شویم:

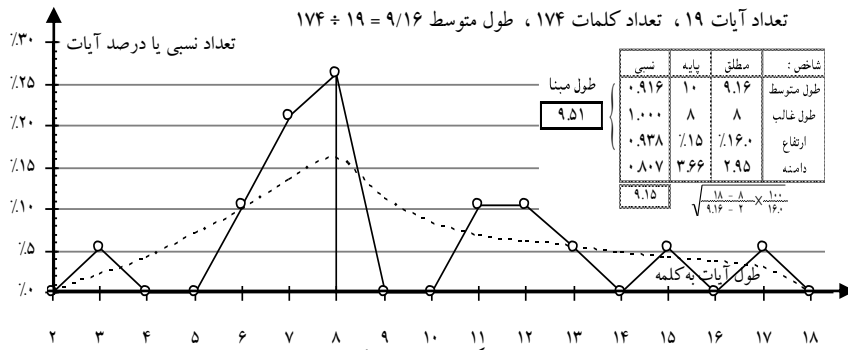
۱ تا ۳ ، مانند ۴۱ تا ۴۷	}	الف (آیات مکی)
۷ تا ۸ ، غیرمربوط به قبل و بعد		
۴۱ تا ۴۷ ، امر به تسبیح خدا و عدم اطاعت از کافرین و منافقین		
۶۳ تا ۶۸ ، آخرت		

۱ تا ۴۰ ، منهای { ۱ تا ۳ } سفارش پیغمبر به مؤمنین، خاندان پیغمبر	}	ب (آیات مدنی)
۷ تا ۸ ، منافقین، جنگ احزاب		
۴۸ تا ۷۳ ، منهای { ۶۳ تا ۶۸ } آیات تشریحی مربوط به زنان		

آیات جنگ احزاب اگر روی ۱۲ تکیه کرده است، روی ۱۷ هم به همان اندازه جمع شده است به طوری که متوسط ۱۵ می‌شود. همچنین آیات بعدی روی ۱۴ و ۱۵ جمع شده‌اند و نسبت به ۱۴/۵ تقارن دارند. بنابراین پاشش غیریکنواخت نیست.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره احزاب (۳۳)
الف (آیات مکی: ۱ تا ۳، ۷ تا ۸، ۴۱ تا ۴۷، ۶۳ تا ۶۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		۴۱			۳	۴۱ الف	۸			۴۷	۱	۴۲		۶۳		۷	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۲	۴	۵	۰	۰	۲	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۱۲	۲۸	۴۰	۰	۰	۲۲	۲۴	۱۳	۰	۱۵	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۱۰.۵	۲۱.۱	۲۶.۳	۰.۰	۰.۰	۱۰.۵	۱۰.۵	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰

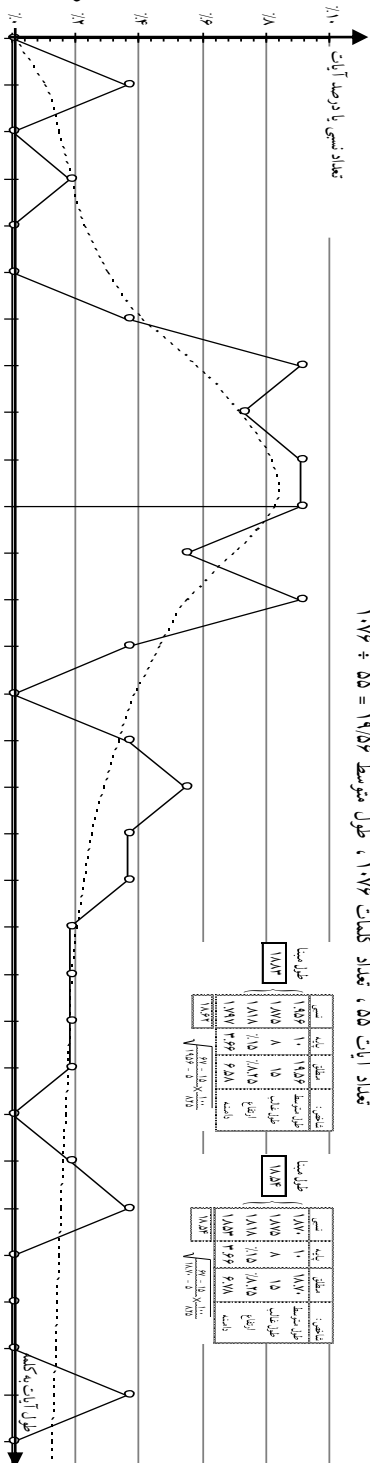

اگر خواسته باشیم آیه تطهیر (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ...) را مستقل بگیریم بقیه آیه ۳۳ را باید به ۳۴ بچسبانیم در این صورت ۲۸ کلمه‌ای می‌شود. آیه ۵۳ نیز استثنائی است. در این شاخص‌ها طول متوسط از دو شاخص دیگر بلندتر درآمده است و شاخص نسبی دامنه، با آنکه در حدود شاخص‌های دیگر درآمده است، چون در سوره‌های طویل‌الآیه معمولاً دامنه نسبت به سایر شاخص‌ها عقب می‌افتند، غیر طبیعی است. علت این اختلاف را می‌توان در وجود آیه ۶۶ کلمه‌ای دور افتاده ۵۳ دانست که به لحاظ محتوا نیز مضمون غیر متصل و غیر مرتبط با آیات قبل و بعد دارد و به احتمال قوی جداگانه و شاید بعداً نازل شده باشد. با کنار گذاشتن آیه ۵۳ و مختصر تغییری که در ارتفاع رخ خواهد داد، به شاخص‌های زیر می‌رسیم:

$$\left. \begin{array}{l} 1 \text{ تا } 40 \text{ منهای } \left. \begin{array}{l} 1 \text{ تا } 3 \\ 7 \text{ تا } 8 \end{array} \right\} \\ 48 \text{ تا } 73 \text{ منهای } \left. \begin{array}{l} 53 \\ 63 \text{ تا } 68 \end{array} \right\} \end{array} \right\} \text{آیات تشریحی (ب) - ۳۳}$$

طول آيات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	
شماره آيات (ب)		۶۱					۶۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰		
تعداد آيات	۰	۲	۰	۱	۰	۰	۲	۵	۴	۵	۵	۳	۵	۳	۰	۲	۲	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۰	۸	۰	۰	۲۲	۶۰	۵۲	۷۰	۷۵	۶۸	۸۵	۶۹	۰	۴۰	۶۳	۴۶	۴۶	۴۶	۴۶	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۰	۱۸	۰	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آيات	۰.۰۰	۳.۶	۰.۰۰	۱.۸	۰.۰۰	۰.۰۰	۶.۶	۱۸.۰	۱۲.۰	۱۷.۰	۱۳.۰	۱۷.۰	۱۳.۰	۱۷.۰	۰.۰۰	۶.۰	۱۸.۰	۱۱.۰	۱۱.۰	۱۱.۰	۱۱.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۵.۰	۰.۰۰	۵.۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۵.۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰	۰.۰۰

تعداد آيات ۵۵ = $1076 \div 55 = 19.56$ ، طول متوسط کلمات ۱۰۷۶

مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

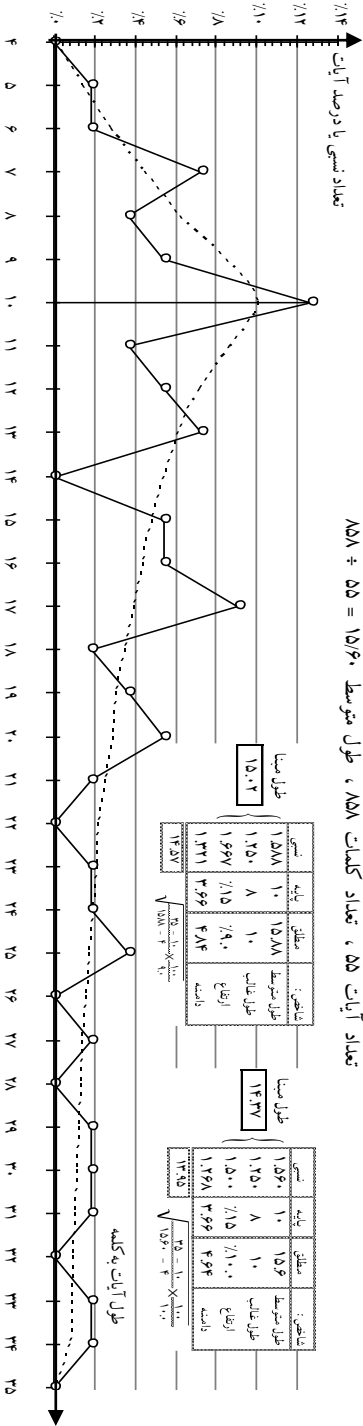
در گروه مکی، این احتمال هم می رود که کلمه منافقین در دوران مدینه اضافه شده باشد (بعد از «وَلَا تُطِيعُوا الْكٰفِرِيْنَ») ولی اگر آیه ۵۳ را کنار بگذاریم باید ۵۴ و ۵۵ را که رابطه طبیعی با ۵۳ دارند خارج از متن اصلی بگیریم، در آن صورت طول متوسط کمی پایین خواهد آمد و ارتفاع کمی بالا خواهد رفت، به طوری که هم آهنگی شاخص ها میسر می شود. مجموعه مجزا شده (۵۳ تا ۵۵)، یک گروه با طول متوسط ۳۵/۷ تشکیل می دهد و به آخرین آیات سوره مائده (۵) ملحق می شود.

۳۴- سیب

سوره: سبأ، آیه: ۱ تا ۵۴ (سبأ: ۱-۵۴)

شماره آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
طول آیات	۵۳	۴۸	۱۶	۲۹	۳۳	۳۳	۱۹	۲۵	۲۶	۳۳	۴۰	۸	۱۵	۱۷	۲	۱۲	۱۴	۲۰	۲۲	۳۶	۴۵	۱۳	۲۵	۱۱	۹	۳	۳۰	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	
تعداد کلمات	۰	۵	۶	۲۴	۲۸	۲۷	۷۰	۲۲	۳۶	۵۲	۰	۴۵	۴۸	۸۵	۱۸	۳۸	۶۰	۲۱	۰	۳۳	۲۴	۵۰	۰	۲۷	۰	۲۹	۳۰	۳۱	۰	۳۳	۳۴	۰
درصد آیات	۰.۰۰	۱.۸	۱.۸	۷.۳	۸.۵	۸.۵	۲۲.۷	۷.۳	۸.۵	۱۳.۶	۰.۰۰	۱۳.۶	۱۵.۱	۱۷.۳	۵.۴	۱۲.۳	۱۵.۱	۱۸.۲	۷.۳	۱۱.۴	۱۳.۶	۴.۰	۳.۶	۳.۶	۲.۷	۹.۱	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	

تعداد آیات ۵۵ ، تعداد کلمات ۸۵۸ ، طول متوسط ۱۵/۶۰ = ۸۵۸ ÷ ۵۵

میانگین	میانگین	میانگین
طول میانگین	۱۵.۰۲	۱۳.۳۷
طول متوسط	۱۵.۵۸	۱۵.۰۰
طول استاندارد	۸	۸
اربع	۱۵	۱۵
دامنه	۳۶۹	۴۹۴
دامنه	۱۳۲۱	۱۲۹۸

منحنی سوره سباء (۳۴) غیر طبیعی نیست ، شاخص‌ها نیز خیلی ناجور نیستند (خصوصاً اگر شماره گذاری نوع ۲ اختیار شود) ولی پاشش یکنواخت نیست : ۹ آیه اول که مقدمه سوره را تشکیل می‌دهند، تکیه روی محور ۱۵ دارند و برای بقیه طول غالب ۱۰ مناسب می‌شود.

بلاشر سوره سباء (۳۴) را به سه گروه تقسیم می‌کند و گروه وسط را داخل شده

مابین گروه‌های طرفین می‌داند :

۲۲	تا	۱	Ia	}
۴۲	تا	۲۳	II	
۵۴	تا	۴۳	Ib	

اتفاقاً از نظر قاعده تجزیه و ترسیمی اتخاذی ، این گروه‌بندی صحیح نیست. زیرا گروه‌های Ia و Ib که بلاشر آنها را در اصل پیوسته می‌داند ، کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند (طول متوسط برای Ia ، ۱۷/۹۱ و برای Ib ، ۱۲/۳۶ است). به لحاظ مطلب نیز، بین گروه‌ها شکاف و اختلاف چندان وجود ندارد و گروه Ib که طول متوسط مدنی پیش‌رفته‌ای دارد، شامل داستان داود و سیل عرم است که از اضافات می‌باشد. بنابراین ما تقسیم بندی زیر را اختیار می‌نماییم :

الف) ۱ تا ۹ مقدمه توحید و آخرت

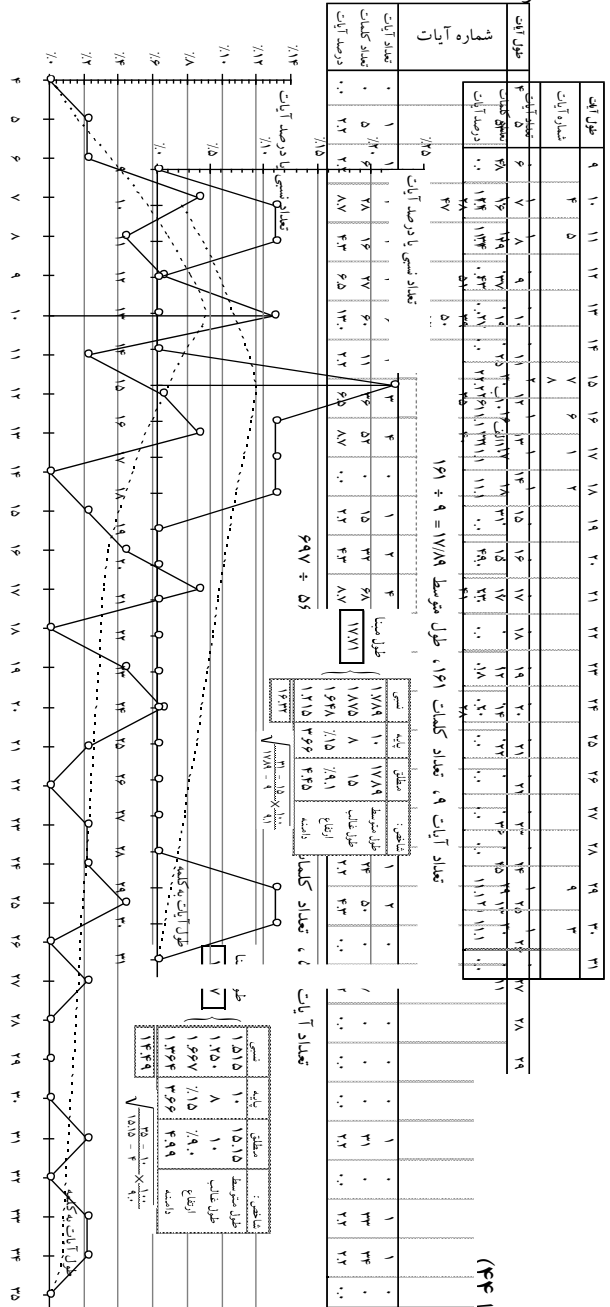
ب) ۱۰ تا ۵۴ داستان داود و سباء و جدال بر سر توحید و نبوت

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره سباء (۳۴) - الف : مقدمه سوره سباء (۱ تا ۹)

سهم‌ها، هم‌آهنگ‌ترند و پایش برای گروه الف کاملاً یکساخت است و برای گروه ب، جز

مقدمه مؤلف

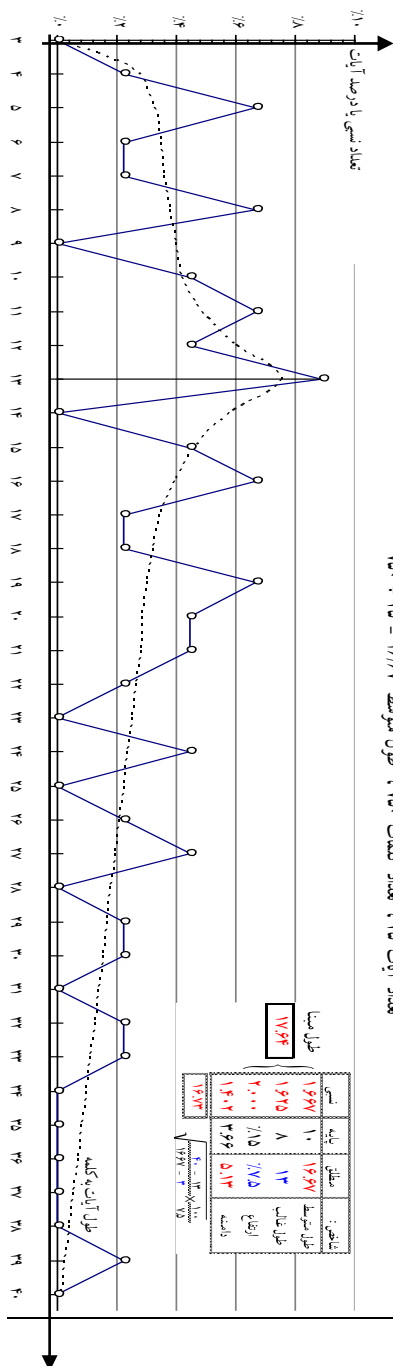
(۳۵)، (۳۶)، (۳۷)، (۳۸)، (۳۹)، (۴۰)، (۴۱)، (۴۲)، (۴۳)، (۴۴)

۳۵- فاطر

طول آيات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
شماره آيات	۲۲	۷	۱۸	۲۵	۱۷	۲۴	۸	۱۶	۴	۱۲	۵	۶	۱۵	۲۸	۱۰	۴۰	۲	۳۴	۳	۳۷	۱	۱۱	۹	۱۳	۳۳	۳۳	۱۲	۳۱	۳۳	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
تعداد آيات	۰	۱	۳	۱	۱	۳	۰	۲	۳	۲	۴	۰	۲	۳	۱	۱۸	۵۷	۴۰	۴۲	۲۲	۰	۲۸	۰	۲۶	۵۴	۰	۲۹	۳۰	۰	۳۳	۳۳	۰	۳۳	۳۳	۰	۳۹	۰	
تعداد کلمات	۰	۴	۱۵	۶	۷	۲۴	۰	۲۰	۳۳	۲۴	۵۲	۰	۳۰	۸۸	۱۷	۱۸	۵۷	۴۰	۴۲	۲۲	۰	۲۸	۰	۲۶	۵۴	۰	۲۹	۳۰	۰	۳۳	۳۳	۰	۳۳	۳۳	۰	۳۹	۰	
درصدها آيات	۰.۰۰	۲.۲۲	۶.۶۷	۱.۵۲	۱.۵۲	۴.۴۴	۰.۰۰	۳.۰۳	۴.۴۴	۳.۰۳	۶.۰۶	۰.۰۰	۳.۰۳	۱۲.۱۲	۲.۲۲	۲۷.۲۷	۷.۷۷	۱۰.۱۰	۱۰.۱۰	۳.۰۳	۰.۰۰	۳.۰۳	۰.۰۰	۳.۰۳	۷.۷۷	۰.۰۰	۳.۰۳	۳.۰۳	۰.۰۰	۳.۰۳	۳.۰۳	۰.۰۰	۳.۰۳	۳.۰۳	۰.۰۰	۳.۰۳	۰.۰۰	

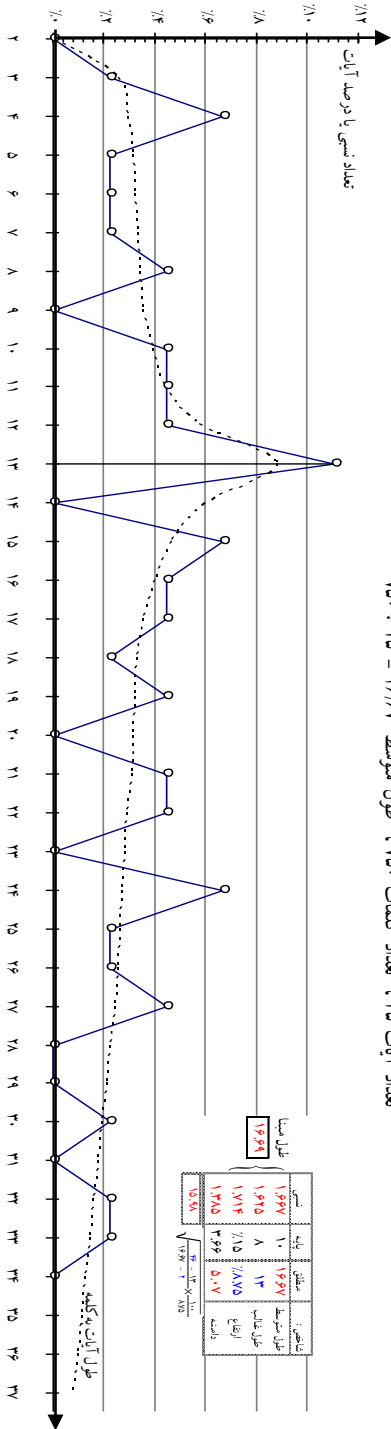
تعداد آيات ۴۵ ، تعداد کلمات ۷۵۰ ، طول متوسط $19/67 = 750 \div 45$

حساب آیه‌ها و سوره‌ها مشخصه سه قاط (۳۰)، با شماره گناه، موصی، (نه) ، تمام آیات (۱ تا ۴۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷
شماره آیات		۱۱	۲۱				۲۵							۲۶		۲۵							۱۱													
تعداد آیات	۰	۱	۳	۱	۱	۱	۲	۰	۲	۲	۲	۵	۰	۳	۲	۲	۱	۲	۰	۲	۲	۳	۱	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۳	۱۲	۵	۶	۷	۱۶	۰	۲۰	۲۲	۲۴	۵۵	۰	۳۵	۳۳	۳۴	۱۸	۳۸	۰	۳۳	۳۴	۷۳	۶۵	۶۶	۵۴	۰	۳۰	۰	۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰۰	۲.۲	۶.۷	۲.۲	۲.۲	۲.۲	۴.۴	۰.۰	۴.۴	۴.۴	۴.۴	۱۱.۱	۰.۰	۶.۷	۴.۴	۴.۴	۲.۲	۴.۴	۰.۰	۴.۴	۴.۴	۶.۷	۲.۲	۲.۲	۴.۴	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۵ ، تعداد کلمات ۷۵۰ ، طول متوسط $750 \div 45 = 16.67$

قبلاً بر حسب دو نوع شماره گذاری، جدول توزیع و منحنی مشخصه سراسری سوره فاطر (۳۵) را ترسیم می‌نمائیم. منحنی و شاخص‌های سراسری سوره در شماره گذاری کوفی (نوع ۲) طبیعی نبوده، دامنه به سمت چپ اوج فوری پیدا کرده و ارتفاع کم در آمده است. با توجه به اختلاف آشکار شماره گذاری‌های کوفی (نوع ۲) و مصری (نوع ۱)، یا باید در این قسمت تجدید نظر شود و یا وجود آیات و اضافات مدنی جستجو شود. پاشش البته خارج از یکنواختی نیست ولی ممکن است دو گروه قریب النزول آیات، با هم ترکیب شده باشد. در هر حال طول‌ها در دو جهت، دامنه‌دار شده است و غیر طبیعی است.

به قوافی آیات و همچنین با در نظر گرفتن اینکه در چنین سوره و در چنین سنوات، وجود ۴ آیه سه چهار کلمه‌ای پشت سرهم (بر طبق شماره گذاری کوفی و تقطیع آیات ۲۰ و ۲۱) غیر عادی است، آیه‌بندی‌های زیر را قبول می‌کنیم:

۸+۷	بر طبق شماره گذاری کوفی (نوع ۲)	الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ
۴۲+۴۱	بر طبق شماره گذاری کوفی (نوع ۲)	اسْتَكْبَارًا فِي الْأَرْضِ ... فَلَنْ تَجِدَ لِسِنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسِنَّةِ اللَّهِ تَحْوِيلًا
۲۵	یک آیه بدون تقطیع بر طبق شماره گذاری مصری (نوع ۱)	أَلَمْ تَرَى أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ ... وَغَرَابِيبُ سُودٍ وَمِنَ النَّاسِ وَالْدَّوَابِّ ... عَزِيزٌ غَفُورٌ
۲۱	یک آیه بدون تقطیع بر طبق شماره گذاری مصری (نوع ۱)	وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَالْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ ... وَمَا أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ
۲۰	یک آیه بدون تقطیع بر طبق شماره گذاری مصری (نوع ۱)	وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَى وَالْبَصِيرُ وَالْظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ وَالْظُّلُّ وَالْحَرُورُ

ترکیب و ادغام آیات ۴۲+۴۱ و ۴۳+۴۴ به هیچ وجه منطقی به نظر نمی‌آید و سبب طولانی شدن بی‌تناسب آیات آخر سوره فاطر (۳۵) می‌شود.

از طرف دیگر بلاشر قائل به دو گروه: I) ۱ تا ۳۶ و II) ۳۷ تا ۴۴ می‌باشد و آیاتی را مدنی یا الحاقی بعدی می‌گیرد. از میان آنها آیات ۱، ۲، ۳، ۹ و ۱۳ به لحاظ مضمون و قافیه و طول، ناجور هستند. به نظر ما نیز، می‌توانند خارج از متن باشند و همچنین اضافات الحاقی که برای آیه ۱۹ قائل شده، اصل آن را «إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ... وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ» می‌داند.

با توجه و منظور کردن نکات فوق و کنار گذاشتن ۵ آیه مذکور و ۲۳ کلمه از یک آیه (۳/۲۳ = $\frac{۱۴۰}{۶۳}$) و بازگشت به عدم ادغام ۴۱+۴۲ و عدم تقطیع ۴۴ به ۴۴ الف و ب به جدول توزیع و تجزیه و ترسیم زیر می‌رسیم:

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات	تعداد کلمات	درصد کلمات
۱	۱	۱	۱۰۰	۱	۱۰۰
۲	۲	۲	۲۰	۲	۲۰
۳	۳	۳	۳۰	۳	۳۰
۴	۴	۴	۴۰	۴	۴۰
۵	۵	۵	۵۰	۵	۵۰
۶	۶	۶	۶۰	۶	۶۰
۷	۷	۷	۷۰	۷	۷۰
۸	۸	۸	۸۰	۸	۸۰
۹	۹	۹	۹۰	۹	۹۰
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰۰	۱۰	۱۰۰
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱۰	۱۱	۱۱۰
۱۲	۱۲	۱۲	۱۲۰	۱۲	۱۲۰
۱۳	۱۳	۱۳	۱۳۰	۱۳	۱۳۰
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴۰	۱۴	۱۴۰
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵۰	۱۵	۱۵۰
۱۶	۱۶	۱۶	۱۶۰	۱۶	۱۶۰
۱۷	۱۷	۱۷	۱۷۰	۱۷	۱۷۰
۱۸	۱۸	۱۸	۱۸۰	۱۸	۱۸۰
۱۹	۱۹	۱۹	۱۹۰	۱۹	۱۹۰
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰۰	۲۰	۲۰۰
۲۱	۲۱	۲۱	۲۱۰	۲۱	۲۱۰
۲۲	۲۲	۲۲	۲۲۰	۲۲	۲۲۰
۲۳	۲۳	۲۳	۲۳۰	۲۳	۲۳۰
۲۴	۲۴	۲۴	۲۴۰	۲۴	۲۴۰
۲۵	۲۵	۲۵	۲۵۰	۲۵	۲۵۰

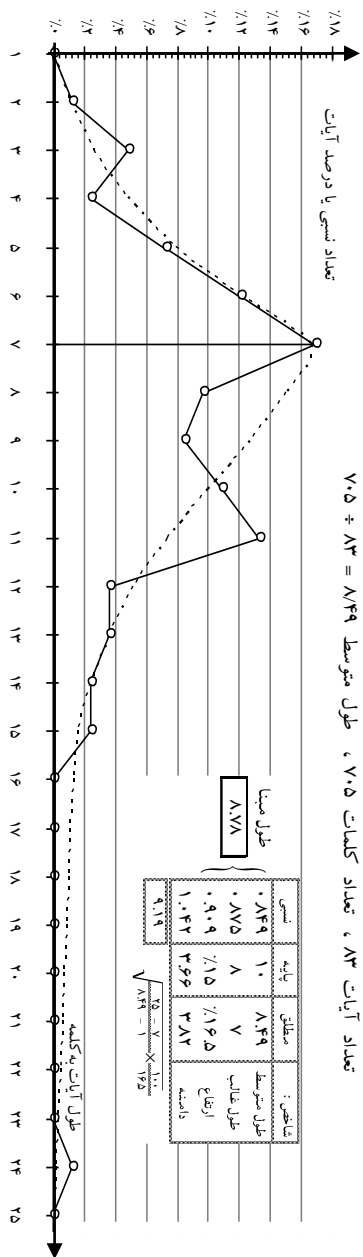
شماره آیات: ۱ تا ۲۵

تعداد آیات: ۲۵

تعداد کلمات: ۲۵۰

تعداد نسبی یا درصد آیات

تعداد آیات ۸۳، تعداد کلمات ۷۰۵، طول متوسط ۸۳ ÷ ۷۰۵ =

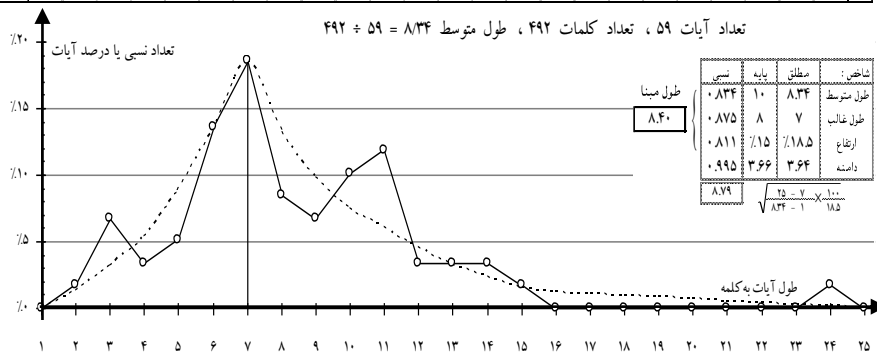

تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات	درصد کلمات
۱	۱	۱۰۰	۱۰۰
۲	۲	۲۰	۲۰
۳	۳	۳۰	۳۰
۴	۴	۴۰	۴۰
۵	۵	۵۰	۵۰
۶	۶	۶۰	۶۰
۷	۷	۷۰	۷۰
۸	۸	۸۰	۸۰
۹	۹	۹۰	۹۰
۱۰	۱۰	۱۰۰	۱۰۰
۱۱	۱۱	۱۱۰	۱۱۰
۱۲	۱۲	۱۲۰	۱۲۰
۱۳	۱۳	۱۳۰	۱۳۰
۱۴	۱۴	۱۴۰	۱۴۰
۱۵	۱۵	۱۵۰	۱۵۰
۱۶	۱۶	۱۶۰	۱۶۰
۱۷	۱۷	۱۷۰	۱۷۰
۱۸	۱۸	۱۸۰	۱۸۰
۱۹	۱۹	۱۹۰	۱۹۰
۲۰	۲۰	۲۰۰	۲۰۰
۲۱	۲۱	۲۱۰	۲۱۰
۲۲	۲۲	۲۲۰	۲۲۰
۲۳	۲۳	۲۳۰	۲۳۰
۲۴	۲۴	۲۴۰	۲۴۰
۲۵	۲۵	۲۵۰	۲۵۰

هم آهنگی شاخص‌ها متوسط است و در شکل منحنی، در طول ۱۱، صعود غیرطبیعی وجود دارد. بلاشر سوره یس (۳۶) را به دو گروه مجزای I: ۱ تا ۵۹ و II: ۶۰ تا ۸۳ تقسیم کرده است. و معذک آن دو گروه را معاصر می‌داند. طول متوسط‌های این گروه‌ها به ترتیب $۸/۳۰ = ۴۹۲ \div ۵۹$ و $۸/۸۰ = ۲۴ \div ۲۱۳$ است و معاصر بودن آن دو را (با مختصر پیش افتادگی اولی) تأیید می‌نماید. گروه II، منحنی خیلی منظم و شاخص‌های هم‌آهنگی را نشان نمی‌دهد ولی گروه I ما را به تجزیه و ترسیم زیر می‌رساند:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره یس (۳۶) - گروه I بلاشر (آیات ۱ تا ۵۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	
شماره آیات		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵
تعداد آیات	۰	۱	۴	۲	۳	۸	۱۱	۵	۴	۶	۷	۲	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۲	۸	۱۵	۴۸	۷۷	۴۰	۳۶	۶۰	۷۷	۲۴	۲۶	۲۸	۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۷	۶.۸	۳.۴	۵.۱	۱۳.۶	۱۸.۶	۸.۵	۶.۸	۱۰.۲	۱۱.۹	۳.۴	۳.۴	۳.۴	۱.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۷	۰.۰	۰.۰

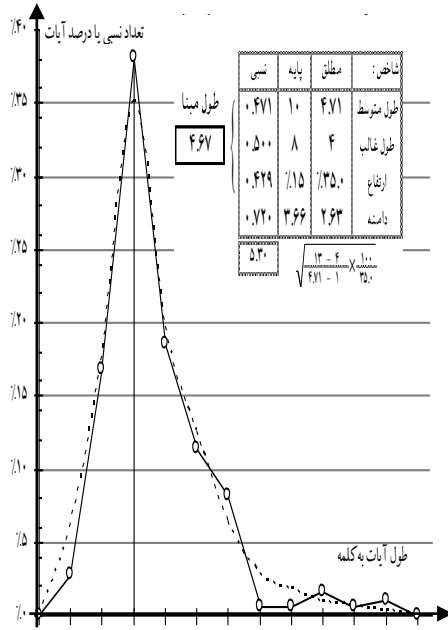

منحنی طبیعی تر و شاخص‌ها هم‌آهنگ تر اند ولی چون گروه ۲، منحنی غیرطبیعی مسطحی می‌دهد، ما همان طول مبنای سوره یکپارچه را اختیار می‌نماییم.

۳۷- صفات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صفات (۳۷)، تمام آیات (۱ تا ۱۸۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
	۱	۴	۹	۷	۶	۵	۱۰	۸	۲۹	۳۴	۱۰۱	۱۱	
	۲	۱۲	۱۴	۲۰	۱۵	۱۰	۱۹			۱۱۳		۱۲	
	۳	۱۳	۱۸	۲۷	۲۸	۱۶	۱۹			۱۵۸		۱۰۲	
	۱۳۸	۱۷	۲۶	۳۲	۳۰	۱۹	۲۱						
	۱۵۵	۲۴	۳۱	۳۶	۳۵	۲۱	۲۲						
			۲۵	۳۳	۳۸	۵۷	۲۲						
			۴۱	۳۷	۴۴	۶۰	۲۳						
			۴۲	۳۹	۴۷	۶۲	۴۶						
			۴۳	۴۰	۴۸	۶۴	۴۹						
			۴۵	۴۷	۵۳	۷۳	۵۱						
			۸۰	۵۰	۵۴	۸۳	۵۵						
			۸۷	۵۲	۵۸	۹۷	۶۵						
			۸۸	۵۶	۶۶	۱۴۳	۸۹						
			۹۰	۵۹	۶۹	۱۴۴	۹۵						
			۹۲	۶۱	۷۱	۱۴۷	۱۰۵						
			۹۹	۶۳	۷۴	۱۴۹							
			۱۰۷	۶۷	۷۷	۱۵۰							
			۱۰۹	۶۸	۸۲	۱۶۴							
			۱۱۰	۷۰	۸۴	۱۶۸							
			۱۱۷	۷۲	۹۶	۱۷۷							
			۱۲۷	۷۵	۹۸	۱۸۰							
			۱۳۶	۷۶	۱۰۶								
			۱۶۱	۷۸	۱۱۲								
			۱۶۵	۷۹	۱۱۴								
			۱۶۶	۸۱	۱۱۵								
			۱۶۷	۸۵	۱۲۴								
			۱۷۲	۸۶	۱۲۵								
			۱۷۵	۹۱	۱۲۶								
			۱۷۶	۹۳	۱۴۰								
			۱۷۹	۹۴	۱۴۶								
			۱۸۱	۱۰۰	۱۵۱								
				۱۰۳	۱۵۷								
				۱۰۴	۱۶۳								
				۱۰۸	۱۷۱								
				۱۱۱									
				۱۱۶									
				۱۱۸									
				۱۱۹									
				۱۲۰									
				۱۲۱									
				۱۲۲									
				۱۲۳									
				۱۲۸									
				۱۲۹									
				۱۳۰									
				۱۳۱									
				۱۳۲									
				۱۳۳									
				۱۳۴									
				۱۳۵									
				۱۳۷									
				۱۳۹									
				۱۴۱									
				۱۴۲									
				۱۴۵									
				۱۴۸									
				۱۵۲									
				۱۵۳									
				۱۵۴									
				۱۵۶									
				۱۵۹									
				۱۶۰									
				۱۶۰									
				۱۶۳									
				۱۶۹									
				۱۷۰									
				۱۷۳									
				۱۷۴									
				۱۷۸									
				۱۸۲									
تعداد آیات	۰	۵	۳۱	۷۰	۳۴	۲۱	۱۵	۱	۱	۳	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۹۳	۲۸۰	۱۷۰	۱۲۶	۱۰۵	۸	۱	۲۳	۴۱	۵	۲۴
درصد آیات	۰.۰	۲.۷	۱۶.۸	۳۸.۰	۱۸.۵	۱۱.۴	۸.۲	۰.۵	۰.۵	۱.۶	۰.۵	۱.۱	۰.۰

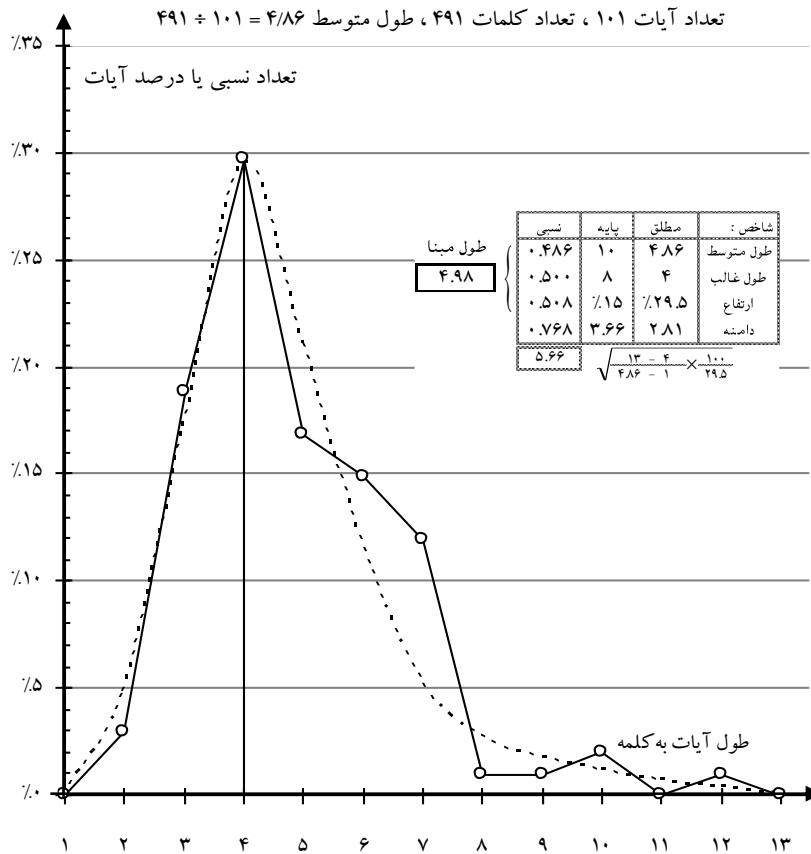
تعداد آیات ۱۸۴ ، تعداد کلمات ۸۶۶ ، طول متوسط $4/71 = 866 \div 184$

اگر برطبق نظر بلاشر سوره صفات (۳۷) را به سه گروه آیات تقسیم کنیم:

الف) ۱ تا ۶۶ ، با طول متوسط ۵/۱۰
 ب) ۶۷ تا ۱۴۸ ، با طول متوسط ۴/۵۱
 ج) ۱۴۹ تا ۱۸۲ ، با طول متوسط ۴/۴۰
 و گروه ب را که وسط است ، مؤخر به دو گروه دیگر بگیریم ، جدول توزیع و منحنی مشخصه آنها به شکل زیر خواهد بود :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صافات (۳۷) - گروه «الف + ج» بلاشر
 (آیات : ۱ تا ۶۶ + ۱۴۹ تا ۱۸۲)

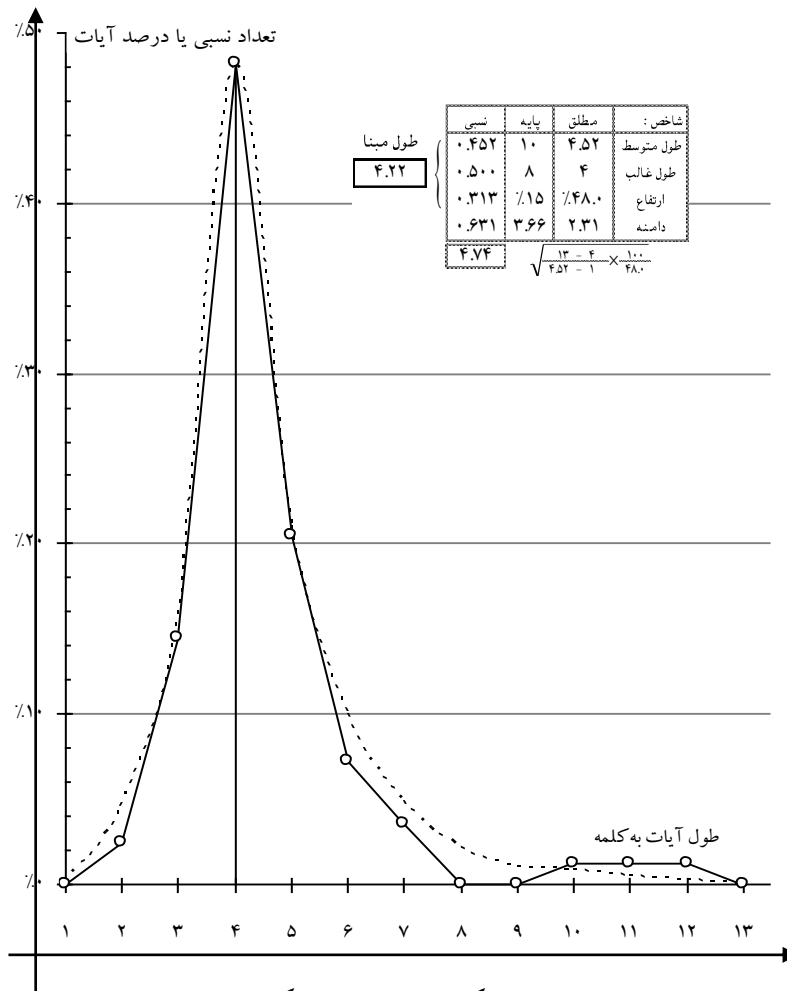
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
تعداد آیات	۰	۳	۱۹	۳۰	۱۷	۱۵	۱۲	۱	۱	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۵۷	۱۲۰	۸۵	۹۰	۸۴	۸	۹	۲۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۰	۱۸.۸	۲۹.۷	۱۶.۸	۱۴.۹	۱۱.۹	۱.۰	۱.۰	۲.۰	۰.۰	۱.۰	۰.۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صافات (۳۷) - گروه ب بلاشر (آیات: ۶۷ تا ۱۴۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
تعداد آیات	۰	۲	۱۲	۴۰	۱۷	۶	۳	۰	۰	۱۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۶	۱۶۰	۸۵	۳۶	۲۱	۰	۰	۱۰	۱۱	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۱۴.۵	۴۸.۲	۲۰.۵	۷.۲	۳.۶	۰.۰	۰.۰	۱.۲	۱.۲	۱.۲	۰.۰

تعداد آیات ۸۳، تعداد کلمات ۳۷۵، طول متوسط $۴.۵۲ = ۳۷۵ \div ۸۳$

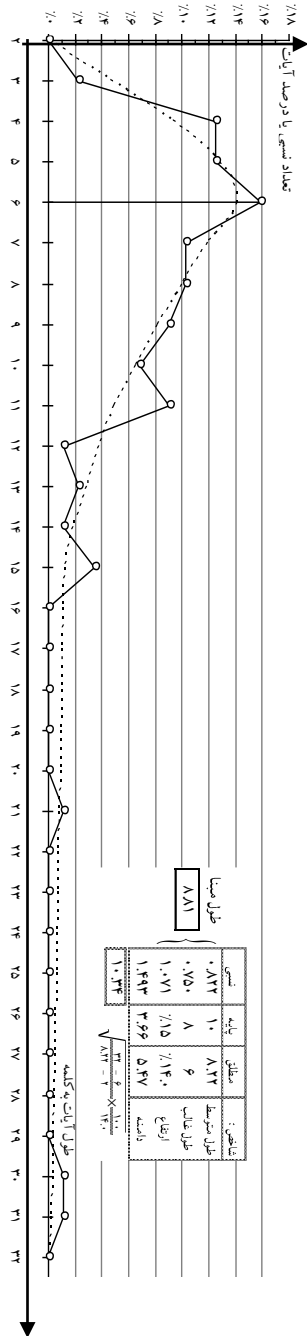
ملاحظه می شود علاوه بر اینکه متوسطها نزدیک به هم هستند و شاخص های ... سه گانه هم ... کمتر از سوره یکپارچه را دارند، در هر صورت به شماره ردیف ۵۰ بلاشر نمی رسد و در سال ۳ باقی می ماند. بنابراین سوره را یکپارچه می گیریم.

۳۸ - ص

حاصل شده از: $500 \div 500 = 100\%$ ، شیخ محمد سعید حسینی (۱۳۸۸) ، آیت الله العظمی (۱۳۱۱ - ۱۳۸۸)

شماره آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳
طول آیات	۰	۰	۳۶	۱۸	۱	۸	۸	۹	۲	۱	۱	۱۳	۱۴	۱۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۴۴	۵۵	۸۴	۹۳	۷۲	۷۲	۶۰	۸۸	۱۲	۲۶	۲۵	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰۰	۲.۳	۱۳.۵	۱۲.۵	۱۵.۹	۱۰.۲	۱۰.۲	۹.۱	۶.۸	۹.۱	۱.۱	۲.۳	۱.۱	۲.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۸۸ ، تعداد کلمات ۷۳۳ ، طول متوسط $8.22 = 733 \div 88$

منجني با برخاست سريعی که روی طول ۴ پیدا کرده و دامنه بلند منقش، قیافه خیلی طبیعی ندارد. شاخص ها، مخصوصاً دامنه، چندان هم آهنگی ندارند. پاشش نیز یکنواخت نیست. قسمت های اول و وسط سوره روی طول های ۶ و ۷ تکیه قسمت آخر، روی طول ۴ می رود. بنابراین، سوره یکپارچه نیست و شامل اصافات بعدی می باشد.

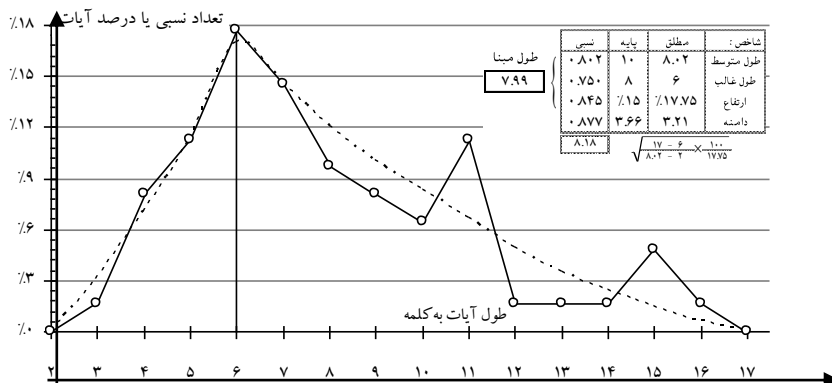
بلاشر برای سوره ص (۳۸)، علاوه بر آنکه دو گروه (I: ۱ تا ۶۶ و II: ۶۷ تا ۸۸) را قائل شده است، آیه ۲۱ کلمه‌ای ۲۱ را دارای ۶ کلمه الحاق بعدی و آیه ۳۱ کلمه‌ای ۲۳ را دارای ۱۵ کلمه الحاقی می‌داند. علاوه بر اینها و با توجه به طول نامناسب ۳۰ کلمه‌ای آیه ۲۵ و صنعت التفاوتی که در خطاب به داود در آن آیه به کار رفته است، اصلاً آیات ۲۵ تا ۲۷، ۲۸ که به لحاظ محتوا، در وسط مطلب داستان داود، یک حالت معترضه دارد و تماماً با طول‌های متوسط و بلنداند، نیز باید از ردیف خارج شوند. به این ترتیب با دو گروه ساده شده و یک گروه الحاقی ج به شرح زیر سروکار داریم:

ص-۳۸ } (الف) ۱ تا ۲۴
 } (ب) ۲۹ تا ۶۶
 } (ج) ۲۵ تا ۲۸

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸)
 الف: آیات توصیف انبیاء با مقدمه تنذیری (۱ تا ۲۴ و ۲۹ تا ۶۶)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۵	۳۶	۱۸	۱	۸	۴	۲	۹	۱۶	۳۱	۴۴+۴۳	۳۴	۲۱ اصلی	۲۲	
		۵۲	۴۷	۱۹	۱۳	۱۵	۲۴	۴۲	۵۹	۶۰						
		۵۸	۵۳	۳۰	۲۹	۴۵	۶۲									
			۵۵	۳۲	۳۸	۴۸				۶۱						
			۵۷	۳۹	۵۱					۶۵						
				۴۱	۵۴											
				۴۹	۵۶											
				۶۳												
				۶۴												
تعداد آیات	۰	۱	۵	۷	۱۱	۹	۶	۵	۴	۷	۱	۱	۱	۳	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۰	۳۵	۶۶	۶۳	۴۸	۴۵	۴۰	۷۷	۱۲	۱۳	۱۴	۴۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۶	۸.۱	۱۱.۳	۱۷.۷	۱۴.۵	۹.۷	۸.۱	۶.۵	۱۱.۳	۱.۶	۱.۶	۱.۶	۴.۸	۱.۶	۰.۰

تعداد آیات ۶۲، تعداد کلمات ۴۹۷، طول متوسط $۴۹۷ \div ۶۲ = ۸.۰۲$

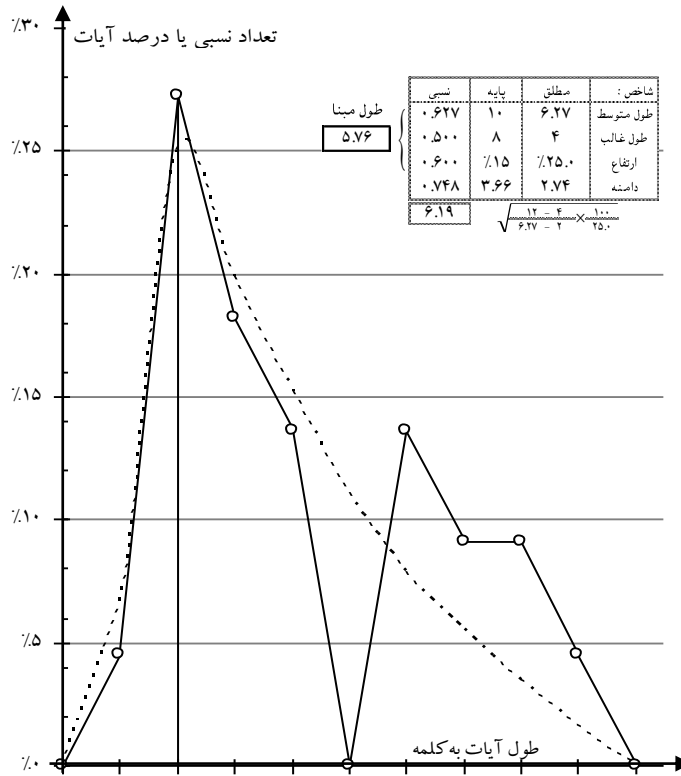

منحنی قیافه طبیعی نسبتاً منظم دارد و شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ‌اند.
 جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸)

ب : آیات قیامت و خلقت (۶۷ تا ۸۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۶۸	۶۷ ۷۳ ۸۱ ۸۲ ۸۴ ۸۸	۷۶ ۷۸ ۸۳ ۸۷	۷۴ ۷۹ ۸۰		۶۹ ۷۰ ۷۲	۷۱ ۸۶	۷۵ ۷۷	۸۵	
تعداد آیات	۰	۱	۶	۴	۳	۰	۳	۲	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۴	۲۰	۱۸	۰	۲۴	۱۸	۲۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۵	۲۷.۳	۱۸.۲	۱۳.۶	۰.۰	۱۳.۶	۹.۱	۹.۱	۴.۵	۰.۰

تعداد آیات ۲۲ ، تعداد کلمات ۱۳۸ ، طول متوسط $۶/۲۷ = ۱۳۸ \div ۲۲$

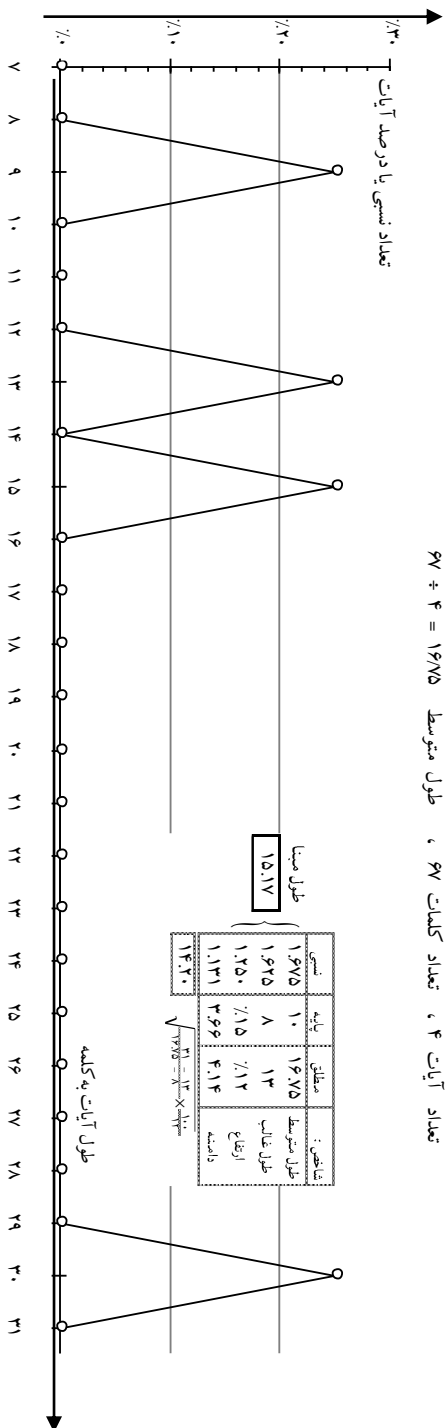

این گروه نیز قیافه نسبتاً طبیعی و هم آهنگی قابل قبول دارد به طوری که اختلاف طول مینا با طول متوسط فقط ۴/۵٪ است .
 گروه سوم ، آیات الحاقی است که اگر آنها را معاصر بگیریم طول متوسط $۱۶/۷۵ = ۶۷ \div ۴$ می شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ص (۳۸) - ج : آیات ترتیبی و توحیدی (۲۵ تا ۲۸)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱
شماره آیات			۷۸				۲۷		۲۶																
تعداد آیات	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۰	۹	۰	۰	۰	۱۳	۰	۱۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۰
درصد آیات	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰

تعداد آیات ۴ ، تعداد کلمات ۶۷ ، طول متوسط $۱۶۸۵ = ۶۷ \div ۴$

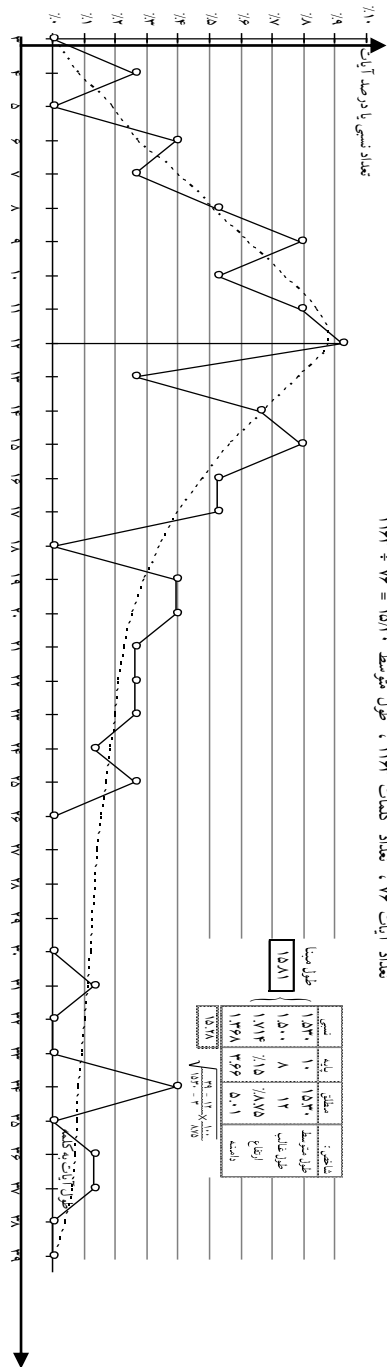

۳۹- زمر (شماره گذاری مختلط)

شماره آیات	تعداد آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
تعداد کلمات	۰	۳	۱۰	۰	۱	۵	۳۴	۱۵	۲	۱۸	۱۱	۱۲	۱۴	۳۳	۳	۱۸	۰	۴	۳	۳۳	۷	۸۱	۹	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰	۸	۰	۰	۰	۳۹	۱۸	۱۴	۰	۱۴	۹	۱۰	۱۶	۳۷	۰	۱۵	۰	۵۷	۶	۴۲	۱۲	۸۱	۲۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد آیات	۰	۲	۰	۰	۳	۲	۴	۶	۴	۶	۷	۲	۵	۶	۴	۴	۰	۳	۳	۲	۲	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۸	۰	۰	۱۸	۱۴	۳۳	۱۵	۲	۱۸	۱۱	۱۲	۱۴	۳۳	۳	۱۸	۰	۴	۳	۳۳	۷	۸۱	۹	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰	۸	۰	۰	۳۹	۲۶	۵۳	۲۸	۰	۱۴	۹	۱۰	۱۶	۳۷	۰	۱۵	۰	۵۷	۶	۴۲	۱۲	۸۱	۲۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	

حاصل از: $100 \times \frac{1163}{1581} = 73.56\%$ (۳۹٪) (۱۱ تا ۷۵)

تعداد آیات ۷۶ ، تعداد کلمات ۱۱۶۳ ، طول متوسط $1581 = 1163 + 76$

اولاً شماره گذاری مختلط را اختیار کردیم چون در شماره گذاری کوفی (نوع ۲) که آیات ۳ و ۴ و ۵ و همچنین ۹ و ۱۰ را یکی گرفته است، طول متوسط اولین دسته آیات این سوره (۱ تا ۱۲) سر به ۲۲/۴ می زند که به هیچ وجه تناسب با دوران سوره و با عنوان و مضمون مطالب مربوطه ندارد.

از طرف دیگر در شماره گذاری مصری (نوع ۱) قابلیت تفکیک آیات ۱۹ و ۶۳ به قدری منطقی و طبیعی است که در قرآن اسلامی، آنها را مجزا کرده است (بدون آنکه شماره‌ای بگذارد). ولی آیه ۱۴ که در شماره گذاری کوفی (نوع ۲)، دو قطعه شده است، مناسب‌تر آمد که یک آیه باشد. در عوض آیات کوتاه ۳۱ و ۳۲ را که سبب مختصر اختلال و انحراف دسته مربوطه می‌شود و بعید نیست که در اصل متصل به هم بوده‌اند، یک آیه گرفتیم به طوری که مجموع همان ۷۵ در آمد. شکل منحنی نسبتاً طبیعی و خوب است. شاخص‌های اصلی ۱ و ۲ با یکدیگر می‌خوانند و هم‌آهنگی کامل دارند. فقط شاخص سوم یعنی ارتفاع ناجور است و می‌تواند حکایت از ترکیب چند گروه مجاور نماید.

برای تشخیص مطلب فوق و تحقیق در طرز پاشش آیات، سوره را با توجه به تغییر مطالب و مضامین تقطیع می‌نماییم. بلاشر سوره زمر (۳۹) را گروه بندی نکرده می‌گوید در اصل از دو گروه تشکیل می‌شده که در وضع حاضر تفکیک آنها مشکل است و سبک آیات و وجود مضامین مشابه با سوره‌های سهل التاریخ، آن را متعلق به دوران آخر مکه می‌نماید. در حالی که به عقیده Bell بیشتر با آیات اوایل مدینه سنخیت نشان می‌دهد.

در این سوره، جمعاً ۵ دسته آیه به شرح زیر می‌توان تشخیص داد که مخصوصاً دوتای آخر آنها کاملاً متمایز و مشخص‌اند:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۲۹	توحید در عبادت و تقوی و شکر خلقت و نعمت‌های الهی توأم با تندیخ آخرت و توصیف قرآن	۱۶/۲	۱۳
۲	۳۰ تا ۳۸	مرگ در دنیا و عذاب و عواقب آخرت	۱۲/۲۸	۱۱
۳	۳۹ تا ۵۳	توحید استدلالی بر اساس آثار خلقت و نعمت الهی توأم با تندیخ آخرت و توصیف قرآن	۱۶/۸۰	۱۱
۴	۵۴ تا ۶۶	دعوت به توبه و تندیخ آخرت توأم با توحید در عبادت و توصیف قرآن	۱۱/۸۰	۱۰
۵	۶۷ تا ۷۵	توصیف قیامت و تقسیم مردم در دو جهت بهشت و جهنم	۱۷/۴۴	۱۶ (مجازاً ۱۴)

پاشش داخل دسته‌های فوق یکنواخت است، زیرا در مورد عناوینی که بلاشر قائل شده است، اگر هر کدام آنها را جدا حساب کنیم، تقریباً به همین طول‌های متوسط می‌رسیم. آنچه باعث تعجب است دسته ۵ می‌باشد که به لحاظ مطلب یعنی توصیف قیامت، مشابهت با سوره‌های ابتدای وحی و تنزیل (سال‌های ۲ و ۳) دارد ولی به لحاظ سبک و کشیدگی آیات به سال‌های ۳ و ۴ هجرت مربوط می‌شود. در هر حال،

توصیف‌هایی نظیر « وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ » در آیه ۶۹، یا « وَسَيَقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا... » و « وَسَيَقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَىٰ الْجَنَّةِ زُمَرًا... » در آیات ۷۱ و ۷۳، در سوره‌های دیگر قرآن نیامده است.

باتوجه به طول‌های متوسط و غالب فوق و با توجه به مضامین مربوطه، به‌سه گروه

زیر، متعلق به‌سه دوران مختلف می‌رسیم:

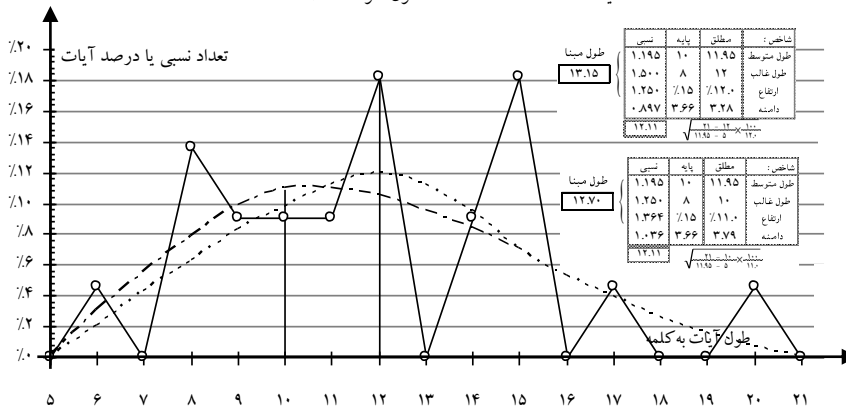
الف } ۳۰ تا ۳۸
 ب } ۱ تا ۲۹
 ج : ۶۷ تا ۷۵
 ۵۴ تا ۶۶

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زمر (۱۳۹)

الف: توجه به‌مرگ و آخرت و توبه (آیات ۳۰ تا ۳۸ و ۵۴ تا ۶۶)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
شماره آیات		۶۶		۳۴	۵۸	۶۰	۳۱+۳۲	۳۶		۶۱	۳۳		۳۰			۵۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۳	۲	۲	۲	۴	۰	۲	۴	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۲۴	۱۸	۲۰	۲۲	۴۸	۰	۲۸	۶۰	۰	۱۷	۰	۰	۲۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۱۳.۶	۹.۱	۹.۱	۹.۱	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۱۸.۲	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰

تعداد آیات ۲۲، تعداد کلمات ۲۶۳، طول متوسط $11/95 = 22 \div 263$

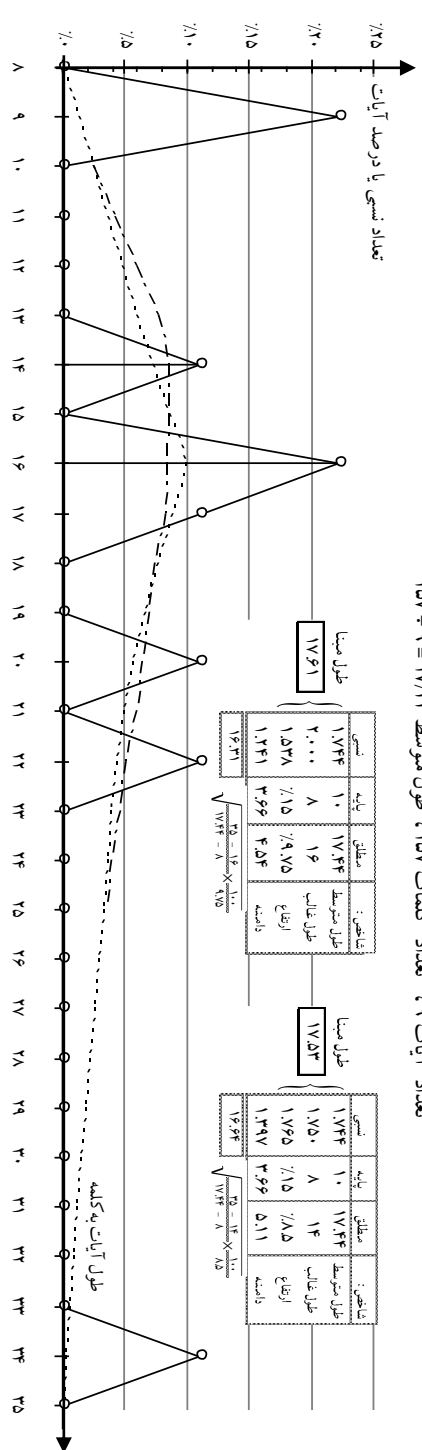

با تعداد ضعیف آحاد و افراد، صورت محتمل صحیح مجموعه ظاهر نشده است و شاخص‌ها اختلاف دارند (مختصری طول غالب و مخصوصاً دامنه). اگر طول غالب را به‌طور مجازی روی ۱۰ بگیریم، هم‌آهنگی بهتر می‌شود.

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات	۷۰	۷۲					۶۹		۶۷	۷۵			۷۳		۶۸													
تعداد آیات	۰	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۳۲	۱۷	۰	۰	۲۰	۰	۲۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰

حساب آیه: 1.5×10^5 (۱۵۰۰۰۰) - 1.5×10^5 (۱۵۰۰۰۰) = 1.5×10^5 (۱۵۰۰۰۰) - 1.5×10^5 (۱۵۰۰۰۰) = 1.5×10^5 (۱۵۰۰۰۰)

تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۱۵۷، طول متوسط $17/44 = 9 \div 157$

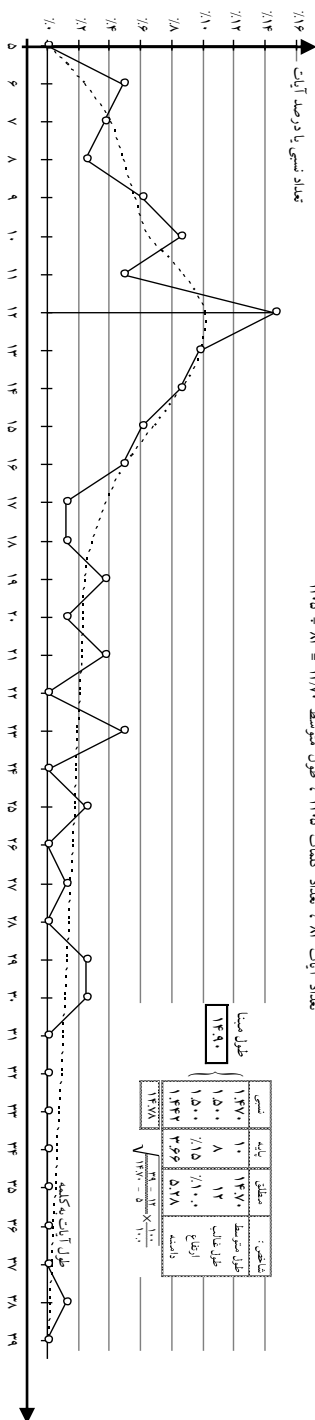
شاخص ها هم آمیگی کمتر از ۱۰٪ دارند (شاخص طول غالب و دامنه) ولی متعادل و خنثی کننده اختلاف هستند و با تعداد آیه نتیجه مورد انتظار

۴- غافر (مؤمن)

* شماره آیات: (۸۸) : ۱ تا ۸۸ *

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
تعداد کلمات	۲۴	۲۳	۲۱	۱۶	۲۵	۲۸	۲۷	۱۷	۲۱	۱۸	۲۸	۲۸	۱۳	۱۳	۱۶	۱۷	۱۷	۱۸	۱۷	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰
تعداد آيات درج شده	۲۴	۲۳	۲۱	۱۶	۲۵	۲۸	۲۷	۱۷	۲۱	۱۸	۲۸	۲۸	۱۳	۱۳	۱۶	۱۷	۱۷	۱۸	۱۷	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰

تعداد آیات ۸۷ ، تعداد کلمات ۱۲۱۵ ، طول متوسط ۱۳۷۰ = ۸۷ + ۱۲۰۵

طول میانگین

تعداد کلمات	۱۲۰۵	تعداد آيات	۸۷
طول متوسط	۱۳۷۰	طول میانگین	۱۳۷۰
تعداد کلمات	۱۳۴۲	تعداد آيات	۱۰۰
طول متوسط	۱۳۴۲	طول میانگین	۱۳۴۲

* شماره گذاری مختلط } ۲+۳ ، ۱۹+۱۸ ، ۳۳+۳۲
 بر طبق نوع ۲ که منطقی و متناسب به نظر می آید.
 بر طبق نوع ۱ که نوع ۲ نامناسب به نظر می آید.
 ۷۴ الفرب ، ۵۶ الفرب ، ۳۹+۳۰

هم آهنگی شاخص‌ها می‌تواند یکی از نمونه‌های بارز باشد. شکل منحنی سوره غافر (۹۰) نیز غیرطبیعی نیست (جز مختصری در ابتدا روی طول ۶ و در سکوی طولانی ۱۸ تا ۳۱). ولی پاشش متأسفانه خیلی یکنواخت نیست و به طوری که در دسته‌بندی زیر دیده خواهد شد بعضی از دسته آیات تمایل محسوس به طول‌های کمتر دارند). بلاشر با تاسی به «نولدکه» و «شواله»، برای سوره غافر (۹۰) دو گروه قائل شده‌است:

(I) ۱ تا ۵۸ ، (II) ۵۹ تا ۸۵

در آیه ۳۷ نیز ۸ کلمه اول (الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ...) را الحاق بعدی می‌داند. ولی گروه بندی‌های فوق در عین آنکه طول‌های متوسط نزدیک دارند، شاخص‌های هم‌آهنگ نمی‌دهند. بنابراین سوره را یا باید یکپارچه گرفت و یا به ترتیب زیر تقطیع و تفکیک نمود:

شماره دسته	شماره آیات	موضوع	طول متوسط	طول غالب
۱	۱ تا ۶	بخشندگی خدا و تکذیب مشرکین	$۱۲/۶۰ = ۵ \div ۶۳$	۱۰- الف
۲	۷ تا ۱۲	دعای فرشتگان برای مؤمنین و ندا و تندییر مشرکین	$۱۴/۸۷ = ۸ \div ۱۱۹$	۱۳- ب
۳	۱۵ تا ۲۳	توصیف خدا و تندییر «یوم التلاق»	$۱۵/۱۰۰ = ۸ \div ۱۲۰$	۱۳- ب
۴	۲۴ تا ۵۳	داستان مؤمن آل‌فرعون و نتیجه‌گیری مربوطه	$۱۵/۳۱ = ۲۹ \div ۴۴۴$	۱۲- ب
۵	۵۴ تا ۶۲	یاری خدا درباره پیغمبران و مؤمنین و جدال با مشرکین	$۱۲/۳۵ = ۹ \div ۱۱۱$	۱۰- الف
۶	۶۳ تا ۸۵	توصیف خدا و تندییر مشرکین	$۱۵/۱۳ = ۲۳ \div ۳۴۸$	۱۲- ب

در این دسته‌بندی، دو گروه کاملاً متمایز (باتوجه به طول‌های متوسط و غالب)

تشخیص داده می‌شود:

گروه الف { دسته ۱ تا ۶ بخشش و یاری خدا نسبت به مؤمنین و تکذیب و دسته ۵ تا ۶۲ جدال مشرکین (ممکن است معاصر متصل و یک

واحد باشد)

گروه ب { دسته‌های ۲ و ۳ و ۴: ۷ تا ۵۳ توصیف خدا و تندییر مشرکین دسته ۶ تا ۶۳ داستان مؤمن آل‌فرعون به‌عنوان شاهد مثال

(ممکن است دو واحد معاصر متصل باشد)

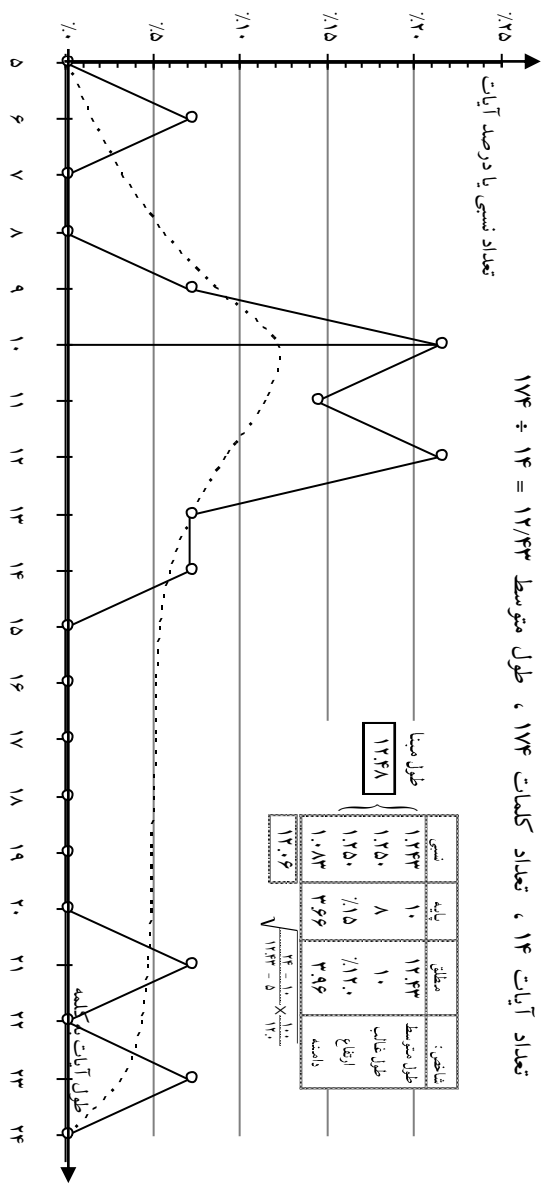
{ دسته‌های ۲ و ۳ و ۴
دسته ۶

طول آیت	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	
شماره آیت		۱			۵۵	۶	۵۴	۵۹	۴	۶۲										۵۸	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۳	۲	۳	۳	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۰	۹	۳۰	۲۲	۳۶	۱۳	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۱	۰	۲۳	۰	
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۲۱.۴	۱۴.۳	۲۱.۴	۷.۱	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۷.۱	۰.۰	

تعداد آیات ۱۴ ، تعداد کلمات ۱۷۴ ، طول متوسط $12/43 = 14 \div 174$

شاخص:	مطلب:	بازه:	نتیجه:
طول متوسط	۱۲.۴۳	۱۰	۱.۲۴۳
طول غالب	۱۰	۸	۱.۲۵۰
ارتفاع	۱/۱۲.۰	۷/۱۵	۱.۰۸۳
دامنه	۴.۹۶	۳.۶۶	۱.۰۸۳
			۱۲.۰۶

$$\sqrt{\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2} = \frac{24}{174} = 0.1379$$

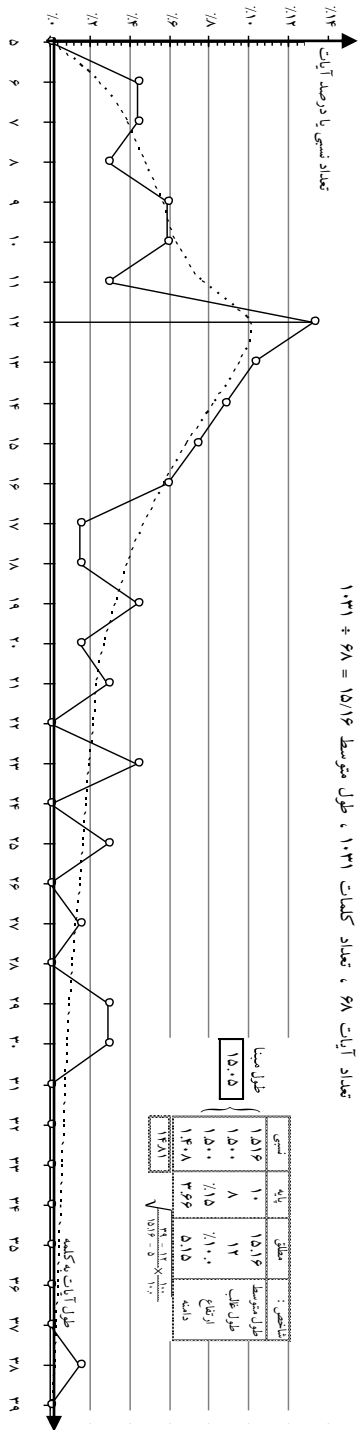

هم آهنگی سه شاخص اصلی کامل است.

حله ۱، ت: ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۸، ۳۹

شماره آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹		
تعداد آیات	۰	۳	۳	۲	۴	۴	۲	۹	۴	۱۱	۱۰	۶	۵	۴	۱	۱	۳	۲	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۲۱	۱۶	۲۶	۲۰	۲۲	۱۰۸	۹۱	۸۴	۷۵	۶۴	۱۷	۱۸	۵۷	۲۰	۴۲	۰	۶۸	۰	۵۰	۰	۲۷	۰	۵۸	۶۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۴	۴.۴	۲.۹	۵.۹	۵.۹	۲.۹	۱۳.۲	۱۰.۳	۸.۸	۷.۴	۵.۹	۱.۵	۱.۵	۴.۴	۱.۵	۲.۹	۰.۰	۴.۴	۰.۰	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۰.۰	۱.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۶۸ ، تعداد کلمات ۱۰۲۱ ، طول متوسط ۱۵/۱۶ = ۶۸ ÷ ۱۰۲۱

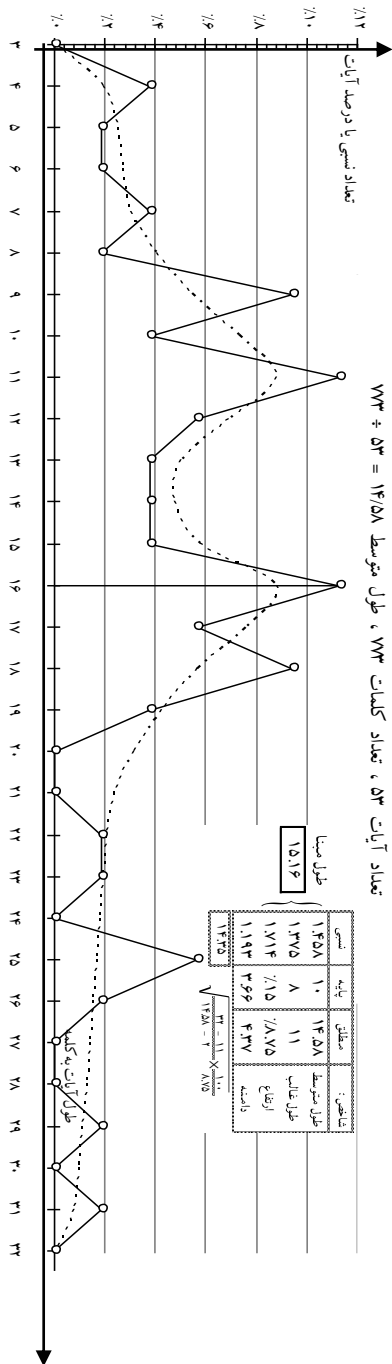

همانگونه، کلمه شاخص، ها از حالت سه اسمی، نیز کاملاً ت: است و شکار منحصر، کم، طبع، ت.

۱۴- فصلت (با شماره گذاری نوع ۲ که در یک آیه اختلاف دارد و منطقی به نظر می‌آید)

سجده، سوره، فصل ۱۱، (۱۴)، آیات ۱ تا ۵۴ (۵۴ تا ۱)

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	درصد آیات
۱	۱	۸	۰
۲	۱۷	۵	۰
۳	۳	۱۹	۰
۴	۲	۳۸	۰
۵	۱	۱۹	۰
۶	۱	۱۹	۰
۷	۲	۳۸	۰
۸	۱۸	۸	۰
۹	۷	۹۳	۰
۱۰	۲۵	۲۰	۰
۱۱	۱۹	۱۱۳	۰
۱۲	۴۲	۵۷	۰
۱۳	۳۳	۳۸	۰
۱۴	۱۶	۳۸	۰
۱۵	۸	۳۸	۰
۱۶	۵	۱۱۳	۰
۱۷	۴	۵۷	۰
۱۸	۱۵	۹۳	۰
۱۹	۱۱	۳۸	۰
۲۰	۵۳	۰	۰
۲۱	۰	۰	۰
۲۲	۳۹	۱۹	۰
۲۳	۱۳	۱۹	۰
۲۴	۳	۰	۰
۲۵	۱۴	۵۷	۰
۲۶	۴	۱۹	۰
۲۷	۰	۰	۰
۲۸	۰	۰	۰
۲۹	۴۴	۱۹	۰
۳۰	۰	۰	۰
۳۱	۵	۱۹	۰
۳۲	۰	۰	۰

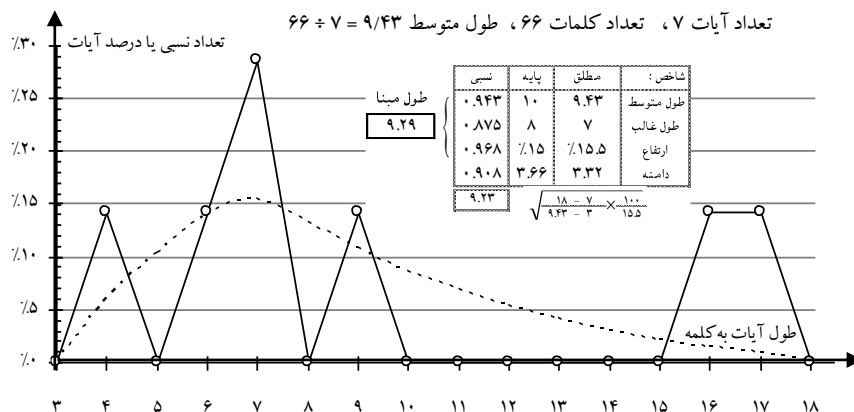
شکل منحنی با دو منطقه قله‌دار قرینه دور از هم و دره‌ای که در وسط پیدا کرده است، کاملاً غیرطبیعی است. شاخص‌ها نیز ناهم‌آهنگ‌اند. علت آن عدم یکنواختی پاشش و توجه آیات ثلث آخر سوره فصلت (۱) به طول‌های بلندتر است. چنانچه سوره را برحسب محتوا و موضوع‌های کمابیش مختلف آیات به دسته‌های مجزا (۱) تا ۷، ۸، ۱۱، ۱۲ تا ۱۷، ۱۸ تا ۲۴، ۲۵ تا ۳۸، ۳۹ تا ۴۶ و ۴۷ تا ۵۴) تقطیع نمایم، تمایز آشکار گردیده، دیده می‌شود که دسته‌های ۲ و ۳ و ۴ و ۵ دارای طول‌های متوسط اطراف ۱۴ اند درحالی که برای دو دسته آخر، یک مرتبه طول متوسط ۱۸ و ۱۷/۲ می‌شود. دسته اول نیز برای خود طول متوسط خاص دارد و خیلی کوتاه است. بنابراین سوره فصلت (۱) را می‌توان به سه گروه هم‌آهنگ تقسیم کرد.

اتفاقاً بلاشر این سوره را به دو گروه: (I) ۱ تا ۳۸ و (II) ۳۹ تا ۵۴ تقسیم نموده و در مورد آیات ابتدای سوره، روایتی از ابن‌هشام نقل می‌کند که نزول آن قبل از ایمان آوردن یک ثروتمند مکه است، بدون آنکه تاریخ دقیقی به دست داده باشد. از آیه ۱۱ نیز ۵ کلمه «وَرَيْنَا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحٍ وَحِفْظًا» را الحاقی می‌داند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۱)

الف: قرآن و رسالت در برابر لجاج مشرکین (آیات ۱ تا ۷)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		۱		۳	۲		۷							۵	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۶	۱۴	۰	۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۲۸.۶	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۱۴.۳	۰.۰

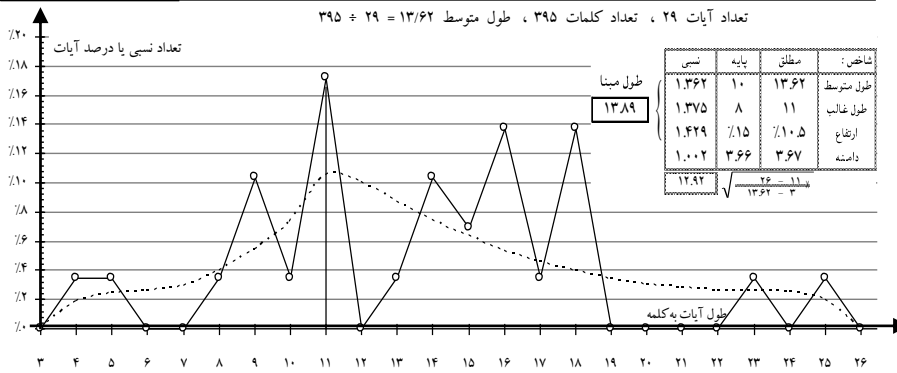
شکل منحنی و هم‌آهنگی شاخص‌ها جالب است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۱)

ب: توصیف خدا، تندیذیر + تربیت و معرفت (آیات ۸ تا ۳۶)

طول آیت	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
شماره آیات	۳۳	۱۷			۱۸	۱۲	۲۵	۱۹	۳۳	۱۱	۸	۱۰	۲۰	۱۵							۱۳		۱۴
تعداد آیات	۱	۱	۰	۰	۱	۳	۱	۵	۰	۱	۳	۲	۴	۱	۴	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱
تعداد کلمات	۴	۵	۰	۰	۸	۲۷	۱۰	۵۵	۰	۱۳	۴۲	۳۰	۶۴	۱۷	۷۲	۰	۰	۰	۰	۰	۲۳	۰	۲۵
درصد آیات	۳.۴	۳.۴	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۱۰.۳	۳.۴	۱۷.۲	۰.۰	۳.۴	۱۰.۳	۶.۹	۱۳.۸	۳.۴	۱۳.۸	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰	۳.۴

تعداد آيات ۲۹ ، تعداد کلمات ۳۹۵ ، طول متوسط $13/62 = 395 \div 29$

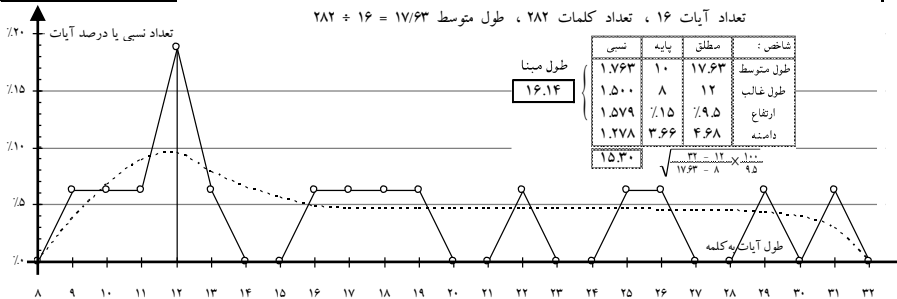
غیر از کوتاه بودن دامنه و اتخاذ دامنه مجازی ایراد دیگری ندارد و هم‌آهنگی شاخص‌های اصلی خوب است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فصلت (۱)

ج: استدلالی و جدالی قیامت و قرآن و توحید (آیات ۳۷ تا ۵۴)

طول آیت	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آیات	۴۱	۲۹	۵۴	۴۲	۵۱			۳۳	۵۲	۴۵	۵۳			۳۹			۴۷	۴۰			۴۴		۵۰	
تعداد آیات	۱	۱	۱	۳	۱	۰	۰	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۹	۱۰	۱۱	۳۶	۱۳	۰	۰	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۰	۰	۲۲	۰	۰	۲۵	۲۶	۰	۰	۲۹	۰	۳۱	۰
درصد آیات	۶.۳	۶.۳	۶.۳	۱۸.۸	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۶.۳	۶.۳	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۶.۳	۰.۰

تعداد آيات ۱۶ ، تعداد کلمات ۲۸۲ ، طول متوسط $17/62 = 282 \div 16$

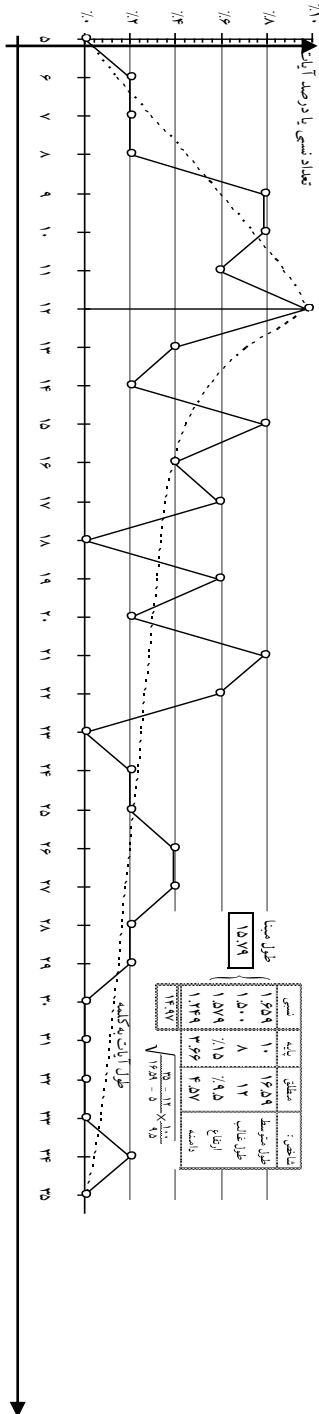
هم آهنگی شاخص‌ها به خوبی گروه‌های الف و ب نیست ولی از صورت سراسری خیلی بهتر است.

۲- شوری

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شوری (۱۲)، تمام آیات (۱ تا ۵۳)،

شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	
طول آیات	۶	۷	۸	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۲	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	
شماره آیات																																				
تعداد آیات	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
تعداد کلمات	۶	۷	۸	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۲	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	
درصد آیات	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰	۲.۰		

تعداد آیات ۵۱، تعداد کلمات ۸۴۶، طول متوسط ۱۶/۵۸ = ۸۴۶ ÷ ۵۱

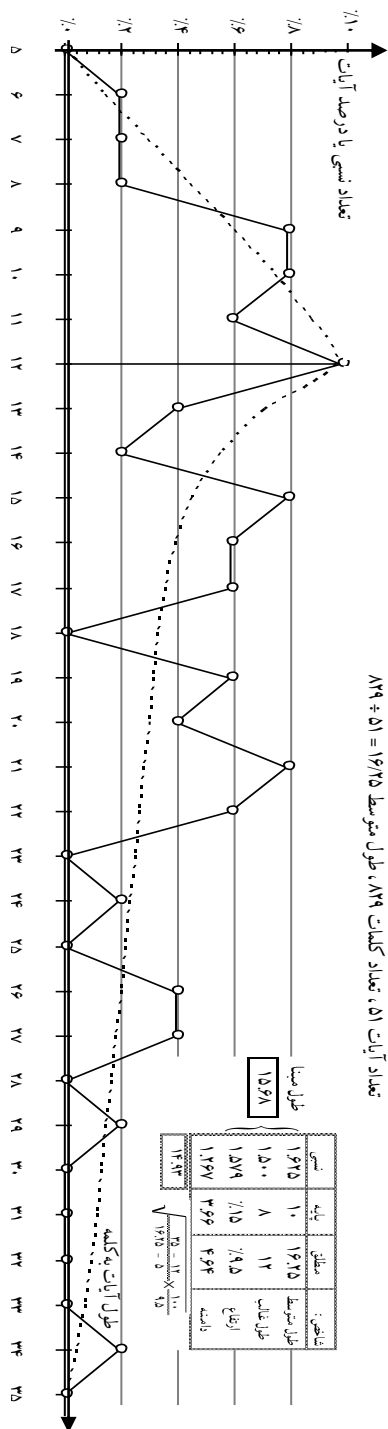

شکل منحنی به لحاظ دره‌ای که مابین دو قله دارد کمی غیر طبیعی است و در شاخص‌ها طول متوسط قدری زیاد شده است. اگر نظریه بلاشعرا دائر به وجود جمله‌های الحاقی «وَأَلَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ...» در آیه ۱۱ و «قُلْ آلْأَنْفَالِكُمْ عَلَيْهَا كُنْتُمْ آلَ آبَائِهِمْ» در آیه ۲۲ (در نظر بگیرید اشکالات فوق تخفیف پیدا می‌کند).

جدول اول: تعداد کلمات در سوره های مختلف قرآن (۸۴ سوره) - بر اساس: نظر به بلاغت، دایره معنی و حملات الحاقه در آیات ۵۱-۲۲

شماره آیات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	تعداد آیات	تعداد کلمات	
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶	۶
۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷	۷
۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸	۸
۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹	۹
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲
۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶
۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷
۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸
۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱
۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲
۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳
۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴
۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵
۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶
۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷
۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸
۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹
۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰
۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲
۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳
۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴
۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵

تعداد آیات ۵۱: تعداد کلمات ۸۴۹، طول متوسط ۱۶/۲۵ = ۸۴۹ ÷ ۵۱

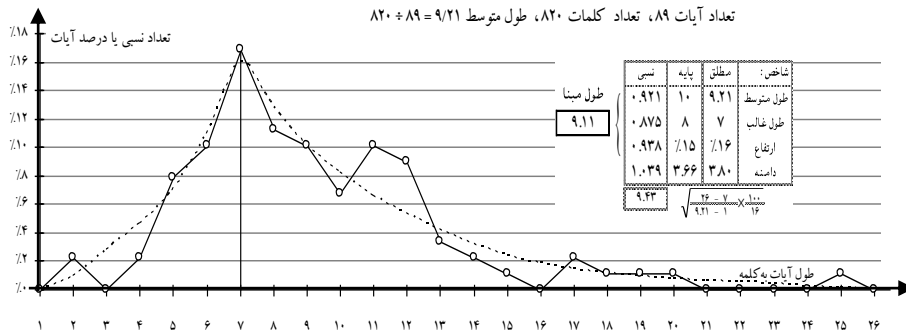
ط: ف و د آمدن منجز، نهی و شکا، آن طبع، ت شده است. شاخص هان: هم آهنگ، نهی، سدا که دهاند.

این که بلاشر سوره شوری (۶۷) را به دو گروه: I) ۱ تا ۳۳ و II) ۳۴ تا ۵۱ تقسیم کرده است، اختلاف زیادی مابین دو گروه دیده نمی‌شود (طول‌های متوسط و غالب در یک حدوداند و شاخص‌ها هم‌آهنگی کمتری دارند). همچنین آیات ۳۶، ۳۷، ۳۹ و ۴۰ را که با احتمال ضعیفی مدنی دانسته است، اتفاقاً دارای طول متوسط کمتراند. بنابراین سوره را یکپارچه هم زمان و فقط دارای دو جمله اضافی بعدی می‌گیریم. منتها می‌تواند ۲ واحد باشد.

۶۷- زخرف

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زخرف (۶۷)، تمام آیات (۱ تا ۸۹)

طول آیت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
تعداد آیات	۲	۰	۲	۷	۹	۱۵	۱۰	۹	۶	۹	۸	۳	۲	۱	۰	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۴	۰	۸	۳۵	۵۴	۱۰۵	۸۰	۸۱	۶۰	۹۹	۹۶	۳۹	۲۸	۱۵	۰	۳۴	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰
درصد آیات	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۷.۹	۱۰.۱	۱۶.۹	۱۱.۲	۱۰.۱	۶.۷	۱۰.۱	۹.۰	۳.۴	۲.۲	۱.۱	۰.۰	۲.۲	۱.۱	۱.۱	۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۱	۰.۰	

منحنی طبیعی است، شاخص‌ها دور از هم نیستند، اختلاف طول مینا با طول متوسط ۰/۳٪، پاشش نیز غیریکنواخت نیست. (جز در طول ۵ که غلبه با اواسط سوره شده است).

بلاشر سوره زخرف (۳) را به سه گروه تقسیم می کند:

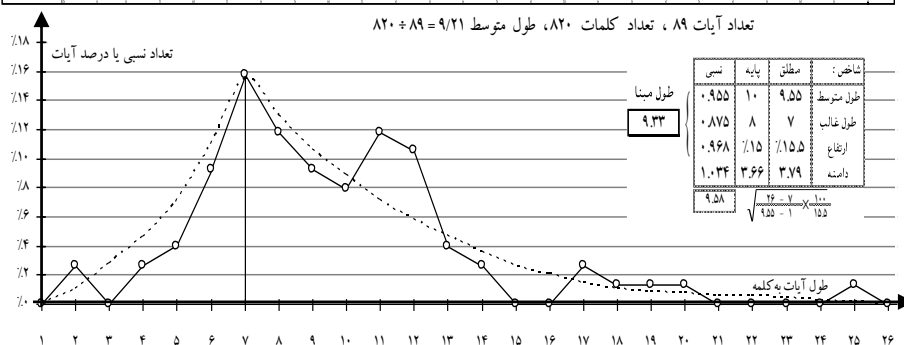
- گروه I) ۱ تا ۶۵، طول متوسط ۹/۷۰، طول غالب ۷، ارتفاع ۱۶٪، دامنه ۳/۷۱
- گروه II) ۶۶ تا ۸۰، طول متوسط ۷/۲۶، طول غالب ۵، ارتفاع ۳۰٪، دامنه ۳/۳۵
- گروه III) ۸۱ تا ۸۹، طول متوسط ۹/۰۰، طول غالب ۸، ارتفاع ۴۰٪، دامنه ۱/۹۵

از این سه گروه، گروه I به سوره یکپارچه نزدیک است. گروه II عقب تر است و تا حدودی هم آهنگ، ولی گروه III ناجور است و چون به لحاظ طول متوسط و مطالب، نزدیک به گروه I می باشد، آنها را با هم می گیریم و به دو گروه زیر می رسمیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زخرف (۳)

الف: آیات جدال توحیدی (۱ تا ۶۵ و ۷۹ تا ۸۹)

طول آیت	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آیات	۱	۱۳	۲۶	۳۳	۴۰	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵	۵۶	۵۷	۵۸	۵۹	۶۰	۶۱	۶۲
تعداد آیات	۲	۰	۲	۳	۷	۱۱	۹	۷	۶	۹	۸	۳	۲	۰	۰	۲	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۴	۰	۸	۱۵	۴۲	۸۶	۷۲	۶۳	۶۰	۹۹	۹۶	۳۹	۲۸	۰	۰	۳۴	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	
درصد آیات	۲.۶	۰.۰	۲.۶	۳.۹	۹.۲	۱۵.۸	۱۱.۸	۹.۲	۷.۹	۱۱.۸	۱۰.۵	۳.۹	۲.۶	۰.۰	۰.۰	۲.۶	۱.۳	۱.۳	۱.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۳	۰.۰	

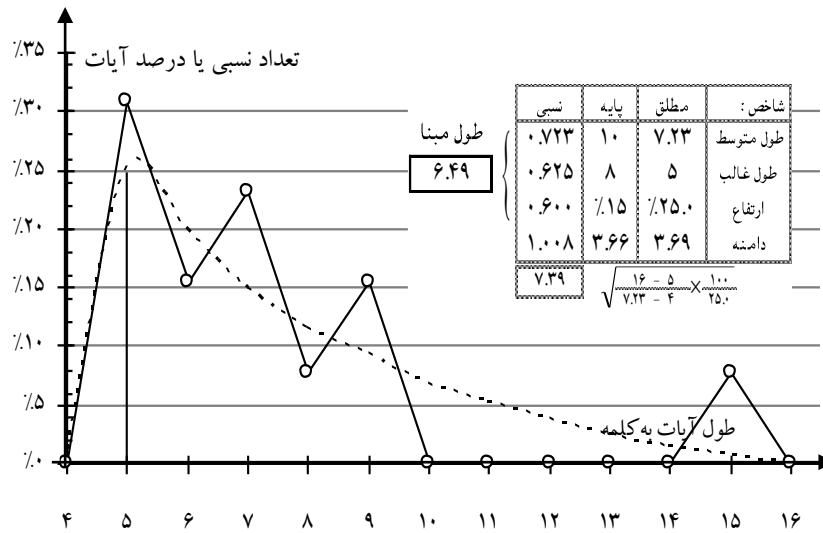

توضیح: آیات ۷۹ و ۸۰ به لحاظ مضمون و منظور با آیات قبلی ۶۶ تا ۷۸ که مربوط به بهشت و جهنم است نمی خورد و بهتر است آنها را جزو گروه الف بگیریم. به این ترتیب منحنی ها هم بهتر می شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زخرف (۴۳) - ب: آیات قیامت (۶۶ تا ۷۸)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۶۹ ۷۰ ۷۵ ۷۶	۷۳ ۷۴	۶۷ ۷۲ ۷۸	۶۶	۶۸ ۷۷						۷۱	
تعداد آیات	۰	۴	۲	۳	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۱۲	۲۱	۸	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۰.۸	۱۵.۴	۲۳.۱	۷.۷	۱۵.۴	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰

تعداد آیات ۸۹، تعداد کلمات ۸۲۰، طول متوسط $۹/۲۱ = ۸۲۰ \div ۸۹$

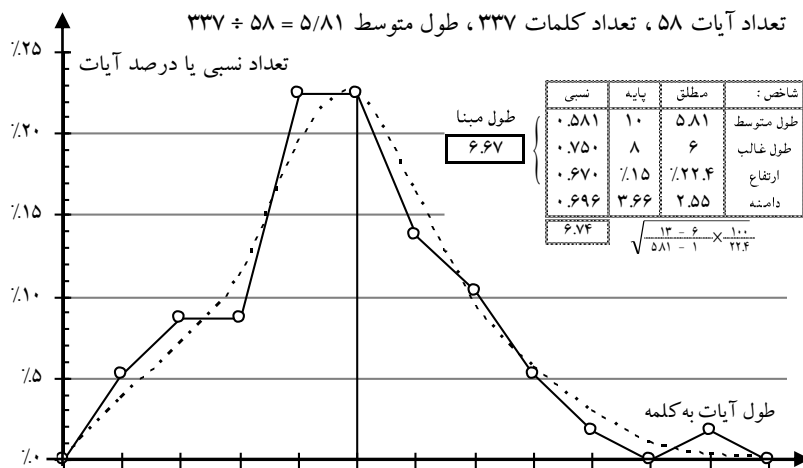
گروه الف، شاخص‌های هم‌آهنگ‌تری دارد ولی روی هم رفته هر دو گروه قابل قبول‌اند.

آیات ۳۶ و ۶۰ و ۸۸ که بلاشر خارج متن شمرده است به لحاظ طول با سایر آیات متناسب‌اند و در هر حال حذف آنها چندان در تجزیه و ترسیم، تأثیر ندارد.

دخان - ۴۴

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره دخان (۴۴)، تمام آیات (۱ تا ۸۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱	۲۵	۲۰	۳	۴	۵	۲	۱۷	۷			۳۷+۳۶
		۴۴	۳۳	۲۶	۸	۹	۱۲	۶	۴۱				
		۴۶	۴۳	۲۷	۱۰	۱۱	۲۸	۱۶	۵۶				
			۵۲	۴۵	۲۲	۱۳	۲۹	۱۸					
			۵۹	۵۴	۱۴	۱۴	۳۰	۳۴					
					۳۵	۱۵	۳۲	۴۲					
					۴۰	۱۹	۴۸						
					۴۷	۲۱	۵۷						
					۴۹	۲۳							
					۵۱	۳۱							
					۵۳	۳۸							
					۵۵	۳۹							
					۵۸	۵۰							
تعداد آیات	۰	۳	۵	۵	۱۳	۱۳	۸	۶	۳	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۲۰	۶۵	۷۸	۵۶	۴۸	۲۷	۱۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۲	۸.۶	۸.۶	۲۲.۴	۲۲.۴	۱۳.۸	۱۰.۳	۵.۲	۱.۷	۰.۰	۱.۷	۰.۰

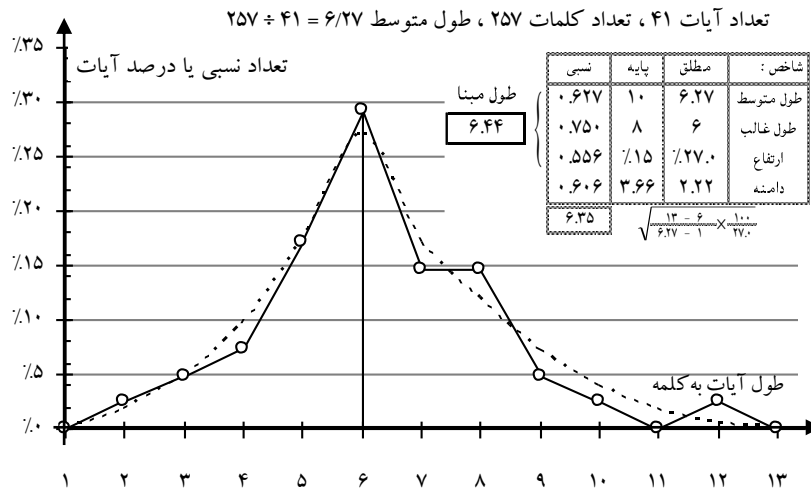
منحنی کله پهن است و می‌نمایاند که از ترکیب دو منحنی مجاور به دست آمده است. خصوصاً که شاخص طول‌های متوسط و غالب، کمی از هم دوراند، اختلاف طول مبنای ۱۶٪ است و پاشش یکنواخت نیست (تکیه آیات به طور منظم در ربع اول سوره روی طول ۶ است و پس از آن روی ۵ می‌رود و آیات کوتاه، زیاد دیده می‌شود). بنابراین سوره دخان (۴۴) یکپارچه نیست.

بلاشر باتوجه به محتوی آیات و تغییر آیات ، سوره دخان (۴۴) را به دو گروه :
 I) ۱ تا ۴۲ و II) ۴۳ تا ۵۹ تقسیم کرده است. گروه I را متعلق به دوره دوم مکه و
 گروه II را متعلق به دوره اول مکه دانسته است . این تفکیک قابل تأیید است و با
 توجه به آن، به تجزیه و ترسیم های زیر می رسیم :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره دخان (۴۴)

الف : آیات مختلط وحی، قیامت و اقوام سلف (آیات ۱ تا ۴۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱	۲۵ ۳۳	۲۰ ۲۷	۳ ۸ ۱۰ ۲۲ ۲۴ ۳۵ ۴۰	۴ ۹ ۱۱ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۹ ۲۱ ۲۳ ۳۱ ۳۸ ۳۹	۵ ۱۲ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۲	۶ ۱۶ ۱۸ ۳۴ ۴۲	۱۷ ۴۱	۷		۳۷+۳۶	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۳	۷	۱۲	۶	۶	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۱۲	۳۵	۷۲	۴۲	۴۸	۱۸	۱۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۴.۹	۷.۳	۱۷.۱	۲۹.۳	۱۴.۶	۱۴.۶	۴.۹	۲.۴	۰.۰	۲.۴	۰.۰

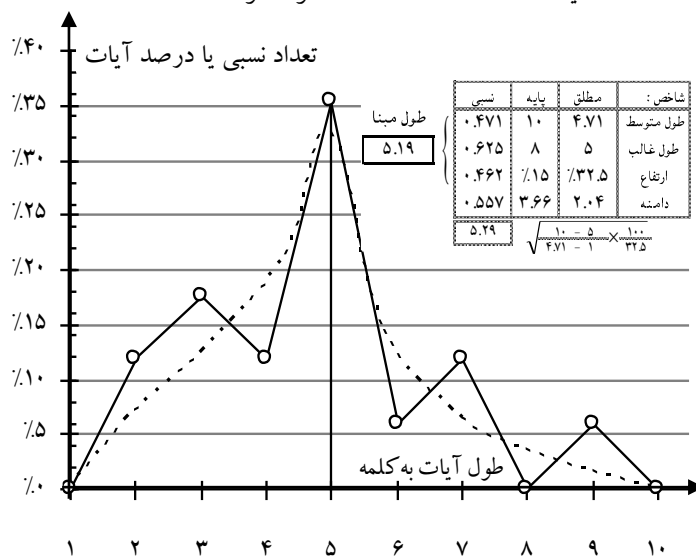
منحنی خیلی طبیعی تر از سوره یکپارچه است و طول مبنا فوق العاده نزدیک به طول متوسط است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره دخان (۴۴)

ب: آیات توصیف جهنم و بهشت (آیات ۴۳ تا ۵۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۴۴ ۴۶	۴۳ ۵۲ ۵۹	۴۵ ۵۴	۴۷ ۴۹ ۵۱ ۵۳ ۵۵ ۵۸	۵۰	۴۸ ۵۷		۵۶	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۲	۶	۱	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۹	۸	۳۰	۶	۱۴	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۱۷.۶	۱۱.۸	۳۵.۳	۵.۹	۱۱.۸	۰.۰	۵.۹	۰.۰

تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۸۰، طول متوسط $4/71 = 80 \div 17$

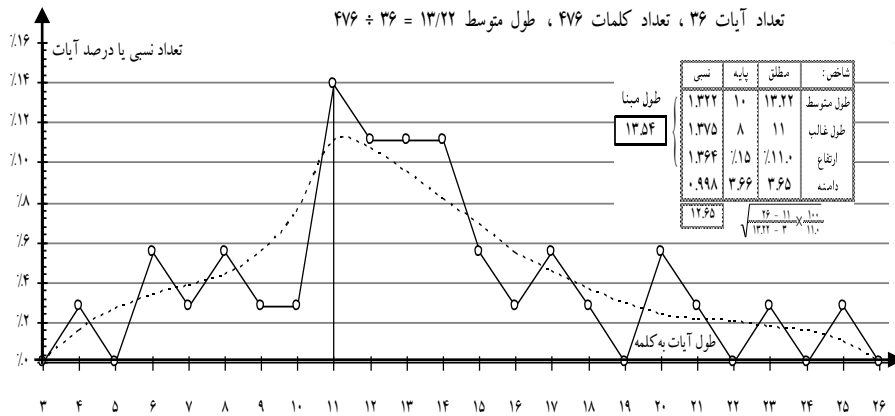

منحنی طبیعی تر از سوره یکپارچه است. شاخص‌ها هم نسبتاً هم‌آهنگ‌اند. اختلاف طول مبنا با طول متوسط، هر چند ۱۰/۵٪ است، باز از سوره یکپارچه کمتر است.

۵- جاثیه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جاثیه (۵)، تمام آیات (۱ تا ۳۶)

طول آیت	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶
شماره آیت (ز)	۶		۱	۱۹	۳۵	۳	۲۶	۸	۵	۷	۱۱	۲۴	۱۲	۲۰	۹	۴	۳۱		۱۶				۲۲
تعداد آیات	۱	۰	۲	۱	۲	۱	۱	۵	۴	۴	۴	۲	۱	۲	۱	۰	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۴	۰	۱۲	۷	۱۶	۹	۱۰	۵۵	۴۸	۵۲	۵۶	۳۰	۱۶	۳۴	۱۸	۰	۴۰	۲۱	۰	۲۳	۰	۲۵	۰
درصد آیات	۲.۸	۰.۰	۵.۶	۲.۸	۵.۶	۲.۸	۲.۸	۱۳.۹	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۵.۶	۲.۸	۵.۶	۲.۸	۰.۰	۵.۶	۲.۸	۰.۰	۲.۸	۰.۰	۲.۸	۰.۰

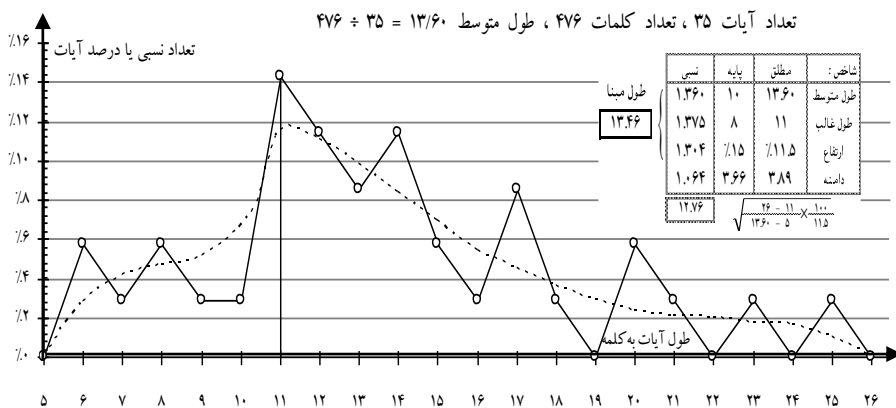

شاخص‌ها، سه‌تای اول، هم‌آهنگ‌اند و اختلال طول مینا با طول متوسط بیش از ۴٪ نیست. فقط دامنه ضعیف است و شکل منحنی نیز زیبا نیست (سکوی بلند بعد از قله و ارتفاعات کم قبل از آن).

آنچه باعث این اشکالات و ناجوری‌ها شده است، به نظر می‌آید وجود آیه خیلی کوتاه نامتناسب ۴ کلمه‌ای ۶ باشد که چون به قافیه «ایم» ختم شده، شماره گذاران آن را آیه جدای از آیه ۷ گرفته‌اند و حال آنکه جمله ناقص است و علامت عدم وقف (لا) را در آخر آن گذارده‌اند [وَیَلُّ لَکُلِّ أَفَاکِ أَثِیمِ یَسْمَعُ آیَاتِ اللّهِ تُتَلٰی عَلَیْهِ ثُمَّ یُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا کَانَ لَمْ یَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابِ الْاِیمِ]. حال اگر دو آیه را یکی بگیریم تجزیه و ترسیم زیر را خواهیم داشت :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جاثیه (ج)،
در حالتی که آیات ۶ و ۷، یک آیه در نظر گرفته شود.

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	
شماره آیات	۱	۱۹	۳۵	۳	۲۶	۸	۵	۱۳	۱۱	۲۴	۱۲	۶+۷	۹		۴	۳۱					۲۲	
تعداد آیات	۲	۱	۲	۱	۱	۵	۴	۳	۴	۲	۱	۳	۱	۰	۲	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۱۲	۷	۱۶	۹	۱۰	۵۵	۴۸	۳۹	۵۶	۳۰	۱۶	۵۱	۱۸	۰	۴۰	۲۱	۰	۲۳	۰	۲۵	۰	
درصد آیات	۵.۷	۲.۹	۵.۷	۲.۹	۲.۹	۱۴.۳	۱۱.۴	۸.۶	۱۱.۴	۵.۷	۲.۹	۸.۶	۲.۹	۰.۰	۵.۷	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۰.۰	۲.۹	۰.۰	

ملاحظه می شود که منحنی طبیعی تر و شاخص ها نزدیک تر شده اند.

بلاشر سوره جاثیه (ج) را به دو گروه (I: ۱ تا ۱۲ و II: ۱۳ تا ۳۶) تقسیم کرده است.

با اصلاح اخیر و الحاق آیات ۶ و ۷ بر طبق شماره گذاری نوع ۲، تفکیک به دو گروه فوق که دارای قافیه های تقریباً مشابه و شاخص های نزدیک اند و هیچ یک به تنهایی واحد هم آهنگی نمی شوند، به نظر قابل تأیید نمی آید.

گروه (I) طول متوسط $۱۲/۷۲ = ۱۱ \div ۱۴۰$ ، طول غالب ۱۱، ارتفاع ٪۱۲/۵
گروه (II) طول متوسط $۱۴/۰۰ = ۲۴ \div ۳۳۶$ ، طول غالب ۱۲، ارتفاع ٪۱۲/۵

بد نیست آزمایشی از گروه بندی جدید بر حسب احتمال لابه لا شدن و در وسط آمدن بعضی آیات، بر طبق ترتیبی که در جداول واحد بندی وحی شده، به عمل آید.

با طول‌های متوسط و غالب و مبنای بالای ۱۸، سوره احقاف (۶۹) برخلاف آنچه معروف و مقبول است نمی‌تواند مکی باشد. اتفاقاً در روایات اسلامی آیات ۹، ۴ و ۳۴ را مدنی ذکر کرده‌اند. اگر قاعده اتخاذی صحیح باشد، این سوره هم مانند سوره رعد (۱۳) مدنی است.

شکل منحنی ناجور نیست ولی هم‌آهنگی شاخص‌ها تعریفی ندارد. خصوصاً طول غالب و دامنه. با توجه به اینکه طول غالب ۱۸ را، بیشتر با آیات بعد از ثلث اول سوره اشغال کرده است، عدم یکنواختی پاشش ظاهر می‌شود. آیات ۱ تا ۱۳ که تماماً بر موضوع و مبحث واحدی هستند دارای طول‌های کوتاه و متوسط‌اند و خلاف آن در آیات ۱۴ به بعد دیده می‌شود و با تغییر موضوع و دسته‌بندی آیات طول‌های متوسط در اطراف ۲۳ و ۱۷/۵ و ۲۰ می‌گردد. فقط دو آیه ۲۶ و ۲۷ که در وسط دسته آیات داستان احقاف (۲۰ تا ۲۵) و نقل قول از جن‌ها (۳۲ تا ۳۵) می‌آید و تذکر و جدال با مشرکین مکه است، طول‌ها مجدداً کوتاه می‌شود و محتمل است که در اصل به دنبال و مقدمه آنها نبوده باشد.

بلاش‌بدون آن که سوره احقاف (۶۹) را به گروه‌های مجزا تقسیم کند، عنوان‌بندی‌هایش تقریباً منطبق با دسته‌بندی‌های فوق است و در آیه ۴۵ کلمه‌ای ۱۴، توضیح ۳۲ کلمه‌ای « حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ... وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ » را الحاق بعدی می‌داند. در صورتی که اگر قسمت اول آیه را بگیریم خاتمه « ثَلَاثُونَ شَهْرًا » برخلاف قافیه سایر آیات و برخلاف روال قرآن درمی‌آید.

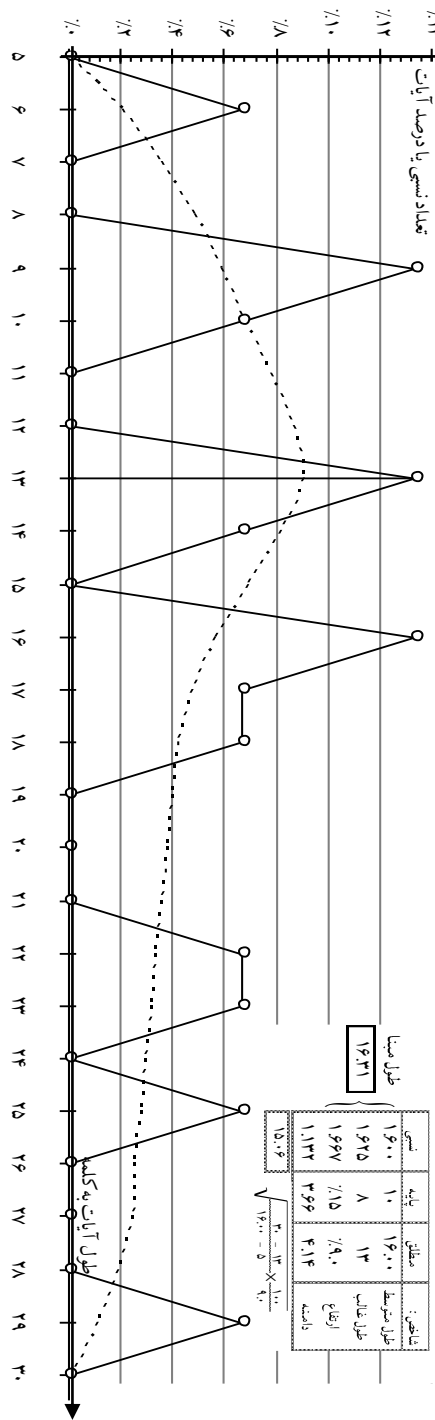
ما سوره احقاف (۶۹) را به دو گروه الف) ۱ تا ۱۳ و ۲۶ تا ۲۷، ب) ۱۴ تا ۲۵ و ۲۸ تا ۳۵ تقسیم می‌کنیم و شماره‌گذاری نوع ۲، یعنی ادغام آیات ۳۴ و ۳۵ را که متصل به یکدیگراند، می‌پذیریم:

$\left. \begin{array}{l} ۱۳ \text{ تا } ۱ \\ ۲۶ \text{ تا } ۲۷ \end{array} \right\}$	۴۶- الف) بحث توحید با تشویق به استقامت
$\left. \begin{array}{l} ۲۵ \text{ تا } ۱۴ \\ ۳۵ \text{ تا } ۲۸ \end{array} \right\}$	۴۶- ب) احسان به والدین، داستان احقاف، هدایت جن‌ها، تنذیر و تقویت

جدول اول، ترتیب، منحنی مشخصه سه، احقاق (۱۸۹) - آله، و حرکت از نشانه به علامت (۱۳۱ تا ۱۳۳ و ۲۴ و ۲۷)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
شماره آیات	۱				۵	۲۶			۲	۶		۱۱	۴	۱۰				۸	۹		۷					۳
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۰	۱۸	۱۰	۰	۰	۲۶	۱۴	۰	۳۲	۱۷	۱۸	۰	۰	۰	۲۲	۳۳	۰	۲۵	۰	۰	۰	۲۹	۰
درصد آیات	۰،۰	۶،۷	۰،۰	۰،۰	۱۳،۳	۶،۷	۰،۰	۰،۰	۱۳،۳	۶،۷	۰،۰	۱۳،۳	۶،۷	۶،۷	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۶،۷	۶،۷	۰،۰	۶،۷	۰،۰	۰،۰	۰،۰	۶،۷	۰،۰

تعداد آیات ۱۵ ، تعداد کلمات ۲۴۰ ، طول متوسط $۲۴۰ \div ۱۵ = ۱۶/۰۰$

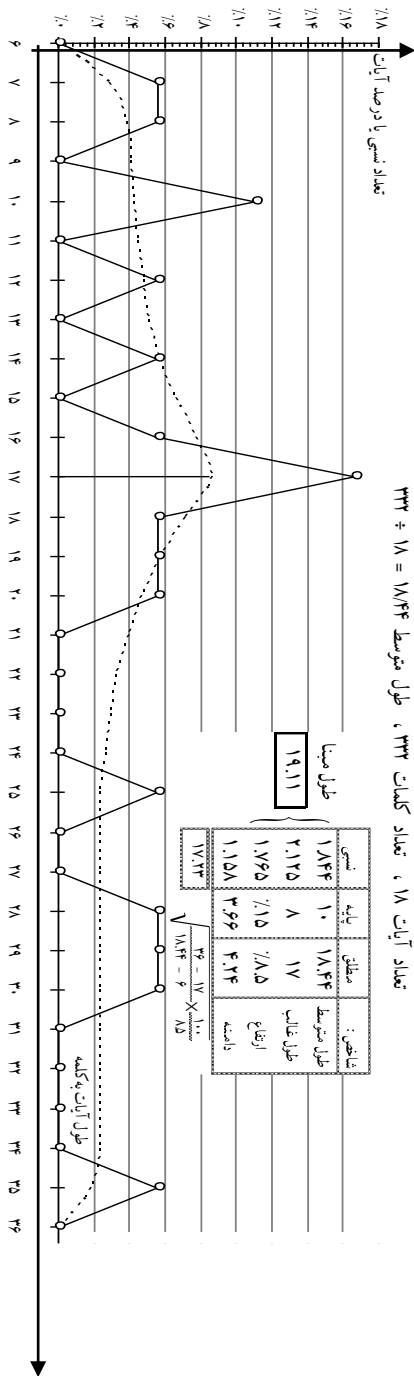
همانگی شاخص های اصلی خوب است.

۱۹۸ - جبرائیل

جمله اول، تیره ه منبج. مشخصه سه ه، حجات (۱۹۸)، تمام آیات (۱ تا ۱۸)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	
شماره آیات		۸	۴		۱۰	۱۸	۵		۱		۱۶	۳	۲	۱۵							۱۴											
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۳	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۰	۲۰	۰	۱۲	۰	۱۴	۰	۱۶	۵۱	۱۸	۱۹	۲۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۰	۲۸	۲۹	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۱۶.۷	۵.۶	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۱۸ ، تعداد کلمات ۳۳۲ ، طول متوسط ۱۸.۴۴ = ۳۳۲ ÷ ۱۸

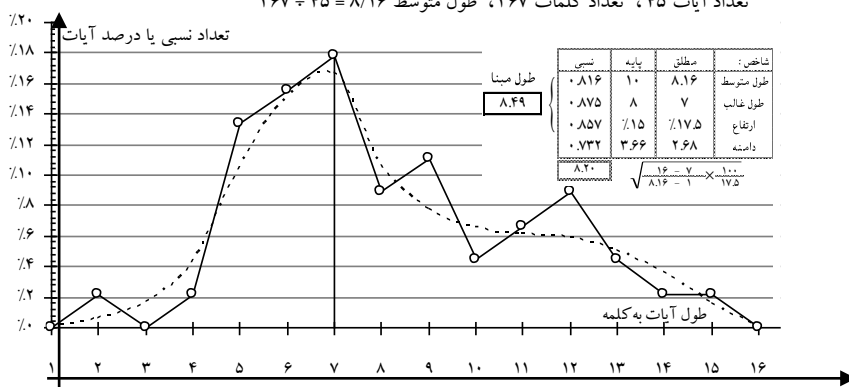
قَلَّتِ تعداد آیات باز هم باعث شده است که قانون اعداد بزرگ تحقق کامل پیدا نکرده و منحنی پر نشود، احتمال نزول آیه خیلی بلند (برای افزایش دامنه و افزایش طول متوسط) رخ نداده باشد. اگر تعداد آیات بیشتر می شد احتمال پیشروی منحنی به راست و ترقی طول متوسط کاملاً وجود می داشت ولی طول غالب که ۳ آیه روی ۱۸ آیه دارد، عوض نمی شد و ارتفاع نیز بالا می رفت. چون با افزایش تعداد آیات خارج قسمت ترقی می کرد و ارتفاع نسبی طول ۱۷ کمتر می شد. بنابراین می توانیم طول مبنا را حتی بیش از ۱۸/۵۵ بدانیم یعنی سوره حجرات (۹۹) را جدیدتر بگیریم. (مثلاً اگر بخواهیم دامنه مجازی و بلندترین آیه محتمل را به دست آوریم رقم دامنه را طوری می گیریم که شاخص نسبی مربوطه، هم آهنگ با شاخص هایی که احتمالاً صحیح تر باشد و بعد طول متوسط مجازی را حساب می کنیم اگر نتایج تطبیق کرد فرضیات و محاسبات درست است. در این مورد به آیه بلند مجازی ۵۴ رسیده ایم و در این صورت دامنه نسبی و طول متوسط هر دو در حدود ۲/۰۰ درمی آیند).

۹-۵- ق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ق (۹۰)، تمام آیات (۱ تا ۴۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۱		۲۴	۱۰ ۳۰ ۳۳ ۳۹	۱۹ ۲۰ ۲۲ ۲۳ ۳۱	۳ ۱۲ ۱۷ ۲۷ ۲۸	۱۱ ۱۶ ۲۹ ۴۴	۴ ۵ ۱۸ ۲۶ ۴۳	۹ ۲۵	۲ ۷ ۱۴	۶ ۲۱ ۳۷ ۳۸	۳۶ ۱۴+۱۳	۱۵	۳۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۶	۷	۸	۴	۵	۲	۳	۴	۲	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۴	۳۰	۴۲	۵۶	۳۲	۴۵	۲۰	۳۳	۴۸	۲۶	۱۴	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۱۳.۳	۱۵.۶	۱۷.۸	۸.۹	۱۱.۱	۴.۴	۶.۷	۸.۹	۴.۴	۲.۲	۲.۲	۰.۰

تعداد آیات ۴۵، تعداد کلمات ۳۶۷، طول متوسط $۳۶۷ \div ۴۵ = ۸/۱۶$

شکل منحنی طبیعی است و شاخص‌ها هم آهنگی خوبی دارند. شماره گذاری نوع ۱ (با تصحیح اشتباه شماره‌های ۱۳ و ۱۴ که باید ۱۳ باشد و ۱۵ که باید ۱۴ باشد)، به نظر می‌آید از شماره گذاری نوع ۲، صحیح‌تر آمد.

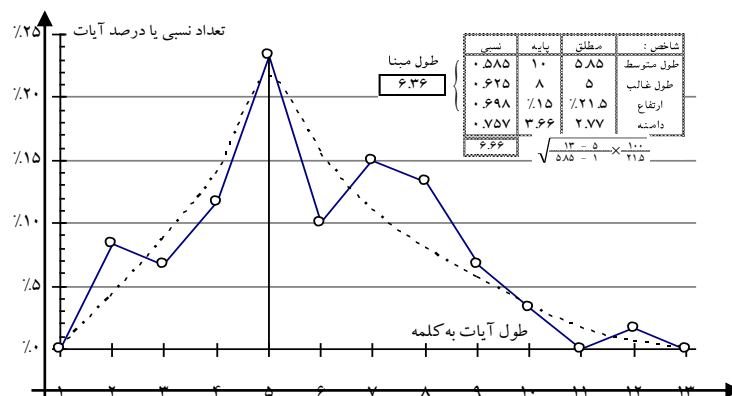
بلاش سوره ق (۵۰) را به دو گروه (I: ۱ تا ۳۴ و II: ۳۵ تا ۴۵) تقسیم کرده است. ولی پاشش این دو گروه و طول‌های متوسط و غالب، نزدیک به هم هستند و دلیلی به نظر نمی‌رسد که آنها را جدا کنیم. خصوصاً که قافیه غالب بر وزن «بعید و حفیظ» تا آیه ۳۶ باقی است و آیه آخر نیز به «وعید» ختم نمی‌شود. البته از آیه ۳۷ به بعد قافیه تازه «غروب» پیدا می‌شود. در این صورت طول‌های متوسط عیناً یکی درمی‌آیند.

۵۱- ذاریات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ذاریات (۵۱)، تمام آیات (۱ تا ۴۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات	۱	۵	۸	۱۱	۲۶	۱۴	۲۸	۱۶	۲۳	۵۲			
	۲	۶	۹	۱۳	۳۲	۳۶	۳۰	۲۵	۵۱				
	۳	۷	۱۲	۱۵	۳۵	۳۷	۳۸	۲۹					
	۴	۱۸	۲۰	۱۷	۴۹	۴۰	۴۲	۵۹					
	۱۰		۲۱	۱۹	۴۵	۴۱	۴۳						
				۳۴	۲۲	۵۳	۴۹	۴۴					
				۴۸	۲۴	۵۷	۴۶						
					۲۷	۵۸	۵۰						
					۳۱	۶۰							
					۳۳								
				۴۷									
				۵۴									
				۵۵									
				۵۶									
تعداد آیات	۰	۵	۴	۷	۱۴	۶	۹	۸	۴	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۱۲	۲۸	۷۰	۳۶	۶۳	۶۴	۳۶	۲۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۶.۷	۱۱.۷	۲۳.۳	۱۰.۰	۱۵.۰	۱۳.۳	۶.۷	۳.۳	۰.۰	۱.۷	۰.۰

تعداد آیات ۶۰، تعداد کلمات ۳۵۱، طول متوسط $5/85 = 351 \div 60$

۴۰۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

منحنی می تواند خالی از ایراد باشد ولی شاخص ها هم آهنگ نیستند، ارتفاع قدری کوتاه و دامنه زیاد بلند است. اختلاف طول مینا با طول متوسط $10/7\%$ است. بنابراین سوره ترکیبی از چند گروه مجاور متفاوت الطول یا متفاوت العصر است. پاشش نیز یکنواخت نیست. در ابتدای سوره، تکیه آیات روی طول ۲ است. بلافاصله روی ۵ می رود و در آخر به آن برمی گردد ولی قبلاً غلبه با طول ۸ می شود. بلاشر سوره ذاریات (۵۱) را به چهار گروه به شرح زیر تقسیم کرده است:

I) ۱ تا ۶ (II) ۷ تا ۲۳ (III) ۲۴ تا ۴۶ (IV) ۴۷ تا ۶۰

گروه I کاملاً متمایز است (به لحاظ) طول و تمرکز آیات و محتوی آنها که اعلام وقوع قیامت از طریق قسم به آثار طبیعت است). گروه های دیگر نیز تمایزهایی به لحاظ توزیع طولها و مخصوصاً مطلب آیات دارند و به شرح زیر خلاصه می شوند:

گروه	موضوع	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	طول آیات
I	اعلام حدوث قیامت به وسیله قسم روی آثار طبیعت.												تعداد آیات
	(می تواند واحد یکپارچه باشد)												تعداد کلمات
													درصد آیات
تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۱۴، طول متوسط $2/33 = 14 \div 6$													
II	استدلال روی قیامت از روی آثار طبیعت و توصیف جهنم و بهشت.												تعداد آیات
	(طول غالب 50% بلند است دامنه نیز بلند است. حالت واحد یکپارچه را ندارد)												تعداد کلمات
													درصد آیات
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۸۴، طول متوسط $4/94 = 17 \div 84$													
III	تذیر و توصیف از امم گذشته												تعداد آیات
	(طول غالب 30% بلند است، دامنه فوق العاده کوتاه، نمی تواند واحد کامل باشد)												تعداد کلمات
													درصد آیات
تعداد آیات ۲۳، تعداد کلمات ۱۵۶، طول متوسط $6/78 = 23 \div 156$													
IV	استدلال روی قیامت از طبیعت و تذیر آخرت												تعداد آیات
	(طول غالب مناسب است و مشابه گروه ۲. منحنی دو ماکزیمم و دامنه خیلی بلند است و نمی تواند واحد کامل باشد)												تعداد کلمات
													درصد آیات
تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۹۷، طول متوسط $6/93 = 14 \div 97$													

قاعدتاً گروه های III و IV را چون دارای طول متوسط معادل هستند باید بتوان یکی کرد ولی طول های غالبشان خیلی اختلاف دارد و مجموع آنها منحنی غیر طبیعی دو ماکزیمم و ارتفاع ضعیف و دامنه خیلی بلند می دهد. بنابراین قابل قبول نیست. گروه های II و III هم به طریق اولی واحد مستقل نمی دهند (اختلاف طول متوسط و

طول غالب و محتوی آیات) از جمع II و IV که به لحاظ مطلب مشترک اند واحد کامل در نمی آید ولی از مجموع سه گروه II و III و IV که محتوی دو نوع مطلب است یک واحد کاملی که دارای منحنی طبیعی و شاخص های کاملاً هم آهنگ است به دست می آید. به طور خلاصه، سوره ذاریات (۵۱) به دو گروه:

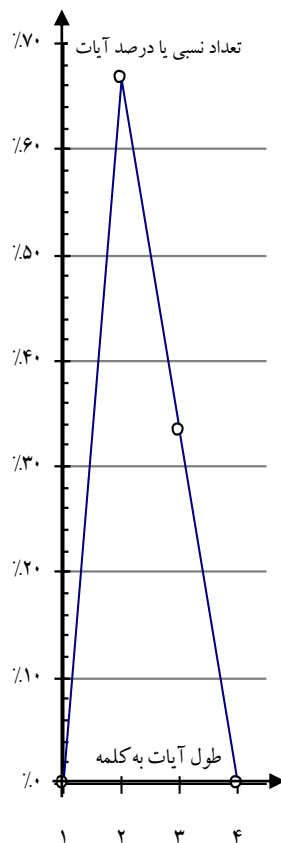
۵۱- الف) ۱ تا ۶ قسم برای حدوث قیامت

۵۱- ب) ۷ تا ۶۰ استدلال و تنذیر قیامت و تنذیر از امم گذشته

قابل تفکیک و تجزیه و ترسیم است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ذاریات (۵۱)

الف: اعلام حدوث قیامت با قسم (آیات ۱ تا ۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴
شماره آیات		۱ ۲ ۳ ۴	۵ ۶	
تعداد آیات	۰	۴	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۶۶.۷	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۱۴، طول متوسط $۲/۳۳ = ۱۴ \div ۶$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی	طول متوسط
طول متوسط	۲.۳۳	۱۰	۰.۲۳۳	طول متوسط
طول غالب	۲	۸	۰.۲۵۰	طول غالب
ارتفاع	۶۶.۵	٪۱۵	۰.۲۲۶	ارتفاع
دامنه	۱.۵۰	۳.۶۶	۰.۴۱۰	دامنه
	$\sqrt{\frac{۴-۲}{۲.۳۳-۱} \times \frac{۱۰۰}{۶۶.۵}}$		۲.۸۰	

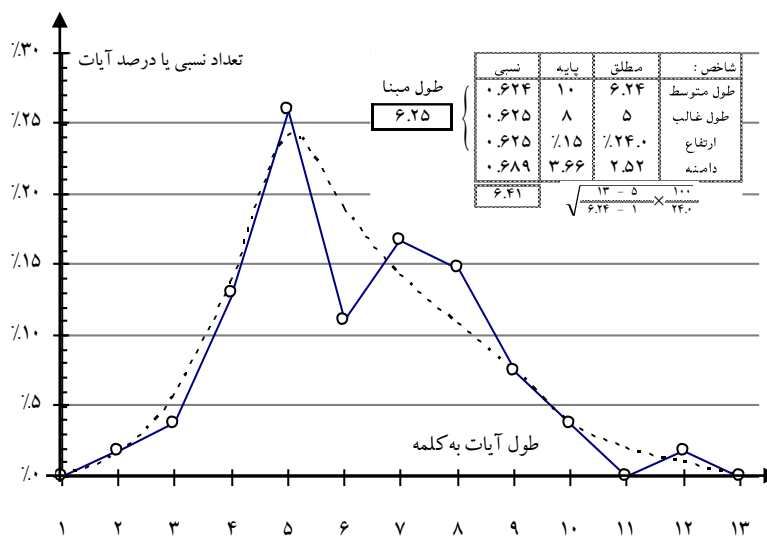
طول مینا: ۲.۳۶

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ذاریات (۵۱)

ب: آیات استدلال و توصیف و تنذیر قیامت و تنذیر امم گذشته (آیات ۷ تا ۶۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱۰	۷	۸	۱۱	۲۶	۱۴	۲۸	۱۶	۲۳		۵۲	
			۸		۱۳	۳۲	۳۶	۳۰	۲۵	۵۱			
				۱۲	۱۵	۳۵	۳۷	۳۸	۲۹				
				۲۰	۱۷	۳۹	۴۰	۴۲	۵۹				
				۲۱	۱۹	۴۵	۴۱	۴۳					
				۳۴	۲۲	۵۳	۴۹	۴۴					
				۴۸	۲۴		۵۷	۴۶					
					۲۷		۵۸	۵۰					
					۳۱		۶۰						
					۳۳								
					۴۷								
					۵۴								
					۵۵								
				۵۶									
تعداد آیات	۰	۱	۲	۷	۱۴	۶	۹	۸	۴	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۶	۲۸	۷۰	۳۶	۶۳	۶۴	۳۶	۲۰	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۹	۳.۷	۱۳.۰	۲۵.۹	۱۱.۱	۱۶.۷	۱۴.۸	۷.۴	۳.۷	۰.۰	۱.۹	۰.۰

تعداد آیات ۵۴ ، تعداد کلمات ۳۳۷ ، طول متوسط $۳۳۷ \div ۵۴ = ۶.۲۴$

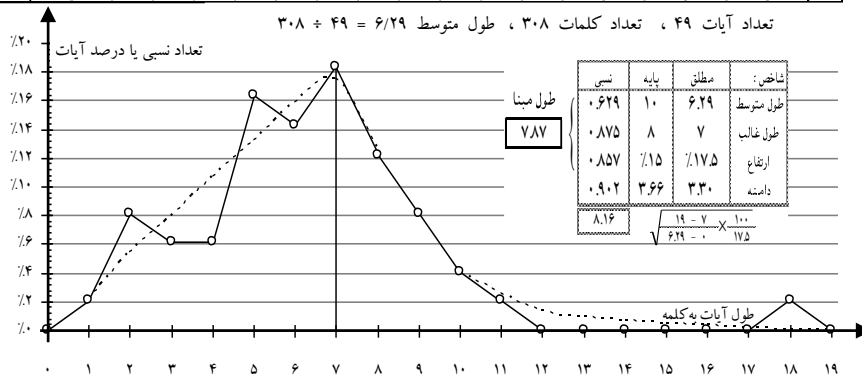

منحنی از سوره یکپارچه، جلوه طبیعی تری دارد و شاخص‌ها، هم‌آهنگ بوده طول مبنا فقط ٪۰/۳ با طول متوسط اختلاف دارد.

۵۲- طور

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲)، تمام آیات (۱ تا ۴۹)

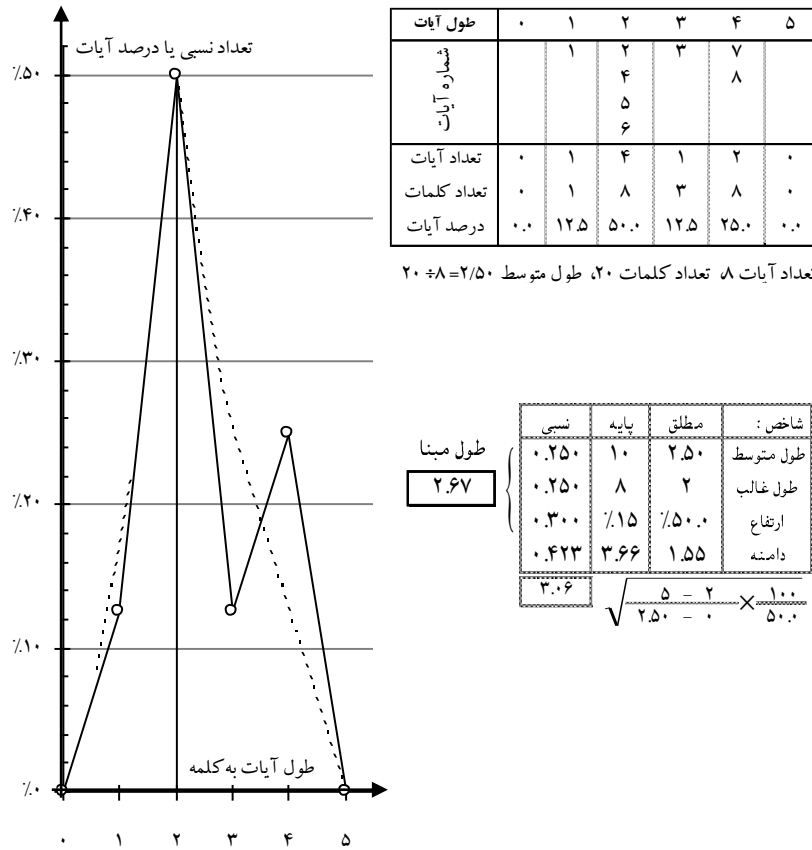
طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
تعداد آیات	۰	۱	۴	۳	۳	۸	۷	۹	۶	۴	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۹	۱۲	۴۰	۴۲	۶۳	۴۸	۳۶	۲۰	۱۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۸.۲	۶.۱	۶.۱	۱۶.۳	۱۴.۳	۱۸.۴	۱۲.۲	۸.۲	۴.۱	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰	۰.۰

شکل منحنی با قله عقب رفته و مخصوصاً با تپه پرت افتاده بعد از دامنه، غیر طبیعی است. شاخص‌ها، هم‌آهنگی ندارند (طول غالب بیش از طول متوسط و طول مینای سه شاخصه ۲۶/۵٪ علاوه بر طول متوسط). پاشش نیز غیریکنواخت است (تکیه آیات در ابتدای سوره، روی طول ۲ است، بلافاصله منتقل به ۶ می‌شود و در آخر به ۷ می‌لغزد). بنابراین سوره طور (۵۲) یکپارچه نیست و از سه گروه تشکیل می‌شود.

یک علت غیر طبیعی بودن منحنی و بلندی دامنه، وجود آیه مجزای ۱۸ کلمه‌ای ۲۱ است. که بلاشر نیز، آن آیه و آیه ۱۳ را الحاق بعدی می‌داند. به علاوه، بلاشر سوره طور (۵۲) را به دو گروه: (I) ۱ تا ۲۸ (منهای ۱۳ و ۲۱) و (II) ۲۹ تا ۴۹ تقسیم می‌کند و گروه اول را ترکیب منطبق شده از دو ردیف آیات می‌داند. نظر بلاشر درباره آیه ۲۱ قابل تأیید است ولی آیه ۱۳ به لحاظ قافیه و به لحاظ متن و مقدمه مطلب در گروه ب جا دارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۶) - الف: آیات اعلام قیامت (۸ تا ۸)

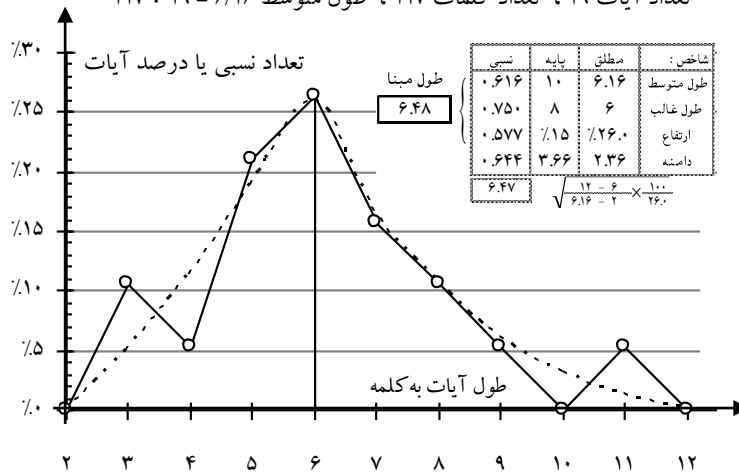

منحنی طبیعی است و شاخص‌ها هم آهنگی خوبی دارند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲)
 ب: توصیف بهشت و جهنم (آیات ۹ تا ۲۸ منهای ۲۱)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات:		۱۰ ۱۱	۹	۱۲ ۱۷ ۲۲ ۲۵	۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۹ ۲۷	۲۰ ۲۴ ۲۶	۱۸ ۲۳	۲۸		۱۶	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۴	۵	۳	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۴	۲۰	۳۰	۲۱	۱۶	۹	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۵	۵.۳	۲۱.۱	۲۶.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۵.۳	۰.۰	۵.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۹ ، تعداد کلمات ۱۱۷ ، طول متوسط $6/16 = 117 \div 19$

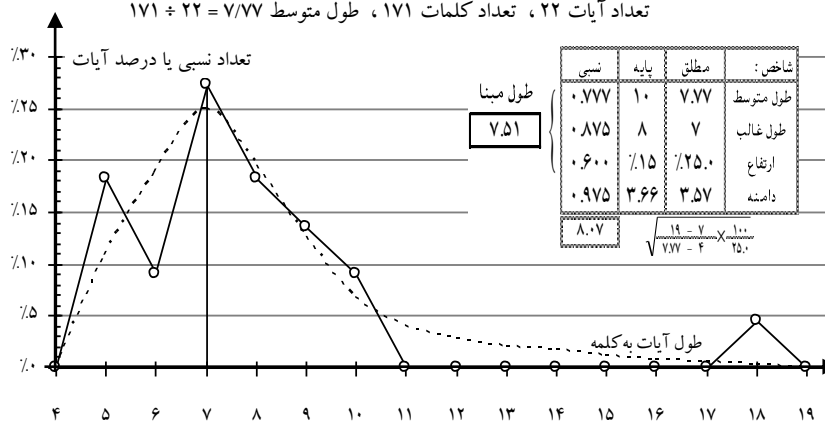
این منحنی نیز طبیعی است و شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ‌اند و مختصر اختلاف شاخص‌های ۲ و ۳ جبران یکدیگر را کرده، طول مینا با ۵/۳۵٪ اختلاف مساوی طول متوسط درآمده است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طور (۵۲)

ج : جدال توحیدی (آیات ۲۹ تا ۴۹)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
شماره آیات		۳۳ ۳۹ ۴۱ ۴۹	۳۱ ۳۶	۳۰ ۳۴ ۳۷ ۴۰ ۴۲ ۴۵	۲۹ ۳۲ ۳۵ ۴۶	۴۳ ۴۴ ۴۷	۳۸ ۴۸								۲۱	
تعداد آیات	۰	۴	۲	۶	۴	۳	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۱۲	۴۲	۳۲	۲۷	۲۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۹.۱	۲۷.۳	۱۸.۲	۱۳.۶	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰

تعداد آیات ۲۲ ، تعداد کلمات ۱۷۱ ، طول متوسط $7/77 = 22 \div 171$

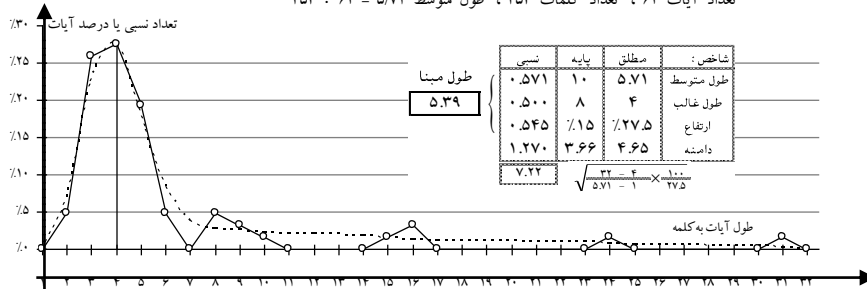

شاخص ها ، هم آهنگی بدی ندارند. فقط دامنه زیاد شده است و در منحنی نیز ناجور بودن آیه ۱۸ کلمه ای ۲۱ ظاهر است. اگر آن را خارج متن می گرفتیم دامنه در جهت عکس کوتاه و ناهم آهنگ می شد و طول مینا به عوض $7/19$ ، $7/50$ در می آمد.

۵۳- نجم

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نجم (۵۳)، تمام آیات (۱ تا ۶۲)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۲۳	۲۴	۲۵	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آیات	۵۴	۱	۱۱	۴	۱۸		۲۶	۲۷	۳۰				۲۹	۳۱						
	۶۰	۲	۱۳	۹	۳۷		۲۸	۵۳						۳۲						
	۶۱	۳	۱۹	۱۰	۴۰		۵۸													
	۵	۲۲	۱۲																	
	۶	۲۴	۱۶																	
	۷	۲۵	۲۱																	
	۸	۳۴	۳۶																	
	۱۴	۴۱	۳۹																	
	۱۵	۴۲	۴۶																	
	۱۷	۴۳	۵۶																	
۲۰	۴۴	۵۷																		
۳۵	۴۵	۵۹																		
۳۸	۴۷																			
۵۲	۴۸																			
۵۵	۴۹																			
۶۲	۵۰																			
	۵۱																			
تعداد آیات	۳	۱۶	۱۷	۱۲	۳	۰	۳	۲	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۰	۱	
تعداد کلمات	۶	۴۸	۶۸	۶۰	۱۸	۰	۲۴	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۱۵	۳۲	۰	۰	۲۴	۰	۳۱	
درصد آیات	۴.۸	۲۵.۸	۲۷.۴	۱۹.۴	۴.۸	۰.۰	۴.۸	۳.۲	۱.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۶	۳.۲	۰.۰	۰.۰	۱.۶	۰.۰	۱.۶	

تعداد آیات ۶۲، تعداد کلمات ۳۵۴، طول متوسط $354 \div 62 = 5.71$

شکل منحنی، با دامنه زیاد از حد کشیده اش، به هیچ وجه عادی نیست و قله نوک پهن آن، خلاف معمول و انتظار است. شاخص‌ها، اگرچه اصلی‌های آن هم‌آهنگی خوبی دارند ولی چهارمی که $2/5$ برابر طول مینا است کاملاً ناجور است. علاوه بر اینها پاشش به‌طور آشکار غیریکنواخت است:

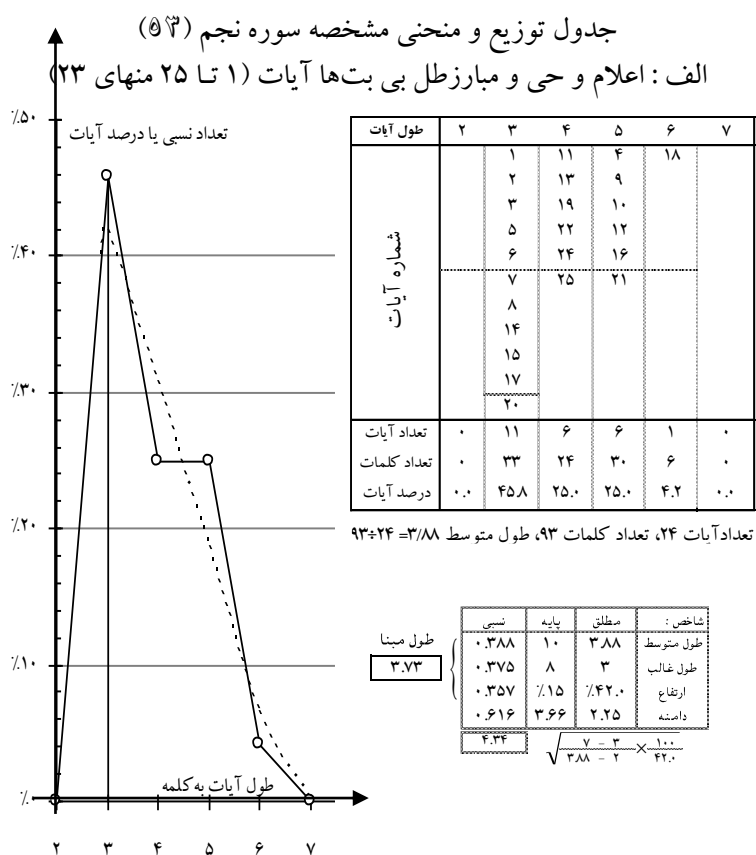
ثلث اول سوره روی طول ۳ تکیه دارد بعد یک مرتبه در طول‌های بلند ۸ تا ۳۱ پخش می‌شود و آنجا را اشغال می‌کند و مجدداً به‌طور ناگهانی به طول‌های کوتاه مراجعه کرده بیشتر در طول ۴ متمرکز و متکی می‌شود. بنابراین، سوره نجم (۵۳) یکپارچه نبوده می‌تواند از سه گروه زیر تشکیل شده باشد:

- الف) ۱ تا ۲۵ (منهای ۲۳) اعلام وحی و اعراض از شرک
 ب) ۲۶ تا ۳۳ (به‌انضمام ۲۳) توضیح و توبیخ
 ج) ۳۴ تا ۶۲ توبیخ و تعلیم و تنذیر

بلاشر گروه بندی دیگری قائل شده است :

(I) ۱ تا ۱۸ ، (II) ۱۹ تا ۳۳ ، (III) ۳۴ تا ۶۲

که گروه های I و II آن با تقسیم بندی ما فرق دارد و صحیح نیست. زیرا، آیات ۱۹ تا ۲۵ (به استثنای ۲۳) که بلاشر وارد گروه II کرده است به لحاظ قافیه و وزن و محتوا با قبلی ها سنخیت و مشابهت دارند و فقط آیات ۲۶ تا ۳۳ هستند که به طور آشکار خود را متمایز از قبلی ها و بعدی ها ساخته اند. مضافاً به اینکه با گروه بندی بلاشر به تجزیه و ترسیم هایی رسیدیم که کمتر از گروه های الف و ب و ج، هم آهنگی دارند.

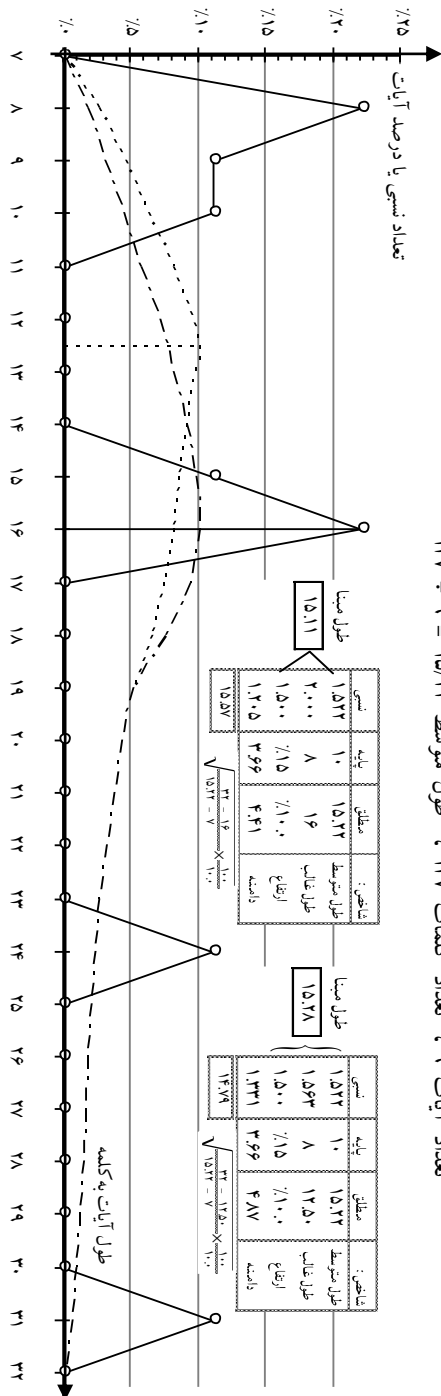

غیر از دامنه که ۵۰٪ بلندتر شده است، سایر شاخص ها هم آهنگی خوبی دارند. در این طول ها، مختصر بلندی نسبی دامنه (که ترقی کندتری از سایر شاخص دارد)، متفاوت است.

طول آيات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲
شماره آيات	۲۶	۲۸	۲۷	۳۰					۲۹	۳۱							۳۳								۳۳	
تعداد آيات	۲	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد كلمات	۱۶	۱۶	۹	۱۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۴	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۱	۰
درصد آيات	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	

حله ۱، ت: ۵ ه منج: مشخصه سه، ۵ نجح (۳) - ب: ت: ضحه ته سبخ (آيات ۲۶ تا ۳۳ به انضمام ۳۳)

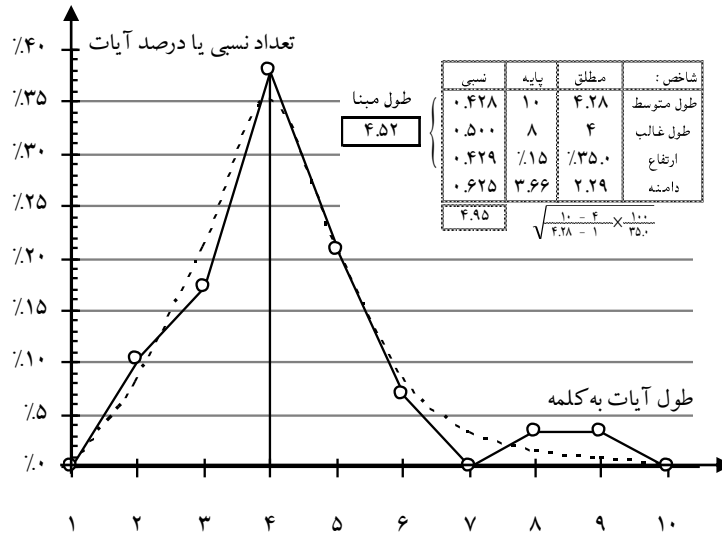
تعداد آيات ۹ ، تعداد كلمات ۱۳۷ ، طول متوسط ۱۵/۲۲ = ۹ ÷ ۱۳۷

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نجم (۵۴)
 ج: مردم‌شناسی، حکمت، توحید، تنذیر (آیات ۳۴ تا ۶۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۵۴	۳۵	۳۴	۳۶	۳۷		۵۸	۵۳	
		۶۰	۳۸	۴۱	۳۹	۴۰				
		۶۱	۵۲	۴۲	۴۶					
			۵۵	۴۳	۵۶					
			۶۲	۴۴	۵۷					
				۴۵	۵۹					
				۴۷						
				۴۸						
				۴۹						
				۵۰						
			۵۱							
تعداد آیات	۰	۳	۵	۱۱	۶	۲	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۴۴	۳۰	۱۲	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۳	۱۷.۲	۳۷.۹	۲۰.۷	۶.۹	۰.۰	۳.۴	۳.۴	۰.۰

تعداد آیات ۲۹ ، تعداد کلمات ۱۲۴ ، طول متوسط $4.28 = 124 \div 29$

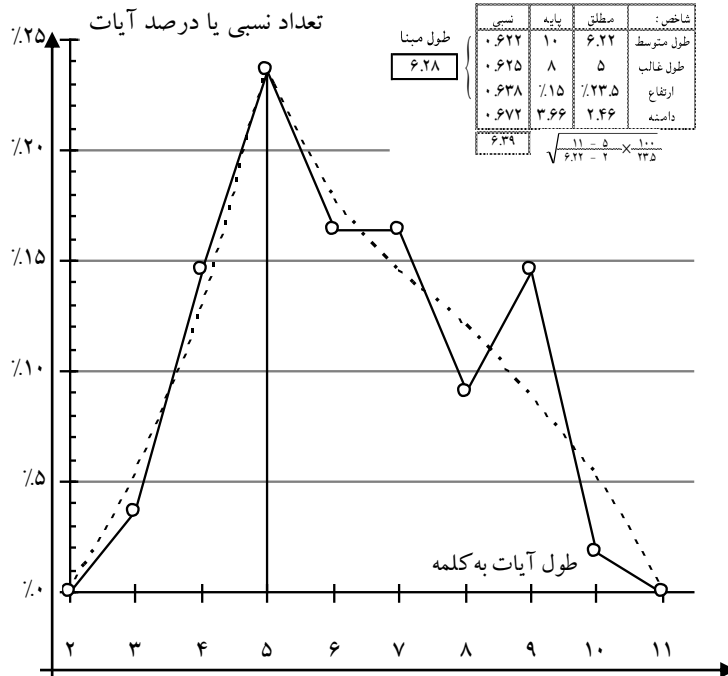

۵- قمر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قمر (۵۰)، تمام آیات (۱ تا ۵۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۲۳	۱	۵	۳	۲	۶	۹	۲۴	
		۳۹	۱۶	۱۰	۱۴	۴	۷	۱۲		
			۲۱	۱۱	۱۵	۱۷	۸	۱۹		
			۲۹	۱۳	۱۸	۲۲	۲۸	۲۵		
			۳۰	۲۶	۲۰	۲۷	۳۱	۳۴		
			۳۳	۳۶	۴۶	۳۲		۳۷		
			۴۵	۳۸	۵۰	۳۵		۴۳		
			۵۳	۴۱	۵۱	۴۰		۴۸		
				۴۴	۵۵	۴۲				
				۴۷						
			۴۹							
			۵۱							
			۵۴							
تعداد آیات	۰	۲	۸	۱۳	۹	۹	۵	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۳۲	۶۵	۵۴	۶۳	۴۰	۷۲	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۶	۱۴.۵	۲۳.۶	۱۶.۴	۱۶.۴	۹.۱	۱۴.۵	۱.۸	۰.۰

تعداد آیات ۵۵ ، تعداد کلمات ۳۴۲ ، طول متوسط $6.22 = 342 \div 55$

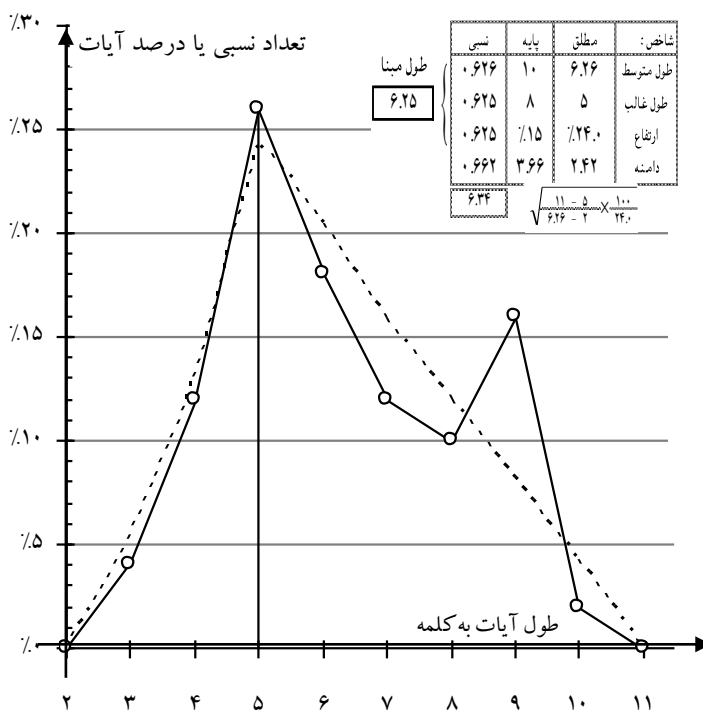

هم آهنگی شاخص‌ها روی هم رفته خوب است، پاشش نیز یکنواخت است. فقط شکل منحنی سوره قمر (۱۰۴)، در طول‌های بعد از طول غالب، قدری ناجور است و سقوط منظم ندارد (خصوصاً روی ۹). چنانچه تکرارهای ترجیع بندها را (۲ بار تکرار آیه « فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرٍ » و ۳ بار تکرار « وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَكِّرٍ ») از حساب خارج کنیم به تجزیه و ترسیم زیر می‌رسیم که طبیعی‌تر است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قمر (۱۰۴)، پس از خارج کردن تکرار ترجیع بندها

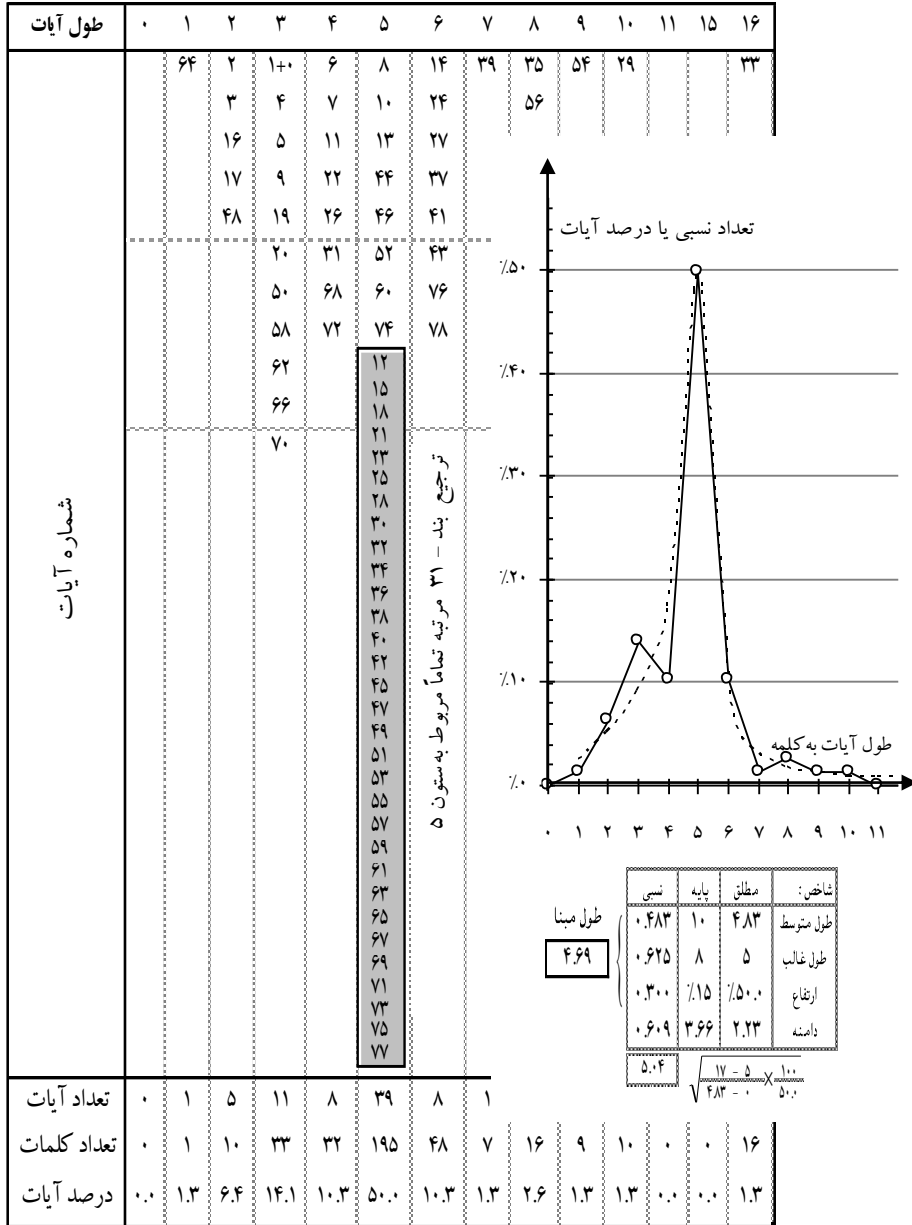
طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
تعداد آیات	۰	۲	۶	۱۳	۹	۶	۵	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۴	۶۵	۵۴	۴۲	۴۰	۷۲	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴.۰	۱۲.۰	۲۶.۰	۱۸.۰	۱۲.۰	۱۰.۰	۱۶.۰	۲.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵۰، تعداد کلمات ۳۱۳، طول متوسط $6/26 = 313 \div 50$

تنها ناجوری که مانده است تعداد خارج از تناسب آیات ۹ کلمه‌ای است ولی این استثنا نه معلول دو سه گروهه بودن است، نه الحاق بعدی آن آیات، زیرا به طور متفرق آمده‌اند و به لحاظ محتوی و مطلب در متن سوره هستند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)، تمام آیات (۱ تا ۷۸)

تعداد آیات ۷۸ ، تعداد کلمات ۳۷۷ ، طول متوسط $4.83 = 78 \div 377$

علاوه بر آنکه شکل منحنی برای چنین متوسط و چنین سال، زیاده از معمول نوک تیز است، شاخص‌ها هم، هم آهنگ نیستند :
طول غالب و ارتفاع خیلی بلنداند. دامنه نسبی، با وجود زیادی ارتفاع، از طول متوسط نسبی تجاوز کرده است.

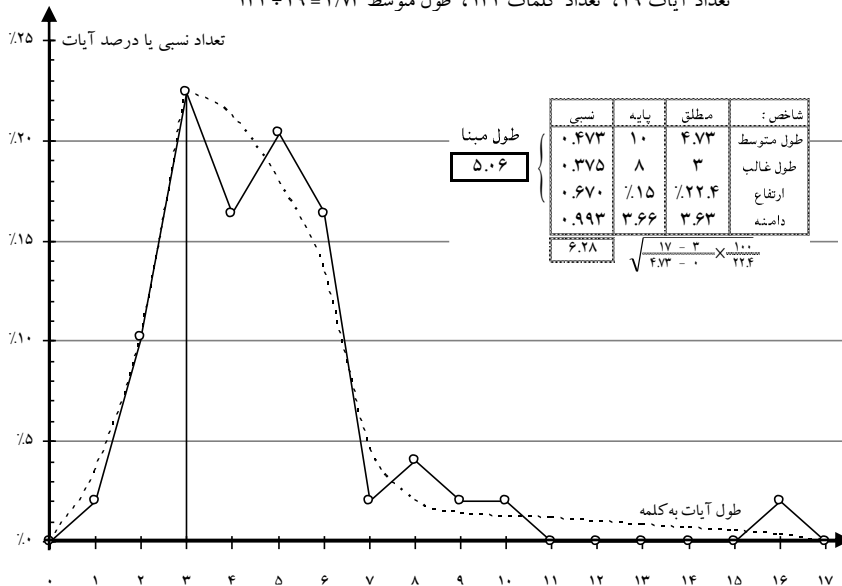
علت البته واضح است : وجود ترجیع بند « فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ » که ۳۱ بار تکرار می‌شود.

چنانچه طبق معمول، ترجیع بند را فقط یک بار یا دو بار حساب کنیم به تجربه و ترسیم زیر می‌رسیم :

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)،
تمام آیات ولی با احتساب یک بار آیات ترجیع بند

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	
شماره آیات		۶۴	۲	۱۰۰	۶	۸	۱۴	۳۹	۳۵	۵۴	۲۹							۳۳	
			۳	۴	۷	۱۰	۲۴	۲۷	۵۶										
			۱۶	۵	۱۱	۱۲	۲۷	۳۷											
			۱۷	۹	۲۲	۱۳	۳۷	۴۱											
			۴۸	۱۹	۲۶	۴۴	۴۱												
				۲۰	۳۱	۴۶	۴۳												
				۵۰	۶۸	۵۲	۷۶												
				۵۸	۷۲	۵۳	۷۸												
				۶۲		۶۰													
				۶۶		۷۴													
				۷۰															
تعداد آیات	۰	۱	۵	۱۱	۸	۱۰	۸	۱	۲	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۱۰	۳۳	۳۲	۵۰	۴۸	۷	۱۶	۹	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۱۰.۲	۲۲.۴	۱۶.۳	۲۰.۴	۱۶.۳	۲.۰	۴.۱	۲.۰	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۹، تعداد کلمات ۲۳۲، طول متوسط $232 \div 49 = 4.73$

منحنی طبیعی تر نشده است. شاخص‌ها ناهم‌آهنگ‌تر اند. قضایا در جهت عکس، ناجور درآمده است (کوتاهی طول غالب و ارتفاع و بلندی و خوابیدگی فوق‌العاده دامنه) شکل منحنی می‌رساند که ترکیب دو مجموعه با طول‌های غالب متفاوت ۳ و ۵ یا ۳ و ۶ است.

بلاشر سوره رحمان (۵۵) را یکپارچه می‌داند و احتمال اضافات بعدی می‌دهد (آیات ۷، ۸، ۳۹، ۷۸) ولی این اصلاحات، وضع را بهبودی نمی‌دهد. مطالعه پاشش آیات نشان می‌دهد که در اوائل و اواخر سوره پاشش روی هم‌رفته یکنواخت است و بر حول محور ۳ در طول‌های ۲ تا ۶، پخش شده است و طول‌های بلند نامتناسب مابین آیات ۲۸ تا ۴۵ جمع شده‌اند. مثلاً از این ۱۷ فقره، ردیف آیات در طول‌های ۱ و ۲ و ۳ اصلاً نیامده ولی در طول ۶ که باعث سکودار شدن منحنی شده است، ۳ آیه روی ۸ آیه دیده می‌شود و در طول‌های بلند نیز ۴ آیه از ۶ آیه را اشغال کرده است. به احتمال قوی آنچه باعث ناموزونی و ناجوری مجموعه سوره رحمن (۵۵) شده است، باید همین دسته آیات باشد. اتفاقاً به لحاظ محتوی نیز بریدگی و تمایز وجود دارد زیرا اینها تنها آیات عتاب و عذاب سوره می‌باشد در حالی که آیات دیگر از آثار خلقت و نعمات دنیا و نعیم آخرت صحبت می‌کند، بنابراین دو گروه قائل می‌شویم:

$$\left. \begin{array}{l} \left. \begin{array}{l} ۱ \text{ تا } ۲۷ \\ ۴۶ \text{ تا } ۷۸ \text{ (فقط یک آیه ترجیع‌بند)} \end{array} \right\} \text{ الف) رحمان (۵۵)} \\ \left. \begin{array}{l} ۲۸ \text{ تا } ۴۵ \text{ (و بایک بار احتساب آیه ترجیع‌بند)} \end{array} \right\} \text{ ب) آیات عتاب و عذاب} \end{array} \right\}$$

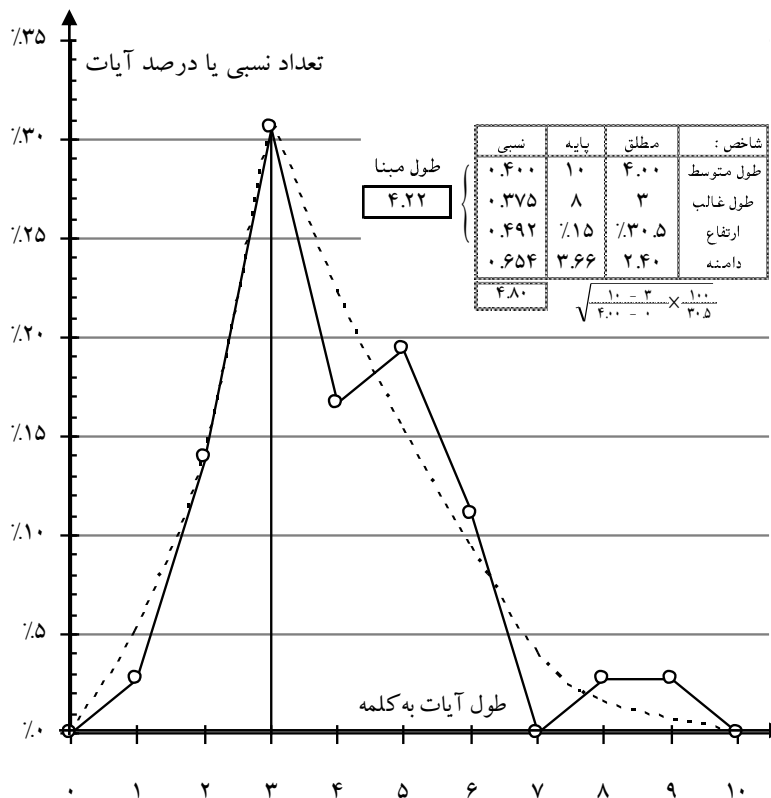
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵) - الف، در صفحه بعد نشان می‌دهد که شاخص‌ها هم‌آهنگ‌تر شده‌اند و شکل منحنی کاملاً طبیعی است. البته دامنه هنوز بلند است (۳۶٪) و طول مبنا ۲۰٪ بزرگ‌تر از طول متوسط درآمده است. ولی در سوره‌های آیه کوتاه، انطباق بیشتر و اختلاف کمتر، مشکل است. مگر آنکه دامنه بلند را یک انحراف از قانون احتمالات تلقی کرده، متوسط سه شاخص اول را بگیریم. در این صورت به طول مبنای ۴/۲۲ می‌رسیم که فقط ۵/۵٪ اختلاف دارد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)، فقط با یکبار احتساب آیه ترجیع بند
الف: آیات خلقت و نعمت و بهشت (۱ تا ۲۷ و ۴۶ تا ۷۸) و حذف آیات ۷ و ۸ و ۷۸

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۶۴	۲	۱۰	۶	۸	۱۴		۵۶	۵۴	
			۳	۴	۷	۱۰	۲۴				
			۱۶	۵	۱۱	۱۲	۲۷				
			۱۷	۹	۲۲	۱۳	۷۶				
			۴۸	۱۹	۲۶	۴۶	۷۸				
				۲۰	۶۸	۵۲					
				۵۰	۷۲	۶۰					
			۵۸		۷۴						
			۶۲								
			۶۶								
			۷۰								
تعداد آیات	۰	۱	۵	۱۱	۶	۷	۴	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۱۰	۳۳	۲۴	۳۵	۲۴	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۱۳.۹	۳۰.۶	۱۶.۷	۱۹.۴	۱۱.۱	۰.۰	۲.۸	۲.۸	۰.۰

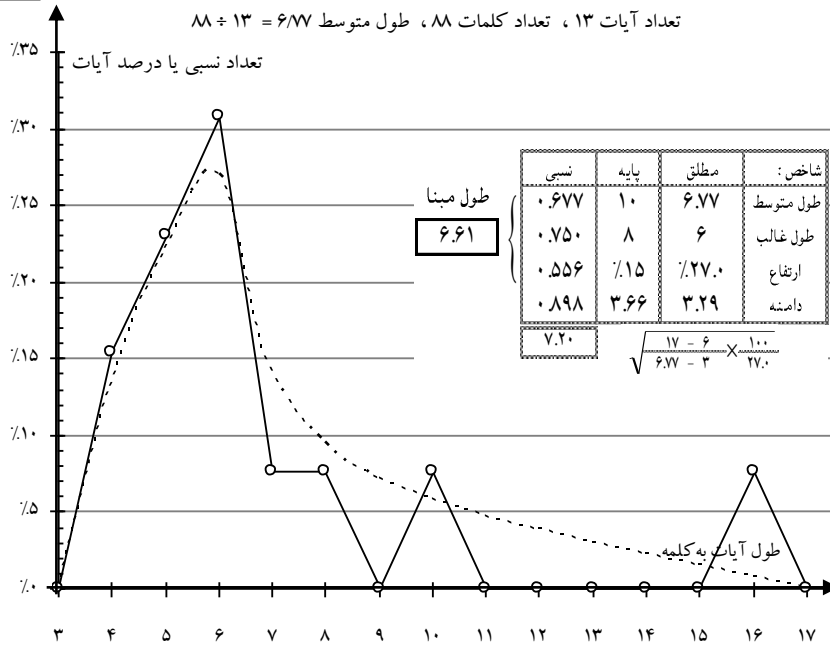
با حذف آیات ۷ و ۸ و ۷۸

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۱۴۴، طول متوسط $۱۴۴ \div ۳۶ = ۴/۰۰$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره رحمن (۵۵)، فقط با یکبار احتساب آیه ترجیع بند
ب: آیات عتاب و جهنم (۲۸ تا ۴۵) و احتساب آیات ۷ و ۸ و ۷۸

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
تعداد آیات	۰	۲	۳	۴	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۵	۲۴	۷	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۲۳.۱	۳۰.۸	۷.۷	۷.۷	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰

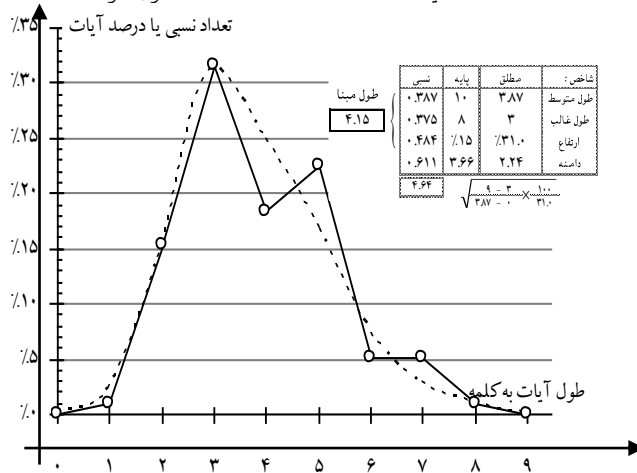
به طور وضوح نسبت به صورت یکپارچه بهتر است و اختلاف طول مینا ۶/۵٪ است. دامنه قدری بلند است (۲۵٪) و مختصری ارتفاع (۲۳٪)

۵۶- واقعه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره واقعه (۵۶)، تمام آیات (۱ تا ۹۶)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۹۲	۳	۱	۴	۸	۶۵	۴۷	۶۱	
			۱۰	۲	۱۷	۹	۷۱	۶۰		
			الف ۱۱	۵	۲۱	۱۸	۸۴	۶۲		
			۲۲	۶	۲۳	۲۴	۸۵	۶۸		
			۲۸	۷	۲۵	۴۰	۸۹	۶۹		
			۲۹	۱۲	۳۲	۴۴				
			۳۰	۱۳	۴۳	۴۵				
			۳۱	۱۴	۴۹	۵۰				
			۳۳	۱۵	۵۴	۵۱				
			۳۵	۱۶	۵۶	۵۲				
			۳۶	۱۹	۶۷	۵۷				
			۳۷	۲۰	۷۰	۵۹				
			الف ۴۶	۲۲	۷۳	۶۴				
			۶۶	۲۷	۷۹	۶۶				
			۹۴	۳۴	۸۱	۷۲				
				۳۸	۸۶	۷۵				
				۳۹	۸۸	۸۰				
				۴۱	۹۶	۸۲				
				۴۲		۸۷				
				۴۸		۹۰				
				۵۳		۹۱				
				۵۵		۹۲				
				۵۸						
				ب ۶۳						
				۶۳						
				۷۴						
				۷۶						
			۷۷							
			۷۸							
			۸۳							
			۹۳							
تعداد آیات	۰	۱	۱۵	۳۱	۱۸	۲۲	۵	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۳۰	۹۳	۷۲	۱۱۰	۳۰	۳۵	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۰	۱۵.۳	۳۱.۶	۱۸.۴	۲۲.۴	۵.۱	۵.۱	۱.۰	۰.۰

تعداد آیات ۹۸ ، تعداد کلمات ۳۷۹ ، طول متوسط $379 \div 98 = 3.87$

شماره گذاری نوع ۲ قرآن‌ها در دو مورد که آیات را تقطیع کرده است منطقی‌تر و مناسب‌تر به نظر آمد. در مورد آیه یک کلمه‌ای ۹۲ نیز که هر دو نوع قرآن آن را مجزا کرده و آیه مستقل دانسته‌اند، چون کاملاً به دنبال مطلب و چسبیده به آیه قبل است غیر منطقی به نظر می‌آمد:

۹۱- وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكذِّبِينَ ۹۲- الضَّالِّينَ ۹۲- فَتُرْلٌ مِنْ حَمِيمٍ.

بنابراین ما آیات ۲۲ و ۶۶ را که ۵ حرفی است، بر طبق شماره گذاری نوع ۲ قرآن‌ها، دو آیه می‌کنیم، اما در مورد ترکیب آیات ۴۶+۴۷ و ۹۰+۹۱ که غیر طبیعی است تبعیت نمی‌کنیم.

نوع دوم اختلاف چندانی با اولی نمی‌کند، ولی کمی بهتر است و چهار پنج ردیف به عقب می‌برد.

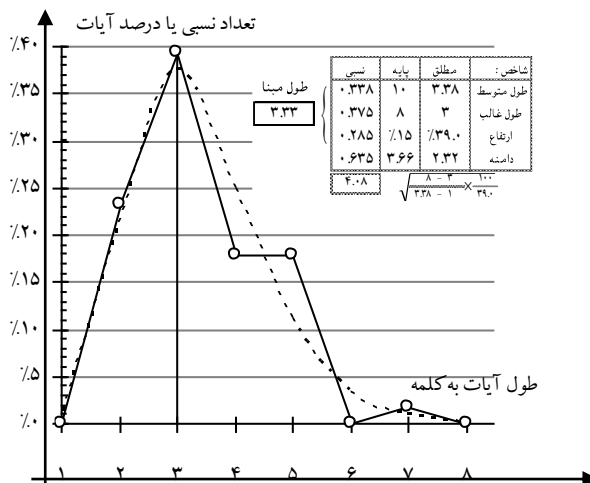
توجیه عدم تناسب دامنه و ارتفاع را می‌توان از مختلط بودن سوره واقعه (۵۶) (بر طبق نظر بلاشر I ۱ تا ۵۶، II ۵۷ تا ۷۳ و III ۷۴ تا ۹۶) دانست. دسته اول خیلی به عقب می‌رود.

در صورت تجزیه، به دو دسته I و II+III می‌رسیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره واقعه (۵۶) - دسته I (آیات ۱ تا ۵۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
تعداد آیات	۰	۱۳	۲۲	۱۰	۱۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۶	۶۶	۴۰	۵۰	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۳.۲	۳۹.۳	۱۷.۹	۱۷.۹	۰.۰	۱.۸	۰.۰

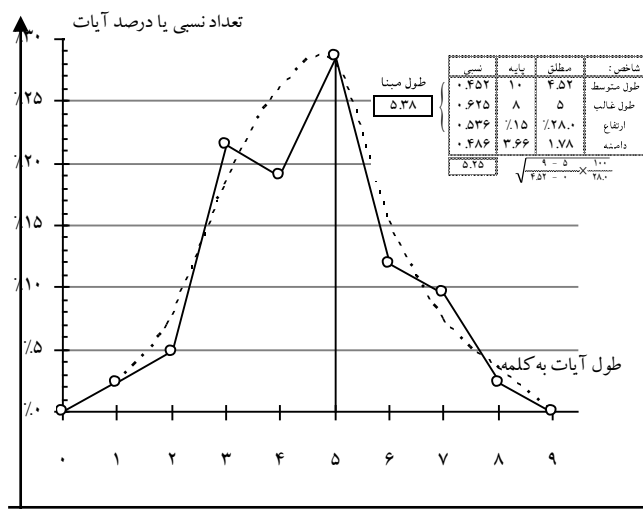
تعداد آیات ۵۶ ، تعداد کلمات ۱۸۹ ، طول متوسط $3/38 = 56 \div 189$

توزیع و منحنی مشخصه سوره واقعه (۹۶) - دسته II+III (آیات ۵۷ تا ۹۶)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
تعداد آیات	۰	۱	۲	۹	۸	۱۲	۵	۴	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۴	۲۷	۳۲	۶۰	۳۰	۲۸	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۴	۴.۸	۲۱.۴	۱۹.۰	۲۸.۶	۱۱.۹	۹.۵	۲.۴	۰.۰

تعداد آیات ۴۲ ، تعداد کلمات ۱۹۰ ، طول متوسط $4/52 = 42 \div 190$

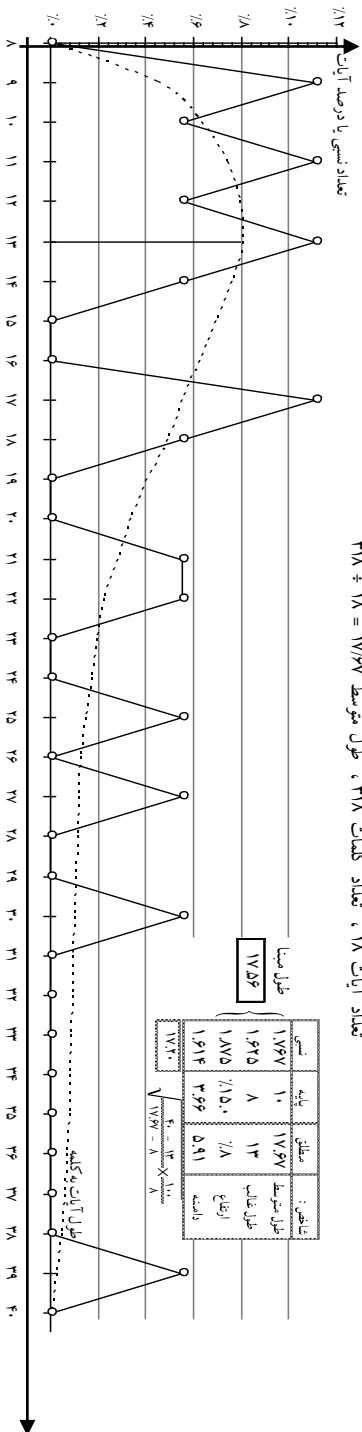
ما همان صورت یکپارچه را که به حوالی ردیف ۲۹ می افتد قبول می کنیم.

۵۹ - حشر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حشر (۵۹)، تمام آیات (۱ تا ۲۴)

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰		
شماره آیات		۱۹	۱۷	۱	۴	۵	۳			۲	۸			۱۴	۱۰	۳	۲۴	۶		۱۱		۹													
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۱	۲۲	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۲۶	۱۴	۰	۰	۳۴	۱۸	۰	۰	۲۱	۲۲	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۵.۶	۱۱.۱	۵.۶	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۱۱.۱	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۸ ، تعداد کلمات ۳۱۸ ، طول متوسط $17/67 = 318 \div 18$

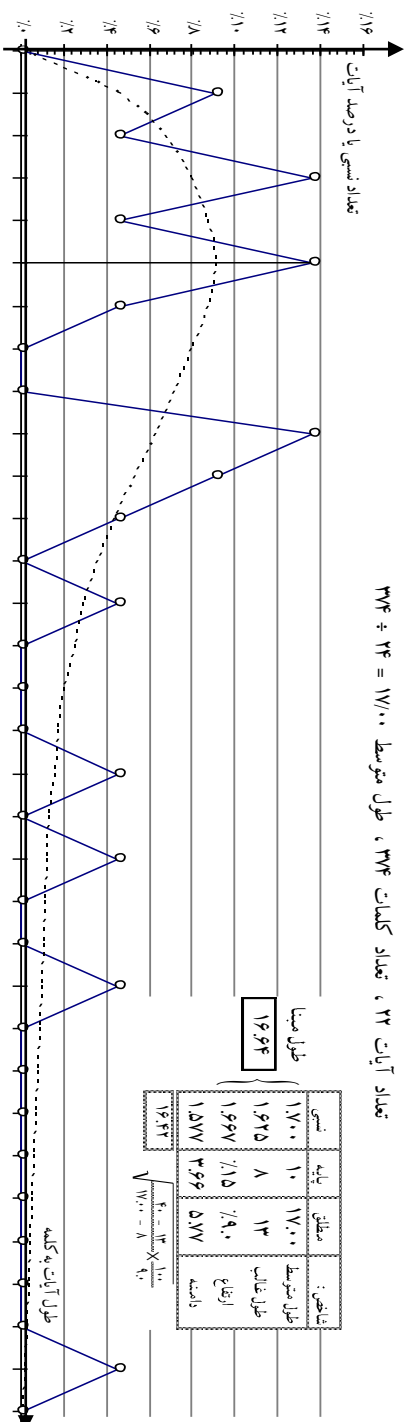

شکل منحنی در طول ۳۷ و در اثر اینکه بر خلاف احتمال دو آیه نزدیک آمده و تعداد منحنی منتظم را با منحنی منکسر محال کرده است، غیر طبیعی می باشد. در میان شاخص ها طول متوسط زیاد است. پاشش نسبتاً یکجواخت است. البته در آخر سوره آیات ۱۸ تا ۲۴ تمایل به طول های کم دارند و متوسط آنها $15/14 = 106 \div 8$ است ولی مجموعه هم آهنگ تشکیل نمی دهند زیرا طول غالبشان ۹ یا ۱۷ می شود.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حشر (۵۹) - الف

طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰		
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۱	۳	۱	۰	۰	۳	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۰	۳۳	۱۲	۳۹	۱۴	۰	۰	۵۱	۳۶	۱۹	۰	۲۱	۰	۰	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۴.۵	۱۳.۶	۴.۵	۱۳.۶	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۱۳.۶	۹.۱	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

$$\text{تعداد آیات } ۲۲, \text{ تعداد کلمات } ۳۷۴, \text{ طول متوسط } ۱۷/۰۰ = ۳۷۴ \div ۲۲$$

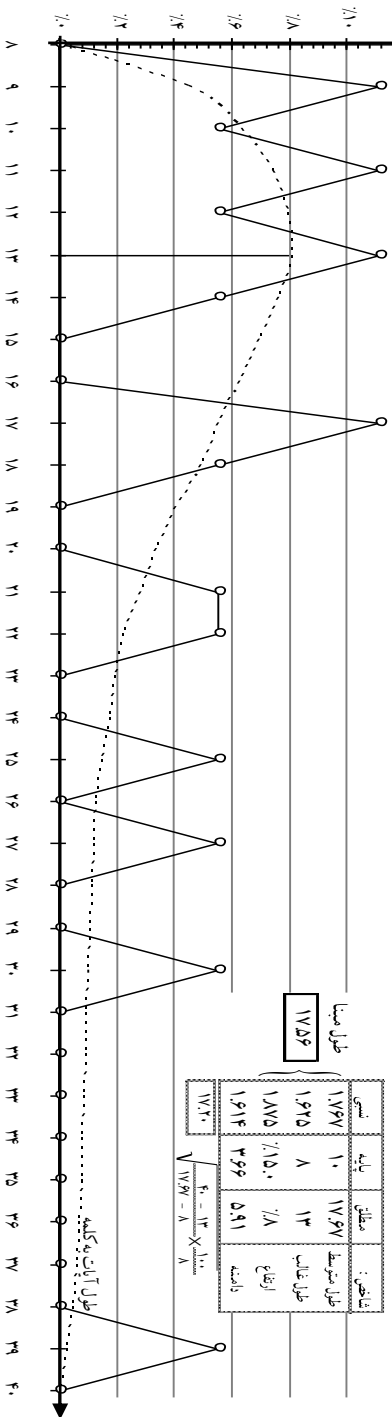
بلاشتر آیه ۷ را به مناسبت تکرار و تفاوت مطلب، خارج از ردیف گرفته است و این نظر قابل تأیید می‌باشد. از طرف دیگر آیه ۴ آخر سوره (آیات ۲۱ تا ۲۴)، به لحاظ مطلب و قافیه به کلی متفاوت با بقیه آیات هستند. همچنین آیه ۱۵ (که طول غالب را روی ۱۵ برده است، تکراری و با قافیه ناجور است).

فقط شاخص دامنه مختصر ناجوری دارد که با تغییر نسبت برای طول‌های متوسط مختلف، مطابق سایرین در خواهد آمد. با کنار گذاشتن آیات ظاهرآ خارج متن ۱۵، ۷ تا ۲۱ و ۲۴، به منحنی طبیعی‌تر و شاخص‌های هم‌آهنگ و زمان نزول مناسب می‌رسیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حشر (۵۹) - ب (آیات ۱ تا ۲۰، منهای ۷ و ۱۵)

طول آیت	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	
شماره آیت		۱۹	۱۷	۱	۴	۵	۳		۱۶	۱۸	۸			۱۴	۱۰					۱۱			۹										۲	
تعداد آیت	۰	۲	۱	۲	۱	۳	۱	۰	۲	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۰	۲۲	۱۲	۱۶	۱۴	۰	۳۴	۱۸	۱۸	۰	۰	۲۱	۲۲	۰	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۹	۰	
درصد آیت	۰.۰	۱۱.۱	۵.۶	۱۱.۱	۵.۶	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۱۱.۱	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰		

تعداد آیت ۱۸ ، تعداد کلمات ۳۱۸ ، طول متوسط $17/67 = 318 \div 18$

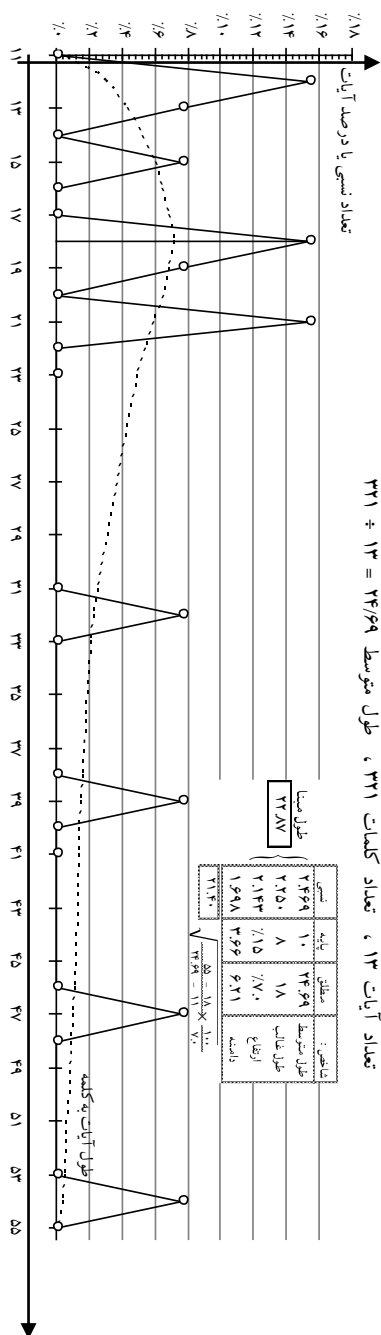
با آیات ظاهراً هم‌آهنگ و هم‌زمان ۱ تا ۲۰ (منهای ۷ و ۱۵)

مختصه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ممتحنه (۹۹)، تمام آیات (۱ تا ۱۳)

طول آیت	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵	۴۶	۴۷	۴۸	۴۹	۵۰	۵۱	۵۲	۵۳	۵۴	۵۵							
شماره آیات		۳	۲		۷			۸	۲																																											
تعداد آیات	۰	۲	۱	۰	۱	۰	۰	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰			
تعداد کلمات	۰	۲۴	۱۳	۰	۱۵	۰	۰	۳۶	۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۴	۷.۷	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۱۵.۴	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۷.۷	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

$$\text{تعداد آیات } ۱۳ = \frac{\text{تعداد کلمات } ۳۲۱}{\text{طول متوسط } ۲۴/۶۹} = ۱۳ \div ۳۲۱$$

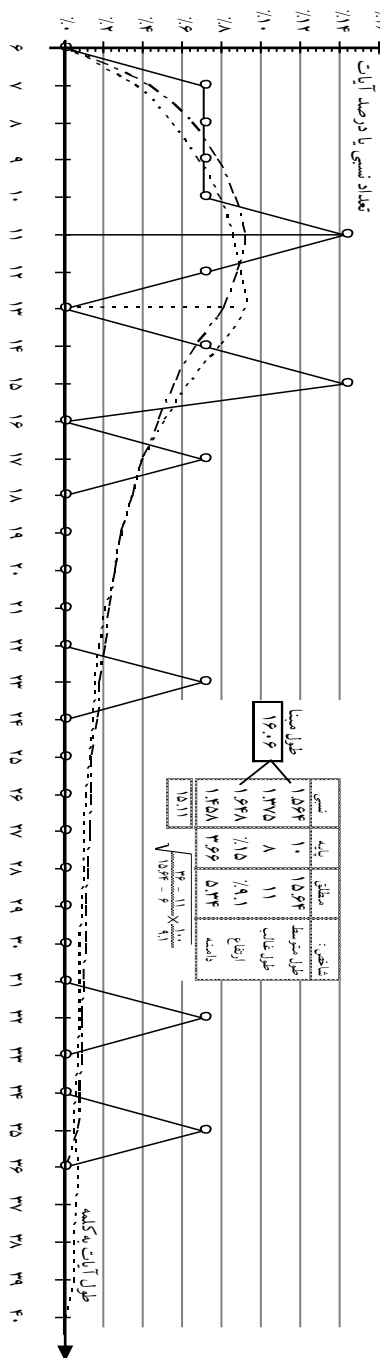
از آیه ۵۱ کلماتی ۴، جمله «**الْأَقْوَلِ إِبْرَاهِيمَ لَأُبَيِّهَ لَأَسْتَعْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ**» را، برطبق نظر بلاشعرا اضافی و الحاقی گرفته‌ایم. اگر چنین نمی‌کردیم، او آخر منحنی دو مثلث نزدیک به هم پیدا می‌شد و رسم منحنی معادل منتظم، به اشکال بر می‌خورد. به علاوه شاخص‌ها بهتر شده‌اند.

بلاشعرا آیه آخر سوره قبل (۹۹-حشر) را که ۱۷ کلماتی است، احتمال می‌دهد آیه اول این سوره بوده است. با قبول چنین نظری منحنی‌ها و شاخص‌های هر دو سوره بهبود پیدا می‌کنند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره صف (۱ تا ۱۴)

طول آیت	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶
شماره آیت	۲	۳	۱۳	۱۰	۱	۴	۸	۹	۷	۱۱	۷	۱۲						۵									۶				۱۴
تعداد آیت	۰	۱	۱	۱	۱	۲	۱	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۸	۹	۱۰	۲۲	۱۲	۰	۱۴	۳۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۳۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۳	۰	۰	۳۵	۰	۰
درصد آیت	۰.۰	۷.۱	۷.۱	۷.۱	۷.۱	۱۴.۳	۷.۱	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۳.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۳.۰	۰.۰	۰.۰	۳۵.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیت ۱۴، تعداد کلمات ۲۱۹، طول متوسط $15/64 = 219 \div 14$

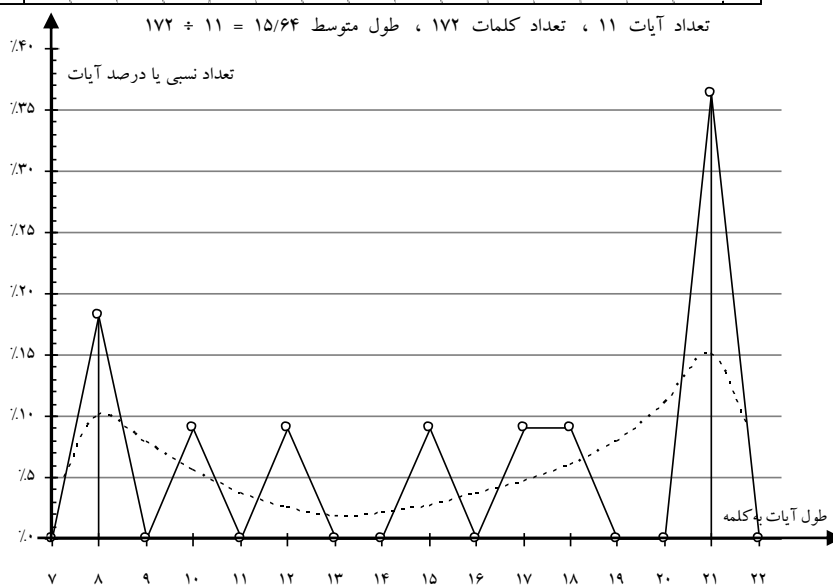
طول مینا با طول متوسط منطبق در آمده است ولی شاخص های نسبی ارتفاع و طول غالب که بکدیگر را خنثی می کنند، ناچورانند. منحنی را وجود آیه ۳۲ کلمه ای ۶، غیر طبیعی کرده است و یا جلوتی بودن آیه ۳۵ کلمه ای ۱۴. چنانچه خواسته باشیم مشخصات طبیعی باشد و شاخص های مجازی را به دست آوریم، می توانیم طول غالب را روی ۱۲ بگیریم و آیه ۱۴ را با ۵ کلمه بیشتر، یعنی روی طول ۴۰ بگیریم:

$$1/550 = 4 \div (1/585 + 1/500 + 1/564) + 1/550$$

۶۲ - جمعه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جمعه (۶۲)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
شماره آیات		۳		۴		۱			۱۰		۶	۸			۲	۵
تعداد آیات	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۴	۰
تعداد کلمات	۰	۱۶	۰	۱۰	۰	۱۲	۰	۰	۱۵	۰	۱۷	۱۸	۰	۰	۸۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۳۶.۴	۰.۰

منحنی قیافه کاملاً خاص و استثنائی دارد؛ دو ماکزیمم و یک مینیمم. تنها سوره‌ای است که توزیع آیات آن تبعیت از قانون احتمالات و شکل عمومی مشترک سایر سوره‌ها نمی‌نماید. البته تعداد آیات نیز کافی نیست.

بلاشر آیه ۳ را خارج متن و الحاقی بعدی می‌داند. با قبول چنین فرض و اصلاح، باز هم شکل منحنی غیرعادی خواهد بود. سوره را به لحاظ مطالب می‌توان به سه گروه: (۱ تا ۴) با متوسط $۱۳/۷۵$ ، (۵ تا ۸) با متوسط $۱۶/۰۰$ و (۹ تا ۱۱) با متوسط ۱۹ تقسیم نمود. ولی بعید است که ۴ آیه اول مکی باشد و تازه به منحنی‌های شاخص‌های موزون نمی‌رسیم. ناچار سوره را به عنوان یک استثناء بر قاعده احتمالی کلی قبول کرده، طول متوسط حساب شده را به جای طول مبنا می‌گیریم: (با کنار گذاشتن آیه ۳):

$$\text{طول مبنا} = ۱۶/۴۰ = ۱۶۴ \div ۱۰ = (۱۱ - ۱) \div (۱۷۲ - ۸) = \text{طول متوسط}$$

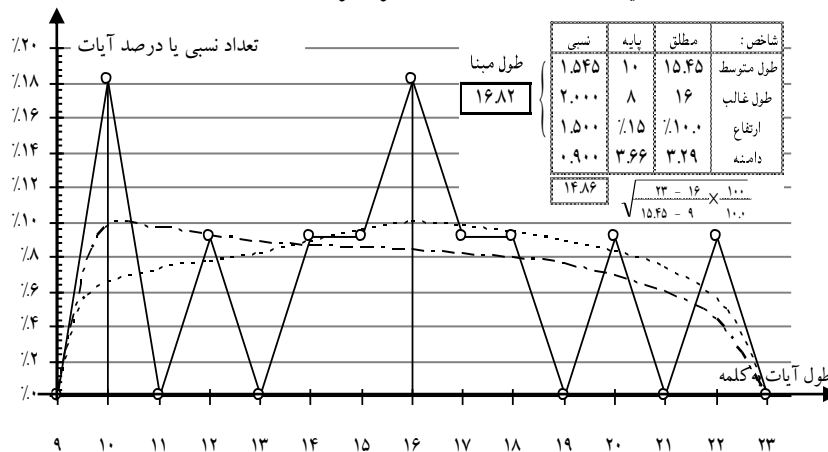
۶۳ - منافقون

منحنی باز هم غیرعادی است و دو نوع منحنی معادل منتظم قبول می‌کند، برحسب آنکه قله را روی طول ۱۰ بگیریم یا روی طول ۱۶. البته هر دو طول غالب، با طول متوسط توافق ندارند. شاخص‌ها نیز در هر دو حال ناهم‌آهنگ‌اند، خصوصاً با طول غالب ۱۰. البته با تعداد ۱۱ آیه که تا ۲۲ کلمه گسترده باشد، انتظار تأثیر کامل قانون اعداد و بروز احتمالات را نمی‌توان داشت. خصوصاً که بلاش سه آیه آخر ۹ تا ۱۱ را خارج متن می‌گیرد. طول متوسط این سه آیه مساوی سایر آیات است و اگرچه حذف آنها ماکزیم‌های نامناسب ۱۰ و ۱۶ را از بین می‌برد ولی اشکال ترسیم منحنی منتظم متعادل و حصول شاخص‌های هم‌آهنگ باقی می‌ماند. بنابراین طول غالب را همان ۱۶ و طول مبنا را ۱۵/۷۴ می‌گیریم و آن را با تردید تلقی می‌کنیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره منافقون (۶۳)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳
شماره آیات		۳		۲		۵	۶	۸	۱	۷		۱۰		۴	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۱	۲	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۰	۱۲	۰	۱۴	۱۵	۳۲	۱۷	۱۸	۰	۲۰	۰	۲۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۸.۲	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۹.۱	۱۸.۲	۹.۱	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۱۷۰، طول متوسط $۱۷۰ \div ۱۱ = ۱۵/۴۵$

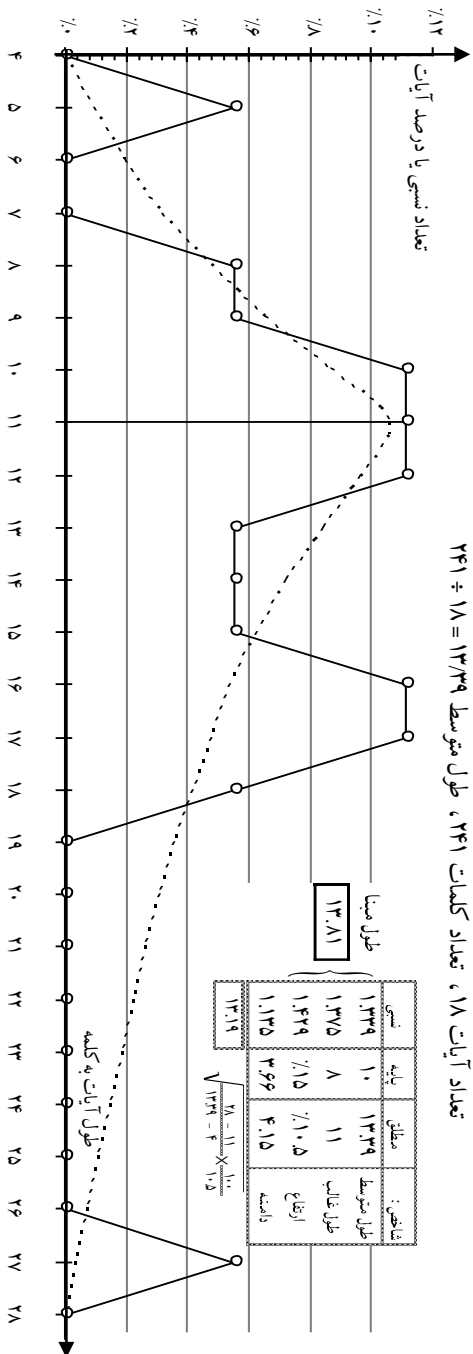

تغابن

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تغابن (آیات ۱ تا ۱۸)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	
شماره آیات		۱۸			۱۵	۳	۸	۱۰	۲	۵	۴	۱۱	۶	۱	۱۴									۹		
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۲	۲	۲	۱	۱	۱	۲	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۸	۹	۲۰	۲۲	۲۴	۱۳	۱۴	۱۵	۳۲	۳۴	۱۸	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۱۱.۱	۱۱.۱	۵.۶	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۱۱.۱	۵.۶	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۶	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۸، تعداد کلمات ۲۴۱، طول متوسط $13.389 = 241 \div 18$

منحنی سوره تغابن (۶۴) روال غیرطبیعی ندارد و اگر برخاست ابتدای آن تندتر و تیزتر می‌بود، تناسب بیشتر با منحنی‌های هم‌طول و معاصر پیدا می‌کرد. شاخص‌ها غیر از دامنه، هم‌آهنگی کافی دارند. بنابراین یک حالت استثنائی و خلاف قاعده و روال عمومی نیست که طول مبنا مابین ۱۳ و ۱۴ درآمده و سوره صراحتاً در ردیف سوره‌های مکی قرار گرفته باشد. به لحاظ محتوای آیات نیز مطالب به هیچ‌وجه مغایر با موضوعات مطروحه در سوره‌های مکی نیست. اگر آیه ۵ کلمه‌ای ناجور آخر سوره را (۱۸- عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) که اتصال ضروری و لزومی به دنبال آیه قبل (۱۷- اِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ) ندارد، یک آیه خارج متن بگیریم که بنا به توافق وزن آخر در اینجا گذارده شده است، هم منحنی قیافه کاملاً طبیعی پیدا می‌کند و هم شاخص‌ها تماماً هم‌آهنگ می‌شوند:

متوسط	غالب	ارتفاع	دامنه	}	۱۳/۷۱
۱۳/۸۰	۱۱/۰	۱۱	۴/۹۵		
۱/۳۸۰	۱/۳۷۵	۱/۳۶۰	۱/۳۶۰		

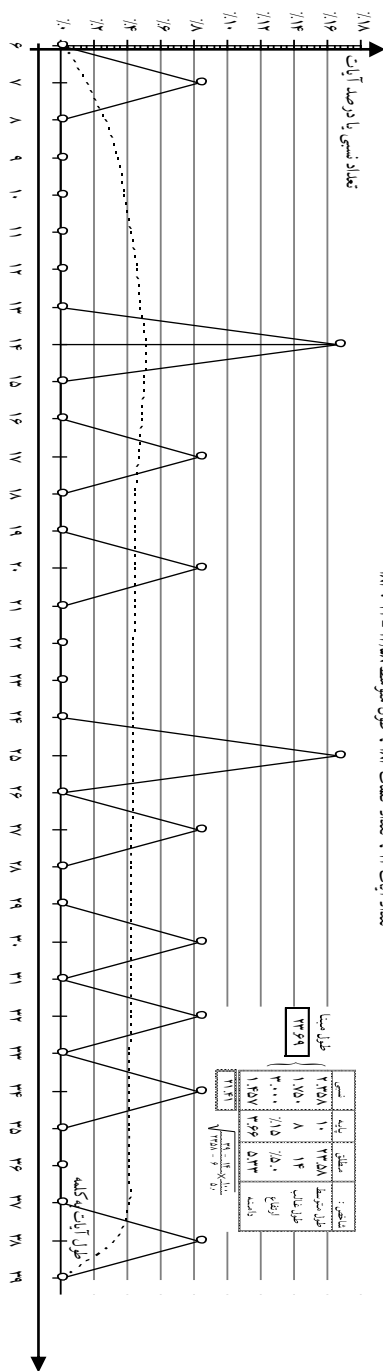
بلاشربه این سوره شماره [۹۳(+۲)] داده و در میان سوره‌های بیّنه (۹۸) و جمعه (۶۴) در ردیف اولین سوره‌های مدنی قرار داده است. زیرا که متعلق به دسته سوره‌های مرسوم به «المسبحات» است [و ضمناً به لحاظ تعداد آیات و طول، مشابه سوره‌هایی که در قرآن‌های رسمی مجاور آن قرار داده‌اند می‌باشد. یعنی صف (۶۱) و جمعه (۶۴) و طلاق (۶۵) و تحریم (۶۶)]. در حالی که تأیید ارتباط و اتصال این دسته را نمی‌کند و خود می‌گوید که «تاریخ‌نویسان قرآن توافق نظر روی زمان نزول این سوره ندارند و طبری ساکت است».

Nas و Bay اظهاری نمی‌نمایند و رازی آن را مکی می‌داند ویل (Weil) و هیرشفلد (Hirschfeld) نتوانسته‌اند تصمیمی بگیرند، نولدکه و شواله و (Bell) اصولاً آن را مکی می‌گیرند که آیات آخر مدنی شده است متن سوره هیچ‌گونه اشاره‌ای به یهودی‌های مدینه نداشته، متوجه مشرکین و مؤمنین است. شاید یک تجدیدنظری از یک متن متعلق به سومین دوره مکه و به خاطر مردم مدینه باشد».

۶۵ - طلاق

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	
شماره آیات		۹							۵	۸		۱۰								۷	۱۲		۴					۹		۱۱					۱
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۸	۰	۰	۱۷	۰	۰	۲۰	۰	۰	۰	۵۰	۰	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۳۳	۰	۳۴	۰	۰	۰	۰	۳۸	۰
درصد آیات	۰	۸۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۶۷	۰	۰	۸۳	۰	۰	۸۳	۰	۰	۰	۱۶۷	۰	۰	۸۳	۰	۰	۸۳	۰	۸۳	۰	۸۳	۰	۰	۰	۸۳	۰	

تعداد آیات ۱۲ = ۳۱۵۸ ، طول متوسط ۲۸۳ ، تعداد کلمات ۲۸۳ ، طول متوسط ۲۸۳ + ۱۲ = ۲۹۵

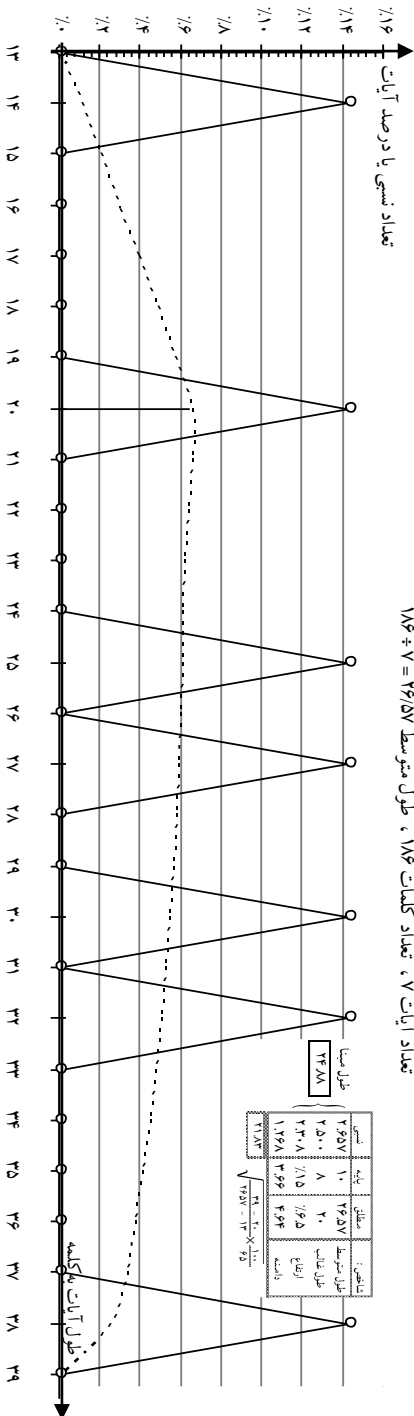

منحنی صورت طبیعی ندارد (بر خلاف معمول، در اطراف طول غالب خلوت و تنگتر از اطراف است. ماکزیمم دوم خیلی جلو رفته و در متنه‌الیه دامنه سقوط ناگهانی می‌کند). شاخص‌ها نااهم‌آهنگی شدید دارند (ارتفاع دو برابر دامنه). پایش نیز یکساحت نیست (نیمه اول سوره قسمت عمده طول‌های بلند را اشغال کرده‌اند) و به لحاظ محتوا نیز، دو نیمه سوره دو مطلب متمایز است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۹۹) - الف - آیات تشریحی (۱ تا ۷)

طول آیت	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
شماره آیات		۵						۳					۷		۴				۲		۶						۱
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۱۴	۰	۰	۰	۰	۰	۲۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۲۷	۰	۰	۳۰	۰	۳۲	۰	۰	۰	۰	۰	۳۸	
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۱۸۶، طول متوسط $26/57 = 186 \div 7$

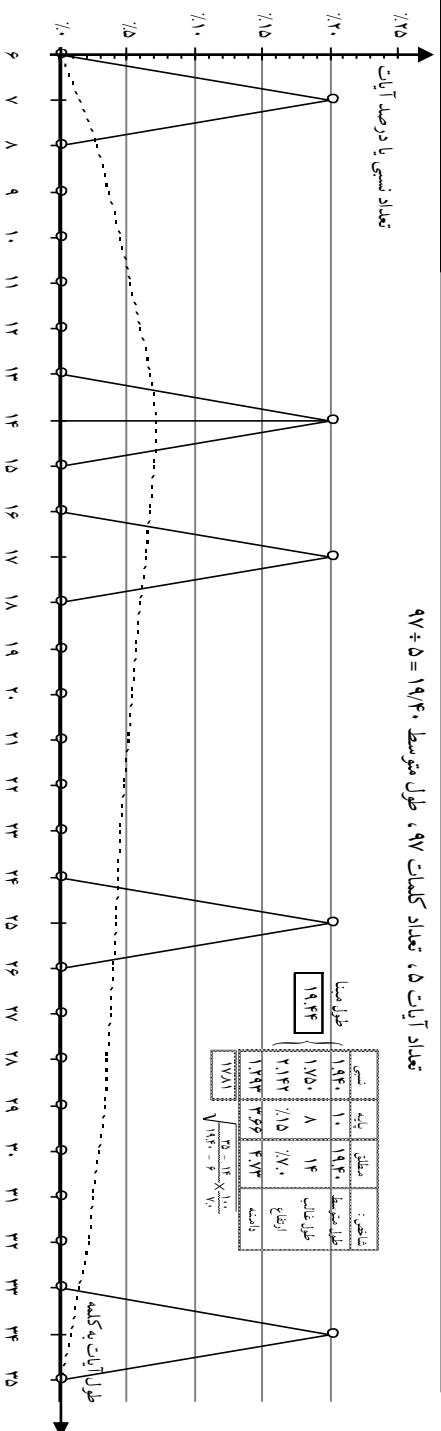

ایرادهای غیر طبیعی بودن منحنی نسبت به حالت یکپارچه سوره کمتر شده است و شاخص‌ها (سه تایی اول) هم آهنگی خوبی دارند. شاخص دامنه اصولاً پایه‌پای شاخص‌های دیگر ترقی نمی‌کند و عقب می‌افتد. به علاوه، با فقط ۷ فرد یا آیه که تا ۳۸ کلمه گسترش داشته باشد، انتظار نتایج طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر بیش از این نمی‌توان داشت. البته ممکن بود ما کریم را روی طول ۲۵ می‌بردیم و یک منحنی معادل منظم دیگر به‌دست می‌آوردیم. اما شاخص‌ها، فوق‌العاده ناجور می‌شد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۹۵) - ب : آیات تنذیر و توحید (۸ تا ۱۲)

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات		۹							۸												۱۲								۱۱	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۴	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۰۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲.۰۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۹۷، طول متوسط $۹۷ \div ۵ = ۱۹/۴$

پراکنده‌گی آیات روی حساب احتمالات و شکل منحنی خیلی طبیعی است، شاخص‌ها نیز جز آخری که در سوره‌های آخر مدینه، همگامی درستی با سایر شاخص‌ها ندارد، نسبتاً هم آهنگ‌اند. البته روی ۵ آیه که در طول: $۳۴ - ۷ = ۲۷$ احتمال پخش شده باشد، تقارب بهتر از این نمی‌شود.

بلاشر صریحاً سوره طلاق (۶۵) را به دو گروه (I) ۱ تا ۷ (II) ۸ تا ۱۲ تقسیم می‌کند که قابل تأیید است و منتهی به تجزیه و ترسیم‌های مندرج در صفحات ۴۳۳ و ۴۳۴، با عناوین فرعی زیر می‌شود:

۶۵- الف: آیات تشریحی طلاق (۱ تا ۷)

۶۵- ب: آیات تنذیر و توحید (۸ تا ۱۲)

برای آنکه حساسیت و صحت روش اتخاذی معلوم شود، کافی است به تأثیر اشتباهی که در قرآن چاپ علمیه پیش آمده است، توجه کنیم. در این قرآن تفکیک آیات ۲ و ۳ در هم تجاوز کرده و این طور شماره گذاری شده است:

طلاق (۶۵) / ۲: فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ ...
وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ (۳۴ کلمه)

طلاق (۶۵) / ۳: وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (۱۶ کلمه)

در صورتی که صحیح چنین است:

طلاق (۶۵) / ۲: فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ ... وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا (۳۰ کلمه)

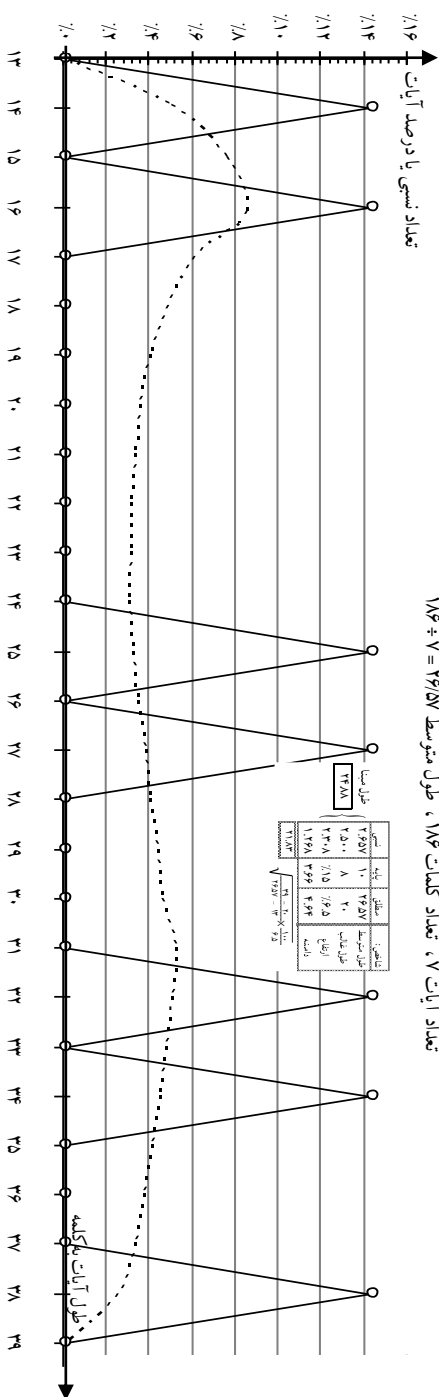
طلاق (۶۵) / ۳: وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا (۳۰ کلمه)

و اگر بر طبق آیه بندی غلط، عمل می‌کردیم منحنی و شاخص‌های گروه الف به صورت زیر درمی‌آمد:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۹۵) - شاخص های گروه الف ، بر طبق آیه بندی غلط

طول آیه	شماره آیه	تعداد آیه	تعداد کلمات	درصد آیه
۱۳	۱۳	۵	۰	۰.۰
۱۴	۱۴	۱	۱۴	۰.۰
۱۵	۱۵	۰	۰	۰.۰
۱۶	۱۶	۳	۱۶	۰.۰
۱۷	۱۷	۱	۰	۰.۰
۱۸	۱۸	۰	۰	۰.۰
۱۹	۱۹	۰	۰	۰.۰
۲۰	۲۰	۰	۰	۰.۰
۲۱	۲۱	۰	۰	۰.۰
۲۲	۲۲	۰	۰	۰.۰
۲۳	۲۳	۰	۰	۰.۰
۲۴	۲۴	۰	۰	۰.۰
۲۵	۲۵	۷	۲۵	۰.۰
۲۶	۲۶	۰	۰	۰.۰
۲۷	۲۷	۴	۲۷	۰.۰
۲۸	۲۸	۰	۰	۰.۰
۲۹	۲۹	۰	۰	۰.۰
۳۰	۳۰	۰	۰	۰.۰
۳۱	۳۱	۰	۰	۰.۰
۳۲	۳۲	۶	۳۲	۰.۰
۳۳	۳۳	۰	۰	۰.۰
۳۴	۳۴	۲	۳۴	۰.۰
۳۵	۳۵	۰	۰	۰.۰
۳۶	۳۶	۰	۰	۰.۰
۳۷	۳۷	۰	۰	۰.۰
۳۸	۳۸	۱	۳۸	۰.۰
۳۹	۳۹	۰	۰	۰.۰

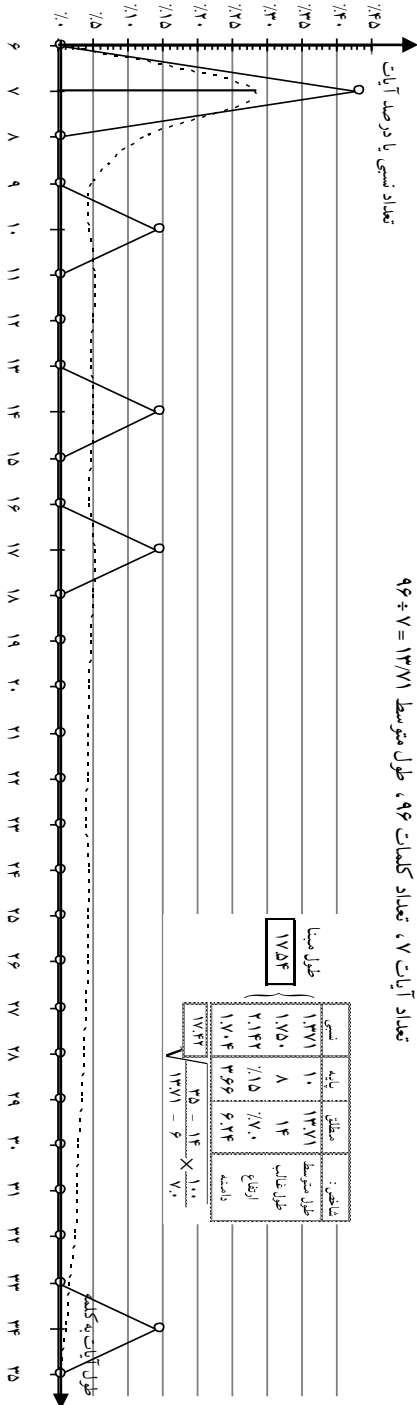
تعداد آیه ۷ ، تعداد کلمات ۱۸۶ ، طول متوسط $26.57 = 186 \div 7$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طلاق (۹۵) - بر طبق تقطیع آیات ۱۰ به (۷+۱۰) کلمه و ۱۲ به (۷+۱۸) کلمه

طول آیات	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
شماره آیات	۹	الف الف			اب				ا			اب																		
تعداد آیات	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲۱	۰	۰	۱۰	۰	۰	۰	۱۴	۰	۰	۱۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۱.۹	۰.۰	۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰	۰.۰	۱۶.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۹۶، طول متوسط ۱۳۷۱ = ۹۶ ÷ ۷

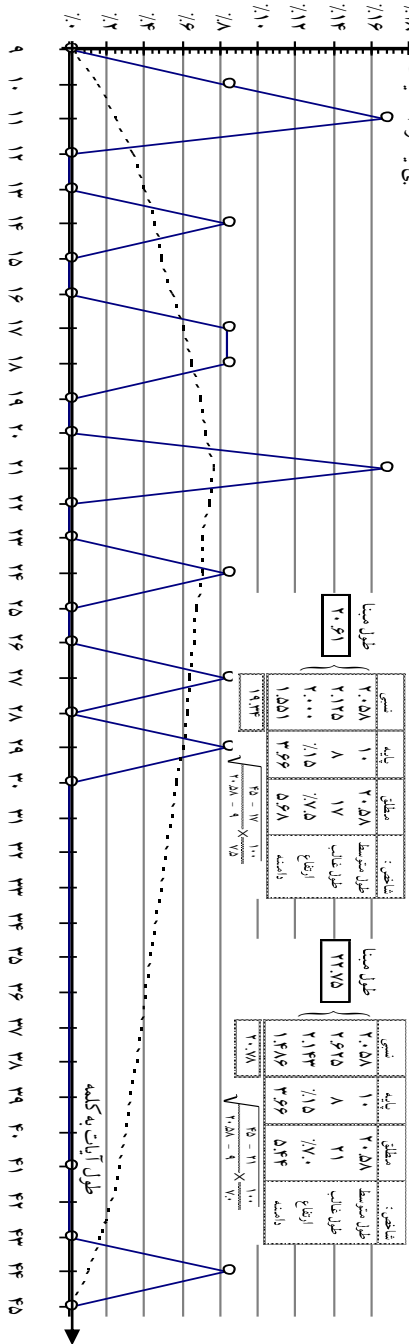
علاوه بر این، آیات ۱۰ و ۱۲ را نیز تقطیع کرده آیه ۱۷ کلماتی ۱۰ را (۷+۱۰) و آیه ۲۵ کلماتی ۱۲ را (۷+۱۸) نموده است. با چنین آیه‌بندی تجزیه و ترسیم صحیح بالا برای ۹۵-ب به دست می‌آید.

سیر تحول

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تحریم (آیات ۱ تا ۱۲)

طول آیات	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹	۴۰	۴۱	۴۲	۴۳	۴۴	۴۵		
شماره آیات		۷	۲	۹		۱			۱۲	۵		۴	۶			۱۱			۱۰		۳																		
تعداد آیات	۰	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۲	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۲	۰	۰	۱۴	۰	۰	۱۷	۱۸	۰	۴۲	۰	۰	۲۴	۰	۰	۲۷	۰	۲۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۱۶.۷	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۱۴.۲	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۸.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

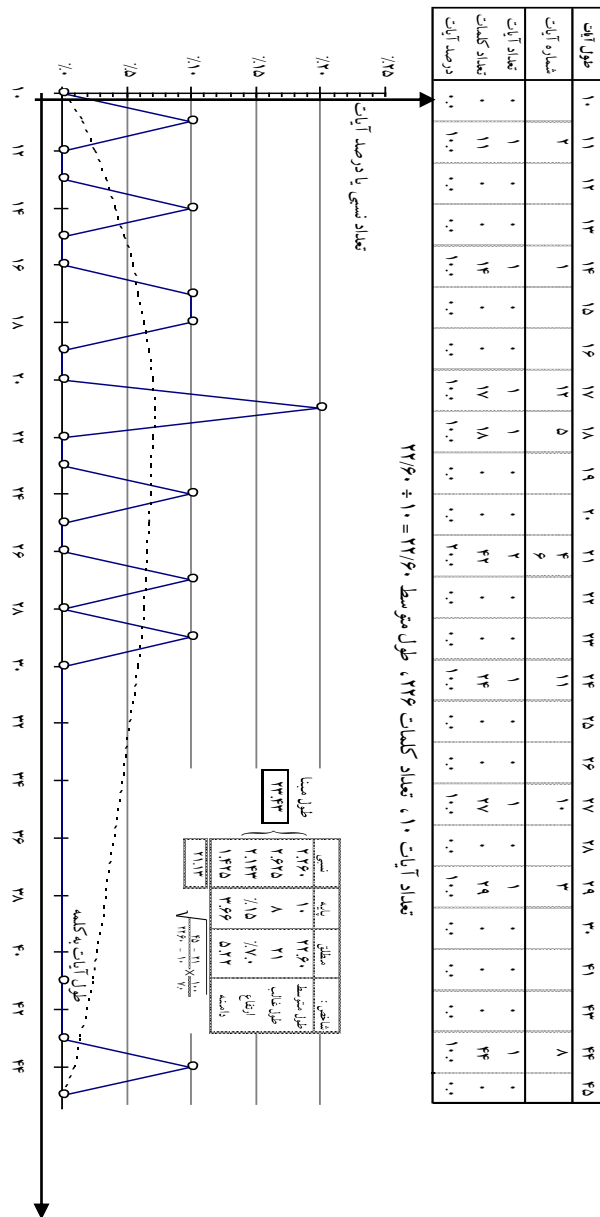
تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۳۶۷، طول متوسط $20.58 = 367 \div 12$

با تعداد قلیل آیات منحنی خارج از قاعده نیست و شاخص‌ها زیاد دور نمی‌باشند (غیر از دامنه). چنانچه با توجه به توالی آیات ۱۷ کلمه و ۱۸ کلمه، طول غالب را روی ۱۷ بگیریم شاخص‌ها، هم آهنگ‌تر خواهند شد.

بلاشر تاریخ گذاری سوره تحریم (۹۶) را فوق العاده مشکل و بلکه محال می داند و می گوید آیات آن نامتجانس و متفرق اند ولی چنانچه آیات ۷ و ۹ که در واقع تنها آیات «غیرخانوادگی» این سوره هستند و مربوط به کفار و منافقین است، خارج متن بگیریم، بقیه متجانس می شوند و تجزیه و ترسیم نسبتاً هم آهنگ زیر را می دهد که ما همان را مبنا خواهیم گرفت:

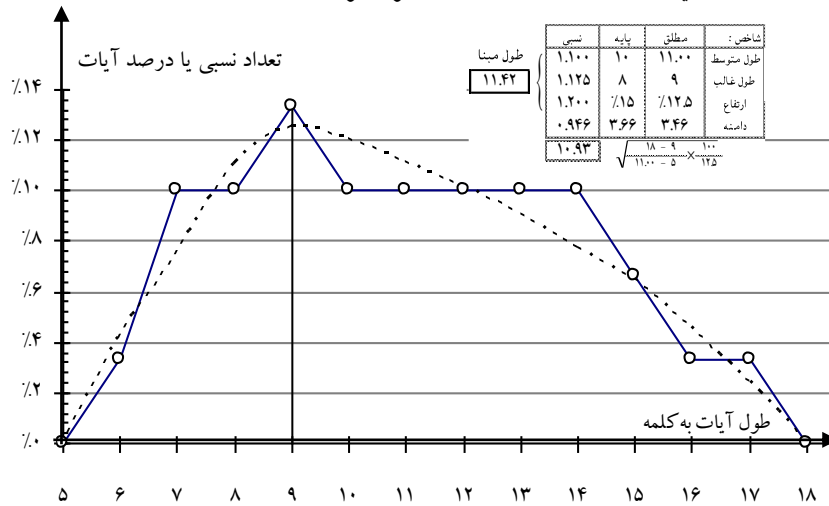
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تحریم (۹۶)، آیات: ۱ تا ۶، ۸ و ۱۰ الی (۱۲)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ملک (۶۷)، تمام آیات (۱ تا ۳۰)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات		۱۱	۶	۷	۱	۴	۲	۵	۸	۱۵	۲۰	۳	۹	
			۱۴	۱۸	۱۲	۱۰	۱۶	۱۷	۲۲	۱۹	۲۸			
			۲۵	۲۴	۱۳	۳۰	۲۳	۲۱	۲۷	۲۹				
تعداد آیات	۰	۱	۳	۳	۴	۳	۳	۳	۳	۳	۲	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۱	۲۴	۳۶	۳۰	۳۳	۳۶	۳۹	۴۲	۳۰	۱۶	۱۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۳	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۳.۳	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۶.۷	۳.۳	۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۳۰، تعداد کلمات ۳۳۰، طول متوسط $۳۳۰ \div ۳۰ = ۱۱/۰۰$

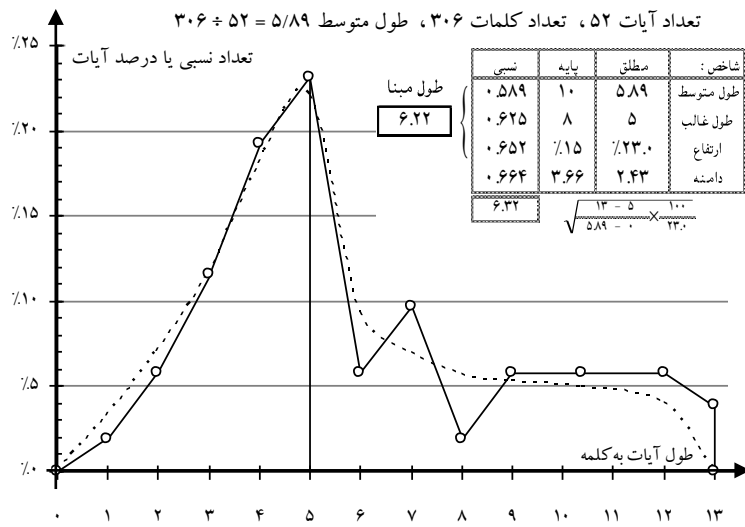

شکل منحنی و هم‌آهنگی شاخص‌ها قابل قبول است. (آیه ۶ کلمه‌ای ۱۱ که طبق کلمه شماری اتخاذی، ۵ کلمه می‌شود. *فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ*) ولی چون روی ۵ کلمه، ۴ کلمه آن حرف اضافی دارد، ما ۶ کلمه حساب کردیم. قافیه آیات از آیه ۲۲ به بعد عوض می‌شود و به جای «اور» و «ایر»، «ایم» و «اون» می‌شود، ولی دو گروهی که به این ترتیب تفکیک می‌شود دارای طول متوسط مساوی‌اند و شاخص‌های گروه اول، مانند سوره یکپارچه در می‌آید. بلاشر با تبعیت از Barth، آیات ۱۸ و ۱۹ را الحاق بعدی می‌گیرد. با چنین فرضی، شکل منحنی طبیعی‌تر شده، سگوه‌های آن از درازی می‌افتد ولی شاخص‌ها و طول مبنای هیچ تغییری نمی‌کند، بنابراین می‌توان نظر Barth را قابل توجه دانست.

۶۸ - قلم

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)، تمام آیات (۱ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰.۴	۱۲	۱۳	۱۳
شماره آیات		۱۸	۶	۵	۱	۲	۲۹	۱۵	۳۳	۴۱	۱۷	۷	۳۹	
			۲۰	۸	۴	۳	۳۱	۱۹		۴۲	۴۸	۳۲	۵۱	
			۲۱	۱۱	۹	۱۴	۳۴	۲۲		۴۴	۴۹	۴۳		
				۱۶	۱۰	۲۴		۲۸						
				۲۳	۱۲	۲۶		۴۶						
				۲۷	۱۳	۳۰								
					۲۵	۳۷								
					۳۵	۳۸								
					۳۶	۴۵								
					۴۰	۴۷								
						۵۰								
						۵۲								
تعداد آیات	۰	۱	۳	۶	۱۰	۱۲	۳	۵	۱	۳	۳	۳	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۶	۱۸	۴۰	۶۰	۱۸	۳۵	۸	۲۷	۳۱.۱	۳۶.۱	۲۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۹	۵.۸	۱۱.۵	۱۹.۲	۲۳.۱	۵.۸	۹.۶	۱.۹	۵.۸	۵.۸	۵.۸	۳.۸	۰.۰

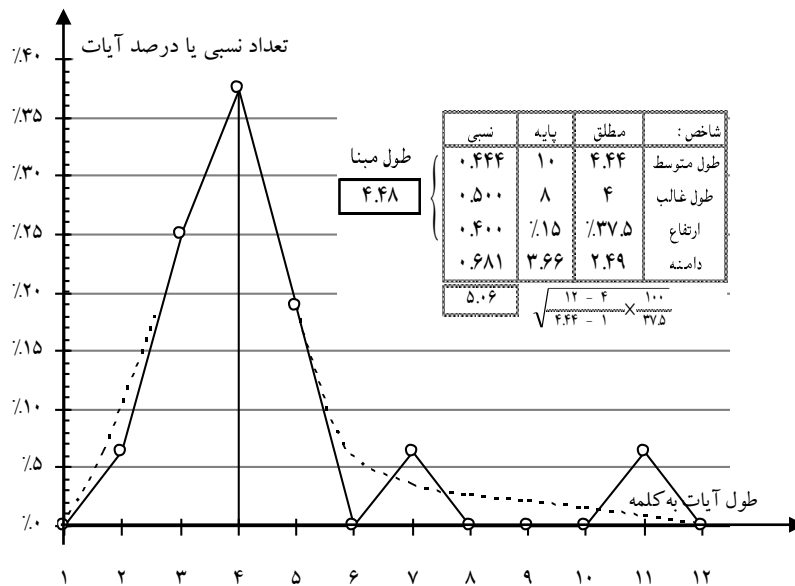
شکل منحنی غیرطبیعی نیست، جز آنکه بعد از قلّه، سقوط ناگهانی پیدا کرده و بعد تخت شده است. شاخص‌ها هم خوب‌اند ولی پاشش یکنواخت نیست. در ابتدای سوره، یعنی ۱۶ آیه اول، تکیه روی ۴ است و بعد از آن آیات بلند پیدا شده و تکیه روی ۵ می‌رود.

بلاشر سوره قلم (۶۸) را مرکب از دو گروه: I) ۱ تا ۱۶ و II) ۱۷ تا ۵۲ می‌داند. با چنین گروه‌بندی، به تجزیه و ترسیم‌های زیر می‌رسیم که خیلی طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر از سوره یکپارچه است:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۶۸)
الف: آیات اعتراض و اعراض از مشرکین (۱ تا ۱۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۶	۵ ۸ ۱۱ ۱۶	۱ ۴ ۹ ۱۰ ۱۲ ۱۳	۲ ۳ ۱۴		۱۵				۷	
تعداد آیات	۰	۱	۴	۶	۳	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۲	۲۴	۱۵	۰	۷	۰	۰	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۳	۲۵.۰	۳۷.۵	۱۸.۸	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۶.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۶، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $4/44 = 16 \div 71$

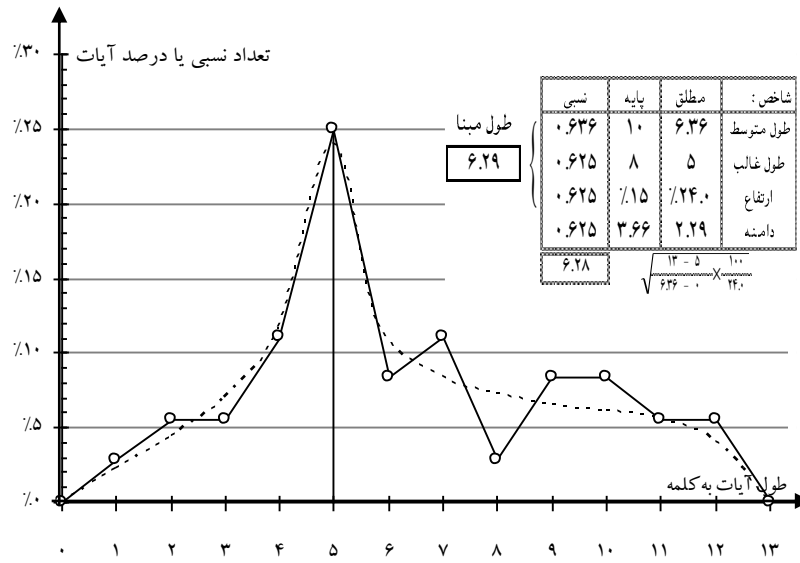

اختلاف نسبی طول مبنا با طول متوسط ۱۴/۲٪ است که در نتیجه بلندی دامنه حاصل شده است ولی شاخص‌های دیگر، هم‌آهنگی کافی دارند و شکل منحنی طبیعی‌تر از سوره یکپارچه است و شاید آیه ۷، الحاق بعدی باشد (دامنه ۰/۵۰۰ درمی‌آید).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قلم (۹۸)
 ب: آیات تنبیه و تندییر توحیدی (۱۷ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۱۸	۲۰ ۲۱	۲۳ ۲۷	۲۵ ۳۵ ۳۶ ۴۰	۲۴ ۲۶ ۳۰ ۳۷ ۳۸ ۴۵ ۴۷ ۵۰ ۵۲	۲۹ ۳۱ ۳۴	۱۹ ۲۲ ۲۸ ۴۶	۳۳	۴۱ ۴۲ ۴۴	۱۷ ۴۸ ۴۹	۳۲ ۴۳	۳۹ ۵۱	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۲	۴	۹	۳	۴	۱	۳	۳	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۴	۶	۱۶	۴۵	۱۸	۲۸	۸	۲۷	۳۰	۲۲	۲۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۸	۵.۶	۵.۶	۱۱.۱	۲۵.۰	۸.۳	۱۱.۱	۲.۸	۸.۳	۸.۳	۵.۶	۵.۶	۰.۰

تعداد آیات ۳۶ ، تعداد کلمات ۲۲۹ ، طول متوسط $۶.۳۶ = ۲۲۹ \div ۳۶$

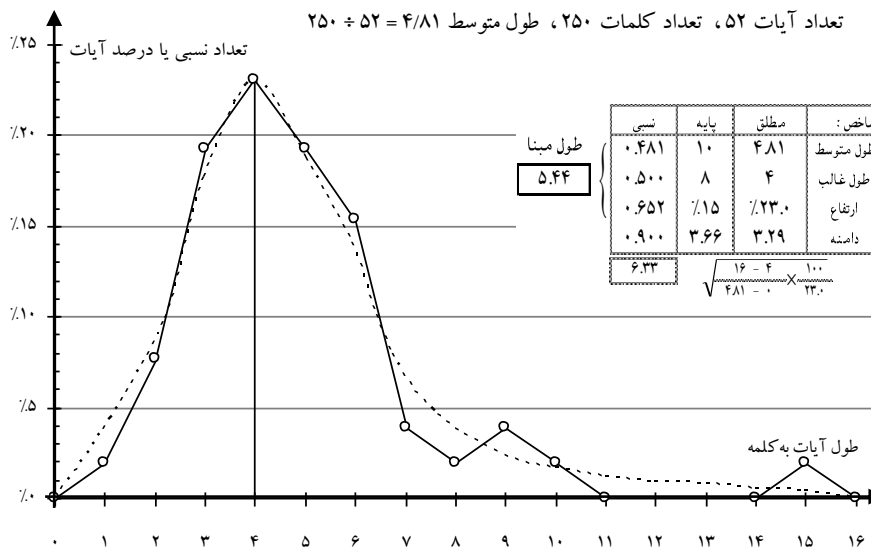

منحنی خیلی طبیعی تراز حالت یکپارچه است و هم آهنگی شاخص‌ها بهتر از این نمی‌شود. البته قسمت اصلی سوره قلم (۹۸) ، همین گروه «ب» است.

۹۹ - حاقه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۹۹)، فرض اول، تمام آیات (۱ تا ۵۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۱	۲	۱۵	۳	۸	۶	۱۱	۲۴	۱۷	۲۵					۷	
			۲۳	۲۲	۴	۱۶	۹	۳۲		۱۹							
			۳۰	۲۶	۵	۱۸	۱۰										
			۳۹	۲۸	۲۱	۲۰	۱۲										
				۲۹	۲۷	۳۳	۱۳										
					۳۱	۳۴	۳۵	۱۴									
					۳۷	۳۸	۳۶	۴۱									
					۴۵	۴۰	۴۲	۴۸									
					۴۸	۴۳	۴۴										
					۵۱	۴۶	۴۹										
					۵۰												
					۵۲												
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱۰	۱۲	۱۰	۸	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳۰	۴۸	۵۰	۴۸	۱۴	۸	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱.۹	۷.۷	۱۹.۲	۲۳.۱	۱۹.۲	۱۵.۴	۳.۸	۱.۹	۳.۸	۱.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۹	۰.۰

شاخص‌ها کاملاً ناهم‌آهنگ‌اند. وجود آیه ۱۵ کلمه‌ای ۷، دامنه را به‌طور نامناسبی بلند کرده است. این آیه یا به‌طوری که بلاشر سلسله آیات ۴ تا ۱۲ را معترضه الحاقی در وسط آیات ۳ و ۱۳ می‌داند، خارج از ردیف است یا آنکه به ملاحظات فصاحت و بلاغت و برای تناسب با استمرار طولانی باد صرصر، به‌طور غیرعادی بلند گرفته شده است (به کتاب «باد و باران»^۱ رجوع شود).

۱. کتاب «باد و باران»، یکی از آثار مندرج در مجموعه آثار ۷، از همین نویسنده است که با نام «مباحث علمی، اسلامی» در سال ۱۳۷۹، توسط شرکت سهامی انتشار، چاپ و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفته است (ب.ف.ب).

در زیر ، ما فرض های مختلف دیگری را آزمایش می کنیم:

۲) سوره کامل ، منهای آیه ۷

۳) سوره کامل ، منهای آیات ۴ تا ۱۲

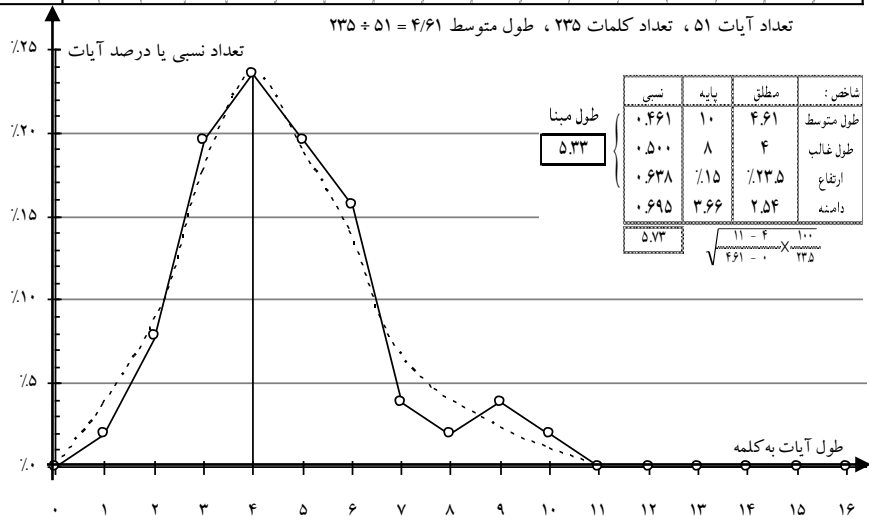
۴) دسته I بلاشر (آیات ۱ تا ۳۷ ، منهای ۴ تا ۱۲)

۵) دسته II بلاشر (آیات ۳۸ تا ۵۲)

۶) آیات اضافی ۴ تا ۱۲

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۹۹) ، فرض دوم ، تمام آیات منهای آیه ۷

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	
شماره آیات		۱	۲ ۲۳ ۳۰ ۳۹	۱۵ ۲۲ ۲۶ ۲۸ ۲۹	۳ ۴ ۲۱ ۲۷ ۳۱ ۳۷ ۴۵ ۴۸ ۵۱	۸ ۱۶ ۱۸ ۲۰ ۲۳ ۲۵ ۳۶ ۴۱ ۴۸	۶ ۹ ۱۰ ۱۲ ۱۳	۱۱ ۳۲	۲۴	۱۷ ۱۹	۲۵							
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱۰	۱۲	۱۰	۸	۲	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳۰	۴۸	۵۰	۴۸	۱۴	۸	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۰	۷.۸	۱۹.۶	۲۳.۵	۱۹.۶	۱۵.۷	۳.۹	۲.۰	۳.۹	۲.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

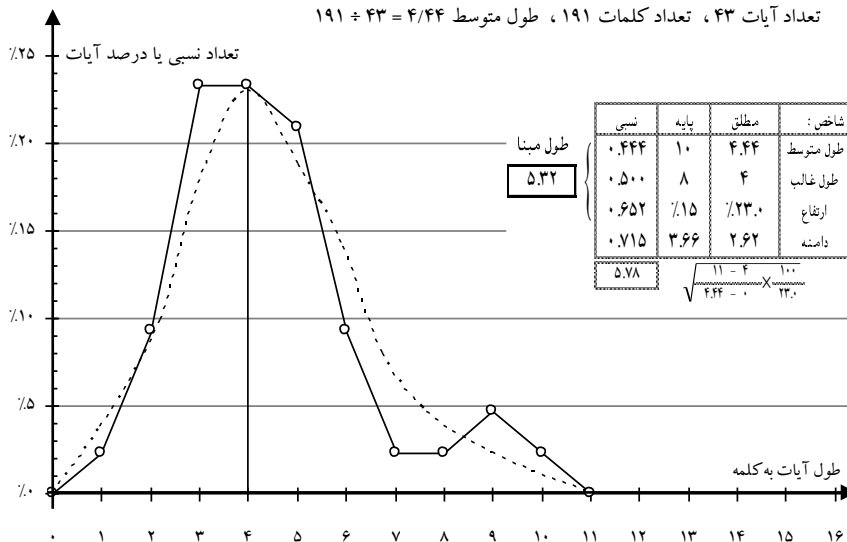

فرض ۲ از فرض ۱ ، هم آهنگ تر است ولی باز هم شاخص چهارم (دامنه) بی قواره است و طول مینا %۲۵ بیش از طول متوسط است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)،

فرض سوم، تمام آیات منهای آیات ۴ تا ۱۲

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	
شماره آیات		۱	۲۳ ۳۰ ۳۹	۲۲ ۲۶ ۲۹ ۳۱ ۳۷ ۴۵ ۴۸ ۵۱	۲۱ ۲۷ ۳۴ ۴۰ ۴۳ ۴۶ ۵۰ ۵۲	۱۸ ۲۰ ۲۳ ۳۵	۱۴ ۴۱ ۴۸	۳۲	۲۴	۱۷ ۱۹	۲۵							
تعداد آیات	۰	۱	۴	۱۰	۴۰	۹	۴	۱	۱	۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
تعداد کلمات	۰	۱	۸	۳۰	۴۰	۴۵	۲۴	۷	۸	۱۸	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۹.۳	۲۳.۳	۲۳.۳	۲۰.۹	۹.۳	۲.۳	۲.۳	۴.۷	۲.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	

تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۱۹۱، طول متوسط $4/44 = 191 \div 43$

فرض ۳، فرق زیادی با فرض ۲ پیدا نکرده است و به همان شماره می‌رسد در حالی که ناهم آهنگی بیشتر شده است. تجزیه سوره حاقه (۶۹) به سه دسته (فرض‌های ۴ و ۵ و ۶)، روی هم رفته، به نتایج هم آهنگ‌تری رسیده است.

بنابراین سوره را به سه دسته، به شرح زیر تجزیه می‌کنیم:

الف) آیات مربوط به قیامت (حدوث و توصیف): ۱ تا ۳ و ۱۳ تا ۳۷، طول مینا ۵/۰۳

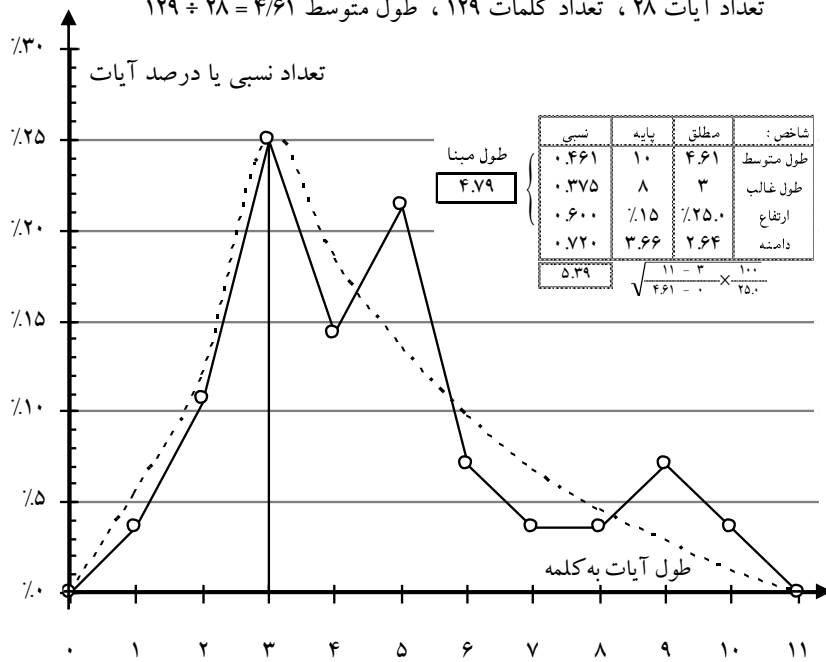
ب) آیات تنذیری، امم گذشته (عاد و ثمود): ۴ تا ۱۲، طول مینا ۶/۱۷

ج) آیات دعوی وحی و نبوت: ۳۸ تا ۵۲، طول مینا ۴/۲۸

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۹۹)
الف : آیات مربوط به قیامت (۱ تا ۳ و ۱۳ تا ۳۷)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۱	۲ ۲۳ ۳۰	۱۵ ۲۲ ۲۶ ۲۸ ۲۹ ۳۱ ۳۷	۳ ۲۱ ۲۷ ۳۴	۱۶ ۱۸ ۲۰ ۳۳ ۳۵ ۳۶	۱۳ ۱۴	۳۲	۲۴	۱۷ ۱۹	۲۵	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۷	۴	۶	۲	۱	۱	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۶	۲۱	۱۶	۳۰	۱۲	۷	۸	۱۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۶	۱۰.۷	۲۵.۰	۱۴.۳	۲۱.۴	۷.۱	۳.۶	۳.۶	۷.۱	۳.۶	۰.۰

تعداد آیات ۲۸ ، تعداد کلمات ۱۲۹ ، طول متوسط $۱۲۹ \div ۲۸ = ۴.۶۱$

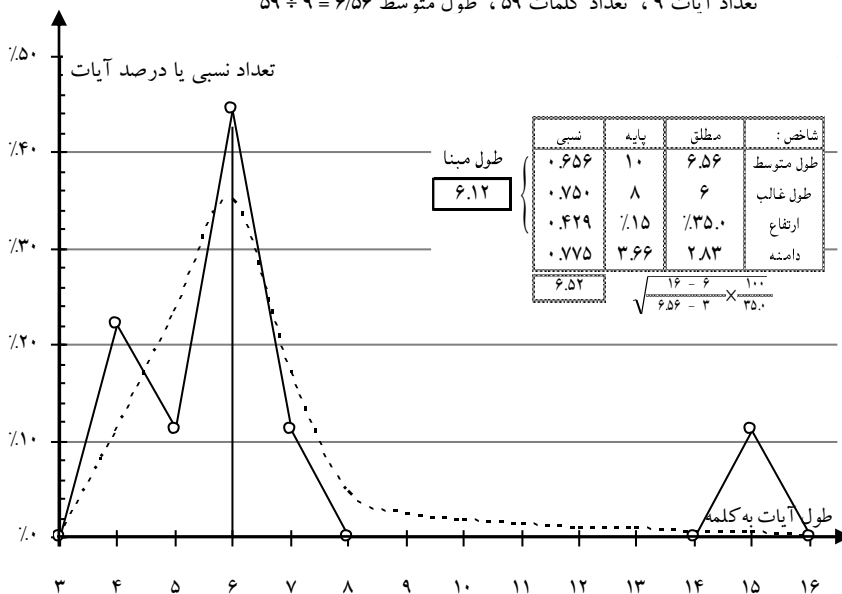

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۶۹)

ب: آیات تنذیری و امم گذشته (۴ تا ۱۲)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
شماره آیات		۵	۸	۹	۱۱								۷	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۴	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۵	۲۴	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۴۴.۴	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰

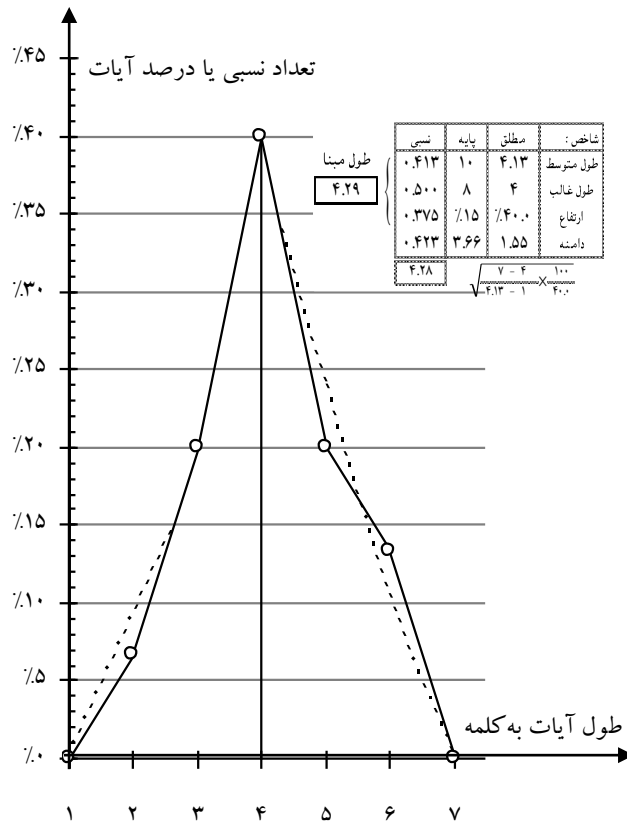
تعداد آیات ۹ ، تعداد کلمات ۵۹ ، طول متوسط $6/56 = 59 \div 9$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره حاقه (۹۹)
 ج: آیات وحی و نبوت (۳۸ تا ۵۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
تعداد آیات	۰	۱	۳	۶	۳	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۲۴	۱۵	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۱۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۵، تعداد کلمات ۶۲، طول متوسط $4/13 = 62 \div 15$

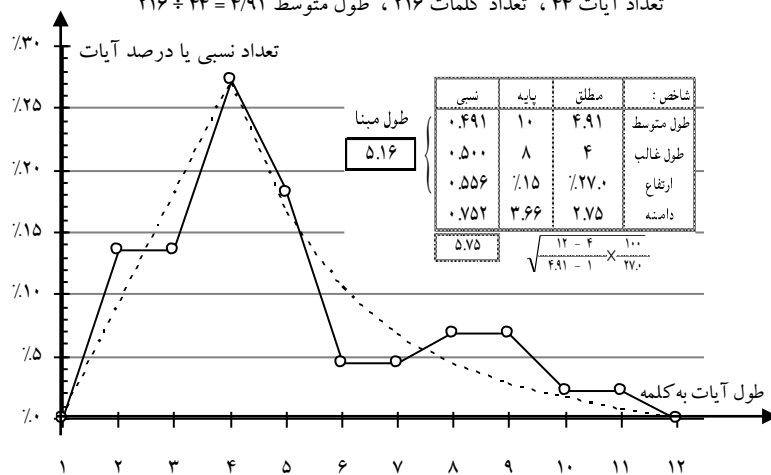

۷۰ - معارج

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰)، تمام آیات (۱ تا ۴۴)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۷	۵	۱	۲۳	۱۴	۳۱	۳۸	۱۱	۳۰	۴	
		۱۲	۶	۲	۲۴	۲۷	۴۰	۴۱	۴۳			
		۱۶	۹	۳	۲۸			۴۲	۴۴			
		۱۸	۱۰	۸	۳۲							
		۲۲	۱۳	۱۷	۳۴							
		۲۵	۱۵	۱۹	۳۶							
				۲۰	۳۷							
				۲۱	۳۹							
				۲۶								
				۲۹								
				۳۳								
				۳۵								
تعداد آیات	۰	۶	۶	۱۲	۸	۲	۲	۳	۳	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۸	۴۸	۴۰	۱۲	۱۴	۲۴	۲۷	۱۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۶	۱۳.۶	۲۷.۳	۱۸.۲	۴.۵	۴.۵	۶.۸	۶.۸	۲.۳	۲.۳	۰.۰

تعداد آیات ۴۴، تعداد کلمات ۲۱۶، طول متوسط $216 \div 44 = 4.91$

منحنی قیافه نامناسبی ندارد ولی شاخص‌ها (سومی و مخصوصاً چهارمی) از هم فاصله گرفته‌اند. به علاوه، پاشش یک‌نواخت نیست. آیات نیمه اول سوره، غالباً در طول‌های ۲ و ۳ و ۴ اند در حالی که آیات ثلث سوم از ۴ شروع شده، محورشان ۵ است و در طول‌های بلند پخش شده‌اند. بنابراین، سوره معارج (۷۰) نمی‌تواند واحد یکپارچه بوده باشد. اتفاقاً به لحاظ قافیه ختم آیات، پنج وزن مختلف عوض می‌شود. به لحاظ محتوا نیز به مطالب متنوع و متفاوت: وقوع قیامت، تندی و توصیف عذاب، تعریف مؤمنین و توبیخ کافران برمی‌خوریم.

بلاشر سوره معارج (۷۰) را به سه گروه (I: ۱ تا ۲۱ (منهای ۴)، II: ۲۲ تا ۳۵ و

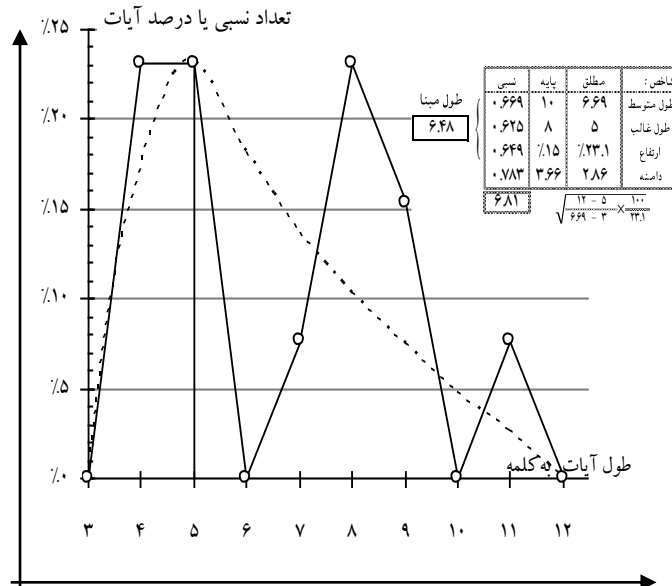
III تا ۳۶ تا ۴۴ (قاعدتاً به انضمام ۴)، تقسیم می کند. این گروه‌ها علاوه بر آنکه به لحاظ مطلب و محتوا، خیلی منفصل از یکدیگر و متصل در داخل خود نیستند (اتصال گروه I و II واضح است)، در تجزیه و ترسیم نیز هم‌آهنگی واحدهای مستقل را ندارند:

گروه III			گروه II			گروه I		
متوسط	۷/۵	۰/۷۵۰	متوسط	۴/۸۵	۰/۴۸۵	متوسط	۳/۶۵	۰/۳۶۵
غالب	۸	۱/۰۰۰	غالب	۵	۰/۶۲۵	غالب	۴	۰/۵۰۰
ارتفاع	۳۰٪	۰/۵۰۰	ارتفاع	۳۵٪	۰/۴۴۵	ارتفاع	۴۰٪	۰/۳۷۵
دامنه	۱/۵۶	۰/۴۴۵	دامنه	۲/۱۲	۰/۵۸۰	دامنه	۳/۴	۰/۶۵۵
۶/۷۴			۵/۳۴			۴/۷۴		

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰)
الف: امکان و امهال عذاب قیامت (آیات ۱ تا ۴ و ۳۶ تا ۴۴)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
شماره آیات		۱	۳۶		۴۰	۳۸	۴۳		۴	
		۲	۳۷			۴۱	۴۴			
		۳	۳۹			۴۲				
تعداد آیات	۰	۳	۳	۰	۱	۳	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۱۵	۰	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۳.۱	۲۳.۱	۰.۰	۷.۷	۲۳.۱	۱۵.۴	۰.۰	۷.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۳، تعداد کلمات ۸۷، طول متوسط $۶/۶۹ = ۱۳ \div ۸۷$

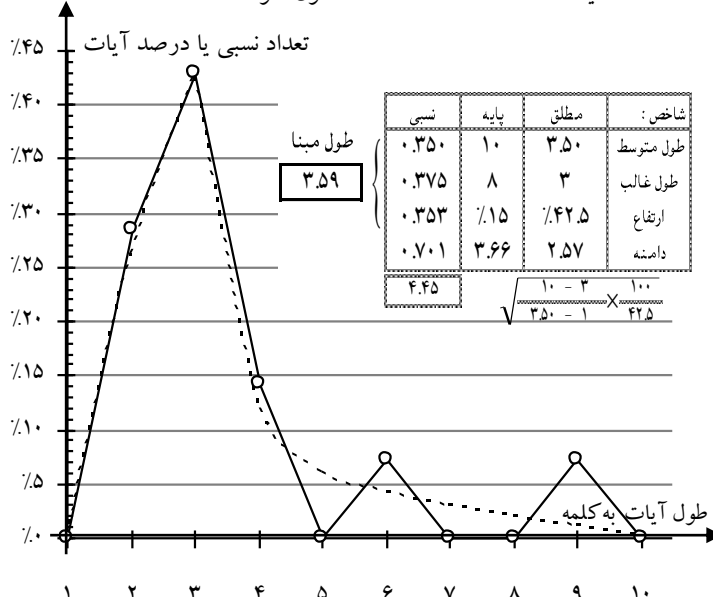
آنچه پس از بررسی‌ها و آزمایش‌ها به نظر رسید این بود که قسمت عمده سوره معارج (۷۰) را چهار آیه اول و نوزده آیه آخر که پرسش و بحث با کفار راجع به قیامت است، بگیریم و دو قسمت در وسط قائل شویم که قبلاً نازل شده و سپس سه دسته یکدیگر را تکمیل و توضیح کرده‌اند. دسته دوم یا دسته ب، اخطار انتظار و تنذیر قیامت است و دسته سوم (ج)، مردم‌شناسی است که منتهی به توصیف مؤمنین می‌شود. تجزیه و ترسیم‌های حاصله حالت طبیعی دارند و نسبتاً هم‌آهنگی خیلی بیشتری (مخصوصاً در سه شاخص اصلی) با سوره یکپارچه و گروه‌بندی بلاشر نشان می‌دهد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰) -

ب: حدوث قیامت و تنذیر از عذاب مربوطه (آیات ۵ تا ۱۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
تعداد آیات	۰	۴	۶	۲	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۸	۸	۰	۶	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۸.۶	۴۲.۹	۱۴.۳	۰.۰	۷.۱	۰.۰	۰.۰	۷.۱	۰.۰

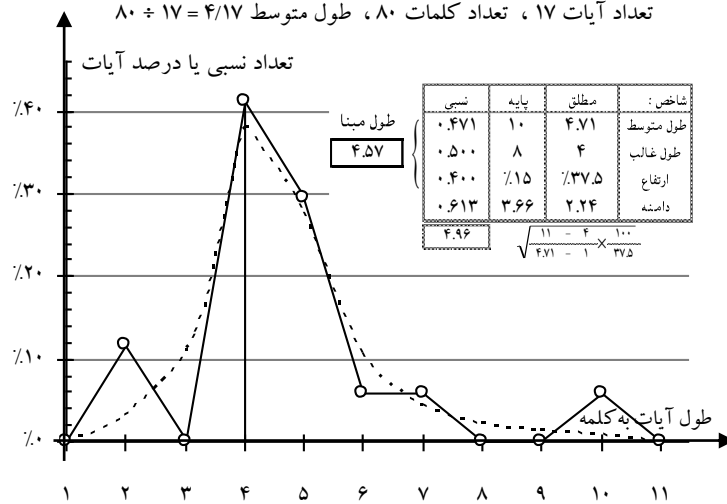
تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۴۹، طول متوسط $۳/۵۰ = ۴۹ \div ۱۴$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره معارج (۷۰)
ج: مردم‌شناسی و وصف مؤمنین (آیات ۱۹ تا ۳۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۲۲ ۲۵		۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۶ ۲۹ ۳۳ ۳۵	۲۳ ۲۴ ۲۸ ۳۲ ۳۴	۲۷	۳۱			۳۰	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۷	۵	۱	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۲۸	۲۵	۶	۷	۰	۰	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۰.۰	۴۱.۲	۲۹.۴	۵.۹	۵.۹	۰.۰	۰.۰	۵.۹	۰.۰

تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۸۰، طول متوسط $۸۰ \div ۱۷ = ۴.۷۱$

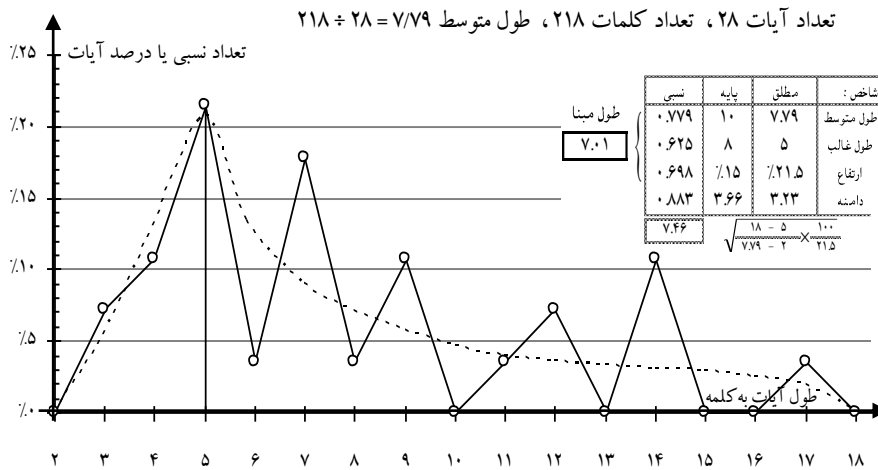

به طور کلی سه شاخص اول هم‌آهنگی خوبی دارند و دامنه‌ها از ٪۱۸ تا ٪۱۰۰ بلند است (البته در سوره‌های با طول متوسط کوتاه، تنزل دامنه بطئی‌تر از شاخص‌های دیگر است). در مورد گروه‌های الف و ج، غیرطبیعی نیست و در مورد گروه ب اگر در آیه ۹ کلمه‌ای ۱۱: «يُبْصِرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بَيْنِي»، کلمه «يُبْصِرُونَهُمْ» را که بلاشر می‌گوید مفسرین از عهده توجیه آن در ایجا برنیامده‌اند، خارج یا منفصل بگیریم، و «لَوْ يَفْتَدِي» را یک کلمه حساب کنیم، رفع اشکال استثنائی فوق خواهد شد.

۷۱ - نوح

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوح (۷۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۸)،
وقتی آیه ۵، طبق شماره گذاری نوع (۲)، دو آیه حساب شود.

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات	۱۳	۷	۲	۹	۳	۱۴	۱۱		۲۲+۲۳	۲۰		۱				۴
	۲۱	۱۰	۵		۵الف		۲۷			۲۶		۶				
		۱۹	۱۲		۸		۲۸					۲۹				
			۱۶		۱۵											
			۱۷		۲۴+۲۵											
			۱۸													
تعداد آیات	۲	۳	۶	۱	۵	۱	۳	۰	۱	۲	۰	۳	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۶	۱۲	۳۰	۶	۳۵	۸	۲۷	۰	۱۱	۲۴	۰	۴۲	۰	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۷.۱	۱۰.۷	۲۱.۴	۳.۶	۱۷.۹	۳.۶	۱۰.۷	۰.۰	۳.۶	۷.۱	۰.۰	۱۰.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۶	۰.۰

در میان سه صورت مترادف، از همه ناموزون تر با فرض شماره گذاری نوع ۱ و طول غالب ۷ است که باید مردود شمرد و در مقایسه با دو صورت مترادف دیگر که طول غالبشان ۵ است، شاخص های صورت اول که با شماره گذاری نوع ۲ تنظیم شده، هم آهنگ تر به نظر می آید.

آنچه صحیح به نظر می آید این است که به طور کلی و با توجه به اینکه طول غالب $5 = 8 \times 0.625$ است، طول متوسط نسبی باید حتی المقدور نزدیک به 0.630 یا 0.695 ارتفاع نسبی باشد. در چنین سوره و سال نزول مربوطه، آیات کوتاه قافیه دار قابل قبول تراند. یعنی آیه ۵ بر طبق شماره گذاری نوع ۲، باید دو آیه حساب شود:

۵- الف: قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا.

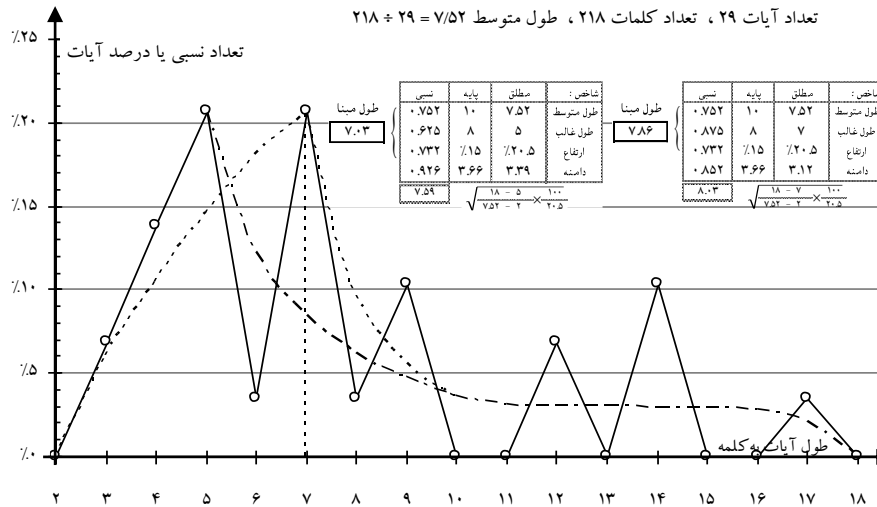
۵- ب: فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا.

و آیه ۲۶ بر طبق شماره گذاری نوع ۱، دو آیه حساب شود:
 ۲۶- الف: مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأَذْخَلُوا نَارًا.
 ۲۶- ب: فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوح (۷۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۸)،
 وقتی آیه ۲۶، طبق شماره گذاری نوع (۱) دو آیه حساب شود.

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
شماره آیات	۱۳	۷	۳	۹	۲	۸	۱۱			۵		۱			۴	
	۲۱	۱۰	۱۲	۱۶	۱۵	۲۷			۲۰		۶					
		۱۹	۱۷	۲۲	۲۴+۲۵	۲۸					۲۹					
		۲۳	۱۸	۲۶	۲۶											
			الف													
تعداد آیات	۲	۴	۶	۱	۶	۱	۳	۰	۰	۲	۰	۳	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۶	۱۶	۳۰	۶	۴۲	۸	۲۷	۰	۰	۲۴	۰	۴۲	۰	۰	۱۷	۰
درصد آیات	۶.۹	۱۳.۸	۲۰.۷	۳.۴	۲۰.۷	۳.۴	۱۰.۳	۰.۰	۰.۰	۶.۹	۰.۰	۱۰.۳	۰.۰	۰.۰	۳.۴	۰.۰

تعداد آیات ۲۹، تعداد کلمات ۲۱۸، طول متوسط $218 \div 29 = 7.52$

ضمناً همان طوری که بلاشر نظر داده است، آیه ۲۹ را می توان اضافی بعدی یا
 لااقل تکمیل شده بعدی (که اصل آن «وَلَا تَزِدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا» مانند آیه ۲۵: «وَلَا
 تَزِدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا») گرفت. علاوه بر اینها، اگر خواسته باشیم شاخص دامنه،
 خارج از اندازه سایر شاخص ها نباشد، آیه ۱۷ کلمه ای خارج ردیف ۴، پیشنهاد
 می شود به دو قسمت زیر تقسیم نمود:

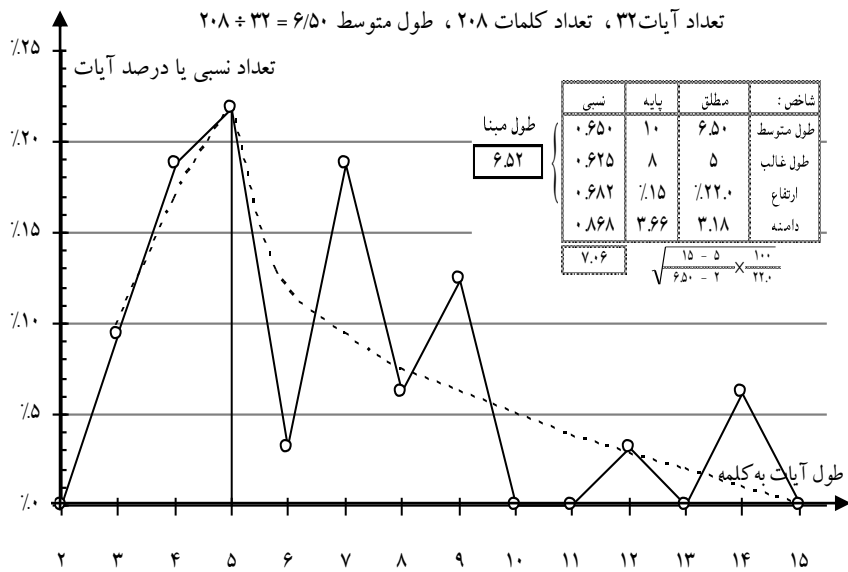
۴- الف: يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُخْرِجْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

۴- ب: **إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ**

و اگر این تقسیم از نظر فصاحت بیان و تناسب کلام نیز ظاهراً بهتر جلوه می کند. صورت نهائی احتمالی چنین می شود:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نوح (۷۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۸)،
وقتی آیات ۴ و ۵ و ۲۶ هر کدام به دو آیه تقسیم شوند.

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
شماره آیات		۱۳	۷	۳	۹	۲	۴الف	۴ب			۲۰		۱	
		۲۱	۱۰	۵ب		۵الف	۱۴	۱۱					۶	
		۲۴	۱۹	۱۲		۸		۲۷						
			۲۳	۱۶		۱۵		۲۸						
			۲۵	۱۷		۲۲								
		۱۲۹ اصلی		۱۸	۲۶ب									
				۱۸الف										
تعداد آیات	۰	۳	۶	۷	۱	۶	۲	۴	۰	۰	۱	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۲۴	۳۵	۶	۴۲	۱۶	۳۶	۰	۰	۱۲	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۴	۱۸.۸	۲۱.۹	۳.۱	۱۸.۸	۶.۳	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۳.۱	۰.۰	۶.۳	۰.۰

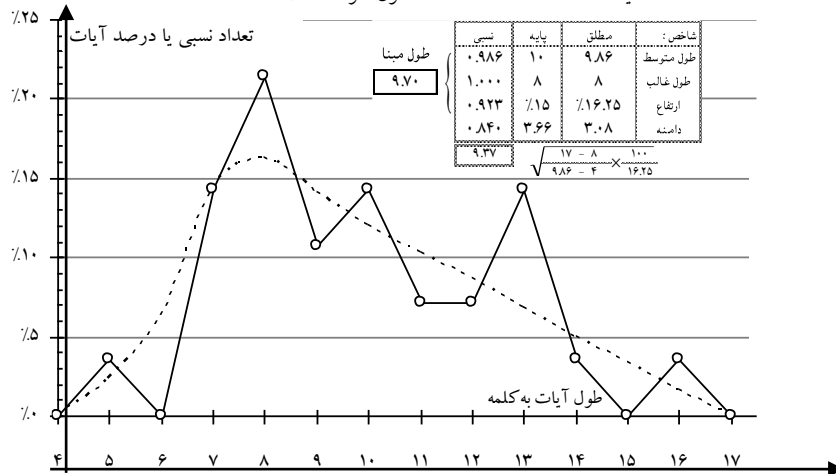

۷۲ - جن

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره جن (۷۲)، تمام آیات (۱ تا ۲۸)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۱۵		۴	۲	۵	۱۴	۶	۱۰	۱	۱۳		۲۳	
				۲۰	۳	۱۱	۱۷	۲۵	۲۴	۹				
				۲۱	۷	۱۲	۱۹			۲۷				
				۲۶	۸		۲۲			۲۸				
					۱۶									
					۱۸									
تعداد آیات	۰	۱	۰	۴	۶	۳	۴	۲	۲	۴	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۲۸	۴۸	۲۷	۴۰	۲۲	۲۴	۵۲	۱۴	۰	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۶	۰.۰	۱۴.۳	۲۱.۴	۱۰.۷	۱۴.۳	۷.۱	۷.۱	۱۴.۳	۳.۶	۰.۰	۳.۶	۰.۰

تعداد آیات ۲۸ ، تعداد کلمات ۲۷۶ ، طول متوسط $276 \div 28 = 9.86$

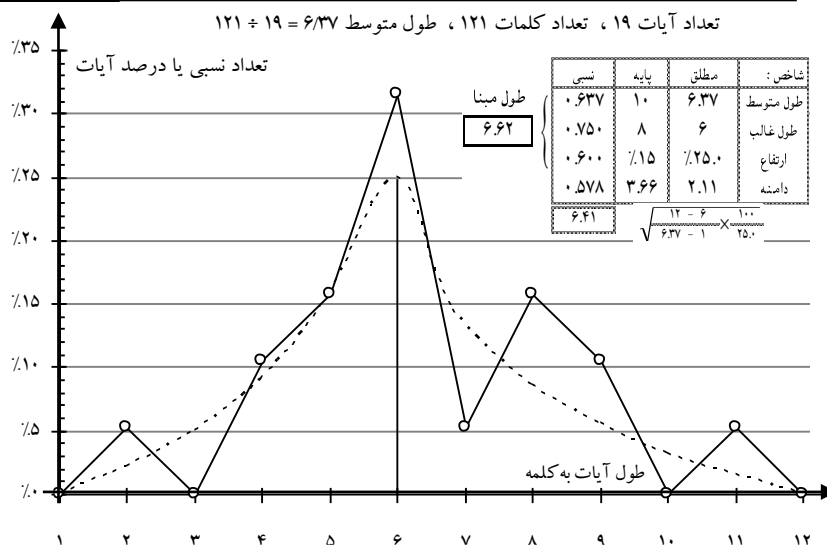
منحنی طبیعی و شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ است و چون پاشش نیز یکنواخت است سوره یکپارچه می‌باشد.

نظر بلاشر که قائل به دو گروه: I (۱ تا ۱۵) و II (۱۶ تا ۲۸) شده و آیه ۲۳ را الحاق مدنی دانسته است قابل تأیید نیست. زیرا پاشش یکنواخت است و هر دو گروه دارای طول متوسط معادل‌اند و اگر آیه ۱۶ کلمه‌ای ۲۳ را برداریم، دامنه از اینکه هست کوتاه‌تر می‌شود. شماره گذاری نوع ۲ نیز که آیه ۱۰ کلمه‌ای ۲۲ را دو قسمت $4+6$ کلمه‌ای کرده است، سبب کوتاهی بیشتر دامنه می‌شود و بنابراین صحیح نیست، خصوصاً که قافیه نیز خراب می‌شود.

۷۳ - مزمل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳)، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۷۷	۷۸
شماره آیات		۱		۲	۳	۴	۱۰	۶	۹		۱۵		۲۰	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۳	۶	۱	۳	۲	۰	۱	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۸	۱۵	۳۶	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۱۰.۵	۱۵.۸	۳۱.۶	۵.۳	۱۵.۸	۱۰.۵	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰

آیه ۷۷ کلمه‌ای ۲۰ مسلماً خارج متن و خارج وقت است و ما آن را در تجزیه و ترسیم وارد نکرده‌ایم. علاوه بر آنکه به لحاظ طول، به کلی متمایز و ناجور است و حساب شاخص‌ها را به هم می‌زند:

(۱) به لحاظ قافیه متناوب است،

(۲) شروع « **إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِنْ ثُلُثِي اللَّيْلِ** » با امر « **فَمُ اللَّيْلِ إِلَّا قَلِيلًا** »

منافات دارد.

(۳) جمله « **فَاقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ** » می‌رساند که قرآنی در آن زمان تشکیل

شده و سوره‌های متعددی در کار بوده است.

(۴) « **طَائِفَةٌ مَعَكَ** » نیز به سال‌های ابتدای بعثت نمی‌خورد.

(۵) « يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ » تناسب با دوران مکه ندارد ...

بلاشرا این آیه را یک گروه مستقل شناخته و می گوید مدنی بودن آن را روایات تأیید می کنند.

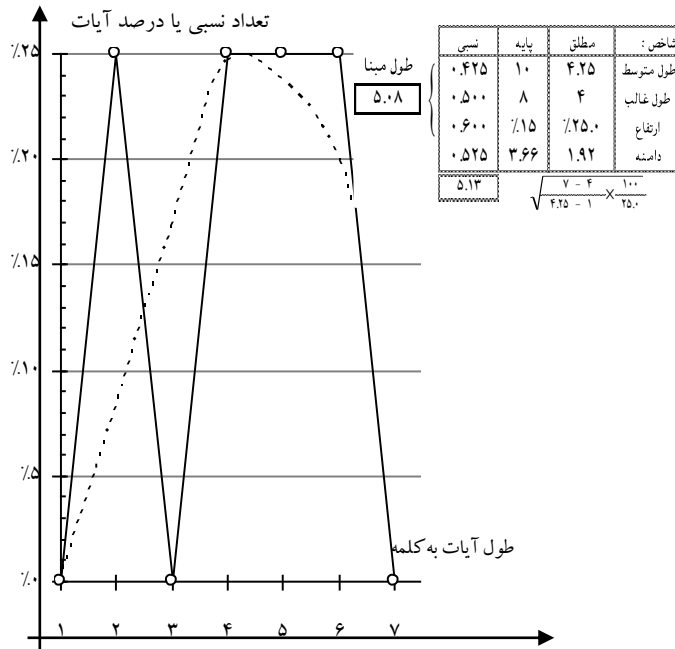
از آیه ۲۰ که بگذریم روال منحنی و توافق شاخص ها روی هم رفته خوب است. طول غالب البته قدری زیاد است و دامنه با توجه به اینکه در چنین طولها باید از میزان شاخص های دیگر تجاوز کرده باشد کوتاه است. ولی پاشش جز برای آیات ابتدا خوب است.

گروه بندی بلاشرا، برای سوره مزمل (۷۴)، به تجزیه و ترسیم زیر می رسد:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۴) - الف : آیات (۱ تا ۴)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۴	۵	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰

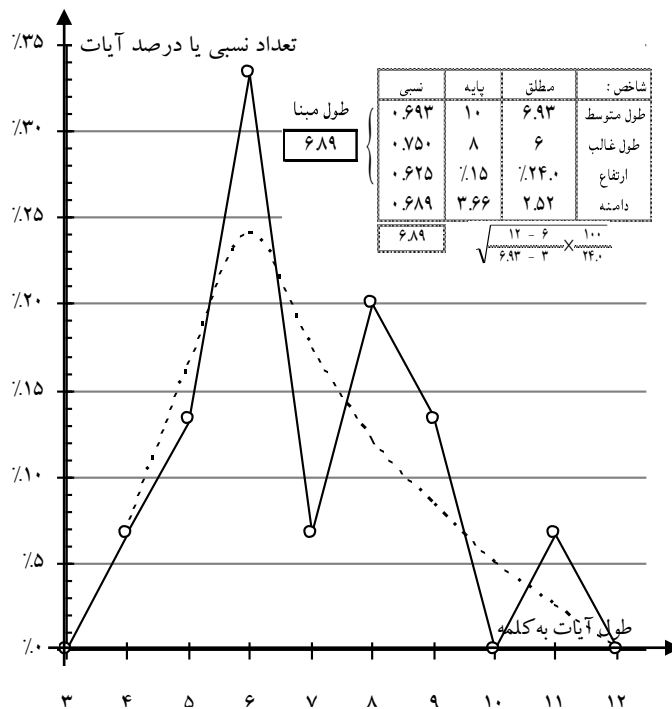
تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۷، طول متوسط $۴/۲۵۰ = ۱۷ \div ۴$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مزمل (۷۳) - ب: آیات (۵ تا ۲۰)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
تعداد آیات	۰	۱	۲	۵	۱	۳	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۰	۳۰	۷	۲۴	۱۸	۰	۱۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۷	۱۳.۳	۳۳.۳	۶.۷	۲۰.۰	۱۳.۳	۰.۰	۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۵، تعداد کلمات ۱۰۴، طول متوسط $۱۰۴ \div ۱۵ = ۶/۹۳$

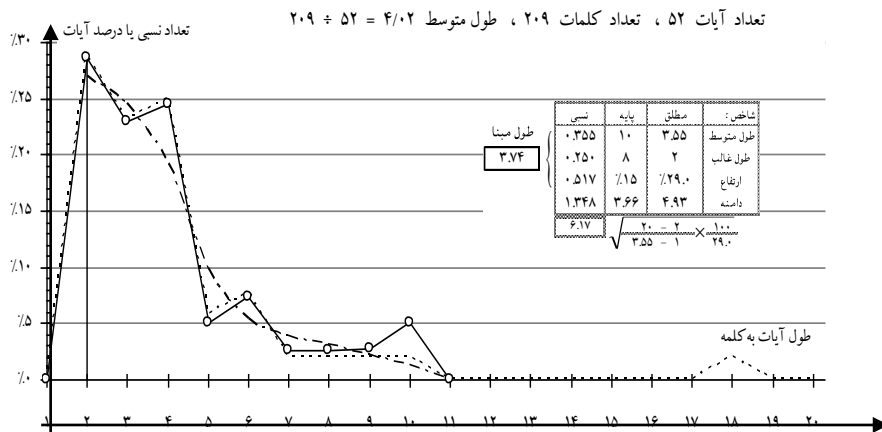

بلاشر آیات ۱ تا ۴ را گروه جداگانه و مقدماتی می‌گیرد. ولی اگر مفهوم آیات ۵ و مخصوصاً ۶، پشت سر آن چهار آیه نیامده باشد، فلسفه و خاصیت دستور «قُمَّ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا» ظاهر نمی‌شود و آن چهار آیه بدون منطوق و منظور جلوه خواهد کرد. بنابراین یا سوره مزمل (۷۳) در ۱۹ آیه اول یکپارچه است (کما آنکه یک قافیه است) و یا اگر وقفه‌ای در کار بوده باشد باید تا آیه ۹ که تماماً راجع به شب‌زنده‌داری و ذکر است پیش برویم و دو گروه: الف (۱ تا ۹) و ب (۱۰ تا ۱۹) را قائل شویم، اما با چنین تفکیک، گروه اول که متوسط آن $۵/۶۶$ می‌شود طول غالبش ۶ درمی‌آید. بنابراین سوره را همان یکپارچه تلقی می‌کنیم.

۷۴ - مدثر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)، تمام آیات (۱ تا ۵۵)،
با شماره گذاری نوع ۱، کنار گذاشتن آیات ۳۱ تا ۳۳ و ده کلمه گرفتن آیه ۳۴

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	
شماره آیات	۱	۱۴	۸	۱۶	۲۴	۴۰	۴۱	۵۲	۵۵									۳۴		
	۲	۱۸	۹	۲۵	۴۳															
	۳	۱۹	۱۰	۵۰	۵۱															
	۴	۲۲	۱۱		۵۴															
	۵	۲۳	۱۲																	
	۶	۳۰	۱۵																	
	۷	۳۶	۲۰																	
	۱۳	۳۷	۲۷																	
	۱۷	۳۸	۴۴																	
	۲۱	۴۲	۴۶																	
	۲۶	۴۵	۴۷																	
	۲۸	۴۸	۴۹																	
	۲۹		۵۳																	
	۳۵																			
	۳۹																			
تعداد آیات	۱۵	۱۲	۱۳	۳	۴	۱	۱	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	
تعداد کلمات	۳۰	۳۶	۵۲	۱۵	۲۴	۷	۸	۹	۱۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۸	۰	۰	
درصد آیات	۲۸.۸	۲۳.۱	۲۵.۰	۵.۸	۷.۷	۱.۹	۱.۹	۱.۹	۱.۹	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱.۹	۰.۰	۰.۰	

امر مسلم این است که آیات ۳۱ تا ۳۴ (که در شماره گذاری نوع ۲ یک آیه ۶۹ کلمه ای به حساب آمده است)، الحاق های توضیحی بعدی هستند. زیرا علاوه بر مغشوش کردن منحنی و شاخص ها، به لحاظ وزن و قافیه و لحن و سیاق، به کلی متمایز از آیات دیگراند. بلاشهر آنها را نازل شده در سال های اول و دوم هجری می دانند. ولی به احتمال قوی جمله خاتمه آیه ۳۴ که به همان کلمات و قافیه ختم می شود

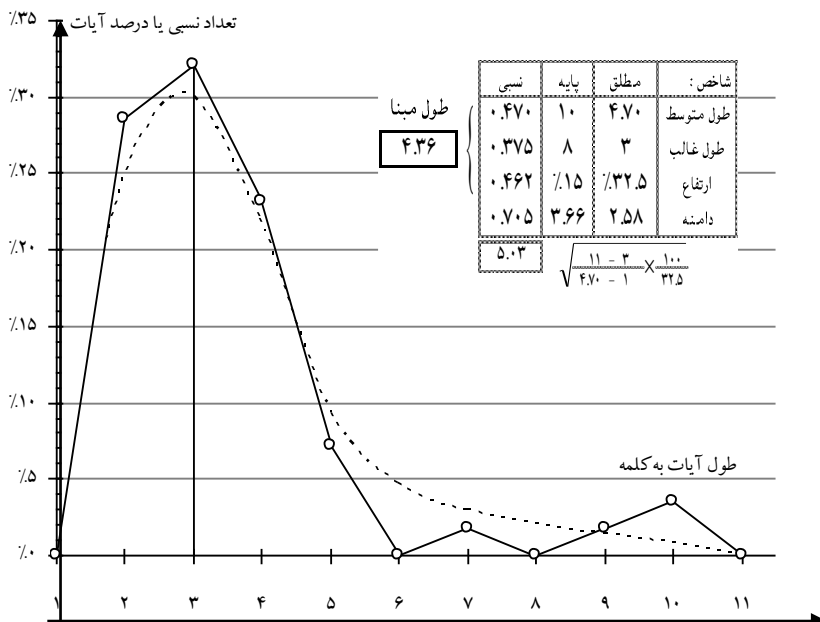
(یعنی: « وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ » و یا: « وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ »)، در اصل وجود داشته است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)،

تمام آیات (۱ تا ۵۵)، با شماره گذاری نوع ۲ و کنار گذاشتن آیات ۳۱ تا ۳۴

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۶۹	۷۰
شماره آیات	۱	۱۴	۸	۱۶			۴۰		۵۲	۵۵		۳۱-۳۴	
	۲	۱۸	۹	۲۵						۳۴ اصلی			
	۳	۱۹	۱۰	۴۱ الف									
	۴	۲۲	۱۱	۵۰									
	۵	۲۳	۱۲										
	۶	۳۰	۱۵										
	۷	۳۶	۲۰										
	۱۳	۳۷	۲۷										
	۱۷	۳۸	۴۴										
	۲۱	۴۱ ب	۴۶										
	۲۶	۴۲	۴۷										
	۲۸	۴۳ ب	۴۹										
	۲۹	۴۵	۵۳										
	۳۵	۴۸											
۳۹	۵۱ الف												
	۱۴۳ الف	۵۱ ب											
		۵۴ الف											
		۵۴ ب											
تعداد آیات	۰	۱۶	۱۸	۱۳	۴	۰	۱	۰	۱	۲	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳۲	۵۴	۵۲	۲۰	۰	۷	۰	۹	۲۰	۰	۶۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۹	۳۲	۲۳	۷.۱	۰.۰	۱.۸	۰.۰	۱.۸	۳.۶	۰.۰	۱.۸	۰.۰

تعداد آیات ۵۶، تعداد کلمات ۲۶۳، طول متوسط $۴/۷۰ = ۲۶۳ \div ۵۶$

با کنار گذاشتن آیات خارج متن فوق باز هم مابین شاخص‌ها، هم‌آهنگی در هیچ‌یک از دو نوع شماره‌گذاری وجود ندارد. پاشش نیز به هیچ‌وجه یکنواخت نیست: هفت آیه اول روی طول ۲ تمرکز دارند، ۳ تایی بعد روی ۴، سپس روی ۳ برمی‌گردد و در شماره‌گذاری نوع ۱، قسمت آخر سوره تکیه روی ۴ می‌نماید. بلاشر با روایات تاریخی قرآن، مجزا بودن ۷ آیه اول را قبول دارد و تصریح می‌کند. قسمت‌های دیگر سوره مدثر (۷۴) نیز که به لحاظ طول غالب از هم متمایزند، به لحاظ محتوا و مطلب نیز کاملاً قابل تفکیک‌اند.

بلاشر جمعاً ۴ گروه تشخیص داده است:

(I) ۱ تا ۷

(II) ۸ تا ۱۰

(III) ۱۱ تا ۴۰ (منهای ۳۱ تا ۳۴)

(IV) ۴۱ تا ۵۵

تکلیف گروه‌های I و II معین است. گروه‌های III و IV با آنکه در طول متوسط اختلاف دارند، ولی در طول غالب و مخصوصاً طول مبنا، مساوی‌اند. بنابراین آنها را معاصر و گروه واحدی گرفته جمعاً سوره مدثر (۷۴) را به سه گروه مکی:

الف) آیات رسالت (۱ تا ۷)

ب) آیات تنذیر قیامت (۸ تا ۱۰)

ج) آیات توبیخ و تنذیر مشرکین (۱۱ تا ۵۵)، (منهای ۳۱ تا ۳۴)

و یک گروه مدنی:

د) آیات توضیحی عدد فرشتگان (۳۱ تا ۳۴)

تجزیه می‌کنیم (با فرض شماره‌گذاری نوع ۲ که خیلی منطقی‌تر به نظر می‌آید و نتایج طبیعی‌تر می‌دهد).

۷۴- الف: آیات رسالت (۱ تا ۷)

آیه ۶، با داشتن ۲ حرف اتصال «وَلرَّبُّكَ»، حَقاً باید ۳ کلمه‌ای حساب شود و سایر آیات نیز ۲ کلمه‌ای ساده هستند چون اضافه و اتصال دارند و از دو آیه «وَرَبِّكَ فَكَبَّرَ»، و «وَرَبِّكَ فَطَهَّرَ»، اقلاً یکی را باید ۳ کلمه‌ای حساب کنیم. ملاحظه می‌شود که طول متوسط ۲/۲۹ و طول مبنا ۲/۳۱ شده است.

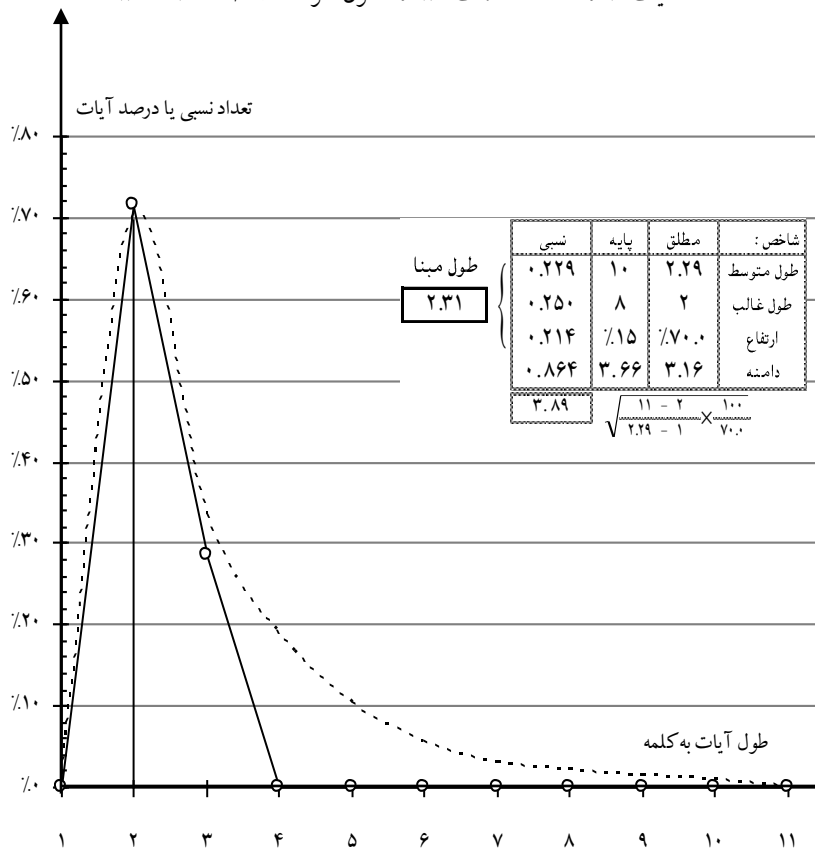
۷۴- ب: آیات تنذیر قیامت (۸ تا ۱۰)

طول متوسط و طول غالب هر دو ۴ است و طول مبنا ۳/۵.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴) - الف : آیات رسالت (۱ تا ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۶۹	۷۰
شماره آیات		۱ ۲ ۳ ۵ ۷	۴ ۶										
تعداد آیات	۰	۵	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۶	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۷۱	۲۹	۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۷ ، تعداد کلمات ۱۶ ، طول متوسط $۱۶ \div ۷ = ۲/۲۹$

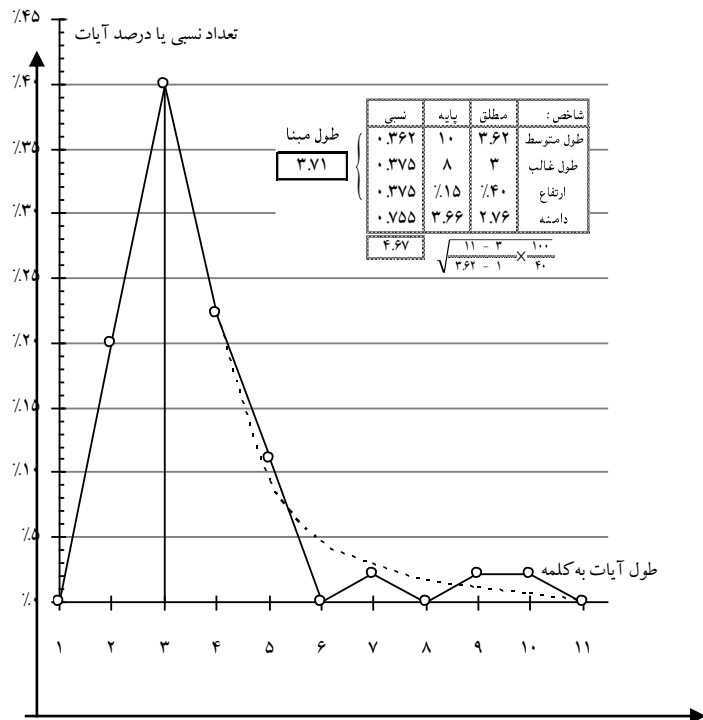
۷۴- ج : آیات توبیخ و تندیر مشرکین (۱۱ تا ۳۰) و (۳۴ تا ۵۵)

نظریه اینکه طول مبنا و طول متوسط این گروه، اختلاف فوق العاده با گروه ب ندارد، آنها را در هم ادغام کرده یک گروه فرعی تشکیل می دهیم. (آیه ۳۴ اصل، همان ۵ کلمه « وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ » گرفته شده است).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)
ج: آیات توبیخ و تنذیر مشرکین (۱۱ تا ۳۰) و (۳۴ تا ۵۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
شماره آیات		۱۳	۱۴	۱۱	۱۶		۴۰		۵۲	۵۵	
		۱۷	۱۸	۱۲	۲۵						
		۲۱	۱۹	۱۵	۳۴ صلی						
		۲۶	۲۲	۲۰	۴۱ الف						
		۲۸	۲۳	۲۷	۵۰						
		۲۹	۳۰	۴۴							
		۳۵	۳۶	۴۶							
		۳۹	۳۷	۴۷							
		۴۳ الف	۳۸	۴۹							
			۴۱ ب	۵۳							
			۴۲								
			۴۳ ب								
			۴۵								
			۴۸								
			۵۱ الف								
		۵۱ ب									
		۵۴ الف									
		۵۴ ب									
تعداد آیات	۰	۹	۱۸	۱۰	۵	۰	۱	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۵۴	۴۰	۲۵	۰	۷	۰	۹	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۰.۰	۲.۲	۰.۰	۲.۲	۲.۲	۰.۰

تعداد آیات ۴۵، تعداد کلمات ۱۶۳، طول متوسط $۱۶۳ \div ۴۵ = ۳.۶۲$

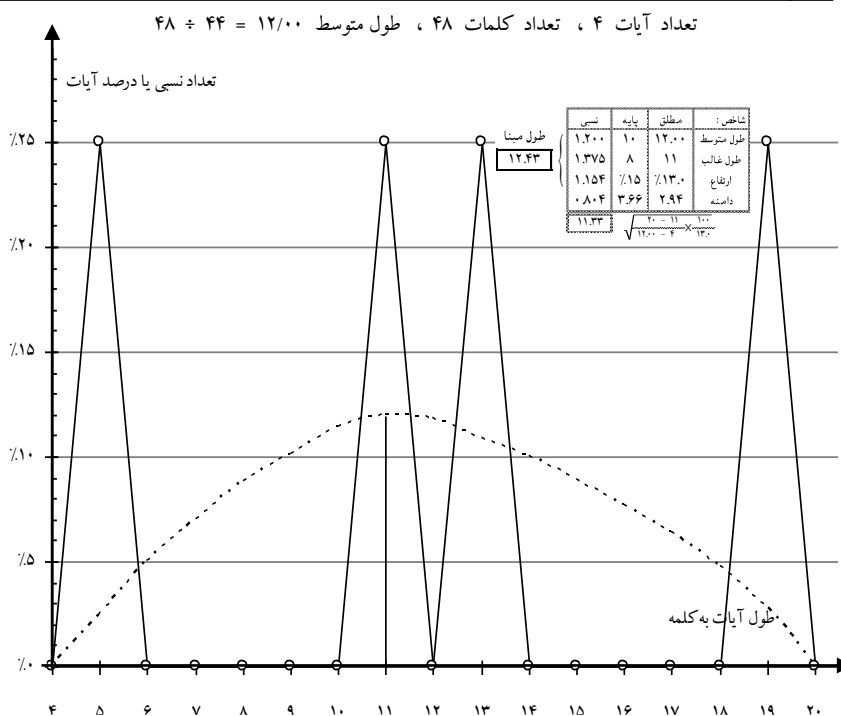
شکل منحنی (مدثر (۷۴) - ج) طبیعی است و شاخص‌های اصلی، هم‌آهنگی کامل دارند. فقط شاخص دامنه خیلی بلند است که می‌دانیم در طول‌های کوتاه تنزل کند دارد. به علاوه ممکن است آیه ۵۵ در اصل دو آیه ۵ کلمه‌ای بوده باشد.

۷۴ - ۵: آیات توضیحی عدد ملائکه (۳۱ تا ۳۴)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مدثر (۷۴)

د: آیات توضیحی عدد فرشتگان (۳۱ تا ۳۴)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	
شماره آیات		۳۲						۳۳	۱۳۴ الحاقی								۳۱	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	۰	۱۳	۰	۰	۰	۰	۰	۱۹	۰	
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	

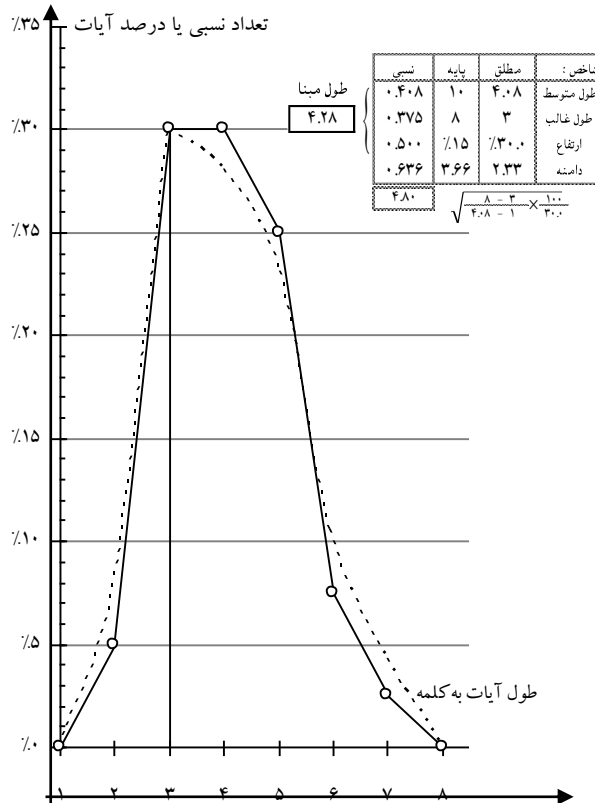
بعید به نظر می‌آید که طبق شماره گذاری نوع ۲ تماماً یک آیه باشد چون به طور وضوح بر سر «ایماناً» و «مثلاً» قطع شده است. بنابراین شماره گذاری نوع ۱ را اتخاذ می‌نمائیم.

۷۵ - قیامت

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قیامت (۷۵)، تمام آیات (۱ تا ۴۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۸	۷	۱	۳	۴	۴۰	
		۲۱	۹	۲	۵	۱۳		
			۱۱	۶	۱۰	۳۷		
			۱۵	۱۲	۱۴			
			۲۲	۱۷	۱۶			
			۲۳	۱۸	۲۵			
			۲۴	۱۹	۳۳			
			۲۷	۲۰	۳۶			
			۲۸	۲۶	۳۸			
			۲۹	۳۰	۳۹			
		۳۲	۳۱					
		۳۴	۳۵					
تعداد آیات	۰	۲	۱۲	۱۲	۱۰	۳	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۶	۴۸	۵۰	۱۸	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۳۰.۰	۳۰.۰	۲۵.۰	۷.۵	۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۴۰، تعداد کلمات ۱۶۳، طول متوسط $4/0.8 = 163 \div 40 = 4.08$

منحنی قیافه طبیعی ندارد، چون قله آن تخت است و از ترکیب دو منحنی که طول‌های غالب آنها روی ۳ و ۴ است، حکایت می‌نماید. شاخص‌ها نیز هم‌آهنگی مطلوب را ندارند. در پاشش آیات دیده می‌شود که در ابتدای سوره تکیه روی طول ۴ است و در آخر، تکیه روی ۳ می‌رود. بلاشر سوره قیامت (۷۵) را مرکب از سه گروه: I (۱ تا ۱۵ ، II ، ۱۶ تا ۱۹ ، III ، ۲۰ تا ۴۰) می‌داند ولی با مختصری دقت دیده می‌شود که گروه I دارای تعداد مساوی آیات در طول‌های ۳ و ۴ و ۵ یعنی برخلاف تمام سوره‌ها و گروه‌های قرآن است و هم‌آهنگی داخلی نداشته ۶ آیه اول آن بر محور ۴ و بقیه بر محور ۳ می‌باشد. حال با توجه به اینکه گروه‌های II و III نیز مرتباً تکیه بر طول‌های ۴ و ۳ دارند و به لحاظ قافیه نیز به ترتیب با دو نیم گروه I توافق و تعقیب دارند؛ ما می‌توانیم سوره را جمعاً متشکل از دو گروه زیر بگیریم.

۷۵- الف } ۱ تا ۶
نکرانی و پرسش از زمان قیامت و دستور عجله
نکردن پیغمبر. ۱۴ تا ۱۹

... بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ. يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ
الْقِيَامَةِ. بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ

۷۵- ب } ۷ تا ۱۳
حدوث قیامت، بی‌اعتنائی انسان به آینده
ولی حتمی بودن وقوع ... ۲۰ تا ۴۰

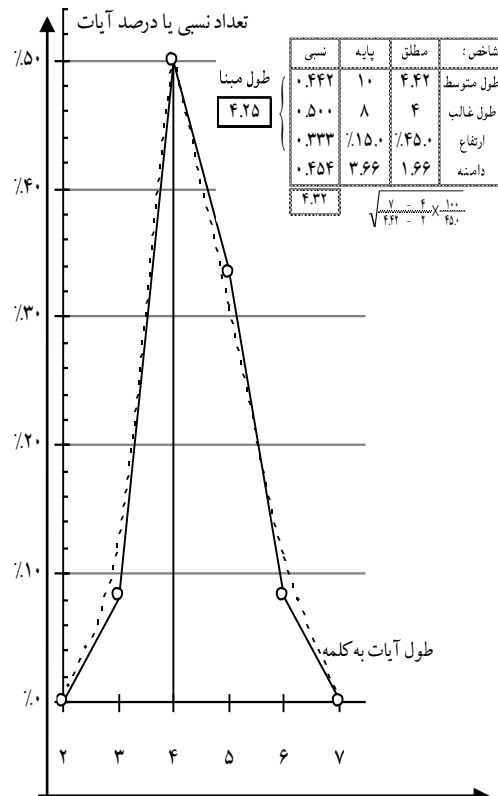
كَلَّا لَا وَزَرَ ، إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ، يُنْبَأُ
الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ، كَلَّا بَلْ لَنْ نُجِئُونَ
الْعَاجِلَةَ ، وَتَدْرُونَ الْآخِرَةَ

شکل منحنی در هر دو حالت الف و ب (در صفحات بعد)، طبیعی‌تر و قابل قبول‌تر از منحنی نظیر سوره یکپارچه است. شاخص‌های گروه ب هم‌آهنگی کامل دارند (سه شاخص اصلی مخصوصاً) و گروه عمده معرف سوره نیز همان است. گروه الف هم‌آهنگی خوبی ندارد و در ردیف سوره یکپارچه است. معلوم می‌شود مجموعه واحدی نیست. اگر اجزاء مشکله این گروه یعنی آیات ۱ تا ۶ و ۱۴ تا ۱۹ را جداگانه در نظر بگیریم هم‌آهنگی بهتری میان شاخص‌ها دیده نمی‌شود و طول غالب در هر دو جا ۴ و ارتفاع ۵۰٪ است که رقم ۰/۳۰۰ را می‌دهد. اگر نظر بلاشر را نیز اتخاذ کرده به جای آیات ۱۴ تا ۱۹ چهار آیه (۱۶ تا ۱۹) را به حساب بیاوریم ارتفاع ۶۰٪ = ۱۵٪ × ۰/۲۵۰ درمی‌آید که اختلاف بیشتر با طول غالب نسبی ۰/۵۰۰ پیدا می‌کند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قیامت (۷۵) - الف :
نگرانی و پرسش از زمان قیامت و دستور عدم تعجیل پیغمبر (آیات ۱ تا ۶ و ۱۴ تا ۱۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱۵	۱ ۲ ۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹	۳ ۵ ۱۴ ۱۶	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۶	۴	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۲۴	۲۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۸.۳	۵۰.۰	۳۳.۳	۸.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۵۳، طول متوسط $4/42 = 12/53$

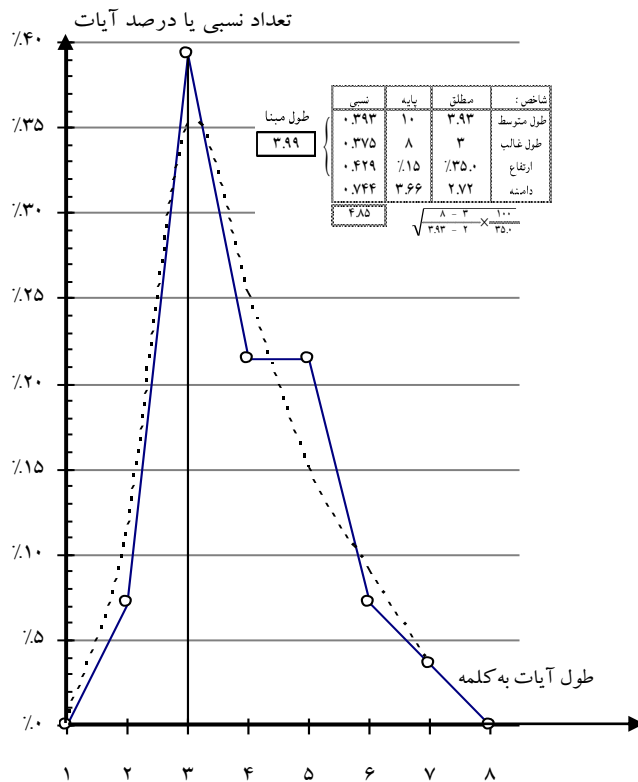

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قیامت (۷۵) - ب :

حدوث قیامت و عدم توجه انسان به آینده (آیات: ۷ تا ۱۳ و ۲۰ تا ۴۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	
شماره آیات		۸	۷	۱۲	۱۰	۱۳	۴۰		
		۲۱	۹	۲۰	۲۵	۳۷			
			۱۱	۲۶	۳۳				
			۲۲	۳۰	۳۶				
			۲۳	۳۱	۳۸				
			۲۴	۳۵	۳۹				
			۲۷						
			۲۸						
			۲۹						
			۳۲						
			۳۴						
	تعداد آیات	۰	۲	۱۱	۶	۶	۲	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۴	۳۳	۲۴	۳۰	۱۲	۷	۰
	درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۳۹.۳	۲۱.۴	۲۱.۴	۷.۱	۳.۶	۰.۰

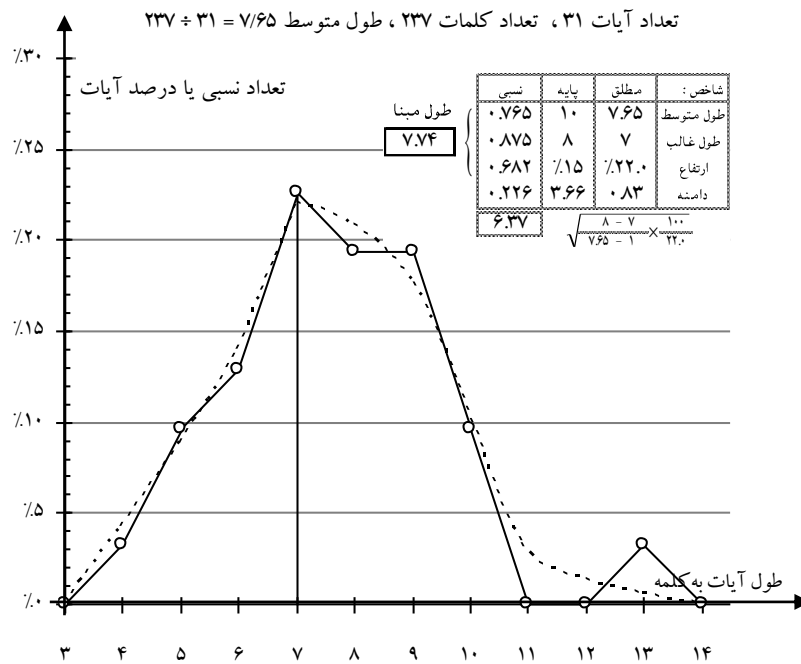
تعداد آیات ۲۸، تعداد کلمات ۱۱۰، طول متوسط $3/93 = 110 \div 28$

۷۶ - انسان (دهر)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انسان (دهر) (۷۶)، تمام آیات (۱ تا ۳۱)

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات		۱۸	۱۲	۴	۳	۵	۱	۲			۲۱	
			۲۵	۱۴	۷	۱۱	۹	۳۰				
				۲۳	۸	۲۲	۱۹	۳۱				
					۱۰	۲۴	۲۸					
					۲۰	۲۷	۲۹					
					۲۶							
تعداد آیات	۰	۱	۳	۴	۷	۶	۶	۳	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۱۵	۲۴	۴۹	۴۸	۵۴	۳۰	۰	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۳.۲	۹.۷	۱۲.۹	۲۲.۶	۱۹.۴	۱۹.۴	۹.۷	۰.۰	۰.۰	۳.۲	۰.۰

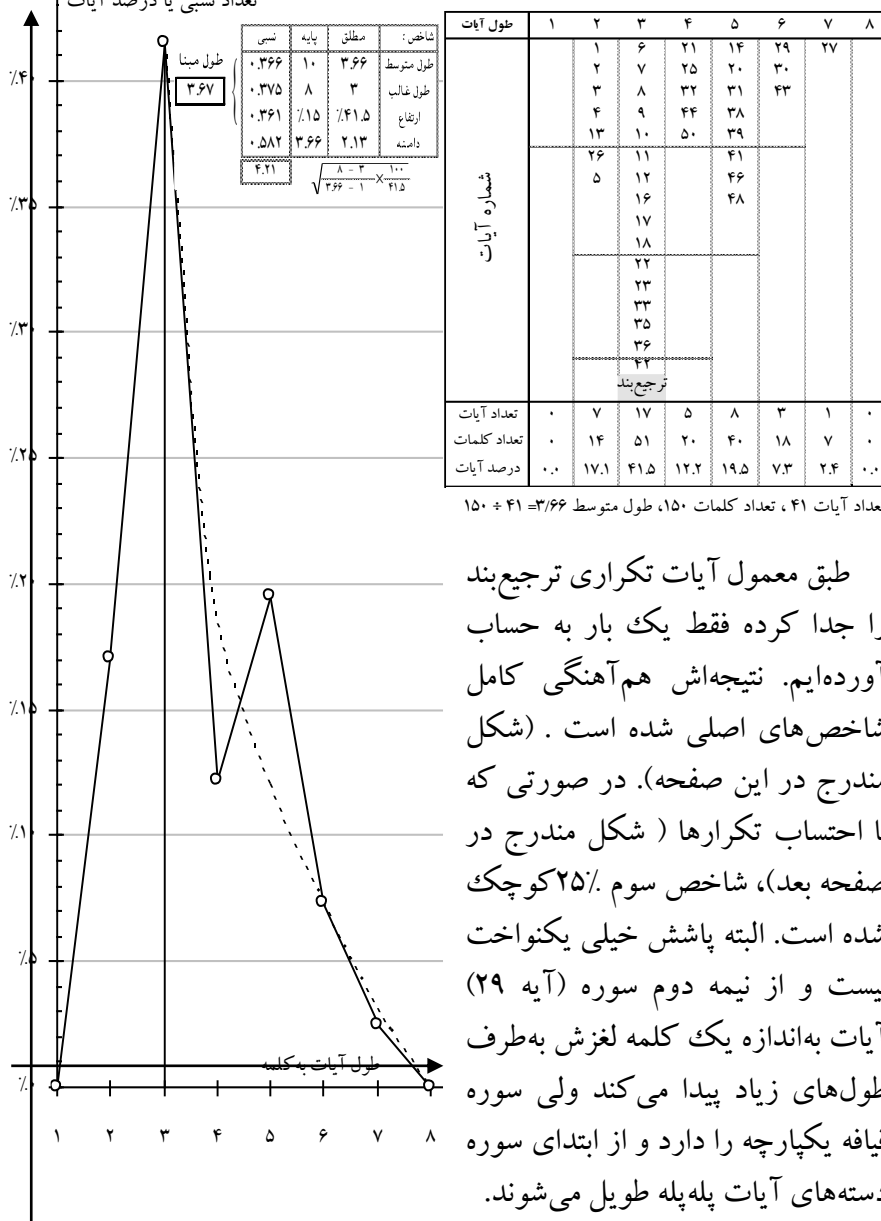
منحنی طبیعی، شاخص‌ها به قدر کافی هم‌آهنگ و پاشش، روی هم رفته یکنواخت است. معذلک، بلاشر سوره انسان (۷۶) را به دو گروه (I) ۱ تا ۲۲ و (II) ۲۳ تا ۳۱ تقسیم می‌کند. متوسط گروه اول $7/50$ و گروه دوم ۸ است که نزدیک به هم می‌باشد

و هیچ‌یک به تنهایی، مثل سوره یکپارچه شاخص‌های هم‌آهنگ نمی‌دهند. بنابراین و با توجه به اینکه قافیه آیات در دو گروه یکسان است، ما سوره را تفکیک نمی‌کنیم.

۷۷ - مرسلات

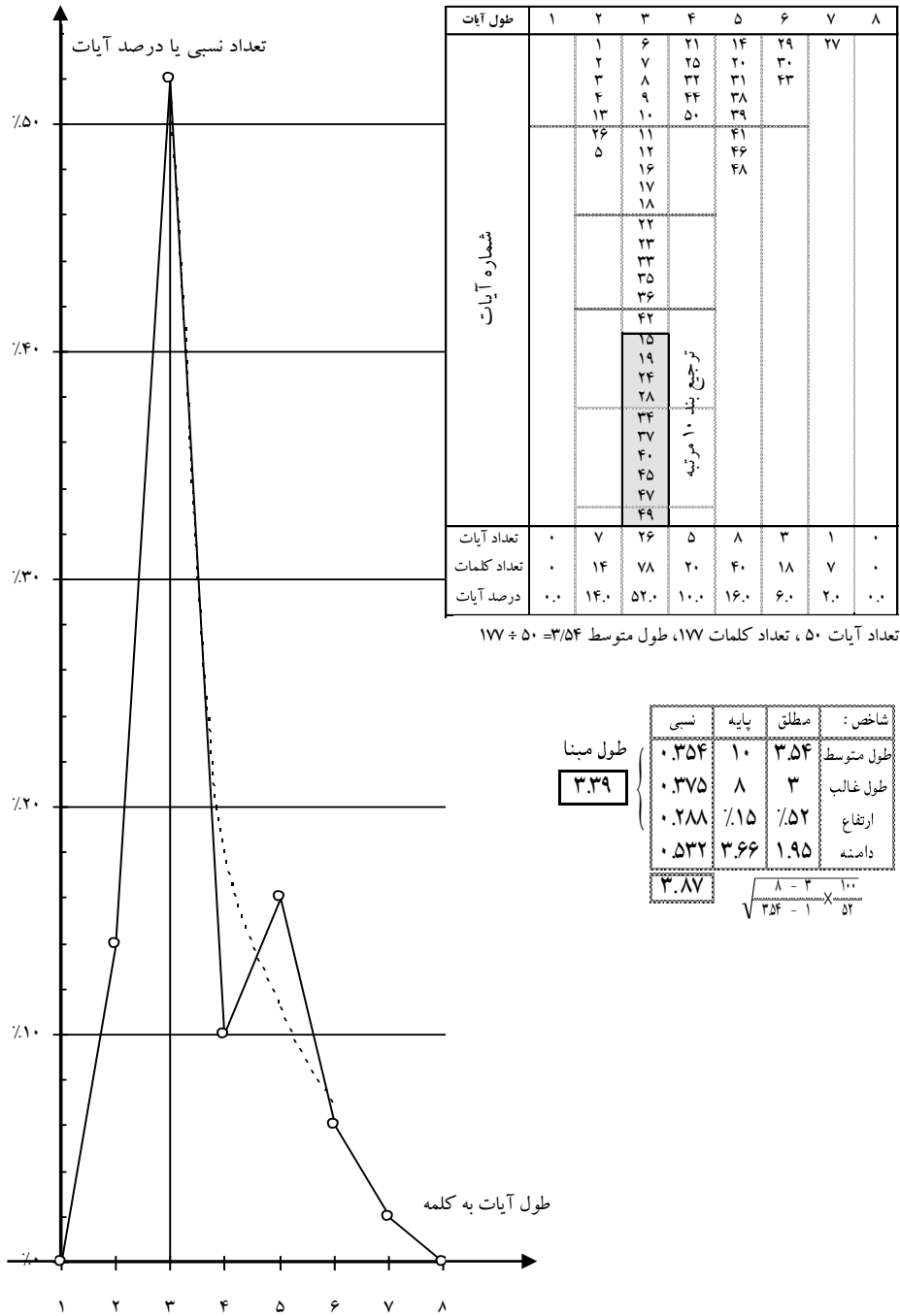
جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، تمام آیات (۱ تا ۴۱)

با احتساب یک : - - - - - تعداد نسبی یا درصد آیات

طبق معمول آیات تکراری ترجیع‌بند را جدا کرده فقط یک بار به حساب آورده‌ایم. نتیجه‌اش هم‌آهنگی کامل شاخص‌های اصلی شده است. (شکل مندرج در این صفحه). در صورتی که با احتساب تکرارها (شکل مندرج در صفحه بعد)، شاخص سوم ٪۲۵ کوچک شده است. البته پاشش خیلی یکنواخت نیست و از نیمه دوم سوره (آیه ۲۹) آیات به اندازه یک کلمه لغزش به طرف طول‌های زیاد پیدا می‌کند ولی سوره قیافه یکپارچه را دارد و از ابتدای سوره دسته‌های آیات پله‌پله طویل می‌شوند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مرسلات (۷۷)، تمام آیات (۱ تا ۵۰)
 با احتساب تمام آیات ترجیع‌بند (۱۰ مرتبه)

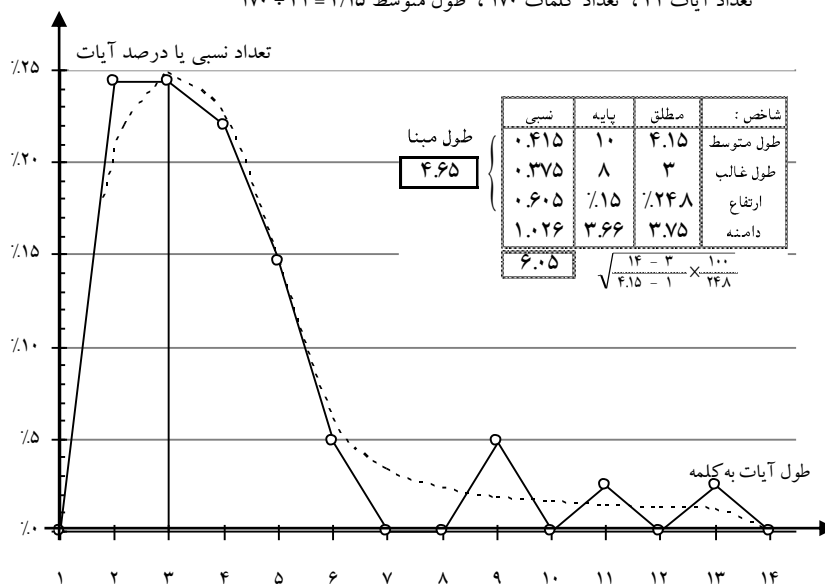

۷۸ - نبأ

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نبأ (۷۸)، تمام آیات (۱ تا ۴۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹
	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵
	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰	۳۱	۳۲	۳۳	۳۴	۳۵	۳۶	۳۷	۳۸	۳۹
	تعداد آیات	۰	۱۰	۱۰	۹	۶	۲	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۲۰	۳۰	۳۶	۳۰	۱۲	۰	۰	۱۸	۰	۱۱	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۴.۴	۲۴.۴	۲۲.۰	۱۴.۶	۴.۹	۰.۰	۰.۰	۴.۹	۰.۰	۲.۴	۰.۰	۲.۴	۰.۰

تعداد آیات ۴۱، تعداد کلمات ۱۷۰، طول متوسط $4/15 = 41 \div 170 = 0.235$

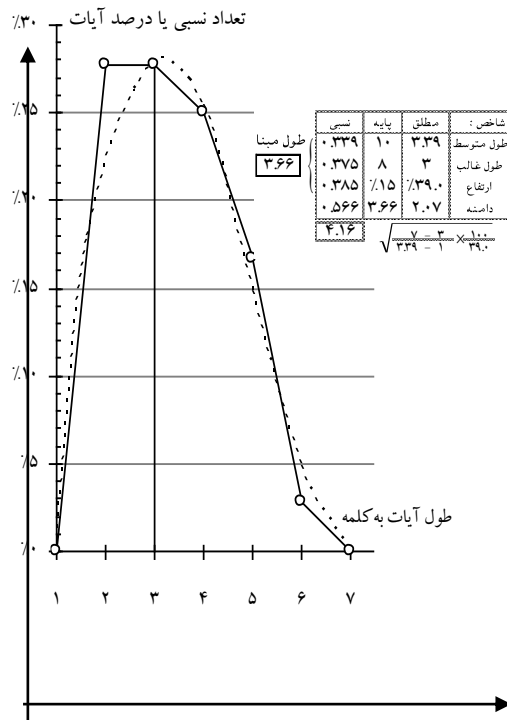
برای سوره کامل، غیر طبیعی بودن منحنی (قله کوتاه و دامنه کشیده مسطح) و عدم هم‌آهنگی شاخص‌ها (ارتفاع کم و دامنه $2/5$ برابر طول متوسط با 50% اختلاف طول مبنا از طول متوسط)، کاملاً آشکار است و حکایت از وجود یک گروه آیه بلند و شاید یک گروه آیه کوتاه می‌نماید. گروه مجزای آیه بلند همان آیات آخر سوره نبأ (۷۸) (آیات: ۳۷ تا ۴۱) است که بلاشتر نیز احتمال می‌دهد. ولی در هر حال، چه برای گروه کوتاه و گروه متوسط به طور مجزا و چه مجموعه آنها، ایراد کوتاه بودن قله منحنی باقی می‌ماند. ضمناً این نکته قابل توجه است که سوره‌های ابتدای وحی، غالباً با چند

آیه خیلی کوتاه شروع می شوند. بنابراین سوره را به دو گروه تقسیم می کنیم:
 ۷۸- الف: خبر بزرگ و استدلال روی قیامت (آیات ۱ تا ۳۶)
 ۷۸- ب: تنذیر قیامت (آیات ۳۷ تا ۴۱)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نباء (۷۸) - الف:
 خبر بزرگ و استدلال روی قیامت (آیات ۱ تا ۳۶) وقتی آیه ۸، دو کلمه حساب شده

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
	۴	۵	۶	۶	۱۷	۱۸	
	۷	۹	۱۲	۱۲	۲۴		
	۸	۱۰	۱۵	۱۵	۳۰		
	۱۶	۱۱	۱۹	۱۹	۳۵		
	۲۲	۱۳	۲۰	۲۰	۳۶		
	۲۶	۲۳	۲۱	۲۱			
	۳۲	۲۵	۲۷	۲۷			
	۳۳	۲۸	۲۹	۲۹			
	۳۴	۳۱					
تعداد آیات	۰	۱۰	۱۰	۹	۶	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۳۰	۳۶	۳۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۷.۸	۲۷.۸	۲۵.۰	۱۶.۷	۲.۸	۰.۰

تعداد آیات ۳۵، تعداد کلمات ۱۱۷، طول متوسط $3.34 = 117 \div 35$

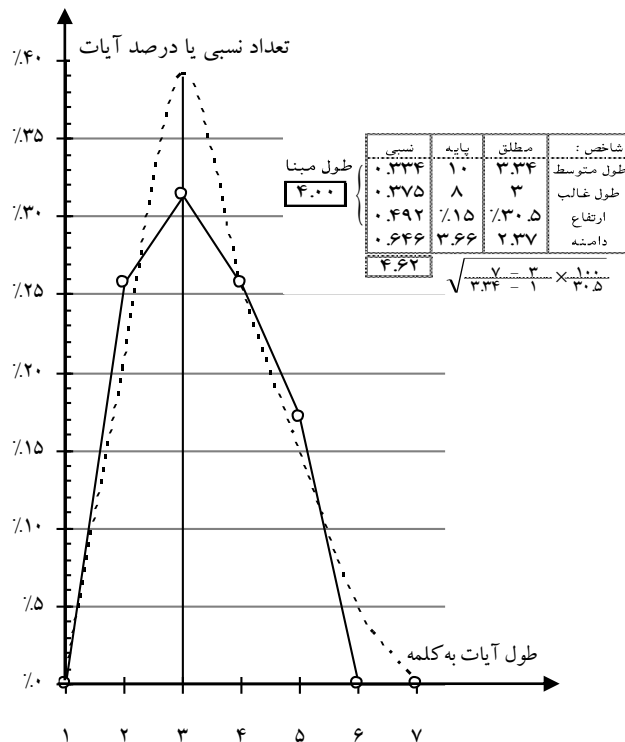

با ارتفاع مجازی، شاخص‌ها به هم نزدیک‌تر می‌شوند و قابل قبول‌تر به نظر می‌آید. بنابراین ما آن را اتخاذ می‌نمائیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نباء (۷۸) - الف :
خبر بزرگ و استدلال روی قیامت (آیات ۱ تا ۳۶) وقتی آیه ۸، سه کلمه حساب شده

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۱۴	۱۸	
	۴	۵	۶	۱۷			
	۷	۹	۱۲	۲۴			
	۱۶	۸	۱۵	۳۰			
	۲۲	۱۰	۱۹	۳۵			
	۲۶	۱۱	۲۰	۳۶			
	۳۲	۱۳	۲۱				
	۳۳	۲۳	۲۷				
	۳۴	۲۵	۲۹				
		۲۸	۳۱				
تعداد آیات	۰	۹	۱۱	۹	۶	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۳۳	۳۶	۳۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۷	۳۱.۴	۲۵.۷	۱۷.۱	۰.۰	۰.۰

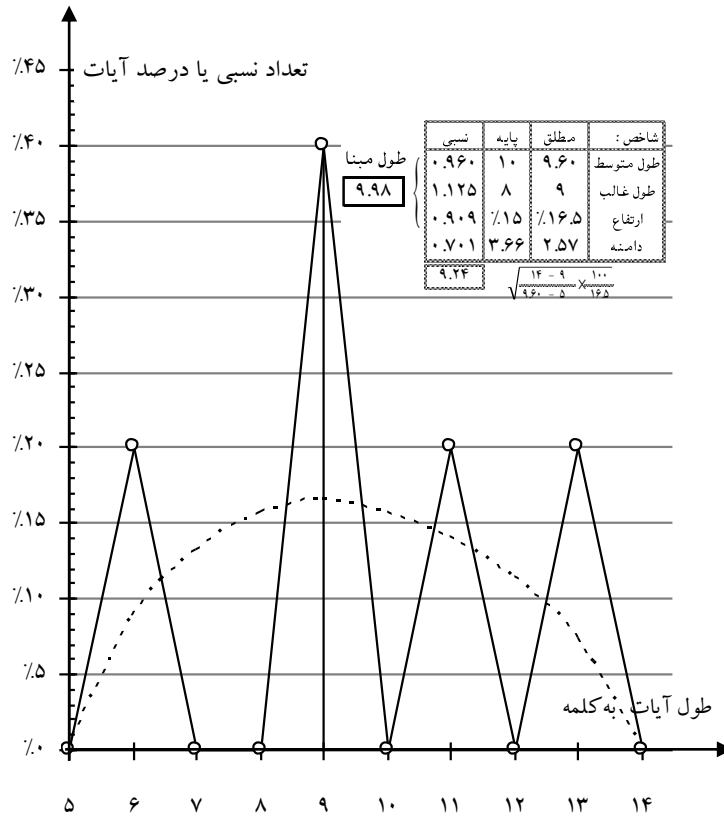
تعداد آیات ۳۵، تعداد کلمات ۱۱۷، طول متوسط $3.34 = 117 \div 35$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نباء (۷۸) - ب :
تندیر قیامت (آیات ۳۷ تا ۴۱)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
شماره آیات		۴۰			۳۷ ۳۹		۴۱		۳۸	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۰	۱۸	۰	۱۱	۰	۱۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

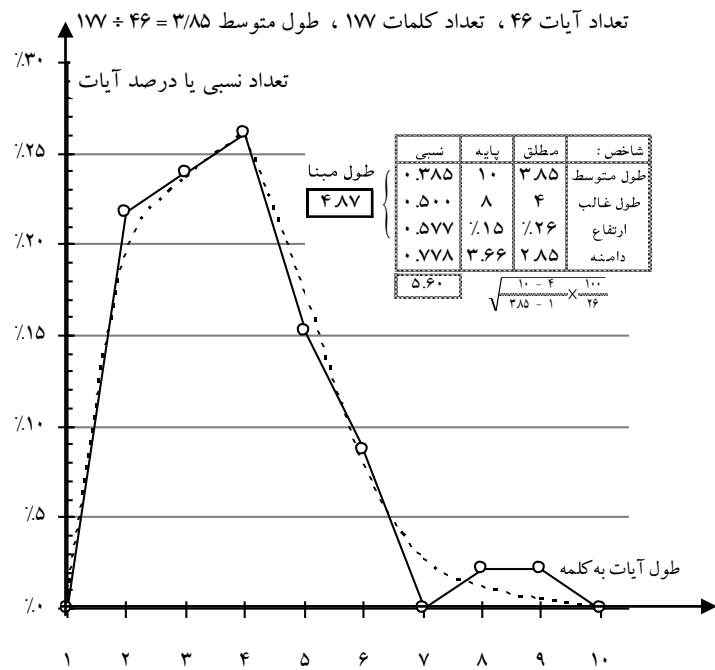
تعداد آیات ۵ ، تعداد کلمات ۴۸ ، طول متوسط $۹/۶۰ = ۴۸ \div ۵$

۷۹ - نازعات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نازعات (۷۹)، تمام آیات (۱ تا ۴۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲
	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶
	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
تعداد آیات	۰	۱۰	۱۱	۱۲	۷	۴	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲۰	۳۳	۴۸	۳۵	۲۴	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۱.۷	۲۳.۹	۲۶.۱	۱۵.۲	۸.۷	۰.۰	۲.۲	۲.۲	۰.۰

بی تناسب است؛ ارتفاع خیلی کم، دامنه خیلی زیاد و طول تصحیح شده دور از طول متوسط و طول غالب خیلی به طرف راست رفته است.

بنا به نظریه بلاشر، سوره نازعات (۷۹) سه گروه است:

(I) ۱ تا ۱۴ ، (II) ۱۵ تا ۲۶ ، (III) ۲۷ تا ۴۶

شقوق II+I و III روی هم رفته شاخص های متعادل تری دارند و طبیعی تر به نظر می آیند. بنابراین سوره نازعات (۷۹) را به دو قسمت تفکیک می کنیم:

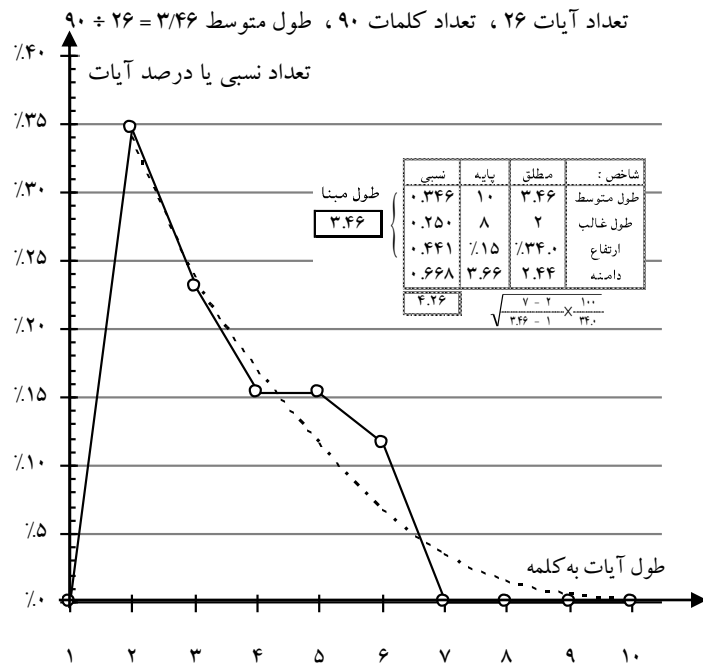
الف) آیات تنذیری قیامت و امم گذشته (۱ تا ۲۶) ، طول مینا ۳/۴۶

ب) آیات استدلالی قیامت (۲۷ تا ۴۶) ، طول مینا ۴/۳۷

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نازعات (۷۹) - الف:

آیات تنذیری قیامت و امم گذشته (۱ تا ۲۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱	۶	۱۱	۱۰	۱۶				
		۲	۸	۱۳	۱۲	۱۸				
		۳	۱۴	۱۹	۱۷	۲۶				
		۴	۱۵	۲۴	۲۵					
		۵	۲۰							
		۷	۲۲							
		۹								
		۲۱								
		۲۳								
	تعداد آیات	۰	۹	۶	۴	۴	۳	۰	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱۸	۱۸	۱۶	۲۰	۱۸	۰	۰	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۴.۶	۲۳.۱	۱۵.۴	۱۵.۴	۱۱.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰

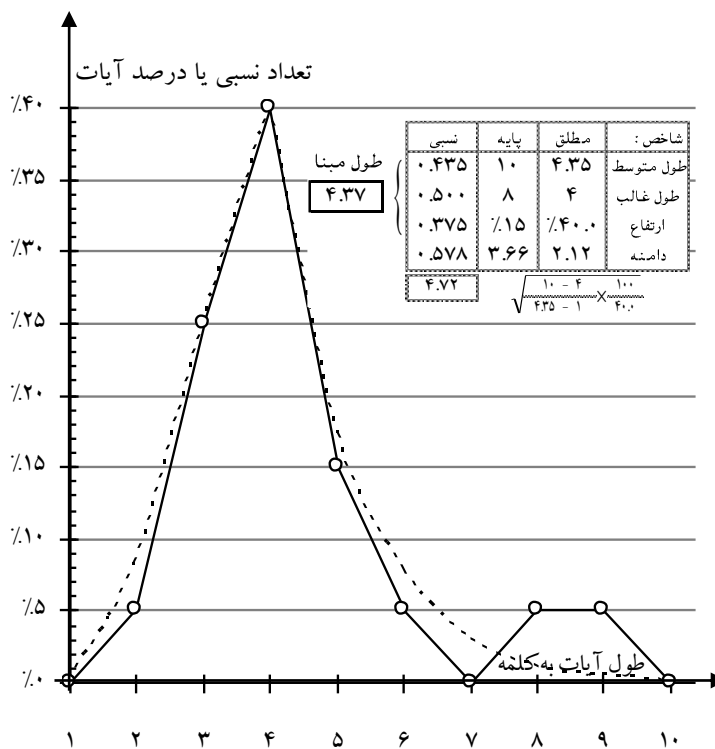

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نازعات (۷۹) - ب :

آیات استدلالی قیامت (۲۷ تا ۴۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۳۲	۲۸ ۳۳ ۳۷ ۳۸ ۴۴	۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۴ ۳۶ ۳۹ ۴۱ ۴۳	۳۵ ۴۲ ۴۵	۲۷		۴۶	۴۰	
تعداد آیات	۰	۱	۵	۸	۳	۱	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۳۲	۱۵	۶	۰	۸	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۲۵.۰	۴۰.۰	۱۵.۰	۵.۰	۰.۰	۵.۰	۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰ ، تعداد کلمات ۸۷ ، طول متوسط $۴/۳۵ = ۸۷ \div ۲۰$

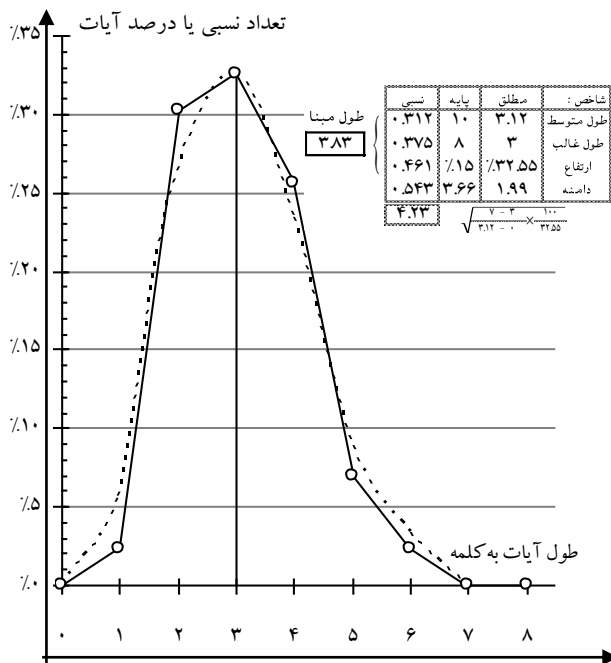

۸۵ - عبس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عبس (۸۵)، تمام آیات (۱ تا ۴۲)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱۹ب	۱	۳	۳	۲۳	۳۷		
			۹	۵	۴	۲۴			
			۱۴	۶	۷	۳۴			
			۱۵	۱۰	۸				
			۱۶	۱۱	۱۷				
			۲۸	۱۲	۱۸				
			۲۹	۱۳	۲۲				
			۳۰	۱۹الف	۲۵				
			۳۱	۲۰	۲۶				
			۳۵	۲۱	۴۰				
			۳۶	۲۷	۴۲				
			۳۹	۳۲					
			۴۱	۳۳	۳۸				
تعداد آیات	۰	۱	۱۳	۱۴	۱۱	۳	۱	۰	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۲۶	۴۲	۴۴	۱۵	۶	۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲.۳	۳۰.۲	۳۲.۶	۲۵.۶	۷.۰	۲.۳	۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴۳، تعداد کلمات ۱۳۴، طول متوسط $۳/۱۲ = ۱۳۴ \div ۴۳$

شاخص‌ها کمی ناجوراند، منحنی به قیاس سوره‌های این سال، به قدر کافی نوک تیز و بلند نیست و ظاهراً حالت ترکیب و روی هم افتادن چند منحنی را دارد. بلاشر سوره عبس (۸۹) را به سه دسته تقسیم کرده است:

(I) ۱ تا ۱۰،

(II) ۱۱ تا ۱۶،

(III) ۱۷ تا ۴۲

اگر تقسیمات سه گانه بلاشر را بگیریم شاخص‌ها و منحنی‌ها، طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر در نمی‌آیند و طول‌های مبنا به ترتیب:

(I) ۴/۱۷،

(II) ۳/۱۱،

(III) ۴/۲۶،

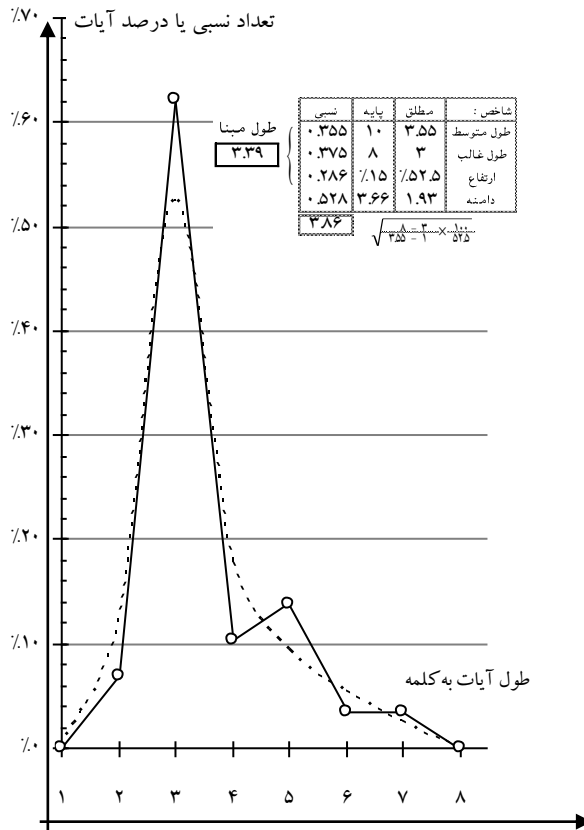
و اگر I و III را باهم بگیریم، طول مبنای (I+III) برابر ۴/۳۸ می‌شود. پس در هر حال، جز دسته ۶ آیه‌ای غیرمستقل II (که Sprenger حدس می‌زند محل آن در آخر سوره مدثر (۷۴) است) که طول مبنای آن ۳/۱۱ می‌شود، شقوق دیگر، تماماً در حوالی ۴/۱۵ و جلوتر از آن قرار می‌گیرند. بنابراین ما همان ترکیب سوره عبس (۸۹) کامل را در نظر می‌گیریم.

۸۱- تکویر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تکویر (۸۱)، تمام آیات (۱ تا ۲۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	
شماره آیات		۱۶ ۲۶	۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۵ ۱۷ ۱۸ ۲۱ ۲۲	۱۴ ۱۹ ۲۳	۲۴ ۲۵ ۲۷ ۲۸	۲۰	۲۹		
	تعداد آیات	۰	۲	۱۸	۳	۴	۱	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۴	۵۴	۱۲	۲۰	۶	۷	۰
	درصد آیات	۰.۰	۶.۹	۶۲.۱	۱۰.۳	۱۳.۸	۳.۴	۳.۴	۰.۰

تعداد آیات ۲۹، تعداد کلمات ۱۰۳، طول متوسط $3/55 = 29 \div 103$

۸۲ - انفطار

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفطار (۸۲)، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

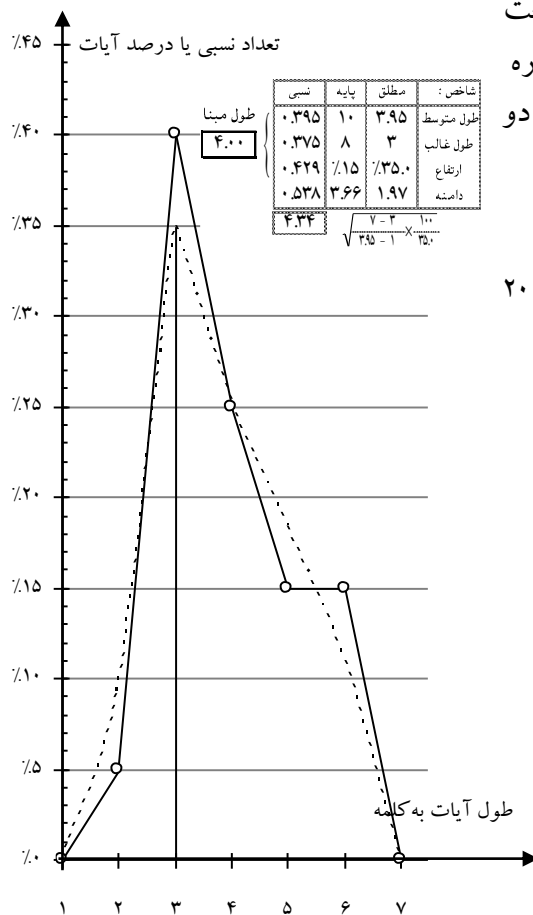
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱۱	۱ ۲ ۳ ۴	۷ ۹ ۱۳ ۱۴ ۱۶	۵ ۱۷ ۱۹	۶ ۸ ۱۸	
تعداد آیات	۰	۱	۸	۵	۳	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۲۴	۲۰	۱۵	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۰	۴۰.۰	۲۵.۰	۱۵.۰	۱۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۷۹، طول متوسط $۳/۹۵ = ۲۰ \div ۷۹$

منحنی و شاخص‌ها چندان غیر طبیعی و ناهم‌آهنگ نیستند. اگر آیات ۱۹ و ۲۰ را که ظاهراً در هر دو نوع شماره گذاری با هم حساب شده است یک آیه بگیریم، طبیعی‌تر خواهد شد. ولی پاشش در هر حال یکنواخت نیست و با تأیید نظر بلاشر سوره انفطار (۸۲) را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد:

الف) حدود قیامت، ۱ تا ۵

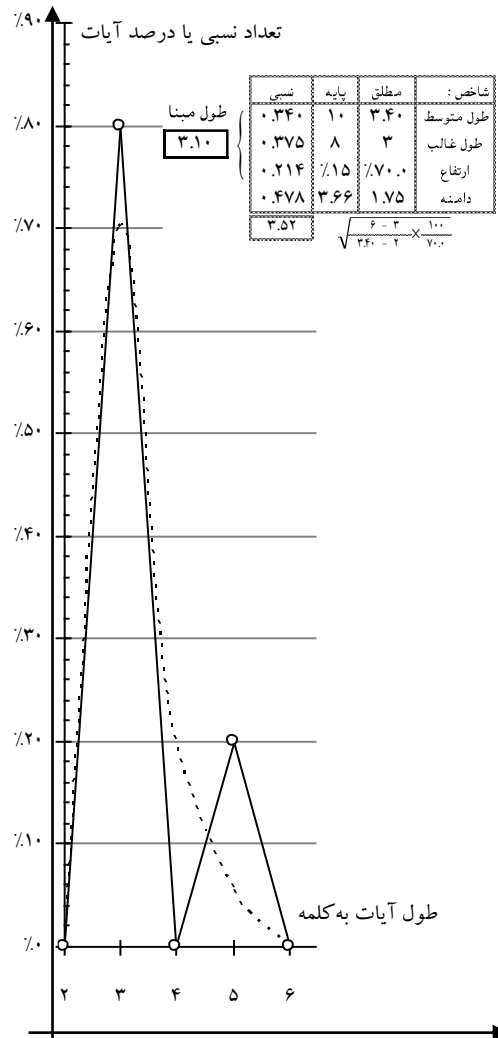
ب) تذکر و تنذیر قیامت، ۱ تا ۲۰

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفطار (۸۲) - الف : حدوث قیامت (۱ تا ۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیه (ز)		۲ ۳ ۴		۵	
تعداد آیات	۰	۴	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۲	۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۸۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

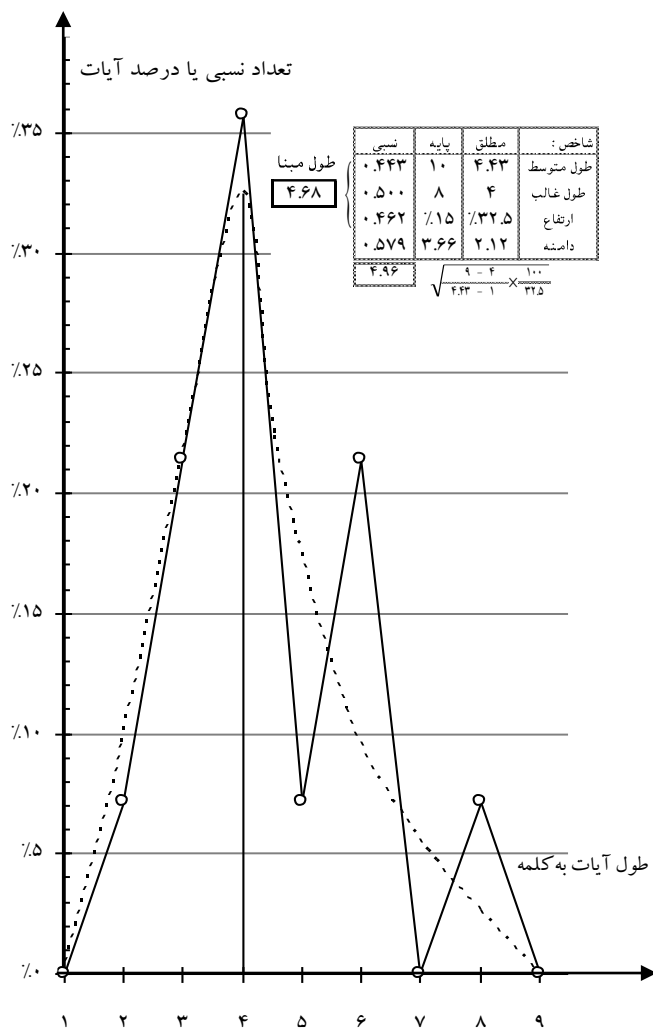
تعداد آیات ۵ ، تعداد کلمات ۱۷ ، طول متوسط $۳/۴۰ = ۱۷ \div ۵$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انفطار (۸۷) - ب: تذکر و تنذیر قیامت (۶ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۱۱	۱۰ ۱۲ ۱۵	۷ ۹ ۱۳ ۱۴ ۱۶	۱۷	۶ ۸ ۱۸		۲۰+۱۹	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۵	۱	۳	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۲۰	۵	۱۸	۰	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۲۱.۴	۳۵.۷	۷.۱	۲۱.۴	۰.۰	۷.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۶۲، طول متوسط آیات $4.43 = 62 \div 14$

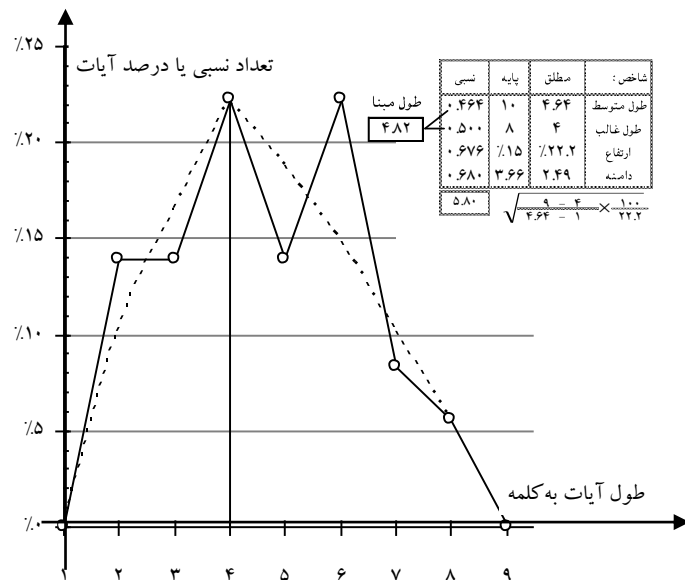

۸۳ - مطففین

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مطففین (۸۳)، تمام آیات (۱ تا ۳۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات	۱	۱۰	۸	۳	۲	۱۳	۱۴		
	۵	۲۳	۱۱	۴	۷	۱۷	۲۹		
	۹	۲۷	۱۶	۶	۱۲	۲۶			
	۲۰	۳۳	۱۹	۲۴	۱۵				
	۲۱	۳۵	۲۲	۳۶	۱۸				
			۲۵		۳۱				
			۲۸		۳۲				
			۳۰		۳۴				
تعداد آیات	۰	۵	۵	۸	۵	۸	۳	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۱۵	۳۲	۲۵	۴۸	۲۱	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۹	۱۳.۹	۲۲.۲	۱۳.۹	۲۲.۲	۸.۳	۵.۶	۰.۰

تعداد آیات ۳۶، تعداد کلمات ۱۶۷، طول متوسط $4/64 = 36/167$

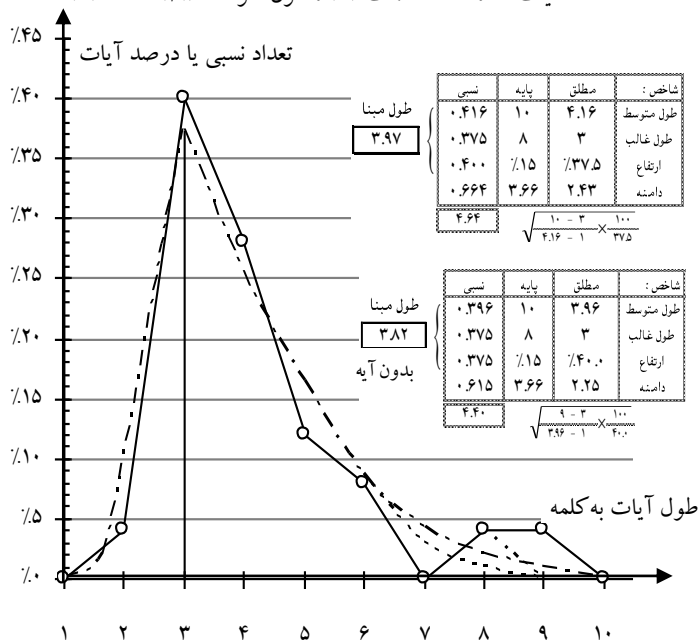

دو قله‌ای بودن منحنی آن را غیر طبیعی کرده و شاخص ارتفاع نیز از هم آهنگی خارج گردیده است. بررسی آیات نشان می‌دهد که سوره مطففین (۸۳) یکپارچه است و پاشش نیز به طور یکنواخت متفرق است. بنابراین پائین افتادن قله روی طول ۴، یک انحراف استثنائی است و قاعدتاً می‌بایستی به جای ۸ آیه ۴ کلمه‌ای، ۱۱ کلمه می‌داشتیم. بنابراین طول منبنا را متوسط شاخص‌های اول و دوم می‌گیریم و یا ارتفاع مجازی ۳۰٪ را اتخاذ می‌کنیم.

اشقاق - ۸۴

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انشقاق (۸۴)، تمام آیات (۱ تا ۲۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	
شماره آیات		۱۲	۱ ۲ ۳ ۵ ۱۱ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۲۰ ۲۴	۴ ۸ ۹ ۱۴ ۱۹ ۲۲ ۲۳	۷ ۱۳ ۲۱	۱۰ ۱۵			۶	۲۵	
تعداد آیات	۰	۱	۱۰	۷	۳	۲	۰	۱	۱	۰	
تعداد کلمات	۰	۲	۳۰	۲۸	۱۵	۱۲	۰	۸	۹	۰	
درصد آیات	۰.۰	۴.۰	۴۰.۰	۲۸.۰	۱۲.۰	۸.۰	۰.۰	۴.۰	۴.۰	۰.۰	

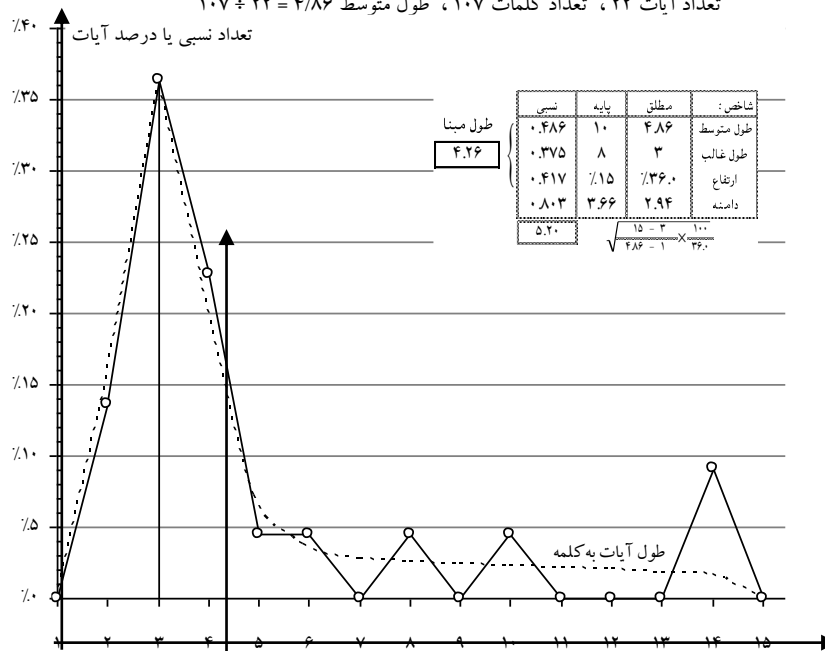
تعداد آیات ۲۵، تعداد کلمات ۱۰۴، طول متوسط $4/16 = 25 \div 104$

منحنی قیافه طبیعی دارد و شاخص های سه گانه به قدر کافی، هم آهنگ اند. دامنه قدری بلند است. نظر به اینکه پاشش یک نواخت می باشد، سوره انشقاق (۸۴) را نمی توان به چند گروه تفکیک کرد. فقط آیه آخر (۲۵) که زیاد بلند است و قاف ۸۴ یه ناموزون دارد و خود را کنار کشیده، می توان آن را الحاقی دانست. در آن صورت، هم آهنگی شاخص ها و قیافه منحنی بهتر می شود. نظر بلاشر هم همین است.

۸۵ - بروج

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بروج (۸۵)، تمام آیات (۱ تا ۲۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
تعداد آیات	۰	۳	۸	۵	۱	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۴	۲۰	۵	۶	۰	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۳.۶	۳۶.۴	۲۲.۷	۴.۵	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۴.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۲۲، تعداد کلمات ۱۰۷، طول متوسط $۱۰۷ \div ۲۲ = ۴/۸۶$

شکل منحنی با دامنه بسیار کشیده‌اش کاملاً غیرطبیعی و پاشش غیریکنواخت است (برای آیات ۶ تا ۱۱). البته شاخص‌های اصلی نیز چندان هم آهنگی ندارند. بلاشر آیات ۱۰ و ۱۱ را الحاق بعدی به سوره بروج (۸۵) می‌داند و آیات بعد از «هَلْ أَتَاكَ» یعنی آیات ۱۷ تا ۲۲ را گروه جداگانه می‌گیرد.

نظر اخیر بلاشر نمی‌تواند صحیح باشد. برای آنکه گروه‌های (I): ۱ تا ۹ و ۱۲ تا ۱۶ و (II): ۱۷ تا ۲۲، دارای طول غالب مساوی و طول متوسط‌های نزدیک بوده،

۴۹۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

شاخص‌های منظمی نمی‌دهند و در هر حال و با کنار گذاردن آیات ۱۰ و ۱۱، دامنه گروه I و دامنه حالت یکپارچه سوره (منهای ۱۰ و ۱۱) به طور غیرعادی بلند و کشیده است. ولی اگر به طور ساده دو گروه زیر را قائل شویم به نتایج هم‌آهنگ قابل قبول می‌رسیم:

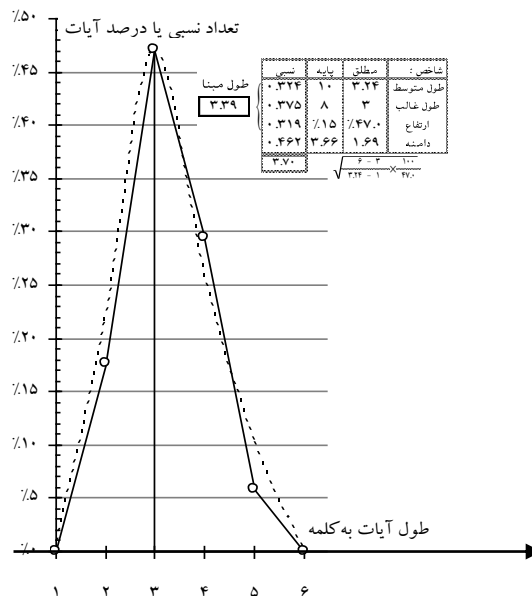
الف) آیات تنذیری ۱ تا ۶ و ۱۲ تا ۲۲

ب) آیات توضیحی ۷ تا ۱۱

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بروج (۸۵) - الف: آیات تنذیری (۱ تا ۶ و ۱۲ تا ۲۲)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۳	۸	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۲۴	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۷.۶	۴۷.۱	۲۹.۴	۵.۹	۰.۰

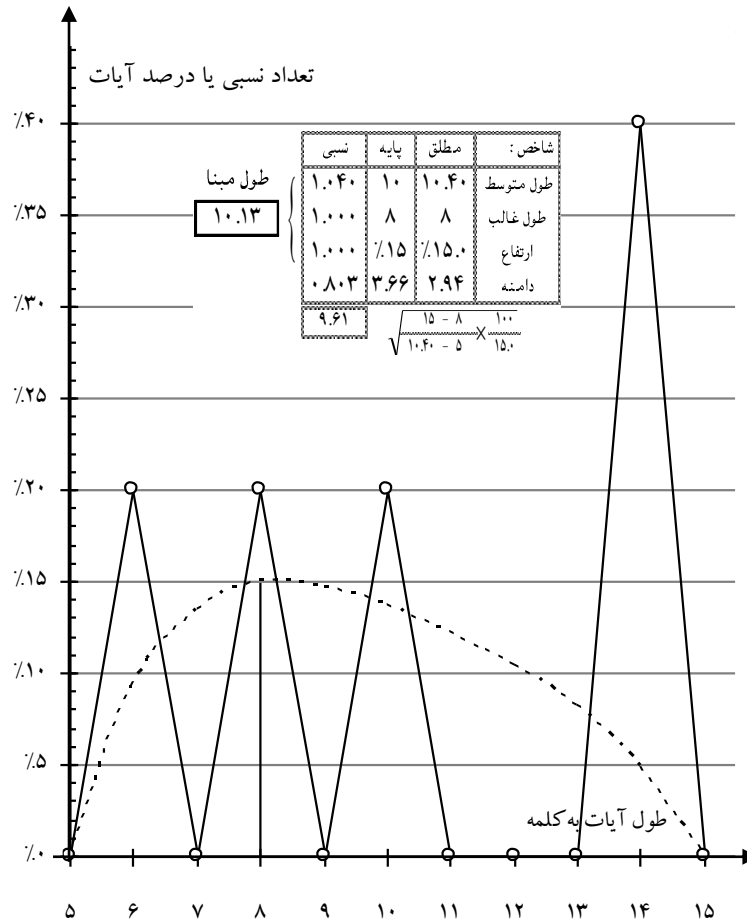
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۵۵، طول متوسط $3.24 = 55 / 17$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بروج (۸۵) - ب :
آیات توضیحی (۷ تا ۱۱)

طول آیات	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵
شماره آیات		۷		۸		۹				۱۰ ۱۱	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۰	۸	۰	۱۰	۰	۰	۰	۲۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۴۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵ ، تعداد کلمات ۵۲ ، طول متوسط $۵۲ \div ۵ = ۱۰.۴۰$

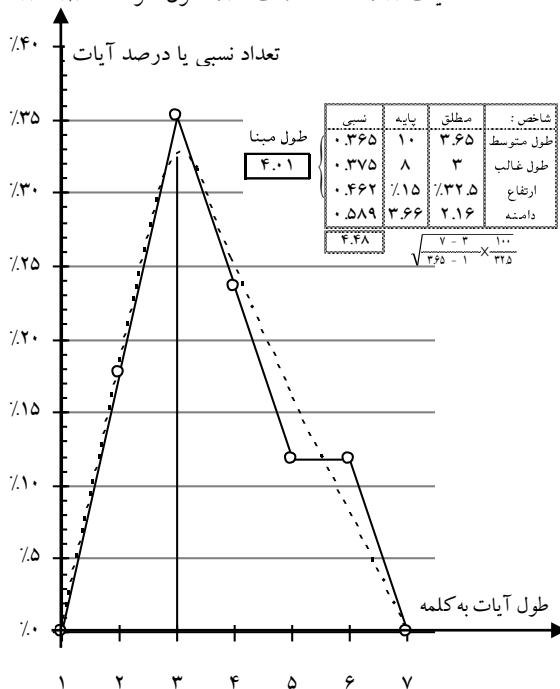

۸۶- طارق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶)، تمام آیات (۱ تا ۱۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱ ۳ ۱۶	۹ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵	۲ ۶ ۸ ۱۷	۵ ۷	۴ ۱۰	
تعداد آیات	۰	۳	۶	۴	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۸	۱۶	۱۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۷.۶	۳۵.۳	۲۳.۵	۱۱.۸	۱۱.۸	۰.۰

تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۶۲، طول متوسط $۳/۶۵ = ۶۲ \div ۱۷$

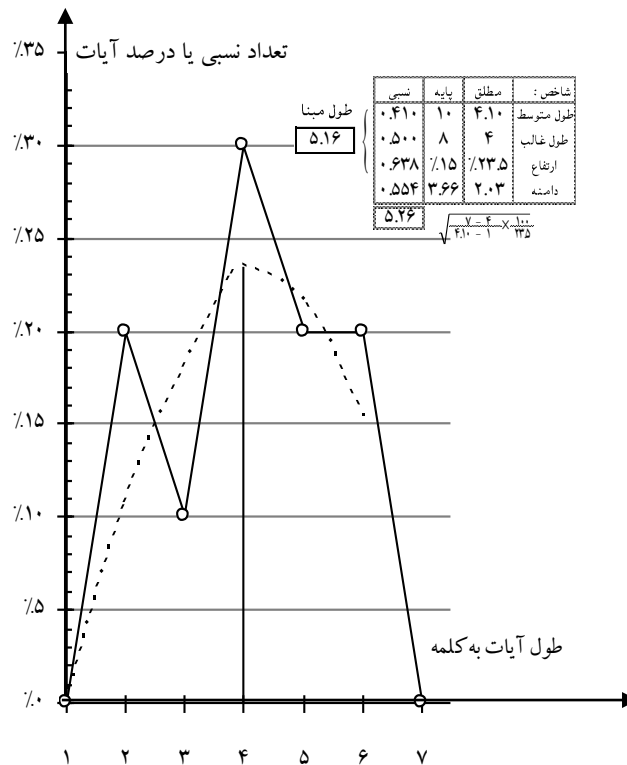

منحنی خوب است ولی شاخص سوم نسبت به دو شاخص دیگر ضعیف بوده حکایت از ناخالصی مجموعه و یکپارچه نبودن سوره طارق (۸۶) می نماید. خصوصاً که پاشش به طور وضوح در نیمه دوم سوره، روی طول ۳ متمرکز شده است. بلاشر برای سوره طارق (۸۶)، دو گروه تشخیص می دهد که قابل تأیید می باشد ولی برخلاف نظر او [Posterior] عقبی، دیرتر، مؤخر [نیست بلکه Anterior] جلویی، زودتر، مقدم] درمی آید. به علاوه آیات ۳ و ۴ و ۷ را بلاشر الحاقی بعدی شناخته است که صددرصد قابل تأیید نمی باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۹) - الف : آیات استدلالی قیامت (۱ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۹	۲	۵	۴	۱۰
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۱۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۱۰.۰	۳۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۴۱، طول متوسط $41 \div 10 = 4.1$

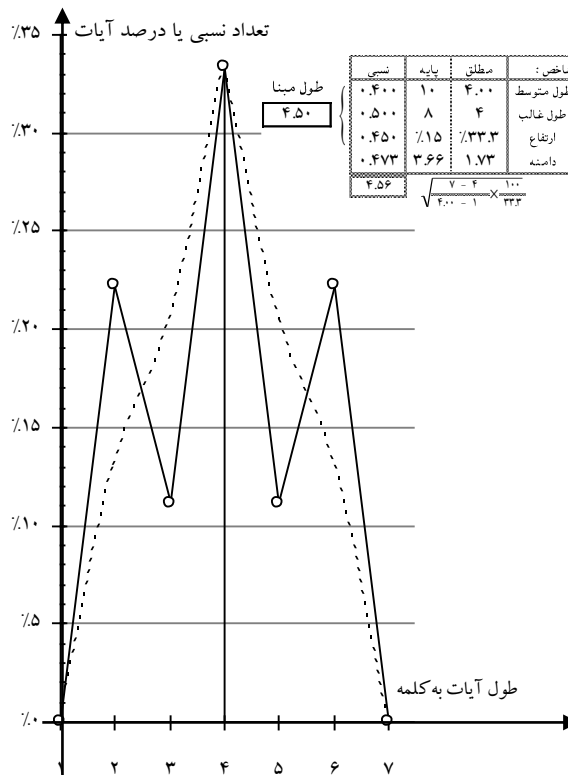
در گروه فرعی دوم، شاخص‌ها هم‌آهنگی بهتر دارند و اختلاف طول مبنا با طول متوسط فقط ۵٪ است. ولی قبول اینکه آیات ۳ و ۴ الحاق بعدی باشند مشکل است و صرف اختلاف قافیه کافی نیست که آنها را خارج متن بگیریم زیرا معمولاً در قرآن پشت سر «مَا أَدْرَاكَ...» یک توضیح بعدی می‌آید (مثلاً «وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ، لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ - وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ، يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ - وَمَا

أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ، فَكُّ رَقَبَةٍ) و در مورد آیه ۴ (إِنَّ كُلَّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ) اگر آن را برداریم جواب قسم ازبین می‌رود. ولی آیه ۷ (يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ) می‌تواند توضیح اضافی باشد. با چنین فرضیه‌ای به شکل منحنی نسبتاً مناسب و شاخص‌های نسبتاً هم‌آهنگ می‌رسیم و ما همین را مبنای محاسبه قرار می‌دهیم.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۹) - گروه فرعی الف ، منهای ۷
آیات استدلالی قیامت (آیات ۱ تا ۶ و ۸ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۹	۲	۵	۴	۱۰
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۵	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۲.۲	۱۱.۱	۳۳.۳	۱۱.۱	۲۲.۲	۰.۰

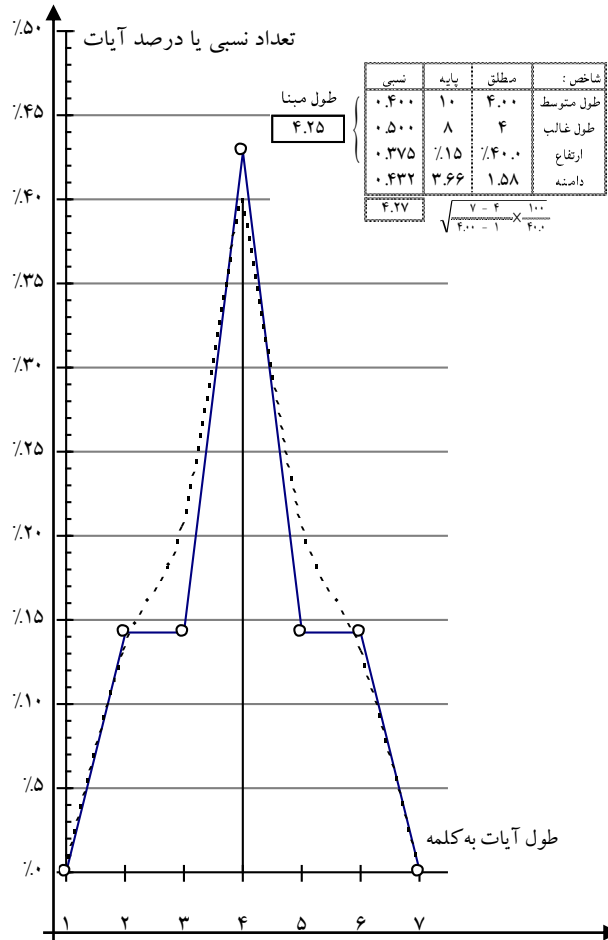
تعداد آیات ۹ ، تعداد کلمات ۳۶ ، طول متوسط $۳۶ \div ۹ = ۴/۰۰$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۶) - الف ، منهای ۳ و ۴ و ۷ آیات استدلالی قیامت (۱ و ۲ و ۵ و ۶ و ۸ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۹	۲ ۶ ۸	۵	۱۰	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۱۲	۵	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۱۴.۳	۴۲.۹	۱۴.۳	۱۴.۳	۰.۰

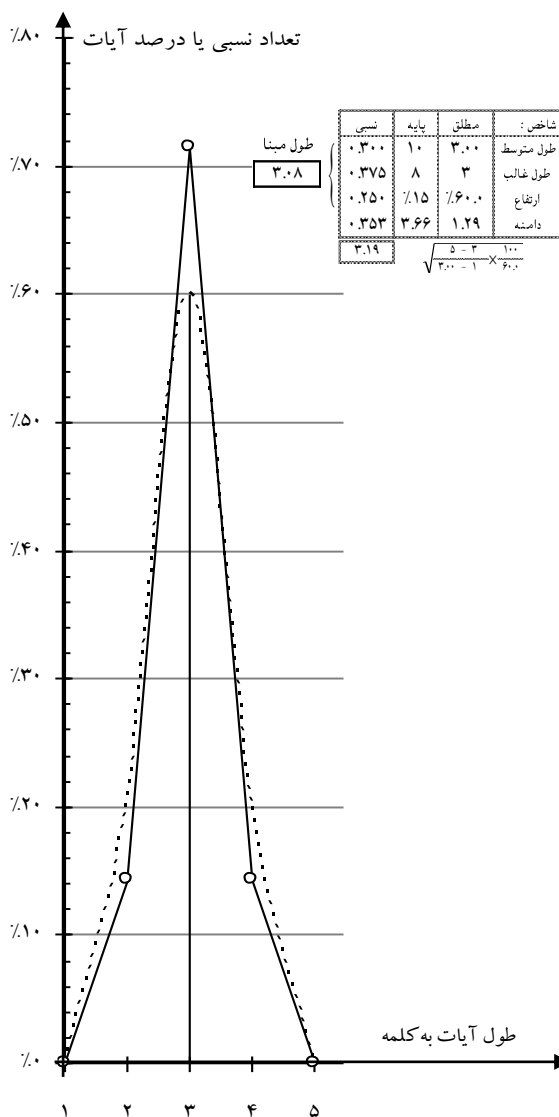
تعداد آیات ۷ ، تعداد کلمات ۲۸ ، طول متوسط $۲۸ \div ۷ = ۴/۰۰$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره طارق (۸۹) - ب: تأکید بر وحی (آیات ۱۱ تا ۱۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱۶	۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵	۱۸	
تعداد آیات	۰	۱	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۴.۳	۷۱.۴	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۱، طول متوسط $۲۱ \div ۷ = ۳.۰۰$

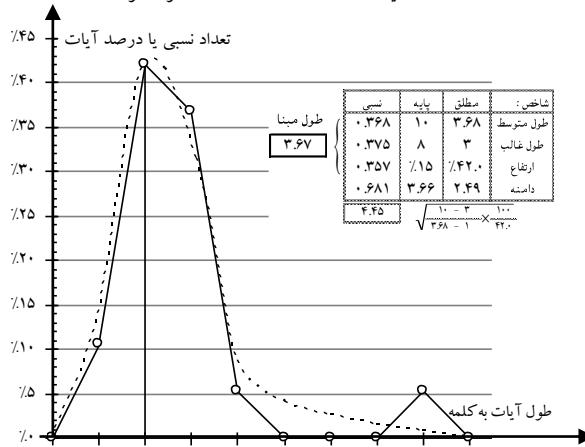

۸۷-اعلی

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعلی (۸۷)، تمام آیات (۱ تا ۱۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۸ ۱۱	۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۱۰ ۱۷ ۱۹	۱ ۹ ۱۲ ۱۴ ۱۵ ۱۶	۱۸				۷	
تعداد آیات	۰	۲	۸	۷	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۲۴	۲۸	۵	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۵	۴۲.۱	۳۶.۸	۵.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۷۰، طول متوسط $3/68 = 70 \div 19$

شاخص‌های اصلی ظاهراً هم‌آهنگی خوبی دارند ولی دامنه خیلی بلند است و پاشش یکنواخت نبوده، ابتدای سوره روی طول ۳ تکیه کرده و انتهای آن روی ۴. شکل منحنی نیز که به قدر کافی نوک تیز نیست، حکایت از ترکیب دو مجموعه می‌نماید.

بلاش آیه ۹ کلمه‌ای ۷ را که باعث کشیدگی دامنه شده است به ضرس قاطع، الحاق بعدی به سوره اعلی (۸۷) می‌داند و نسبت به نظر Bell که آیات ۱۰ تا ۱۹ را یک گروه وارد بر آیات ۱ تا ۹ می‌داند، اظهار تردید می‌کند. با توجه به اختلاف پاشش آیات و نظریه احتمالی Bell، می‌توان سوره اعلی (۸۷) را به دو گروه تقسیم کرد:

۸۷-الف) ذکر نعمت و قدرت الهی، آیات ۱ تا ۹ منهای ۷

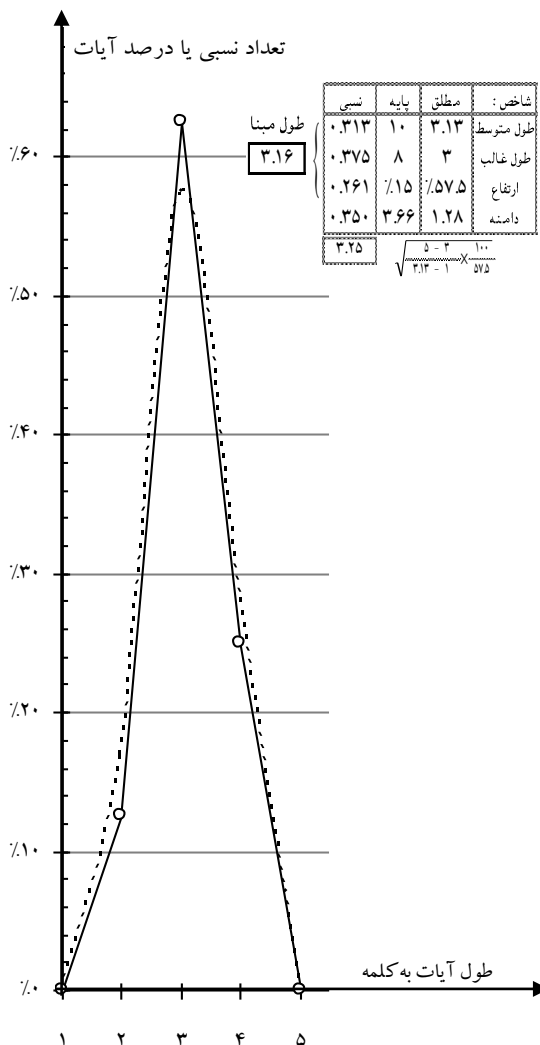
۸۷-ب) مردم‌شناسی، آیات ۱۰ تا ۱۹ به‌علاوه ۷

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره اعلی (۸۷)

الف: تذکر خلافت خدا و تقویت رسالت (آیات ۱ تا ۹ منهای ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیت		۸	۲ ۳ ۴ ۵ ۶	۱ ۹	
تعداد آیات	۰	۱	۵	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۶۲.۵	۲۵.۰	۰.۰

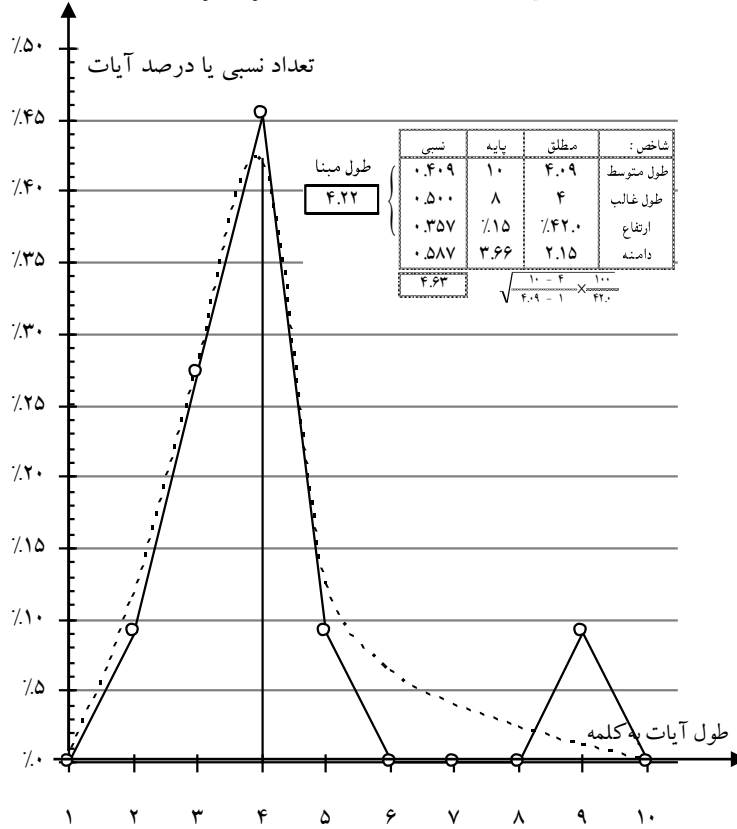
تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۵، طول متوسط $۳/۱۳ = ۲۵ \div ۸$

جدول توزیع و منحني مشخصه سوره اعلى (۸۷) - ب: مردم شناسی (آیات ۱۰ تا ۱۹+۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
		۱۱	۱۰	۱۲	۱۸				۷	
			۱۷	۱۳						
			۱۹	۱۴						
				۱۵						
				۱۶						
تعداد آیات	۰	۱	۳	۵	۱	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۲۰	۵	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۲۷.۳	۴۵.۵	۹.۱	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱ ، تعداد کلمات ۴۵ ، طول متوسط $4.09 = 11 \div 45$

۵۰۰ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

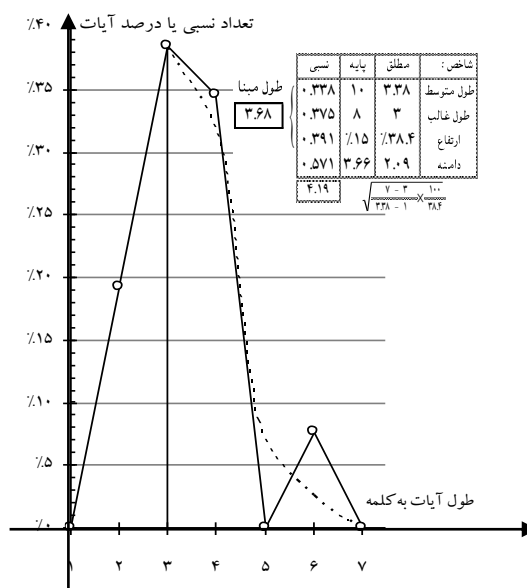
به این ترتیب هم شاخص دامنه‌ها کوتاه‌تر و مناسب شده است و هم منحنی‌ها طبیعی و پاشش‌ها یکنواخت شده است، بدون آنکه اختلاف طول مبنایها بیش از ۲۵٪ باشد.

۸۸ - غاشیه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غاشیه (۸۸)، تمام آیات (۱ تا ۲۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات (ن)		۳ ۹ ۱۴ ۱۵ ۱۶	۱ ۲ ۴ ۸ ۱۰ ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۲۲ ۲۵	۵ ۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۳ ۲۴ ۲۶		۱۷	
تعداد آیات	۰	۵	۱۰	۹	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۳۰	۳۶	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۹.۲	۳۸.۵	۳۴.۶	۰.۰	۷.۷	۰.۰

تعداد آیات ۲۶، تعداد کلمات ۸۸، طول متوسط $3.38 = 88 \div 26$

شکل منحنی با تراشیدگی که در قله پیدا کرده است خلاف قاعده برای چنین طول متوسط و سال نزول می‌باشد. شاخص‌های اصلی خیلی هم آهنگ نیستند و مخصوصاً پاشش به‌طور آشکار حکایت از وجود دو گروه که به ترتیب روی طول‌های ۳ و ۴ تکیه دارند می‌نماید:

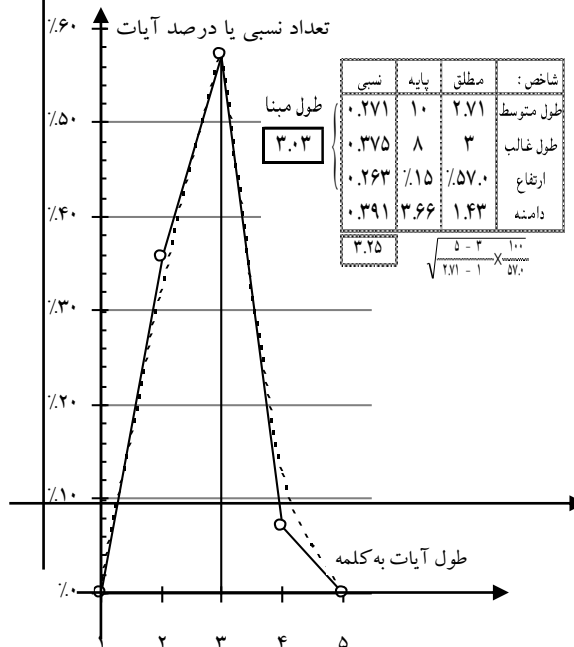
۸۸- الف) توصیف بهشت و جهنم ، آیات: ۱ تا ۱۶ (منهای ۶ و ۷)
 ۸۸- ب) استدلال طبیعی توحیدی ، آیات: ۱۷ تا ۲۶ (به علاوه ۶ و ۷)
 ضمناً چون آیات متوالی ۶ و ۷ گروه الف، دارای قافیه متمایز و طول متوسط کاملاً متفاوت هستند، می توانند معاصر با گروه ب و در ردیف آنها گرفته شوند.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غاشیه (۸۸) - الف :

توصیف جهنم و بهشت (آیات ۱ تا ۱۶ منهای ۶ و ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۳	۱	۵	
		۹	۲		
		۱۴	۴		
		۱۵	۸		
		۱۶	۱۰		
			۱۱		
			۱۲		
			۱۳		
تعداد آیات	۰	۵	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱۰	۲۴	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۵.۷	۵۷.۱	۷.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۳۸، طول متوسط $2.71 = 38 \div 14$

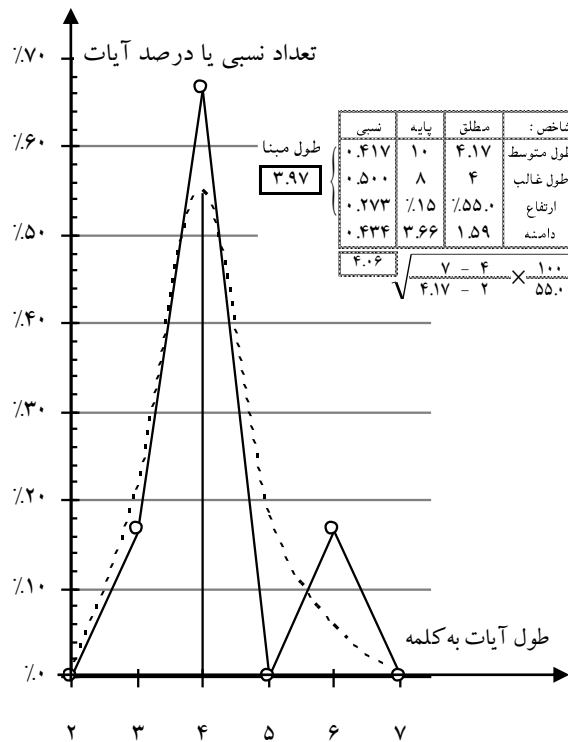
۵۰۲ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

گروه ب، علاوه بر اختلاف طول متوسط آیات و اختلاف محتوا، قافیه واحد نیز ندارد و معلوم است که متأخر می‌باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره غاشیه (۸۸) - ب :
استدلال طبیعی توحیدی و تنذیر (آیات ۱۷ تا ۲۶ به علاوه ۶ و ۷)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۲۲ ۲۵	۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۳ ۲۴ ۲۶		۶ ۱۷	
تعداد آیات	۰	۲	۸	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۳۲	۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۶۶.۷	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۱۲، تعداد کلمات ۵۰، طول متوسط $4/17 = 50 \div 12$

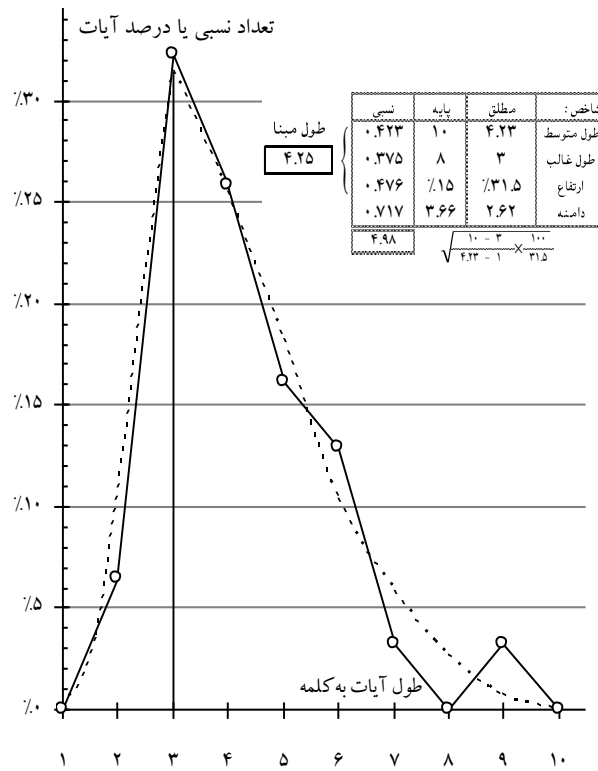

۸۹- فجر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فجر (۸۹)، تمام آیات (۱ تا ۳۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۲ ۳۱	۱ ۳	۱۰ ۱۳	۷ ۸	۴ ۵	۱۴ ۱۶			۲۴
			۶ ۹ ۱۱	۱۸ ۱۹ ۲۰	۱۲ ۲۳ ۲۹					
			۱۵ ۱۷ ۲۷ ۲۸ ۳۰	۲۱ ۲۵ ۲۶						
تعداد آیات	۰	۲	۱۰	۸	۵	۴	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۰	۳۲	۲۵	۲۴	۷	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۵	۳۲.۳	۲۵.۸	۱۶.۱	۱۲.۹	۳.۲	۰.۰	۳.۲	۰.۰

تعداد آیات ۳۱، تعداد کلمات ۱۳۱، طول متوسط $۳۱ \div ۱۳۱ = ۴/۲۳$

منحنی کمی خوابیده است. شاخص‌ها می‌توانند قابل قبول باشند، غیر از دامنه که بلند است. پاشش یکنواخت نیست: در اول و آخر سوره تکیه روی طول ۳ است و در وسط روی ۴.

۵۰۴ _____ مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)

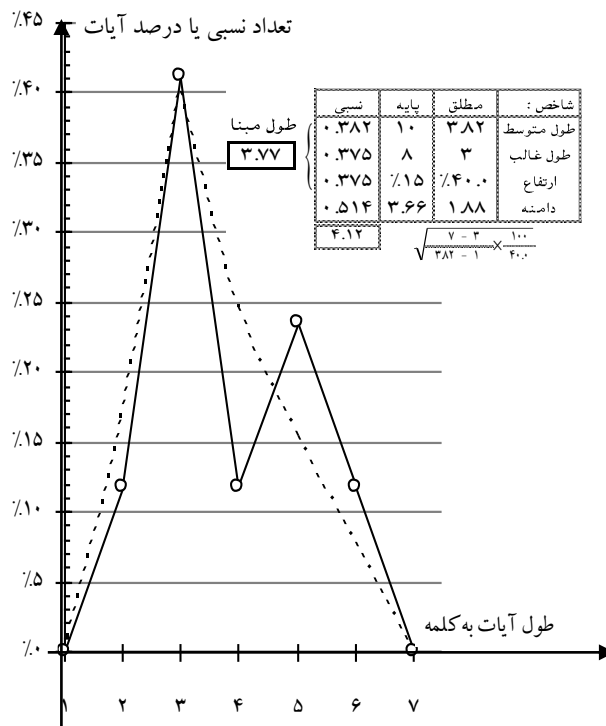
بلاشر سوره فجر (۸۹) را به دو گروه (I: ۱ تا ۱۳ و II: ۱۴ تا ۳۱) تقسیم کرده، گروه II را مخلوطی می‌داند که نیم گروه اول آن از ۱۴ تا ۱۷ متأخر بر نیم گروه بعدی می‌باشد. آیه طولانی ۲۴ را نیز، الحاق بعدی می‌بیند. ولی از نظر توزیع طولی آیات، ما می‌توانیم دو گروه زیر را قائل شویم:

الف) تنذیر از طریق امم سلف و بشارت به نفوس مطمئنه آیات: (۱ تا ۱۳) و (۲۸ تا ۳۱)
 ب) مردم‌شناسی و سرنوشت نهائی آیات: (۱۴ تا ۲۷)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فجر (۸۹) - الف: آیات تنذیر و تبشیر (۱ تا ۱۳ و ۲۸ تا ۳۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
تعداد آیات	۰	۲	۷	۲	۴	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۲۱	۸	۲۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۸	۴۱.۲	۱۱.۸	۲۳.۵	۱۱.۸	۰.۰

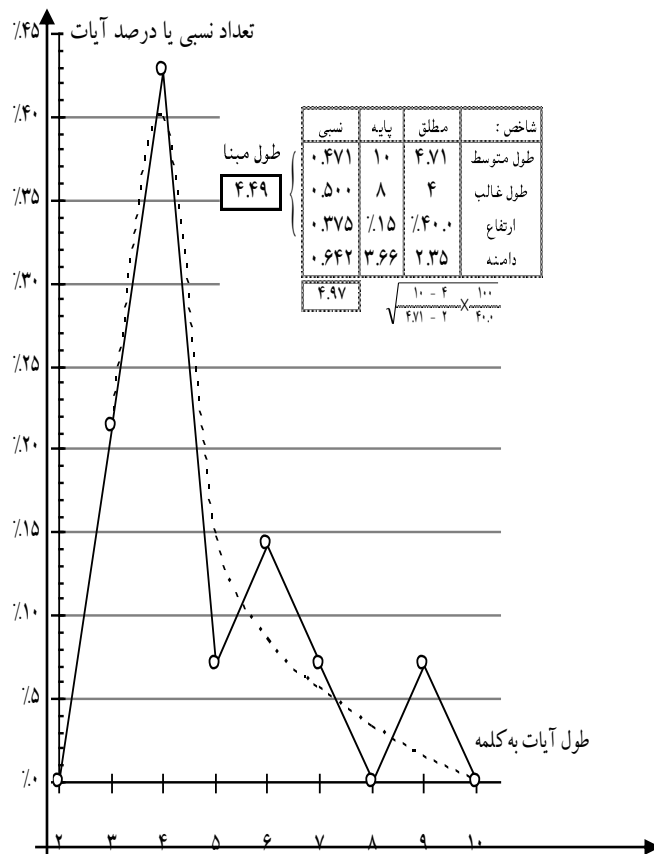
تعداد آیات ۱۷، تعداد کلمات ۶۵، طول متوسط $۳/۸۲ = ۶۵ \div ۱۷$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فجر (۸۹)
 ب: مردم‌شناسی و سرنوشت آخرت (آیات ۱۴ تا ۲۷)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیه (ت)		۱۵ ۱۷ ۲۷	۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۵ ۲۶	۲۳	۱۶ ۲۲	۱۴		۲۴	
تعداد آیات	۰	۳	۶	۱	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۲۴	۵	۱۲	۷	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۱.۴	۴۲.۹	۷.۱	۱۴.۳	۷.۱	۰.۰	۷.۱	۰.۰

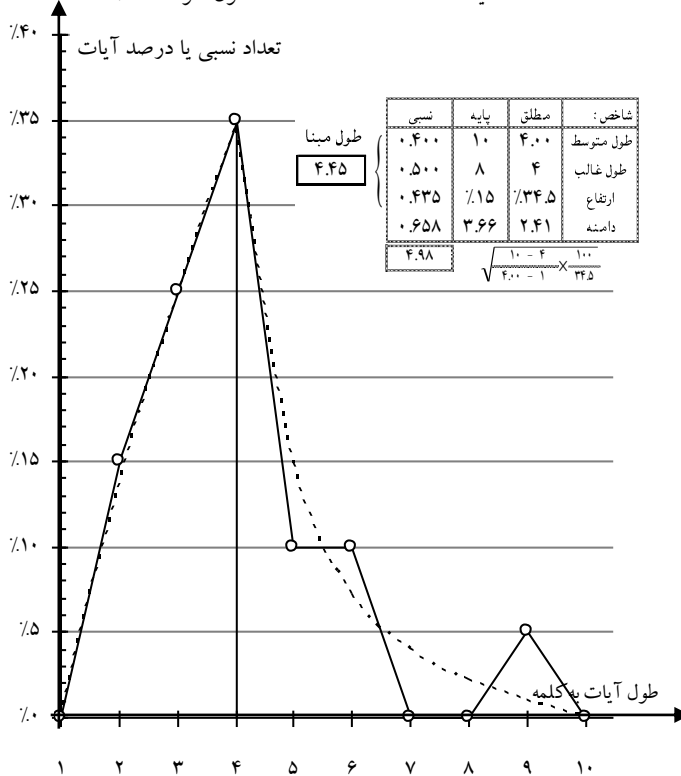
تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۶۶، طول متوسط $4.71 = 14 \div 13166$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بلد (۹۵)، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۹ ۱۰ ۱۳	۳ ۱۱ ۱۵ ۱۸ ۲۰	۱ ۲ ۶ ۷ ۸ ۱۲ ۱۶	۴ ۵	۱۴ ۱۹				۱۷
تعداد آیات	۰	۳	۵	۷	۲	۲	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۲۸	۱۰	۱۲	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۰	۲۵.۰	۳۵.۰	۱۰.۰	۱۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲۰، تعداد کلمات ۸۰، طول متوسط $۴/۰۰ = ۸۰ \div ۲۰$

منحنی غیر طبیعی نیست و دامنه آن برای چنین طول مبنا و سال نزول، بیش از قاعده نمی باشد و هر چهار شاخص روی هم رفته باهم می خوانند. پاشش با آنکه در ثلث اول سوره روی طول ۴ تکیه دارد و بعد روی طول ۳ می رود اما طول متوسط دو گروه حاصله مساوی است و به لحاظ مطلب از هم جدا نیستند، بنابراین سوره بلد (۹۵) یکپارچه

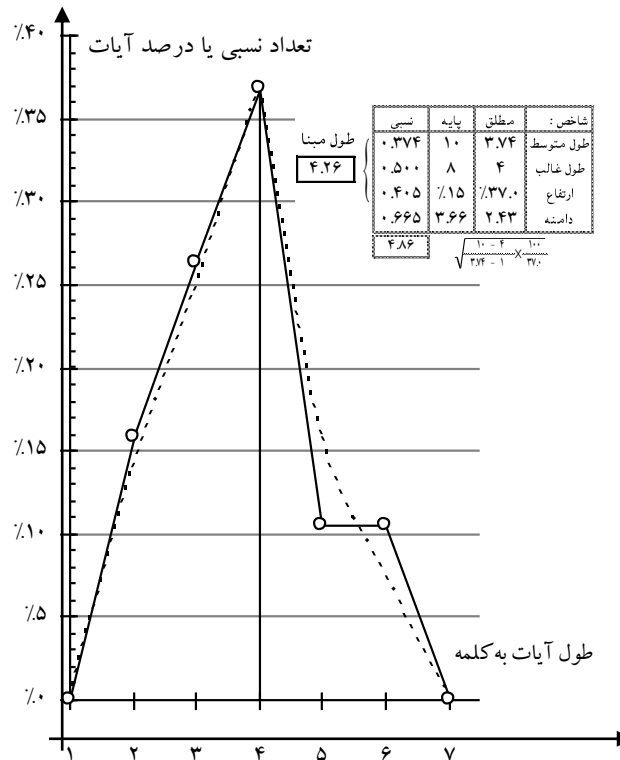
است. حتی آیه بلند ۹ کلمه‌ای ۱۷ را که بلاشر الحاق بعدی می‌داند نمی‌توانیم خارج متن بگیریم. زیرا علاوه بر اینکه هم قافیه و مرتبط با موضوع آیات قبل و بعد است، کنار گذاشتن آن، طول متوسط و دامنه را زیاده از قاعده تنزل می‌دهد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بلد (۹۵)،

تمام آیات منهای آیه ۱۷ (۱ تا ۱۶ و ۱۸ تا ۲۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۹ ۱۰ ۱۳	۳ ۱۱ ۱۵ ۱۸ ۲۰	۱ ۲ ۶ ۷ ۸ ۱۲ ۱۶	۴ ۵	۱۴ ۱۹	
تعداد آیات	۰	۳	۵	۷	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۵	۲۸	۱۰	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۵.۸	۲۶.۳	۳۶.۸	۱۰.۵	۱۰.۵	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $3.74 = 71 \div 19$

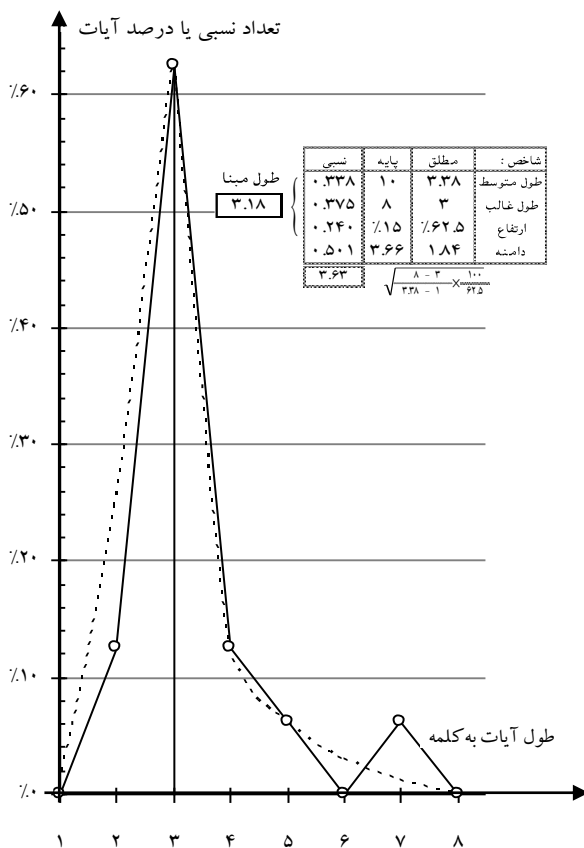

۹۱- شمس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شمس (۹۱)، تمام آیات (۱ تا ۱۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱ ۱۶	۲ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۱۱ ۱۲ ۱۴	۹ ۱۰			۱۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱۰	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳۰	۸	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۶۲.۵	۱۲.۵	۶.۳	۰.۰	۶.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۶، تعداد کلمات ۵۴، طول متوسط $3.38 = 54 \div 16$

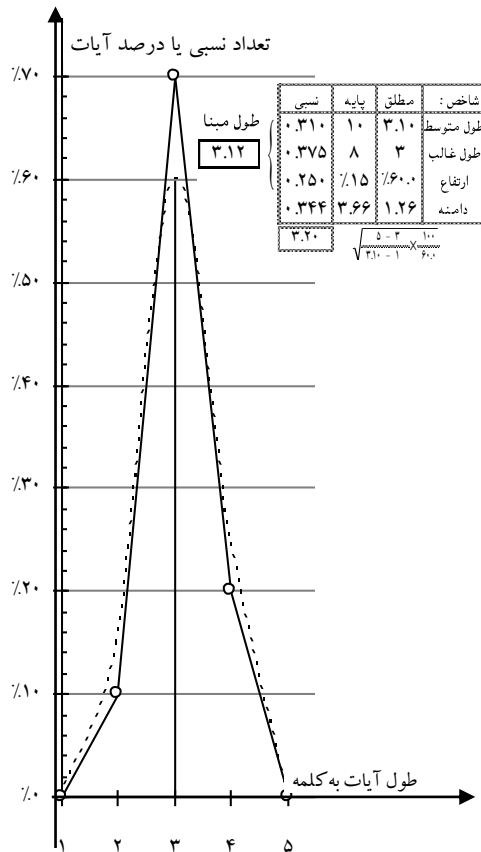
منحنی بد نیست ولی شاخص‌ها، هم‌آهنگی خوبی ندارند. (ارتفاع زیاد بلند است). پاشش آیات نیز در دو ثلث اول، روی طول ۳ متمرکز و بعد، از ۲ تا ۷ متفرق می‌شود. بلاشر نیز سوره را به دلیل اختلاف موضوع و اختلاف طول آیات به دو گروه:

I) ۱ تا ۱۰ و II) ۱۱ تا ۱۶ تقسیم می‌کند. این گروه‌بندی از نظر تجزیه و ترسیم قابل تأیید می‌باشد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شمس (۹۱) - الف :
قسم برای تزکیه اخلاقی (آیات ۱ تا ۱۰)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱	۲ ۳ ۴ ۵ ۶	۹ ۱۰	
تعداد آیات	۰	۱	۷	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۲۱	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۰.۰	۷۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

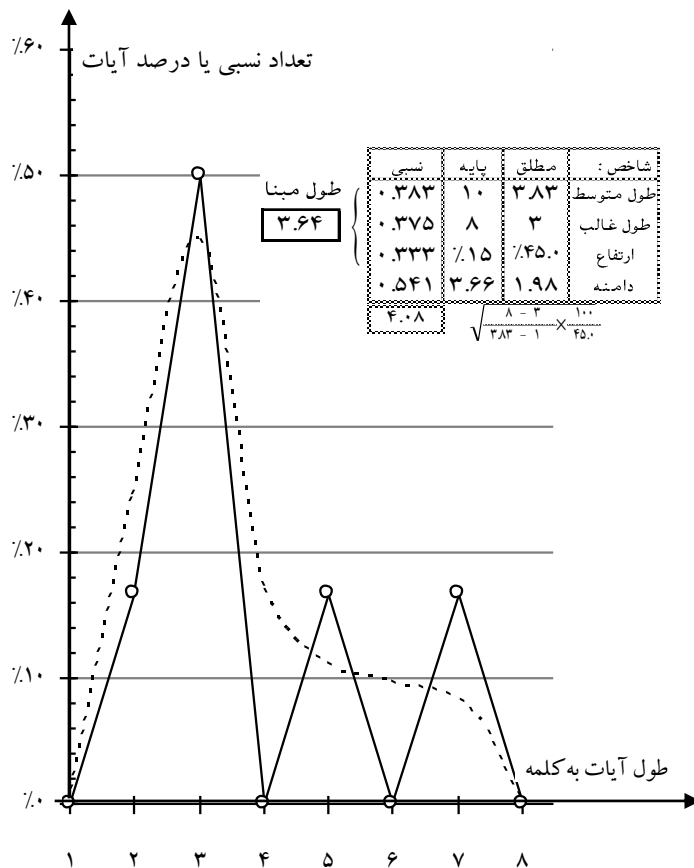
تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۳۱، طول متوسط $31/10 = 3.1$

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره شمس (۹۱) - ب :
اولین داستان تنذیری از امت‌های گذشته (آیات ۱۱ تا ۱۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱۶	۱۱		۱۵		۱۳	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۰	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۹	۰	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۵۰.۰	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۳/۸۳ = ۲۳ \div ۶$

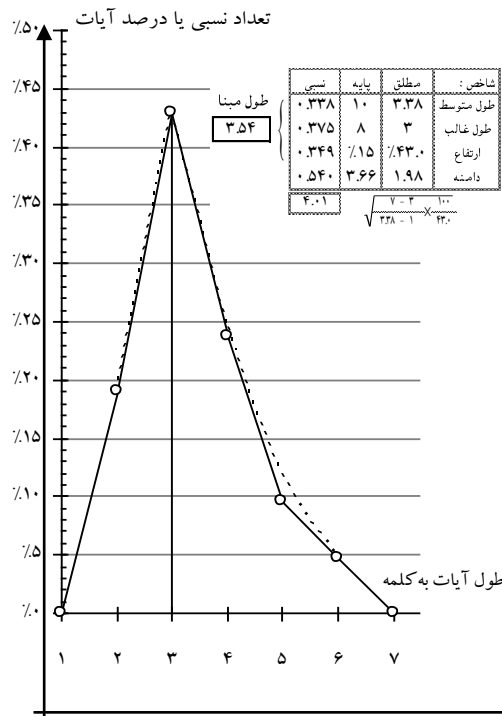

۹۲- لیل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره لیل (۹۲)، تمام آیات (۱ تا ۲۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۶ ۹ ۱۷ ۲۱	۱ ۲ ۴ ۷ ۱۰ ۱۲ ۱۴ ۱۵ ۱۶	۳ ۵ ۸ ۱۳ ۱۸	۱۱ ۲۰	۱۹	
تعداد آیات	۰	۴	۹	۵	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۲۷	۲۰	۱۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۹.۰	۴۲.۹	۲۳.۸	۹.۵	۴.۸	۰.۰

تعداد آیات ۲۱، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $3.38 = 71 \div 21$

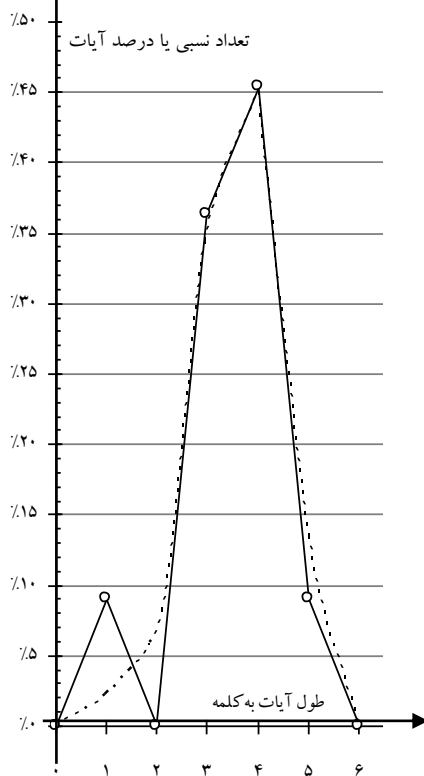
هم آهنگی شاخص‌ها کامل است و قیافه منحنی طبیعی است. نظر بعضی از مفسرین که آیات ۱۹ تا ۲۱ را مدنی دانسته‌اند، شاخص‌ها را بهتر نمی‌کند و اصلاً، نمی‌تواند مدنی باشد (طول متوسط آن سه آیه : $4/33 = 13 \div 3$ است).

۹۳- ضحی

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ضحی (۹۳)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱		۲	۵	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۴	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۱۲	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۰.۰	۳۶.۴	۴۵.۵	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۳۸، طول متوسط $38/11 = 3.45$

شاخص :	مطلق	نسبی
طول متوسط	۳.۴۵	۰.۳۳۵
طول غالب	۴	۰.۵۰۰
ارتفاع	٪۴۵.۵	٪۱۵
دامنه	۱.۳۸	۰.۳۷۷
	$\sqrt{\frac{7-4}{3.5} \times \frac{100}{3.5}}$	۳.۸۸

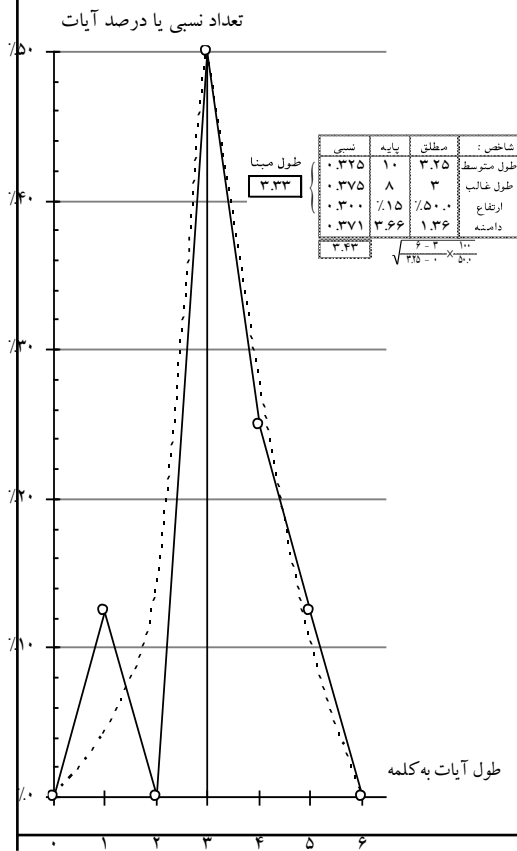
شکل منحنی از حالت سوره‌های گذشته که رفته‌رفته حالت تقارن پیدا می‌کردند خارج شده، طول غالب به راست رفته و دامنه، در سمت چپ پیدا شده است. این تغییر، خلاف سیر تحول تدریجی سوره‌ها نیست و دامنه می‌بایستی متدرجاً کوتاه و بالاخره صفر شود و حتی گرایش به چپ پیدا کند. اما شاخص‌های اصلی ناهم‌آهنگ‌اند و طول غالب در برابر سه شاخص دیگر که با هم کاملاً می‌خوانند متمایز و مغایر شده، زیاد درآمده است. البته پاشش نیز یکنواخت نیست و در سه آیه آخر، از محور ۳ خارج شده، روی طول ۴ متمرکز شده است.

بنابه قاعده اتخاذی، سوره ضحی (۹۳) به دو گروه (الف: ۱ تا ۸ و ب) ۹ تا ۱۱ قابل تفکیک است و اتفاقاً به لحاظ تجزیه و ترسیم نتایج موزونی می‌دهد.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ضحی (۹۴) - الف : آیات تسلی و تقویت پیغمبر (۱ تا ۸)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱		۲ ۳ ۷ ۸	۵ ۶	۴	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۴	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۱۲	۸	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۵۰.۰	۲۵.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸ ، تعداد کلمات ۲۶ ، طول متوسط $۳/۲۵ = ۲۶ \div ۸$

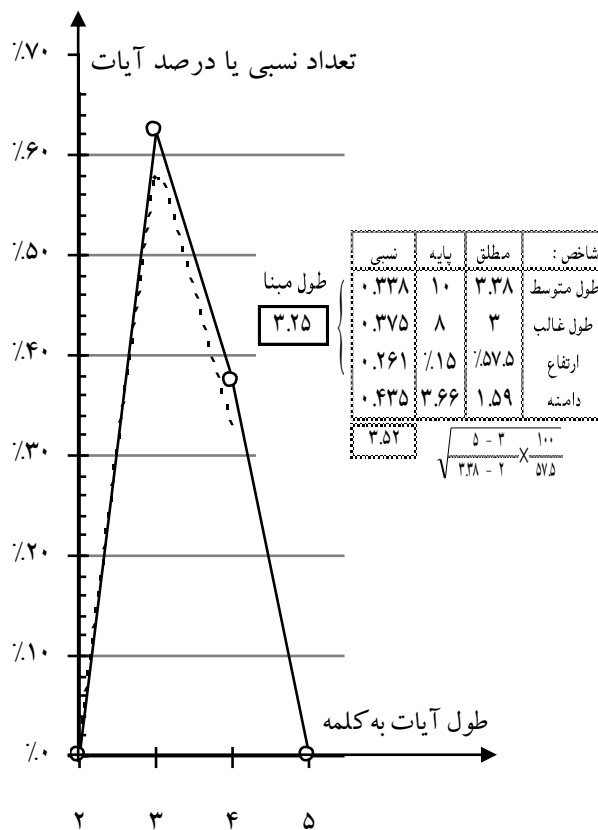
ضحی (۹۴) - ب ؛ آیات تعلیمی به پیغمبر (۹ تا ۱۱) هر سه آیه ، چهار کلمه ای هستند. بنابراین : $۴ = \text{طول مینا} = \text{طول غالب} = \text{طول متوسط}$ (اگر قاعده ترسیمی عمومی را به کار بریم طول مینا $۳/۵۰$ می شود.)

۹۴- انشراح

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره انشراح (۹۴)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۲ ۳ ۴ ۷ ۸	۱ ۵ ۶	
تعداد آیات	۰	۵	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۱۵	۱۲	۰
درصد آیات	۰.۰	۶۲.۵	۳۷.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۷، طول متوسط $۳/۳۸ = ۲۷ \div ۸$

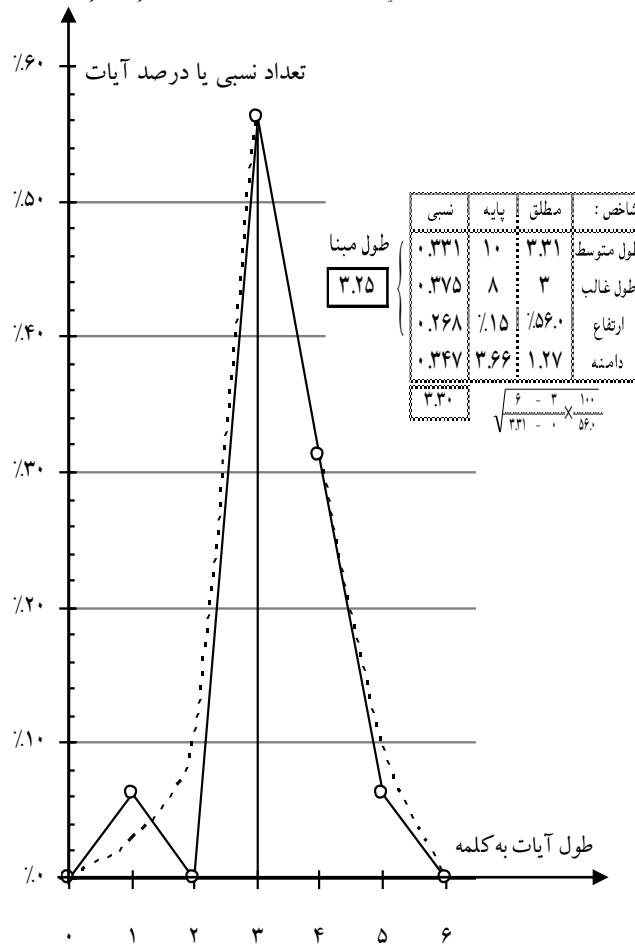
ارتفاع زیاد بلند است و دامنه، به قیاس سوره‌های مشابه و معاصر، زیاد کوتاه است.

۹۴- الف) اگر ترکیب سوره انشراح (۹۴) و گروه الف از ضحی (۹۳) را در نظر بگیریم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه ترکیب سوره انشراح (۹۴) و گروه الف از سوره ضحی (۹۳)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۰	۹	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۲۷	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۶.۳	۰.۰	۵۶.۳	۳۱.۳	۶.۳	۰.۰

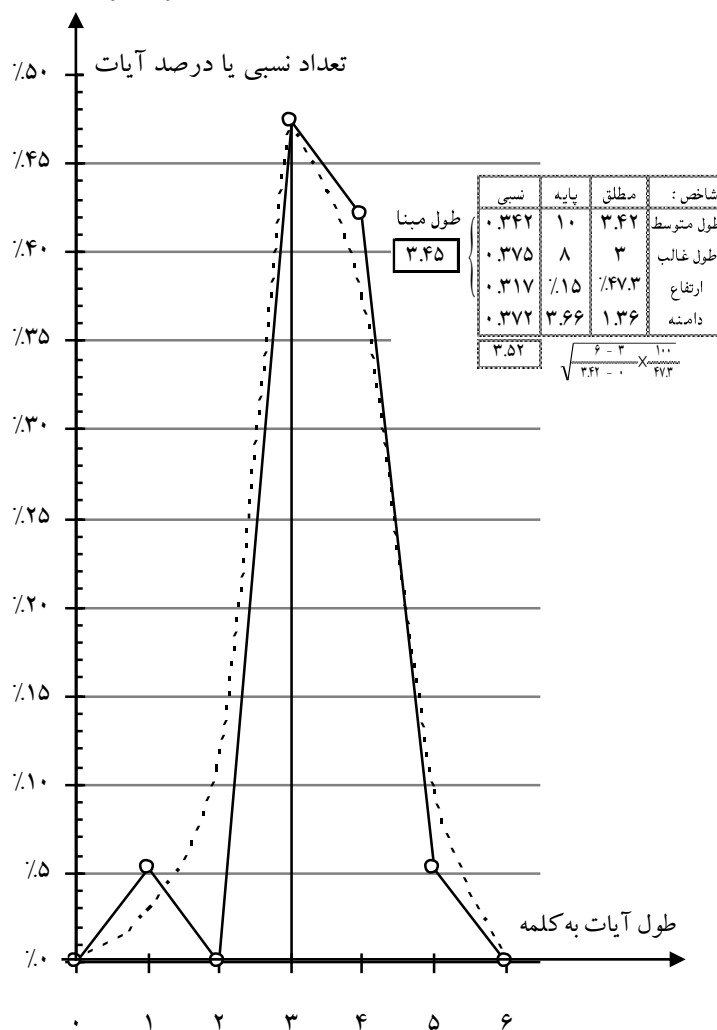
تعداد آیات ۱۶، تعداد کلمات ۵۳، طول متوسط $۳/۳۱ = ۱۶ \div ۲۷$

۹۴-ب) اگر تمام آیات دو سوره انشراح (۹۴) و ضحی (۹۳) را در نظر بگیریم :
جدول توزیع و منحنی مشخصه ترکیب تمام آیات سوره‌های انشراح (۹۴) و ضحی (۹۳)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
تعداد آیات	۰	۱	۰	۹	۸	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۲۷	۳۲	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۰.۰	۴۷.۴	۴۲.۱	۵.۳	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۶۵، طول متوسط $۳/۴۲ = ۶۵ \div ۱۹$

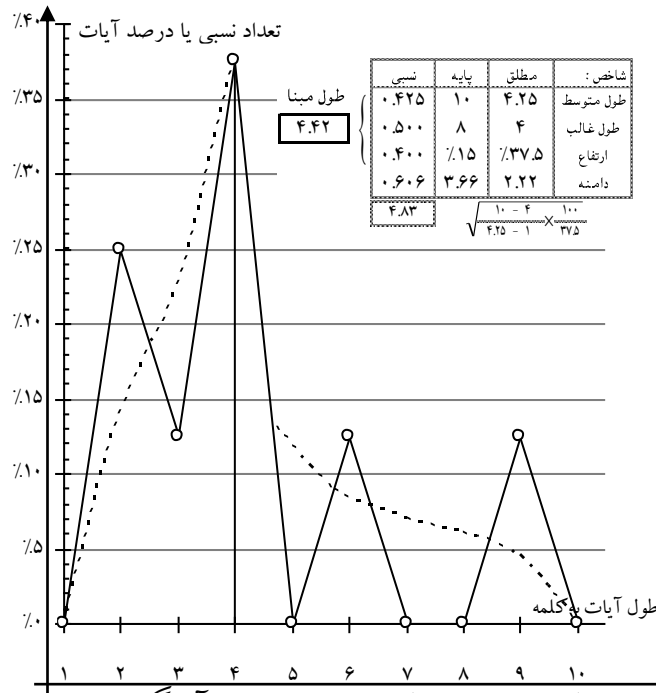

۹۵- تین

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تین (۹۵)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱	۳	۵	۷	۴			۶	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۰	۶	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۱۲.۵	۳۷.۵	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۳۴، طول متوسط $۳۴ \div ۸ = ۴.۲۵$

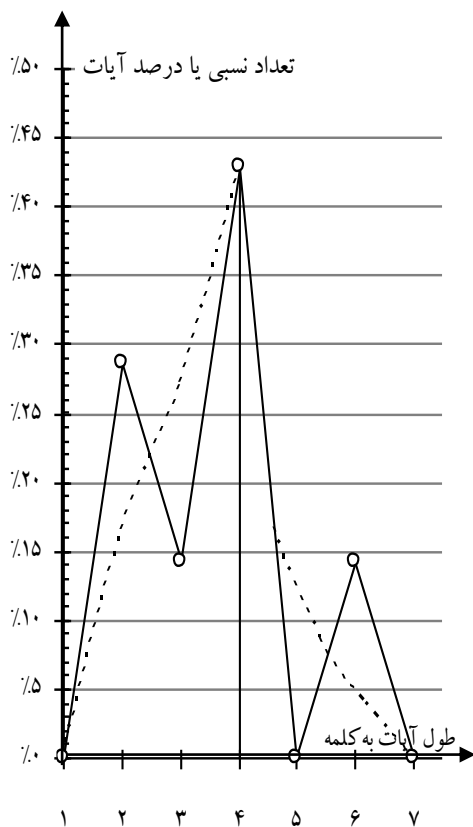
دامنه منحنی البته بلند است ولی شاخص‌ها، ناهم‌آهنگ نیستند (باتوجه به اینکه در سوره‌های کوتاه، طول غالب چون باید عدد صحیح باشد، شاخص نسبی آن غالباً زیادتر یا کمتر از شاخص نسبی طول متوسط درمی‌آید).
 بلاشر آیه ۹ کلمه‌ای ۶ (إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ) را که تغییر قافیه داده است و عیناً در آخر سوره انشقاق (۸۴) (با طول مبنای ۴/۴۸) آمده است، تکرار می‌نماید و الحاق بعدی به سوره تین (۹۵) گرفته است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تین (۹۹)، تمام آیات (۱ تا ۸) منهای آیه ۶

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۱	۳	۵		۴	
		۲		۷			
				۸			
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۰	۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۸.۶	۱۴.۳	۴۲.۹	۰.۰	۱۴.۳	۰.۰

شاخص:	مطلق	بایه	نسبی
طول متوسط	۳.۵۷	۱۰	۰.۳۵۷
طول غالب	۴	۸	۰.۵۰۰
ارتفاع	۱.۶۶	۱۵٪	۰.۳۵۳
دامنه	۳.۶۶		۰.۴۵۳
	$\sqrt{\frac{7-4}{2.57-1} \times \frac{100}{42.9}}$		۴.۱۶

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۵، طول متوسط $3/57 = 25$

عجیب است که استثنای «إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ» هر جا می آید طول مبنای آن در حوالی ۹ و ۱۰ است (در این سوره (۹۹) و در سوره های انشقاق (۸۴) و والعصر (۱۰۴)، ۹ کلمه است و در سوره بروج (۸۵)، در مجموعه ای است به طول مبنای ۱۰/۱۳ و در سوره بینه (۹۸) به طول مبنای ۱۰/۶۵ یا ۷/۸۰ و شاید از همان سال شروع شده و بعد مانند سایر مطالب و احکام توسعه یافته باشد. در فرضیه دوم، دامنه از حد متناسب کمی پائین تر آمده، نزدیک به طول غالب شده، و روی هم رفته هم آهنگی چهار شاخص بیشتر شده است.

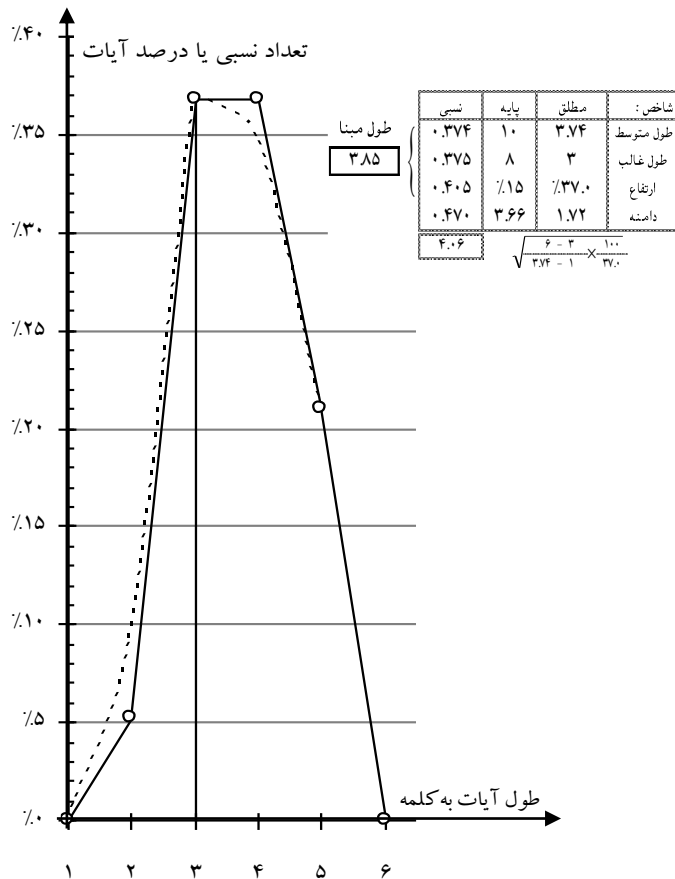
در حالی که اختلاف طول مینا با طول متوسط، به ۱۳٪ (به جای ۳/۷٪ سابق) رسیده است. بنابراین اظهار نظر قطعی مشکل است. ما به استناد اینکه آیه فوق الذکر در جاهای دیگر نیز صورت الحاقی دارد، شق دوم را قبول می کنیم.

۹۶- علق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره علق (۹۶)، تمام آیات (۱ تا ۱۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱۸	۳	۲	۱	
			۴	۵	۱۱	
			۷	۶	۱۴	
			۹	۸	۱۵	
			۱۰	۱۳		
			۱۲	۱۷		
			۱۶	۱۹		
تعداد آیات	۰	۱	۷	۷	۴	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۲۱	۲۸	۲۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۵.۳	۳۶.۸	۳۶.۸	۲۱.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۹، تعداد کلمات ۷۱، طول متوسط $3.74 = 71 \div 19$

شکل منحنی با قله تخت شده‌ای که دارد نامناسب است. ولی شاخص‌ها، هیچ‌یک ناهم‌آهنگ نیستند. در پاشش نیز یکنواختی مشاهده می‌شود. بنابراین نظریه Noldeke که سوره علق (۹۶) را یکپارچه و معاصرالنزول می‌داند، قابل تأیید است. مگر آنکه ترکیب و تعداد آیات در اصل طور دیگر بوده باشد.

غالب سیره‌نویسان و مورخین و مفسرین، این سوره (یا به عبارت صحیح‌تر، ۵ آیه اول این سوره) را، آغاز وحی و اولین آیات نازل شده بر پیغمبر دانسته‌اند. ضمناً آنچه بیشتر متداول و معروف است اینکه می‌گویند اولین سخن جبرئیل کلمه آمرانه «اِقْرَأْ» بوده است و تا ۳ بار آن را تکرار نموده است. اگر این روایت متواتر صحیح باشد آیه: «اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ» بعدها به صورت آیه واحد درآمد و خوانده شده است. شاید بقیه آیه نیز مقطع بوده و به‌طور منقطع به حضرت القاء شده باشد:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ.

این فرضیه چندان نامعقول و مطرود نیست. زیرا اولاً آیات ابتدای وحی، هر قدر به عقب می‌رویم، کوتاه‌تر دیده می‌شود و حتی بریدگی پیدا کرده یک آیه تشکیل جمله کامل را نمی‌دهد!

۱. نظیر و نمونه فراوان است. خصوصاً در سوره‌های قدیمی. از جمله در:

مطففین (۸۴): ۴- أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ،

۵- لَيَوْمٍ عَظِيمٍ

صافات (۴۷): ۲۲- احْتَسِرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ،

۲۳- مِنْ دُونِ اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَى صِرَاطِ الْجَحِيمِ ،

۱۵۱- أَلَا إِنَّهُمْ مِنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ،

۱۵۲- وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ،

۱۶۷- وَإِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ ،

۱۶۸- لَوْ أَنْ عِنْدَنَا ذِكْرًا مِنَ الْأُولَئِينَ ،

۱۶۹- لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ

یس (۳۶): ۳۰- أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنَ الْقُرُونِ

۳۱- أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ

مریم (۱۹): ۲۶- فَكُلِّي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فِيمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا

۲۷- فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَانِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا

در اوائل وحی، حالت روحی و قدرت اخذ و ظرفیت ضبط پیغمبر ظاهراً اجازه نمی‌داده است که جمله‌های بلند و عبارات طولانی و مطالب تفصیلی بر او خوانده شود. همان‌طور که می‌نویسند در برابر امر جبرئیل به: «اقراء»، حضرت عکس‌العمل نشان داده جواب می‌گوید: «ما انا بقاری»، هیچ استبعاد ندارد که دنباله آن و در جواب استعجاب و استفهام پیغمبر، ابتدا فقط توضیح: «باسم ربك» آمده باشد و پس از آن که مکثی به عمل آمده و این مطلب را حضرت هضم کرده است، توضیح تکمیلی و توصیفی: «الذی خلق» وحی شده باشد. همین‌طور نسبت به آیات بعد، پرده به پرده به شرح زیر توضیح و تفصیل رسیده تا بالاخره به آیه ۳ کلمه‌ای رسیده باشد:

- ۱- اقرأ
 ۲- باسم ربك
 ۳- الذی خلق
 ۴- خلق الانسان
 ۵- من علق
 ۶- اقرأ
 ۷- وربك الاكرم
 ۸- الذی علم بالقلم
 ۹- علم الانسان
 ۱۰- ما لم يعلم

با چنین ترکیب و ترتیب و فرض ۱۰ آیه بودن، به تجزیه و ترسیم زیر می‌رسیم:

زمر (۳۹): ۴۰- قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ اِنِّي عَامِلٌ فَاَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ،

۴۱- مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ

قلم (۶۸): ۵- فَسَنُبَصِّرُ وَّيُبْصِرُونَ ،

۶- يَا أَيُّكُمُ الْمُفْتِنُ ،

۲۳- قَانِطِلُفُوا وَهُمْ يَخَافُونَ ،

۲۴- اَنْ لَّا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُم مَسْكِينٌ

ماعون (۱۰۷): ۴- فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ،

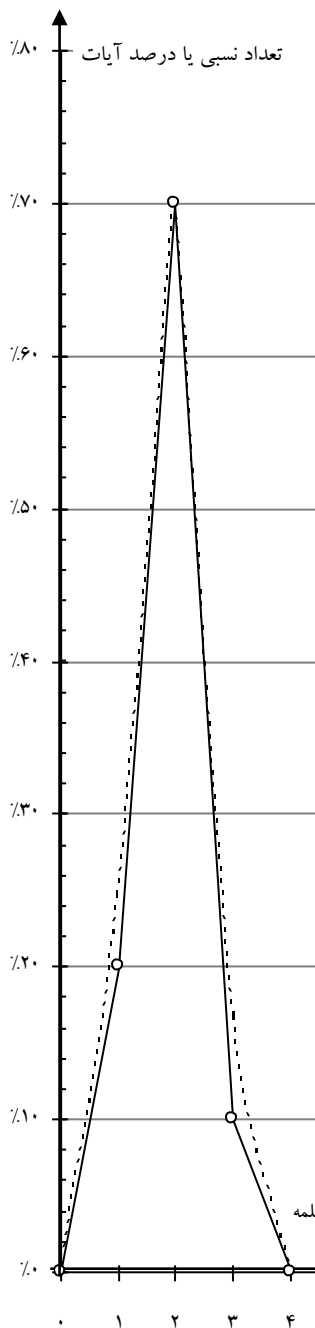
۵- الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ

مدثر (۷۴): ۴۲- فِي جَنَاتٍ يَنْسَاءَلُونَ ،

۴۳- عَنْ الْمُجْرِمِينَ ،

۴۴- مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره علق (۹۶) - الف : آیات ابتدای وحی (۱ تا ۵)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	
شماره آیات		۱	۲	۸		
		۶	۳			
			۴			
			۵			
			۷			
			۹			
			۱۰			
	تعداد آیات	۰	۲	۷	۱	۰
	تعداد کلمات	۰	۲	۱۴	۳	۰
	درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۷۰.۰	۱۰.۰	۰.۰

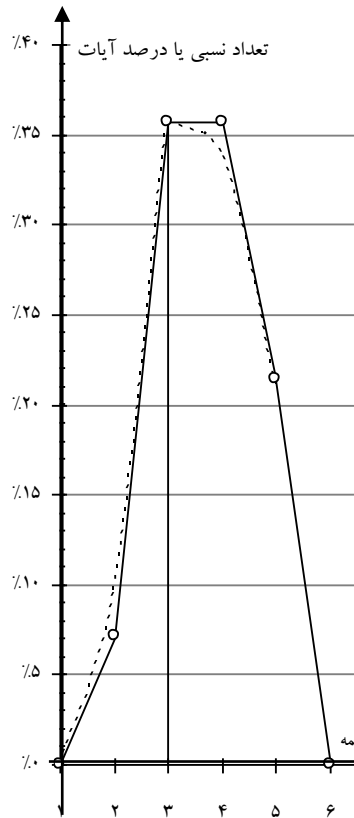
تعداد آیات ۱۰، تعداد کلمات ۱۹، طول متوسط $19 \div 10 = 1.90$

شاخص:	نسبی	بایه	مطلق
طول متوسط	۰.۱۹۰	۱۰	۱.۹۰
طول غالب	۰.۲۵۰	۸	۲
ارتفاع	۰.۲۱۴	٪۱۵	٪۷۰.۰
دامنه	۰.۳۳۵	۳.۶۶	۱.۲۳
	۲.۴۷		$\sqrt{\frac{4-2}{1.90-0.0} \times \frac{100}{70.0}}$

طول متوسط حساب شده ، از طول متوسط هفت آیه اول سوره مدثر (۷۴) ، کمتر است ولی طول مبنا بیشتر درآمده است. بدیهی است که دقت سیستم اتخاذی آن قدر نیست که با چنین اختلافات جزئی، بتوان تشخیص قطعی تقدّم و تأخر را داد و باید همان طول متوسط حساب شده را اختیار کرد.

تکلیف بقیه سوره نیز چنین می شود:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره علق (۹۶) - ب: بقیه آیات (۶ تا ۱۹)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱۸	۷	۶	۱۱	
			۹	۸	۱۴	
			۱۰	۱۳	۱۵	
			۱۲	۱۷		
			۱۶	۱۹		
تعداد آیات	۰	۱	۵	۵	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۱۵	۲۰	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۷.۱	۳۵.۷	۳۵.۷	۲۱.۴	۰.۰

تعداد آیات ۱۴، تعداد کلمات ۵۲، طول متوسط $۳/۷۱ = ۵۲ \div ۱۴$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳.۷۱	۱۰	۰.۳۷۱
طول غالب	۳	۸	۰.۳۷۵
ارتفاع	۳۵.۷٪	۱۵٪	۰.۴۲۰
دامنه	۱.۷۶	۳.۶۶	۰.۴۸۱
	$\frac{۱۰۰}{\sqrt{۳۷۱-۱}} \times \frac{۶-۳}{۳۵.۷}$		۴.۱۲

طول مینا

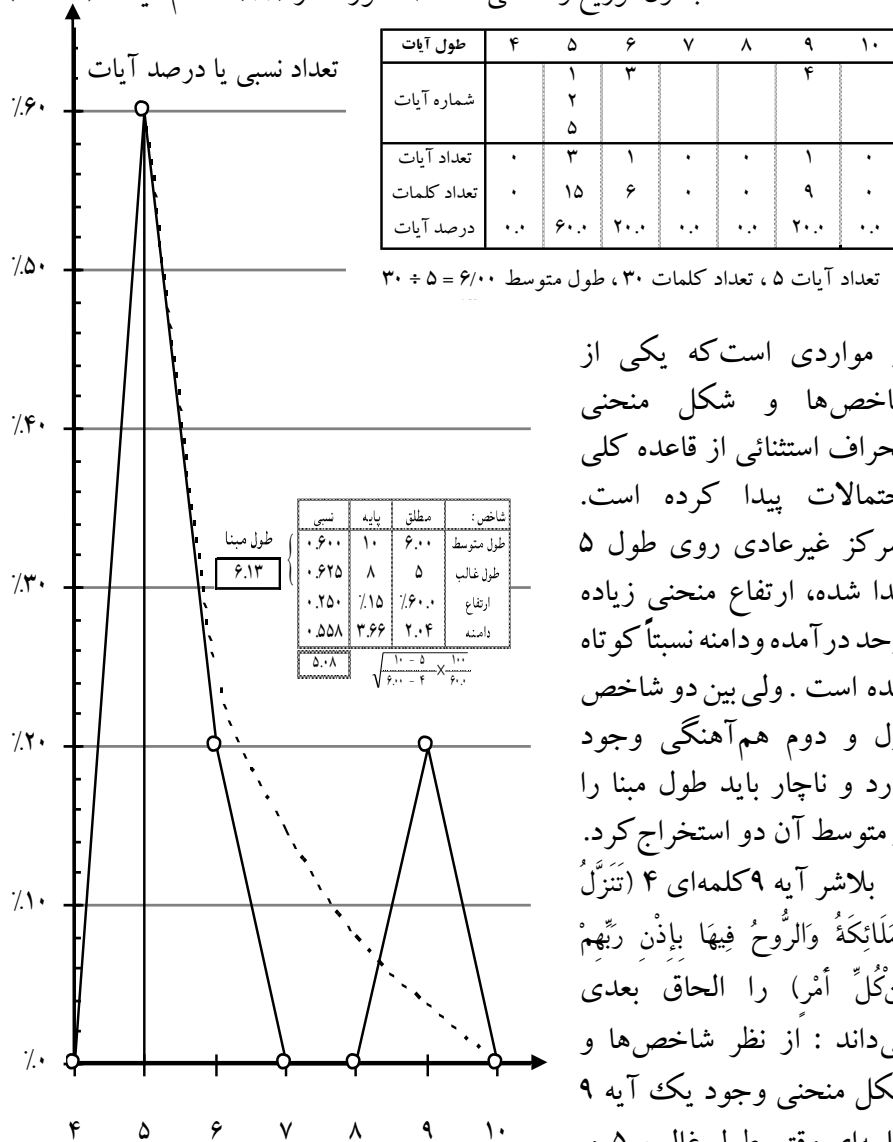
۳۸۹

ایراد سر پهن بودن منحنی، به قوت خود باقی است و به همین دلیل شاخص ارتفاع هم آهنگی کمتری دارد تا شاخص‌های دیگر و چون یکنواختی پاشش و وحدت قافیه و ربط مطالب مسلم است، نمی‌توان گروه‌بندی دیگری قائل شد.

بنابراین اگر فرضیه بریدگی آیات ابتدای سوره علق (۹۶) را نپذیریم، تمام سوره یکپارچه و متعلق به دوره‌های قدری پیشرفته خواهد بود. خصوصاً که محتوی آیات نیز در ابتدا جنبه تعلیم و توضیح را دارد و پس از آن جنبه جدال و توبیخ، که آن هم نمی‌تواند تقارن با شروع رسالت داشته باشد. یعنی به‌طور خلاصه و برخلاف روایات رایج، آیات سوره علق (۹۶) به هیچ‌وجه اولین آیات وحی نمی‌باشد و هفت آیه اول سوره مدثر (۷۴) را باید آغاز وحی تلقی کرد. اتفاقاً روایاتی هم هست که آیات مدثر (۷۴) را اولین آیات نازل بر پیغمبر می‌داند.

۹۷- قدر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قدر (۹۷)، تمام آیات (۱ تا ۵)

از مواردی است که یکی از شاخص‌ها و شکل منحنی انحراف استثنائی از قاعده کلی احتمالات پیدا کرده است. تمرکز غیرعادی روی طول ۵ پیدا شده، ارتفاع منحنی زیاده از حد درآمده و دامنه نسبتاً کوتاه شده است. ولی بین دو شاخص اول و دوم هم‌آهنگی وجود دارد و ناچار باید طول مبنا را از متوسط آن دو استخراج کرد. بلاشر آیه ۹ کلمه‌ای ۴ (تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ) را الحاق بعدی می‌داند: از نظر شاخص‌ها و شکل منحنی وجود یک آیه ۹ کلمه‌ای وقتی طول غالب ۵ و

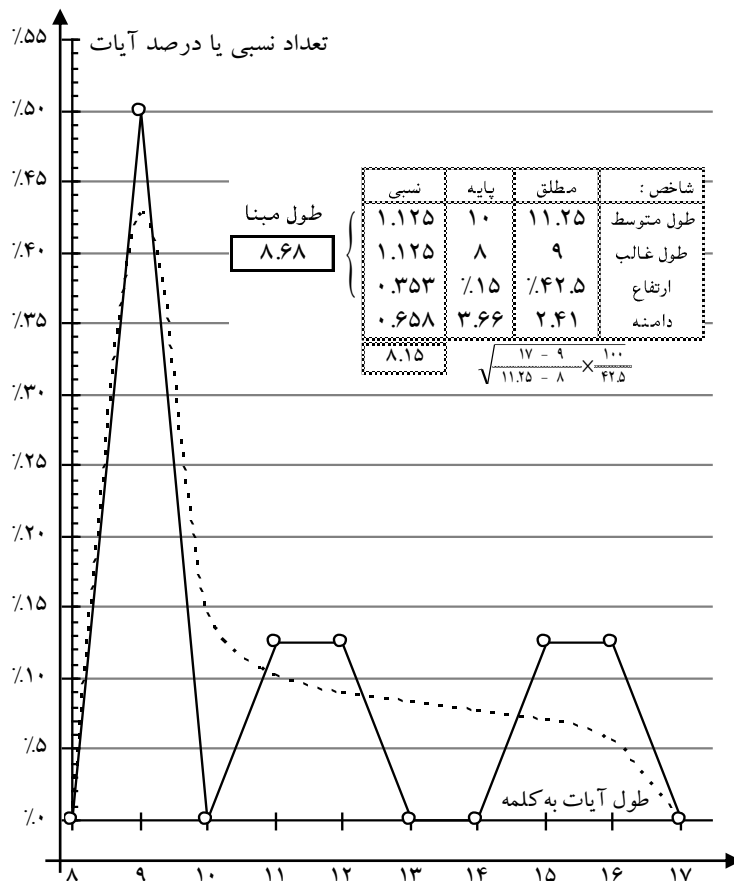
طول متوسط ۶ است غیرطبیعی نیست و دامنه نسبی که ۵۵۵/۰ درآمده است به فرض هم که اختلاف استثنائی ارتفاع را تصحیح کرده یک ارتفاع مجازی ٪۲۵ = $۱۵\% \times ۰/۶۰۰$ بگیریم، ۸۵۰/۰ می‌شود که به قیاس سوره‌های مشابه و معاصر چندان زیاد نیست. بنابراین سوره قدر (۹۷) را یکپارچه و بدون الحاق می‌گیریم.

۹۸- بینه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بینه (۹۸)،
شماره گذاری نوع ۱، تمام آیات (۱ تا ۲۰)

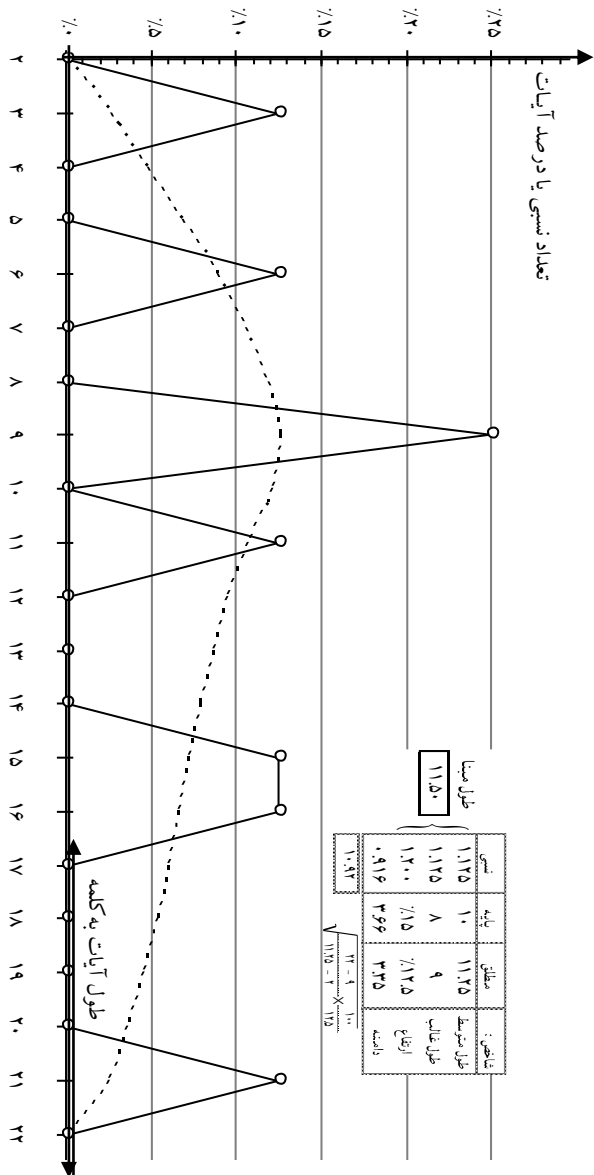
طول آیات	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیت		۲ ۳ ۶ ۸		۱	۷			۴	۵	
تعداد آیات	۰	۴	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳۶	۰	۱۱	۱۲	۰	۰	۱۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $۱۱/۲۵ = ۹۰ \div ۸$

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
شماره آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۲	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۶	۰	۰	۱۸	۰	۱۱	۰	۰	۰	۱۵	۱۶	۰	۰	۰	۰	۲۱	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $11/25 = 90 \div 8$

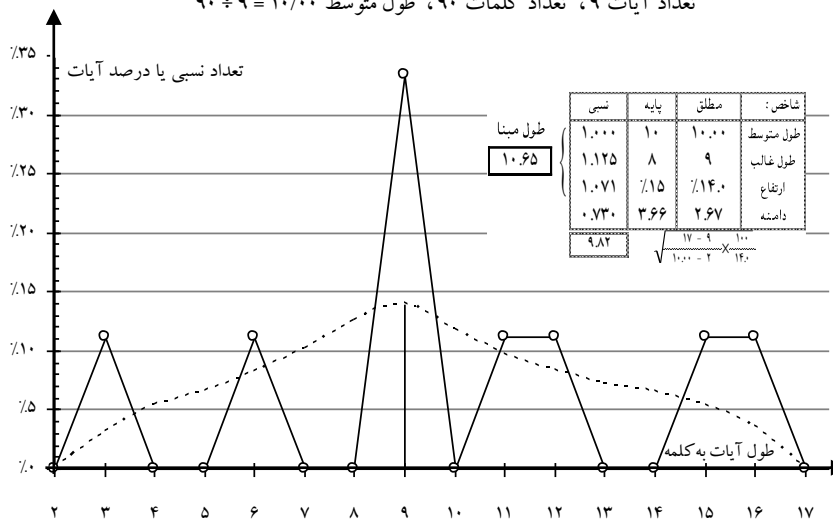

بدیهی است که با شماره گذاری نوع ۲، نتیجه طبیعی تر و قابل قبول تر در آمده است. ولی اگر در خاتمه آیات رعایت قافیه‌ها را بکنیم آیات ۶ و ۷ را باید مستقل از هم گرفت.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بینه (۹۸)، شماره گذاری مختلط، تمام آیات

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
شماره آیات		۲			۱۲			۳		۱	۷			۴	۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۳	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۶	۰	۰	۲۷	۰	۱۱	۱۲	۰	۰	۱۵	۱۶	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰	۰.۰	۱۱.۱	۱۱.۱	۰.۰

تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۹۰، طول متوسط $۹۰ \div ۹ = ۱۰/۰۰$

به نظر می آید فرض شماره گذاری مختلط مناسب تر باشد. بلاشهر و نولدکه و شواله با توجه به محتوای آیات و خطاب به یهودیان، این سوره را مدنی دانسته اند. ولی متذکر می شوند که اولاً همه مورخین اسلامی آن را در عداد سوره های مدنی نیاورده اند، بعضی ساکت بوده و بعضی مکی دانسته اند و ثانیاً کوتاهی آیات و آهنگ آنها، مشابهت با سوره های دوره اول مکه دارد.

اگر سوره بینه (۹۸) را یکپارچه بگیریم راهی برای مدنی شناختن آن نیست و در هر نوع شماره گذاری، طول غالب روی ۹ و طول متوسط در اطراف ۱۱ است. به علاوه، قافیه داشتن و ضربه ای بودن آیات، مخصوص سوره های مکی است. بنابراین یا عنایت و صراحت به اهل کتاب از ابتدا، یعنی از سال های ۶ و ۷ بعثت، در میان نبوده و جنبه پیش بینی و آمادگی ذهن پیغمبر و افکار مؤمنین را داشته است و یا

آنکه سوره در دو وهله نازل و تکمیل شده است. با چنین فرضی شاید بتوان گفت تدوین اولیه آیات به شرح زیر بوده است :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱- لَمْ يَكُنْ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ.

۲- رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً.

۳- فِيهَا كُتِبَ قِيمَةٌ.

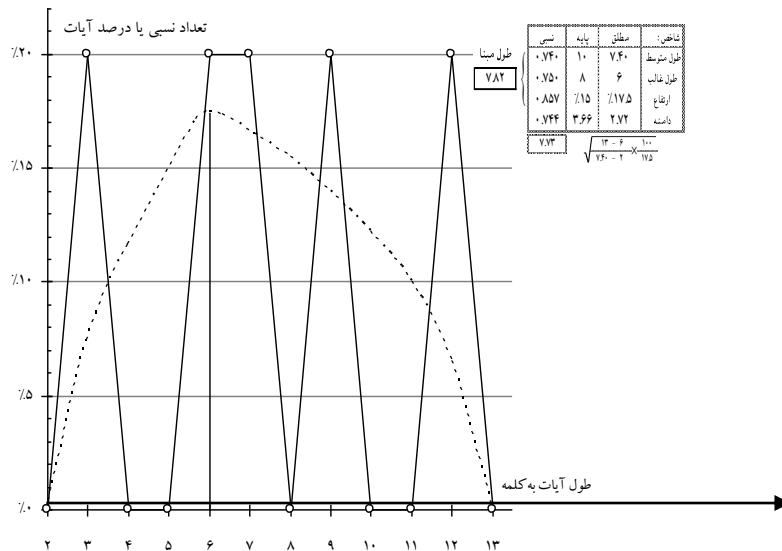
۴- إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ.

۵- إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره بینه (۹۸)، تمام آیات با فرض تدوین اولیه

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳
شماره آیات		۳			۲	۱		۵				۴
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۰	۰	۰	۱
تعداد کلمات	۰	۳	۰	۰	۶	۷	۰	۹	۰	۰	۰	۱۲
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۲۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۳۷، طول متوسط $۷/۴۰ = ۳۷ \div ۵$

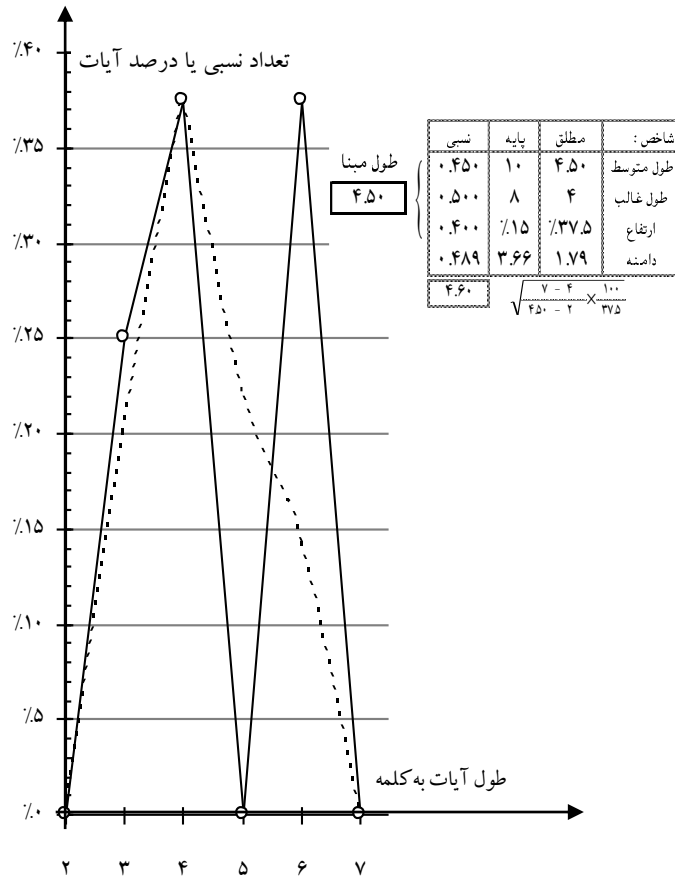

۹۹- زلزال

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زلزال (۹۹)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شماره آیات		۲	۱		۶	
		۴	۳		۷	
			۵		۸	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۰	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۱۲	۰	۱۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۳۷.۵	۰.۰	۳۷.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $۴/۵۰ = ۳۶ \div ۸$

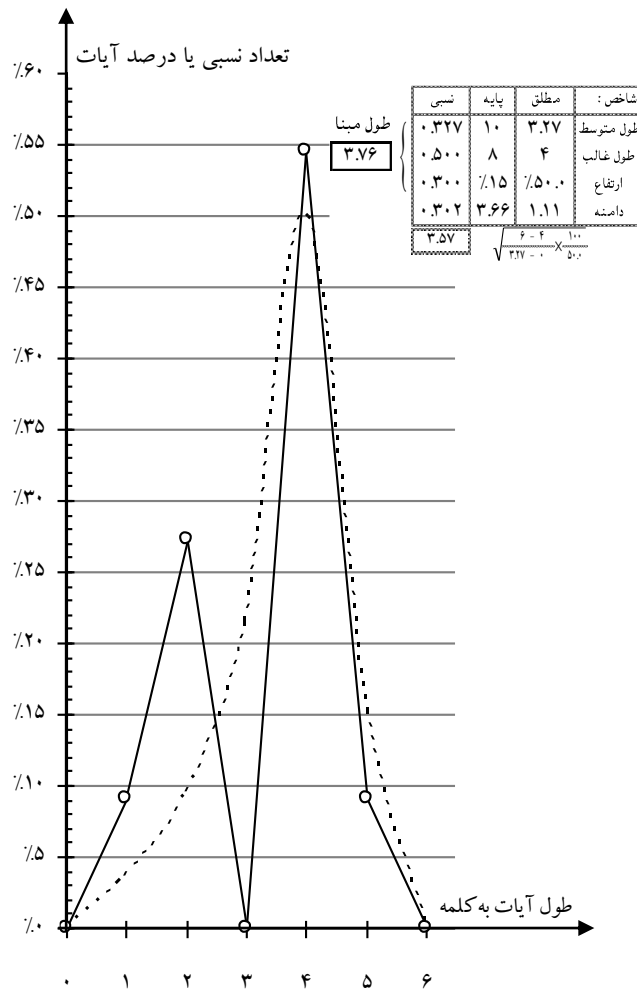

روی هم رفته مجموعه موزونی است.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره زلزال (۹۹)، شماره گذاری نوع ۲

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۰	۱ عج ۸		۲ ۴ الف ب الف ۶ ۷	۳	
تعداد آیات	۰	۱	۳	۰	۶	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۶	۰	۲۴	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۹.۱	۲۷.۳	۰.۰	۵۴.۵	۹.۱	۰.۰

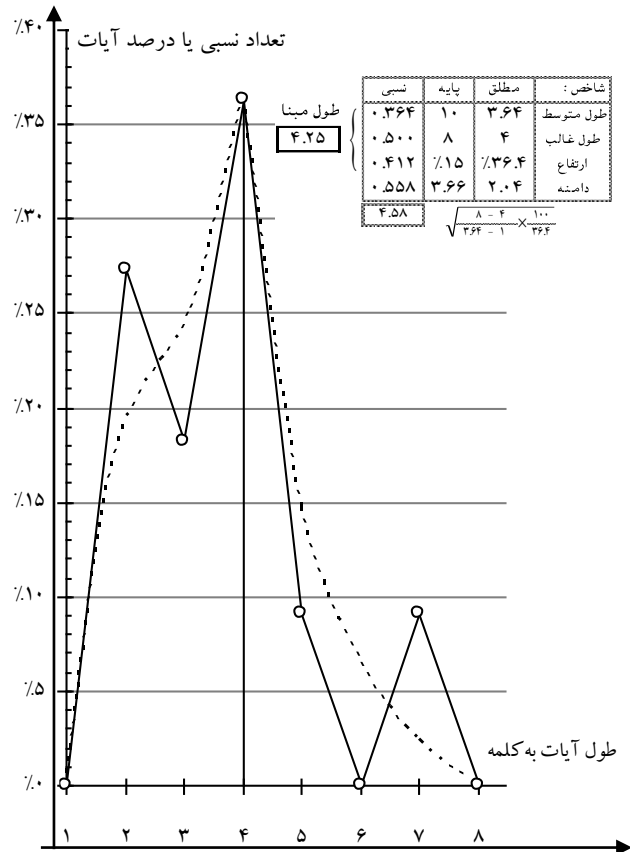
تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $۳۶ \div ۱۱ = ۳.۲۷$

۱۰۰- عادیات

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عادیات (۱۰۰)، تمام آیات (۱ تا ۱۱)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
تعداد آیات	۰	۳	۲	۴	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۶	۱۶	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۷.۳	۱۸.۲	۳۶.۴	۹.۱	۰.۰	۹.۱	۰.۰

تعداد آیات ۱۱، تعداد کلمات ۴۰، طول متوسط $۳/۶۴ = ۴۰ \div ۱۱$

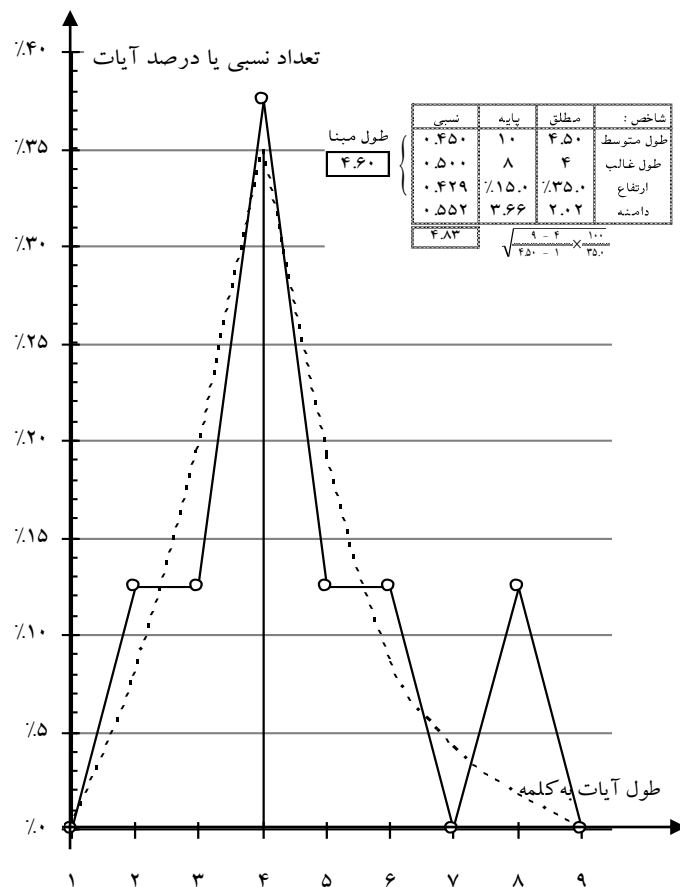
در این سوره‌ها، طول غالب رفته‌رفته جلو می‌رود تا دامنه از راست به چپ بیاید و بنابراین، شاخص نسبی طول غالب، عموماً زیاده‌تر از طول متوسط درمی‌آید ولی روی قاعده و قیاس ایرادی نیست و می‌توان آن را طبیعی و هم‌آهنگ دانست.

۱۰۱- قارعه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قارعه (۱۰۱)،
شماره گذاری نوع ۱، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۸	۱	۲	۳	۶		۵	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۱	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۱۲	۵	۶	۰	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۲.۵	۱۲.۵	۳۷.۵	۱۲.۵	۱۲.۵	۰.۰	۱۲.۵	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۳۶، طول متوسط $۴/۵۰ = ۸ \div ۳۶$

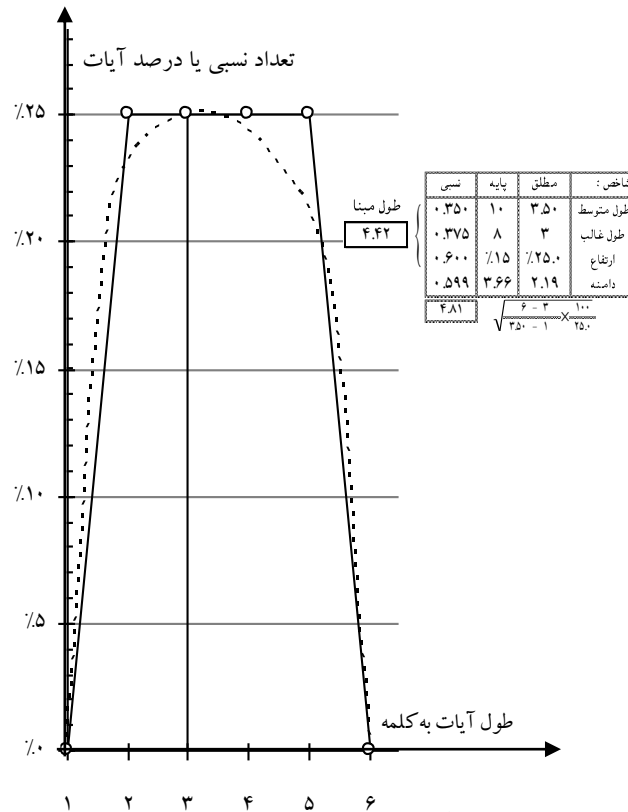
در شماره گذاری نوع ۱ هم آهنگی شاخص‌ها و نزدیکی طول مبنای طول متوسط بیشتر است. بنابراین آن را اختیار می‌نمائیم.

۱۰۲- تکاثر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تکاثر (۱۰۲)، تمام آیات (۱ تا ۸)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۲	۴	۵	
تعداد آیات	۰	۲	۲	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۶	۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۸، تعداد کلمات ۲۸، طول متوسط $28 \div 8 = 3.5$

شکل منحنی با قله کاملاً مسطح آن غیر طبیعی و نامناسب است. شاخص‌ها نیز هم آهنگی نداشته طبعاً ارتفاع کم و دامنه بلند است. اختلاف طول مبنا با طول متوسط ۲۵/۸٪ شده است. نظریه Bell که می‌گوید دو آیه اول، گروه اصلی بوده و

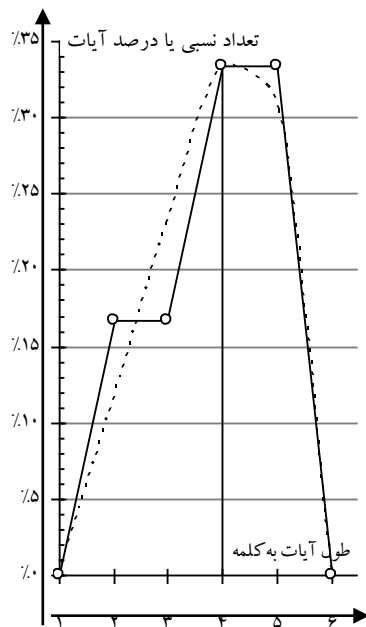
بقیه بعداً ملحق شده است، قابل توجه می‌باشد. خصوصاً که به لحاظ قافیه تمایز وجود دارد. با چنین فرضیه‌ای، به دو تجزیه و ترسیم طبیعی زیر می‌رسیم:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره تکاثر (۱۰۲)،

ب: آیات ۳ تا ۸

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۶	۳	۴	۵	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۱۶.۷	۳۳.۳	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۲۳ \div ۶ = ۳.۸۳$

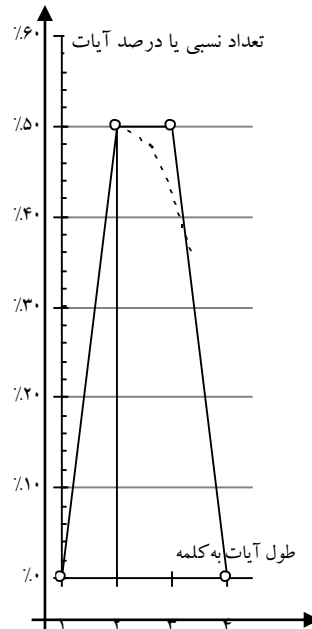
شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۳.۸۳	۱۰	۰.۳۸۳
طول غالب	۴	۸	۰.۵۰۰
ارتفاع	۳۳.۳	۱۵	۰.۴۵۰
دامنه	۱.۶۶	۳.۶۶	۰.۳۹۸

طول مبنا: ۴.۴۴

الف: آیات ۱ و ۲

طول آیات	۱	۲	۳	۴
شماره آیات		۱	۲	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲، تعداد کلمات ۵، طول متوسط $۵ \div ۲ = ۲.۵$

شاخص:	مطلق	پایه	نسبی
طول متوسط	۲.۵۰	۱۰	۰.۲۵۰
طول غالب	۲	۸	۰.۲۵۰
ارتفاع	۵۰	۱۵	۰.۳۰۰
دامنه	۱.۶۳	۳.۶۶	۰.۴۴۶

طول مبنا: ۲.۶۷

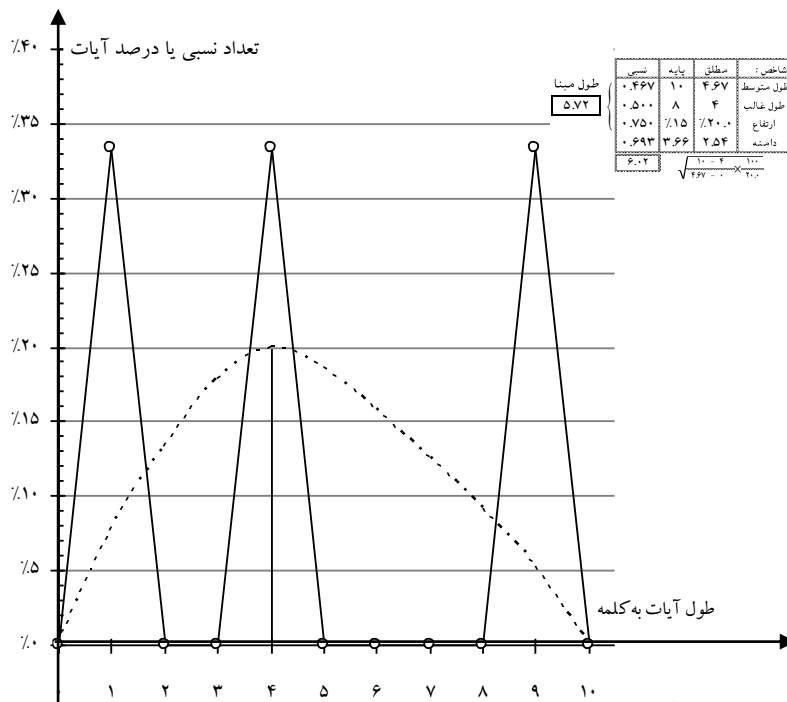
منحنی‌ها و شاخص‌ها طبیعی‌تر و هم‌آهنگ‌تر اند (خصوصاً با توجه به اینکه در سوره‌های کوتاه، آیه شاخص نسبتی طول غالب، نمی‌تواند همیشه مطابق شاخص‌های دیگر درآید). ضمناً طول مبنای گروه ب، همان طول مبنای سوره سراسری شده است ولی با هم‌آهنگی بیشتر.

۱۰۴- عصر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عصر (۱۰۴)، تمام آیات (۱ تا ۳)

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
شماره آیات		۱			۲					۳	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۹	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۳، تعداد کلمات ۱۴، طول متوسط $۴/۶۷ = ۱۴ \div ۳$

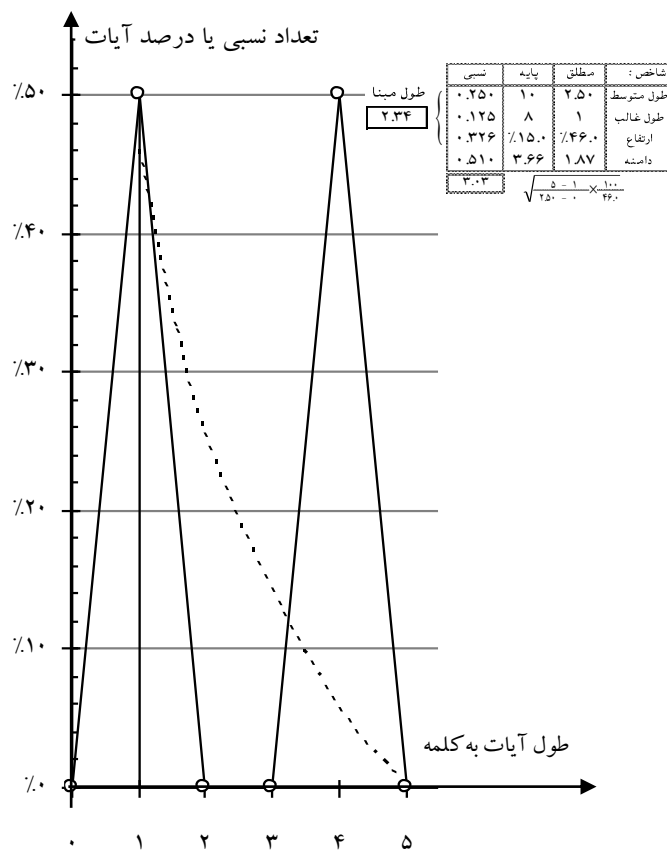

شاخص‌ها هم‌آهنگی درستی ندارند و برای طول غالب ۴، طول اکثر ۹ زیاد و غیرعادی است (البته می‌توانستیم منحنی منظم معادل را به‌طور مماس با محور طولها شروع کرده، یک مرتبه تا ارتفاع ۳۲/۵٪ که نظیر شاخص نسبی ۰/۴۶۰ است بالا ببریم و یک سلسله شاخص‌های هم‌آهنگ به‌دست آوریم. ولی قیافه و روال منحنی منظم معادل که باید کمابیش انعکاس و تشابهی از منحنی منکسر واقعی باشد، به‌کلی مغایر و مصنوعی درمی‌آید).

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره عصر (۱۰۳) - الف: آیات ۱ و ۲

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱			۲	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۰	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۲، تعداد کلمات ۵، طول متوسط $۲ \div ۵ = ۰.۴$

بلاش آیه ۹ کلمه ای ۳ را الحاق بعدی و به منظور استثناء و تعدیلی بر محکومیت انسان در آیه دوم می شمارد. الحاقی بودن آیه ۳ به لحاظ طریقه تجزیه و ترسیمی، قابل تأیید می باشد و گروه دو آیه ای حاصله، بالا مقابل را پیدا می کند که روی هم رفته طبیعی است و با تعداد کم افراد مربوطه، دارای هم آهنگی قابل قبول می باشد. آیه شماره ۳ باقی مانده، دارای طول ۹ است که با آیات و گروه های مشابه خود موافقت دارد.

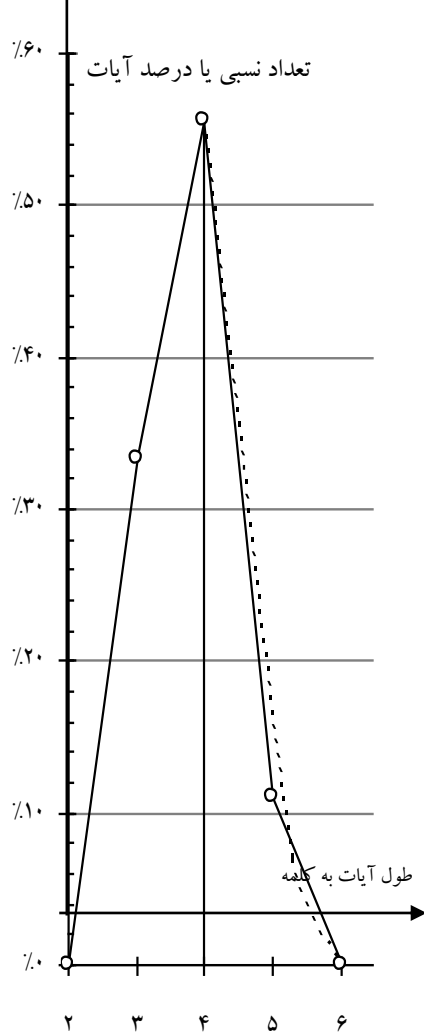
۱۰۴- هَمَزَه

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره هَمَزَه (۱۰۴)، تمام آیات (۱ تا ۹)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیت (ز)		۶	۱	۲	۴
		۸	۳	۵	
		۹	۵	۷	
تعداد آیات	۰	۳	۵	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۹	۲۰	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۵۵.۶	۱۱.۱	۰.۰

شاخص:	مطلق	بایه	نسبی
طول متوسط	۳.۷۸	۱۰	۰.۳۷۸
طول غالب	۴	۸	۰.۵۰۰
ارتفاع	۱.۴۲	٪۱۵	٪۵۵.۵
دامنه	۳.۶۶	۳.۶۶	۰.۳۸۹

طول مبنا $\boxed{383}$

$$\sqrt{\frac{6-4}{3.78-2} \times \frac{100}{55.5}} = 3.84$$
تعداد آیات ۹، تعداد کلمات ۳۴، طول متوسط $34 \div 9 = 3.78$

دامنه به طور آشکار، به طرف چپ کشیده شده است. بنابراین طول غالب بر طول متوسط چرییده و شاخص نسبی آن خیلی زیادتر شده است. در عوض ارتفاع بلند منحنی که نتیجه تجمع و تمرکز آیات روی طول غالب است، جبران آن را کرده و بالاخره طول مبنا با یک اختلاف مختصر ٪۱/۳، مساوی طول متوسط درآمده و شاخص دامنه آن را تأیید کرده است.

نظر بلاشر که این سوره را به ملاحظه لحن، تویخ و جدال متعلق به دوران نسبتاً پیشرفته رسالت و شکل مخالفین به جلو برده و شماره ردیف ۳۹ به آن داده است، قابل تأیید نمی باشد.

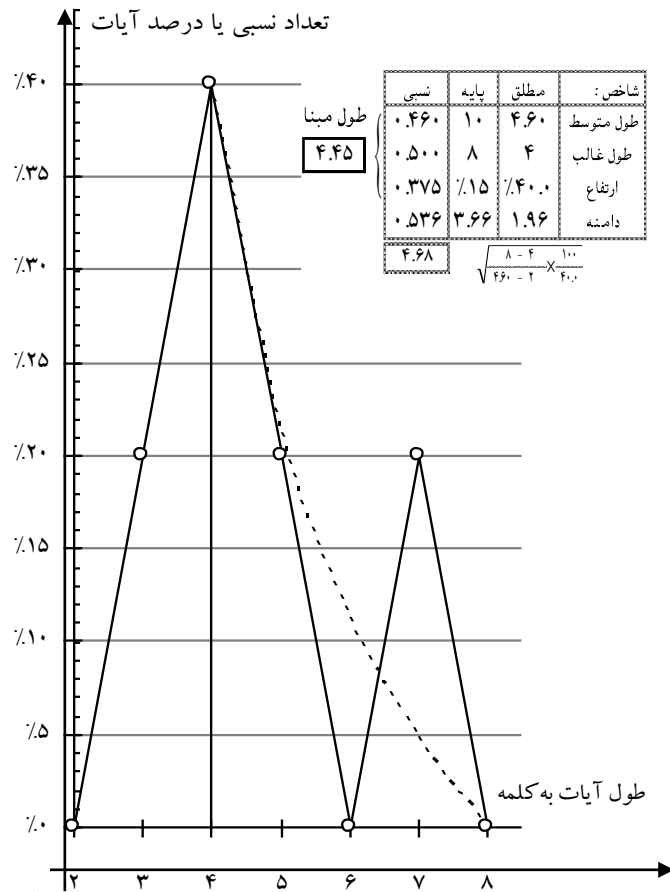
آیه ۴: «كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ»، پنج کلمه حساب شده است. چون «لَيُنْبَذَنَّ» با اضافه داشتن «ل» در اول و «ن» مشدد در آخر، سنگین و در حکم ۲ کلمه شده است.

۱۰۵- فیل

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فیل (۱۰۵)، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۵	۳	۲		۱	
تعداد آیات	۰	۱	۲	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۸	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۲۳ \div ۵ = ۴.۶۰$

شاخص ها به تناسب و قیاس سوره های معاصر و مشابه ، هم آهنگی خوبی دارند.

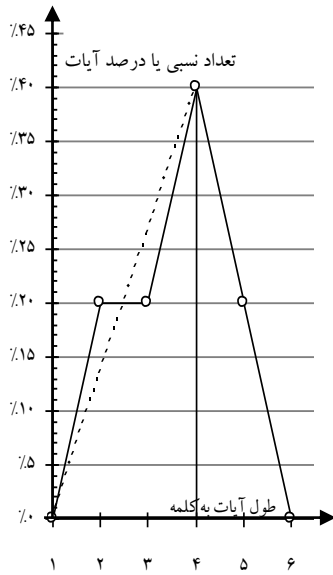
۱۵۶- قریش

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره قریش (۱۵۶)،

شماره گذاری نوع ۱ (صحیح)، تمام آیات (۱ تا ۴) شماره گذاری نوع ۲، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۴	۲	۳	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۳	۸	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۱۸، طول متوسط $۱۸ \div ۵ = ۳.۶۰$

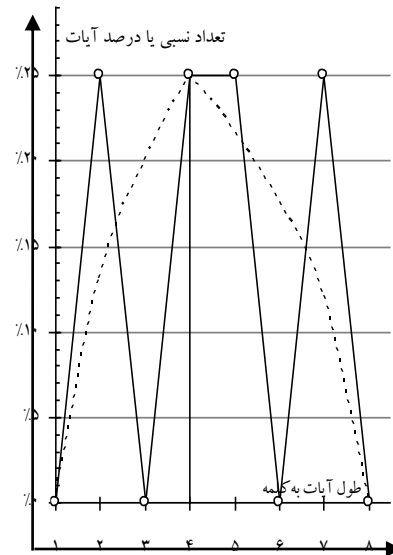
شاخص	میانگین	پایه	سقف
طول متوسط	۳.۶۰	۱.۰	۴.۵۰
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴
ارتفاع	۰.۳۷۵	٪۱۵.۰	٪۴۰.۰
دامنه	۳.۶۶	۱.۳۹	۰.۳۷۹

جدول توزیع سوره قریش (۱۵۶)، شماره گذاری نوع ۱ (قرآن علمیه)						
تعداد کلمات	۱	۲	۳	۴	...	۹
شماره آیات		۱	۴	۲	...	۳
تعداد آیات		۱	۱	۱	...	۱
تعداد کلمات		۲	۳	۴	...	۹
درصد آیات		۲۵٪	۲۵٪	۲۵٪	...	۲۵٪

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۸، طول متوسط $۱۸ \div ۴ = ۴.۵۰$

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱		۲	۳		۴+۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۲	۰	۴	۵	۰	۷	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۸، طول متوسط $۱۸ \div ۴ = ۴.۵۰$

شاخص	میانگین	پایه	سقف
طول متوسط	۴.۵۰	۱.۰	۰.۴۵۰
طول غالب	۰.۵۰۰	۸	۴
ارتفاع	۰.۶۰۰	٪۱۵	٪۲۵.۰
دامنه	۰.۵۸۴	۳.۶۶	۲.۱۴

۱. ظاهراً آیه‌بندی قرآن چاپ علمیه اشتباه است و با هیچ‌یک از دو نوع شماره گذاری تطبیق نمی‌کند. آیه ۳ در هر دو نوع شماره گذاری «فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ» است و جمله بعدی «الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ» در شماره گذاری نوع ۱، یک آیه حساب شده و در شماره گذاری نوع ۲، دو آیه.

به طوری که در اشکال صفحه قبل ملاحظه می شود هر دو مجموعه شاخص ها در داخله خود توافق و تناسبی دارند و می توانند مانند سوره ها و گروه های دیگر به عنوان مجموعه های کم و بیش هم آهنگ تلقی شوند.

شماره گذاری نوع ۱ (صحیح) سوره را (به اواسط سال ۲ بعثت) به جلو و چندین سوره بعد از سوره فیل (۱۵۵) می برد. بالعکس شماره گذاری نوع ۲ آن را به عقب و به اوایل، حتی قدیم تر از سوره فیل (۱۵۵) می رساند. ضمناً ناهم آهنگی شاخص ها در شماره گذاری نوع ۲ خیلی کمتر و منحصر به شاخص نسبی طول غالب است که در سوره های دامنه به چپ، عادی است. بنابراین ما همان را اختیار می کنیم و طول مبنا را متوسط سه شاخصی که هم آهنگ اند می گیریم.

۱۵۷- ماعون

منحنی سوره ماعون (۱۵۷) (در صفحه بعد) کاملاً قیافه سوره های اولیه را دارد که دامنه و تمایل به چپ دارند و طول غالبشان از طول متوسط بیشتر است. به همین دلیل، شاخص نسبی طول غالب را که خارج از قاعده شده است، خارج گذاشته و طول مبنا را از متوسط گیری شاخص های دیگر به دست آورده ایم (۳/۵۷ به جای ۳/۹۶).

بلاش می گوید بنابر روایات اسلامی (آیات ۱ تا ۳ اصلی مکی هستند و آیات بعدی ۴ تا ۷ مدنی و به عقیده خود او سوره قریش (۱۵۶) از انطباق دو گروه ترکیب شده است و گروه دوم (۴ تا ۷) که در آن اشاره به صلوة می نماید، مؤخر به گروه اول است که ذکر احسان در آن می آید.

اتفاقاً گروه اول تماماً آیات ۴ کلمه ای هستند در حالی که گروه دوم طول متوسطشان ۳ می شود و مقدم به نظر می آیند. در هر حال، چه به لحاظ مطلب و محتوا، چه از جهت قافیه و چه از نظر توزیع و پاشش آیات، یکپارچگی کامل در سوره قریش (۱۵۶) وجود ندارد. ۴ آیه اول از یک طرف و سه آیه بعد از طرف دیگر هر کدام تقریباً هم وزن می باشند و طول های متوسطشان نیز تقریباً مساوی با هم در می آید.

یک فرض هم اینست که آیات سوره را در اصل طولانی تر و به هم چسبیده تر بگیریم:

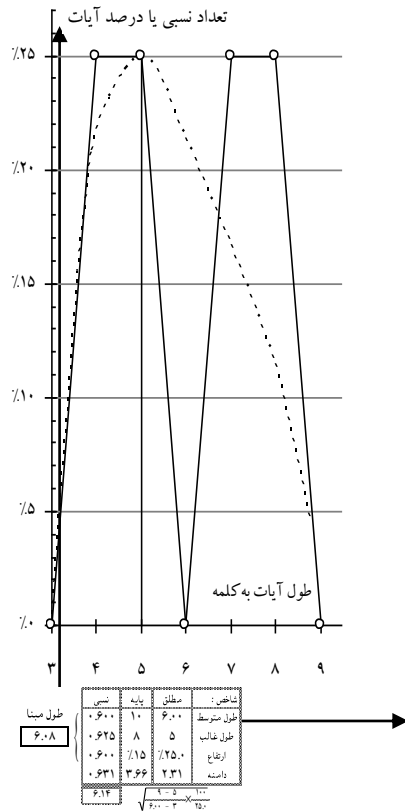
بسم الله الرحمن الرحيم. ۱- أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالذِّينِ. ۲- فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ. ۳- فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ. ۴- الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ.

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ماعون (۱۰۷)،

تمام آیات (۱ تا ۷) در حالتی که در ۴ آیه (۱ تا ۴) تجمیع شوند

طول آیات	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
شماره آیات		۱	۴		۳	۲	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۰	۱	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۵	۰	۷	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰	۲۵.۰	۲۵.۰	۰.۰

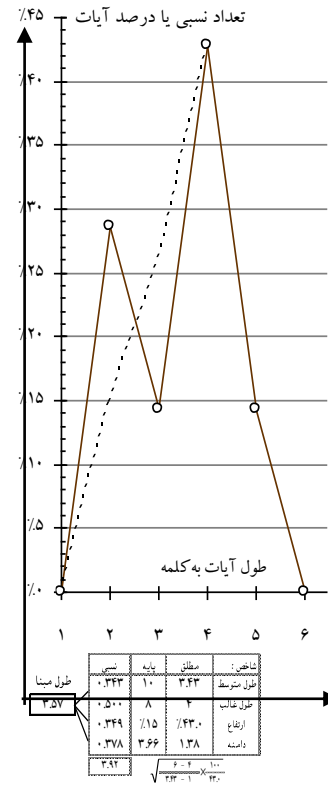
تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۲۴، طول متوسط $۲۴ \div ۴ = ۶/۰۰$

تمام آیات (۱ تا ۷)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۴	۶	۱	۵	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۳	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۱۲	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۸.۶	۱۴.۳	۴۲.۹	۱۴.۳	۰.۰

تعداد آیات ۷، تعداد کلمات ۲۴، طول متوسط $۲۴ \div ۷ = ۳/۴۳$

به این ترتیب زمان نزول سوره را به سال‌های ۲ و ۳ می‌خورد. تا آن وقت، هم تشکیلات نماز تا حدودی تنظیم شده است و منافقین هم، کم‌وبیش مشخص گشته‌اند. در آیه‌بندی فوق، پاشش نیز یکنواخت بوده، طول متوسط دو قسمت سوره هر کدام مساوی ۶ می‌شود.

۱۵۸- کوثر

جدول توزیع و منحنی مشخصه
سوره کوثر (۱۵۸)، تمام آیات (۱ تا ۳)

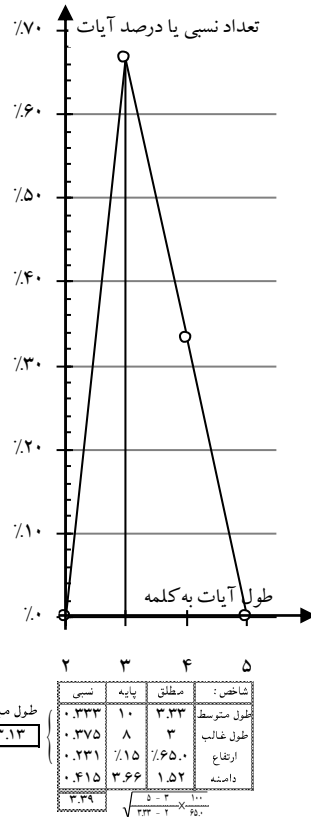
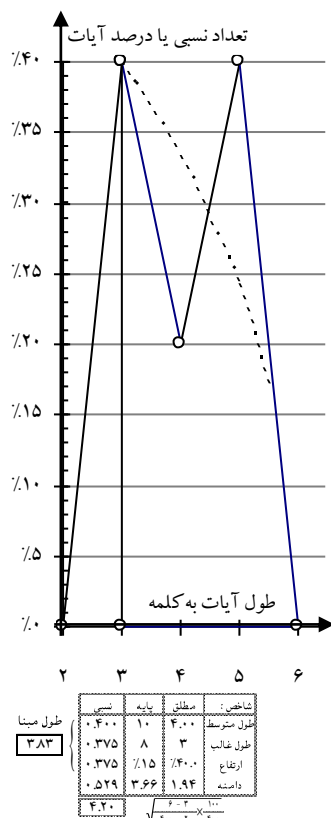
طول آیات	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۱	۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۶۶.۷	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۳، تعداد کلمات ۱۰، طول متوسط $۱۰ \div ۳ = ۳.۳۳$

جدول توزیع و منحنی مشخصه
سوره کافرون (۱۵۹)، تمام آیات (۱ تا ۶)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۶	۳	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۶	۴	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۴۰.۰	۲۰.۰	۴۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $۲۰ \div ۵ = ۴.۰$

۱۵۹- کافرون

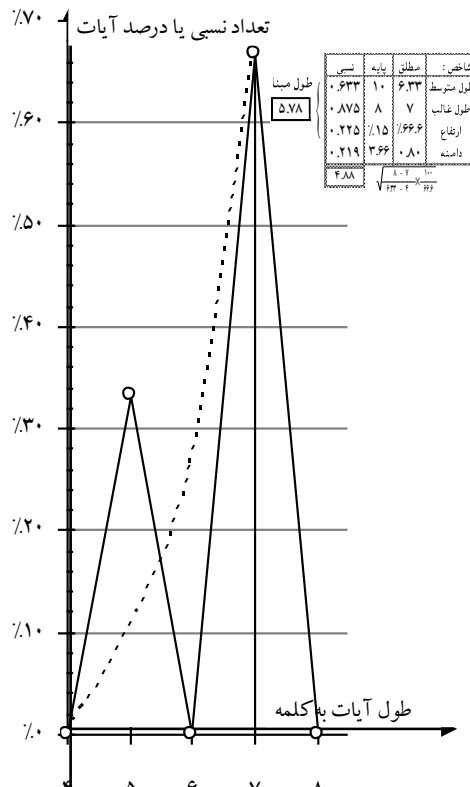
بنابه معمول آیه تکراری ۵ (وَلَا أُنۡتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعۡبُدُ) را به حساب تجزیه و ترسیم نیاورده‌ایم. اگر می‌آوردیم منحنی قیافه غیر طبیعی، با تمایل فوق العاده به چپ و ارتفاع فوق العاده زیاد را پیدا می‌کرد و شاخص‌های نسبی به ترتیب: ۰/۴۱۶، ۰/۶۲۳، ۰/۳۰۰ و ۰/۲۶۰ می‌شدند.

۱۱۵- نصر

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره نصر (۱۱۵)، تمام آیات (۱ تا ۳)

طول آیات	۴	۵	۶	۷	۸
شماره آیات		۱		۲	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۵	۰	۱۴	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۰.۰	۶۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۳، تعداد کلمات ۱۹، طول متوسط $۶/۳۳ = ۱۹ \div ۳$

شکل منحنی کاملاً غیر طبیعی است زیرا طول غالب خیلی به راست آمده و با داشتن طول متوسط $۶/۳۳$ ، برخلاف سوره‌های نظیر چنین طول متوسطی، دامنه به طرف چپ افتاده است. شاخص‌ها نیز منتهای ناهم‌آهنگی را دارند. (شاخص نسبی ارتفاع، $\frac{1}{4}$ شاخص نسبی طول غالب و $\frac{1}{3}$ طول متوسط شده است و از آن ناجورتر شاخص نسبی دامنه). به طوری که در این ترکیب، خیلی بعید است که آیه بندی سوره اصیل باشد. از طرف دیگر می‌دانیم که مورخین و مفسرین غالباً سوره نصر (۱۱۵) از آخرین سوره‌های مدینه دانسته‌اند (سال ۸ یا ۱۰) و ضمناً آیات سوره طوری است که قُرْآن قرآن، وقف روی هیچ یک از آنها را جائز ندانسته، مطلب و معنی تا به آخر نرسیم معلوم نمی‌شود.

بنابراین هیچ استبعادی ندارد که در اصل، سه آیه این سوره، آیه واحد مستقلی بوده است مرکب از ۱۹ کلمه و به این ترتیب سوره مدنی می‌شود.

اتفاقاً بلاشر سوره نصر (۱۱۵) را در هر دو نوع شماره گذاری، با دو آیه نشان

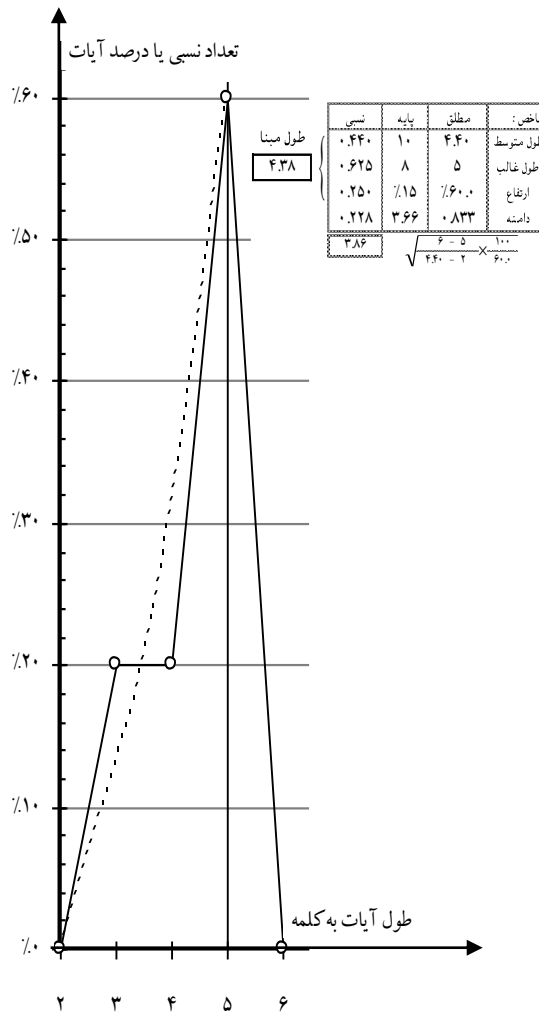
داده است.

۱۱۱- مسد (تبت)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مسد (تبت) (۱۱۱)، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۴	۳	۱	
تعداد آیات	۰	۱	۱	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۳	۴	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۲۰.۰	۲۰.۰	۶۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۲، طول متوسط $۲۲ \div ۵ = ۴/۴۰$

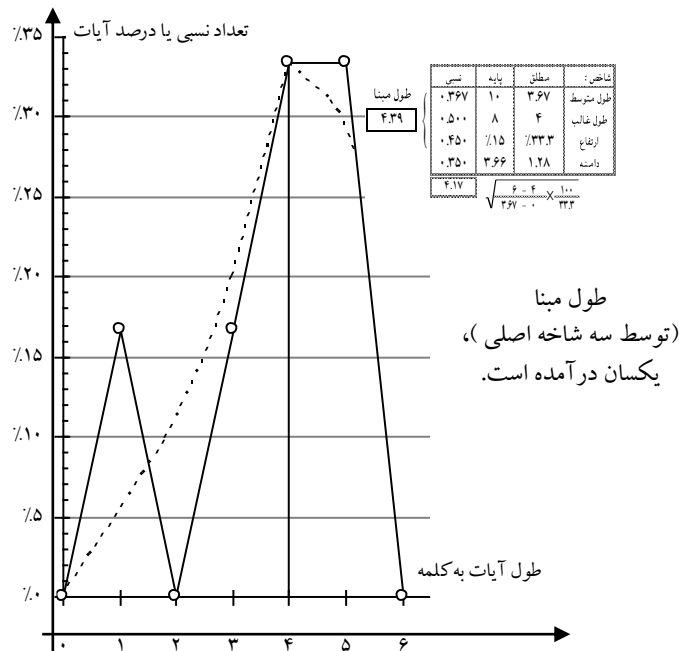
قیافه منحنی غیرعادی است (طول غالب بیشتر از طول متوسط، دامنه بلند طرف چپ با داشتن طول متوسط $۴/۴۰$). شاخص‌ها، ناهم‌آهنگ‌اند (البته نه به ناهم‌آهنگی سوره نصر (۱۱۵))، خصوصاً که طول مبنا با یک اختلاف $۰/۴۵\%$ مساوی طول متوسط شده، شاخص‌های دوم و سوم جبران یکدیگر را کرده‌اند. ممکن است یک مورد انحرافی احتمالی استثنائی باشد یا در اصل ترکیب آیات و استقلال سوره به نحو دیگر بوده است. مثلاً اگر آیه یک را قبول کنیم که در اصل دو آیه بوده است [۱- الف) تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ. ۱- ب) وَتَبَّ] تجزیه و ترسیم به نتایج موزون‌تری می‌رسد:

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره مسد (تبت) (۱۱۵)،

تمام آیات، با تقسیم آیه اول به دو آیه

طول آیات	۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		الف		۴	اب ۳	۲ ۵	
تعداد آیات	۰	۱	۰	۱	۲	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۱	۰	۳	۸	۱۰	۰
درصد آیات	۰.۰	۱۶.۷	۰.۰	۱۶.۷	۳۳.۳	۳۳.۳	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۲، طول متوسط $۳/۶۷ = ۲۲ \div ۶$

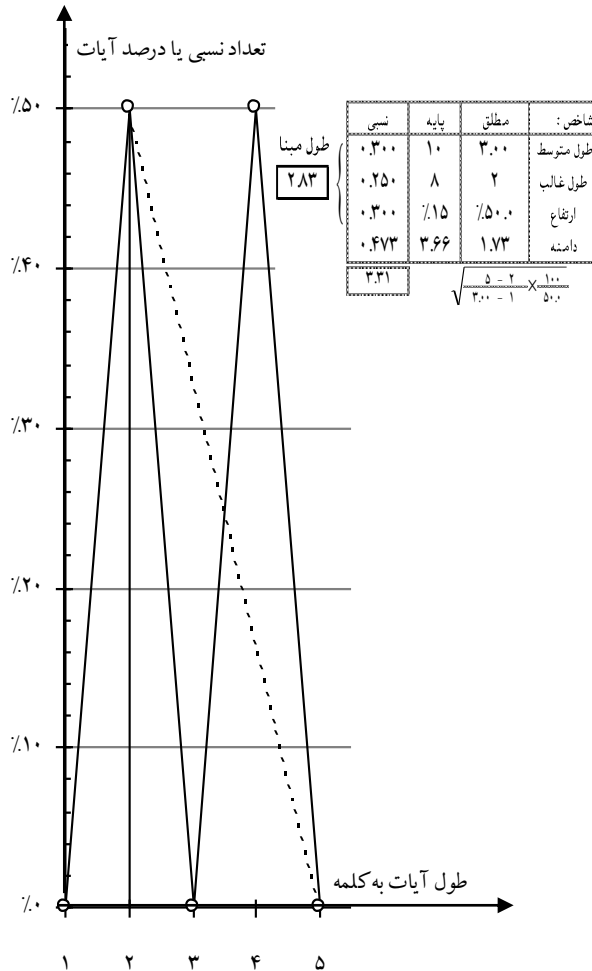

۱۱۲- ا خلاص (توحید)

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ا خلاص (توحید) (۱۱۲)، تمام آیات (۱ تا ۴)

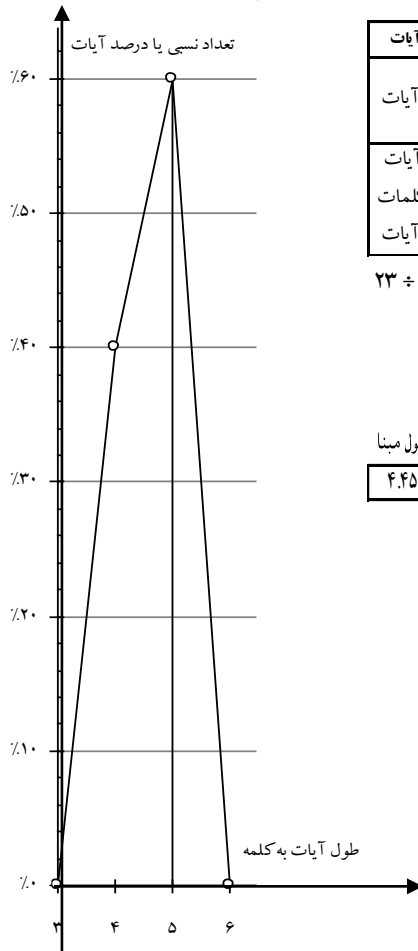
طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵
شماره آیات		۲		۱	
		۳		۴	
تعداد آیات	۰	۲	۰	۲	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۰	۸	۰
درصد آیات	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰	۵۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۴، تعداد کلمات ۱۲، طول متوسط آیات $۱۲ \div ۴ = ۳/۰۰$

۱۱۳- فلق

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره فلق (۱۱۳)، تمام آیات (۱ تا ۵)

طول آیات	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۱	۳	
		۲	۴	
			۵	
تعداد آیات	۰	۲	۳	۰
تعداد کلمات	۰	۸	۱۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۴۰.۰	۶۰.۰	۰.۰

تعداد آیات ۵، تعداد کلمات ۲۳، طول متوسط $۴/۶۰ = ۲۳ \div ۵$

شاخص:	نسبی	پایه	مطلق
طول متوسط	۰.۴۶۰	۱۰	۴.۶۰
طول غالب	۰.۶۲۵	۸	۵
ارتفاع	۰.۲۵۰	٪۱۵	٪۶۰.۰
دامنه	۰.۲۷۹	۳.۶۶	۱.۰۲
	۴.۰۳		$\sqrt{\frac{۶-۵}{۴۶۰-۳} \times \frac{۱۰۰}{۶۰.۰}}$

طول مینا ۴.۴۵

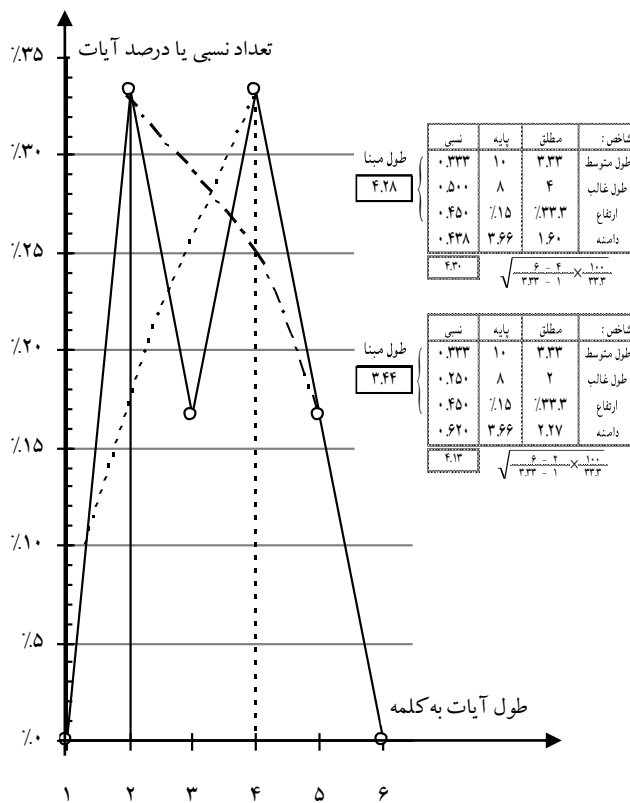
چون شکل منحنی زیاد بلند است و به سمت چپ دامنه پیدا کرده است، برای چنین طول متوسط، غیرعادی به نظر می آید. مگر آنکه هنوز ارتحال از تمایل چپ به تمایل به راست را انجام شده تلقی نکرده، در حال نوسان بدانیم. در این صورت هیچ یک از سوره های فلق (۱۱۳)، تبت (۱۱۱)، ماعون (۱۰۷)، قریش (۱۰۹)، هَمَزَه (۱۰۴)، تکاثر (۱۰۲) - ب، قارعه (۱۰۱) شماره گذاری ۲، ضحی (۹۳) سرتاسری و غیره، حالت استثنائی و غیرعادی ندارند. حتی شاید در سوره های اخلاص (۱۱۲)، کافرون (۱۰۹)، عصر (۱۰۳) دو آیه ای و زلزال (۹۹) نیز امکان تغییر طول غالب و کوتاه گرفتن دامنه باشد.

۱۱۴- ناس

جدول توزیع و منحنی مشخصه سوره ناس (۱۱۴)، تمام آیات (۱ تا ۶)

طول آیات	۱	۲	۳	۴	۵	۶
شماره آیات		۲	۶	۱	۵	
تعداد آیات	۰	۲	۱	۲	۱	۰
تعداد کلمات	۰	۴	۳	۸	۵	۰
درصد آیات	۰.۰	۳۳.۳	۱۶.۷	۳۳.۳	۱۶.۷	۰.۰

تعداد آیات ۶، تعداد کلمات ۲۰، طول متوسط $۳/۳۳ = ۲۰ \div ۶$

شاخص‌ها را با دو فرض می‌توان تنظیم کرد: رأس منحنی معادل منتظم روی طول ۲، یا روی طول ۴. در فرض اول، طول مبنا با طول متوسط، اختلاف کمتر دارد و شاخص‌های اصلی به یکدیگر نزدیکتراند تا در فرض دوم. بنابراین ما طول غالب مساوی ۲ را اختیار می‌نمائیم.

جداول و مدارک استنادی

(جدول ۱۰۱)

تبدیل دو نوع شماره گذاری قرآن‌ها

شماره در نوع ۲ آیات با کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱	شماره در نوع ۲ آیات با کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱	شماره در نوع ۲ آیات با کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱	شماره در نوع ۲ آیات با کسر	شماره آیات در قرآن‌های نوع ۱
-۲	۱۳ تا ۱۲	+۳	۱۱۳ ب تا ۱۳۲ الف	+۲	۱۹۱ تا ۱۹۳		بقره (۲)
-۳	۳۴ تا ۱۴	+۴	۱۳۳ ب تا ۱۳۹	+۱	۱۹۴ تا ۱۹۸	+۱	۱ تا ۱۹ الف
-۴	۳۵ تا ۳۵	+۳	۱۳۳ تا ۱۳۰		تساء (۵)	+۲	۱۹ ب تا ۲۸ الف
-۵	۳۷ تا ۳۷ الف	+۲	۱۳۴ تا ۱۳۶	+۱	۳ ب تا ۵	+۳	۲۸ ب تا ۴۱ الف
-۴	۳۷ ب	+۱	۱۳۷ تا ۱۵۷	-۱	۷ تا ۱۳	+۴	۴۱ ب تا ۶۲ الف
-۳	۳۷ ج تا ۳۱ الف	+۱	۱۶۶ ب تا ۱۸۵	-۲	۱۳	+۵	۶۲ ب تا ۷۳ الف
-۲	۳۱ ب تا ۳۲ الف	+۱	۱۹۱ تا ۲۰۵	-۳	۱۵	+۶	۷۳ ب تا ۱۳۷
-۱	۳۲ ب تا ۵۱ الف		انفال (۸)	-۴	۱۶ تا ۲۹	+۵	۱۳۸ تا ۱۷۳
	نحل (۱۶)	-۱	۳۷ تا ۴۳	-۵	۳۰ تا ۳۲ الف	+۴	۱۷۳ تا ۲۱۲
-۱	۴۳ تا ۴۳	-۲	۴۴ تا ۶۴ الف	-۴	۳۲ ب تا ۴۶ الف	+۳	۲۱۲ تا ۲۱۶
-۲	۴۵ تا ۱۱۰ الف	-۱	۶۴ تا ۷۶	-۳	۴۶ ب تا ۷۰ الف	+۲	۲۱۷ تا ۲۱۸
-۱	۱۱۰ ب تا ۱۲۸ الف		توبه (۹)	-۲	۷۰ ب تا ۱۰۰ الف	+۱	۲۱۹ تا ۲۲۰
	اسراء (۱۷)	-۱	۶۲ تا ۱۳۰	-۱	۱۰۰ ب تا ۱۰۶ الف	-۱	۲۲۶ تا ۲۵۸
-۱	۱۰ تا ۳۵		یونس (۱۰)	+۱	۱۱۸ تا ۱۵۶ الف	-۲	۲۵۹ تا ۲۶۹
-۲	۳۷ تا ۱۰۶ الف	-۱	۱۱ تا ۸۰ الف	+۲	۱۵۶ ب تا ۱۷۰	-۳	۲۷۰ تا ۲۷۳ الف
-۱	۱۰۶ تا ۱۰۸ الف		هود (۱۱)	+۱	۱۷۱ تا ۱۷۲	-۱	۲۷۳ تا ۲۷۷ الف
	مکهف (۱۸)	-۱	۶	+۱	۱۷۳ تا ۱۷۵		آل عمران (۳)
+۱	۲ تا ۲۱	-۲	۷ تا ۹		مائده (۵)	+۱	۱ تا ۳ الف
+۱	۲۳ ب تا ۲۱ الف	-۳	۱۰ تا ۲۲ الف	-۱	۳ تا ۳	+۲	۳ ب تا ۲۹ الف
+۲	۳۱ ب تا ۵۵	-۲	۲۲ تا ۵۴	-۲	۵ تا ۸	+۳	۲۹ ب تا ۳۰ الف
+۱	۵۶ تا ۹۷	-۳	۵۵ تا ۷۷ الف	-۲	۹ تا ۲۵	+۴	۳۰ ب تا ۳۱ الف
	مریم (۱۹)	-۲	۷۷ ب تا ۸۴ الف	-۴	۲۶ تا ۵۲	+۵	۳۱ ب تا ۳۳ الف
+۱	۱ تا ۳	-۱	۸۴ ب تا ۸۷	-۵	۵۳ تا ۷۰ الف	+۶	۳۳ ب تا ۳۴ الف
-۱	۸ تا ۱۳ الف	-۲	۸۸ تا ۹۵	-۳	۷۰ ب تا ۸۲ الف	+۷	۳۴ ب تا ۶۸
-۱	۳۷ تا ۷۶	-۳	۹۶ تا ۹۹ الف	-۳	۸۲ ب تا ۸۹ الف	+۶	۶۹ تا ۹۱
-۲	۷۸ تا ۷۷	-۲	۹۹ تا ۱۲۰ الف	-۲	۸۹ ب تا ۹۳ الف	+۵	۹۲ تا ۹۸
-۳	۷۹ تا ۹۱ الف	-۱	۱۲۰ ب تا ۱۲۲ الف	-۱	۹۳ تا ۹۹ الف	+۴	۹۹ تا ۱۲۲ الف
-۲	۹۱ ب تا ۹۳ الف		یوسف (۱۲)	+۱	۱۰۱ تا ۱۰۹	+۵	۱۲۲ ب تا ۱۲۶ الف
-۱	۹۳ تا ۹۴ الف	-۱	۹۷ تا ۱۰۳ الف		تعام (۶)	+۶	۱۲۶ ب تا ۱۳۱ الف
	طه (۲۰)	-۱	۶ تا ۱۸ الف	+۱	۶۶ تا ۷۱	+۷	۱۳۱ تا ۱۳۵
+۱	۹ تا ۱۶	+۱	۲۸ تا ۳۰	-۱	۱۳۶ تا ۱۳۳ الف	+۶	۱۳۶ تا ۱۷۳
-۱	۳۱ تا ۳۰		ابراهیم (۱۴)	+۱	۱ تا ۲۸ الف	+۳	۱۷۳ تا ۱۷۶
-۲	۳۲ تا ۶۳	-۱	۱۰ تا ۱۱	+۲	۲۸ ب تا ۱۰۳ الف	+۳	۱۸۰ تا ۱۹۰

شماره در نوع ۲ آیات با کس	شماره آیات در قرآن های نوع ۱	شماره در نوع ۲ آیات با کس	شماره آیات در قرآن های نوع ۱	شماره در نوع ۲ آیات با کس	شماره آیات در قرآن های نوع ۱	شماره در نوع ۲ آیات با کس	شماره آیات در قرآن های نوع ۱
-۱	نجم (۵۳) ۲۷ تا ۵۹	-۳	۱۰ تا ۱۳ الف	-۳	عتکوت (۲۹) ۱ تا ۵۱	-۲	۶۴ تا ۷۵ الف ۷۵ ب تا ۸۸
+۱	رحمن (۵۵) ۱ تا ۱۶	-۱	۱۳ ب تا ۱۹ الف ۱۹ ب تا ۳۳ الف	+۱	روم (۳۰) ۱ تا ۵۳	-۲	۸۸ تا ۹۰ الف ۹۰ ب تا ۹۳ الف
+۱	واقعه (۵۶) ۲۲ ب تا ۳۶	+۱	۱ تا ۲ ۱۹ تا ۳۲	+۱	لقمان (۳۱) ۱ تا ۲۲	-۱	۹۳ ب تا ۹۶ الف ۹۶ ب تا ۱۰۶ الف
+۱	۶۶ ب تا ۹۰	-۲	۳۳ تا ۳۹	+۱	سجده (۳۲) ۱ تا ۹	+۲	۱۰۶ ب تا ۱۱۵ الف ۱۱۵ ب تا ۱۲۱
-۱	مجادله (۵۸) ۳ تا ۲۱ الف	-۲	۳۰ تا ۵۶ الف ۵۶ ب تا ۷۳ الف	+۱	۳۱ ب تا ۳۸	+۱	۱۲۲ تا ۱۳۳
+۱	توح (۶۱) ۵ ب تا ۲۲	-۱	۷۳ ب تا ۷۳ الف فصلت (۶۱) ۱ تا ۲۶	+۱	سیاه (۳۳) ۱۰ ب تا ۵۲	-۱	انبیاء (۳۱) ۲۹ تا ۶۷ الف
-۱	۲۶ تا ۲۹	+۱	۱ تا ۲۶	-۱	فاطر (۳۵) ۸ تا ۲۰ الف	-۱	حج (۳۲) ۱۹ تا ۲۱ الف ۲۱ تا ۳۳ الف
-۱	جن (۶۴) ۳۳ تا ۳۶	+۱	شوری (۳۶) ۱ تا ۱۱	+۱	۲۰ ج تا ۲۱ الف ۲۱ ب تا ۲۵ الف	+۱	۳۳ ج تا ۳۷
-۱	مذثر (۶۵) ۲۲	+۲	۱۱ تا ۱۱ ۱۲ تا ۲۵	+۲	۲۳ ب تا ۲۳ ۲۵ تا ۳۱	-۱	مؤمنون (۳۲) ۲۳ تا ۲۳ ۲۵ تا ۱۱۷ الف
-۲	۳۳	+۱	۲۷ تا ۳۱ الف ۳۱ ب تا ۳۲	+۲	۳۱ تا ۳۲ ۳۲ تا ۳۳	-۲	۲۳ تا ۲۳ ۲۵ تا ۱۱۷ الف
-۲	۳۳ تا ۳۱ الف ۳۱ ب تا ۳۲ الف	+۲	۳۲ تا ۳۲ ۳۳ تا ۳۳	+۱	۳۲ تا ۳۳ ۳۳ تا ۳۳	-۱	۱۱۷ ب
-۱	۳۲ ب تا ۵۱ الف	+۱	زخرف (۳۴) ۱ تا ۵۱	+۱	یس (۳۶) ۱ تا ۲۹	+۱	تور (۳۵) ۱۳ تا ۱۸ ۲۳ ب تا ۵۹
+۱	عبس (۸۹) ۱۵ ب تا ۱۸	+۱	۱ تا ۵۱ دخان (۸۸) ۱ تا ۲۶	+۱	صافات (۳۷) ۲۹ ب تا ۳۷ الف ۳۷ ب تا ۷۸	+۱	فرقان (۳۵) ۳ تا ۲۰ ۲۱ تا ۶۰ الف
+۱	فجر (۸۹) ۱ ب تا ۱۳	+۱	۱ تا ۲۶ جاثیه (۸۵) ۱ تا ۲۶	+۲	۷۸ تا ۷۸ ۷۹	-۱	۳ تا ۲۰ ۲۱ تا ۶۰ الف
-۱	۱۷ تا ۲۵ الف	+۱	۱ تا ۲۶ احقاف (۸۶) ۱ تا ۲۳	+۲	۸۱ تا ۱۰۰ ۱۰۱	-۱	۶۰ ب تا ۶۶ الف شعراء (۳۶) ۱ تا ۳۸
-۱	۲ تا ۶	+۱	۱ تا ۲۳ محمد (۳۷) ۵ تا ۱۶ ۱۷ تا ۳۰	+۱	۱ تا ۳۳ ۳۳ تا ۷۵ الف ۷۵ تا ۸۵ الف	+۱	۱ تا ۳۸ تل (۳۷) ۳۵ تا ۶۶ الف ۶۷ تا ۹۵
+۱	۱ ب تا ۵ الف ۵ ب تا ۶ الف	-۱	۵ تا ۱۶ ۱۷ تا ۳۰	-۱	۱ تا ۳۳ ۳۳ تا ۷۵ الف ۷۵ تا ۸۵ الف	-۱	۳۵ تا ۶۶ الف ۶۷ تا ۹۵
+۲	۵ ب تا ۶ الف	-۲	۳۰ تا ۱۷	-۲	۳ تا ۳ زمر (۳۹) ۳ تا ۹	-۲	۹۵ تا ۹۵ قصص (۳۸) ۱ تا ۲۲
+۳	۶ ب تا ۸	+۱	قی (۵۹) ۱۳ ب تا ۳۳	-۱	۳ تا ۳ ۹ تا ۹	+۱	۲۲ تا ۲۲

(جدول ۱۰۲)

صورت ترتیبی سوره‌های قرآن

(پیشنهادی در کتاب سیر تحول قرآن)

آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات
تمام سوره	عادیات	تمام سوره	معاون	۱ تا ۵	علق	۱
۳۸ تا ۵۲	حاقه	تمام سوره	مرسلات	۱ تا ۷	مدثر	۲
تمام سوره	تبت	۱ تا ۳۶	نبأ	۱ تا ۲	عصر	۳
تمام سوره	فلق	تمام سوره	قریش	۱ تا ۸	طور	۴
تمام سوره	بلد	۱ تا ۲۵	نجم	تمام سوره	اتحاجس	۵
۳ تا ۸	تکائر	تمام سوره	انشقاق	۱۱ تا ۱۷	طارق	۶
تمام سوره	قیل	تمام سوره	عبس	۱ تا ۵	انفطار	۷
۱۴ تا ۲۷	فجر	تمام سوره	همزة	۱ تا ۱۷	شمس	۸
تمام سوره	زلزال	تمام سوره	کافرون	تمام سوره	کوثر	۹
تمام سوره	قارعه	۶ تا ۷	غاشیه	۱ تا ۹	اعلی	۱۰
تمام سوره	صافات	۱۷ تا ۲۴	غاشیه	۱ تا ۷	بروج	۱۱
۱۹ تا ۳۵	معارج	۷ تا ۱۳	قیامت	۱۲ تا ۲۲	بروج	۱۱
تمام سوره	مطففین	۲۰ تا ۴۰	قیامت	تمام سوره	تکوین	۱۲
تمام سوره	قدر	تمام سوره	تین	تمام سوره	انشراح	۱۳
۷ تا ۶۰	ذاریات	تمام سوره	واقعه	تمام سوره	ضحی	۱۴
تمام سوره	قمر	۱ تا ۲۷	رحمن	تمام سوره	ناس	۱۵
۱۷ تا ۵۲	قلم	۲۸ تا ۷۸	رحمن	۱ تا ۲۶	تازعات	۱۶
۱ تا ۱۶	دخان	تمام سوره	فاتحه	تمام سوره	لیل	۱۷

آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات	نام سوره	آیات
تمام سوره	محمد	۱۱۱ تا ۱۱۳	اسراء	تمام سوره	نوح	۵۱
تمام سوره	انفال	تمام سوره	نعل	تمام سوره	مزمل	۵۲
تمام سوره	صف	۳۰ تا ۳۸	زمر	۱ تا ۵۴	طه	۵۳
۱ تا ۱۳	احقاف	۵۴ تا ۶۶	زمر	۶ تا ۴۸	حجر	۵۴
۲۷ تا ۲۶	احقاف	تمام سوره	جاثیه	۱ تا ۵۱	شعراء	۵۵
تمام سوره	جمعه	تمام سوره	تغابن	تمام سوره	دھر	۵۶

۳۰ تا ۷۶	آل عمران	۹۷	تمام سوره	هود	۷۷	۱ تا ۲۴	ص	۵۷
تمام سوره	ماتقون	۹۸	۸ تا ۳۸	فصلت	۷۸	۲۹ تا ۶۶	ص	۵۷
۱ تا ۱۷	حج	۹۹	۳۹ تا ۵۳	روم	۷۹	تمام سوره	ق	۵۸
۳۱ تا ۴۲	حج	۹۹	۲۷ تا ۶۰	روم	۷۹	تمام سوره	یس	۵۹
۶۹ تا ۷۷	حج	۹۹	۵۷ تا ۱۵۴	اعراف	۸۰	۱۲ تا ۱۸۸	مؤمنون	۶۰
تمام سوره	حشر	۱۰۰	۱۷۶ تا ۲۰۵	اعراف	۸۰	۱ تا ۶۵	زخرف	۶۱
تمام سوره	حذید	۱۰۱	۱ تا ۳۰	انعام	۸۱	۸۱ تا ۸۹	زخرف	۶۱
۱ تا ۳۴	نور	۱۰۲	۷۴ تا ۸۲	انعام	۸۱	تمام سوره	انبیاء	۶۲
۱ تا ۳	احزاب	۱۰۳	۱۰۵ تا ۱۱۷	انعام	۸۱	تمام سوره	جن	۶۳
۷ و ۸	احزاب	۱۰۳	تمام سوره	عتکوت	۸۲	۱ تا ۳۴	مریم	۶۴
۴۱ تا ۴۷	احزاب	۱۰۳	۱۰ تا ۵۴	سیا	۸۳	۴۲ تا ۷۵	مریم	۶۴
۶۳ تا ۶۸	احزاب	۱۰۳	۷۲ تا ۱۰۹	یونس	۸۴	تمام سوره	یثه	۶۵
۴۷ تا ۶۰	نساء	۱۰۴	۱ تا ۷۱	یوسف	۸۵	تمام سوره	فرقان	۶۶
۱۳۰ تا ۱۷۴	نساء	۱۰۴	۱ تا ۴۶	قصص	۸۶	تمام سوره	ملک	۶۷
تمام سوره	رعد	۱۰۵	۴۷ تا ۷۵	قصص	۸۶	۴۳ تا ۵۲	ابراهیم	۶۸
تمام سوره	فج	۱۰۶	۸۵ تا ۸۸	قصص	۸۶	۱ تا ۳۴	نحل	۶۹
۸ تا ۱۲	طلاق	۱۰۷	۷ تا ۵۳	مؤمن	۸۷	۴۳ تا ۶۶	نحل	۶۹
تمام سوره	حجرات	۱۰۸	۶۳ تا ۸۵	مؤمن	۸۷	۱۰۰ تا ۱۰۷	نحل	۶۹
۱ تا ۳۷	توبه	۱۰۹	۱۱ تا ۳۴	لقمان	۸۸	۱ تا ۷	کهف	۷۰
تمام سوره	نصر	۱۱۰	۱ تا ۱۰	شوری	۸۹	۵۹ تا ۱۰۲	کهف	۷۰
تمام سوره	مجادله	۱۱۱	۲۸ تا ۳۷	بقره	۹۰	تمام سوره	سجده	۷۱
تمام سوره	ممتحنه	۱۱۲	۱۸۶ تا ۱۹۱	بقره	۹۰	۹ تا ۵۴	اسراء	۷۲
تمام سوره	تحريم	۱۱۳	۴۴ تا ۴۵	فاطر	۹۱	۶۳ تا ۶۷	اسراء	۷۲
۱ تا ۹	مائدہ	۱۱۴	۹ و ۱۳ و ۱۹	فاطر	۹۱	۷۳ تا ۸۳	اسراء	۷۲

(جدول ۱۰۳)

صورت ترتیبی و سال‌های نزول سوره‌های قرآن

بر طبق قرآن اعتماد السلطنه به نقل از یک مأخذ اروپائی
 مأخوذ از صفحه ۴۳۴ قرآن کشف الایات دار کتابفروشی علمیه اسلامیة
 چاپ تهران ، تیرماه ۱۳۲۸ ، رمضان ۱۳۶۸

سال	ردیف	سوره	شماره رسمی	آیة	آیة	سوره	شماره رسمی	آیة	آیة	سوره	شماره رسمی	سال	ردیف		
اول هجرت	۱	فاتحه	۱			۱۶	عاديات	۱۰۰		۳۱	مطففين	۴۲	۴۸	واقعه	۵۶
	۲	ناس	۱۱۴			۱۷	زلزال	۵۵		۳۲	الفطار	۴۲	۴۹	رحمن	۵۵
	۳	فلق	۱۴			۱۸	علق	۵۶		۳۳	تکویر	۸۱	۵۰	قمر	۵۴
	۴	احلاص	۱۱۲			۱۹	تین	۵۵		۳۴	عبس	۸۰	۵۱	نجم	۵۲
	۵	تبت	۱۱۱			۲۰	الشراح	۵۴		۳۵	نازعات	۷۵	۵۲	طور	۵۲
	۶	نصر	۱۱۰			۲۱	ضحی	۵۲		۳۶	بناء	۷۵	۵۳	ذاریات	۵۱
	۷	کافرون	۱۰۵			۲۲	لیل	۵۲		۳۷	مرسلات	۷۷	۵۴	قی	۵۰
	۸	کوثر	۱۰۵			۲۳	شمس	۵۱		۳۸	دھر انسان	۷۶	۵۵	احقاف	۴۶
	۹	ماعون	۱۰۷			۲۴	بلد	۵۰		۳۹	قیامت	۷۵	۵۶	جاثیه	۴۵
	۱۰	قریش	۱۰۶			۲۵	فجر	۵۵		۴۰	مدثر	۷۴	۵۷	دخان	۴۴
	۱۱	فیل	۱۰۵			۲۶	غاثیه	۵۵		۴۱	مزمل	۷۴	۵۸	زحرف	۴۲
	۱۲	همزة	۱۰۴			۲۷	اعلی	۵۷		۴۲	جن	۷۲	۵۹	شوری	۴۲
	۱۳	عصر	۱۰۲			۲۸	طارق	۵۶		۴۴	معارض	۷۰	۶۰	فصلت	۴۱
	۱۴	تکائر	۱۰۲			۲۹	نوح	۵۵		۴۵	حاقة	۶۵	۶۱	مؤمن	۴۰
	۱۵	قارعه	۱۰۱			۳۰	انشاقی	۵۴		۴۶	قلم	۶۵	۶۲	زمر	۳۵
									۴۷	ملک	۶۷	۶۳			

سال	ردیف	سوره	شماره رسمی	آیة	آیة	سوره	شماره رسمی	سال	ردیف
۴	۴	نساء	۱۰۴			۲۰	۲۰		۴

۶۴	صافات	۴۴	۷۹	مریم	۱۵	۹۲	تغابن	۹۴	۱۰۵	نور	۲۴
۶۵	یس	۴۶	۸۰	کهف	۱۸	۹۳	منافقون	۹۴	۱۰۶	طلاقی	۶۵
۶۶	فاطر	۴۵	۸۱	اسراء	۱۷	۹۴	جمعه	۹۴	۱۰۷	تحریم	۶۶
۶۷	سبا	۴۴	۸۲	نحل	۱۶	۹۵	بنه	۹۵	۱۰۸	احزاب	۴۴
۶۸	سجده	۴۲	۸۳	حجر	۱۵	۹۶	صف	۹۶	۱۰۹	فتح	۴۵
۶۹	لقمان	۴۱	۸۴	ابراهیم	۱۴	۹۷	حدید	۹۷	۱۱۰	انفال	۵
۷۰	روم	۴۰	۸۵	رعد	۱۳	۹۸	محمد	۹۸	۱۱۱	توبه	۵
۷۱	عنکبوت	۳۵	۸۶	یوسف	۱۲	۹۹	مجادله	۹۹	۱۱۲	بقره	۲
۷۲	قصص	۳۵	۸۷	هود	۱۱	۱۰۰	حشر	۱۰۰	۱۱۳	آل عمران	۴
۷۳	نمل	۳۴	۸۸	یونس	۱۰	۱۰۱	متحنه	۱۰۱	۱۱۴	مائدہ	۵
۷۴	شعراء	۳۶	۸۹	اعراف	۷	۱۰۲	حجرات	۱۰۲	۱۱۵		
۷۵	فرقان	۲۵	۹۰	انعام	۶	۱۰۳	حج	۱۰۳			
۷۶	مؤمنون	۲۴									
۷۷	انبیاء	۲۱									

ترتیب ردیف‌بندی سوره‌های مکی درست در جهت عکس ترتیب تنظیم قرآنهای رسمی است و چنین فرض کرده است که قرآن را در جهت خلاف ترتیب نزول، سوره‌بندی کرده‌اند ولی همین قاعده و فرضیه را در مورد سوره‌های مدنی مجبور شده است نقض کند و در آنجا پس‌و‌پیش قرار داده است.

این جدول از قرآن با ترجمه و کشف‌الایات و کشف‌المطالب اعتمادالسلطنه وزیر اتصالات ناصرالدین شاه اخذ شده است. کشف‌المطالب را خود اعتمادالسلطنه از روی ترتیب یکی از علمای مغرب ساخته و پرداخته است و در آخرش فهرستی از نام سنوآت و سور مکیه و مدینه داده است بدون آنکه مأخذ و صدرک نماید. تاریخ تحریر این قرآن ۱۳۱۳ قمری است و متصدی آن سرهنگ معتمدالسلطان و به خط میرزا عبدالباقی تفرشی بوده است.

(جدول ۱۰۴)

ترتیب نزول سوره‌های قرآن

به قول ابراهیم بن عمر یقاعی

برطبق استخراج شیخ ابو عبدالله زنجانی ، صاحب کتاب «تاریخ قرآن» ، ترجمه ابوالقاسم سحاب ، سال ۱۳۴۱ ، مأخوذ از کتاب «نظم الدرر و تناسق الآیات و السُّوَر» ، تألیف ابراهیم بن عمر یقاعی (قرن ۹ هجری) ، فهرست ابن الندیم ، کتاب ابی القاسم عمر بن محمد عبدالکافی ، با استفاده از نظریات تولد که آلمانی . اسناد این روایت به نقل از تفسیر حاجی میرزا سیدعلی مفسر «مقتنیات الدرر» و به نقل از فخرالبیان ، سید ابوالمحماد مهدی از ابوالقاسم عبدالله از ابونصر ، از ابوحامد ، از فزاری ابویوسف یعقوب ، از محمد بن یزید سلمی ، از زید بن ابی موسی ، از عمرو بن هارون ، از عثمان بن عطاء ، از پدرش ابن عباس می باشد .

سوره	استثاء	سوره	استثاء	سوره	استثاء	سوره	استثاء	سوره	استثاء
۱ حلق		۱۵ کونر		۸ اعلی		۲۲ اخلاص		۲۳ نجم	
۲ قلم	۱۷ و ۳۳ و ۵۰ و ۵۳۸ و ۵۰	۱۶ نکائر		۹ لیل		۲۴ عیس		۲۵ قدر	
۳ مزمل	۱۰ و ۱۱ و ۱۲	۱۷ ماعون	۲۴ آجر (مذنی)	۱۰ قجر		۲۶ شمس		۲۷ بروج	
۴ مدثر		۱۸ کافرون		۱۱ فحی		۲۸ تین			
۵ قافحه		۱۹ قیل		۱۲ اشراج					
۶ نیت		۲۰ قلق		۱۳ عصر					
۷ نکیر		۲۱ ناس		۱۴ عادیات					

سوره	استثاء	سوره	استثاء	سوره	استثاء	سوره	استثاء	سوره	استثاء
۲۹ قریش		۷۳ تیه		۵۱ یونس	۴۱ و ۴۴ و ۹۶	۹۵ محمد		۹۶ رعد	۱۴ اهره (مذنی)
۳۰ قافحه		۷۴ مؤنون		۵۲ هود	۱۲ و ۱۵ و ۱۷ و ۱۴				
۳۱ قیامت		۷۵ سجده	۱۶ و ۲۰	۵۳ یوسف	۱ و ۲ و ۳ و ۷	۹۷ رحمن			
۳۲ شمّره		۷۶ طور		۵۴ حجر	۷۸	۹۸ دهر (مذنی)			
۳۳ مرسلات	۳۸	۷۷ ملک		۵۵ انعام	۲۰ و ۲۳ و ۲۱ و ۹۳ و ۱۱۴ و ۱۱۳ و ۱۰۵ و ۱۰۳ و ۱۰۱	۹۹ طلاق			

۲۳	ی	۲۸	۵۶	صافات	۷۸	حافه	۱۰۰	ینه
۲۵	یلد		۵۷	لقمان	۷۹	معارض	۱۰۱	حشر
۲۶	طارق		۵۸	سیا	۸۰	نیا	۱۰۲	نور
۲۷	قمر	۳۶ تا ۳۳	۵۹	زمر	۸۱	نازعات	۱۰۳	حج } ۵۱ تا ۵۴ مکه و مدینه
۲۸	ص		۶۰	مؤمن	۸۲	انقطار	۱۰۴	ماتقون
۲۹	امراق	۱۶۲ تا ۱۶۹	۶۱	قصص	۸۳	انشقاق	۱۰۵	مجادله
۳۰	جن		۶۲	شوری	۸۴	روم	۱۰۶	حجرات } ۱۶
۳۱	یس	۳۵	۶۳	زخرف	۸۵	صکوت	۱۰۷	تحریم } ۷ و ۹ و ۱۰
۳۲	قرقان	۶۸ تا ۷۰	۶۴	دخان	۸۶	مطلقین	۱۰۸	تغابن
۳۳	فاطر		۶۵	جاثیه	۸۷	بقره	۱۰۹	صف } ۲۸۱ در مجده بود
۳۴	مریم	۵۹ تا ۷۲	۶۶	احقاف	۸۸	انفال	۱۱۰	جمعه } ۲۶ تا ۳۰ مکه
۳۵	طه	۱۳۰ و ۱۳۱	۶۷	ذاریات	۸۹	آل عمران	۱۱۱	مجموعه } در مراجعت از مدینه
۳۶	واقعه	۸۰ و ۸۱	۶۸	قاشیه	۹۰	احزاب	۱۱۲	مائدہ
۳۷	شعراء	۵۲ تا ۵۵	۶۹	کهف	۹۱	ممتحنه	۱۱۳	توبه } دو آیه مکه
۳۸	نحل	۱۳۳ تا آخر	۷۰	نحل	۹۲	نساء	۱۱۴	نصر
۳۹	قصص		۷۱	نوح	۹۳	زلزال		
۵۰	اسراء	۲۸ و ۳۳ و ۳۸ } ۵۵ و ۷۵ تا ۸۲	۷۲	ایراهم	۹۴	حدید		

(جدول ۱۰۵)

ترتیب نزول سوره‌های قرآن

به قول محمد بن نعمان بشیر

به روایت ابن الندیم

(در کتاب «غورالعلوم» معروف به «فهرست» پس از ۷ روایت)

سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	
۱	علق	۱۸	قیل	۳۵	رحمن	۵۲	حجر	۶۹	انعام	۸۶	طارق	۱۰۳	حج
۲	قلم	۱۹	اخلاص	۳۶	جن	۵۳	صافات	۷۰	نمل	۸۷	بقره	۱۰۴	مناقون
۳	مزمل	۲۰	قلق	۳۷	یس	۵۴	لقمان	۷۱	نوح	۸۸	انفال	۱۰۵	مجادله
۴	مدثر	۲۱	ناس	۳۸	اعراف	۵۵	مؤمنون	۷۲	ابراهیم	۸۹	احزاب	۱۰۶	حجرات
۵	تبت	۲۲	نجم	۳۹	فرقان	۵۶	سبا	۷۳	سجده	۹۰	الاحمران	۱۰۷	تحریم
۶	تکوین	۲۳	عبس	۴۰	ص	۵۷	انبیاء	۷۴	طور	۹۱	ممتحنه	۱۰۸	جمعه
۷	اعلی	۲۴	قدر	۴۱	فاطر	۵۸	زمر	۷۵	ملک	۹۲	نساء	۱۰۹	تغابن
۸	انشراح	۲۵	شمس	۴۲	مریم	۵۹	مؤمن	۷۶	حافه	۹۳	زلزال	۱۱۰	صف
۹	عصر	۲۶	بروج	۴۳	طه	۶۰	فصلت	۷۷	معارج	۹۴	حدید	۱۱۱	فتح
۱۰	فجر	۲۷	تین	۴۴	واقعه	۶۱	شوری	۷۸	نبا	۹۵	محمد	۱۱۲	مائد
۱۱	ضحی	۲۸	قریش	۴۵	شعراء	۶۲	زخرف	۷۹	نازعات	۹۶	رعد	۱۱۳	توبه
۱۲	لیل	۲۹	قارعه	۴۶	نحل	۶۳	دخان	۸۰	انفطار	۹۷	دعرا انسان		
۱۳	عادیات	۳۰	قیامت	۴۷	قصص	۶۴	جاثیه	۸۱	انشقاق	۹۸	طلاق		
۱۴	کوثر	۳۱	همزه	۴۸	اسراء	۶۵	احقاف	۸۲	روم	۹۹	بینه		
۱۵	تکائر	۳۲	مرسلات	۴۹	هود	۶۶	ذاریات	۸۳	عتکوت	۱۰۰	حشر		
۱۶	ماعون	۳۳	ق	۵۰	یوسف	۶۷	غاشیه	۸۴	مطففین	۱۰۱	نصر		
۱۷	کافرون	۳۴	بلد	۵۱	یونس	۶۸	کهف	۸۵	قمر	۱۰۲	نور		

اختلافات اساسی فهرست نعمان بشیر با فهرست بقاعی :

نام سوره	رحمن	مؤمنون	انبیاء	انعام	قمر	طارق	نصر
شماره ترتیب در فهرست نعمان بشیر	۳۵	۵۵	۵۷	۶۹	۸۵	۸۶	۱۰۱
شماره ترتیب در فهرست بقاعی	۹۷	۷۴	۷۳	۵۵	۳۷	۳۶	۱۱۴

ایرادهای عمده به این دو صورت :

سوره	نعمان بشیر	بقلمی	پیشهادی	بلاضر	سوره	نعمان بشیر	بقلمی	پیشهادی	بلاضر
قی	۳۳	۳۴	۵۸	۵۴	یونس	۵۱	۵۱	۸۴	۸۴
رحمان	۳۵	۷۴	۳۱	۲۸	لقمان	۵۴	۵۷	۸۸	۸۲
جن	۳۶	۴۰	۶۲	۶۲	مؤمنون	۵۵	۷۴	۶۰	۶۴
یس	۳۷	۴۱	۵۹	۶۰	سبا	۵۶	۵۸	۸۳	۸۵
اعراف	۳۸	۳۹	۸۰	۸۷	انبیاء	۵۷	۷۳	۶۲	۶۵
فرقان	۳۹	۴۲	۶۶	۶۶	زمر	۵۸	۵۹	۷۴	۸۰
ص	۴۰	۳۸	۵۷	۵۹	شوری	۶۱	۶۲	۸۹	۸۳
فاطر	۴۱	۴۲	۹۱	۸۶	غاشیه	۶۷	۶۸	۲۷	۲۱
مریم	۴۲	۴۴	۶۴	۵۸	انعام	۶۹	۵۵	۸۱	۸۹
واقعه	۴۴	۴۶	۳۰	۳۳	نوح	۷۱	۷۱	۵۱	۵۲
نحل	۴۶	۴۸	۶۹	۷۳	طور	۷۴	۷۶	۴	۲۲
قصص	۴۷	۴۹	۸۶	۷۹	حافه	۷۶	۷۸	۳۴	۲۴
مود	۴۹	۵۲	۷۷	۷۵	معاوج	۷۷	۷۹	۴۴	۲۲
یوسف	۵۰	۵۳	۸۵	۷۷	نبأ	۷۸	۸۰	۲۰	۲۶

(جدول ۱۰۶)

ترتیب سوره‌ها در مصحف عبدالله بن عباس

شاگرد حضرت امیر (ع)

به نقل آقای زنجانی از فهرست ابن الندیم و مقدمه تفسیر شهرستانی

سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره	سوره		
۱ علق	۱۸ قیل	۳۵ قمر	۵۲ انعام	۶۹ ابراهیم	۸۶ آل عمران	۱۰۳ مجادله	۱۱۳ قلم	۱۹ کافرون	۳۶ ص	۵۳ صافات	۷۰ انبیا	۸۷ حشر	۱۰۴ حجرات
۲ قلم	۱۹ کافرون	۳۶ ص	۵۳ صافات	۷۰ انبیا	۸۷ حشر	۱۰۴ حجرات	۳ ضحی	۲۰ اخلاص	۳۷ اعراف	۵۴ لقمان	۷۱ مؤمنون	۸۸ احزاب	۱۰۵ تحریم
۳ ضحی	۲۰ اخلاص	۳۷ اعراف	۵۴ لقمان	۷۱ مؤمنون	۸۸ احزاب	۱۰۵ تحریم	۴ مزمل	۲۱ نجم	۳۸ جن	۵۵ سبأ	۷۲ رعد	۸۹ نور	۱۰۶ تغابن
۴ مزمل	۲۱ نجم	۳۸ جن	۵۵ سبأ	۷۲ رعد	۸۹ نور	۱۰۶ تغابن	۵ مدثر	۲۲ عبس	۳۹ یس	۵۶ زمر	۷۳ طور	۹۰ متحه	۱۰۷ صفت
۵ مدثر	۲۲ عبس	۳۹ یس	۵۶ زمر	۷۳ طور	۹۰ متحه	۱۰۷ صفت	۶ فاتحه	۲۳ قدر	۴۰ فرقان	۵۷ مؤمن	۷۴ ملک	۹۱ فتح	۱۰۸ مائده
۶ فاتحه	۲۳ قدر	۴۰ فرقان	۵۷ مؤمن	۷۴ ملک	۹۱ فتح	۱۰۸ مائده	۷ تبت	۲۴ شمس	۴۱ فاطر	۵۸ فصلت	۷۵ حافه	۹۲ نساء	۱۰۹ توبه
۷ تبت	۲۴ شمس	۴۱ فاطر	۵۸ فصلت	۷۵ حافه	۹۲ نساء	۱۰۹ توبه	۸ تکوین	۲۵ بروج	۴۲ مریم	۵۹ شوری	۷۶ معارج	۹۳ زلزله	۱۱۰ نصر
۸ تکوین	۲۵ بروج	۴۲ مریم	۵۹ شوری	۷۶ معارج	۹۳ زلزله	۱۱۰ نصر	۹ اعلی	۲۶ تین	۴۳ طه	۶۰ زخرف	۷۷ نباء	۹۴ حج	۱۱۱ واقعه
۹ اعلی	۲۶ تین	۴۳ طه	۶۰ زخرف	۷۷ نباء	۹۴ حج	۱۱۱ واقعه	۱۰ لیل	۲۷ قمریش	۴۴ شعراء	۶۱ دخان	۷۸ نازعات	۹۵ حدید	۱۱۲ عادیات
۱۰ لیل	۲۷ قمریش	۴۴ شعراء	۶۱ دخان	۷۸ نازعات	۹۵ حدید	۱۱۲ عادیات	۱۱ فجر	۲۸ قارعه	۴۵ نمل	۶۲ جاثیه	۷۹ انفطار	۹۶ محمد	۱۱۳ قلق
۱۱ فجر	۲۸ قارعه	۴۵ نمل	۶۲ جاثیه	۷۹ انفطار	۹۶ محمد	۱۱۳ قلق	۱۲ انشراح	۲۹ قیامت	۴۶ قصص	۶۳ اخلاف	۸۰ انشقاق	۹۷ دهر	۱۱۴ ناس
۱۲ انشراح	۲۹ قیامت	۴۶ قصص	۶۳ اخلاف	۸۰ انشقاق	۹۷ دهر	۱۱۴ ناس	۱۳ رحمن	۳۰ قمره	۴۷ اسراء	۶۴ ذاریات	۸۱ روم	۹۸ طلاق	
۱۳ رحمن	۳۰ قمره	۴۷ اسراء	۶۴ ذاریات	۸۱ روم	۹۸ طلاق		۱۴ عصر	۳۱ مرسلات	۴۸ یونس	۶۵ غافیه	۸۲ حکوروت	۹۹ یته	
۱۴ عصر	۳۱ مرسلات	۴۸ یونس	۶۵ غافیه	۸۲ حکوروت	۹۹ یته		۱۵ کوثر	۳۲ قی	۴۹ هود	۶۶ کهت	۸۳ مطلقین	۱۰۰ جمعه	
۱۵ کوثر	۳۲ قی	۴۹ هود	۶۶ کهت	۸۳ مطلقین	۱۰۰ جمعه		۱۶ تکائر	۳۳ بلد	۵۰ یوسف	۶۷ نحل	۸۴ بقره	۱۰۱ سجده	
۱۶ تکائر	۳۳ بلد	۵۰ یوسف	۶۷ نحل	۸۴ بقره	۱۰۱ سجده		۱۷ ماعون	۳۴ طارق	۵۱ حجر	۶۸ نوح	۸۵ انفال	۱۰۲ متفقون	

۱. بلائیر قسمت مدنی این فهرست را ذکر کرده و از «یعقوبی» نقل می‌کند و می‌گوید شبیه به فهرست مبانی است و به روایت از ابوصالح به ابن عباس از طریق انگلیسی منتهی می‌شود.
فهرست مصحف عبدالله بن عباس خیلی شبیه به فهرست یقاعی و نعمان پیشور است ولی در چند مورد زیر اختلاف آشکار دارد:

شماره ترتیب سوره‌های دارای اختلاف آشکار در فهرست‌های مورد بررسی

سوره صورتها	رحمن	انعام	انبیاء	رعد	قمر	طارق	جمعه	سجده	واقعه	فلق	ناس
ابن عباس	۱۳	۵۲	۷۰	۷۲	۳۵	۳۴	۱۰۰	۱۰۱	۱۱۱	۱۱۳	۱۱۴
بشیر	۳۵	۶۹	۵۷	۹۶	۸۵	۸۶	۱۰۸	۷۳	۴۴	۲۰	۲۱
بغاعی	۹۷	۵۵	۷۳	۹۶	۳۷	۳۶	۱۱۰	۷۵	۴۶	۲۰	۲۱
پیشهادی	۳۱	۸۱	۶۲	۱۰۵	۴۸	۶	۹۶	۷۱	۳۰	۳۶	۱۵
بالاشر	۲۸	۸۹	۶۵	۹۰	۴۹	۹	۹۴	۷۰	۲۳	۴۶	۴۷

(جدول ۱۰۷)

ترتیب سوره‌ها در مصحف حضرت امام صادق (ع)

(صفحه ۱۰۰ زنجانی نقل از شهرستانی)

مدنی				مکی									
سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة	سوره	آیة
حج	۱۰۳	بقره	۸۶	نحل	۶۹	یوسف	۵۲	طارق	۳۵	فیل	۱۸	علق	۱
ماتلقون	۱۰۴	انفال	۸۷	نوح	۷۰	حجر	۵۳	قمر	۳۶	فلق	۱۹	قلم	۲
مجادله	۱۰۵	آل عمران	۸۸	ابراهیم	۷۱	انعام	۵۴	ص	۳۷	ناس	۲۰	مزمل	۳
حجرات	۱۰۶	احزاب	۸۹	انبیاء	۷۲	صافات	۵۵	اعراف	۳۸	اخلاص	۲۱	مدثر	۴
تحریم	۱۰۷	ممتحنه	۹۰	مؤمنون	۷۳	لقمان	۵۶	جن	۳۹	نجم	۲۲	تبت	۵
صف	۱۰۸	نساء	۹۱	سجده	۷۴	سبا	۵۷	یس	۴۰	عبس	۲۳	تکوین	۶
جمعه	۱۰۹	زلزال	۹۲	طور	۷۵	زمر	۵۸	فرقان	۴۱	قدر	۲۴	اعلی	۷
تغابن	۱۱۰	حدید	۹۳	ملک	۷۶	مؤمن	۵۹	فاطر	۴۲	شمس	۲۵	لیل	۸
فتح	۱۱۱	محمد	۹۴	حافه	۷۷	نصت	۶۰	مریم	۴۳	بروج	۲۶	فجر	۹
توبه	۱۱۲	رعد	۹۵	معاوج	۷۸	شوری	۶۱	طه	۴۴	تین	۲۷	ضحی	۱۰
مائد	۱۱۳	رحمان	۹۶	باء	۷۹	زخرف	۶۲	واقعه	۴۵	قریش	۲۸	انشراح	۱۱
ناس	۱۱۴	دهر	۹۷	نازعات	۸۰	دخان	۶۳	شعراء	۴۶	قارعه	۲۹	عصر	۱۲
		طلاق	۹۸	انفطار	۸۱	جاثیه	۶۴	نمل	۴۷	قیامت	۳۰	عادیات	۱۳
		بینه	۹۹	انشقاق	۸۲	احقاف	۶۵	قصص	۴۸	همززه	۳۱	کوثر	۱۴
		حشر	۱۰۰	روم	۸۳	ذاریات	۶۶	اسراء	۴۹	مرسلات	۳۲	تکائر	۱۵
		نصر	۱۰۱	حککوت	۸۴	غانیه	۶۷	یونس	۵۰	قی	۳۳	ماعون	۱۶
		نور	۱۰۲	مطلقین	۸۵	کهف	۶۸	هود	۵۱	بلد	۳۴	کافرون	۱۷

آقای تقوی در کتاب «تاریخ قرآن مجید» خود در صفحات ۷۷ تا ۷۹، ترتیب سوره‌های مکی و مدنی قرآن، به عقیده «نولدکه» را آورده است ولی با اصلاحات خیلی مختصر به عین همین صورت است و ظاهراً اشتباه می‌باشد. بلاشر (در صفحه ۲۴۵) که قسمت مدنی این صورت را آورده است (با اختلاف و تعویض محل سوره مائد (۵) و توبه (۹) از یک طرف و صف (۶۱) و جمعه (۶۲))

و تغابن (۶۴) که باید تبدیل به جمعه - تغابن - صف شود) آن را یک ردیف بندی شیعی می داند که در کتاب های :

- ۱- فضائل القرآن ابن ضریس ،
 - ۲- کتاب فی عدد السور و الآیات القرآن عمر بن محمد بن عبدالکافی،
 - ۳- المبانی لنظم المعانی نامعلوم که از طریق عطا به ابن عباس منتهی می شود،
 - ۴- تاریخ الخمیس دیار بکری با پاره ای تعبیرات،
 - ۵- فهرست محمد بن الندیم که به محمد بن نعمان بشیر با اصلاحات بارزی منتهی می شود.
- و در آخر اضافه می کند که این صورت با اصلاحات مربوطه ، همان است که به حضرت صادق (ع) منسوب می باشد.

(جدول ۱۰۸)
جمع و مقایسه بین جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷ سابق

ردیف	مقایسه	بسم	ابن عباس	حضرته صادق	ردیف	مقایسه	بسم	ابن عباس	حضرته صادق
۱	علق	علق	علق	واقعه	۳۳	نجم	حس	قدر	حس
۲	قلم	قلم	قلم	قصص شعراء	۳۴	حس	قدر	شمس	قدر
۳	مزل	مزل	ضحی	نحل	۳۵	قدر	شمس	بروج	شمس
۴	مدثر	مدثر	مزل	قصص اسراء	۳۶	شمس	بروج	بین	بروج
۵	قانه	یت	مدثر	نحل اسراء	۳۷	بروج	بین	قرش	بین
۶	یت	نکوبر	قانه	هود	۳۸	بین	قرش	قاره	قرش
۷	نکوبر	اعلی	یت	یوسف	۳۹	قرش	قاره	قیامت	قاره
۸	اعلی	تشریح	نکوبر	یونس	۴۰	قاره	قیامت	مُنَزَّه	قیامت
۹	لیل	عصر	اعلی	حجر	۴۱	قیامت	مُنَزَّه	مرسلات	مُنَزَّه
۱۰	قجر	قجر	لیل	انعام	۴۲	مُنَزَّه	مرسلات	ف	مرسلات
۱۱	ضحی	ضحی	قجر	صافات	۴۳	مرسلات	ف	بلد	ف
۱۲	تشریح	لیل	تشریح	لقمان	۴۴	ف	بلد	طارق	بلد
۱۳	عصر	عادیات	رحمن	زمر	۴۵	بلد	رحمان	قمر	طارق
۱۴	عادیات	کوثر	عصر	مؤمنون	۴۶	طارق	جن	حس	قمر
۱۵	کوثر	نکائر	کوثر	سبا	۴۷	قمر	یس	اهراق	حس
۱۶	نکائر	ماهون	نکائر	زمر	۴۸	حس	اهراق	جن	اهراق
۱۷	ماهون	کافرون	ماهون	مؤمن شوری	۴۹	اهراق	قرقان	یس	جن
۱۸	کافرون	قیل	قیل	قصص زخرف	۵۰	جن	قرقان	یس	جن
۱۹	قیل	اخلاص	کافرون	مؤمن زخرف	۵۱	یس	قاطر	قاطر	قرقان
۲۰	قلق	قلق	اخلاص	دخان	۵۲	قرقان	مریم	مریم	قاطر
۲۱	ناس	ناس	نجم	دخان	۵۳	قاطر	عه	عه	مریم
۲۲	اخلاص	نجم	حس	نجم	۵۴	مریم	واقعه	شعراء	عه

مسانی					مگسی				
حضرته صادق	ابن عباس	بسم	مقایسه	ردیف	حضرته صادق	ابن عباس	بسم	مقایسه	ردیف

۶۷	ذاریات	قائیه	نحل	قائیه	۹۱	منجنه	منجنه	قح	نساء
۶۸	قائیه	کهف	نوح	کهف	۹۲	نساء	نساء	نساء	زلزال
۶۹	کهف	انعام	ابراہیم	نحل	۹۳	زلزال	زلزال	زلزال	حدید
۷۰	نمل	نمل	انبیاء	نوح	۹۴	حدید	حدید	حج	محمد
۷۱	نوح	نوح	مؤمنون	ابراہیم	۹۵	محمد	محمد	حدید	رعد
۷۲	ابراہیم	ابراہیم	رعد	انبیاء	۹۶	رعد	رعد	محمد	رحمان
۷۳	انبیاء	سجدہ	طور	مؤمنون	۹۷	رحمان	انسان	انسان	انسان
۷۴	مؤمنون	طور	ملک	سجدہ	۹۸	انسان	طلایی	طلایی	طلایی
۷۵	سجدہ	ملک	حافه	طور	۹۹	طلایی	یٰسے	یٰسے	یٰسے
۷۶	طور	حافه	معارج	ملک	۱۰۰	یٰسے	حشر	جمعه	حشر
۷۷	ملک	معارج	نیا	حافه	۱۰۱	حشر	نصر	سجدہ	نصر
۷۸	حافه	نیا	نازعات	معارج	۱۰۲	نور	نور	مناقصون	نور
۷۹	معارج	نازعات	انقطار	نیا	۱۰۳	حج	حج	مجادله	حج
۸۰	نیا	انقطار	انشاق	نازعات	۱۰۴	مناقصون	مناقصون	حجرات	مناقصون
۸۱	نازعات	انشاق	روم	انقطار	۱۰۵	مجادله	مجادله	نحریم	مجادله
۸۲	انقطار	روم	حکوت	انشاق	۱۰۶	حجرات	حجرات	نغابن	حجرات
۸۳	انشاق	حکوت	مطلقون	روم	۱۰۷	نحریم	نحریم	صف	نحریم
۸۴	روم	معلقین	بقره	حکوت	۱۰۸	نغابن	جمعه	مائدہ	صف
۸۵	حکوت	قمر	انقال	معلقین	۱۰۹	صف	نغابن	نوبه	جمعه
۸۶	معلقین	طارق	آل عمران	بقره	۱۱۰	جمعه	صف	نصر	نغابن
۸۷*	بقره	بقره	حشر	انقال	۱۱۱	قح	قح	واقه	قح
۸۸	انقال	انقال	احزاب	آل عمران	۱۱۲	مائدہ	مائدہ	حادیات	نوبه
۸۹	آل عمران	احزاب	نور	احزاب	۱۱۳	نوبه	نوبه	قق	مائدہ
۹۰	احزاب	آل عمران	منجنه	منجنه	۱۱۴	نصر	نصر	ناس	ناس

* مرز سوره‌های مکی و مدنی در فهرست‌ها (جداول ۱۰۴ تا ۱۰۷)

مقایسه چهار صورت

(بقاعی، بشیر، ابن عباس، حضرت صادق)

- ۱ - شباهت و قرابت فوق‌العاده زیاد، خصوصاً در ترتیب توالی؛ به احتمال قوی، هر چهار تا به یک منشأ و منبع واحد منتهی می‌شوند.
- ۲ - مع‌ذلک اختلاف وجود دارد. اختلافات خفیف و اختلافات بارز. خفیف‌ها در پس‌و‌پیش افتادن ردیف‌ها است و مهم نیست. بارزها کم‌اند ولی خوشبختانه

خیلی بارز و آشکار، باز هم خوشبختانه در یک لیست دیده می‌شود که خود را متمایز می‌سازد در حالی که ۳ لیست دیگر تقریباً توافق دارند. بنابراین اختلافات بارز حتماً ناشی از اشتباه است و یک لیست خود را از سایرین جدا ساخته است. اختلافات بارز سه صورت اول نسبت به صورت ۴ (حضرت صادق)، به شرح زیر است:

در صورت ۱ (علی): فاتحه (۵/۴) ، نصر (۱۱۴/۱۰۱) .

در صورت ۲ (شیر): عصر (۹/۱۲) ، رحمن (۳۵/۹۶) ، مؤتون (۵۵/۷۳) ، انبیا (۵۷/۷۲) ،

انعام (۶۹/۵۴) ، نمر (۸۵/۳۶) ، طارق (۸۶/۳۵) .

در صورت ۳ (ابن عباس): ضحی (۳/۱۰) ، فاتحه (۶/۴) ، رحمن (۱۳/۹۶) ، رعد (۷۲/۹۵) ،

حشر (۸۷/۱۰۰) ، نور (۸۹/۱۰۲) ، فتح (۹۱/۱۱۱) ، حج (۹۴/۱۰۳) ، جمعه (۱۰۰/۱۰۹) .

۳- صورت ۳ (ابن عباس)، نسبت به سایرین از همه پر اختلاف‌تر و بنابراین پراشیده‌تر است و صورت ۱ از صورت‌های ۲ و ۳ کمتر اختلاف بارز با صورت ۴ نشان می‌دهد. ۴- صورت ۴ (منسوب به حضرت صادق) در هیچ مورد اختلاف بارز با اکثریت سه صورت دیگر ندارد، یعنی همه جا ردیف‌بندی آن اگر مورد تأیید تقریبی سه صورت دیگر نباشد اقبالاً ۲ صورت دیگر با آن موافقت دارند (جز در مورد سوره فاتحه (۱) و رحمن (۵۵) که فقط یک رأی موافق دارد. شماره سوره رحمن (۵۵) به ترتیب چنین است: ۹۷، ۱۳، ۳۵، ۹۶ و شماره سوره فاتحه (۱): ۵، ۶، ۹) بنابراین صورت ۴ را ما به عنوان صورت اصیل و جانشین سه صورت دیگر اختیار می‌نماییم.

۵- اختلافات بارز صورت ۴ (حضرت صادق) ، با فهرست پیشنهادی و یا بلاشهر:

نام سوره	بخش پیشنهادی	نام سوره	بخش پیشنهادی	نام سوره	بخش پیشنهادی	نام سوره	بخش پیشنهادی
ق	۳۳	نمل	۵۴	شوری	۶۷	انفطار	۸۱
	۵۸		۷۳		۶۱		۸۳
			۴۷		۸۹		۱۵
					۷		

جن	۳۹	۶۳	۶۲	قصص	۴۸	۸۶	۷۹	غاشیه	۶۷	۲۷	۲۱	انشقاق	۸۲	۲۳	۱۹
یس	۴۰	۵۹	۶۰	هود	۵۱	۷۷	۷۵	انعام	۵۴	۸۱	۸۹	مطففین	۸۵	۴۵	۳۵
اعراف	۳۸	۸۰	۸۷	یوسف	۵۲	۸۵	۷۷	نوح	۷۰	۵۱	۵۲	زلزال	۹۲	۴۱	۱۱
فرقان	۴۱	۶۶	۶۶	یونس	۵۰	۸۴	۸۴	طور	۷۵	۴	۲۲	رعد	۹۵	۱۰۵	۹۰
ص	۳۷	۵۷	۵۹	لقمان	۵۶	۸۸	۸۲	حاقه	۷۷	۳۴	۳۴	دھر	۹۷	۵۶	۳۴
فاطر	۴۲	۹۱	۸۶	سبا	۵۷	۸۳	۸۵	معارض	۷۸	۴۴	۳۲	جمعه	۱۰۹	۹۶	۹۴
مريم طه	۳۳ ۳۳	۶۳ ۵۳	۵۸ ۵۵	انبیاء	۷۲	۶۲	۶۵	نہ	۷۹	۲۰	۲۶	تغابن	۱۱۰	۷۶	۹۳
واقعه	۴۵	۳۰	۲۳	زمر	۵۸	۷۴	۸۰	نازعات	۸۰	۱۶	۲۰	صفت	۱۰۸	۹۴	۹۸

اصلاحات خیلی زیاد و مهم بر سر سوره‌های زیر است که از این طرف به آن طرف رفته است :

سوره	اعراف	غاشیه	انعام	نازعات	انشقاق	مطففین	زلزال
حضرت صادق	۳۸	۶۷	۵۴	۸۰	۸۲	۸۵	۹۲
پیشنهادی	۸۰	۲۷	۸۱	۱۶	۲۳	۴۵	۴۱
بالاخر	۸۷	۲۱	۸۹	۲۰	۱۹	۳۵	۱۱

در کلیه این موارد هر قدر صورت منقول با صورت پیشنهادی مقابله دارد، مابین فهرست پیشنهادی و فهرست بالاخر نزدیکی و تأیید متقابل دیده می‌شود. به نظر از هیچ بابت معقول نمی‌آید و موردی نداشته است که در وسط سوره‌های مدنی بین سوره‌های نساء و حدید، در یحیی‌عجه جدال‌های با اهل کتاب، جنگ با مشرکین و وضع قوانین و مقررات اجتماعی، سوره هشت آیهای زلزال (۹۹) راجع به کیفیت حدوث قیامت و رؤیت اعمال، سیز شود! مگر در لایه‌لای آیات همین سوره‌ها نمی‌شد این حرفها را زد؟ تازه چه لزومی داشت با لحن و سبک و آهنگ سوره‌های ده دوازده سال قبل باشد؟ مثل اینکه یک سوره‌ای جا مانده باشد!... هم چنین است مطففین (۹۲) که به عنوان آخرین سوره مکه عنوان شده است؟ در زمان هجرت مسأله‌ای که مطرح نبوده کم‌فروشی است. بالاخره کلام خدا و تعلیمات رسول (ص) باید تناسب یا احتیاج و اقتضا داشته باشد و به موقع خود برسد.

سوره اعراف (۷) هم که بعد از سوره‌های قصص (۳۶)، طارق (۸۶) و ص (۴۸) آمده است هیچ تناسب ندارد. سوره اعراف (۷) اخبار انبیاء و اضم گذشته را

فهرست‌وار تشریح می‌کند. حال چطور ممکن است چند سال بعد از آن تازه سوره شعراء (۴۶) که اشاره‌وار بعضی از این قضایا را ذکر می‌کند نازل شود؟ یا این ترتیب چنین صورتی اعتبار بخود را از دست می‌دهد. مگر آنکه واقعیت و اصالت داشته باشد ولی قصد ردیف قراردادن سوره‌ها برحسب زمان نزول در کار نبوده است.

یادداشت‌های ۴۴-۴۶ ۱۵۶-۲۵۳ بلاشهر.

در ۴۴ می‌گوید:

Des doutes subsistent sur l'autenticité de cette recension

و در ۱۵۶ می‌گوید:

La mention de ġāfar ās sadiq, parmi les «lecteurs» coraniques exclut, semble-t-il, la réalité d'une recension due à son initiative.

(جدول ۱۰۹)

ردیف‌بندی اتخاذی بلاشر

(در ترجمه فرانسه قرآن که به ترتیب نزول تنظیم شده است)

دوران I		دوران II		دوران III		دوران IV			
سوره	آیه اول	سوره	آیه اول	سوره	آیه اول	سوره	آیه اول		
۱	علق (۵ آیه اول)	۲۵	مرسلات	۴۸	ذاریات	۶۹	فصلت	۹۱	بقره
۲	مدثر (۷ آیه اول)	۲۶	نبأ	۴۹	قمر	۷۰	سجده	۹۲	یٰسین
۳	قریش	۲۷	قیامت	۵۰	قلم	۷۱	جاثیه	۹۳	تغابن
۴	ضحی	۲۸	رحمن	۵۱	صافات	۷۲	اسراء	۹۴	جمعه
۵	انشراح	۲۹	قدر	۵۲	نوح	۷۳	نحل	۹۵	انفال
۶	عصر	۳۰	نجم	۵۳	دخان	۷۴	روم	۹۶	محمد
۷	شمس	۳۱	تکواثر	۵۴	ق	۷۵	هود	۹۷	آل عمران
۸	ماعون	۳۱ الف	علق (بقیه)	۵۵	طه	۷۶	ابراهیم	۹۸	صف
۹	طارق	۳۲	معارج	۵۶	شعراء	۷۷	یوسف	۹۹	حدید
۱۰	تین	۳۳	مزلمل	۵۷	حجر	۷۸	مؤمن	۱۰۰	نساء
۱۱	زلزال	۳۴	دھر	۵۸	مریم	۷۹	قصص	۱۰۱	طلاق
۱۲	قارعه	۳۵	مطففین	۵۹	ص	۸۰	زمر	۱۰۲	حشر
۱۳	عادیات	۳۵ الف	مدثر (بقیه)	۶۰	یس	۸۱	عنکبوت	۱۰۳	احزاب
۱۴	لیل	۳۶	تبت	۶۱	زخرف	۸۲	لقمان	۱۰۴	منافقون
۱۵	انفطار	۳۷	کوثر	۶۲	جن	۸۳	شوری	۱۰۵	نور
۱۶	اعلی	۳۸	هُمَزَه	۶۳	ملک	۸۴	یونس	۱۰۶	مجادله
۱۷	عبس	۳۹	بلد	۶۴	مؤمنون	۸۵	سباء	۱۰۷	حج
۱۸	تکویر	۴۰	فیل	۶۵	انبیاء	۸۶	فاطر	۱۰۸	فتح
۱۹	انشقاق	۴۱	فجر	۶۶	فرقان	۸۷	اعراف	۱۰۹	تحریم
۲۰	نازعات	۴۲	بروج	۶۷	نمل	۸۸	احقاف	۱۱۰	ممتحنه
۲۱	غاشیه	۴۳	اخلاص	۶۸	کھف	۸۹	انعام	۱۱۱	نصر
۲۲	طور	۴۴	کافرون			۹۰	رعد	۱۱۲	حجرات
۲۳	واقعه	۴۵	فاتحه					۱۱۳	توبه
۲۴	حاقه	۴۶	فلق					۱۱۴	مائده
		۴۷	ناس						

این صورت در چهار دوران (périodes) تنظیم شده است :

جمعاً ۹۰ سوره ، در مکه	دوران اول -	۱ تا ۴۷	۴۷ سوره
	دوران دوم -	۴۸ تا ۶۸	۲۱ سوره
	دوران سوم -	۶۹ تا ۹۰	۲۲ سوره

لیست اصلی بلاشر شامل ۱۱۶ شماره می باشد، زیرا سوره های علق (۹۶) و مدثر (۷۴) را به دو قسمت تقسیم کرده پنج آیه اول سوره علق (۹۶) را در شماره ۱ گذارده و بقیه را در شماره ۳۲. به هفت آیه اول سوره مدثر (۷۴) نیز شماره ۲ داده و به بقیه شماره ۳۶. ولی ما برای سهولت مقایسه با سایر فهرست ها و رعایت تعداد رسمی سوره های قرآن برای هر یک از دو سوره فوق یک شماره قائل شده شماره دوم آنها را با متمم الف مشخص ساخته ایم. به این ترتیب ۲ عدد از شماره های بلاشر کاسته شده و در آخر به همان عدد ۱۱۴ رسیده ایم.

فهرست الفبایی سوره‌های قرآن کریم

شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره
	ز	۹	التوبه		أ
۴۳	الزخرف	۹۵	التین	۳	آل عمران
۹۹	الزلزله (الزلزال)		ج	۱۴	ابراهیم
۳۹	الزمر	۴۵	الجاثیه	۳۳	الأحزاب
	س	۶۲	الجمعه	۴۶	الأحقاف
۳۴	سبأ	۷۲	الجن	۱۱۲	الإخلاص
۳۲	السجده		ح	۱۷	الإسراء
	ش	۶۹	الحاقه	۷	الأعراف
۹۴	الشرح	۲۲	الحج	۸۷	الأعلى
۲۶	الشعراء	۱۵	الحجر	۲۱	الأنبياء
۹۱	الشمس	۴۹	الحجرات	۷۶	الأنسان (الدهر)
۴۲	الشورى	۵۹	الحشر	۸۴	الأنشقاق
	ص	۵۷	الحديد	۶	الأنعام
۳۸	ص		د	۸	الأنفال
۳۷	الصفات	۴۴	الدخان	۸۲	الانفطار
۶۱	الصف		ذ		ب
	ض	۵۱	الذاريات	۸۵	البروج
۹۳	الضحى		ر	۲	البقره
	ط	۵۵	الرحمن	۹۰	البلد
۸۶	الطارق	۱۳	الرعد	۹۸	البينه
۶۵	الطلاق	۳۰	الروم		ت
۵۲	الطور			۶۶	التحریم
				۶۴	التغابن
				۱۰۲	التكاثر
				۸۱	التكوير (الكورت)

ادامه فهرست الفبایی سوره‌های قرآن کریم

شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره	شماره سوره	نام سوره
۶۰	الممتحنه	۲۸	القصص	۲۰	طه
۶۳	المنافقون	۶۸	القلم		ع
	ن	۵۴	القمر		العاديات
	النازعات	۷۵	القيامه	۱۰۰	عيس
۷۹	الناس		ك	۸۰	العصر
۱۱۴	النبأ	۱۰۹	الكاغرون	۱۰	العنكبوت
۷۸	النجم	۱۸	الكهف	۲۹	العلق
۵۳	النحل	۱۰۸	الكوثر	۹۶	غ
۱۶	النساء		ل		الغاشيه
۴	النصر		لقمان	۸۸	غافر(المؤمن)
۱۱۰	النمل	۳۱	الليل	۴۰	ف
۲۷	النور	۹۲	م		الفاتحه
۲۴	نوح		المائده	۱	فاطر
۷۱	هـ	۵	الماعون	۳۵	الفتح
	الهمزه	۱۰۷	المؤمنون	۴۸	الفجر
۱۰۴	هود	۲۳	المجادله	۸۹	الفرقان
۱۱	و	۵۸	محمد	۲۵	فصلت
	الواقعه	۴۷	المدثر	۴۱	الفلق
۵۶	ى	۷۴	المرسلات	۱۱۳	الفيل
	يس	۷۷	مريم	۱۰۵	ق
۳۶	يوسف	۱۹	المزمل		ق
۱۲	يونس	۷۳	المسد (لهب)	۵۰	القارعه
۱۰		۱۱۱	المطففين	۱۰۱	القدر
		۸۳	المعارج	۹۷	قريش
		۷۰	الملك	۱۰۶	
		۶۷			

فهرست ترتیبی سوره‌های قرآن کریم

شماره سوره	نام سوره
۳۰	الروم
۳۱	لقمان
۳۲	السجده
۳۳	الأحزاب
۳۴	سبأ
۳۵	فاطر
۳۶	یس
۳۷	الصافات
۳۸	ص
۳۹	الزمر
۴۰	غافر
۴۱	فصلت
۴۲	الشوری
۴۳	الزخرف
۴۴	الدخان
۴۵	الجاثیه
۴۶	الأحقاف
۴۷	محمد
۴۸	الفتح
۴۹	الحجرات
۵۰	ق
۵۱	الداریات
۵۲	الطور
۵۳	النجم
۵۴	القمر
۵۵	الرحمن
۵۶	الواقعه
۵۷	الحدید
۵۸	المجادله

شماره سوره	نام سوره
۱	الفاتحه
۲	البقره
۳	آل عمران
۴	النساء
۵	المائدہ
۶	الأنعام
۷	الأعراف
۸	الأنفال
۹	التوبه
۱۰	یونس
۱۱	هود
۱۲	یوسف
۱۳	الرعد
۱۴	ابراهیم
۱۵	الحجر
۱۶	النحل
۱۷	الأسراء
۱۸	الکھف
۱۹	مریم
۲۰	طه
۲۱	الأنبياء
۲۲	الحج
۲۳	المؤمنون
۲۴	النور
۲۵	الفرقان
۲۶	الشعراء
۲۷	النمل
۲۸	القصاص
۲۹	العنکبوت

شماره سوره	نام سوره
٨٧	الأعلى
٨٨	الغاشيه
٨٩	الفجر
٩٠	البلد
٩١	الشمس
٩٢	الليل
٩٣	الضحى
٩٤	الشرح (الانشراح)
٩٥	التين
٩٦	العلق
٩٧	القدر
٩٨	البيئه
٩٩	الزلزله
١٠٠	العاديات
١٠١	القارعه
١٠٢	التكاثر
١٠٣	العصر
١٠٤	الهمزه
١٠٥	الفيل
١٠٦	قريش
١٠٧	الماعون
١٠٨	الكوثر
١٠٩	الكافرون
١١٠	النصر
١١١	المسد
١١٢	الإخلاص
١١٣	الفلق
١١٤	الناس

شماره سوره	نام سوره
٥٩	الحشر
٦٠	المتحنه
٦١	الصف
٦٢	الجمعه
٦٣	المنافقون
٦٤	التغابن
٦٥	الطلاق
٦٦	التحریم
٦٧	الملك
٦٨	القلم
٦٩	الحاقه
٧٠	المعارج
٧١	نوح
٧٢	الجن
٧٣	المزمل
٧٤	المدثر
٧٥	القيامه
٧٦	الإنسان
٧٧	المرسلات
٧٨	النبأ
٧٩	النازعات
٨٠	عبس
٨١	التكوير
٨٢	الانفطار
٨٣	المطففين
٨٤	الانشقاق
٨٥	البروج
٨٦	الطارق

نمایه فارسی

		آ		
۵۵۷، ۳۷	آلمانی			
،۹۶	آیات اجتماعی و اخلاقی	۱۷۲	آخر رسالت	
۱۷۷، ۱۵۷، ۱۳۵، ۱۲۵		،۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۴، ۳۱	آخرت	
،۱۲۶، ۱۱۴	آیات افک	،۱۲۰، ۱۱۸، ۱۱۰، ۱۰۶، ۱۰۲، ۱۰۱، ۱۰۰		
۳۲۰، ۳۱۹، ۱۷۹، ۱۶۱، ۱۵۸، ۱۳۵		،۱۵۰، ۱۳۶، ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۲، ۱۲۲، ۱۲۱		
۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۶	آیات برائت	،۱۷۹، ۱۷۸، ۱۷۷، ۱۷۶، ۱۵۳، ۱۵۲، ۱۵۱		
۲۱۰، ۲۰۷، ۲۰۴	آیات بلند ایمانی	،۲۷۳، ۲۷۱، ۲۳۹، ۲۳۸، ۱۸۸، ۱۸۲، ۱۸۱		
،۱۱۴، ۹۳	آیات ایمانی	،۳۵۰، ۳۰۶، ۳۰۳، ۳۰۱، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۸۴		
۳۲۱، ۳۱۹، ۲۰۹، ۲۰۳، ۱۷۴		۵۰۵، ۴۰۰، ۳۸۰، ۳۷۱، ۳۷۰، ۳۵۴		
۳۶۸، ۲۹۱	آیات تربیتی	۳۱۷، ۳۱۶، ۲۸۴	آخرتی	
۳۵۰، ۳۲۱، ۳۱۹، ۲۲۲، ۲۰۹	آیات تشریحی	،۱۲۳، ۱۲۱، ۹۷، ۹۳	آدم	
۱۵۸، ۱۳۵، ۱۲۶	آیات تکمیلی	۲۴۵، ۱۷۹، ۱۷۴، ۱۵۵، ۱۵۲، ۱۳۸، ۱۳۳		
۴۹۰، ۴۳۴	آیات تنذیری	۶۹، ۳۲	آزادی	
۴۶۵	آیات توییح و تنذیر مشرکین	۶۴، ۶۲، ۳۱	آسمان	
۴۳۴، ۳۶۸، ۳۴۶	آیات توحیدی	،۱۱۴، ۱۱۱	آغاز (ابتدای) وحی	
۱۷۸، ۹۷	آیات توضیحی	،۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۰، ۱۴۸، ۱۴۶، ۱۲۹، ۱۱۶		
۴۶۶	آیات توضیحی عدد فرشتگان	۵۲۳، ۵۲۰، ۴۷۴، ۱۸۸، ۱۶۷		
۳۴۷	آیات حکمت	۱۸۲، ۱۳۸، ۱۰۲، ۵۰	آل فرعون	
،۱۱۹، ۱۰۲	آیات قیامت	،۹۳، ۵۱، ۵۰، ۴۹	آل عمران (۳)	
۳۸۵، ۳۶۷، ۱۸۳، ۱۵۰، ۱۳۴		،۱۶۴، ۱۶۲، ۱۶۱، ۱۵۶، ۱۴۳، ۱۳۹، ۱۲۴		
۴۱۵	آیات عتاب و عذاب	۲۱۵، ۲۱۴، ۲۱۳، ۲۱۲، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۷۲		
۷۲	آیات مباحله	۲۱۵، ۲۱۴، ۲۱۲، ۲۷ ۱۶۴ / (۳)	آل عمران (۳)	

ابن عباس ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۵۷، ۵۶۷	۹۶، ۱۰۰، ۱۰۱	آیات مدنی
ابن هشام ۳۷۹	۱۲۵، ۱۴۰، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۷۷، ۱۸۱، ۳۵۲	آیات معرفت
ابوالقاسم عبدالله ۵۵۷	۲۹۱، ۳۴۷	آیات مکی
ابوصالح ۵۶۱	۱۰۰، ۱۰۱	آیات نسخ شده و نسخ کننده
ابونصر ۵۵۷	۳۵۱، ۳۵۰، ۱۸۱، ۱۴۰، ۱۳۹، ۱۲۳، ۱۲۰	آیت الکرسی
ابوحامد ۵۵۷	۳۵	آیه تبلیغ
ابی القاسم عمر بن محمد عبدالکافی ۵۵۷	۲۰۳	آیه تطهیر
اثبات نبوت ۲۰۳	۷۲	آیه نور
اجل مسمی ۴۵۵، ۳۴۵	۷۲	
احد ۳۸، ۴۰، ۹۳	۳۱۹، ۱۱۴	
۱۲۴، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۷۵، ۲۲۵، ۳۳۵		
احزاب (۳۳) ۴۹، ۵۰، ۵۱		۱
۱۰۰، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۵۲	۳۶	ائمه اطهار
۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۲، ۱۸۱، ۳۴۹	۴۵۸	ابتدای بعثت
۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲	۱۷۲	ابتدای رسالت
احقاف ۱۰۳، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۵۸، ۱۸۳، ۳۹۲	۲۹۵	ابتلاء
احقاف (۴۶) ۴۹، ۵۱	۹۳، ۹۶، ۹۸	ابراهیم (ع)
۱۰۳، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۷۲	۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹	
۱۸۳، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۵۵۲	۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۷، ۱۷۴، ۱۷۹، ۲۰۱، ۲۰۳	
احکام اجتماعی ۳۱	۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۶۹	
احکام تشریحی ۲۰۱، ۳۵۰	۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۹، ۳۱۱، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۹	
احکام جهاد ۲۹	۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۶، ۵۷۱	
احکام حجاب ۲۹	۴۹، ۵۱، ۹۶، ۱۲۱	ابراهیم (ع) ۱۴۳
احکام شرب خمر ۲۹	۱۲۳، ۱۲۶، ۱۳۵، ۱۴۲، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۸	
احکام شرعی ۳۱	۱۷۷، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵	
احکام قصاص ۲۲۵	۳۶	ابن ابی داود
احکام نماز ۲۹	۳۶	ابن اشته
احیا ۲۷۹	۵۵۹	ابن الندیم
اختیار ۲۹، ۳۹، ۱۴۶	۳۶	ابن حجر
اخراج شیطان ۲۷۹	۲۸۳	ابن سلمه
اخراج یهودیان ۴۰	۳۶	ابن سیرین
اخلاص (۱۱۲) ۳۸، ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۷۰	۵۶۴	ابن ضریس

۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷،	۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۸۹
۱۷۲، ۱۷۶، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸،	۹۶، ۱۷۸، ۲۰۳، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۲
۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۵۵۱، ۵۶۹	اخلاق
اعجاز قرآن	۱۲۴، ۱۳۶
۳۰	۱۵۶، ۱۶۷، ۲۸۴، ۲۸۷، ۲۸۹، ۵۰۹
اعلام جنگ به مشرکین	ادیان ابراهیمی
۱۷۶	۲۸۴
اعلام حج بر ابراهیم	ارثش شاهنشاهی
۹۸	۴۲
۱۲۲، ۱۳۹، ۱۵۴، ۱۷۹، ۳۱۱	ارث
اعلام قیامت	۳۹، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۲
۱۰۳، ۱۰۴، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۹،	ارث کلله
۱۳۱، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۸۳، ۱۸۴، ۴۰۴	اروپا
اعلام وحی	۵۹
۱۰۴، ۱۱۷،	اروپائی، اروپایی‌ها
۱۳۰، ۱۴۹، ۱۸۴، ۴۰۷، ۴۰۸،	استدلال توحیدی و تنذیر
۲۵۷	۱۰۹
اعلامیه مشرکین مکه	۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۸، ۵۰۲
اعلی (۷۷)	استدلال قیامت
۴۹، ۵۱، ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۸،	۱۵۶
۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۷۲، ۱۸۷	استدلال و توضیح
اقوام سلف	۱۰۸
۲۷۱، ۲۷۳، ۳۸۷	۱۱۸، ۱۳۰، ۱۵۰، ۱۸۷
اقوام گذشته	استدلال و توصیف و تنذیر
۴۸	۱۳۲
اکل	۱۵۱، ۴۰۱، ۴۰۲
۲۳۱، ۲۳۸، ۲۲۷،	استدلالاتهای ایمانی
۲۸۳	۹۶، ۱۷۷، ۲۸۰
الرحمن (۵۵)	استدلالی
۸۸	۱۰۲
الرحمن (۵۵) / ۱ تا ۴	۱۰۹، ۱۱۸، ۱۲۹، ۱۵۰، ۱۸۲، ۱۸۷
۱۹۵	استقامت
«المبانی لنظم المعانی»، کتاب	۱۰۳، ۱۲۴، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۸۳، ۳۹۳
۵۶۴	اسراء (۱۷)
المسبحات	۴۹، ۹۶، ۱۲۲، ۱۲۴
۴۳۱	۱۳۶، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۶۸
الهی بودن قرآن	۱۷۸، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۵۵۱
۳۰	اسراء (۱۷) / ۱۰۶
الوهیت	۲۸، ۲۹، ۱۶۸
۹۹، ۱۸۰، ۳۳۱، ۳۳۳	اسلام
امام پنجم	۳۷، ۴۱، ۱۶۰، ۱۹۷، ۲۳۶، ۳۳۱
۳۶	اسماء سال‌های مکیه و مدینه
امام چهارم	۴۳، ۴۴
امام صادق (ع)	اصحاب کهف
۳۶، ۱۴۴، ۵۶۴، ۵۶۷	۹۷، ۱۲۶
اماته	۱۳۵، ۱۵۸، ۱۷۸، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۶
۲۷۹	اعتراض و اعراض از مشرکین
امامی، هما	۴۴۲
۱۹۵	اعتمادالسلطنه
امت موسی	۴۲، ۱۴۵، ۵۵۵، ۵۵۶
۱۷۶	اعراف (۷)
امم گذشته	۴۰، ۴۹، ۵۱، ۹۵
۴۲، ۹۵، ۹۸	
۱۰۳، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۱،	

انفطار (۵۷)	۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴
	۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۳، ۱۸۵، ۳۱۶، ۳۲۵، ۴۰۰
	۴۴۶، ۴۴۸، ۴۷۹، ۵۶۹
انگلیسی	۴۲، ۹۵، ۹۷، ۹۸
اهل کتاب	۹۹، ۱۰۱، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۴
	۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۷۶، ۱۷۸
	۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۶۵، ۲۷۱، ۳۰۱
	۳۰۲، ۳۰۹، ۳۲۵، ۳۳۱، ۳۶۶، ۵۵۲، ۵۵۴
	۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۶۶
	۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۱
انبیاء (۷۱)	۴۹، ۵۱، ۵۸، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۹۷
	۱۲۰، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۲، ۱۸۲، ۲۶۵، ۳۰۹
انتهای رسالت	۱۷۱
انسان (بشر)	۲۸، ۳۱، ۶۲، ۶۴، ۱۰۷، ۱۱۷
	۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۶، ۱۹۷
انسان (دهر) (۷۶)	۴۷۱
انشراح (۹۴)	۴۳، ۴۹
	۵۱، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۸، ۱۸۸
انشقاق (۸۴)	۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۱۰۸
	۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۸۷، ۴۸۸، ۵۱۸
انضباطی	۹۴، ۱۱۵، ۱۲۴
	۱۴۱، ۱۵۶، ۱۷۵، ۲۲۷، ۲۲۹، ۳۱۹
انعام (۶)	۴۹، ۵۱، ۸۸، ۹۴
	۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۷، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۴
	۱۵۷، ۱۵۹، ۱۷۶، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۹، ۲۴۰
	۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۵۵۱
انعام (۶) / ۵۹	۳۰
انفاق	۲۰۳، ۲۱۳
انفال (۸)	۴۰، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۷۰
	۹۵، ۱۲۴، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۱
	۱۶۲، ۱۷۲، ۱۷۶، ۲۵۴
انفال (۸) / ۳۹	۱۶۱
۱۰۸، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۰	
۱۸۷، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶	
۲۲، ۶۰، ۵۶۱	
۷۲، ۹۳، ۹۴	
۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰	
۱۴۱، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۷۴، ۱۷۵	
۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۳	
۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۱	
۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۵، ۳۳۱	
اولاد آدم	۲۲۹
ایران	۱۶۱
ایمان علمی	۲۲
ایمان	۹۸
ایمانی	۹۳، ۱۱۴
	۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۷
	۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۹، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵
	۲۰۷، ۲۱۳، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۸۰، ۳۱۹
ب	
باد صرصر	۴۴۴
«باد و باران»، کتاب	۴۴۴
باران	۶۳، ۶۴
بازرگان، مهندس عبدالعلی	۲۱
	۳۳، ۴۱، ۴۲، ۱۹۵
بانی کعبه	۲۰۵
بخشش و یاری خدا، بخشندگی خدا	
	۱۰۲، ۱۲۲، ۱۳۸، ۱۵۳، ۱۸۲، ۳۷۵
برائت	۱۲۶، ۱۴۱، ۱۵۸، ۱۶۲
برازجان	۴۱
بروج (۸۵)	۴۹، ۵۱
	۱۰۹، ۱۱۶، ۱۲۱، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۸

ترتیب زمانی نزول سوره‌ها	۳۶	۲۳۸، ۲۶۵، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۹۵، ۳۱۱، ۳۳۱
تسلی و تقویت پیغمبر	۳۷، ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۷	۳۵۰، ۴۶۸، ۵۱۳، ۵۲۰، ۵۲۱، ۵۲۳، ۵۲۷
تشریح	۹۳، ۹۴، ۱۰۵	۱۳۷، ۱۵۴، ۳۷۵
تشریح صریح جنگ	۲۰۳	۱۶۸
تشریح قتال	۲۰۳	۱۶۵
تشریحی	۹۴، ۹۶، ۹۸	۱۶۲
ت		
تأکید وحی	۱۰۹، ۱۸۷، ۴۹۶	
تاریخ الخميس	۵۶۴	
تاریخ تغییر قبله	۲۰۱	
«تاریخ قرآن»، کتاب	۳۲، ۴۲، ۵۵۷	
«تاریخ قرآن مجید»، کتاب	۳۶، ۴۲، ۵۶۴	
تبت (۱۱۱)	۴۳، ۴۹، ۵۱	
تشبیر	۹۳، ۱۱۰، ۱۱۷، ۱۲۶، ۱۳۲	۱۱۳، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۸۹
تجوید	۳۲	
تحریم (۹۹)	۴۹، ۵۱، ۱۰۵	
تحول قرآن	۲۸، ۳۳	
تذکر انبیاء	۳۱۷	
تذکر و تنذیر قیامت	۴۸۴، ۴۸۶	
تربیت	۹۶، ۹۸، ۱۰۲، ۱۱۰	
تربیت و معرفت	۹۶، ۱۷۸، ۲۹۰، ۲۹۱، ۳۸۰	
تربیتی	۹۶، ۱۰۱، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۵	
تقویت	۴۸، ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۲۴	
تقسیم مردم	۳۷۳	
تقوی، مؤلف کتاب «تاریخ قرآن مجید»	۳۶، ۴۲، ۵۶۴	
تقویتی	۹۶	
تکاثر (۱۰۴)	۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۲	

۱۱۸، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۵۰	۱۱۶، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۸۹
۱۵۴، ۱۵۸، ۱۷۹، ۱۸۵، ۲۷۳، ۴۱۰، ۴۳۵	تکذیب مشرکین تکویر (۸۱) ۳۷۵
۲۷۵ تنذیر و توصیف آخرت	۳۰، ۴۳، ۴۹، ۵۱
۴۵۰ تنذیر و توصیف عذاب	۹۹، ۱۰۸، ۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۶۷
تنذیری ۹۶، ۱۱۰، ۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۹	۱۷۲، ۱۸۷، ۴۸۳
۱۳۱، ۱۳۳، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۷۷، ۱۸۸، ۴۴۸	تکویر (۸۱) / ۱۰ الی ۱۴ ۳۰
۲۹۵، ۳۷۰ تنزیل	تنبيه و تنذیر توحیدی ۸۵
۵۰ تنزیل قرآن	۱۰۶، ۱۱۹، ۱۳۳، ۱۵۱، ۱۸۵، ۴۴۳
۴۲، ۵۵۵ تهران	تنذیر ۳۷، ۸۵، ۹۳، ۹۶، ۹۷، ۹۸
توبه ۱۰۱، ۱۲۲	۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸
۱۳۶، ۱۵۳، ۱۸۲، ۲۱۳، ۳۷۰، ۳۷۱	۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰
توبه (برائت) (۹) ۱۳، ۴۹، ۵۱	۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۳۰
۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۹۵، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۴۱	۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۱
۱۴۳، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۲، ۱۷۶، ۱۹۳، ۲۵۵	۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴
۲۵۶، ۲۵۷، ۲۵۸، ۲۵۹، ۵۵۹، ۵۵۴	۱۵۵، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲
۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۶، ۵۷۱	۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۲۰۴
۴۵۰ توبیخ کافران	۲۳۸، ۲۳۹، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۰، ۲۸۴
توجه به مرگ ۱۰۱، ۳۷۱	۲۹۵، ۳۰۱، ۳۰۳، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۷۰، ۳۷۷
توحید، توحیدی ۴۸، ۸۵، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۱۰۰	۳۸۰، ۳۹۲، ۴۰۰، ۴۰۷، ۴۱۰، ۴۳۵، ۴۶۳
۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۹	۴۶۴، ۴۶۵، ۴۶۶، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۴
۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴	تنذیر «یوم التلاق» ۳۷۵
۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷	تنذیر آخرت ۳۷۲، ۳۰۳، ۲۳۹
۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲	تنذیر از امم گذشته ۴۰۱، ۴۰۲
۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۶	تنذیر از عذاب ۴۵۲، ۲۰۳
۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۳	تنذیر قیامت ۱۰۷، ۱۰۸
۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۸، ۲۰۳، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۹	۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۴۹، ۱۵۰
۲۴۵، ۲۴۷، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۹	۱۵۲، ۱۵۶، ۱۸۷، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۵۲، ۴۶۳
۲۹۰، ۲۹۲، ۳۰۶، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۱۴، ۳۱۶	۴۷۵، ۴۷۷، ۴۷۹، ۴۸۴، ۴۸۶
۳۱۷، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۵۴، ۳۵۵	تنذیر مشرکین ۳۷۵
۳۷۰، ۳۸۰، ۳۹۲، ۴۱۰، ۴۳۵، ۵۰۱، ۵۰۲	تنذیر و تبشیر ۹۳
توحید (سوره) ← اخلاص (۱۱۲)	۱۱۷، ۱۲۶، ۱۳۲، ۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۸، ۱۷۴
توحید طبیعی ۳۱۱، ۳۷۲	۱۸۸، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۹، ۵۰۴
توحید و نبوت ۹۶، ۱۰۳	تنذیر و توحید ۹۸، ۱۰۴، ۱۰۵

۵۵۲، ۳۹۰، ۳۸۹، ۱۸۳، ۱۵۳، ۱۳۶		۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۹	
۲۱	جاذبه	۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۸، ۱۸۳، ۲۳۸، ۲۳۹	
۲۰۳	جالوت	۲۹۰، ۲۹۲، ۳۳۱، ۳۵۴، ۳۵۵، ۳۹۳	
۳۵۴، ۳۱۱	جدال	۹۶، ۱۲۱	توصیف آخرت
۳۹۲، ۳۷۵، ۳۱۲، ۱۷۹، ۹۸	جدال با مشرکین	۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۷، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۵	
۹۶، ۹۴	جدال تشریحی	۱۰۱	توصیف انبیاء
۱۲۴، ۱۲۶، ۱۳۷، ۱۵۶، ۱۵۹، ۱۷۶، ۱۷۷		۱۲۰، ۱۳۴، ۱۵۲، ۱۸۲، ۳۶۶	
۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۶		۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵	توصیف بنی اسرائیل
۹۴، ۹۶، ۱۰۲، ۱۰۴	جدال توحیدی	۲۳۸، ۲۳۹	توصیف خالق
۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵		۱۰۲، ۱۲۳	توصیف خدا
۱۳۷، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۶		۱۳۸، ۱۵۵، ۱۸۲، ۲۳۶، ۳۷۵، ۳۷۷، ۳۸۰	
۱۷۷، ۱۸۳، ۱۸۴، ۲۸۵، ۲۸۴، ۳۸۴، ۴۰۶		۱۰۳، ۱۰۴	توصیف بهشت و جهنم
۵۶۹	جدال با اهل کتاب	۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۴۸	
۵۰	جدول بلاشر	۱۵۰، ۱۵۱، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۳۸۸، ۴۰۵	
۵۰	جدول ترتیبی	۱۰۱	توصیف قرآن
۱۴۵	جدول قرآن اعتمادالسلطنه	۱۲۳، ۱۳۶، ۱۵۵، ۱۸۲، ۳۷۰، ۳۷۲	
۲۷	جشن های شب مبعث	۱۰۱	توصیف قیامت
۱۶۰	جعفر ابن ابیطالب	۱۳۶، ۱۵۷، ۱۸۲، ۳۷۰، ۳۷۳	
۶۱	جمال زاده (نویسنده)	۴۵۲	توصیف مؤمنین
۱۲۴، ۱۰۵، ۵۹، ۵۱، ۴۹، ۲۷	جمعه (۹۷)	۱۲۱، ۱۲۹، ۱۵۳، ۱۸۶	توضیح فرشتگان
۵۶۴، ۴۳۱، ۴۲۸، ۱۸۵، ۱۵۶، ۱۴۳، ۱۳۹		۱۰۴	توضیح و توبیح مشرکین
۲۷	جمعه (۹۷) / ۲	۱۲۳، ۱۳۰، ۱۵۵، ۱۸۴، ۴۰۹	
۱۹۷	جمهوری اسلامی	۲۱۹، ۲۲۲، ۲۳۱	تیمم
۱۶۸	جمله بندی قرآن	۴۳، ۴۹	تین (۹۵)
۳۹۲، ۱۸۳، ۱۵۲، ۱۳۴، ۱۲۱، ۱۰۳، ۳۱	جن	۵۱، ۱۱۱، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۸	
۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۸	جن (۷۴)		
۵۵۲، ۴۵۷، ۱۸۶، ۱۵۲، ۱۳۴، ۱۲۱، ۱۰۶			ث
۲۲۹، ۲۰۳، ۹۵، ۷۳، ۷۲، ۳۱	جنگ	۲۰۳	ثبت دین و معاملات
۴۸، ۴۰	جنگ احد	۸۷، ۳۲۹، ۴۴۶	ثمود
۲۲۹، ۲۲۵، ۲۲۱، ۲۱۳، ۱۶۱			
۳۵۰، ۱۸۱، ۱۰۰	جنگ احزاب		ج
۳۵۰، ۲۲۹	جنگ خندق	۴۹، ۵۱، ۱۰۳، ۱۲۲	جائیه (۹۵)

۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۹، ۲۷۸، ۲۷۷	۵۶۹	جنگ با مشرکین
۱۰۳، ۵۱، ۴۹	۴۰	جنگ با یهودیان
۳۹۸، ۳۹۷، ۱۸۳، ۱۵۸، ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۲۵	۲۱۱، ۴۸، ۴۰	جنگ بدر
۱۰۶	۱۶۱، ۴۰	جنگ بنی مصطلق
۱۳۲، ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۰۸، ۱۰۷	۲۵۵، ۲۲۵، ۷۷	جنگ تبوک
۴۵۲، ۴۰۱، ۴۰۰، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۴۹، ۱۴۸	۲۲۹	جنگ خیبر
۵۶۹، ۴۸۵، ۴۸۴، ۴۷۰، ۴۶۸	۲۲۵	جنگ موته
۴۴۶	۹۳، ۴۸، ۳۱	جهاد (حکم جنگ)
۳۵	۱۵۳، ۱۴۰، ۱۳۸، ۱۲۵، ۱۲۳، ۱۲۱، ۹۸	
۱۴۰، ۱۲۵، ۱۰۵، ۵۱، ۴۹	۲۰۳، ۲۰۱، ۱۷۹، ۱۷۵، ۱۷۴، ۱۵۸، ۱۵۵	
۵۶۹، ۴۵۱، ۱۸۴، ۱۷۲، ۱۶۵، ۱۵۷، ۱۴۳	۲۲۳، ۲۲۲، ۲۲۱، ۲۱۳، ۲۰۶، ۲۰۵، ۲۰۴	
۳۹۶، ۳۴	۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۲۸۷	
۵۱، ۴۹، ۴۰	۱۰۴، ۱۰۳	جهنم
۱۶۲، ۱۶۱، ۱۵۷، ۱۴۲، ۱۴۰، ۱۲۴، ۱۰۵	۱۸۳، ۱۵۱، ۱۳۳، ۱۳۱، ۱۱۹، ۱۱۶، ۱۰۹	
۴۲۶، ۴۲۵، ۴۲۴، ۴۲۳، ۲۷۹، ۱۸۴	۳۷۰، ۳۱۲، ۲۹۶، ۲۴۵، ۱۹۶، ۱۸۸، ۱۸۴	
۵۶۱، ۱۲۸، ۳۶	۵۲۸، ۵۰۱، ۴۱۷، ۴۰۰، ۳۸۴	
۲۸۹		ح
		حاجی میرزا سیدعلی
	۵۵۷	حاقه (۹۹)
	۱۰۶، ۵۱، ۴۹، ۴۸	
	۱۷۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۱، ۱۱۹، ۱۱۸	
	۴۴۹، ۴۴۸، ۴۴۷، ۴۴۶، ۴۴۵، ۴۴۴، ۱۸۵	
	۱۶۱، ۱۶۰	حیشه
	۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۲۳۱، ۲۲۸، ۲۰۱	حج
	۹۸، ۵۱، ۴۹	حج (۲۲)
	۲۰۳، ۱۷۹، ۱۵۶، ۱۵۴، ۱۳۹، ۱۲۴، ۱۲۲	
	۵۶۱، ۵۵۹، ۵۵۴، ۵۵۲، ۳۱۴، ۳۱۱، ۳۱۰	
	۵۷۱، ۵۶۷، ۵۶۶، ۵۶۳	
	۳۱۲، ۹۸	حج بر ابراهیم
	۳۱۹	حجاب
	۹۶، ۵۱، ۴۹، ۴۸	حجر (۱۵)
	۲۷۶، ۱۷۷، ۱۵۱، ۱۴۲، ۱۳۳، ۱۲۰، ۱۱۹	
		خ
۳۵۰		خاندان پیغمبر
۳۶		خاندان ولایت
۱۱۷، ۱۰۸		خبر بزرگ
۴۷۶، ۴۷۵، ۱۸۷، ۱۴۹، ۱۳۰		

داستان ذوالقرنین	۳۱	خدا و آخرت
۲۹۵، ۱۲۱، ۹۷		
داستان سایر انبیاء	۱۶۷	خط تنزیل
۳۲۵، ۱۸۰		
داستان سامری	۱۰۱، ۹۳	خلقت
۳۰۸، ۳۰۶		
داستان سحره	۱۳۴، ۱۳۱، ۱۲۳، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۰۴	
۳۰۸، ۳۰۶		
داستان سلیمان و ملکه صبا	۱۷۹، ۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۷۴، ۱۷۹	
۳۲۹		
داستان صالح	۱۸۲، ۱۸۴، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۷۹، ۲۸۴	
۳۲۹، ۸۷		
داستان فرزندان آدم	۲۸۵، ۲۸۹، ۳۱۶، ۳۶۷، ۳۷۰، ۴۱۵، ۴۱۶	
۲۳۱		
داستان قارون	۹۳، ۹۵	خلقت آدم
۹۹		
داستان موسی (ع)	۱۲۳، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۷۴	
۳۳۳، ۳۳۱، ۱۸۰، ۱۵۸، ۱۳۷، ۱۲۵		
داستان کهف	۱۷۶، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۸۹	
۲۹۹، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۴، ۲۹۳		
داستان لوط	۲۷۹	خلقت آسمان و زمین
۳۲۹		
داستان مؤمن آل فرعون	۲۷۹، ۳۱۶	خلقت انسان
۳۷۵		
داستان مائده	۹۸، ۱۰۴	خلقت و نعمت
۲۲۸		
داستان مکاشفه حضرت ابراهیم	۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۷۹، ۱۸۴	
۲۳۸		
داستان موسی (ع)	۲۲۵	خندق
۹۹		
خوشنویس (نام خطاط قرآن در سال ۱۳۲۸)	۳۹	
۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۴۹، ۱۵۱		
خوراکی‌ها	۲۰۳، ۲۸۴	
۱۵۴، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۹۶، ۲۹۷، ۳۰۶		
خون‌بها	۲۲۱	
۳۳۱، ۳۲۷، ۳۲۶، ۳۲۵		
داستان ولادت تا رسالت موسی (ع)		
۳۳۱		
دخان (دخ)		
۴۹، ۵۱، ۱۰۳، ۱۱۹، ۱۳۳		
دادگاه بدوی	۴۲	
۱۴۳، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۸۳، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸		
دادگاه تجدید نظر دادرسی ارتش	۴۲	
۵۰		
دانشگاه پاریس	۴۲	
۱۰۰		
داود	۶۱	دادگاه ویژه نظامی
۱۲۲، ۱۳۷، ۱۵۴، ۱۸۱، ۲۰۳، ۳۶۶		
«دارالمجانین»، کتاب	۶۱	
دعای ابراهیم	۲۰۱، ۳۰۶، ۳۰۸	داستان آدم
۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱		
دعای فرشتگان	۳۱۶، ۳۲۷	داستان انبیاء
۳۷۵		
دفتر نشر فرهنگ اسلامی	۲۲۵	داستان پسران آدم
۴۲		
دهر (۷۹)	۸۷، ۳۲۹	داستان ثمود و صالح
۴۹، ۵۱، ۶۹، ۱۰۷، ۱۲۰		
داستان داود	۳۵۴، ۳۵۵، ۳۶۶	
۱۳۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۷۲، ۱۸۶		
دنیای داود و سبأ	۱۰۰، ۱۳۷، ۳۵۴	
۲۴۵، ۲۸۹، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۷۰		
دنیای و آخرت	۹۷	داستان دو صاحب باغ
۲۴۵		
دوران آخر مکه	۱۷۸، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸	
۳۷۰		

۱۱۸، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۸۴، ۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۵۵۲، ۵۶۸	۱۴۵، ۵۰	دوران اول (وحی)
۴۱	۱۴۵	دوران چهارم (وحی)
۵۶۴	۱۴۵، ۵۰	دوران دوم (وحی)
رسالت	۲۹۳	دوران دوم مکه
۲۷، ۳۷، ۴۱	۱۶۶، ۱۶۵، ۶۸، ۶۲، ۴۴	دوران رسالت
۴۴، ۴۸، ۶۲، ۶۸، ۸۷، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۰۰	۱۴۵، ۵۰	دوران سوم (وحی)
۱۰۲، ۱۰۷، ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۹، ۱۳۵	۱۶۷	دوران فترت
۱۳۶، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۶۵	۳۵۲، ۳۱۱، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۶۵	دوران مدینه
۱۶۷، ۱۶۸، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۶، ۱۷۷	۴۵۹، ۱۶۶، ۱۶۵، ۷۶، ۳۷	دوران مکه
۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۶، ۱۹۷، ۲۷۱، ۲۷۳	۱۶۵	دوران نزول وحی
۲۷۴، ۲۷۹، ۲۸۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۷۹، ۴۶۳	۱۶۵	دوران هجرت
۴۶۴، ۴۹۸، ۵۲۳، ۵۳۷	۳۸۷	دوره اول مکه
۳۱، ۳۲۷	۳۸۷	دوره دوم مکه
رسالت پیغمبر	۱۹۶	دوزخ
رسالت موسی (ع)	۵۶۴	دیار بکری
۲۷، رسول اکرم (ص)، نبی اکرم (ص)		
۲۹، ۳۵، ۲۶۲، ۳۵۰، ۵۶۹		
۴۹، ۵۱، ۶۹		ذ
۹۵، ۱۲۵، ۱۴۱، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۲، ۱۷۷	۵۱، ۴۹	ذاریات (۵۱)
۲۶۷، ۲۶۸، ۳۹۲، ۵۵۱	۱۰۳، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۱	
۴۱	۱۸۳، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۱، ۴۰۲	
رمضان	۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴	ذریه
۳۳۹	۹۷، ۱۲۱	ذوالقرنین
روایات اسلامی	۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۸، ۲۹۶، ۲۹۷	
روایات اسلامی ۲۸۹، ۲۹۳، ۳۴۵، ۳۹۲، ۵۴۰		
روایات تاریخی قرآن		
۴۶۳		
روزه		ر
۲۰۱، ۲۰۳		
۴۹، ۵۱، ۹۹	۴۳۱	رازی
روم (۳۰)	۴۲	رامیار، دکتر محمود
۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۱	۱۲۸	راویان
۱۶۲، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۵۵۲	۲۰۳، ۲۱۳	ریا
ریاضیات	۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۹، ۱۷۱	رحلت
۳۳، ۳۴	۱۶۰	رحلت پیغمبر (رحلت رسول اکرم)
ز	۴۹، ۵۱، ۷۲، ۹۱، ۱۰۴	رحمن (۵۵)
زخرف (۳۴)		
۴۹، ۵۱		

۵۵۲، ۳۴۸، ۱۸۰، ۱۷۲، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۵		۱۰۲، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۵۱، ۱۵۲	
۲۷۹	سجده فرشتگان	۵۵۲، ۳۸۵، ۳۸۴، ۳۸۳، ۱۸۳	
۵۵۷، ۴۲	سحاب، ابوالقاسم	۷۳	زکات
۴۲، ۴۱	سحابی، دکتر یدالله	۳۰۱	زکریا
۱۲۱، ۹۷	سحره	۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	زلزال (۹۹)
۳۲۵، ۳۰۸، ۳۰۶، ۱۷۹، ۱۵۲، ۱۳۳		۵۶۹، ۱۸۸، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۱	
۲۲۹، ۲۲۷	سرقه	۱۲۲، ۱۰۱، ۵۱، ۴۹	زمر (۳۹)
۲۰۴، ۸۷	سلیمان	۱۸۲، ۱۵۷، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۳۶، ۱۲۴، ۱۲۳	
۱۹۵	سلیمانی، عباس	۵۵۲، ۵۲۱، ۳۷۳، ۳۷۲، ۳۷۱، ۳۶۹، ۳۷۰	
۴۴	سنه احدیه	۱۹۶	زمر (۳۹) / ۳۲
۴۳	سنه احقاقیه	۶۲، ۳۱	زمین
۴۳	سنه استعلائیة	۶۳	زمین شناسی (علم)
۴۳	سنه افتتاحیه	۱۲۵، ۱۲۳، ۹۷	زندگی دنیا
۴۴	سنه بدریه	۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۷۸، ۱۵۵، ۱۳۵	
۴۴	سنه تبوکیه	۲۱۸	زن و شوهر
۴۴	سنه حدیبیه	۳۵۰، ۳۱۹، ۲۲۱، ۲۰۳	زنان
۴۴	سنه خندقیه	۵۶۱، ۵۵۷، ۴۲	زنجانی، شیخ ابوعبدالله
۴۴	سنه خیبریه	۴۲	زندادان برازجان
۴۳	سنه داودیه	۴۲	زندادان قصر
۴۳	سنه دثاریه	۵۵۷	زیدبن ابی موسی
۴۳	سنه سامریه،		
۴۳	سنه شورائیه		
۴۳	سنه طائیه	۲۰۴، ۲۰۳	ساختمان کعبه
۴۴	سنه فتحیه	۶۰	سارتر، ژان پل
۴۳	سنه فرقاتیه	۱۷۱	سال فترت
۴۳	سنه لامیه	۳۰۶، ۱۷۹، ۱۵۲، ۱۳۳، ۱۲۱، ۹۷	سامری
۴۳	سنه نحلیه	۳۵۵	سبأ
۴۴	سنه نظیریّه	۸۷، ۵۱، ۴۹، ۴۳	سبأ (۴۴)
۴۴	سنه هجریه	۱۵۷، ۱۵۴، ۱۴۳، ۱۳۷، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۰۰	
۴۳	سنه هودیّه	۵۵۲، ۳۵۵، ۳۵۴، ۳۵۳، ۱۸۱، ۱۷۲	
۴۳	سنه واقعیّه	۳۱	سبأ (۴۴) / ۲۸
۴۴	سنه وداعیه	۱۲۱، ۱۰۰، ۶۹، ۵۱، ۴۹	سجده (۳۲)

س

١٩٧، ٤٦٦	طول غالب	٢٤٥، ٨٧	صالح (ع)
٢١٦، ٢١٣، ٢١١، ٢٠٥، ٢٠٤، ٢٠١، ١٩٩		٢٠٣	صبر و صلوة
٢٣٦، ٢٢٩، ٢٢٨، ٢٢٧، ٢٢٥، ٢٢٢، ٢٢١		١٨٧، ١٠٩	صداقت پیغمبر
٢٨٣، ٢٧٩، ٢٧٦، ٢٧٣، ٢٧١، ٢٣٩، ٢٣٨		٣٩	صدر اسلام
٣٠٦، ٣٠٣، ٣٠١، ٢٩٥، ٢٩٣، ٢٨٩، ٢٨٤		١٠٥، ٥١، ٥٠، ٤٩	صف (٩١)
٣٣٣، ٣٣١، ٣٢٩، ٣١٦، ٣١٥، ٣١١، ٣٠٩		٥٦٤، ٤٣١، ١٨٥، ١٥٦، ١٤٣، ١٣٩، ١٢٤	
٣٧١، ٣٧٠، ٣٥٤، ٣٥٠، ٣٤٥، ٣٤١، ٣٣٥			
٤٠١، ٤٠٠، ٣٩٨، ٣٩٢، ٣٩٠، ٣٨٤، ٣٧٥			
٤٥٩، ٤٥٤، ٤٢٩، ٤١٥، ٤١٤، ٤١٢، ٤٠٣		٥١، ٤٩	ضحی (٩٢)
٥١٧، ٥١٣، ٥١٢، ٤٨٩، ٤٧٨، ٤٦٨، ٤٦٣		١٨٨، ١٦٧، ١٤٨، ١٤٢، ١٣٠، ١١٦، ١١٠	
٥٣٧، ٥٣٥، ٥٣٤، ٥٣١، ٥٢٧، ٥٢٤، ٥١٨		٢١٣	ضد نفاق
٥٤٨، ٥٤٧، ٥٤٥، ٥٤٣، ٥٤٠		٢٢١	ضد یهود
٨٤، ٧٩، ٧٣، ٧١، ٦٩، ٦٥	طول مینا	٢٠٣	ضرورت جنگ
٨٨، ٩١، ٩٣، ٩٤، ٩٩، ٩٩، ١٠٣، ١٠٤، ١٠٥			
١٠٧، ١١١، ١١٤، ١١٥، ١١٦، ١١٧، ١١٧			
١٧١، ١٧٢، ١٧٣، ١٩٦، ٢٠٥، ٢٣١، ٢٤٠		٥١، ٤٩	طارق (٨٩)
٢٦٥، ٢٩٣، ٣٠٣، ٣٠٤، ٣٠٦، ٣٠٩، ٣٢٥		١٥٠، ١٤٨، ١٤٤، ١٢٩، ١١٨، ١١٦، ١٠٩	
٣٢٦، ٣٢٧، ٣٢٩، ٣٣٥، ٣٤٥، ٣٦١، ٣٦٧		٥٦٩، ٤٩٦، ٤٩٥، ٤٩٤، ٤٩٣، ٤٩٢، ١٨٧	
٣٨٣، ٣٨٦، ٣٨٧، ٣٨٨، ٣٨٩، ٣٩٨، ٤٠٠		طالقانی، آیت الله حاج سید محمود	٤١، ٣٥
٤٠٢، ٤٠٣، ٤٠٥، ٤٠٦، ٤٠٧، ٤١٥، ٤١٧		٤٣١، ٢٥٥، ٧٧	طبری
٤٢٨، ٤٢٩، ٤٣١، ٤٤٠، ٤٤٢، ٤٤٥، ٤٤٦		١٠٥، ٥١، ٤٩	طلاق (٩٥)
٤٦٣، ٤٦٦، ٤٧٤، ٤٧٩، ٤٨٢، ٤٨٧، ٤٩٣		٢٠١، ١٨٥، ١٥٩، ١٥٨، ١٤١، ١٢٦، ١٢٥	
٤٩٩، ٥٠٦، ٥١٣، ٥١٧، ٥١٨، ٥٢٢، ٥٢٤		٤٣٦، ٤٣٥، ٤٣٤، ٤٣٣، ٤٣٢، ٤٣١، ٢٠٣	
٥٣٢، ٥٣٣، ٥٣٤، ٥٣٧، ٥٤٠، ٥٤٥، ٥٤٨		٥٧١، ٥٦٦، ٥٦٣، ٥٦١، ٥٥٩، ٥٥٤، ٤٣٧	
٣٩، ٤١، ٤٤، ٤٦، ٤٨	طول متوسط	٣٧، ٤٠، ٤١، ٤٣، ٤٩	طه (٩٥)
١٩٦، ١٩٩، ٢٠٣، ٢٠٤، ٢١١، ٢١٣، ٢١٦		١٢٠، ٩٧، ٩٧، ٦٥، ٥٧، ٥٥، ٥٣، ٥٢، ٥١	
٢٢١، ٢٢٢، ٢٢٨، ٢٢٧، ٢٢٨، ٢٢٩، ٢٣٨، ٢٣٩، ٢٤٥		١٦٠، ١٥٣، ١٥٢، ١٥١، ١٤٣، ١٣٣، ١٢١	
٢٧١، ٢٧٢، ٢٧٣، ٢٧٩، ٢٨٣، ٢٨٤، ٢٨٩		٢٦٥، ٢٣٨، ١٩٦، ١٧٩، ١٧٢، ١٦٤، ١٦٢	
٢٩٣، ٢٩٥، ٢٩٦، ٣٠٣، ٣٠٦، ٣٠٩، ٣١١		٥٥١، ٣٠٨، ٣٠٧، ٣٠٦، ٣٠٥	
٣١٥، ٣١٦، ٣٢٥، ٣٢٦، ٣٢٧، ٣٢٩، ٣٣١		٥١، ٤٩	طور (٥٢)
٣٣٥، ٣٣٦، ٣٥٠، ٣٥١، ٣٥٤، ٣٦٣، ٣٦٧		١٤٨، ١٤٤، ١٢٩، ١٢٠، ١١٩، ١١٦، ١٠٤	
٣٧٠، ٣٧٥، ٣٧٩، ٣٨٣، ٣٨٤، ٣٨٧، ٣٨٨		٤٠٦، ٤٠٥، ٤٠٤، ٤٠٣، ١٨٤، ١٥١	

۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۶۲،
 ۱۷۲، ۱۸۸، ۱۸۹، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۷۲
 علم احتمالات ۳۴
 علمای مغرب ۵۵۶
 علی بن ابیطالب (ع) ← حضرت امیر (ع)
 عمر ۱۶۰، ۳۷
 عمر بن محمد بن عبدالکافی ۵۶۴
 عمره ۲۲۵
 عمرو بن هارون ۵۵۷
 عنکبوت (۲۹) ۴۱، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۹۹،
 ۱۲۲، ۱۳۷، ۱۴۲، ۱۵۴، ۱۸۰، ۳۳۴، ۳۳۵
 ۳۳۶، ۳۳۸، ۳۳۹، ۵۵۲
 عیسوی ۱۶۱، ۲۲۵، ۲۲۹
 عیسی (ع) ۹۷، ۱۲۱، ۱۳۴
 ۱۵۳، ۱۶۱، ۱۷۵، ۱۷۸، ۳۰۱، ۳۰۴

غ

غاشیه (۸۸) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۰۹
 ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۸۸
 غافر (۴۰) ۳۷۴، ۳۷۵، ۳۷۷
 غسل ۲۲۷
 «غورالعلوم»، کتاب ۵۵۹

ف

فاتحه (۱) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۹۳
 ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۵۰، ۱۷۴، ۱۹۹، ۲۰۰، ۵۶۸
 فارسی ۶۰
 فاطر (۳۵) ۴۹، ۵۱، ۶۹
 ۱۰۱، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۴۴، ۱۵۵، ۱۵۹
 ۱۸۱، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۵۹، ۵۵۲
 فتح مکه ۷۷، ۱۶۴، ۲۵۵
 فتح (۸) ۴۹، ۵۱، ۶۲، ۷۷، ۱۰۳

۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۵
 ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۵
 ۴۵۳، ۴۵۴، ۴۵۷، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۶۵، ۴۷۴
 ۴۷۸، ۴۹۳، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۶، ۵۱۱، ۵۱۳
 ۵۱۷، ۵۱۸، ۵۲۲، ۵۲۴، ۵۲۷، ۵۳۱، ۵۳۲
 ۵۳۳، ۵۳۷، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۳، ۵۴۵
 ۵۴۷، ۵۴۸

ع

عاد ۴۴۶
 عادیات (۱۰۰) ۴۳، ۴۹، ۵۱
 ۱۱۱، ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۸۹
 عایشه ۱۱۵، ۱۶۱
 عبادت ۳۱۴
 عبدالله بن عباس ۳۶
 عبس (۸۰) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۰۸، ۱۱۷
 ۱۳۱، ۱۴۲، ۱۴۹، ۱۸۷، ۴۸۱، ۴۸۲، ۵۵۲
 عتاب ۴۱۵، ۴۱۷
 عتاب و عذاب ۱۰۴
 ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۵۱، ۱۸۴، ۴۱۵، ۴۱۷
 عثمان ۳۲، ۳۶
 عثمان بن عطا ۵۵۷
 عذاب قیامت ۴۵۱
 عرب زبانان ۳۱
 عربی ۲۲، ۶۰
 عرفا ۳۱
 عشرت آباد ۶۳
 عصر (۱۰۳) ۴۹، ۵۱، ۱۱۲، ۱۱۶
 ۱۲۰، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۵۲، ۱۶۱، ۱۸۹
 عطا ۵۶۴
 عفت ۳۱۹
 علق (۹۹) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۱، ۱۱۴

۵۶۴	فهرست محمدابن‌الندیم	۳۹۶، ۱۸۳، ۱۶۴، ۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۴۱، ۱۲۵
۵۶۴	«فی عدد السور و الآيات القرآن»، کتاب	فتح (۴۸) / ۲۳
۵۱، ۴۹، ۴۳	فیل (۱۰۵)	۱۶۹
۱۸۹، ۱۵۰، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۲		فترت
		فجر (۸۹)
		۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۰، ۱۸۸، ۱۱۷
		فخرالبیان
		۵۵۷
		فرانسه
		۵۷۱، ۱۲۷، ۶۰، ۵۰، ۴۲، ۲۲
		فرزندان آدم
		۲۲۷
		فرشتگان
		۱۰۷، ۱۲۱
		۱۲۹، ۱۵۳، ۱۸۶، ۲۷۹، ۳۷۵، ۴۶۳، ۴۶۶
		فرعون
		۹۶، ۹۷، ۱۰۲، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۳۳
		۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۸، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲
		۲۴۵، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸
		فرقان (۲۵)
		۴۹، ۵۱، ۶۹، ۷۰، ۹۸
		۱۲۱، ۱۳۵، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۹، ۳۲۳، ۵۵۲
		فرقان (۲۵) / ۲۲
		۲۹
		فرقان (۲۵) / ۳۲
		۲۸
		فرزای ابویوسف یعقوب
		۵۵۷
		فصلت (۴۱)
		۴۳، ۴۹، ۵۱
		۱۰۲، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۴۳، ۱۵۲
		۱۵۴، ۱۵۶، ۱۸۲، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۵۵۲
		فضائل القرآن
		۵۶۴
		فقه
		۳۵
		فقها
		۳۱، ۳۵
		فلسفه
		۲۲، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۷۶
		فلق (۱۱۳)
		۴۳، ۴۹، ۵۱
		۱۱۳، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۸۹
		«فهرست» (یا «غورالعلوم»)، کتاب
		۵۵۹
		فهرست ابن‌الندیم
		۵۵۷، ۵۶۱
		فهرست بلاشر
		۱۴۴، ۱۴۵، ۱۶۵، ۵۶۹
		فهرست پیشنهادی
		۱۴۵، ۱۶۵، ۵۶۸، ۵۶۹
		فهرست شهرستانی
		۱۴۴، ۱۶۵

ق

۷۰، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	ق (۵۰)
۱۰۳، ۱۲۰، ۱۳۴، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۸۳، ۱۸۸	
۱۸۹، ۳۹۹، ۳۹۸	
۵۱، ۴۹، ۴۳	قارعه (۱۰۱)
۶۹، ۱۱۲، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۴، ۱۵۰، ۱۸۹	
۹۹، ۱۲۵، ۱۳۷، ۱۵۸، ۱۸۰	قارون
۳۹۸، ۳۹۶	قانون اعداد بزرگ
۶۲	قانون جاذبه
۹۳، ۱۲۵، ۱۳۸	قبله
۱۵۷، ۱۶۵، ۱۷۴، ۲۰۱، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸	
۲۸۳	قتاده
۴۹، ۵۱، ۶۱	قدر (۹۷)
۱۱۱، ۱۱۹، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۸۸	
۳۶	قراء صدر اسلام
۳۹	قرائت کوفی
۳۹	قرائت مصری
۲۸۴، ۳۷۰	قرآن اسلامی
۱۴۵	قرآن اعتمادالسلطنه
۴۲	قرآن بلاشر
۳۶	قرآن رسمی
۹۷، ۱۰۲	قرآن و رسالت
۱۲۰، ۱۳۶، ۱۷۸، ۱۸۲، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۷۹	
۲۱۸	قرآن‌های کوفی
۲۱۸، ۲۷۲	قرآن‌های مصری
۲۳۸	قربانی‌ها

۵۹۳		نمایه فارسی
۱۴۷	کاروان وحی	۴۹، ۴۳، ۳۷
۳۵۰، ۲۴۹، ۲۱۳	کافر، کافرین	۱۸۹، ۱۴۹، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۲، ۵۱
۵۱، ۴۹، ۴۳	کافرون (۱۰۹)	۵۰۹، ۴۹۴، ۴۰۱، ۴۰۰، ۱۴۵
۱۸۹، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۱، ۱۱۷، ۱۱۳، ۶۹		قسم
۵۵۵، ۴۳، ۴۲، ۳۹	کتاب فروشی اسلامیة	۲۳۱، ۲۲۷، ۲۰۳
۶۰	کشاورز، کریم	قصص (۲۸)
۵۵۶، ۴۲	کشف الآیات	۱۲۳، ۹۹، ۵۱، ۴۹
۵۵۶، ۴۲	کشف المطالب	۱۲۳، ۱۲۷، ۱۵۸، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۴۴، ۱۳۷، ۱۲۵
۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱، ۲۰۱	کعبه	۵۵۲، ۳۳۳، ۳۳۲، ۳۳۱، ۲۶۵، ۳۳۰، ۱۸۰
۱۷۶، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۵، ۹۵، ۷۹	کفار	قصص (۲۸) / ۵۹
۴۵۲، ۴۳۹، ۳۱۱، ۲۸۴، ۲۵۹، ۲۵۵، ۲۰۳		قلم (۶۸)
۶۰	«کلمه‌ها»، کتاب	۸۴، ۸۳، ۶۹، ۶۱، ۵۱، ۴۹
۱۲۳، ۱۲۱، ۹۷، ۶۹، ۵۱، ۴۹	کهف (۱۸)	۸۵، ۱۰۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۳۳، ۱۴۴، ۱۵۰
۱۷۸، ۱۵۸، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۵، ۱۲۶		۵۲۱، ۴۴۳، ۴۴۲، ۴۴۱، ۱۸۵، ۱۷۳، ۱۵۱
۵۵۱، ۲۹۹، ۲۹۸، ۲۹۷، ۲۹۶، ۲۹۴، ۲۹۳		قمار
۵۱، ۴۹، ۴۳	کوثر (۱۰۸)	قمر (۵۴)
۱۸۹، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۲۹، ۱۱۶، ۱۱۳، ۶۹		۵۱، ۴۹
۳۲۷، ۳۰۸، ۳۰۶	کوچ دادن بنی اسرائیل	۱۴۲، ۱۳۳، ۱۱۹، ۱۰۴، ۹۲، ۸۸، ۷۰، ۶۹
	ک	۵۶۹، ۴۱۲، ۴۱۱، ۱۸۴، ۱۵۱، ۱۴۳
۲۱	گالیله	قوم موسی
۱۶۶	گذرگاه‌های تنزیل	قیامت
۲۱۱	گسیختگی با یهود	۲۷۱، ۲۴۵
	ل	۹۸، ۹۷، ۹۵، ۸۷، ۴۸
۲۹۷، ۱۷۸، ۱۵۳، ۱۳۵	لقاء پروردگار	۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸
۱۹۵	لایرنت	۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۳
۳۷۹، ۱۸۲، ۱۰۲	لجاج مشرکین	۱۲۴، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴
۵۱، ۴۹، ۴۳	لقمان (۳۱)	۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰
۱۵۵، ۱۵۲، ۱۴۴، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۲۱، ۱۰۰		۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۶، ۱۷۸
۵۵۲، ۳۴۷، ۳۴۶، ۳۴۵، ۳۴۴، ۱۸۰		۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷
۲۷۹، ۲۴۵، ۸۷	لوط (ع)	۲۴۵، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۰۱، ۳۱۱، ۳۱۲
۷۰، ۵۱، ۴۹	لیل (۹۲)	۳۱۴، ۳۲۹، ۳۶۷، ۳۸۰، ۳۸۵، ۳۸۷، ۴۰۰
	ک	۴۴۶، ۴۴۷، ۴۵۰، ۴۵۲، ۴۶۴، ۴۶۹، ۴۷۵
	کاتبین وحی	۴۷۶، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۹۳
		قیامت (۷۵)
		۱۱۸، ۱۱۷، ۱۰۷
		۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰
		۵۵۳، ۵۵۵، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۷۱
		قیامت تا قرآن
		۱۷۸، ۱۳۵، ۱۲۳، ۹۷
		۷۲

۴۴۴	«مباحث علمی، اسلامی»، کتاب	۱۸۸، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۰
۱۰۴	مبارزه طلبی بت‌ها	
۵۶۱	«مبانی»، کتاب	م
۷۲	مباهله	۲۰۱
۲۸	متحول بودن قرآن	مؤسسه‌ی انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی
۳۵، ۳۱	متکلمین	۱۹۵
۵۱، ۴۹	مجادله (۵۸)	مؤسسه‌ی انتشارات فرانکلین سابق
۴۲۲، ۱۸۴، ۱۵۸، ۱۴۳، ۱۴۱، ۱۲۶، ۱۰۵		مؤمن
۲۱۳، ۲۱۱	مجاهدین	۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۰۲
۴۴۴	«مجموعه آثار ۷»، کتاب	مؤمن آل فرعون
۲۲۷	محاربه با خدا	۱۰۲
۱۹۵	محبوب، حسن	۳۷۷، ۳۷۵، ۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳
۳۶	محدثین صدر اسلام	مؤمن (۴۰)
۵۱، ۴۹، ۴۴	محمد (۴۷)	۵۱، ۴۹
۳۹۵، ۱۸۳، ۱۵۵، ۱۴۲، ۱۳۹، ۱۲۳، ۱۰۳		۱۸۲، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۰۲
۵۵۷	محمد بن یزید سلمی	مؤمنون (۷۴)
۲۸۹	محققین اروپایی	۱۲۰، ۱۱۹، ۹۸، ۵۱، ۴۹
۳۵	محققین مسلمان	۵۵۲، ۳۱۷، ۳۱۶، ۳۱۵، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۳۴
۵۱، ۴۹، ۴۸	مدثر (۷۴)	مؤمنین
۱۰۷، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۱، ۱۲۹، ۱۴۲		۹۵، ۸۸، ۸۷، ۷۹، ۷۲
۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۳، ۱۸۶، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳		۹۸، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۲۵، ۱۳۴، ۱۴۱، ۱۵۱
۵۷۲، ۵۵۲، ۵۲۳، ۴۸۲، ۴۶۶، ۴۶۵، ۴۶۴		۱۵۸، ۱۶۷، ۱۸۶، ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۱۱
۲۰۱، ۱۹۹، ۴۲، ۳۷، ۳۲	مدنی	۲۲۸، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۸۴، ۲۸۵، ۳۱۱، ۳۱۷
۲۶۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۸۳، ۲۸۷، ۲۸۹		۵۲۷، ۴۳۱، ۳۷۵، ۳۵۰، ۳۲۹، ۳۱۹
۲۹۳، ۳۰۱، ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۲۳، ۳۳۵، ۳۳۹		مأکولات
۳۴۵، ۳۵۰، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۸۳، ۳۹۲		۲۳۹، ۲۳۶، ۱۷۶، ۹۴
۳۹۶، ۴۳۱، ۴۵۷، ۴۵۹، ۴۶۳، ۵۱۱، ۵۲۷		مأئده
۵۴۰، ۵۴۳، ۵۵۷، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۶		مأئده (۵)
۵۵۶، ۴۳	مدینه	۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۵، ۶۷
۷۵، ۵۰، ۴۴	مدینه	۸۸، ۹۴، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷
۱۶۰، ۲۰۱، ۲۳۶، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۷، ۲۹۶		۱۴۱، ۱۴۲، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۵
۵۷۲، ۵۴۳، ۴۳۱، ۳۷۰، ۳۵۰، ۳۳۱		۱۷۲، ۱۷۵، ۲۲۵، ۲۳۲، ۲۳۱، ۲۳۳، ۲۳۴
		۲۳۵، ۳۵۲، ۵۵۱، ۵۶۴
		مأئده (۵) / ۷
		مأئده (۵) / ۳
		مأئده (۵) / ۴۸
		معاون (۷۰) / ۱
		۱۸۹، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۳

۲۰۱، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۵۵، ۲۷۹، ۲۸۰،	۹۳، ۹۴، ۹۸،	مردم‌شناسی
۲۸۴، ۲۸۵، ۲۹۵، ۳۱۲، ۳۳۱، ۴۶۳، ۴۶۵	۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸،	
۲۵۵، ۷۹	۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۰،	
مشركين مكه	۱۳۲، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰،	
۳۶	۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۴،	
«مصاحف» علی (ع)	۱۷۵، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸،	
۳۶	۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۱۳، ۲۲۱،	
«مصحف» امام جعفر صادق (ع)	۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۳۱۹، ۳۲۲، ۳۴۵، ۳۴۶،	
«مصحف» عبدالله بن عباس	۴۱۰، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۹۷، ۴۹۹، ۵۰۴، ۵۰۵،	
مصر	۴۳، ۴۹،	مرسلات (۷۷)
۲۶۹، ۱۸۰، ۹۹	۵۱، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۱۰۷، ۱۱۷، ۱۳۰، ۱۴۲،	
مطففين (۸۳)	۱۴۹، ۱۸۶، ۴۷۲، ۴۷۳،	
۵۱، ۴۹	۲۰۱	مرکز حنفیت
۵۶۹، ۵۲۰، ۴۸۷، ۱۸۷، ۱۴۴، ۱۱۹، ۱۰۸،	۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۹۳،	مریم (۱۹)
معارض (۷۰)	۹۷، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۳۴، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۵۲،	
۵۱، ۴۹، ۴۸	۱۵۳، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۸، ۲۶۵،	
۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۳۲، ۱۱۹، ۱۱۷، ۱۱۶،	۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۵۲۰، ۵۵۱،	
۴۵۳، ۴۵۲، ۴۵۱، ۴۵۰، ۳۱۷، ۱۸۶،	۵۵۴، ۵۵۵، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۷۱،	
معاصرین پیغمبر	۱۶۱، ۳۰۱،	مریم (س)
۳۶، ۳۱	۴۹، ۵۱، ۷۳،	مزمّل (۷۳)
معرفت	۷۴، ۷۵، ۷۶، ۱۰۷، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۳، ۱۴۵،	
۱۲۳، ۱۲۲، ۱۰۲، ۱۰۰، ۹۶	۱۵۱، ۱۵۵، ۱۸۶، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰،	
۱۸۲، ۱۸۰، ۱۷۸، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۳۸، ۱۳۶،	۷۵، ۷۶،	مزمّل (۷۳) / ۲۰
۲۸۰، ۳۴۵، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۳۹، ۲۳۸، ۲۰۱،	۳۲، ۳۵، ۳۶، ۱۲۷، ۱۲۸،	مستشرقین
معرفی کتاب	۳۱۱	مسجد الحرام
۲۱۱، ۲۱۳	۳۱، ۳۵، ۷۶،	مسلمانان، مسلمین
معرفی قرآن	۲۱۴، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۲۱،	مسیح (ع)
۳۴۶، ۱۸۰، ۱۲۱، ۱۰۰	۲۲۵	مسیحی‌های نجران
معتمدالسلطان، سرهنگ	۱۰۶، ۱۰۴، ۱۰۲، ۹۵، ۸۴، ۷۹، ۷۷،	مشركين
۵۵۶، ۴۲	۱۰۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۰، ۱۳۳،	
مفسرین قرآن	۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴،	
۳۵	۱۵۵، ۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶،	
«مقتنیات الدرر»، کتاب		
۵۵۷		
مکه		
۷۵، ۵۰، ۳۷		
۳۴۵، ۲۸۳، ۲۷۳، ۲۷۱، ۲۶۰، ۲۳۶، ۱۶۰،		
۳۷۹، ۳۹۲، ۵۲۷، ۵۶۹، ۵۷۲،		
مکی		
۳۲، ۳۷، ۴۲، ۲۰۱، ۲۳۶، ۲۷۱، ۲۸۳،		
۲۹۳، ۳۱۲، ۳۳۵، ۳۴۵، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۹۲،		
۴۲۸، ۴۳۱، ۴۶۳، ۵۲۷، ۵۶۳، ۵۶۶،		
مکیه		
۴۴، ۴۳		
ملاء		
۲۴۵		
ملت ابراهیم		
۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴، ۳۱۱،		

ناصرالدين شاه (قاجار)	٥٥٦، ٤٢	ملک (٦٧)	٤٩، ٥١، ٥٩
نباء (٧٨)	١٣٠، ١٢١، ١١٧، ١٠٨، ٤٣		٤٤٠، ١٨٥، ١٥٣، ١٤٣، ١٣٥، ١٢١، ١٠٦
	٤٧٧، ٤٧٦، ٤٧٥، ٤٧٤، ٢٣٨، ١٤٩، ١٤٤	ملکه سبا	٨٧
نبوت	١٠٦، ١٠٣، ٩٩، ٩٧، ٩٦، ٩٤، ٨٧	مليت	٢٨٥
	١١٦، ١١٨، ١١٩، ١٢٢، ١٢٣، ١٢٤، ١٢٥	ممتحنه (٦٥)	٤٨، ٤٩، ٥١، ٥٩
	١٢٩، ١٣١، ١٣٣، ١٣٦، ١٣٧، ١٣٩، ١٤٨		١٠٥، ١٢٦، ١٤١، ١٤٣، ١٥٩، ١٨٥، ٤٢٦
	١٥٠، ١٥١، ١٥٤، ١٥٦، ١٥٧، ١٧٧	مناسک حج	٣١١
	١٧٨، ١٧٩، ١٨٠، ١٨٣، ١٨٥، ٢٣٦، ٢٣٨	مناققون (٦٤)	٤٩، ٥١، ١٠٥
	٢٣٩، ٢٣٧، ٣٠٦، ٢٩٢، ٢٩٠، ٢٨٩		١٢٤، ١٣٩، ١٥٦، ١٦٤، ١٦٥، ١٨٥، ٤٢٩
	٣٣١، ٣٣٣، ٣٥٤، ٣٥٥، ٣٩٣، ٤٤٦، ٤٤٩	مناققين ، مناقق	٤٨، ٧٧، ٧٩، ٩٥
نبوت پیغمبر (ص)	٩٩، ٢٣٦، ٢٣٨، ٣٢٢		١٠٠، ١٢٥، ١٤١، ١٥٧، ١٥٨، ١٦١، ١٧٦
نبوت موسی (ع)	٣٠٦، ٣٠٧		١٨١، ٢٠٣، ٢١٣، ٢٢١، ٢٢٥، ٢٥٥، ٢٥٨
نجاشی	١٦١		٢٥٩، ٣١٩، ٣٥٠، ٣٥٢، ٤٣٩، ٥٤١
نجران	٢٢٩، ٢٢٥	منحنی تنزیل	١٦٣، ١٦٤
نجم (٥٤)	٤٩، ٥١، ١٠٤		١٦٥، ١٦٧، ١٦٨، ١٦٩، ١٧٢، ١٩٥، ١٩٦
	١١٧، ١١٨، ١٢٣، ١٣٠، ١٤٢، ١٤٩، ١٥٠	منظومه شمسی	٢١، ٢٢
	١٥٥، ١٨٤، ٢٠٧، ٢٠٨، ٢٠٩، ٢١٠، ٥٥٢	منکرین نبوت	٣١١
نحل (١٦)	٤٩، ٥١، ٩٦، ١٢١	مهاجرت ، مهاجرین	١٦٠، ١٦١
	١٢٤، ١٢٥، ١٣٥، ١٤٢، ١٥٣، ١٥٦، ١٥٧	مورخین اسلامی	٢٨٣، ٢٨٩، ٥٢٧
	١٧٧، ٢٨٢، ٢٨٣، ٢٨٥، ٢٨٦، ٢٨٧، ٥٥١	موسى (ع)	٨٧، ٩٦، ٩٧، ٩٩، ١١٩
نزول تدریجی	٢٨		١٢٠، ١٢٢، ١٢٣، ١٣٣، ١٣٦، ١٣٧، ١٥١
نساء (٤)	٣٩، ٤٨		١٥٣، ١٥٤، ١٥٦، ١٧٦، ١٧٨، ١٧٩، ١٨٠
	٤٩، ٥٠، ٥١، ٩٤، ١١٥، ١٢٥، ١٢٦، ١٤٠		٢٠٣، ٢٢٧، ٢٤٥، ٢٤٥، ٢٦٣، ٢٨٩، ٢٩٠
	١٥٧، ١٥٨، ١٥٩، ١٦٨، ١٧٥، ٢١٦، ٢١٧		٢٩١، ٢٩٥، ٣٠٦، ٣٠٧، ٣٠٨، ٣٢٥، ٣٢٧
	٢٢٠، ٢٢٣، ٢٣٨، ٢٢٤، ٥٥١، ٥٦٩		
نساء(٤)/٨٢	١٦٨	ن	
نصر(١١٥)	٤٣، ٤٩، ٥١	نازعات (٧٩)	٣٨، ٤٣، ٤٩
	١١٣، ١٢٦، ١٤١، ١٤٣، ١٥٨، ١٦٤، ١٨٩		٥١، ١٠٨، ١١٦، ١١٨، ١٣٠، ١٤٤، ١٤٨
«نظم الدرر و تناسق الآيات و النور»، كتاب			١٥٠، ١٨٧، ٤٧٨، ٤٧٩، ٤٨٠
	٥٥٧	ناس (١١٤)	٤٣، ٤٩، ٥١
نعمات الهی	٢٧١، ٢٧٣، ٢٤٥		١١٣، ١١٦، ١٣٠، ١٤٤، ١٤٨، ١٨٩
نعمات دنیا	٢١٥	ناسخ و منسوخ آیات	٣٥، ٣٦

۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۲۰۱، ۲۲۱، ۲۳۹، ۲۵۵	نعمت	۹۸، ۱۰۴، ۱۱۸
۲۷۱، ۳۵۰، ۴۶۱، ۵۵۷		۱۲۰، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۷۹، ۱۸۴
۴۸، ۹۷، ۱۲۳، ۱۳۵	هلاکت	۲۸۴، ۲۸۵، ۳۱۶، ۳۷۰، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۹۷
۱۵۵، ۱۷۸، ۲۷۹، ۲۸۹، ۲۹۶، ۲۹۸		۴۱۵
۳۷، ۴۰، ۴۹، ۵۱، ۵۲، ۵۵	هُمَزَه (۱۰۴)	۲۹۵
۵۷، ۶۵، ۶۷، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۹		۲۰۱، ۲۰۳، ۲۱۹
۴۹، ۵۱، ۹۵	هود (۱۱)	۷۳، ۲۱۹، ۲۸۹
۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۷۲، ۱۷۶		۲۲۱
۲۴۵، ۲۶۴، ۲۶۵، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۸، ۵۵۹		۴۹، ۵۱
۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۶۸، ۵۷۱		۶۹، ۸۶، ۸۷، ۹۹، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۳
۴۳	هودیه	۱۸۰، ۲۶۵، ۳۲۸، ۳۲۹، ۵۵۲
۴۳۱	هیرشفلد	۴۳، ۴۸، ۴۹
		۷۱ (نوح)
		۵۱، ۱۰۶، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۱
		۱۸۶، ۲۴۵، ۳۰۱، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۵۵۲
		۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۶
		۵۷۱، ۵۶۸
		۴۲، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۵۱
		۴۰، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۹۸
		۱۱۴، ۱۱۶، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۴
		۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۷۹، ۳۱۸
		۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۵۵۲
		۳۷، ۲۸۳، ۲۹۳
		۳۳۵، ۳۷۵، ۴۳۱، ۵۲۷، ۵۵۷، ۵۶۴
		۲۱
		۵
		۴۸، ۵۰، ۷۵
		۱۴۴، ۱۴۶، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶
		۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۱، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۲۱، ۲۲۹
		۲۳۶، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۸۳
		۲۸۷، ۳۱۱، ۳۳۵، ۳۷۰، ۵۶۹
		۳۵، ۴۲، ۴۸، ۷۷
		هجری
		۹
		۲۲۱
		۴۹، ۵۱، ۶۹، ۷۲
		۱۰۵، ۱۱۵، ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۹
		۱۶۰، ۱۸۴، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۵۵۲
		۱۰۳، ۱۲۶
		۱۳۹، ۱۵۸، ۱۸۳، ۳۹۴، ۳۹۲
		۶۲، ۹۶، ۱۲۱، ۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۷
		۹۶، ۱۲۱
		۱۳۵، ۱۷۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴
		۲۰۳
		۲۲
		۲۸، ۲۹، ۵۰، ۵۱، ۶۲، ۶۴، ۷۲، ۹۶، ۱۰۳
		۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۷
		۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱
		۱۳۳، ۱۳۶، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸
		۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵
		۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵
		۱۸۷، ۱۸۸، ۲۳۶، ۲۷۹، ۲۸۴، ۲۸۹، ۲۹۰

ی

۲۲۱، ۲۰۳	یتیم‌ها	۴۴۶، ۴۰۷، ۳۹۰، ۳۸۷، ۳۷۰، ۳۲۵، ۲۹۲
۴۰	یثرب	۵۲۳، ۵۲۲، ۵۲۱، ۵۲۰، ۴۹۶، ۴۴۹
۹۳، ۱۲۱، ۱۲۴	یحیی (ع)	۲۱ وحی الهی، وحی طبیعی
۲۱۳، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۵۲، ۱۳۹، ۱۳۴	یس (۳۹)	وحی و نبوت
۱۲۰، ۱۰۱، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	یسقوبی	۱۱۶، ۱۰۶
۵۵۲، ۵۲۰، ۳۶۱، ۱۸۲، ۱۵۲، ۱۴۳، ۱۳۴	یهودیان	۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۴۸، ۱۵۰
۵۶۱	یهودیان بنی‌نضیر	۱۵۱، ۱۸۵، ۲۳۶، ۲۹۲، ۴۴۳، ۴۴۶، ۴۴۹
۲۲۵، ۲۰۱	یهودی‌های مدینه	وزیر انطباعات
۱۶۱	یوسف (۱۲)	۴۲
۴۳۱	یونس (۱۰)	۴۵۳، ۳۱۶
۹۵، ۷۰، ۵۱، ۴۹، ۴۳	یسف	۵۶۹
۵۵۱، ۲۶۶، ۲۶۵، ۱۷۷، ۱۵۴، ۱۳۷، ۱۲۳	یسف	۲۳۱، ۲۲۷
۹۵، ۵۱، ۴۹	یسف	۱۶۴
۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۷، ۱۷۶	یسف	ولادت تا نبوت موسی (ع)
۵۵۱، ۲۶۵، ۲۶۳، ۲۶۲، ۲۶۱، ۲۶۰، ۲۳۶	یسف	۹۹
		۱۸۰، ۳۳۱، ۳۳۲
		ولادت عیسی (ع)
		۳۰۲، ۳۰۱، ۱۷۸، ۹۷
		ولادت مریم (س)
		۱۲۴، ۱۲۱، ۹۳
		۲۱۳، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۵۲، ۱۳۹، ۱۳۴
		۴۳۱، ۳۳۵، ۲۸۳
		ویل

نمایه عربی

۳۰	وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ، وَإِذَا ...	۱۶۸	أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ...
۱۶۱	وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةً	۱۹۵	الرَّحْمَنِ. عَلَّمَ الْقُرْآنَ... عَلَّمَهُ الْبَيَانَ
۲۹، ۲۸	وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ	۲۸	الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
۱۶۸	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ	۲۸	جملهٔ واحده
۲۹	لِيَلْبِسُوا فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا...	۳۱	«كَافَّةً لِلنَّاسِ»
۲۷	يَتْلُوا عَلَيْهِمْ	۲۹۲۹	كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً
۳	يُفَسِّرُ بَعْضَهَا بَعْضًا	۵۵، ۳۱	«كَيْفَ اتَّفَقَ»
		۳۰	«لَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»
		۲۹	لِنَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْتٍ
		۲۷	هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا...

نمایه فارسی

آیات افک	آ
۱۲۶، ۱۱۴	آخر رسالت
۳۲۰، ۳۱۹، ۱۷۹، ۱۶۱، ۱۵۸، ۱۳۵	آخرت
۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۶	۱۷۲
۲۱۰، ۲۰۷، ۲۰۴	۹۸، ۹۷، ۹۶، ۹۴، ۳۱
۱۱۴، ۹۳	۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۸، ۱۲۰
۳۲۱، ۳۱۹، ۲۰۹، ۲۰۳، ۱۷۴	۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۵۰
۳۶۸، ۲۹۱	۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹
۳۵۰، ۳۲۱، ۳۱۹، ۲۲۲، ۲۰۹	۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۸، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۷۱، ۲۷۳
۱۵۸، ۱۳۵، ۱۲۶	۲۸۴، ۲۸۹، ۲۹۰، ۳۰۱، ۳۰۳، ۳۰۶، ۳۵۰
۴۹۰، ۴۳۴	۳۵۴، ۳۷۰، ۳۷۱، ۳۸۰، ۴۰۰، ۵۰۵
۴۶۵	آخرتی
۴۳۴، ۳۶۸، ۳۴۶	۳۱۷، ۳۱۶، ۲۸۴
۱۷۸، ۹۷	آدم
۴۶۶	۹۳، ۹۷، ۱۲۱، ۱۲۳
۳۴۷	۱۳۳، ۱۳۸، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۷۴، ۱۷۹، ۲۴۵
۱۱۹، ۱۰۲	آزادی
۳۸۵، ۳۶۷، ۱۸۳، ۱۵۰، ۱۳۴	۳۲، ۶۹
۴۱۵	آسمان
۷۲	۳۱، ۶۲، ۶۴
۱۰۱، ۱۰۰، ۹۶	آغاز (ابتدای) وحی
۳۵۲، ۱۸۱، ۱۷۷، ۱۵۹، ۱۵۷، ۱۴۰، ۱۲۵	۱۱۱، ۱۱۴
۳۴۷، ۲۹۱	۱۱۶، ۱۲۹، ۱۴۶، ۱۴۸، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵
۱۰۱، ۱۰۰	۱۶۷، ۱۸۸، ۴۷۴، ۵۲۰، ۵۲۳
۳۵۱، ۳۵۰، ۱۸۱، ۱۴۰، ۱۳۹، ۱۲۳، ۱۲۰	آل فرعون
۳۵	۵۰، ۱۰۲، ۱۳۸، ۱۸۲
	آل عمران (۳)
	۴۹، ۵۰، ۵۱، ۹۳
	۱۲۴، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۶، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴
	۱۷۲، ۱۷۵، ۲۱۱، ۲۱۲، ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵
	آل عمران (۳) / ۱۶۴
	۲۷، ۲۱۲، ۲۱۴، ۲۱۵
	آلمانی
	۳۷، ۵۵۷
	آیات اجتماعی و اخلاقی
	۹۶
	۱۲۵، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۷۷

مجموعه آثار (۱۲)، سیر تحول قرآن (۱)		۵۷۸
ابن القاسم عمر بن محمد عبدالکافی	۲۰۳	آیت الکرسی
اثبات نبوت	۷۲	آیه تبلیغ
اجل مسمی	۷۲	آیه تطهیر
احد	۳۱۹، ۱۱۴	آیه نور
۳۳۵، ۲۲۵، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۳۹، ۱۲۴		
احزاب (۴۳)		۱
۵۱، ۵۰، ۴۹		
۱۰۰، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۴۰، ۱۴۳، ۱۵۲	۳۶	ائمه اطهار
۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۷۲، ۱۸۱، ۳۴۹	۴۵۸	ابتدای بعثت
۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۲	۱۷۲	ابتدای رسالت
احقاف ۱۰۳، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۵۸، ۱۸۳، ۳۹۲	۲۹۵	ابتلاء
احقاف (۹۹)	۹۳، ۹۶، ۹۸	ابراهیم (ع)
۱۰۳، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۷۲	۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۵، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹	
۱۸۳، ۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۳، ۳۹۴، ۵۵۲	۱۵۴، ۱۵۵، ۱۵۷، ۱۷۴، ۱۷۹، ۲۰۱، ۲۰۳	
احکام اجتماعی	۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۸، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۶۹	
احکام تشریحی	۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۹، ۳۱۱، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۹	
احکام جهاد	۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۶، ۵۷۱	
احکام حجاب	۴۹، ۵۱، ۹۶، ۱۲۱	ابراهیم (ع)
احکام شرب خمر	۱۲۳، ۱۲۶، ۱۳۵، ۱۴۲، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۸	
احکام شرعی	۱۷۷، ۲۶۹، ۲۷۰، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۵	
احکام قصاص	۳۶	ابن ابی داود
احکام نماز	۳۶	ابن اشته
احیا	۵۵۹	ابن الندیم
اختیار	۳۶	ابن حجر
اخراج شیطان	۲۸۳	ابن سلمه
اخراج یهودیان	۳۶	ابن سیرین
اخلاص (۱۱۴)	۵۶۴	ابن ضریس
۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۸۹	۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۵، ۵۶۶، ۵۵۷، ۵۶۷	ابن عباس
اخلاق ۹۶، ۱۷۸، ۲۰۳، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۲	۳۷۹	ابن هشام
اخلاقی	۵۵۷	ابوالقاسم عبدالله
۱۵۶، ۱۶۷، ۲۸۴، ۲۸۷، ۲۸۹، ۵۰۹	۵۶۱	ابوصالح
ادیان ابراهیمی	۵۵۷	ابونصر
ارتش شاهنشاهی	۵۵۷	ابوحامد

۵۷۹	نمایه فارسی
۳۱۱، ۱۷۹، ۱۵۴، ۱۳۹، ۱۲۲	ارث ۲۲۲، ۲۲۱، ۲۱۹، ۳۹
اعلام قیامت ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۹، ۴۰۴، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۳۱	ارث کلاله ۲۱۹
اعلام وحی ۱۰۴، ۱۱۷	اروپا ۵۹
۴۰۸، ۴۰۷، ۱۸۴، ۱۴۹، ۱۳۰	اروپائی، اروپایی‌ها ۳۲، ۳۸، ۵۵۵
اعلامیه مشرکین مکه ۲۵۷	استدلال توحیدی و تنذیر ۱۰۹
اعلی (۸۷) ۴۹، ۵۱، ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۸	۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۸، ۵۰۲
۱۸۷، ۱۷۲، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۳۰	استدلال قیامت ۱۵۶
اقوام سلف ۲۷۱، ۲۷۳، ۳۸۷	استدلال و توضیح ۱۰۸
اقوام گذشته ۴۸	۱۱۸، ۱۳۰، ۱۵۰، ۱۸۷
اکل ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۳۱، ۲۳۸	استدلال و توصیف و تنذیر ۱۳۲
«الاسام» ۲۸۳	۴۰۲، ۴۰۱، ۱۵۱
الرحمن (۵۵) ۸۸	استدلالات ایمانی ۹۶، ۱۷۷، ۲۸۰
الرحمن (۵۵) / ۱ تا ۴ ۱۹۵	استدلالی ۱۰۲
«المبانی لنظم المعانی»، کتاب ۵۶۴	۱۰۹، ۱۱۸، ۱۲۹، ۱۵۰، ۱۸۲، ۱۸۷
المسبحات ۴۳۱	استقامت ۱۰۳، ۱۲۴، ۱۳۹، ۱۵۶، ۱۸۳، ۳۹۳
الهی بودن قرآن ۳۰	اسراء (۱۷) ۴۹، ۹۶، ۱۲۲، ۱۲۴
الوهیت ۳۳۳، ۳۳۱، ۱۸۰، ۹۹	۱۳۶، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۶۸
امام پنجم ۳۶	۱۷۸، ۲۸۸، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۲۹۲، ۵۵۱
امام چهارم ۳۶	اسراء (۱۷) / ۱۰۶ ۲۸، ۲۹، ۱۶۸
امام صادق (ع) ۳۶، ۱۴۴، ۵۶۴، ۵۶۷	اسلام ۳۷، ۴۱، ۱۶۰، ۱۹۷، ۲۳۶، ۳۳۱
اماته ۲۷۹	اسماء سال‌های مکیه و مدینه ۴۳، ۴۴
امامی، هما ۱۹۵	اصحاب کهف ۹۷، ۱۲۶
امت موسی ۱۷۶	۱۳۵، ۱۵۸، ۱۷۸، ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۶
امم گذشته ۴۲، ۹۵، ۹۸	اعتراض و اعراض از مشرکین ۴۴۲
۱۰۳، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۱	اعتماد السلطنه ۴۲، ۱۴۵، ۵۵۵، ۵۵۶
۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴	اعراف (۷) ۴۰، ۴۹، ۵۱، ۹۵
۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۳، ۱۸۵، ۳۱۶، ۳۲۵، ۴۰۰	۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷
۴۴۶، ۴۴۸، ۴۷۹، ۵۶۹	۱۷۲، ۱۷۶، ۲۴۴، ۲۴۵، ۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸
انبیاء ۴۲، ۹۵، ۹۷، ۹۸	۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۵۵۱، ۵۶۹
۹۹، ۱۰۱، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۴	اعجاز قرآن ۳۰
۱۳۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۷۸	اعلام جنگ به مشرکین ۱۷۶
	اعلام حج بر ابراهیم ۹۸

۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰،	۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۶۵، ۲۷۱، ۳۰۱،
۱۴۱، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۷۴، ۱۷۵،	۳۰۲، ۳۰۹، ۳۲۵، ۳۳۱، ۳۶۶، ۵۵۲، ۵۵۴،
۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۱، ۲۱۳،	۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۲، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۶۶،
۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۴، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۱،	۵۶۷، ۵۶۸، ۵۶۹، ۵۷۱،
۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۵، ۳۳۱	انبیاء (۲۱) ۴۹، ۵۱، ۵۸، ۶۵، ۶۷، ۶۸، ۹۷،
۲۲۹ اولاد آدم	۱۲۰، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۲، ۱۸۲، ۲۶۵، ۳۰۹،
۱۶۱ ایران	انتهای رسالت ۱۷۱
۲۲ ایمان علمی	انسان (بشر) ۲۸، ۳۱، ۶۲، ۶۴، ۱۰۷، ۱۱۷،
۹۸ ایمان	۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۶، ۱۹۷،
۱۱۴، ۹۳ ایمانی	انسان (دهر) (۷۶) ۴۷۱
۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۷،	انشریح (۹۴) ۴۳، ۴۹،
۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۹، ۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵،	۵۱، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۸، ۱۸۸،
۲۰۷، ۲۱۳، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۸۰، ۳۱۹	انشقاق (۹۴) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۱۰۸،
	۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۸۷، ۴۸۸، ۵۱۸،
ب	انضباطی ۹۴، ۱۱۵، ۱۲۴،
۴۴۴ باد صرصر	۱۴۱، ۱۵۶، ۱۷۵، ۲۲۷، ۲۲۹، ۳۱۹،
۴۴۴ «باد و باران»، کتاب	انعام (۶) ۴۹، ۵۱، ۸۸، ۹۴،
۶۴، ۶۳ باران	۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۷، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۴،
۲۱ بازرگان، مهندس عبدالعلی	۱۵۷، ۱۵۹، ۱۷۶، ۲۳۶، ۲۳۷، ۲۳۹، ۲۴۰،
۳۳، ۴۱، ۴۲، ۱۹۵	۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۵۵۱،
۲۰۵ بانئ کعبه	انعام (۶) / ۵۹ ۳۰
بخشش و یاری خدا، بخشندگی خدا	انفاق ۲۰۳، ۲۱۳،
۱۰۲، ۱۲۲، ۱۳۸، ۱۵۳، ۱۸۲، ۳۷۵	انفال (۸) ۴۰، ۴۸، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۷۰،
۱۲۶، ۱۴۱، ۱۵۸، ۱۶۲	۹۵، ۱۲۴، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۱،
۴۱ برازجان	۱۶۲، ۱۷۲، ۱۷۶، ۲۵۴،
۴۹، ۵۱ بروج (۸۵)	انفال (۸) / ۳۹ ۱۶۱
۱۰۹، ۱۱۶، ۱۲۱، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۴۸،	انفطار (۸۲) ۴۳، ۴۹، ۵۱،
۱۵۲، ۱۸۷، ۴۸۹، ۴۹۰، ۴۹۱، ۵۱۸	۱۰۸، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۰،
۲۱۱، ۲۱۳، ۲۲۵ بریدگی از یهود	۱۸۷، ۴۸۴، ۴۸۵، ۴۸۶،
۹۸، ۱۱۹ بشارت	۲۲، ۶۰، ۵۶۱،
۱۳۴، ۱۵۱، ۱۷۹، ۳۱۶، ۳۱۷، ۳۱۹، ۵۰۴	انگلیسی ۷۲، ۹۳، ۹۴،
بشر ← انسان	

۵۶۰، ۵۴۳، ۵۴۰، ۵۳۷، ۵۳۶، ۵۲۷، ۵۲۴	۱۲۸	بشیر، محمدبن نعمان
۵۷۲، ۵۷۱، ۵۶۹، ۵۶۸، ۵۶۴، ۵۶۲، ۵۶۱	۵۶۷، ۵۶۴، ۵۶۲، ۵۶۰، ۵۵۹	
۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	۷۶، ۷۵، ۴۰، ۳۷	بعثت
۱۸۸، ۱۵۰، ۱۴۲، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۰	۱۷۱، ۱۶۹، ۱۶۵، ۱۶۴، ۱۶۱، ۱۶۰، ۱۴۶	
۲۴۵	۵۴۰، ۵۲۷، ۳۰۴، ۲۳۹	بنی آدم
۱۲۲، ۹۶، ۹۳	۱۲۸	بنی اسرائیل (قوم)
۱۷۸، ۱۷۴، ۱۵۷، ۱۵۴، ۱۳۸، ۱۳۶، ۱۲۵	۵۶۷، ۵۶۲، ۵۶۰، ۵۵۷	بقاعی، ابراهیم بن عمر
۲۲۹، ۲۲۷، ۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۵، ۲۰۳، ۲۰۱	۵۱، ۵۰، ۴۹	بقره (۲)
۳۲۷، ۳۲۵، ۳۰۸، ۳۰۶، ۲۹۲، ۲۹۰، ۲۸۹	۱۲۶، ۱۲۵، ۱۲۳، ۱۲۱، ۹۳، ۸۸، ۸۷، ۷۲	
بنی اسرائیل (سوره) ← اسراء (۱۷)	۱۲۷، ۱۲۷، ۱۲۷، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۸، ۱۲۷	
بهشت	۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۸، ۱۲۷	
۱۰۴، ۱۰۳، ۳۰	۲۰۲، ۲۰۱، ۱۷۴، ۱۷۲، ۱۶۵، ۱۶۲، ۱۵۹	
۱۴۸، ۱۳۳، ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۱۹، ۱۱۶، ۱۰۹	۲۱۰، ۲۰۹، ۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۶، ۲۰۵، ۲۰۳	
۱۵۰، ۱۵۱، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۸، ۲۹۶، ۲۴۵	۵۵۱، ۳۴۵، ۳۲۹، ۲۴۵، ۲۱۱	
۳۱۲، ۳۷۰، ۳۸۴، ۴۰۰، ۴۱۵، ۴۱۶، ۵۰۱	۲۷	بقره (۲) / ۱۲۹
۵۱، ۴۹	۴۶۸، ۲۸۳	بل (Bell)
۴۳۱، ۱۸۸، ۱۵۲، ۱۳۴، ۱۲۱، ۱۱۱	۱۲۸، ۸۸، ۸۷، ۸۴، ۷۷، ۵۰، ۳۷	بلاشر
۱۴۷	۱۴۳، ۱۴۵، ۱۶۱، ۱۶۵، ۱۷۲، ۲۰۱، ۲۱۱	
بیست و سه سال رسالت	۲۲۱، ۲۲۵، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۶، ۲۴۵، ۲۴۶	
بیست و هشت صفر	۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳	
پ	۲۵۵، ۲۶۰، ۲۶۲، ۲۶۳، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۷۲	
پاریس	۲۷۷، ۲۷۸، ۲۷۹، ۲۸۱، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۷	
پاستور	۲۸۹، ۲۹۳، ۳۰۱، ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۰۹، ۳۱۱	
پایان وحی	۳۱۲، ۳۱۵، ۳۱۹، ۳۲۳، ۳۲۵، ۳۲۹، ۳۳۱	
پروردگار	۳۳۵، ۳۳۹، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۴	
پس قلعه	۳۵۸، ۳۵۹، ۳۶۱، ۳۶۳، ۳۶۴، ۳۶۶، ۳۷۰	
پیغمبر (ص)	۳۷۵، ۳۷۹، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۳۸۵، ۳۸۷	
۹۹، ۱۰۰، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۴۶، ۱۶۵، ۱۶۷	۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۹، ۴۰۰، ۴۰۳، ۴۰۸، ۴۱۵	
۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۷، ۱۸۸، ۲۰۱، ۲۲۵، ۲۳۶	۴۱۹، ۴۲۱، ۴۲۶، ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۱، ۴۳۵	
۲۳۸، ۲۳۵، ۲۷۹، ۲۸۰، ۲۹۵، ۳۱۱، ۳۳۱	۴۳۹، ۴۴۰، ۴۴۱، ۴۴۴، ۴۴۵، ۴۵۰، ۴۵۲	
۳۵۰، ۴۶۸، ۴۶۸، ۴۶۸، ۴۶۸، ۴۶۸، ۴۶۸	۴۵۳، ۴۵۵، ۴۵۷، ۴۵۹، ۴۶۰، ۴۶۱، ۴۶۳	
۳۷۵، ۱۵۴، ۱۳۷	۴۶۸، ۴۷۱، ۴۷۴، ۴۷۸، ۴۸۲، ۴۸۴، ۴۸۸	
پیغمبران	۴۸۹، ۴۹۲، ۴۹۷، ۵۰۴، ۵۰۷، ۵۰۸، ۵۱۷	

۱۶۸	پیغمبر اسلام	تشریح	۹۳، ۹۴، ۱۰۵
۱۶۵	پیکتال		۱۲۵، ۱۳۷، ۱۷۴، ۱۷۶، ۱۸۵، ۲۳۱، ۳۴۱
۱۶۲	پیمان حدیبیه	تشریح صریح جنگ	۲۰۳
		تشریح قتال	۲۰۳
		تشریحی	۹۴، ۹۶، ۹۸
	ت		
۴۹۶، ۱۸۷، ۱۰۹	تأکید وحی		۱۰۰، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۵
۵۶۴	تاریخ الخمیس		۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۱، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸
۲۰۱	تاریخ تغییر قبله		۱۵۹، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۹، ۱۸۱، ۲۰۳
۵۵۷، ۴۲، ۳۲	«تاریخ قرآن»، کتاب		۲۰۳، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۱۳، ۲۱۹، ۲۲۱، ۲۲۲
۵۶۴، ۴۲، ۳۶	«تاریخ قرآن مجید»، کتاب		۲۲۳، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۱، ۲۳۸، ۲۳۹
۵۱، ۴۹، ۴۳	تبت (۱۱۱)		۲۸۴، ۲۸۵، ۲۸۷، ۳۱۹، ۳۵۱، ۴۳۵
۱۸۹، ۱۵۰، ۱۴۳، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۳		تشریحی (ارث)	۲۲۱
۱۳۲، ۱۲۶، ۱۱۷، ۱۱۰، ۹۳	تبشیر	تشریحی (اکل)	۲۳۹
۵۰۴، ۲۹۵، ۱۸۸، ۱۷۴، ۱۵۸، ۱۴۹، ۱۳۸		تشریحی زنان	۲۲۱
۳۲	تجوید	تعطیل وحی	۱۶۷
۱۰۵، ۵۱، ۴۹	تحریم (۹۶)	تعلیم	۲۳۸، ۲۳۹، ۳۴۱، ۴۰۷، ۵۲۳
۴۳۹، ۴۳۸، ۴۳۱، ۱۸۵، ۱۵۹، ۱۴۱، ۱۲۶		تعلیمی	۱۱۰، ۱۸۸
۳۳، ۲۸	تحول قرآن	تغابن (۹۴)	۴۹، ۵۱، ۱۰۵
۳۱۷	تذکر انبیاء		۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۴، ۱۵۳، ۱۸۵، ۴۳۰، ۵۶۴
۴۸۶، ۴۸۴	تذکر و تنذیر قیامت	تغییر قبله	۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۷
۱۱۰، ۱۰۲، ۹۸، ۹۶	تربیت	تفسیر شهرستانی	۵۶۱
۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۹، ۱۳۴، ۱۳۶، ۱۵۲		تفرشی، میرزا عبدالباقی	۴۲، ۵۵۶
۳۸۰، ۲۹۰، ۲۸۴، ۱۸۸، ۱۷۹، ۱۷۸، ۱۵۴		تقسیم مردم	۳۷۳
۳۸۰، ۲۹۱، ۲۹۰، ۱۷۸، ۹۶	تربیت و معرفت	تقوی، مؤلف کتاب «تاریخ قرآن مجید»	
۱۳۵، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۰۱، ۹۶	تربیتی		۳۶، ۴۲، ۵۶۴
۱۳۶، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۷۷، ۱۸۲، ۲۰۳، ۲۱۳		تقویت	۴۸، ۱۰۳، ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۲۴
۳۱۷، ۳۱۶، ۲۸۹، ۲۸۵، ۲۸۴، ۲۲۹، ۲۲۷		تقویتی	۱۲۶، ۱۳۰، ۱۳۵، ۱۴۸، ۱۸۳، ۱۸۷، ۱۸۸
۱۲۳، ۱۰۱	تربیتی و توحیدی	تکثیر (۱۰۲)	۹۶، ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۲
۳۱۶، ۲۸۵، ۱۸۲، ۱۷۷، ۱۵۵، ۱۳۵، ۱۳۴			
۳۶	ترتیب زمانی نزول سوره‌ها		۱۱۶، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۰، ۱۸۹
۴۷، ۴۴، ۴۳، ۴۲، ۳۷		تکذیب مشرکین	۳۷۵
۵۱۳، ۱۸۸، ۱۱۰	تسلوی و تقویت پیغمبر	تکویر (۸۱)	۳۰، ۴۳، ۴۹، ۵۱

۴۵۰	تذذیر و توصیف عذاب	۱۶۷، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۶، ۱۰۸، ۱۰۰، ۶۹
۱۲۹، ۱۱۹، ۱۱۷، ۱۱۰، ۹۶	تذذیری	۴۸۳، ۱۸۷، ۱۷۲
۴۴۸، ۱۸۸، ۱۷۷، ۱۵۱، ۱۴۹، ۱۳۳، ۱۳۱		۳۰
۳۷۰، ۲۹۵	تنزیل	۱۴ الی ۱۰ (۸۱)
۵۰	تنزیل قرآن	۸۵
۵۵۵، ۴۲	تهران	۴۴۳، ۱۸۵، ۱۵۱، ۱۳۳، ۱۱۹، ۱۰۶
۱۲۲، ۱۰۱	توبه	۳۷، ۸۵، ۹۳، ۹۶، ۹۷، ۹۸
۳۷۱، ۳۷۰، ۲۱۳، ۱۸۲، ۱۵۳، ۱۳۶		۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸
۵۱، ۴۹، ۱۳	توبه (برائت) (۹)	۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰
۱۴۱، ۱۲۶، ۱۲۵، ۹۵، ۸۰، ۷۹، ۷۸، ۷۷		۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۹، ۱۳۰
۲۵۵، ۱۹۳، ۱۷۶، ۱۶۲، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۴۳		۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۱
۵۵۹، ۵۵۴، ۵۵۱، ۲۵۹، ۲۵۸، ۲۵۷، ۲۵۶		۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴
۵۷۱، ۵۶۶، ۵۶۴، ۵۶۳، ۵۶۱		۱۵۵، ۱۵۸، ۱۷۴، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲
۴۵۰	توبیخ کافران	۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸، ۲۰۴
۳۷۱، ۱۰۱	توجه به مرگ	۲۳۸، ۲۳۹، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۸۰، ۲۸۴
۱۰۰، ۹۸، ۹۵، ۹۶، ۸۵، ۸۷، ۴۸	توحید، توحیدی	۲۹۵، ۳۰۱، ۳۰۳، ۳۱۱، ۳۱۲، ۳۷۰، ۳۷۷
۱۰۹، ۱۰۶، ۱۰۵، ۱۰۴، ۱۰۳، ۱۰۲، ۱۰۱		۳۸۰، ۳۹۲، ۴۰۰، ۴۰۷، ۴۱۰، ۴۳۵، ۴۶۳
۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۲۱، ۱۲۰، ۱۱۹، ۱۱۸		۴۶۴، ۴۶۵، ۵۰۱، ۵۰۲، ۵۰۴
۱۳۷، ۱۳۶، ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۳، ۱۳۰، ۱۲۵		۳۷۵
۱۵۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۴۱، ۱۳۹، ۱۳۸		تذذیر «یوم التلاق»
۱۷۶، ۱۵۸، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۵۳		تذذیر آخرت
۱۸۳، ۱۸۲، ۱۸۱، ۱۸۰، ۱۷۹، ۱۷۸، ۱۷۷		تذذیر از امم گذشته
۲۳۹، ۲۳۸، ۲۳۶، ۲۰۳، ۱۸۸، ۱۸۵، ۱۸۴		تذذیر از عذاب
۲۸۹، ۲۸۵، ۲۸۴، ۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱، ۲۴۵		تذذیر قیامت
۳۱۶، ۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۳۰۶، ۲۹۲، ۲۹۰		۱۰۸، ۱۰۷
۳۵۵، ۳۵۴، ۳۴۵، ۳۴۱، ۳۳۱، ۳۲۹، ۳۱۷		۱۱۷، ۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۴۹، ۱۵۰
۵۰۲، ۵۰۱، ۴۳۵، ۴۱۰، ۳۹۲، ۳۸۰، ۳۷۰		۱۵۲، ۱۸۶، ۱۸۷، ۴۰۱، ۴۰۲، ۴۵۲، ۴۶۳
	توحید (سوره) ← اخلاص (۱۱۲)	۴۷۵، ۴۷۷، ۴۷۹، ۴۸۴، ۴۸۶
۳۷۲، ۳۱۱	توحید طبیعی	۳۷۵
۱۰۳، ۹۶	توحید و نبوت	تذذیر مشرکین
۱۳۹، ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۲۵، ۱۲۴، ۱۲۳، ۱۲۲		تذذیر و تبشیر
۲۳۹، ۲۳۸، ۱۸۳، ۱۷۸، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۴		۱۱۷، ۱۲۶، ۱۳۲، ۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۸، ۱۷۴
۳۹۳، ۳۵۵، ۳۵۴، ۳۳۱، ۲۹۲، ۲۹۰		۱۸۸، ۲۰۵، ۲۰۷، ۲۰۹، ۵۰۴
		تذذیر و توحید
		۱۰۵، ۱۰۴، ۹۸
		۱۱۸، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۳۰، ۱۳۹، ۱۴۱، ۱۵۰
		۱۵۴، ۱۵۸، ۱۷۹، ۱۸۵، ۲۷۳، ۴۱۰، ۴۳۵
		تذذیر و توصیف آخرت
		۲۷۵

۳۵۴، ۳۱۱	جدال	،۱۲۱، ۹۶	توصیف آخرت
۳۹۲، ۳۷۵، ۳۱۲، ۱۷۹، ۹۸	جدال با مشرکین	۲۷۵، ۲۷۳، ۲۷۱، ۱۷۷، ۱۵۳، ۱۳۵	
،۹۶، ۹۴	جدال تشریحی	،۱۰۱	توصیف انبیاء
،۱۷۷، ۱۷۶، ۱۵۹، ۱۵۶، ۱۳۷، ۱۲۶، ۱۲۴		۳۶۶، ۱۸۲، ۱۵۲، ۱۳۴، ۱۲۰	
۲۸۶، ۲۸۵، ۲۸۴، ۲۳۹، ۲۳۸		۲۰۵، ۲۰۴، ۲۰۳	توصیف بنی اسرائیل
،۱۰۴، ۱۰۲، ۹۶، ۹۴	جدال توحیدی	۲۳۹، ۲۳۸	توصیف خالق
،۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۳، ۱۲۹، ۱۲۵، ۱۲۴، ۱۲۰		،۱۲۳، ۱۰۲	توصیف خدا
،۱۳۷، ۱۳۶، ۱۵۷، ۱۵۶، ۱۵۴، ۱۵۲، ۱۵۱، ۱۳۷		۳۸۰، ۳۷۷، ۳۷۵، ۲۳۶، ۱۸۲، ۱۵۵، ۱۳۸	
۴۰۶، ۳۸۴، ۲۸۴، ۲۸۵، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۷۷		،۱۰۴، ۱۰۳	توصیف بهشت و جهنم
۵۶۹	جدال با اهل کتاب	،۱۴۸، ۱۳۳، ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۱۹، ۱۱۶، ۱۰۹	
۵۰	جدول بلاشر	۴۰۵، ۳۸۸، ۱۸۸، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۵۱، ۱۵۰	
۵۰	جدول ترتیبی	،۱۰۱	توصیف قرآن
۱۴۵	جدول قرآن اعتمادالسلطنه	۳۷۲، ۳۷۰، ۱۸۲، ۱۵۵، ۱۳۶، ۱۲۳	
۲۷	جشن های شب مبعث	،۱۰۱	توصیف قیامت
۱۶۰	جعفرابن ایطالب	۳۷۳، ۳۷۰، ۱۸۲، ۱۵۷، ۱۳۶	
۶۱	جمالزاده (نویسنده)	۴۵۲	توصیف مؤمنین
،۱۲۴، ۱۰۵، ۵۹، ۵۱، ۴۹، ۲۷	جمعه (۹۶)	۱۸۶، ۱۵۳، ۱۲۹، ۱۲۱	توضیح فرشتگان
۵۶۴، ۴۳۱، ۴۲۸، ۱۸۵، ۱۵۶، ۱۴۳، ۱۳۹		،۱۰۴	توضیح و توبیخ مشرکین
۲۷	جمعه (۹۶) / ۲	۴۰۹، ۱۸۴، ۱۵۵، ۱۳۰، ۱۲۳	
۱۹۷	جمهوری اسلامی	۲۳۱، ۲۲۲، ۲۱۹	تیمم
۱۶۸	جمله بندی قرآن	،۴۹، ۴۳	تین (۹۵)
۳۹۲، ۱۸۳، ۱۵۲، ۱۳۴، ۱۲۱، ۱۰۳، ۳۱	جن	۱۸۸، ۱۴۹، ۱۳۱، ۱۱۷، ۱۱۱، ۵۱	
،۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۸	جن (۷۶)		
۵۵۲، ۴۵۷، ۱۸۶، ۱۵۲، ۱۳۴، ۱۲۱، ۱۰۶			ث
۲۲۹، ۲۰۳، ۹۵، ۷۳، ۷۲، ۳۱	جنگ	۲۰۳	ثبت دین و معاملات
،۴۸، ۴۰	جنگ احد	۴۴۶، ۳۲۹، ۸۷	ثمود
۲۲۹، ۲۲۵، ۲۲۱، ۲۱۳، ۱۶۱			ج
۳۵۰، ۱۸۱، ۱۰۰	جنگ احزاب		
۳۵۰، ۲۲۹	جنگ خندق	،۱۲۲، ۱۰۳، ۵۱، ۴۹	جاثیه (۹۵)
۵۶۹	جنگ با مشرکین	۵۵۲، ۳۹۰، ۳۸۹، ۱۸۳، ۱۵۳، ۱۳۶	
۴۰	جنگ با یهودیان	۲۱	جاذبه
۲۱۱، ۴۸، ۴۰	جنگ بدر	۲۰۳	جالوت

۱۰۶	حدوث قیامت	۱۶۱، ۴۰	جنگ بنی مصطلق
۱۳۲، ۱۳۱، ۱۲۹، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۰۸، ۱۰۷		۲۵۵، ۲۲۵، ۷۷	جنگ تبوک
۴۵۲، ۴۰۱، ۴۰۰، ۱۸۷، ۱۸۶، ۱۴۹، ۱۴۸		۲۲۹	جنگ خیبر
۵۶۹، ۴۸۵، ۴۸۴، ۴۷۰، ۴۶۸		۲۲۵	جنگ موته
۴۴۶	حدوث و توصیف قیامت	۹۳، ۴۸، ۳۱	جهاد (حکم جنگ)
۳۵	حدیث	۱۵۳، ۱۴۰، ۱۳۸، ۱۲۵، ۱۲۳، ۱۲۱، ۹۸	
۱۴۰، ۱۲۵، ۱۰۵، ۵۱، ۴۹	حدید (۵۷)	۲۰۳، ۲۰۱، ۱۷۹، ۱۷۵، ۱۷۴، ۱۵۸، ۱۵۵	
۵۶۹، ۴۵۱، ۱۸۴، ۱۷۲، ۱۶۵، ۱۵۷، ۱۴۳		۲۲۳، ۲۲۲، ۲۲۱، ۲۱۳، ۲۰۶، ۲۰۵، ۲۰۴	
۳۹۶، ۳۴	حساب احتمالات	۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۲۸۷	
۵۱، ۴۹، ۴۰	حشر (۵۹)	۱۰۴، ۱۰۳	جهنم
۱۶۲، ۱۶۱، ۱۵۷، ۱۴۲، ۱۴۰، ۱۲۴، ۱۰۵		۱۸۳، ۱۵۱، ۱۳۳، ۱۳۱، ۱۱۹، ۱۱۶، ۱۰۹	
۴۲۶، ۴۲۵، ۴۲۴، ۴۲۳، ۲۷۹، ۱۸۴		۳۷۰، ۳۱۲، ۲۹۶، ۲۴۵، ۱۹۶، ۱۸۸، ۱۸۴	
۵۶۱، ۱۲۸، ۳۶	حضرت امیر (ع)	۵۲۸، ۵۰۱، ۴۱۷، ۴۰۰، ۳۸۴	
۲۸۹	حق و باطل		
	حکم جنگ ← جهاد		
۳۵	حکم فقهی	۵۵۷	حاجی میرزا سیدعلی
۲۰۷، ۲۰۳	حکم قتال	۱۰۶، ۵۱، ۴۹، ۴۸	حاقه (۹۹)
۱۲۳، ۱۱۸، ۱۰۴، ۱۰۰	حکمت	۱۷۲، ۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۱، ۱۱۹، ۱۱۸	
۳۴۵، ۱۸۴، ۱۸۰، ۱۵۵، ۱۵۰، ۱۳۸، ۱۳۰		۴۴۹، ۴۴۸، ۴۴۷، ۴۴۶، ۴۴۵، ۴۴۴، ۱۸۵	
۱۰۰	حکمت و معرفت	۱۶۱، ۱۶۰	حبشه
۳۴۷، ۳۴۵، ۱۸۰، ۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳		۳۱۴، ۳۱۲، ۳۱۱، ۲۳۱، ۲۲۸، ۲۰۱	حج
۲۳۱	حواریون	۹۸، ۵۱، ۴۹	حج (۲۲)
۲۰۳	حیض	۲۰۳، ۱۷۹، ۱۵۶، ۱۵۴، ۱۳۹، ۱۲۴، ۱۲۲	
		۵۶۱، ۵۵۹، ۵۵۴، ۵۵۲، ۳۱۴، ۳۱۱، ۳۱۰	
		۵۷۱، ۵۶۷، ۵۶۶، ۵۶۳	
۳۵۰	خانندان پیغمبر	۳۱۲، ۹۸	حج بر ابراهیم
۳۶	خانندان ولایت	۳۱۹	حجاب
۱۱۷، ۱۰۸	خبر بزرگ	۹۶، ۵۱، ۴۹، ۴۸	حجر (۱۵)
۴۷۶، ۴۷۵، ۱۸۷، ۱۴۹، ۱۳۰		۲۷۶، ۱۷۷، ۱۵۱، ۱۴۲، ۱۳۳، ۱۲۰، ۱۱۹	
۳۱	خدا و آخرت	۲۸۱، ۲۸۰، ۲۷۹، ۲۷۸، ۲۷۷	
۱۶۷	خط تنزیل	۱۰۳، ۵۱، ۴۹	حجرات (۴۹)
۱۰۱، ۹۳	خلقت	۳۹۸، ۳۹۷، ۱۸۳، ۱۵۸، ۱۴۲، ۱۴۱، ۱۲۵	

ح

خ

داستان سحره	۳۰۸، ۳۰۶	۱۰۴، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۱، ۱۳۴
داستان سلیمان و ملکه صبا	۳۲۹	۱۳۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۷۴، ۱۷۹
داستان صالح	۳۲۹، ۸۷	۱۸۲، ۱۸۴، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۷۹، ۲۸۴
داستان فرزندان آدم	۲۳۱	۲۸۵، ۲۸۹، ۳۱۶، ۳۶۷، ۳۷۰، ۴۱۵، ۴۱۶
داستان قارون	۹۹	۹۳، ۹۵
داستان کهف	۲۹۹، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۹۴، ۲۹۳	۱۲۳، ۱۲۴، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۷۴
داستان لوط	۳۲۹	۱۷۶، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۷، ۲۸۹
داستان مؤمن آل فرعون	۳۷۵	۲۷۹
داستان مائده	۲۲۸	۳۱۶، ۲۷۹
داستان مکاشفه حضرت ابراهیم	۲۳۸	۹۸، ۱۰۴
داستان موسی (ع)	۹۹	۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۷۹، ۱۸۴
دخان (ع)	۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۳، ۱۳۷، ۱۴۹، ۱۵۱	۲۲۵
داستان ولادت تارسات موسی (ع)	۳۳۱	خوشنویس (نام خطاط قرآن در سال ۱۳۲۸) ۳۹
خوراکی ها	۳۰۶، ۲۹۶، ۲۹۵، ۲۲۹، ۲۲۷، ۱۵۴	۲۸۴، ۲۰۳
خون بها	۳۳۱، ۳۲۷، ۳۲۶، ۳۲۵	۲۲۱
۵		
دادگاه بدوی	۴۲	۴۲
دادگاه تجدید نظر دادرسی ارتش	۴۲	۴۲
دادگاه ویژه نظامی	۴۲	۴۲
«دارالمجانین»، کتاب	۶۱	۶۱
داستان آدم	۳۰۸، ۳۰۶، ۲۰۱	۳۰۸، ۳۰۶، ۲۰۱
داستان انبیاء	۳۲۷، ۳۱۶	۳۲۷، ۳۱۶
داستان پسران آدم	۲۲۵	۲۲۵
داستان ثمود و صالح	۳۲۹، ۸۷	۳۲۹، ۸۷
داستان داود	۳۶۶، ۳۵۵، ۳۵۴	۳۶۶، ۳۵۵، ۳۵۴
داستان داود و سبأ	۳۵۴، ۱۳۷، ۱۰۰	۳۵۴، ۱۳۷، ۱۰۰
داستان دو صاحب باغ	۹۷	۹۷
داستان ذوالقرنین	۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۷۸	۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۷۸
داستان سایر انبیاء	۲۹۵، ۱۲۱، ۹۷	۲۹۵، ۱۲۱، ۹۷
داستان سامری	۳۲۵، ۱۸۰	۳۲۵، ۱۸۰
	۳۰۸، ۳۰۶	۳۰۸، ۳۰۶

نمایه فارسی	
۵۸۷	
۵۶۴	ردیف‌بندی شیعی
۴۴، ۴۸، ۶۲، ۶۸، ۸۷، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۷، ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۹، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۸۱، ۱۸۲، ۱۸۶، ۱۹۷، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۴، ۲۷۹، ۲۸۴، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۷۹، ۴۶۳، ۴۶۴، ۴۹۸، ۵۲۳، ۵۳۷	رسالت
۲۹۳	دوران دوم مکه
۴۴، ۶۲، ۶۸، ۱۶۵، ۱۶۶	دوران رسالت
۱۴۵، ۵۰	دوران سوم (وحی)
۱۶۷	دوران فترت
۳۵۲، ۳۱۱، ۱۶۷، ۱۶۶، ۱۶۵	دوران مدینه
۴۵۹، ۱۶۶، ۱۶۵، ۷۶، ۳۷	دوران مکه
۱۶۵	دوران نزول وحی
۱۶۵	دوران هجرت
۳۸۷	دوره اول مکه
۳۸۷	دوره دوم مکه
۱۹۶	دوزخ
۵۶۴	دیار بکری
ذ	
۵۱، ۴۹	ذاریات (۵۱)
۱۰۳، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۸، ۱۵۱	
۴۰۲، ۴۰۱، ۴۰۰، ۳۹۹، ۱۸۳	
۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱	ذریه
۹۷، ۱۲۱	ذوالقرنین
۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۸، ۲۹۶، ۲۹۷	
ر	
۴۳۱	رازی
۴۲	رامیار، دکتر محمود
۱۲۸	راویان
۲۱۳، ۲۰۳	ربا
۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۹، ۱۷۱	رحلت
۱۶۰	رحلت پیغمبر (رحلت رسول اکرم)
۴۹، ۵۱، ۷۲، ۹۱، ۱۰۴	رحمن (۵۵)
۱۱۸، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۸۴	
۴۱۳، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۱۷، ۵۵۲، ۵۶۸	
۴۱	رژیم شاه
۲۹۳	رسالت پیغمبر
۳۲۹	رسالت موسی (ع)
۲۷	رسول اکرم (ص)، نبی اکرم (ص)
۲۹، ۳۵، ۲۶۲، ۳۵۰، ۵۶۹	
۴۹، ۵۱، ۶۹	رعد (۱۳)
۹۵، ۱۲۵، ۱۴۱، ۱۵۷، ۱۷۲، ۱۷۷	
۲۶۷، ۲۶۸، ۳۹۲، ۵۵۱	
۴۱	رمضان
۳۳۹	روایات
۳۳۵	روایات اسلامی
۲۸۹، ۲۹۳، ۳۴۵، ۳۹۲، ۵۴۰	روایات اسلامی
۴۶۳	روایات تاریخی قرآن
۲۰۱، ۲۰۳	روزه
۴۹، ۵۱، ۹۹	روم (۳۰)
۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۶۱	
۱۶۲، ۳۴۰، ۳۴۱، ۳۴۲، ۳۴۳، ۵۵۲	
۳۳، ۳۴	ریاضیات
ز	
۴۹، ۵۱	زخرف (۴۳)
۱۰۲، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۴، ۱۴۲، ۱۵۱، ۱۵۲	
۱۸۳، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۵، ۵۵۲	
۷۳	زکات

۴۲، ۴۱	سحابی ، دکتر یدالله	۳۰۱	زکریا
، ۱۲۱، ۹۷	سحره	، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	زلزال (۹۹)
۳۲۵، ۳۰۸، ۳۰۶، ۱۷۹، ۱۵۲، ۱۳۳		۵۶۹، ۱۸۸، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۱	
۲۲۹، ۲۲۷	سرقه	، ۱۲۲، ۱۰۱، ۵۱، ۴۹	زمر (۳۹)
۲۰۴، ۸۷	سلیمان	، ۱۸۲، ۱۵۷، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۳۶، ۱۲۴، ۱۲۳	
۱۹۵	سلیمانی ، عباس	۵۵۲، ۵۲۱، ۳۷۳، ۳۷۲، ۳۷۱، ۳۶۹، ۳۷۰	
۴۴	سنه احدیه	۱۹۶	زمر (۳۹) / ۳۲
۴۳	سنه احقاقیه	۶۲، ۳۱	زمین
۴۳	سنه استعلائیة	۶۳	زمین شناسی (علم)
۴۳	سنه افتتاحیه	، ۱۲۵، ۱۲۳، ۹۷	زندگی دنیا
۴۴	سنه بدریه	۲۹۸، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۷۸، ۱۵۵، ۱۳۵	
۴۴	سنه تبوکیه	۲۱۸	زن و شوهر
۴۴	سنه حدیبیه	۳۵۰، ۳۱۹، ۲۲۱، ۲۰۳	زنان
۴۴	سنه خندقیه	۵۶۱، ۵۵۷، ۴۲	زنجانی ، شیخ ابو عبدالله
۴۴	سنه خیبریه	۴۲	زندادان برازجان
۴۳	سنه داودیه	۴۲	زندادان قصر
۴۳	سنه دثاریه	۵۵۷	زیدبن ابی موسی
۴۳	سنه سامریه،		
۴۳	سنه شورائیه		
۴۳	سنه طائیه	۲۰۴، ۲۰۳	ساختمان کعبه
۴۴	سنه فتحیه	۶۰	سارتر، ژان پل
۴۳	سنه فرقانیه	۱۷۱	سال فترت
۴۳	سنه لامیه	۳۰۶، ۱۷۹، ۱۵۲، ۱۳۳، ۱۲۱، ۹۷	سامری
۴۳	سنه نخلیه	۳۵۵	سبأ
۴۴	سنه نظیریة	، ۸۷، ۵۱، ۴۹، ۴۳	سبأ (۳۴)
۴۴	سنه هجریه	، ۱۵۷، ۱۵۴، ۱۴۳، ۱۳۷، ۱۲۴، ۱۲۲، ۱۰۰	
۴۳	سنه هودیة	۵۵۲، ۳۵۵، ۳۵۴، ۳۵۳، ۱۸۱، ۱۷۲	
۴۳	سنه واقعیه	۳۱	سبأ (۳۴) / ۲۸
۴۴	سنه وداعیه	، ۱۲۱، ۱۰۰، ۶۹، ۵۱، ۴۹	سجده (۳۲)
۳۶، ۳۵	سنی	۵۵۲، ۳۴۸، ۱۸۰، ۱۷۲، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۵	
۵۵۶، ۴۲	سُورِ مکیّه و مدنیّه	۲۷۹	سجده فرشتگان
۴۳۴	سوره های آخر مدینه	۵۵۷، ۴۲	سحاب، ابوالقاسم

س

۲۶۸، ۲۶۹، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۴، ۳۰۱، ۳۱۰	۱۲۸، ۷۳	سوره‌های مختلط
۳۵۵، ۳۵۶، ۳۵۷، ۳۵۸، ۳۷۰، ۳۹۴، ۳۹۵	۳۸، ۴۱، ۵۰، ۷۳	سوره‌های مدنی
۳۹۹، ۴۱۳، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۶۳، ۴۶۶، ۵۲۵	۷۷، ۴۳۱، ۵۲۷، ۵۵۶، ۵۶۴، ۵۶۹	
۵۳۲، ۵۳۹	۱۲۸	سوره‌های مرکب
شماره گذاری نوع ۲ (کوفی) ۳۹	۳۸، ۴۱، ۴۸	سوره‌های مکی
۲۰۳، ۲۱۱، ۲۱۶، ۲۱۹، ۲۲۵، ۲۶۷، ۲۷۰	۸۳، ۱۴۳، ۳۱۲، ۴۳۱، ۵۲۷، ۵۵۶، ۵۶۴	
۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۲، ۲۸۸، ۳۳۰، ۳۴۱، ۳۵۴	۴۳۱	سومین دوره مکه
۳۵۶، ۳۶۹، ۳۷۰، ۳۷۸، ۳۸۱، ۳۹۰	۵۵۷	سیدابوالمحامد مهدی
۳۹۱، ۳۹۲، ۳۹۹، ۴۱۹، ۴۲۱، ۴۵۴، ۴۵۷	۳۵	سیره نویسان
۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳، ۴۶۶، ۵۲۶، ۵۳۹، ۵۴۰	۳۵۴	سیل عرم
شمس (۹۱) ۴۹، ۵۱، ۱۱۰		

ش

۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۸۸	۶۰	شاهنامه ابومنصوری
۲۰۳، ۲۲۸، ۲۳۱	۱۹۷	شاهنشاهی
شهرستانی ۱۲۸، ۱۴۴، ۱۷۳	۲۰۳	شراب و قمار
«شواله» ۲۸۳، ۲۹۳، ۳۳۵، ۳۷۵، ۴۳۱، ۵۲۷	۲۳۱، ۲۲۸، ۲۰۳	شرب
شوری (۴۷) ۴۹، ۵۱	۹۷	شرک
۱۰۲، ۱۲۳، ۱۳۸، ۱۴۳، ۱۵۵، ۱۶۲، ۱۷۲	۱۷۸، ۲۴۵، ۲۸۴، ۳۰۱، ۳۰۳، ۴۰۷	
۱۸۳، ۳۸۱، ۳۸۲، ۳۸۳، ۵۵۲	۲۳	شرکت سهامی انتشار
شیطان ۳۱، ۲۸۹	۳۳، ۱۹۲، ۱۹۵، ۴۴۴	
شیعه ۳۵، ۳۶، ۱۶۰	۲۱، ۲۲	شریعتی، دکتر علی

ص

ص (۴۸) ۳۶، ۴۳، ۴۹، ۵۱	۹۹، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۸۰	
۱۰۱، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۴، ۱۴۳، ۱۵۱	۳۲۴، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۵۵۲، ۵۶۹	
۱۵۲، ۱۵۵، ۱۶۰، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۸۲، ۳۶۵	۲۴۵	شعیب
۳۶۶، ۳۶۷، ۳۶۸، ۴۲۷، ۵۵۲، ۵۵۶، ۵۶۹	شماره گذاری کوفی ← شماره گذاری نوع ۲	
صافات (۴۷) ۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹	شماره گذاری مصری ← شماره گذاری نوع ۱	
۷۰، ۱۰۱، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۴۵، ۱۵۰	شماره گذاری‌های مختلط ۳۰۰، ۳۲۸، ۳۶۹	
۱۸۲، ۳۶۲، ۳۶۳، ۳۶۴، ۵۲۰، ۵۵۲	۳۰۰	شماره گذاری معمولی
صالح (ع) ۸۷، ۲۴۵	۳۹	شماره گذاری نوع ۱ (مصری)
صبر و صلوة ۲۰۳		

۱۹۹، ۲۰۱، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۱۶،
 ۲۲۱، ۲۲۲، ۲۲۵، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۶،
 ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۷۱، ۲۷۳، ۲۷۶، ۲۷۹، ۲۸۳،
 ۲۸۴، ۲۸۹، ۲۹۳، ۲۹۵، ۳۰۱، ۳۰۳، ۳۰۶،
 ۳۰۹، ۳۱۱، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۹، ۳۳۱، ۳۳۳،
 ۳۳۵، ۳۴۱، ۳۴۵، ۳۵۰، ۳۵۴، ۳۷۰، ۳۷۱،
 ۳۷۵، ۳۸۴، ۳۹۰، ۳۹۲، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۱،
 ۴۰۳، ۴۱۲، ۴۱۴، ۴۱۵، ۴۲۹، ۴۵۴، ۴۵۹،
 ۴۶۳، ۴۶۸، ۴۷۸، ۴۸۹، ۵۱۲، ۵۱۳، ۵۱۷،
 ۵۱۸، ۵۲۴، ۵۲۷، ۵۳۱، ۵۳۴، ۵۳۵، ۵۳۷،
 ۵۴۰، ۵۴۳، ۵۴۵، ۵۴۷، ۵۴۸،
 طول مینا ۶۵، ۶۹، ۷۱، ۷۳، ۷۹، ۸۴،
 ۸۸، ۹۱، ۹۳، ۹۴، ۹۹، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۵،
 ۱۰۷، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۷۰،
 ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۷۳، ۱۹۶، ۲۰۵، ۲۳۱، ۲۴۰،
 ۲۶۵، ۲۹۳، ۳۰۳، ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۰۹، ۳۲۵،
 ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۹، ۳۳۵، ۳۳۵، ۳۶۱، ۳۶۷،
 ۳۸۳، ۳۸۶، ۳۸۷، ۳۸۸، ۳۸۹، ۳۹۸، ۴۰۰،
 ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۵، ۴۰۶، ۴۰۷، ۴۱۵، ۴۱۷،
 ۴۲۸، ۴۲۹، ۴۳۱، ۴۴۰، ۴۴۲، ۴۴۵، ۴۴۶،
 ۴۶۳، ۴۶۶، ۴۷۴، ۴۷۹، ۴۸۲، ۴۸۷، ۴۹۳،
 ۴۹۹، ۵۰۶، ۵۱۳، ۵۱۶، ۵۱۸، ۵۲۲، ۵۲۴،
 ۵۳۲، ۵۳۳، ۵۳۴، ۵۳۷، ۵۴۰، ۵۴۵، ۵۴۸،
 طول متوسط ۳۹، ۴۱، ۴۴، ۴۶، ۶۸،
 ۱۹۶، ۱۹۹، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۱۶،
 ۲۲۱، ۲۲۷، ۲۲۸، ۲۲۹، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۶۵،
 ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۷۹، ۲۸۳، ۲۸۴، ۲۸۹،
 ۲۹۳، ۲۹۵، ۲۹۶، ۳۰۳، ۳۰۶، ۳۰۹، ۳۱۱،
 ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۲۵، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۹، ۳۳۱،
 ۳۳۵، ۳۴۱، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۴، ۳۶۳، ۳۶۷،
 ۳۷۰، ۳۷۵، ۳۷۹، ۳۸۳، ۳۸۴، ۳۸۷، ۳۸۸،
 ۳۸۹، ۳۹۰، ۳۹۸، ۴۰۰، ۴۰۲، ۴۰۳، ۴۰۵،

۱۸۷، ۱۰۹ صدافت پیغمبر
 ۳۹ صدر اسلام
 ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۱۰۵ صف (۹۱)
 ۱۲۴، ۱۳۹، ۱۴۳، ۱۵۶، ۱۸۵، ۴۳۱، ۵۶۴

ض

ضحی (۹۲) ۴۹، ۵۱
 ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۶۷، ۱۸۸
 ضد نفاق ۲۱۳
 ضدیهود ۲۲۱
 ضرورت جنگ ۲۰۳

ط

طارق (۸۶) ۴۹، ۵۱
 ۱۰۹، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸، ۱۵۰،
 ۱۸۷، ۴۹۲، ۴۹۳، ۴۹۴، ۴۹۵، ۴۹۶، ۵۶۹
 طالقانی، آیت الله حاج سید محمود ۳۵، ۴۱
 طبری ۷۷، ۲۵۵، ۴۳۱
 طلاق (۹۵) ۴۹، ۵۱، ۱۰۵
 ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۴۱، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۸۵، ۲۰۱،
 ۲۰۳، ۴۳۱، ۴۳۲، ۴۳۳، ۴۳۴، ۴۳۵، ۴۳۶،
 ۴۳۷، ۴۵۴، ۴۵۹، ۴۶۱، ۴۶۳، ۴۶۶، ۴۷۱،
 طه (۲۰) ۳۷، ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۹
 ۵۱، ۵۲، ۵۳، ۵۵، ۵۷، ۶۵، ۶۷، ۹۷، ۱۲۰،
 ۱۲۱، ۱۳۳، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۶۰،
 ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۲، ۱۷۹، ۱۹۶، ۲۳۸، ۲۶۵،
 ۳۰۵، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸، ۵۵۱
 طور (۵۲) ۴۹، ۵۱
 ۱۰۴، ۱۱۶، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۹، ۱۴۴، ۱۴۸،
 ۱۵۱، ۱۸۴، ۴۰۳، ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۶،
 طول غالب ۶۶، ۱۹۷

۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۹، ۱۴۲، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۶۲	۴۴۵، ۴۴۲، ۴۴۰، ۴۲۹، ۴۲۸، ۴۱۵، ۴۱۴
۱۷۲، ۱۸۸، ۱۸۹، ۵۱۹، ۵۲۰، ۵۲۲، ۵۲۳، ۵۷۲	۴۷۴، ۴۶۵، ۴۶۴، ۴۶۳، ۴۵۷، ۴۵۴، ۴۵۳
۳۴ علم احتمالات	۴۷۸، ۴۹۳، ۵۰۰، ۵۰۱، ۵۰۶، ۵۱۱، ۵۱۳
۵۵۶ علمای مغرب	۵۱۷، ۵۱۸، ۵۲۲، ۵۲۴، ۵۲۷، ۵۳۱، ۵۳۲
علی بن ابیطالب (ع) ← حضرت امیر (ع)	۵۳۳، ۵۳۷، ۵۳۹، ۵۴۰، ۵۴۱، ۵۴۳، ۵۴۵
۳۷، ۱۶۰ عمر	۵۴۷، ۵۴۸
۵۶۴ عمر بن محمد بن عبدالکافی	
۲۲۵ عمره	ع
۵۵۷ عمرو بن هارون	۴۴۶ عاد
۹۹، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۱ عنکبوت (۲۹)	۵۱، ۴۹، ۴۳ عادیات (۱۰۰)
۳۳۵، ۳۳۴، ۱۸۰، ۱۵۴، ۱۴۲، ۱۳۷، ۱۲۲	۱۸۹، ۱۵۰، ۱۴۳، ۱۳۱، ۱۱۸، ۱۱۱
۵۵۲، ۳۳۹، ۳۳۸، ۳۳۷، ۳۳۶	۱۶۱، ۱۱۵ عایشه
۲۲۹، ۲۲۵، ۱۶۱ عیسوی	۳۱۴ عبادت
۱۳۴، ۱۲۱، ۹۷ عیسی (ع)	۳۶ عبدالله بن عباس
۳۰۴، ۳۰۱، ۱۷۸، ۱۷۵، ۱۶۱، ۱۵۳	۱۱۷، ۱۰۸، ۵۱، ۴۹، ۴۳ عبس (۵۰)
	۵۵۲، ۴۸۲، ۴۸۱، ۱۸۷، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۱
غ	۴۱۷، ۴۱۵ عتاب
۱۰۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳ غاشیه (۸۸)	۱۰۴ عتاب و عذاب
۱۸۸، ۱۴۹، ۱۴۸، ۱۴۴، ۱۳۱، ۱۱۷، ۱۱۶	۴۱۷، ۴۱۵، ۱۸۴، ۱۵۱، ۱۳۱، ۱۲۰
۳۷۷، ۳۷۵، ۳۷۴ غافر (۴۰)	۳۶، ۳۲ عثمان
۲۲۷ غسل	۵۵۷ عثمان بن عطا
۵۵۹ «غورالعلوم»، کتاب	۴۵۱ عذاب قیامت
	۳۱ عرب زبانان
ف	۶۰، ۲۲ عربی
۹۳، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳ فاتحه (۱)	۳۱ عرفا
۵۶۸، ۲۰۰، ۱۹۹، ۱۷۴، ۱۵۰، ۱۳۱، ۱۱۸	۶۳ عشرت آباد
۶۰ فارسی	عصر (۱۰۳)
۶۹، ۵۱، ۴۹ فاطر (۳۵)	۱۸۹، ۱۶۱، ۱۵۲، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۲۹، ۱۲۰
۱۵۹، ۱۵۵، ۱۴۴، ۱۳۹، ۱۲۶، ۱۲۳، ۱۰۱	۵۶۴ عطا
۵۵۲، ۳۵۹، ۳۵۸، ۳۵۷، ۳۵۶، ۱۸۱	۳۱۹ عفت
۲۵۵، ۱۶۴، ۷۷ فتح مکه	علق (۹۶)
۱۰۳، ۷۷، ۶۲، ۵۱، ۴۹ فتح (۴۸)	۱۱۴، ۱۱۱، ۵۱، ۴۹، ۴۳

۵۶۴	فهرست محمدابن‌الندیم	۳۹۶، ۱۸۳، ۱۶۴، ۱۶۲، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۴۱، ۱۲۵
۵۶۴	«فی عدد السور و الآيات القرآن»، کتاب	فتح (۴۸) / ۲۳
۵۱، ۴۹، ۴۳	فیل (۱۰۵)	۶۲
۱۸۹، ۱۵۰، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۲		۱۶۹
		۴۳، ۴۹، ۵۱، ۱۱۰
		۱۱۷، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۴، ۱۴۹، ۱۵۰، ۱۸۸
		۵۵۷
		فرانسہ
		۵۷۱، ۱۲۷، ۶۰، ۵۰، ۴۲، ۲۲
		فرزندان آدم
		۲۲۷
		فرشتگان
		۱۰۷، ۱۲۱
		۱۲۹، ۱۵۳، ۱۸۶، ۲۷۹، ۳۷۵، ۴۶۳، ۴۶۶
		فرعون
		۹۶، ۹۷، ۱۰۲، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۳۳
		۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۸، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۲
		۲۴۵، ۲۸۹، ۲۹۰، ۲۹۱، ۳۰۶، ۳۰۷، ۳۰۸
		فرقان (۲۵)
		۴۹، ۵۱، ۶۹، ۷۰، ۹۸
		۱۲۱، ۱۳۵، ۱۴۳، ۱۵۲، ۱۷۹، ۳۲۳، ۵۵۲
		فرقان (۲۵) / ۲۲
		۲۹
		فرقان (۲۵) / ۳۲
		۲۸
		فرزای ابویوسف یعقوب
		۵۵۷
		فصلت (۴۱)
		۴۳، ۴۹، ۵۱
		۱۰۲، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۲
		۱۵۴، ۱۵۶، ۱۸۲، ۳۷۸، ۳۷۹، ۳۸۰، ۵۵۲
		فضائل القرآن
		۵۶۴
		فقه
		۳۵
		فقها
		۳۱، ۳۵
		فلسفه
		۲۲، ۳۰، ۳۱، ۳۳، ۷۶
		فلق (۱۱۳)
		۴۳، ۴۹، ۵۱
		۱۱۳، ۱۱۸، ۱۳۲، ۱۴۳، ۱۵۰، ۱۸۹
		«فهرست» (یا «غورالعلوم»)، کتاب
		۵۵۹
		فهرست ابن‌الندیم
		۵۵۷، ۵۶۱
		فهرست بلاشر
		۱۴۴، ۱۴۵، ۱۶۵، ۵۶۹
		فهرست پیشنهادی
		۱۴۵، ۱۶۵، ۵۶۸، ۵۶۹
		فهرست شهرستانی
		۱۴۴، ۱۶۵

ق

۷۰، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	ق (۵۰)
۱۸۸، ۱۸۳، ۱۵۲، ۱۴۳، ۱۳۴، ۱۲۰، ۱۰۳	
۵۵۲، ۳۹۹، ۳۹۸، ۱۸۹	
۵۱، ۴۹، ۴۳	قارعه (۱۰۱)
۱۸۹، ۱۵۰، ۱۴۴، ۱۳۲، ۱۱۸، ۱۱۲، ۶۹	
۱۸۰، ۱۵۸، ۱۳۷، ۱۲۵، ۹۹	قارون
۳۹۸، ۳۹۶	قانون اعداد بزرگ
۶۲	قانون جاذبه
۱۳۸، ۱۲۵، ۹۳	قبله
۲۰۸، ۲۰۷، ۲۰۵، ۲۰۱، ۱۷۴، ۱۶۵، ۱۵۷	
۲۸۳	قتاده
۶۱، ۵۱، ۴۹	قدر (۹۷)
۱۸۸، ۱۵۱، ۱۴۳، ۱۳۲، ۱۱۹، ۱۱۱	
۳۶	قراء صدر اسلام
۳۹	قرائت کوفی
۳۹	قرائت مصری
۳۷۰، ۲۸۴	قرآن اسلامیہ
۱۴۵	قرآن اعتمادالسلطنہ
۴۲	قرآن بلاشر
۳۶	قرآن رسمی
۱۰۲، ۹۷	قرآن و رسالت
۳۷۹، ۲۹۶، ۲۹۵، ۱۸۲، ۱۷۸، ۱۳۶، ۱۲۰	
۲۱۸	قرآن‌های کوفی
۲۷۲، ۲۱۸	قرآن‌های مصری
۲۳۸	قربانی‌ها

۵۹۳		نمایه فارسی
۱۴۷	کاروان وحی	۴۹، ۴۳، ۳۷
۳۵۰، ۲۴۹، ۲۱۳	کافر، کافرین	۱۸۹، ۱۴۹، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۲، ۵۱
۵۱، ۴۹، ۴۳	کافرون (۱۰۹)	۵۰۹، ۴۹۴، ۴۰۱، ۴۰۰، ۱۴۵
۱۸۹، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۱، ۱۱۷، ۱۱۳، ۶۹		قسم
۵۵۵، ۴۳، ۴۲، ۳۹	کتاب فروشی اسلامیة	۲۳۱، ۲۲۷، ۲۰۳
۶۰	کشاورز، کریم	قصص (۲۸)
۵۵۶، ۴۲	کشف الآیات	۱۲۳، ۹۹، ۵۱، ۴۹
۵۵۶، ۴۲	کشف المطالب	۱۲۳، ۱۲۷، ۱۵۸، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۴۴، ۱۳۷، ۱۲۵
۲۷۴، ۲۷۳، ۲۷۱، ۲۰۱	کعبه	۵۵۲، ۳۳۳، ۳۳۲، ۳۳۱، ۲۶۵، ۳۳۰، ۱۸۰
۱۷۶، ۱۵۸، ۱۴۱، ۱۲۵، ۹۵، ۷۹	کفار	قصص (۲۸) / ۵۹
۴۵۲، ۴۳۹، ۳۱۱، ۲۸۴، ۲۵۹، ۲۵۵، ۲۰۳		قلم (۶۸)
۶۰	«کلمه‌ها»، کتاب	۸۴، ۸۳، ۶۹، ۶۱، ۵۱، ۴۹
۱۲۳، ۱۲۱، ۹۷، ۶۹، ۵۱، ۴۹	کهف (۱۸)	۸۵، ۱۰۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۳۳، ۱۴۴، ۱۵۰
۱۷۸، ۱۵۸، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۴۲، ۱۳۵، ۱۲۶		۵۲۱، ۴۴۳، ۴۴۲، ۴۴۱، ۱۸۵، ۱۷۳، ۱۵۱
۵۵۱، ۲۹۹، ۲۹۸، ۲۹۷، ۲۹۶، ۲۹۴، ۲۹۳		قمار
۵۱، ۴۹، ۴۳	کوثر (۱۰۸)	قمر (۵۴)
۱۸۹، ۱۴۸، ۱۴۲، ۱۲۹، ۱۱۶، ۱۱۳، ۶۹		۲۰۳
۳۲۷، ۳۰۸، ۳۰۶	کوچ دادن بنی اسرائیل	۵۱، ۴۹
	ک	۶۹، ۷۰، ۷۱، ۷۲، ۷۳، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸، ۷۹، ۸۰، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۴، ۸۵، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱، ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸
۲۱	گالیه	۱۲۳، ۱۲۱، ۱۱۹، ۱۱۸، ۱۱۷، ۱۱۶، ۱۰۹
۱۶۶	گذرگاه‌های تنزیل	۱۲۴، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴
۲۱۱	گسیختگی با یهود	۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰
	ل	۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۷۶، ۱۷۸
۲۹۷، ۱۷۸، ۱۵۳، ۱۳۵	لقاء پروردگار	۱۷۹، ۱۷۲، ۱۸۲، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶، ۱۸۷
۱۹۵	لایرنت	۲۴۵، ۲۹۵، ۲۹۶، ۲۹۸، ۳۰۱، ۳۱۱، ۳۱۲
۳۷۹، ۱۸۲، ۱۰۲	لجاج مشرکین	۳۱۴، ۳۲۹، ۳۶۷، ۳۸۰، ۳۸۵، ۳۸۷، ۴۰۰
۵۱، ۴۹، ۴۳	لقمان (۳۱)	۴۴۶، ۴۴۷، ۴۵۰، ۴۵۲، ۴۶۴، ۴۶۹، ۴۷۵
۱۵۵، ۱۵۲، ۱۴۴، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۲۱، ۱۰۰		۴۷۶، ۴۷۹، ۴۸۰، ۴۹۳
۵۵۲، ۳۴۷، ۳۴۶، ۳۴۵، ۳۴۴، ۱۸۰		قیامت (۷۵)
۲۷۹، ۲۴۵، ۸۷	لوط (ع)	۱۱۸، ۱۱۷، ۱۰۷
۷۰، ۵۱، ۴۹	لیل (۹۲)	۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۶، ۴۶۷، ۴۶۸، ۴۶۹، ۴۷۰
	ک	۵۵۳، ۵۵۵، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۷۱
	کاتبین وحی	۱۷۸، ۱۳۵، ۱۲۳، ۹۷
		قیامت تا قرآن
		۷۲

۴۴۴	«مباحث علمی، اسلامی»، کتاب	۱۸۸، ۱۴۹، ۱۴۲، ۱۳۰، ۱۱۷، ۱۱۰
۱۰۴	مبارزه طلبی بت‌ها	
۵۶۱	«مبانی»، کتاب	م
۷۲	مباهله	۲۰۱
۲۸	متحول بودن قرآن	مؤسسه‌ی انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی
۳۵، ۳۱	متکلمین	۱۹۵
۵۱، ۴۹	مجادله (۵۸)	مؤسسه‌ی انتشارات فرانکلین سابق
۴۲۲، ۱۸۴، ۱۵۸، ۱۴۳، ۱۴۱، ۱۲۶، ۱۰۵		مؤمن
۲۱۳، ۲۱۱	مجاهدین	۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۰۲
۴۴۴	«مجموعه آثار ۷»، کتاب	مؤمن آل فرعون
۲۲۷	مخاربه با خدا	۱۰۲
۱۹۵	محبوب، حسن	۳۷۷، ۳۷۵، ۱۵۵، ۱۳۸، ۱۲۳
۳۶	محدثین صدر اسلام	مؤمن (۴۰)
۵۱، ۴۹، ۴۴	محمد (۴۷)	۵۱، ۴۹
۳۹۵، ۱۸۳، ۱۵۵، ۱۴۲، ۱۳۹، ۱۲۳، ۱۰۳		۱۸۲، ۱۵۵، ۱۵۳، ۱۳۸، ۱۲۳، ۱۲۲، ۱۰۲
۵۵۷	محمد بن یزید سلمی	مؤمنون (۷۴)
۲۸۹	محققین اروپایی	۱۲۰، ۱۱۹، ۹۸، ۵۱، ۴۹
۳۵	محققین مسلمان	۳۴، ۱۳۴، ۱۵۱، ۱۵۲، ۳۱۵، ۳۱۶، ۳۱۷، ۵۵۲
۵۱، ۴۹، ۴۸	مدثر (۷۴)	مؤمنین
۱۰۷، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۲۱، ۱۲۹، ۱۴۲		۹۵، ۸۸، ۸۷، ۷۹، ۷۲
۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۳، ۱۸۶، ۴۶۱، ۴۶۲، ۴۶۳		۹۸، ۱۰۶، ۱۱۹، ۱۲۵، ۱۳۴، ۱۴۱، ۱۵۱
۵۷۲، ۵۵۲، ۵۲۳، ۴۸۲، ۴۶۶، ۴۶۵، ۴۶۴		۱۵۸، ۱۶۷، ۱۸۶، ۱۹۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۱۱
۲۰۱، ۱۹۹، ۴۲، ۳۷، ۳۲	مدنی	۲۲۸، ۲۵۵، ۲۵۹، ۲۸۴، ۲۸۵، ۳۱۱، ۳۱۷
۲۶۰، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۷۳، ۲۸۳، ۲۸۷، ۲۸۹		۳۱۹، ۳۲۹، ۳۵۰، ۳۷۵، ۴۳۱، ۵۲۷
۲۹۳، ۳۰۱، ۳۰۴، ۳۰۶، ۳۲۳، ۳۳۵، ۳۳۹		مأکولات
۳۴۵، ۳۵۰، ۳۵۴، ۳۵۶، ۳۵۸، ۳۸۳، ۳۹۲		مأئده
۳۹۶، ۴۳۱، ۴۵۷، ۴۵۹، ۴۶۳، ۵۱۱، ۵۲۷		مأئده (۵)
۵۴۰، ۵۴۳، ۵۵۷، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۴، ۵۶۶		۴۹، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۴، ۵۵، ۵۷، ۶۵، ۶۷
۵۵۶، ۴۳	مدینه	۸۸، ۹۴، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷
۷۵، ۵۰، ۴۴	مدینه	۱۴۱، ۱۴۲، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۲، ۱۶۵
۱۶۰، ۲۰۱، ۲۳۶، ۲۷۱، ۲۷۲، ۲۸۷، ۲۹۶		۱۷۲، ۱۷۵، ۲۲۵، ۲۳۲، ۲۳۱، ۲۳۳، ۲۳۴
۵۷۲، ۵۴۳، ۴۳۱، ۳۷۰، ۳۵۰، ۳۳۱		۲۳۵، ۳۵۲، ۵۵۱، ۵۶۴
		مأئده (۵) / ۷
		مأئده (۵) / ۳
		مأئده (۵) / ۴۸
		معاون (۷۰) / ۱
		۱۱۳، ۱۱۷، ۱۳۰، ۱۴۲، ۱۴۹، ۱۸۹

۲۰۱، ۲۳۶، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۵۵، ۲۷۹، ۲۸۰،	۹۳، ۹۴، ۹۸،	مردم‌شناسی
۲۸۴، ۲۸۵، ۲۹۵، ۳۱۲، ۳۳۱، ۴۶۳، ۴۶۵	۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸،	
۲۵۵، ۷۹	۱۱۹، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۹، ۱۳۰،	
۳۶	۱۳۲، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰،	
۳۶	۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۷۴،	
۱۴۴	۱۷۵، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۴، ۱۸۶، ۱۸۷، ۱۸۸،	
«مصحف» امام جعفر صادق (ع) ۱۲۸، ۵۶۳	۲۰۱، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۱۳، ۲۲۱،	
«مصحف» عبدالله بن عباس ۱۲۸، ۵۶۱، ۵۶۲	۲۲۲، ۲۲۳، ۲۲۴، ۳۱۹، ۳۲۲، ۳۴۵، ۳۴۶،	
مصر ۱۸۰، ۹۹، ۲۶۹	۴۱۰، ۴۵۲، ۴۵۳، ۴۹۷، ۴۹۹، ۵۰۴، ۵۰۵،	
مطففین (۸۳)	۴۳، ۴۹،	مرسلات (۷۷)
۵۱، ۴۹	۵۱، ۸۸، ۸۹، ۹۰، ۱۰۷، ۱۱۷، ۱۳۰، ۱۴۲،	
۵۶۹، ۵۲۰، ۴۸۷، ۱۸۷، ۱۴۴، ۱۱۹، ۱۰۸	۱۴۹، ۱۸۶، ۴۷۲، ۴۷۳،	
۵۱، ۴۹، ۴۸	۲۰۱	مرکز حنفیت
۱۵۱، ۱۵۰، ۱۴۹، ۱۳۲، ۱۱۹، ۱۱۷، ۱۰۶	۲۰۱	
۴۵۳، ۴۵۲، ۴۵۱، ۴۵۰، ۳۱۷، ۱۸۶	۴۳، ۴۹، ۵۱، ۶۹، ۹۳،	مریم (۱۹)
۳۶، ۳۱	۹۷، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۳۴، ۱۴۳، ۱۵۱، ۱۵۲،	
معرفین پیغمبر ۱۰۰، ۹۶، ۱۰۲، ۱۲۲، ۱۲۳،	۱۵۳، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۸، ۲۶۵،	
معرفت ۱۰۰، ۹۶، ۱۰۲، ۱۲۲، ۱۲۳،	۳۰۰، ۳۰۱، ۳۰۲، ۳۰۳، ۳۰۴، ۵۲۰، ۵۵۱،	
۱۸۲، ۱۸۰، ۱۷۸، ۱۵۵، ۱۵۴، ۱۳۸، ۱۳۶	۵۵۴، ۵۵۵، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۷۱،	
۲۸۰، ۳۴۵، ۲۹۰، ۲۸۹، ۲۳۹، ۲۳۸، ۲۰۱	۳۰۱، ۱۶۱	مریم (س)
۲۱۱، ۲۱۳	۴۹، ۵۱، ۷۳،	مزمّل (۷۳)
معرفی قرآن ۱۸۰، ۱۲۱، ۱۰۰، ۳۴۶	۷۴، ۷۵، ۷۶، ۱۰۷، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۳۳، ۱۴۵،	
معتمدالسلطان، سرهنگ ۵۵۶، ۴۲	۱۵۱، ۱۵۵، ۱۸۶، ۴۵۸، ۴۵۹، ۴۶۰،	
مفسرین قرآن ۳۵	۷۵، ۷۶	مزمل (۷۳) / ۲۰
«مقتنیات الدرر»، کتاب ۵۵۷	۳۲، ۳۵، ۳۶، ۱۲۷، ۱۲۸،	مستشرقین
مکه ۷۵، ۵۰، ۳۷	۳۱۱	مسجدالحرام
۳۴۵، ۲۸۳، ۲۷۳، ۲۷۱، ۲۶۰، ۲۳۶، ۱۶۰	۳۱، ۳۵، ۷۶	مسلمانان، مسلمین
۵۷۲، ۵۶۹، ۵۲۷، ۳۹۲، ۳۷۹	۲۲۱، ۲۱۳، ۲۱۱، ۱۲۴	مسیح (ع)
مکی ۲۸۳، ۲۷۱، ۲۳۶، ۲۰۱، ۴۲، ۳۷، ۳۲	۲۲۵	مسیحی‌های نجران
۲۹۳، ۳۱۲، ۳۳۵، ۳۴۵، ۳۵۰، ۳۵۲، ۳۹۲	۷۷، ۷۹، ۸۴، ۹۵، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۶،	مشرکین
۵۶۶، ۵۶۳، ۵۲۷، ۴۶۳، ۴۳۱، ۴۲۸	۱۰۷، ۱۱۸، ۱۲۰، ۱۲۲، ۱۲۳، ۱۳۰، ۱۳۳،	
۴۴، ۴۳	۱۳۶، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴،	
۲۴۵	۱۵۵، ۱۷۶، ۱۷۹، ۱۸۲، ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶،	
ملت ابراهیم ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴، ۳۱۱		

ناصرالدين شاه (قاجار)	٥٥٦، ٤٢	٤٩، ٥١، ٦٩	ملك (٦٧)
نباء (٧٨)	١٣٠، ١٢١، ١١٧، ١٠٨، ٤٣	٤٤٠، ١٨٥، ١٥٣، ١٤٣، ١٣٥، ١٢١، ١٠٦	
نبوت	٤٧٧، ٤٧٦، ٤٧٥، ٤٧٤، ٢٣٨، ١٤٩، ١٤٤	٨٧	ملكه سبا
	١٠٦، ١٠٣، ٩٩، ٩٧، ٩٦، ٩٤، ٨٧	٢٨٥	مليت
	١١٦، ١١٨، ١١٩، ١٢٢، ١٢٣، ١٢٤، ١٢٥	٤٦٩، ٥١، ٤٩، ٤٨	ممتحنه (٦٥)
	١٢٩، ١٣١، ١٣٣، ١٣٦، ١٣٧، ١٣٩، ١٤٨	٤٢٦، ١٨٥، ١٥٩، ١٤٣، ١٤١، ١٢٦، ١٠٥	
	١٥٠، ١٥١، ١٥٤، ١٥٦، ١٥٧، ١٧٧	٣١١	مناسك حج
	١٧٨، ١٧٩، ١٨٠، ١٨٣، ١٨٥، ٢٣٦، ٢٣٨	١٠٥، ٥١، ٤٩	مناققون (٦٤)
	٢٣٩، ٢٣٨، ٢٩٠، ٢٩٢، ٣٠٦، ٣٠٧، ٣٢٩	٤٢٩، ١٨٥، ١٦٥، ١٦٤، ١٥٦، ١٣٩، ١٢٤	
	٣٣١، ٣٣٣، ٣٥٤، ٣٥٥، ٣٩٣، ٤٤٦، ٤٤٩	٤٩٥، ٧٩، ٧٧، ٤٨	مناققين ، مناقق
نبوت بيغمير (ص)	٢٢٢، ٢٣٨، ٢٣٦، ٩٩	١٠٠، ١٢٥، ١٤١، ١٥٧، ١٥٨، ١٦١، ١٧٦	
نبوت موسى (ع)	٣٠٧، ٣٠٦	١٨١، ٢٠٣، ٢١٣، ٢٢١، ٢٢٥، ٢٥٥، ٢٥٨	
نجاشي	١٦١	٢٥٩، ٣١٩، ٣٥٠، ٣٥٢، ٤٣٩، ٥٤١	
نجران	٢٢٩، ٢٢٥	١٦٣، ١٦٤	منحني تنزيل
نجم (٥٤)	١٠٤، ٥١، ٤٩	١٦٥، ١٦٧، ١٦٨، ١٦٩، ١٧٢، ١٩٥، ١٩٦	
	١١٧، ١١٨، ١٢٣، ١٣٠، ١٤٢، ١٤٩، ١٥٠	٢١، ٢٢	منظومه شمسي
	١٥٥، ١٨٤، ٢٠٧، ٢٠٨، ٢٠٩، ٢١٠، ٥٥٢	٣١١	منكرين نبوت
نحل (١٦)	١٢١، ٩٦، ٥١، ٤٩	١٦٠، ١٦١	مهاجرت ، مهاجرين
	١٢٤، ١٢٥، ١٣٥، ١٤٢، ١٥٣، ١٥٦، ١٥٧	٢٨٣، ٢٨٩، ٥٢٧	مورخين اسلامي
	١٧٧، ٢٨٢، ٢٨٣، ٢٨٥، ٢٨٦، ٢٨٧، ٥٥١	٨٧، ٩٦، ٩٧، ٩٩، ١١٩	موسى (ع)
نزول تدريجي	٢٨	١٢٠، ١٢٢، ١٢٣، ١٣٣، ١٣٦، ١٣٧، ١٥١	
نساء (٤)	٤٨، ٣٩	١٥٣، ١٥٤، ١٥٦، ١٧٦، ١٧٨، ١٧٩، ١٨٠	
	٤٩، ٥٠، ٥١، ٩٤، ١١٥، ١٢٥، ١٢٦، ١٤٠	٢٠٣، ٢٢٧، ٢٤٥، ٢٤٦، ٢٧٣، ٢٨٩، ٢٩٠	
	١٥٧، ١٥٨، ١٥٩، ١٦٨، ١٧٥، ٢١٦، ٢١٧	٢٩١، ٢٩٥، ٣٠٦، ٣٠٧، ٣٠٨، ٣٢٥، ٣٢٧	
	٢٢٠، ٢٢٣، ٢٣٨، ٢٢٤، ٥٥١، ٥٦٩		
نساء (٤)/ ٨٢	١٦٨		ن
نصر (١١٥)	٥١، ٤٩، ٤٣	٣٨، ٤٣، ٤٩	نازعات (٧٩)
	١١٣، ١٢٦، ١٤١، ١٤٣، ١٥٨، ١٦٤، ١٨٩	٥١، ١٠٨، ١١٦، ١١٨، ١٣٠، ١٤٤، ١٤٨	
«نظم الدرر و تناسق الآيات و النور»، كتاب		١٥٠، ١٨٧، ٤٧٨، ٤٧٩، ٤٨٠	
	٥٥٧	٤٣، ٤٩، ٥١	ناس (١١٤)
نعمات الهي	٢٧٣، ٢٧١، ٢٤٥	١١٣، ١١٦، ١٣٠، ١٤٤، ١٤٨، ١٨٩	
نعمات دنيا	٢١٥	٣٥، ٣٦	ناسخ و منسوخ آيات

۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۲۰۱، ۲۲۱، ۲۳۹، ۲۵۵	۱۱۸، ۱۰۴، ۹۸	نعمت
۲۷۱، ۳۵۰، ۴۶۱، ۵۵۷	۱۲۰، ۱۳۱، ۱۳۴، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۷۹، ۱۸۴	
۴۸، ۹۷، ۱۲۳، ۱۳۵	۲۸۴، ۲۸۵، ۳۱۶، ۳۷۰، ۴۱۵، ۴۱۶، ۴۹۷	هلاکت
۱۵۵، ۱۷۸، ۲۷۹، ۲۸۹، ۲۹۶، ۲۹۸	۴۱۵	نعیم آخرت
۳۷، ۴۰، ۴۹، ۵۱، ۵۲، ۵۵	۲۹۵	نسخه صور
۵۷، ۶۵، ۶۷، ۱۱۲، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۴۹، ۱۸۹	۲۰۱، ۲۰۳، ۲۱۹	نکاح
۴۹، ۵۱، ۹۵	۷۳، ۲۱۹، ۲۸۹	نماز
۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۷۲، ۱۷۶	۲۲۱	نماز جنگ
۲۴۵، ۲۶۴، ۲۶۵، ۵۵۱، ۵۵۴، ۵۵۸، ۵۵۹	۴۹، ۵۱	نمل (۲۷)
۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۵، ۵۶۸، ۵۷۱	۶۹، ۸۶، ۸۷، ۹۹، ۱۲۲، ۱۳۶، ۱۴۳، ۱۵۳	
۴۳	۱۸۰، ۲۶۵، ۳۲۸، ۳۲۹، ۵۵۲	هودیه
۴۳۱	۴۳، ۴۸، ۴۹	هیرشفلد
	۷۱ (۷۱)	نوح
	۵۱، ۱۰۶، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۱	
	۱۸۶، ۲۴۵، ۳۰۱، ۴۵۴، ۴۵۵، ۴۵۶، ۵۵۲	
	۵۵۴، ۵۵۵، ۵۵۹، ۵۶۰، ۵۶۱، ۵۶۳، ۵۶۶	
	۵۷۱، ۵۶۸	
	۴۲، ۱۲۰، ۱۳۳، ۱۵۱	نوح (ع)
	۴۰، ۴۹، ۵۰، ۵۱، ۹۸	نور (۲۳)
	۱۱۴، ۱۱۶، ۱۲۲، ۱۲۵، ۱۲۷، ۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۴، ۱۵۴	
	۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۵، ۱۷۹، ۳۱۸	
	۳۱۹، ۳۲۰، ۳۲۱، ۳۲۲، ۵۵۲	
	۳۷، ۲۸۳، ۲۹۳	نولدکه
	۳۳۵، ۳۷۵، ۴۳۱، ۵۲۷، ۵۵۷، ۵۶۴	
	۲۱	نیوتن
		۵
	۴۸، ۵۰، ۷۵	هجرت
	۱۴۴، ۱۴۶، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۴، ۱۶۵، ۱۶۶	
	۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۱، ۲۰۱، ۲۱۱، ۲۲۱، ۲۲۹	
	۲۳۶، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۹، ۲۶۵، ۲۷۱، ۲۸۳	
	۲۸۷، ۳۱۱، ۳۳۵، ۳۷۰، ۵۶۹	
	۳۵، ۴۲، ۴۸، ۷۷	هجری

و

۲۲۱	وارث
۴۹، ۵۱، ۶۹، ۷۲	واقعه (۹۶)
۱۰۵، ۱۱۵، ۱۱۸، ۱۳۱، ۱۴۲، ۱۴۶، ۱۴۹	
۱۶۰، ۱۸۴، ۴۱۸، ۴۱۹، ۴۲۰، ۵۵۲	
۱۰۳، ۱۲۶	والدین
۱۳۹، ۱۵۸، ۱۸۳، ۳۹۲، ۳۹۴	
۶۲، ۹۶، ۱۲۱، ۱۳۵، ۱۵۳، ۱۷۷	وحدت
۹۶، ۱۲۱	وحدت ادیان، وحدت دین
۱۳۵، ۱۷۷، ۲۰۳، ۲۰۵، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۸۴	
۲۰۳	وحدت انبیاء
۲۲	وحی
۲۸، ۲۹، ۵۰، ۵۱، ۶۲، ۶۴، ۷۲، ۹۶، ۱۰۳	
۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۷	
۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۲۹، ۱۳۰، ۱۳۱	
۱۳۳، ۱۳۶، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۴۸	
۱۴۹، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۶۵	
۱۶۷، ۱۶۹، ۱۷۲، ۱۷۸، ۱۸۳، ۱۸۴، ۱۸۵	
۱۸۷، ۱۸۸، ۲۳۶، ۲۷۹، ۲۸۴، ۲۸۹، ۲۹۰	

ی

۲۲۱، ۲۰۳	یتیم‌ها	۴۴۶، ۴۰۷، ۳۹۰، ۳۸۷، ۳۷۰، ۳۲۵، ۲۹۲
۴۰	یثرب	۵۲۳، ۵۲۲، ۵۲۱، ۵۲۰، ۴۹۶، ۴۴۹
۹۳، ۱۲۱، ۱۲۴	یحیی (ع)	۲۱ وحی الهی، وحی طبیعی
۲۱۳، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۵۲، ۱۳۹، ۱۳۴	یس (۳۹)	وحی و نبوت
۱۲۰، ۱۰۱، ۶۹، ۵۱، ۴۹، ۴۳	یس (۳۹)	۱۱۶، ۱۰۶
۵۵۲، ۵۲۰، ۳۶۱، ۱۸۲، ۱۵۲، ۱۴۳، ۱۳۴	یعقوبی	۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۴۸، ۱۵۰
۵۶۱	یهودیان	۱۵۱، ۱۸۵، ۲۳۶، ۲۹۲، ۴۴۳، ۴۴۶، ۴۴۹
۲۲۵، ۲۰۱	یهودیان بنی‌نضیر	وزیر انطباعات
۱۶۱	یهودی‌های مدینه	۴۲ وصف مؤمنین
۴۳۱	یوسف (۱۲)	۴۵۳، ۳۱۶ وضع قوانین و مقررات اجتماعی
۵۵۱، ۲۶۶، ۲۶۵، ۱۷۷، ۱۵۴، ۱۳۷، ۱۲۳	یونس (۱۰)	۵۶۹ وضو
۹۵، ۵۱، ۴۹	یونس (۱۰)	۲۳۱، ۲۲۷ وقایع بعد از هجرت
۱۲۳، ۱۲۵، ۱۳۷، ۱۴۴، ۱۵۴، ۱۵۷، ۱۷۶	یونس (۱۰)	۱۶۴ ولادت تا نبوت موسی (ع)
۵۵۱، ۲۶۵، ۲۶۳، ۲۶۲، ۲۶۱، ۲۶۰، ۲۳۶	یونس (۱۰)	۹۹ ولادت عیسی (ع)
		۳۳۲، ۳۳۱، ۱۸۰ ولادت مریم (س)
		۳۰۲، ۳۰۱، ۱۷۸، ۹۷ ولادت مریم (س)
		۱۲۴، ۱۲۱، ۹۳
		۲۱۳، ۲۱۱، ۱۷۵، ۱۵۶، ۱۵۲، ۱۳۹، ۱۳۴
		۴۳۱، ۳۳۵، ۲۸۳ ویل

نمایه عربی

۳۰	وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ، وَإِذَا ...	۱۶۸	أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ...
۱۶۱	وَقِيَّ اتْلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةً	۱۹۵	الرَّحْمَنِ. عَلَّمَ الْقُرْآنَ... عَلَّمَهُ الْبَيَانَ
۲۹، ۲۸	وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ	۲۸	الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ
۱۶۸	وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِنْ	۲۸	جملهٔ واحده
۲۹	لِيُبَلِّغُكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا...	۳۱	«كَافَةٌ لِلنَّاسِ»
۲۷	يَتْلُوا عَلَيْهِمْ	۲۹	كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً
۳	يُفَسِّرُ بَعْضَهَا بَعْضًا	۵۵، ۳۱	«كَيْفَ اتَّفَقَ»
		۳۰	«لَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»
		۲۹	لِنَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْتٍ
		۲۷	هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا...

نمایه انگلیسی و فرانسه

A		L	
Anomalies	۴۷	La coupure des Versets 1 á 4 est factice	۳۴۱
Avertissement	۱۲۷		
B		N	
Barth	۴۴۰ ، ۲۸۷	Nas	۴۳۱
Bay	۴۳۱	Noldeke	۱۲۷ ، ۳۷
Bell	۵۳۳ ، ۴۹۷ ، ۴۳۱ ، ۳۷۰ ، ۲۸۳ ، ۱۲۷		
Buhl	۱۲۷	R	
		R. Blachère	۳۷
C		Repère	۱۶۰
Caractère évolutif	۲۹		
Coordonnée	۱۴۶	S	
G		Schwale	۱۲۷
Grimme	۱۲۷	Sprenger	۴۸۲
H		W	
Hirschfeld	۴۳۱	Weil	۴۳۱ ، ۲۸۳
Homelie Tripartit	۳۳۵		

خلاصه

بخش اول سیر تحول قرآن

به زبان فرانسه

table 15 (pp. 141 à 156) dans laquelle les sourates arrangées dans l'ordre classique et les versets classés dans des groupes ou sous-groupes contemporains, on lit pour chacun son année probable de révélation.

On y compte 285 groupes ou sous-groupes, c'est peut-être le nombre de fois de l'état de révélation chez le Prophète durant ses 23 ans d'apostolat...

Et le Dieu sait mieux!..,

des oiseaux, le profil parabolique des versants d'une montagne à structure homogène... et milles autres.

Partout où règne des lois uniques et constantes les conséquences ne peuvent être que des formes simples et régulières.

Si on considère aussi le Coran comme une œuvre directe de la Nature la question posée trouve son explication facile. La constance et la régularité de La Révélation, la croissance continue de la lm., la forme accentuée des cc., les paramètres synchrones et toutes les autres particularités rencontrées paraissent comme conséquences naturelles des faits à origine unique.

* * *

Evidemment dans toutes les manifestations de la nature des déviations et exceptions ne sont pas rares. Le jugement se portant sur la moyenne, c'est la loi des grands nombres et les règles de la probabilité qui jouent.

Ainsi la succession indiquée dans nos tables pour les groupes de versets et les dates données pour les années de révélation, doivent s'entendre avec tolérances d'au moins un an.

Nous ne cachons non plus ce fait, peut-être arbitraire, que chaque fois qu'il y avait dans le comptage de versets ou dans le calcul des paramètres des variantes à choisir, nous avons opté naturellement pour celle qui aboutissait à la meilleure régularité du résultat.

Tableau récapitulatif des sourates, avec indication d'année de révélation des versets.

La première section du volume I se résume dans la

24 et 25 (pp. 137 et 138),

La *lm.* étant variable et fonction croissante du temps, le nombre de versets révélés par an ne pourra plus être constant comme c'était le nombre des mots. Mais ce qui ne manque nullement c'est la régularité de sa décroissance, selon une courbe parabolique à équation du 2ème degré.

Parti de l'hypothèse vraisemblable mais arbitraire de la croissance des versets avec le temps, nous voilà arrivé à des résultats toujours simples et réguliers : ligne droite pour le nombre des mots et courbe 2ème degré pour les versets!

Est-ce là un effet de hasard ou l'aboutissement nécessaire de la règle admise au départ?

Ni l'un ni l'autre de ces conclusions ne paraissent logiquement obligatoires.

S'il s'agissait de paroles débitées pendant 2 ou 3 ans, la possibilité de tomber sur une croissance rectiligne aurait été probable. Mais étalée sur 23 ans, le hasard se justifie difficilement. De même avec une variation de *lm.* autre que celle, assez paradoxale d'ailleurs, de la fig. 25, la courbe de versets cumulés serait moins régulière. A moins que la simplicité de l'hypothèse de départ et la régularité harmonieuse des résultats obtenus soient les aspects d'une même vérité, se confirmant réciproquement.

De faits semblables s'observent dans la nature. Exemple, la forme sphérique d'une orme, la taille élancée à branches ramassées d'un peuplier, le plumage coloré couvrant le corps symétrique à proportions aérodynamique

Ni l'hostilité féroce des Ghoraichites et le nombre infime des croyants des premiers jours de la Mekke n'out réduit le débit naissant de la révélation, ni les victoires remportées à Medine et la multiplicité des problèmes soulevés par la communauté florissante n'ont accéléré sa course

on a bien l'impression d'un phénomène indépendant de la personne du Prophète et des faits extérieurs.

Methodes graphique pour la détermination des années de révélation.

Sur la ccr, tracée par extrapolation, on a pu, à l'aide de lignes de rappel menées des points de division annuels de l'axe des t. (fig 23 p. 133), lire sur l'axe des n. la somme cumulée des mots révélés à la fin de chaque année. Ensuite par retour sur la dernière colonne de la table 14, déterminer les sourates ou groupes appartenant à cette année.

Un point à noter encore c'est l'apparition sur la ccr. de la période dite "arrêt de révélation", rapporté par l'Exégèse comme survenu tout au début de l'Apostolat.

Le palier de la ccr. de durée d'environ un an se place à la hauteur 389 mots cumulés de la sourate XCIII- la Clarté diurne.

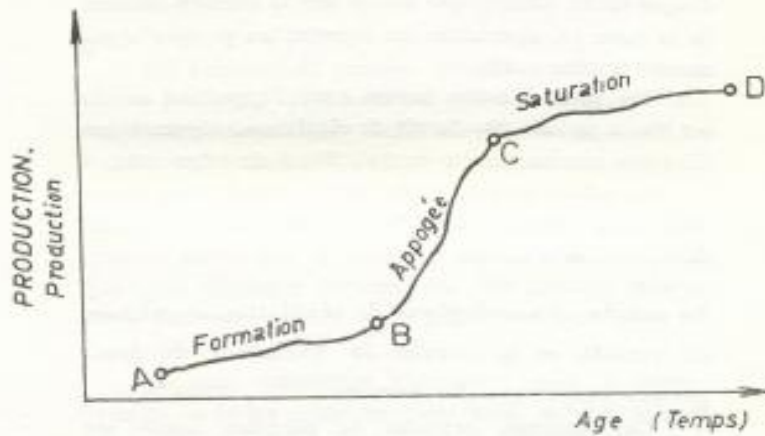
La courbe chronologique de révélation exprimée en versets et la courbe de variation de longueurs moyennes des versets.

Ces courbes, extraites ou calculées année par année des tables 14 et 11, sont présentées dans les figs.

générale de l'inspiration du Coran.

Normalement l'œuvre ou «le produit» des hommes de génie, qu'ils soient écrivain, savant, guerrier, artiste, politicien ou autre, s'étale dans une période florissante mais généralement courte de leur vie. L'œuvre varie avec la volonté et l'état moral de l'auteur, d'une part, et les conditions extérieures ou réactions du milieu récepteur d'autre part.

Si on étudie en quantité et qualité les variations de l'activité ou la production des hommes de génie, on observe d'abord une période laborieuse de formation à progression lente AB. S'il réussit dans sa tâche, la période d'apogée BC à grand rendement s'en suit. Mais une fois le jeu gagné, la satisfaction résultante et l'avance de l'âge diminuent la productivité c'est la période asymptotique de saturation.

Chez Mahomet c'est un cas singulier qu'on observe

un point figuratif dans le plan de coordonnées t,n. (fig. 21 p. 115).

L'abscisse t représente le temps ou l'année de révélation tandis que n indique le nombre cumulé des mots contenus dans les versets précédents.

L'ensemble de ces points constitue ce qu'on pourra appeler "la courbe chronologique de révélation", (c.c.r.).

Heureusement il y a des sourates et des versets - repères pour la date desquels la Tradition et les biographies du Prophète donnent des indications plus ou moins précises.

Avec un nombre suffisant et bien réparti de ces repères et en les joignant convenablement on aura par extrapolation la c.c.r.

Des événements fondamentaux, comme le début d'Apostolat, l'Hégir et la mort du Prophète sont des points fixes ou passages obligatoires de la c.c.r. De même certains groupes de versets et sourates en relation approximative avec des faits historiques connus (liste de la page 130), présentés dans le plan des coordonnées t,n. par des petits rectangles, peuvent être pris comme points de passage probable, pour tracer la c.c.r.

Comme on voit sur la fig 22 (p. 131) la c.c.r. est une ligne droite (ou presque).

L'interprétation de ce fait graphique - fort important d'ailleurs - est la constance de la révélation. Le nombre de mots des versets révélés par an au Prophète a été constant, 3670 environ.

Les conditions de vie très variées et les événements extraordinairement agités des 23 ans de la Mission n'ont pas eu d'influence ralentissante ni accélérante sur l'allure

chaque sourte celui des groupes contemporains qui porte le titre de la sourate ou relate l'événement correspondant le plus connu : colonne 9 de la table 12.

Tableau comparatif.

Des anciens commentateurs, surtout les schrites, parlaient du Coran de l'imam Ali arrangé dans l'ordre chronologique. De ce Coran, transmis depuis dans les descendants de l'imam, on a rapporté la liste des sourates.

Comme déjà dit les orientalistes ont essayé aussi de «refaire» le Coran, sans toutefois séparer les groupes dont ils jugeaient quand-même appartenir aux époques différentes.

La table 13 (pp. 101 à 109) donne la comparaison entre le recensement tiré de l'analyse statistique exposée dans cette étude et deux autres classifications les plus sérieuses : celle rapportée par Schehrestani d'après l'imam Sadegh et la dernière recension proposée par R. Blachère.

On constate que dans la majorité des cas la concordance est acceptable, et chaque fois qu'il y a de différence sensible entre les 3 listes la liste analytique se trouve appuyée par l'une des deux autres listes.

La courbe chronologique de révélation

Une fois la succession des groupes trouvée, on pourra appliquer à chacun un chiffre cumulatif indiquant la somme des mots des versets révélés avant ce groupe : table 14 (pp. 116 à 127).

D'autre part si on connaît l'année de révélation du groupe, il sera possible de représenter ledit groupe par

En excluant les versets singuliers des surates *mixtes, et les versets répétés des sourates comme LV et LXXVII (fig 19 et 20 p. 62) et en sectionnant les sourates composées à des groupes contemporains à répartition homogène (exemple LXVIII figs 15 à 17 pp. 55 à 57) on est arrivé à obtenir généralement de belles cc. et des paramètres plus conformes.

Ceci a été considéré comme une nouvelle justification de la règle de départ.

Table d'analyse statistique des sourates.

Une étude analytique sourate par sourate, selon les considérations sus-mentionnées, relatée en détail dans le volume Documentation, s'est aboutie à la table 11 (pp. 64 à 87).

On y trouve pour chaque sourate, arrangée dans l'ordre classique, le sectionnement en groupes homogènes à versets contemporains, avec indication des paramètres caractéristiques et l'index de base lb.

L'ordre chronologique des sourates et groupes de versets contemporains.

Les lb. ainsi calculées pour les sourates et pour les groupes constitutifs des sourates composées, et arrangés par ordre croissant a permis d'établir la table 14 (pp. 89 à 99).

Cette table contenant 194 *système de révélation, (au lieu de 114 sourates), classés chronologiquement, donne une nouvelle physionomie du Coran.

De leur tour les sourates ont leur propre no. d'ordre chronologique. Ce No. est obtenu en choisissant pour

rappochées

Cette harmonie à la fois constante et évolutive de beaucoup de sourate - surtout celles de premières années - a donné une certaine qualité objective aux paramètres relevés et a joué comme un deuxième facteur d'encouragement pour continuer l'étude.

Elle nous a autorisé à compter davantage sur les cc. et regarder la lb. comme un index déterminant.

La bonne répartition des versets, condition du jeu naturel du hasard.

Il arrive - et l'Exégèse le confirme - que de versets à constitution verbale différente et de nature explicative ou tardive, ne se collant pas avec les autres, se soient inclus dans une série de versets bien homogène.

La cc. se sent aussitôt influencée, en perdant sa forme plus ou moins régulière et en donnant des paramètres dispersés. Exemple: le dernier verset à 77 mots de la sourate LXXIII - "Celui qui est enveloppé", où lm. = 9/9. (fig 10 p. 49).

D'autres sourates - mekkoises de date avancée ou medinoises - présentent des cc. flux à sommets secondaires et paramètres irréguliers. L'examen serré de la table de distribution de versets de ces sourates fait ressortir des hétérogénéités quant à la répartition des longueurs. Ce sont des sourates "composées", pour certaines desquelles l'Exégèse et les travaux des orientalistes attribuent des périodes de révélation multiples.

L'application des règles de la probabilité exigeant une répartition uniforme et homogène des longueurs de versets dans une sourate, nous avons été amené à écarter les anomalies et les causes d'exception.

du Coran les avaient cherchées intentionnellement et si le texte était fabriqué dans ce but.

Les phrases venant naturellement comme chez tout écrivain ou orateur, c'est la loi du hasard des mots et les règles du calcul de probabilité qui règnent.

Nous avons pris au début la moyenne des longueurs des versets pour obtenir la lm . Si nous prenons maintenant la moyenne des 3 paramètres relatifs nous aurons plus de chance de corriger les écarts de la probabilité et de tomber sur quelque chose de spécifique et objective pour chaque sourate.

Les 3 premiers paramètres (lm , ld et $\frac{1}{h}$) s'étant montrés plus réguliers, nous les avons choisis comme paramètres principaux.

Le paramètre relatif moyen ainsi obtenu et multiplié par 10 (lm , de la sourate de base) est appelé longueur de base (lb). Il servira pour la classification chronologique des sourates (ou groupes de versets contemporains décrit Plus loin).

• • •

Pour n'importe quelle œuvre écrite ou parole prononcée on peut tracer une cc.: figs. 5 à 7 (p. 34). Mais nul part nous n'avons trouvé de pareil resserrement de phrases ou d'harmonie de paramètres comme dans le Coran.

Ailleurs les phrases sont plus éparpillées en longueur et les courbes plus étalées, avec ld , moins prononcée.

De plus quand on dresse des cc. pour différents chapitres d'un livre ou pour différents livres d'un auteur, émanés durant sa vie, les cc. se montrent assez semblables sans que les paramètres principaux gardent des valeurs

allé plus loin, examiner la distribution des versets à l'intérieur des sourates au point de vue longueur, et de voir s'il y a d'autre renseignements ou indices complémentaires à recueillir.

Ainsi, les tables 6, 7 et 8 (pp. 27 à 29 et 32) interprêtées graphiquement dans les courbes fig. 3 et 4 (pp. 30 et 31) dites "courbes caractéristiques", cc. présentent une nouvelle physionomie des sourates.

Pour la représentation carthesienne de la mode de distribution des versets on a porté en abscisse les longueurs ou nombre de mots des versets, et en ordonné les pourcentages des versets ayant ces longueurs.

Sur la cc. (fig 8 p. 39) on distingue en plus de la lm. l=OM déjà définie, 3 nouveaux paramètres:

la longueur dominante (ld) I.-OX,

la hauteur h ou le pourcentage maximum H=oy et enfin

la portée p de la courbe, définie par

$$p = \sqrt{\frac{XC}{AM} \times \frac{100}{H}}$$

• • •

La chose intéressante est que ces 4 paramètres varient de concert. Ils s'augmentent ou se diminuent parallèlement d'une sourate à l'autre en gardant un rapport presque constant entre eux. Avec tolérance de $\pm 5\%$ sur 30 sourates.

Les valeurs relatives des 3 premiers paramètres (c. a. d. comparés à ceux d'une sourate prise comme base, par exemple la XX. Prophètes' se montrent presque égales: tables 9 et 10 (pp. 41-44).

La régularité parfaite de la cc. et l'égalité absolue des paramètres relatifs serait possible si le compositeur

Sur ces 7 sourates la différentiation en lm. est frappante : L'index lm. s'est accru régulièrement avec le temps.

Est-ce là une règle générale applicable à toutes les sourates?

Aucune réponse directe ne paraît être donnée à cette question dans le Coran, dans la tradition ou par les auteurs occidentaux. Quitte à trouver des preuves indirectes ou indices justificatives par la suite.

L'hypothèse n'est pourtant pas réfutable à priori, vu l'ordre et l'harmonie reconnu pour le Coran, indépendamment de la question de son authenticité divine.

Cette observation de base, nous la prenons comme règle de départ.

Première comparaison

Faisons un tableau de succession des sourates par ordre croissant des lm : table 3 (page 22 du texte persan).

Cette table comparée avec la recension faite par Blachère (table 4 - p. 24) la concordance ne paraît évidemment pas parfaite, mais si on se place dans le cadre des 4 périodes de révélation indiquées par Blachère, et dont il souligne lui-même être la seule distinction possible et fiable, à l'exclusion de l'ordre numératif des sourates, (1) on arrive déjà à une confirmation encourageante. (p. 25).

Distribution des versets et la Courbe caractéristique (cc) des sourates

Fort de ce premier encouragement, nous sommes

(1) R. Blachère, Le Coran - Traduction nouvelle, 1949, page V.

- le monde est que les sourates mekkoises des premières dates occupant la fin du Coran sont composées des versets rythmés et courts tandis que ceux du début du Livre correspondants aux dernières années d'Apostolat perdent généralement en rythme et gagnent en longueur.

Dans le tableau suivant nous calculons les longueurs moyennes (lm) de quelque sourates à emplacements chronologiques consécutifs bien connus :

1) CIV- Le Calomniateur

années 1-2 de la Mekke $lm = \frac{33}{9} = 3/66$

2) XX- TA'HA

années 4-5 de la Mekke $\frac{1302}{142} = 9/16$

3) VII- AL ARAF

à l'approche de l'Hegir $\frac{3243}{211} = 15/36$

4) VIII - Le Butin

les premières années de Medine

(guerres de Badre et d'Ohod) $\frac{1197}{77} = 15/57$

5) LIX- Le Rassemblement

4 Hegir- Expulsion des juifs de yathreb $\frac{463}{36} = 17/11$

6) XXIV- La Lumière

Environ 6 Hegir-Retour de la guerre de Bani Mustalagh

$\frac{1284}{64} = 10/75$

7) V- La Table Servie

Dernières années de Message $\frac{2636}{125} = 21/08$

de l' époque de la révélation et des faits historiques.

L' intérêt de la question résidait pour les anciens auteurs dans la reconnaissance des versets dits abrogeants et abrogés.

Pour les orientalistes le problème même de la chronologie des chapitres fait partie de la science du Coran et de l' Islam.

Dans cette étude on va plus loin en tantant de classer et de reconnaître les groupements de versets contemporains et de chercher de nouvelles données sur le Livre sacré.

On a essayé de choisir un index chiffrable se prêtant à une formulation mathématique, indépendamment d' interprétations ou considérations plus ou moins certaines.

L' index proposé est la longueur moyenne (Im) des versets d' une sourate ou d' un groupe. c. a. d. le nombre pris en moyenne des mots constitutifs des versets considérés. c' est le quotient

$$Im = \frac{\text{nombre des mots d' une sourate}}{\text{nombre des versets corespondants}}$$

L' étude se traite en 2 volumes.

Le premier - le présent - expose le problème en vue et donne les explications nécessaires pour aboutir aux résultats cherchés.

Le deuxième sera consacré aux documents et détails.

Le premier volume se subdivise en 1) évolution de forme. et 2) évolution d' objet.

Observation de base

Une observation presque évidente constatée par tout

SECTION I EVOLUTION DE FORME

Introduction

Le caractère évolutif du Coran , durant les 23 ans de sa révélation n'est pas une particularité à nier.

Du moins la variété du texte paraît évidente à tout lecteur du Coran. Aussi bien au point de vue sujets traités et richesse d'expressions qu'au point de vue forme et musique des versets.

Le but proposé dans cette étude est de voir si cette variation de forme et de contenu suit un ordre déterminé , et de trouver la relation entre l'évolution envisagée et le temps, en utilisant un index ou indice représentative à la fois simple et sûr .

Une fois cette relation formulée, on pourra donner pour chaque sourate, voir chaque verset sa date de révélation et établir ensuite le tableau évolutif du Coran.

Bien entendu l'Histoire du Coran n'est pas une science oubliée dans la Tradition islamique et chez les orientalistes modernes. Des recensements du Coran ou listes chronologiques des sourates ont été rapportés dans certains ouvrages anciens, et donnés depuis un siècle par des savants érudits comme W. Muir, Nöldeke et R. Blachère.

Le principe de l'évolution du Coran a été admis implicitement en utilisant des indices représentatives

SEYR - e
TAHAWWOL - e
QORÄN

EVOLUTION DU CORAN

Resumé en français